

इतक जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ
(पालि जातक अट्टकथा नेपाल भाषाय)

प्यंगू भाग

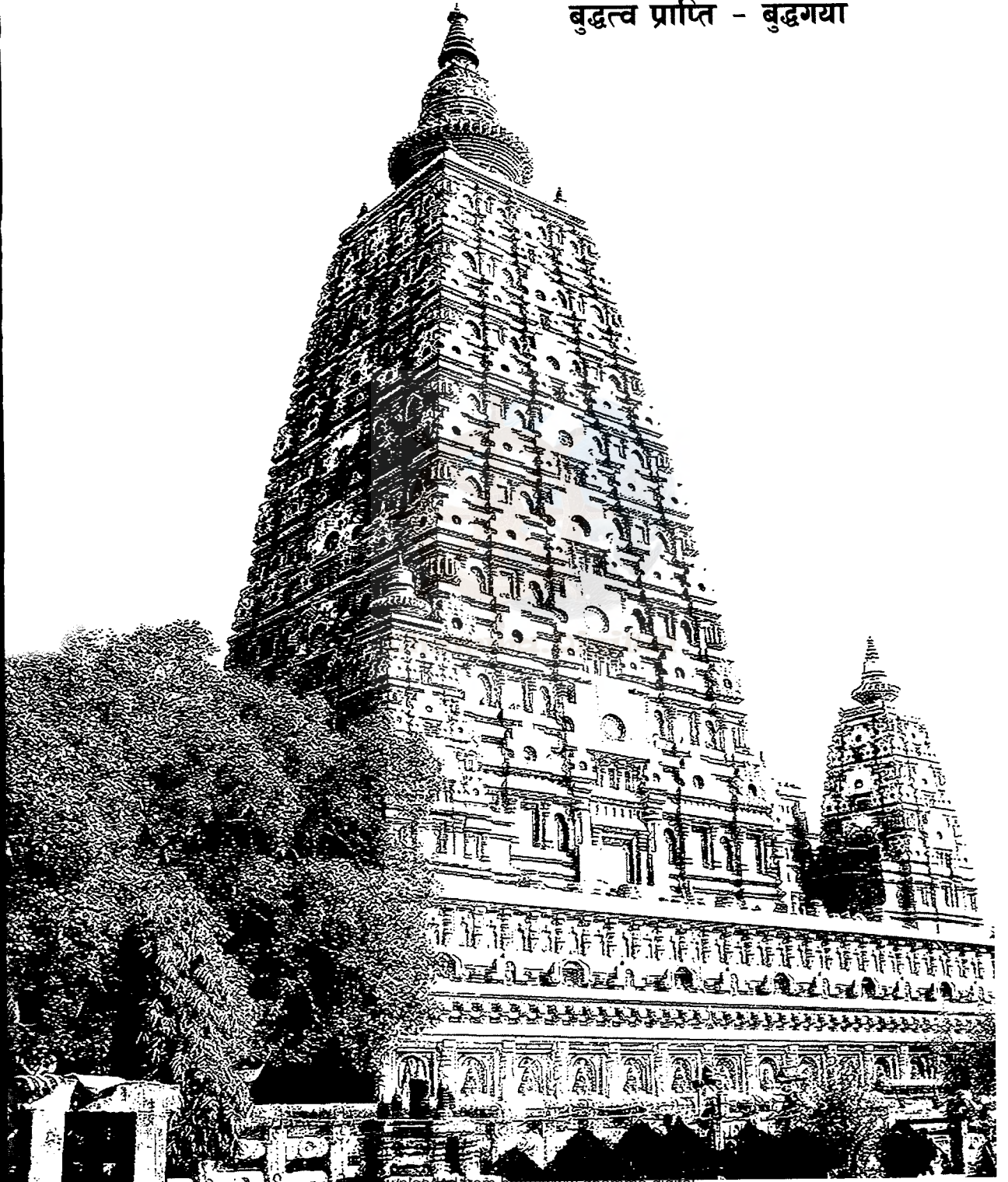

अनुवादक
दुण्डबहादुर वज्राचार्य

बुद्ध जन्मभूमि - लुम्बिनी

बुद्धत्व प्राप्ति - बुद्धगया

वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थमाला - १८

ज्ञातक जातक बोधिसत्त्वया बाखँ

(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)

प्यंगु भाग

अनुवादक

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

प्रकाशक

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदीपबहादुर वज्राचार्य

अनूरत्न वज्राचार्य

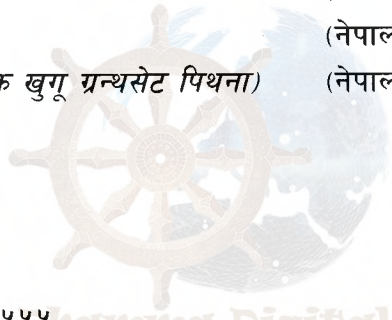
त्रिपिटक अनुवाद मण्डल

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

गाबहाल, ललितपुर-१८, नेपाल

त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन

दीघनिकाय	(नेपाल भाषा)
दीघनिकाय	(नेपाली)
मज्झिमनिकाय	(नेपाल भाषा)
मज्झिमनिकाय	(नेपाली)
संयुत्तनिकाय	(नेपाल भाषा)
इतिवुत्तक	(नेपाल भाषा)
धम्मपद	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द जुजुया न्ह्यसःत)	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द राजाका प्रश्नहरू)	(नेपाली)
निदान कथा	(नेपाल भाषा)
पुग्गलपञ्चत्ति	(नेपाल भाषा)
संगायनपाठ	(नेपाल भाषा)
जातक (नेपालय् न्हापांगु पटक खुगू ग्रन्थसेट पिथना)	(नेपाल भाषा)

प्रथम संस्करण

बुद्ध संवत्	: २५५५
नेपाल संवत्	: १९३२
बिक्रम संवत्	: २०६८
ईस्वी संवत्	: २०११

खुगू सेटया मू

थुगू ग्रन्थ खुगू भोलुम सेटपाखें जम्मा जुइगु रकम त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनी ।

विशेष ग्वाहालिमिपित साधुवाद

भिक्षु चन्द्रगुप्त स्थविर	- अनुवाद सुपरिवेक्षण सहित कम्प्यूटर सेटिङ्ग
अनागरिका अगजाणी 'धर्माचार्य'	- पालि भाषाया भावार्थ संशोधन याना बिज्याःम्ह

Bir-Purna Pabitra Hera Memorial Publication Series No. -18

**THE
JĀTAKA**

**(Stories of the Buddha's Former Births given in Nepal Bhasha
for the first time)**

Vol. IV

Translated from Pali

by

Dunda Bahadur Bajracharya

*Translator of the Digha Nikāya, The Majjhima Nikāya, The Samyutta Nikāya,
The Itivuttaka, The Dhammapad, The Milindapanha, etc. of
Tripitaka books in Nepal Bhasha & Nepali*

Dhamma.Digital

Published by

**Ashok Ratna Bajracharya
Dr. Pradip Bahadur Bajracharya
Anun Ratna Bajracharya
Tripitaka Translation Board
Bir-Purna Pustak Samgrahalaya
Gabahal, Lalitpur-18, Nepal**

The Tripitaka Publications

The Digha Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Digha Nikāya	(Nepali)
The Majjhima Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Majjhima Nikāya	(Nepali)
The Samyutta Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Itivuttaka	(Nepal Bhasha)
The Dhammapad with short stories	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepali)
Nidānkathā	(Nepal Bhasha)
Puggalapaññatti	(Nepal Bhasha)
Sangāyanapātha	(Nepal Bhasha)
The Jātaka (<i>6 Volume sets in Nepal for the first time</i>)	(Nepal Bhasha)

First Edition : 2011

Printed at :

Ideal Printing Press, Gwarko, Lalitpur Tel : 5007563

थुगु ग्रन्थ

गुम्हसिन तःगुमच्छि त्रिपिटक ग्रन्थयागु प्रकाशक जुया

चकंगु नुगलं जित प्रेरणादायी अवसर बियावन,

छगू छगू पत्तिकं न्ह्याबलें 'सफू गुबले सिधइ' धका

न्यनाच्चनिम्ह उम्ह मदुम्ह

तता हेरादेवी वजाचार्य यात

जन्म : ने.सं. १०५३ कार्तिक शुक्ल षष्ठिपर सप्तमि

दिवंगत : ने.सं. ११२७ माघकृष्ण पोहेलागा पंचमि

वसपोल जीवमान कालय् थुगु ग्रन्थ पिकया क्यनेमफया

थःत जूगु नुगःया घालय् मलम तयेगु कथं याना धया

तता ! थ्व छपिनिगु नितिं अमरगु स्मृति ग्रन्थ खः,

थ्व ग्रन्थ दतले छपिनिगु लुमन्ति ल्यना हे च्वनी ।

छपिन्त तिर्वाण कामना यासैं

श्रम समर्पण

दुष्प्रवृत्त वजाचार्य

पिका:पाखें

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया अनुभवी ल्हातं थनिं गुदं न्त्यो हे अनुवादित जुया कम्प्युटर लेजर प्रिन्ट तयार याना तये धुंकुगु थुगु बोधिसत्त्वया बाखें जातक न्हापांगु खुसी छकोलं (खुगू भोलुम) ग्रन्थ आःतक नेपालय् गुगुं भाषाय् गुबलें मजूकथं प्रकाशन याये दुगु थ्व जिमि नितिं आपालं धर्मप्रीतिया खं जुल । तःगुमच्छि मूल धर्मग्रन्थया अनुभवी अनुवादकजुया ल्हातं ब्वनेबले मछिं मजुइक सलल याउँक अपुक छगू हे भाषा शैली पालि जातक अट्टवण्णनाया ५४७ पु पूर्वक जातक बाखें भाय् हिलातःगुयात नेपालभाषा वांगमय धुकुतिइ दुथ्याके खंगु जिमिगु नितिं गौरवया खं जुल ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयपाखें गत ३० दँया दुने धर्मया मूल ग्रन्थ जुयाच्वंगु बुद्धवचन त्रिपिटकया ग्रन्थत छगू छगू यायां तःगुमच्छि पाठकसमक्ष प्रस्तुत याये धुनागु जुल । दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय अले खुद्दकनिकायया मिलिन्द-प्रश्न, इतिवृत्तक, धम्मपद आदि त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटकया मूल ग्रन्थत प्रकाशन यायेगु मौका जिमित चूलाये धुंकुगु जुल । थुपिं मूल धर्मग्रन्थया अनुवादक हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजु खः । अथे हे अभिधम्मपिटकया ग्रन्थमध्ये नेपालय् न्हापांगु खुसी श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविरया पुगलपञ्जति धर्मग्रन्थ नं जिमिगु संग्रहालयपाखें पिदनेत ताःलागु जुल ।

बुद्धधर्मया मूलग्रन्थत अध्ययन बिना वसपोल भगवान् बुद्धयात व वसपोलं कना बिज्याःगु धर्मयात यथार्थरूपं म्हसीकेगु संभव मदु । याकःचिया कुतलं जीवनकाछि अनुवाद याःसां त्रिपिटकया विपुल साहित्य भण्डार फवःमचालिगु खना जिमि परिवारया अनुवादक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुं नेपाःया महाथेर विद्वान भन्तेपिके सल्लाह साहुति कया त्रिपिटकया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपाल भाषाय् अनुवाद यायेगु परियोजना न्त्यथना बिज्यात । थनिं निर्देति न्हापा जिमि प्रातःस्मरणीय बाज्या पूर्णबहादुर वज्राचार्य (जन्म : १९६५ साल कछलाथ्व सकिमिला पुन्डि - दिवंगत २०४१ साल थिलाथ्व नवमि) या संस्मरणीय दिवस खुन्हु विद्वानपिं भन्तेपिं, गुरुमापिं व स्वयं दुण्डबहादुर कका, बा सम्मिलित छगू त्रिपिटक अनुवाद मण्डल स्थापना याःगु जुल । श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् गठन जूगु थुगु अनुवाद मण्डलं थौंतक अनुवाद मजुनिगु त्रिपिटकया ग्रन्थतय्गु नेपाल भाषां अनुवाद जुया च्वंगु जुल । थुकियात माःगु व्यवस्थापन व आर्थिक अभिभारा जिमिगु संग्रहालयपाखें बहन याना च्वंगु जुल । छुं छुं थुगु सम्बन्धय् जानकारी आनन्दभूमि पत्रपत्रिकादि मार्फत पाठकपिंत दुगु हे जुइमाः । आधुनिक ई-संचार माध्यम www.tipitakanepal.org वेभसाइटय् थ्व सम्बन्धी खं विश्वया गुगुं कुं कुनामय् च्वना नं स्वये ब्वने जीका तयागु जुल ।

बुद्धवचन पालि त्रिपिटकया मूल ४५ गू ग्रन्थतय्गु पृष्ठ ल्याः जक स्वयेगु खःसा जम्मा पृष्ठ ल्याः १७६६५ दु । उकी मध्ये आःतक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुया ल्हातं थुपिं जातक खुगू भोलुम समेतया पृष्ठ ल्याः समावेश यायेबले न्हेद्वःत्यां मयाक अनुवाद जूगु व जिमिसं प्रकाशन याये धुनागु जुल । यदि सुनानं न्हिं छपानाया ल्याखं थुपिं ग्रन्थ ब्वन धाःसा वया नितिं २१ दँति लगे जुइ । थुकथं विपुल बौद्ध साहित्य भण्डार नेपाल भाषाय् सृजना जूगु अले नेपाली समेत दीघनिकाय, मज्झिमनिकायथें जाःगु ग्रन्थ प्रणीत याये दुगु व याये फुगुया श्रेय कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्ययात वनी । थःगु व्यापार व्यवसायपाखें अतिरिक्त समय पिकया म्हो ईया दुने थपाय् थपायमच्छि ततःधंगु धर्मया मूल ग्रन्थत सृजना याना बिज्याःम्ह हनेबहःम्ह कका,

[८]

बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया रातदिनया अथक निरन्तर साहसिक प्रयत्नया फलस्वरूप याकनं हे त्रिपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थतय्गु न्हापांगु प्रारुप नेपाल भाषां निकट भविष्यत् तयार याये फइगु अवस्थाय् थ्यनिगु जुल । थ्व भाषा व सद्धर्मया नितिं ऐतिहासिक अतुलनीय योगदान जूवनी । बरु थुगु जिमिगु बुद्धशासन उत्थान यायेगु पुनित अभियानयात प्रत्येक नेपालि सहभागी जुया सफल यानादीत, बिज्यायेत इनाप यानागु जुल ।

थुगु ग्रन्थ प्रकाशनया खँय् छत्वा: खँ : न्हापा न्हापा तःगुमछि त्रिपिटकया ग्रन्थ प्रकाशन याना बिज्याये धुंकूपिं मध्ये छम्ह लुमंकेबहःम्ह निनि हेरादेवी वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०५३ कार्तिक शुक्ल षष्टिपर सप्तमि - दिवंगत : ने.सं. ११२७ माघकृष्ण पोहेलागा पञ्चमी) या जीवमानकालय् थुकियात प्रकाशन यायेगु धका वसपोलयाके स्वीकृति कया तये धुनागु खः । आः मरणोपरान्त थुपिं ग्रन्थत पिकया वसपोलयात निर्वाण कामना याना च्वना । अथे हे तुं हानं बुद्धशासनय् अतुलनीय योगदान बिया बिज्याःम्ह उपासक कका, बा मदुम्ह पवित्रबहादुर वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०६५ फागुन कृष्णपक्ष द्वितीया - दिवंगत : ने.सं. ११२२ कछलाथ्व सकिमिला पुन्ही) यागु प्रेरणा कया वसपोलयात नं लुमंका निर्वाण कामना याना च्वना ।

थ्व जिमिगु प्रकाशन वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थ मालाया १५-२० गूगु ल्याःतक थ्यंगु जुल । थुगु ग्रन्थसेट बिक्रीं प्राप्त जुइगु रकम त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनीगु खँ पाठकपिंत जानकारी बियाच्वना । सद्धर्म उत्थान यायेगु छपला पुनित ज्याय् सहभागी जुया बिज्यायेत भन्ते, गुरुमां लगायत सकसिनं थथःगु छैय् संग्रहणीय थुगु ग्रन्थ सेट छगू छगू संग्रह याना पुण्य संचय याना बिज्यायेत जिमिगु इनाप दु । सुभाय् ।

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया न्ह्याबले सुस्वास्थ्यम्ह जुया बुद्धशासनय् निरन्तर लगे जुइ फुम्ह जुइमा धका आशिका यासे वसपोलप्रति नतमस्तक जुया ऋणी जुया च्वना । वसपोलया सुस्वास्थ्य व दीर्घायुया कामना याना ।

अन्तय् जातक साहित्यया माध्यमं थःगु धर्म व संस्कृतियात यथार्थकथं म्हसीकेत पाठकपिंत अचूक साधन चूलायेमा अले धर्मया मूल खँय् सुनानं गुमराह याये मफयेमा, यथार्थ धर्मयात म्हसीकेत बोधिसत्त्वं क्यना बिज्यागु पारमिता धर्मलिसे परिचित जुइ फयेमा, चाय्कं मचाय्कं बुद्ध व बोधिसत्त्वप्रति दयाच्वंगु मखुगु धारणा ननानं फुना शील सदाचारनिसें पालन याना मार्गफल तक साक्षात्कार यायेफुपिं जुइ दयेमा धका हनेबहःपिं पाठकपिलिसें तुं मुना जिमिसं आशिका याना । अस्तु ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

पूर्णबहादुर वज्राचार्य एण्ड सन्स निवास

रत्नाकर महाविहार, हखबहाः, गाबहाः, यल
सकिमिला पुन्ही, ११३२ (२०६८ कार्तिक २४)

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदिपबहादुर वज्राचार्य

अनूरत्न वज्राचार्य

जिगु धापू

जातकय् बोधिसत्त्वया जीवन कथा दु । वसपोल शाक्यमुनि बुद्ध, न्हापा सुमेध ऋषि जुया दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् थः नं बुद्ध जुइत प्रार्थना यासेनिसें वसपोलया अन्तिम जन्मय् सिद्धार्थया नामं जन्म जुया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याये न्ह्योतक वसपोलयात बोधिसत्त्व धाइ । बुद्धत्व प्राप्त यायेया नितिं अनेक जन्म कया बिज्याःगु विवरणयात जातक अट्टकथा अथवा जातक अट्टवण्णना धाइ । थुगु ग्रन्थय् व्याख्या सहितया शब्दार्थ बाहेक जातक अट्टकथायात थःगु भाषां न्ह्यव्वयेगु कृतः यानागु दु ।

थौं सम्पूर्ण जातक (खुगू भोलुमया सेट) ग्रन्थया रूपय् सर्वप्रथम नेपालभाषां पाठकसमक्ष न्ह्यव्वये दया जित अपार धर्मप्रीति जुया च्वंगु दु । प्रथम संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर, आचार्य अमृतानन्द महानायक प्रभृति भन्तेपिसं तत्कालीन समाजयात माछि माःकथं छपु निपु याना जातक बाखँत अनुवाद न्ह्यव्वःगु खने दु । थौं छगू हे भाषा शैली जातक नेपाल भाषां सम्पूर्ण खण्ड पाठकपिनि न्ह्योने पिब्वयागु जुल ।

छन्हू संक्षिप्त बाखँ सहित धम्मपद पिदनेधुंका जातकयात नं थःगु हे कथं (Retold) बाखँ पिकाये दसा ज्यू धका मती तया । थ्व खँ भिक्षु सुदर्शन महास्थविरया न्ह्योने तयाबले वसपोलं साप हे नुगः क्वतुंका धया बिज्यात - “गाथा जक हे नं नेपाल भाषां पूर्वक पिकाये मफया च्वन । जातक बाखँया अनुवाद याइपिं भविष्यय् पिहाँ व हे वइ नि । आः थत्थेयात यानागु ज्या नि सिधय्के नु” । उबले वसपोलया ख्वाः क्वतूंगु खनाबले जित साप हे नुगः मछिन । “भन्ते ! थज्याम्ह अनुवादक छपिनि न्ह्योने दु” धका धायेत जित उलु उलु मिंगु खः । पवित्रबहादुर दाई मदुसेलि थःकेनं न्हापाथें समय मदुगुलिं उबले थथे धायेत जिके आँत मवल । कीर्तिपुरं लिहाँ वयाम्हसिया मनं मनं विचाः याना “जातक दक्वं नेपाल भाषं हिइके दसा गुलि ज्यू” । वसपोललिसें थथे खँलाबल्हा याना वयागु लच्छि हे मदुवं आकाभाकां सदांया नितिं वसपोलं त्वःता बिज्याबले जित साप हे नुगलय् घाः जुल । अबले निसें जिं थुगु ज्या गुबले याये धका थथःम्हं फुर्सतया ई मुनेत ताःतुना जुया । बल्ल उगु समय वल, बहनि, चान्हे, सुथे, गुलि फत उलि ई लिकया ज्या न्ह्यज्याका । ग्रन्थ अनुवाद खुलाया दुने क्वचायेके फसां गुदें लिपा जक पाठकपिनि न्ह्योने न्ह्यव्वयेत ताः लात ।

विश्वया अधिकांश प्राचीन धार्मिक व सामाजिक कथाया मूल स्रोत जातक बाखँ जुया च्वन । महाभारत, रामायण, बृहत्कथा, कथासरित्सागर, पञ्चतन्त्र, हितोपदेश, ईसप्या कथा, अलिफलैला (Arabian Knights) आदि आदिथें जागु स्थापित बाखँया मूल स्रोत जातक जुया च्वन । पुराणय् च्वपिं ऋषिमुनिपिनिगु बाखँ जातकय् च्वपिं पात्रत जूगुया अनेक दसुत पाठकपिसं जातकय् खंके फु । हानं, श्री रीज डेविड्सजुया धापूकथं बोधिसत्त्व बोसत खः अले जोसफ नं खः । बुद्धया आँशिक चरित्र व अनेक जातक बाखँ Barlaam and Joasaph स दु । थुकथं विश्वया कुंकुनामय् सकभनं दुगु धार्मिक व सामाजिक परम्पराया प्राचीन, अर्वाचीन विश्व साहित्य ख्यः ई बलिसे जातक बाखँया प्रवेश जुजुं वनाच्वंगु दुगु जुल । सन्त जोसफया रूपय् भगवान् बुद्ध थौं सारा रोमन कैथोलिक ईसाईतय्सं माने याना पूजा याना च्वंगु दु ।

बौद्ध देशय् ला जातक बाखँयागु प्रचार जुइगु हे जुल, कना च्वने माःगु मखुत । नेपालय् जातक व अवदानया बाखँ प्राचीन कालनिसें छेंय् छेंय् न्यने कने याः । यें, चाबहीया स्तूपसं दुगु शिलालेखय् उत्कीर्ण जूगु जातक बाखँनं भीथाय् नं पालि जातकया अस्तित्व न्हापांनिसें दुगु खँ बांलाक छर्लङ्ग सी दु, जातककालीन बाखँपाखें नेवाः समाजय् अद्यापि यक्व खं प्रभावित जुया च्वंगु दु । उपोसथ-व्रतया रूपय् अष्टमी व्रत च्वनेगु, जात्रा, नखः चखः हनेगु व थःथितिपिं व पासाभाईपिं छथाय् मुना छकू छभ्वा साक्क इना चना नयेगु, सांस्कृतिक बाजँ थाना, म्येँ हाला न्ह्याइपुइकेगु, तिसा वसतं छाया पिपा बाँलाका जुइगु व बहुमूल्य लुँवहः व

रत्नत जन्म जूसैनिसें मृत्यु पर्यन्त छ्यलेगु व छें दनेबले लुँ वहः, रत्न छ्यला वया च्वंगु आदि आदि दसुत थुकिया ज्वलन्त प्रमाण खः ।

श्रद्धेय ज्ञानपूर्णिक महास्थविरया छत्वाः नुगः खँ त्यायेकया धायेगु खःसा “जातक खालि बोधिसत्त्वया जीवनी बाखँ कथं जक नं महत्वपूर्णगु मखु । थ्व दक्वं धयाथें विषयवस्तुयात कःघाये फूगु जन साहित्यथें नं खः । थुकी दुने छु जक मद्दु ? मनोरञ्जन, उपदेश, नीति, ब्यंग, बुद्धि विकासया लंपु, भौगोलिक, आर्थिक, धार्मिक, राजनैतिक, सामाजिक आदि आदि विषयतलिसे परिचय दयेका बीगु थ्व अतुलनीय ग्रन्थ खः । स्थल मार्गयागु चर्चाया विषययात अथें तया सामुद्रिक यात्राया चिमिसँ ब्वँ ब्वँ दंकीगु घटनातय्गु उल्लेखं भीत जलमार्गयागु रोमाञ्चकारी यात्रात लिसे नं परिचित याका ब्यू । सप्पारक जातक थुकीया दसु खः । जातक पूर्व पश्चिम कथा साहित्यया न्यलुवा हे धाःसां ज्यू ।”

कृतज्ञता: जातक बाखँ अनुवाद यायेगु ज्याय् तःमहमच्छिसियागु ग्वाहालि जित प्राप्त जूगु दु । पालि गाथाया भावार्थया नितिं श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरयागु जातकगाथा (प्र.भा.) उपयोग यानागु दु । दक्वं जातक गाथाया भावार्थ भिंकेत अनागारिका अगगत्राणी गुरुमांयागु तःधंगु ग्वाहालि दु । अले तत्काल अनुवाद याःलिसे सिंहलीया जातक बाखँ स्वया संशोधन सहित बांलाक धैर्यपूर्वक शुद्ध जुइक कम्प्युटरय् थाना बिज्यामह श्रद्धेय भिक्षु चन्द्रगुप्त महास्थविर अले जातक बाखँ प्रकाशित मयासें गुदँतक अथें तया तयागु पुलांगु कम्प्युटरया डाटात सुरक्षा याना जक तया बिज्यागु मखु, याकनं पिकाये माल धका न्याबले हौसला बिया माःबले माःकथं ग्वाहालि याना बिज्यामह श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविर प्रमुख भन्तेपिं व गुरुमांप्रति कृतज्ञ जुया च्वना । वर्तमान नेपाःया एकमात्र त्रिपिटकाचार्य संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर थः विरामी शैथ्याय् च्वना बिज्याना नं थुगु जिगु कृतियात पताः छाया बालाकेभनं त्रिपिटक अनुवाद मण्डलया संयोजक श्रद्धेय कोण्डन्य भन्तेया ग्वाहालिं छगू विशेष भूमिका च्वया, च्वका बिज्यात । वसपोलपिं निम्हं भन्तेपिंप्रति कृतज्ञ जुया ।

छता खँ, थःगु परिवारपाखें शुरुनिसें संग्रहणीय मूल सद्धर्मया तःगुमच्छि ग्रन्थत प्रकाशन यायां थौ थुगु ग्रन्थत छकोलं खुगू भोलुम सेट प्रकाशन याःगु जुल । थुकिं त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थत पिकायेत छगू कोष दइगु जुल । प्रकाशक परिवारयात साधुवाद दु । थुगु ज्या सिद्ध यायेत अनुकूल वातावरण व अवसर बिया माःबलय् माःकथं सहभागी जूमह जिमि तिरिमय्जु ज्ञानीशोभा वज्राचार्ययात सुभाय् दु । माःगु सफू उपलब्ध याना बिज्याःपिं भिक्षु गुणघोष महास्थविर व अनागारिका अगगत्राणी गुरुमांयात साधुवाद दु । बांलाक देवः किपा ज्यामह म्थ्याय् मय्जु मनिका वज्राचार्ययात सुभाय् दु । इलय् बांलाक छापे याना ब्यूगुलिं आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेसया थुवा श्री दीपक महर्जन व प्रेस परिवारयात धन्यवाद दु ।

अन्तय्, सुं गुम्हासियागु धर्म धाःगु खँ न्यना हाःहूलय् लगे जुया गनं सुयाकें शरण काःजुइ माःगु अवस्थां मुक्त याना बिइगु खुला शिक्षा जातकय् दु । पशु अधिकारकर्मीतय् पशुबली हिंसा रोके याकेत थुकिं बल बिइसा पशुं मनू बने जुइगु मानवीय शिक्षा जातकं बिइ । थुगु ग्रन्थ देया नेतावर्ग, शासकवर्ग, बुद्धिजीवि, ज्ञानपिपासु मालामि, शिक्षक, विद्यार्थीपिंत जक उपयोगी मजूसे राजनैतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक शैक्षिक, साहित्यिक आदि गुगुं ख्यःयापिं लगायत बुद्धया सच्चा अनुयायी जुइपिंत नं उलि हे उपयोगी जुइगु ताया । जातकया बाखँनं हिंसा मुक्त सदाचार जीवन हनेगु स्थाना अन्ततः जन्ममरणया कुचक्रं मुक्त जीवनया लक्ष्यय् थ्यंकेत भीत मिखा बिइ, स्वाबलम्बी याइ । अस्तु ।

- दुण्डबहादुर वज्राचार्य

विषय सूची

(प्यंगूग् ब्व)

१०. मिग्गुग् निपात

४३९. चतुद्द्वार जातक :	१	४५२. भूरिपञ्ज जातक :	४८
माँयागु खँ मन्यंगुलिं वयात दाया छँनं पित्तिना छ्वःगु ।		उम्मग्ग जातक जा. नं. ५४६ स्वयेगु ।	
४४०. कण्ह जातक :	५	४५३. महामङ्गल जातक :	४८
क्रोध, द्वेष, लोभ व स्नेहया दोष ।		मङ्गल छु खः ?	
४४१. चतुपोसथिक जातक :	९	४५४. घटपण्डित जातक :	५२
पुण्णक जातक जा. नं. ५४५ स्वयेगु ।		कृष्ण व कंशयागु खँ ।	
४४२. संख जातक :	१०	११. भिंछगूग् निपात	
लाकां व कुसा दानयागु आनिशंसा ।		४५५. मातृपोसक जातक :	५९
४४३. चूलबोधि जातक :	१४	मातृवियोगया कारणं किसिं राजभोजन नंं ग्रहण मयाःगु । अन्तय् विदेह जुजुं वयात त्वःता छ्वःगु ।	
न्हापायाम्ह कला जुया च्वंम्ह आश्रमय् च्वंम्ह परिव्राजिकायात जुजुं यंकुसा नंं परिव्राजकं तँ पिकायेगु अनुचित भाय्युगु ।		४५६. जुण्ह जातक :	६२
४४४. कण्हदीपायन जातक :	१८	जुण्ह राजकुमारं थःम्हं जायागु कसी तछ् यानागुया पलेसा ब्राह्मणयात न्यागू गां, न्हेसः दासीपिं, सच्छिम्ह द्रहंत, द्विच्छ मयाक लुँयागु असर्फी व वयात लोपिं निम्ह कलापिं ब्यूगु ।	
सत्यक्रियायागु बलं सर्पं न्याना सीम्ह काय्यात हानं स्वाकूगु ।		४५७. धम्मदेवपुत्त जातक :	६६
४४५. निग्रोध जातक :	२३	अधर्म नरकय् क्वबाःगु खँ ।	
अकृतज्ञम्ह शाखयात निग्रोधराजं क्षमा ब्यूगु ।		४५८. उदय जातक :	६८
४४६. तक्कल जातक :	२७	आयु व दँ लगातार फुना वनेवं शक्रं राजकुमारीयागु मूल्य भन् भन् घटे याना यंकूगु ।	
काय्म्हं बौयात थःम्ह बाज्या स्याये त्यंगुयात रोके याना ब्यूगु ।		४५९. पानीय जातक :	७४
४४७. महाधम्मपाल जातक :	३२	चित्तया क्लेश (खिति) गुबले चिधं जुइ मखु ।	
बौम्हं काय् धर्मपालयागु क्वँ मखु धाःगु ।		४६०. युधञ्चय जातक :	७८
४४८. कुक्कुट जातक :	३६	निभा लुया वयेवं घाँय्या द्योने च्वंगु खसुति दइ मखु । थ्व हे अवस्था मनूयागु आयुयागु नंं खः ।	
अविश्वसनीय मनूतय्युगु सूची ।		४६१. दसरथ जातक :	८२
४४९. मट्टकुण्डली जातक :	३८	राम पण्डितं दसरथ महाराज सिना वनेवं जनतायात शोकं मुक्त याःगु ।	
देवपुत्रं ब्राह्मणयागु पुत्रशोक मदयेका ब्यूगु ।			
४५०. बिलारकोसिय जातक :	४१		
देवराज शक्रं थःगु दानपरम्परायात चले याकूगु ।			
४५१. चक्कवाक जातक :	४६		
भोजनयात रसायन दयेकेगु विधि ।			

४६२. संवर जातक :	८६	४७५. फन्दन जातक :	१३६
संवर राजकुमारं दकसिबे चिधिकम्ह कान्छाम्ह जुया नं सद्व्यवहारं मनूतयगु मन त्याका राज्य प्राप्त या:गु ।		फन्दनं (वृक्षं) सिंह (राज) लिसे व सिंह फन्दनलिसे थवं थवय् ल्वाना सिना वंगु ।	
४६३. सुप्पारक जातक :	९०	४७६. जवनहंस जातक :	१४०
ब्यापारीपिनिगु समुद्र यात्रा ।		रूप धर्मयागु क्षणिक निरोध ।	
१२. भिंनिगूगु निपात		४७७. चूलनारद जातक :	१४५
४६४. चूलकुणाल जातक :	९६	जंगल त्व:ता मनूतयगु बस्ती च्वं वने त्यंम्ह काय्यात देशाचारया नियम कंगु ।	
कुणाल जातक जा. नं. ५३६ स्वयेगु ।		४७८. दूत जातक :	१४९
४६५. भद्दसाल जातक :	९६	आचार्य धनया नितिं जुजुयाके धन पवंगु ।	
भद्दसाल वृक्षया अद्भुत जाति प्रेम ।		४७९. कालिङ्गबोधि जातक :	१५२
४६६. समुद्दवाणिज जातक :	१०५	धर्मानुसार पृथ्वीस राज्य याना च्वंम्ह चक्रवर्ती कलिङ्ग जुजु महाप्रतापी किसि गया बोधि मण्डपया लिक्क वंगु ।	
छुं ज्या याये म्वा:गु द्वीपयागु खँ ।		४८०. अकित्ति जातक :	१५८
४६७. काम जातक :	११०	शक्रयाके वर पवंगु ।	
त:धिकम्ह दाजुम्हं न्हापा जुलसा राज्य त्व:तूगु, लिपा बुल्हुं बुल्हुं वयागु तृष्णा असीमित जुया वंगु ।		४८१. तक्कारिय जातक :	१६३
४६८. जनसन्ध जातक :	११५	थ:गु वचनयागु रक्षा याना अल्प भाषण याइम्ह मृत्यु भयं मुक्त जुइगु ।	
भिता वस्तु न्हापा याना तये मखनेवं लिपा नुग: मछिंके मालिइगु ।		४८२. रुमिगराज जातक :	१७१
४६९. महाकण्ह जातक :	११८	लुंयाम्ह मृगयात मा:वंगु ।	
शक्रं त:धिकम्ह हाकम्ह खिचायागु भय क्यना मनूतयत् धर्माचरणय् लगे जुइत प्रेरित या:गु ।		४८३. सरभमिग जातक :	१७७
४७०. कोसिय जातक :	१२२	सरभ मृगं थ:त लिना ह:म्ह जुजुयात तकं ज्यान बचे याना ब्युगु ।	
सुधा भोजन जा. नं. ४३५ स्वयेगु ।		१४. पकिण्णक निपात	
४७१. मेण्डकपञ्च जातक :	१२२	४८४. सालिकेदार जातक :	१८६
उम्मगग जातक जा. नं. ५३६ स्वयेगु ।		वाउँ भत्तु थ:गु ऋणदान, ऋणं मुक्ति व निधि मुंकेगु ब्याख्या या:गु ।	
४७२. महापदुम जातक :	१२३	४८५. चन्दकिन्नरी जातक :	१९०
चिरिमानं काय्लिसे रमण याये मास्ति वय् कूगु । काय्म्हं खँ मन्यनेवं लानिं जुजुयात धया काय्यागु छ्द्यो ध्यनेत स्व:गु ।		चन्दकिन्नरयात स्यायेवं चन्दा किन्नरीं विलाप या:गु ।	
४७३. मित्तामित्त जातक :	१२९	४८६. महाउक्कुस जातक :	१९६
मित्र व अभित्रयागु लक्षण ।		इमां, उक्कुसराज, सिंह व कापलेया मैत्री स्वापूया खँ ।	
१३. भिंस्वंगूगु निपात		४८७. उद्दालक जातक :	२०१
४७४. अम्ब जातक :	१३२	उद्दालक ऋषियागु कथा ।	
जाति अभिमानयागु कारणं गुरुया नां व गोत्र सूचुकूगुलिं मन्त्र तना वंगु ।			

४८८. भिस जातक : २०६
किजापिसं तथा तःगु थःगु भाग इन्द्रं
सूचुका बिइवं थथःपिसं प्रतीज्ञा याःगु ।
४८९. सुरुचि जातक : २१२
शीलवती सुमेधाया थःगु गुण वर्णन ।
४९०. पञ्चुपोसथ जातक : २२०
बखुं, सर्प, ध्वं व भालुपिसं उपोसथ-
व्रतयागु खं कनेवं बोधिसत्त्वं नं थःगु खं
कंगु ।
४९१. महामोर जातक : २२४
लुंथें जाम्ह म्हेय्खाया पाखें धर्मोपदेश
न्यनेगु इच्छा याःगु ।
४९२. तच्छसूकर जातक : २३०
फांत मिले जुया तपस्वी व धुंयात स्यागु ।
४९३. महावाणिज जातक : २३६
आपाः लोभीपिं व्यापारीत विनाश जूगु ।
४९४. साधिन जातक : २४०
देवलोकया सिवे मनुष्यलोक हे भिं जू ।
४९५. दसब्राह्मण जातक : २४५
फिथी प्रकारयापिं ब्राह्मणपिनिगु कथा ।
४९६. भिक्खापरम्पर जातक : २५३
दान बिइया नितिं दकसिवे भिंगु क्षेत्र
धयागु भिक्षुपिं खः, छायाकि भिक्षुपिं
सकतां भवं मुक्त जुइपिं जूगुलिं ।
१५. नीगूगु निपात
४९७. मातङ्ग जातक : २५८
जाति, मद, अभिमान, लोभ, द्वेष, मद
व मूढतां - थुपिं सकतां अवगुण सुयाके
दइ इमित हे थुगु लोकय् मूढ धाइगु ।
४९८. चित्तसम्भूत जातक : २६६
चित्त व सम्भूत धयापिं निम्ह चण्डाल
पुत्रपिसं थःगु जात सुचुका काशी वना
विद्या स्यंवंगु ।
४९९. सिवि जातक : २७३
जुजु शिविं ब्राह्मणयात छगो मिखा
फवनेवं निगोलं मिखा दान ब्यूगु ।
५००. सिरीमन्त जातक : २८१
महाउम्मग जातक जा.नं. ५४६ स्वयेगु ।
५०१. रोहणमिग जातक : २८१
चित्तमृगं विपत्ति वःबले नं थःमह दाई
स्वर्णमृगयात मत्वःतूसे साथ ब्यूगु ।
५०२. चूलहंस जातक : २९०
सुमुख हंस-सेनापतिं स्वर्ण हंसयात बचे
याःगु ।
५०३. सत्तिगुम्ब जातक : २९५
शक्तिगुम्ब धयाम्ह सुगां खुंतयूगु संगतय्
लाना अज्यागु हे ज्याखं सय्कूगु अले
पुप्फक धयाम्ह सुगां ऋषिपिनिगु संगत
याना भिंगु ज्या खं सय्कूगु ।
५०४. भल्लातिय जातक : ३०१
किन्नर व किन्नरीपिनिगु वियोग-कथा ।
५०५. सोमनस्स जातक : ३०६
राजकुमारं ढोंगीमह तपस्वीयात गृहस्थ
धाल । वं सोमनस्स राजकुमारयात
स्याकेगु कुतः याःगु ।
५०६. चम्पेय्य जातक : ३१२
नागराजं नागभवनय् च्वं च्वंबले
मनुष्यलोकय् उत्पन्न जुइत घोर तपस्या
याःगु ।
५०७. महापलोभन जातक : ३२२
मिसायागु गन्धं तापाक च्वना च्वंमह
राजकुमार व ऋषियात मिसां लोभे
याःगु ।
५०८. पञ्चपण्डित जातक : ३२७
महाउम्मग जातक जा.नं. ५४६
स्वयेगु ।
५०९. हत्थिपाल जातक : ३२७
हस्तिपाल, अश्वपाल, गोपाल व
अजपालं राजकुमारपिनिगु प्रब्रज्या
कथा ।
५१०. अयोधर जातक : ३३७
भिंखुदं तक नंयागु छेंय् च्वं च्वंमह
राजकुमारं राज्याभिषिक्त मजूसे प्रब्रज्या
ग्रहण याःगु ।

संकेत - सूची

अ.क. = अट्टकथा
 अ.नि. = अङ्गुत्तरनिकाय
 अट्ट.सा. = अट्टसालिनी
 अनुटी. = अनुटीका
 अनु. = अनुवादक
 अप.पा. = अपदानपालि
 इतिवु. = इतिवुत्तक
 उदा. = उदान
 कथा. = कथावत्थु
 खु.नि. = खुदकनिकाय
 खु.पा. = खुदकपाठ
 चरिया. = चरियापिटक
 चूलनि. = चूलनिद्देस
 जा. = जातक
 जा.अ.क. = जातक अट्टकथा
 जा.पा. = जातकपालि
 टी. = टीका
 थेरगा. = थेरगाथा
 थेरीगा. = थेरीगाथा
 दी.नि. = दीघनिकाय
 ध.प. = धम्मपद
 धम्म.अ.क. = धम्मपद अट्टकथा
 धम्म.सं. = धम्मसङ्गणि
 धातु. = धातुकथा
 नेत्ति. = नेत्तिप्पकरण
 पटि.म. = पटिसम्भिदामग्ग
 पट्टा. = पट्टान
 पपं.सू. = पपञ्चसूदनी नाम अट्टकथा
 परि. = परिवार
 पा.लि. = पालिजातक
 पाचि. = पाचित्तिय

पारा. = पाराजिका
 पु.प. = पुग्गलपञ्जत्ति
 पे.व. = पेटवत्थु
 पेटको. = पेटकोपदेस
 ब.जा. = बर्मी जातक
 बु.ब्रा. = बुद्धकालीन ब्राह्मण
 बु.रा. = बुद्धकालीन राजपरिवार
 बु.गु. = बुद्धकालीन गृहस्थीहरू
 बु.म. = बुद्धकालीन महिला
 बु.श्रा.च. = बुद्धकालीन श्रावकचरित्र
 बु.वं. = बुद्धवंस
 म.नि. = मज्झिमनिकाय
 मनो.र. = मनोरथपूरणी नाम अट्टकथा
 महानि. = महानिद्देस
 महाव. = महावग्ग
 मि.प्र. = मिलिन्द-प्रश्न
 यम. = यमक
 वि.व. = विमान वत्थु
 वि.वि.वि. = विपश्यना विशोधन विन्यास
 विभ.पा. = विभङ्गपालि
 विमा.व. = विमानवत्थु
 विसु.म. = विसुद्धिमग्ग
 सं. = सम्पादक
 सं.नि. = संयुत्तनिकाय
 सुत्त.नि. = सुत्तनिपात
 सिं.जा. = सिंहली जातक
 स्व. = स्वयादिसँ/स्वया बिज्याहँ
 हि.जा. = हिन्दी जातक

D.P.P. = Dictionary of Pali-Proper Names. I, II,
 III, IV, V, VI क्रमशः- १, २, ३, ४, ५, ६ भाग

जातक अकारादि धलपौ

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
अकतञ्जु जातक	I	(९०)	३१८	अहितुण्डिक जातक	III	(३६५)	१४०
अकालरावि जातक	I	(११९)	३६६	आजञ्ज जातक	I	(२४)	१६९
अकित्ति जातक	IV	(४८०)	१५८	आदिच्चुपट्टान जातक	II	(१७५)	५४
अग्गिकभारद्वाज जातक	I	(१२९)	३८७	आदित्त जातक	III	(४२४)	३१९
अट्टसद्द जातक	III	(४१८)	२९१	आयाचितभत्त जातक	I	(१९)	१६०
अट्टान जातक	III	(४२५)	३२२	आरामदूसक जातक	I	(४६)	२२२
अट्टिसेन जातक	III	(४०३)	२४३	आरामदूसक जातक	II	(२६८)	२४९
अण्डभूत जातक	I	(६२)	२५१	आसङ्ग जातक	III	(३८०)	१७४
अत्थस्सद्धार जातक	I	(८४)	३०९	इन्दसमानगोत्त जातक	II	(१६१)	३०
अननुसोचिय जातक	III	(३२८)	६६	इन्द्रिय जातक	III	(४२३)	३१४
अनभिरति जातक	I	(६५)	२५९	इल्लिस जातक	I	(७८)	२९३
अनभिरति जातक	II	(१८५)	७४	उच्छङ्ग जातक	I	(६७)	२६३
अनुसासिक जातक	I	(११५)	३६०	उच्छिद्दुभत्त जातक	II	(२१२)	१२५
अन्त जातक	II	(२९५)	३१४	उदञ्चनी जातक	I	(१०६)	३४९
अपण्णक जातक	I	(१)	१०९	उदपानदूसक जातक	II	(२७१)	२५६
अब्भन्तर जातक	II	(२८१)	२८५	उदय जातक	IV	(४५८)	६८
अभिण्ह जातक	I	(२७)	१७६	उदुम्बर जातक	II	(२९८)	३१७
अमरादेवी जातक	I	(११२)	३५७	उद्दालक जातक	IV	(४८७)	२०१
अम्ब जातक	I	(१२४)	३७८	उपसाळक जातक	II	(१६६)	४०
अम्ब जातक	III	(३४४)	९६	उपाहन जातक	II	(२३१)	१६५
अम्बजा जातक	IV	(४७४)	१३२	उभतोभट्ट जातक	I	(१३९)	४०४
अयकूट जातक	III	(३४७)	१०३	उमङ्ग जातक	VI	(५४६)	२६६
अयोधर जातक	IV	(५१०)	३३७	(उम्मग्ग अथवा महाउम्मग्ग जातक)			
अरञ्ज जातक	III	(३४८)	१०४	उम्मादन्ती जातक	V	(५२७)	१३३
अरक जातक	II	(१६९)	४५	उरग जातक	II	(१५४)	९
अलम्बुसा जातक	V	(५२३)	९६	उरग जातक	III	(३५४)	११४
अलीनचित्त जातक	II	(१५६)	१४	उलूक जातक	II	(२७०)	२५४
अवारिय जातक	III	(३७६)	१६२	एकराज जातक	III	(३०३)	९
असङ्खिय जातक	I	(७६)	२८२	एकपण्ण जातक	I	(१४९)	४२२
असदिस जातक	II	(१८१)	६५	एकपद जातक	II	(२३८)	१७५
असम्पदान जातक	I	(१३१)	३६०	ककण्टक जातक	II	(१७०)	४६
असातमन्त जातक	I	(६१)	२४८	कक्कटक जातक	II	(२६७)	२४६
असातरूप जातक	I	(१००)	३४२	कक्कारु जातक	III	(३२६)	६१
असिताभू जातक	II	(२३४)	१७०	कञ्चनक्खन्ध जातक	I	(५६)	२४१
असिलक्खण जातक	I	(१२६)	३८२	कच्चानि जातक	III	(४१७)	२८७
अस्सक जातक	II	(२०७)	१५५	कच्छप जातक	II	(१७८)	५९

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
कच्छप जातक	II	(२१५)	१३१	कुक्कुर जातक	I	(२२)	१६५
कच्छप जातक	II	(२७३)	२५९	कुटिदूसक जातक	III	(३२१)	५०
कटाहक जातक	I	(१२५)	३७९	कुदाल जातक	I	(७०)	२६८
कडुहारि जातक	I	(७)	१३५	कुणाल जातक	V	(५३६)	२७९
कणवेर जातक	III	(३१८)	४२	कुण्डककुच्छिसिन्धव जातक	II	(२५४)	२१०
कण्डि जातक	I	(१३)	१५०	कुण्डकपूव जातक	I	(१०९)	३५४
कणह जातक	I	(२९)	१७९	कुन्तिनी जातक	III	(३४३)	९४
कणह जातक	IV	(४४०)	५	कुम्भ जातक	V	(५१२)	८
कणहदीपायन जातक	IV	(४४४)	१८	कुम्भकार जातक	III	(४०८)	२५७
कण्डरी जातक	III	(३४१)	९२	कुम्भिल जातक	II	(२२४)	१५५
कन्दगलक जातक	II	(२१०)	१२१	कुम्मासपिण्डि जातक	III	(४१५)	२७७
कपि जातक	II	(२५०)	१९९	कुस्थम्म जातक	I	(२७६)	२६४
कपि जातक	III	(४०४)	२४५	कुस्त्रमिग जातक	I	(२१)	१६३
कपोत जातक	I	(४२)	२१६	कुस्त्रमिग जातक	II	(२०६)	११३
कपोत जातक	III	(३७५)	१६०	कुलावक जातक	I	(३१)	१८३
कलण्डुक जातक	I	(१२७)	३८४	कुस जातक	V	(५३१)	१८२
कळायमुट्टि जातक	II	(१७६)	५५	कुसनाळि जातक	I	(१२१)	३७१
कल्याणधम्म जातक	II	(१७१)	४७	कुहक जातक	I	(८९)	३१७
कस्सपमन्दिय जातक	III	(३१२)	२६	कूटवाणिज जातक	I	(९८)	३३९
काक जातक	I	(१४०)	४०६	कूटवाणिज जातक	II	(२१८)	१३६
काक जातक स्व पारावत जातक				केळिसील जातक	II	(२०२)	१०५
काक जातक स्व समुद्रकाक जातक				केसव जातक	III	(३४६)	१००
काकवती जातक	III	(३२७)	६४	कोकालिक जातक स्व कोकिल जातक			
कामनीत जातक	II	(२२८)	१६०	कोकिल जालक	III	(३३१)	७२
कामविलाप जातक	II	(२९७)	३१६	कोटसिम्बलि जातक	III	(४१२)	२७१
काळकण्णि जातक	I	(८३)	३०७	कोमारपुत्त जातक	II	(२९९)	३१९
कायनिब्बिन्द जातक	II	(२९३)	३११	कोरण्डिय जातक	III	(३५६)	१२०
काळबाहु जातक	III	(३२९)	६८	कोसम्बिय जातक	III	(४२८)	३३०
कालिङ्गबोधि जातक	IV	(४७९)	१५२	कोसिय जातक	I	(१३०)	३८८
काम जातक	IV	(४६७)	११०	कोसिय जातक	II	(२२६)	१५६
कासाव जातक	II	(२२१)	१४८	कोसिय जातक	IV	(४७०)	१२२
किंछन्द जातक	V	(५११)	१	खज्जीपनक जातक	III	(३६४)	१३९
किपक्क जातक	I	(८५)	३१०	खण्डहाल जातक	VI	(५४२)	१०९
किफल जातक	I	(५४)	२३७	खदिरङ्गार जातक	I	(४०)	२०५
किसुकोपम जातक	II	(२४८)	१९६	खन्ध जातक	II	(२०३)	१०७
कुक्कु जातक	III	(३९६)	२२०	खन्तिवण्ण जातक	II	(२२५)	१५५
कुक्कुट जातक	II	(२०९)	१२०	खन्तिवादी जातक	III	(३१३)	२८
कुक्कुट जातक	III	(३८३)	१८४	खरस्सर जातक	I	(७९)	२९९
कुक्कुट जातक	IV	(४४८)	३६	खरपुत्त जातक	III	(३८६)	१९२

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
खरादिय जातक	I	(१५)	१५४
खुरप्प जातक	II	(२६५)	२४२
गग्ग जातक स्व भग्ग जातक			
गङ्गमाल जातक	III	(४२१)	३०२
गङ्गेय्य जातक	II	(२०५)	१११
गद्रभपञ्च जातक	I	(१११)	३५७
गन्धतिन्दुक जातक	V	(५२०)	६५
गन्धार जातक	III	(४०६)	२५०
गरहित जातक	II	(२१९)	१३८
गहपति जातक	II	(१९९)	१००
गामणि जातक	I	(८)	१३७
गामणिचन्द जातक	II	(२५७)	२१८
गिज्ज जातक	II	(१६४)	३६
गिज्ज जातक स्व मातुपोसक जातक			
गिज्ज जातक	III	(४२७)	३२८
गिरिदत्त जातक	II	(१८४)	७३
गुम्बिय जातक	III	(३६६)	१४२
गुण जातक	II	(१५७)	१७
गुत्तिल जातक	II	(२४३)	१८४
गूथपाण जातक	II	(२२७)	१५८
गोध जातक स्व पक्कगोध जातक			
गोधराज जातक	III	(३२५)	६०
गोधा जातक	I	(१३८)	४०३
गोधा जातक	I	(१४१)	४०८
घट जातक	III	(३५५)	११८
घटपण्डित जातक	IV	(४५४)	५२
घतासन जातक	I	(१३३)	३९५
घोनसाख जातक स्व वेनसाख जातक			
चक्कवाक जातक	III	(४३४)	३५४
चक्कवाक जातक	IV	(४५१)	४६
चतुद्वार जातक	IV	(४३९)	१
चतुपोसथिक जातक	IV	(४४१)	९
चतुमहु जातक	II	(१८७)	७९
चन्दकिन्नरी जातक	IV	(४८५)	१९०
चन्दकुमार जातक स्व खण्डहाल जातक			
चन्दाभ जातक	I	(१३५)	३९७
चम्मसाटक जातक	III	(३२४)	५८
चम्पेय्य जातक	IV	(५०६)	३१२
चित्तसम्भूत जातक	IV	(४९८)	२६६

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
चूळकालिङ्ग जातक	III	(३०१)	१
चूळकुणाल जातक	IV	(४६४)	९६
चूळजनक जातक	I	(५२)	२३५
चूळधनुग्गह जातक	III	(३७४)	१५६
चूळधम्मपाल जातक	III	(३५८)	१२५
चूळनन्दिय जातक	II	(२२२)	१५०
चूळनारद जातक	IV	(४७७)	१४५
चूळपदुम जातक	II	(१९३)	८७
चूळपलोभन जातक	II	(२६३)	२३७
चूळबोधि जातक	IV	(४४३)	१४
चूळसुतसोम जातक	V	(५२५)	११३
चूळसुव जातक	III	(४३०)	३३६
चूळसेट्ठि जातक	I	(४)	१२१
चूळहंस जातक	IV	(५०२)	२९०
चूळहंस जातक	V	(५३३)	२२३
चैतिय जातक	III	(४२२)	३०९
छद्दन्त जातक	V	(५१४)	२३
छव जातक	III	(३०९)	१९
जनसन्ध जातक	IV	(४६८)	११५
जम्बुक जातक	III	(३३५)	७९
जम्बुखादक जातक	II	(२९४)	३१२
जयदिस जातक	V	(५१३)	१५
जरूदपान जातक	II	(२५६)	२१६
जवनहंस जातक	IV	(४७६)	१४०
जवसकुण जातक स्व सकुण जातक			
जागर जातक	III	(४१४)	२७५
जुण्ह जातक	IV	(४५६)	६२
ज्ञानसोधन जातक	I	(१३४)	३९६
तक्क जातक स्व तक्कपण्डित जातक			
तक्कपण्डित जातक	I	(६३)	२५५
तक्कल जातक	IV	(४४६)	२७
तक्कारिय जातक	IV	(४८१)	१६३
तचसार जातक	III	(३६८)	१४५
तच्छसूकर जातक	IV	(४९२)	२३०
तण्डुलनाळि जातक	I	(५)	१२९
तयोधम्म जातक	I	(५८)	२४४
तित्तिर जातक	I	(३७)	१९७
तित्तिर जातक	I	(११७)	३६३
तित्तिर जातक	III	(३१९)	४२

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
तित्तिर जातक स्व दहर जातक				धम्मधज जातक	II	(२२०)	१४०
तित्थ जातक	I	(२५)	१७०	धम्मधज जातक	III	(३८४)	१८६
तिन्दुक जातक	II	(१७७)	५७	धूमकारि जातक	III	(४१३)	२७३
तिपल्लथमिग जातक	I	(१६)	१५५	नकुल जातक	II	(१६५)	३८
तिरीटवच्छ जातक	II	(२५९)	२२९	नक्खत्त जातक	I	(४९)	२२७
तिलमुट्टि जातक	II	(२५२)	२०४	नङ्गलीस जातक	I	(१२३)	३७५
तुण्डिल जातक	III	(३८८)	१९९	नङ्कुट्ट जातक	I	(१४४)	४१३
तेलपत्त जातक	I	(९६)	१७०	नच्च जातक	I	(३२)	१८८
तेलोवाद जातक स्व बालोवाद जातक				नन्द जातक	I	(३९)	२०३
तेसकुण जातक	V	(५२१)	७२	नन्दियमिगराज जातक	III	(३८५)	१८९
थुस जातक	III	(३३८)	८५	नन्दिविसाल जातक	I	(२८)	१७७
दकरक्खस जातक	V	(५१७)	४९	नळपान जातक	I	(२०)	१६१
दहर जातक	II	(१७२)	४९	नानाछन्द जातक	II	(२८९)	३०३
दहर जातक	III	(३०४)	१०	नामसिद्धि जातक	I	(९७)	३३६
दहर जातक	III	(४३८)	३६५	निग्रोध जातक	IV	(४४५)	२३
दधिवाहन जातक	II	(१८६)	७६	निग्रोधमिग जातक	I	(१२)	१४३
दब्भपुप्फ जातक	III	(४००)	२३०	निमि जातक	VI	(५४१)	८३
दरीमुख जातक	III	(३७८)	१६८	निळिनिका जातक	V	(५२६)	१२३
दल्हधम्म जातक	III	(४०९)	२६२	नेरु जातक	III	(३७९)	१७२
दसब्राह्मण जातक	IV	(४९५)	२४५	पक्कगोध जातक	III	(३३३)	७५
दसरथ जातक	IV	(४६१)	८२	पञ्चगरुक्क जातक स्व भीरुक्क जातक			
दीधीतिकोसन जातक	III	(३७१)	१५०	पञ्चपण्डित जातक	IV	(५०८)	३२७
दीपि जातक	III	(४२६)	३२५	पञ्चावुध जातक	I	(५५)	२४४
दुद्द जातक	II	(१८०)	६३	पञ्चुपोसथ जातक	IV	(४९०)	२२०
दुद्दुभ जातक	III	(३२२)	५३	पण्णक जातक	III	(४०१)	२३०
दुतियपलायित जातक	II	(२३०)	१६३	पण्णक जातक स्व दसण्णक जातक			
दुब्बच जातक	I	(११६)	३६२	पण्णिक जातक	I	(१०२)	३४५
दुब्बलकट्ट जातक	I	(१०५)	३४८	पण्डर जातक स्व पण्डरनागराज जातक			
दुब्भियमक्कट जातक	II	(१७४)	५२	पण्डरनागराज जातक	V	(५१८)	५०
दुम्मेध जातक	I	(५०)	२२९	पदकुसलमाणवक जातक	III	(४३२)	३४२
दुम्मेध जातक	I	(१२२)	३७६	पदुम जातक	II	(२६१)	२३३
दुराजन जातक	I	(६४)	२५८	पब्बतूपत्थर जातक	II	(१९५)	९३
दूत जातक	II	(२६०)	२३१	परन्तप जातक	III	(४१६)	२८२
दूत जातक	IV	(४७८)	१४९	परोसत जातक	I	(१०१)	३४४
देवतापञ्च जातक	III	(३५०)	१०७	परोसहस्स जातक	I	(९९)	३४०
देवधम्म जातक	I	(६)	१३१	पलायित जातक	II	(२२९)	१६२
धजविहेट जातक स्व विज्जाधर जातक				पलास जातक	III	(३०७)	१६
धम्म जातक स्व धम्मदेवपुत्त जातक				पलास जातक	III	(३७०)	१४८
धम्मदेवपुत्त जातक	IV	(४५७)	६६	पादञ्जलि जातक	II	(२४७)	१९४

जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ
पानीय जातक	IV	(४५९)	७४
पारावत जातक	III	(३९५)	२१८
पीठ जातक	III	(३३७)	८३
पुचिमन्द जातक	III	(३११)	२४
पुटदूसक जातक	II	(२८०)	२७८
पुटभक्त जातक	II	(२२३)	१५२
पुण्णनन्दी जातक	II	(२१४)	१३०
पुण्णपाति जातक	I	(५३)	२३५
पूतिमंस जातक	III	(४३७)	३६२
पुप्फरत्त जातक	I	(१४७)	४१८
फन्दन जातक	IV	(४७५)	१३६
फल जातक स्व किंफल जातक			
बक जातक	I	(३८)	२००
बक जातक	II	(२३६)	१७३
बक जातक	III	(४०५)	२४७
बकब्रह्म जातक स्व बक जातक			
बन्धनमोक्ख जातक	I	(१२०)	३६८
बन्धनागार जातक	II	(२०१)	१०३
बब्बु जातक	I	(१३७)	४००
बालोवाद जातक	II	(२४६)	१९३
बावेरु जातक	III	(३३९)	८८
बाहिय जातक	I	(१०८)	३५३
बिलारकोसिय जातक	IV	(४५०)	४१
बिळारवत जातक	I	(१२८)	३८५
ब्यग्घ जातक	II	(२७२)	२५७
ब्रहाछत्त जातक	III	(३३६)	८१
ब्रह्मदत्त जातक	III	(३२३)	५६
भग्ग जातक	II	(१५५)	११
भद्दसाल जातक	IV	(४६५)	९६
भद्रघट जातक स्व सुराघट जातक			
भरु जातक	II	(२१३)	१२७
भल्लतिय जातक	IV	(५०४)	३०१
भिक्षापरम्पर जातक	IV	(४९६)	२५३
भिस जातक	IV	(४८८)	२०६
भिसपुप्फ जातक स्व सिङ्गपुप्फ जातक			
भीमसेन जातक	I	(८०)	३०१
भीरुक जातक	I	(१३२)	३९३
भीरिदत्त जातक	VI	(५४३)	१३७
भीरिपञ्च जातक	IV	(४५२)	४८

जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ
भेरिवादक जातक	I	(५९)	२४६
भोजाजानीय जातक	I	(२३)	१६७
मकस जातक	I	(४४)	२१९
मक्कट जातक	II	(१७३)	५१
मखादेव जातक स्व मघदेव जातक			
मघदेव जातक	I	(९)	१३७
मङ्गल जातक	I	(८७)	३१३
मच्छ जातक	I	(३४)	१९२
मच्छ जातक	I	(७५)	२८०
मच्छ जातक	II	(२१६)	१३३
मच्छुद्दान जातक	II	(२८८)	३०१
मड्ढुकुण्डली जातक	IV	(४४९)	३८
मणिकण्ठ जातक	II	(२५३)	२०८
मणिकुण्डल जातक	III	(३५१)	१०८
मणिचोर जातक	II	(१९४)	९०
मणिसूकर जातक	II	(२८५)	२९५
मतकभक्त जातक	I	(१८)	१५८
मत्तरोदन जातक	III	(३१७)	४०
मनोज जातक	III	(३९७)	२२२
मन्धातु जातक	II	(२५८)	२२६
मय्हक जातक	III	(३९०)	२०६
महाअस्सारोह जातक	III	(३०२)	६
महाउक्कुस जातक	IV	(४८६)	११८
महाउम्मग्ग, उम्मग्ग जातक स्व उमङ्ग जातक			
महाकण्ह जातक	IV	(४६९)	११८
महाकपि जातक	III	(४०७)	२५४
महाकपि जातक	V	(५१६)	४३
महाजनक जातक	VI	(५३९)	२६
महाधम्मपाल जातक	IV	(४४७)	३२
महानारदकस्सप जातक	VI	(५४४)	१८२
महापदुम जातक	IV	(४७२)	१२३
महापनाद जातक	II	(२६४)	२४०
महापलोभन जातक	IV	(५०७)	३२२
महापिङ्गल जातक	II	(२४०)	१७८
महाबोधि जातक	V	(५२८)	१४५
महामङ्गल जातक	IV	(४५३)	४८
महामोर जातक	IV	(४९१)	२२४
महावाणिज जातक	IV	(४९३)	२३६
महावेस्सन्तर जातक स्व वेस्सन्तर जातक			

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
महासार जातक	I	(९२)	३२२	स्त्रिचर जातक	II	(२७५)	२६३
महासीलव जातक	I	(५१)	१३१	स्त्रिमिगराज जातक	IV	(४८२)	१७१
महासुतसोम जातक	V	(५३७)	३०९	रुहक जातक	II	(१९१)	८५
महासुदस्सन जातक	I	(९५)	३३०	रोमक जातक	II	(२७७)	२७३
महासुपिन जातक	I	(७७)	२८४	रोहणमिग जातक	IV	(५०१)	२८१
महासुव जातक	III	(४२९)	३३३	रोहन्तमिग जातक स्व रोहणमिग जातक			
महाहंस जातक	V	(५३४)	२३९	रोहिणि जातक	I	(४५)	२११
महिष्कामुख जातक	I	(२६)	१७३	लखणमिग जातक	I	(११)	१४१
महिसराज जातक	II	(२७८)	२७४	लटुकिक जातक	III	(३५७)	१२२
महोसध जातक स्व उमङ्ग जातक				लाभगरह जातक	II	(२८७)	३००
मातङ्ग जातक	IV	(४९७)	२५८	लित्त जातक	I	(९१)	३२०
मातुपोसक जातक	IV	(४५५)	५९	लोमसकस्सप जातक	III	(४३३)	३५१
मातुपोसकगिञ्ज जातक	III	(३९९)	२२८	लोमहंस जातक	I	(९४)	३२८
मास्त जातक स्व मालुत जातक				लोल जातक	II	(२७४)	२६१
मालुत जातक	I	(१७)	१५७	लोसक जातक	I	(४१)	२११
मिगपोतक जातक	III	(३७२)	१५२	लोहकुम्भि जातक	III	(३१४)	३१
मिगालोप जातक	III	(३८१)	१७८	वक जातक	II	(३००)	३२१
मित्तिचिन्ती जातक	I	(११४)	३५९	वच्छनख जातक	II	(२३५)	१७१
मित्तिविन्दक जातक	I	(८२)	३०६	वट्ट जातक	I	(११८)	३६४
मित्तिविन्दक जातक	I	(१०४)	३४७	वट्टक जातक	I	(३५)	१९३
मित्तिविन्दक जातक	III	(३६९)	१४६	वट्टक जातक	III	(३९४)	२१६
मित्तामित्त जातक	II	(१९७)	९७	वट्टकीसूकर जातक	II	(२८३)	२८७
मित्तामित्त जातक	IV	(४७३)	१२९	वण्णारोह जातक	III	(३६१)	१३४
मुदुपाणि जातक	II	(२६२)	२३४	वण्णुपथ जातक	I	(२)	११६
मुदुलक्खण जातक	I	(६६)	२६०	वस्सण जातक	I	(७१)	२७१
मुनिक जातक	I	(३०)	१८१	वलाहकस्स जातक	II	(१९६)	९४
मूगपक्ख जातक	VI	(५३८)	१	वातग्गसिन्धव जातक	II	(२६६)	२४४
मूलपरियाय जातक	II	(२४५)	१९१	वातमिग जातक	I	(१४)	१५१
मूसिक जातक	III	(३७३)	१५४	वानर जातक	III	(३४२)	९३
मेण्डकपञ्च जातक	IV	(४७१)	१२२	वानरिन्द जातक	I	(५७)	२४३
मोर जातक	II	(१५९)	२४	वास्सणि जातक स्व वास्सणिदूसक जातक			
युधञ्चय जातक	IV	(४६०)	७८	वास्सणिदूसक जातक	I	(४७)	२२३
रथलट्टि जातक	III	(३३२)	७३	वालोक जातक	II	(१८३)	७१
राध जातक	I	(१४५)	४१५	विकण्णक जातक	II	(२३३)	१६८
राध जातक	II	(१९८)	९८	विगतिच्छ जातक	II	(२४४)	१९०
राजकुम्भ जातक	III	(३४५)	९८	विघासाद जातक	III	(३९३)	२१४
राजोवाद जातक	II	(१५१)	१	विधुर जातक	VI	(५४५)	२१०
राजोवाद जातक	III	(३३४)	७७	विज्जाधर जातक	III	(३९१)	२०९
स्वखधम्म जातक	I	(७४)	२७९	विनील जातक	II	(१६०)	२८

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
विरोच जातक	I	(१४३)	४११
विसय्ह जातक	III	(३४०)	९०
विसवन्त जातक	I	(६९)	२६६
विस्सासभोजन जातक	I	(९३)	३२७
वीणाथूण जातक	II	(२३२)	१६७
वीरक जातक	II	(२०४)	११०
वेदब्ब जातक स्व वेदब्ब जातक			
वेदब्ब जातक	I	(४८)	२२५
वेनसाख जातक	III	(३५३)	१११
वेरि जातक	I	(१०३)	३४६
वेळुक जातक	I	(४३)	२१८
वेस्सन्तर जातक	VI	(५४७)	३७४
संकिच्च जातक	V	(५३०)	१७१
संवर जातक	IV	(४६२)	८६
सकुण जातक	I	(३६)	१९६
सकुण जातक	III	(३०८)	१८
सकुणग्धि जातक	II	(१६८)	४३
सङ्कप्पराज जातक	II	(२५१)	२०१
सङ्घ जातक	IV	(४४२)	१०
सङ्घधम जातक	I	(६०)	२४७
सङ्घपाल जातक	V	(५२४)	१०४
सङ्गामावचर जातक	II	(१८२)	६८
सच्चंकिर जातक	I	(७३)	२७६
सञ्जीव जातक	I	(१५०)	४२६
सतधम्म जातक	II	(१७९)	६१
सतपत्त जातक	II	(२७९)	२७६
सत्तिगुम्ब जातक	IV	(५०३)	२९५
सत्तुभस्त जातक	III	(४०२)	२३७
सन्थव जातक	II	(१६२)	३१
सन्धिभेद जातक	III	(३४९)	१०५
सब्बदाठ जातक	II	(२४१)	१८०
सब्बमंसलाभ जातक	III	(३१५)	३५
सब्बसंहारकपञ्च जातक	I	(११०)	३५६
समिद्धि जातक	II	(१६७)	४२
समुग्ग जातक	III	(४३६)	३५९
समुद्द जातक	II	(२९६)	३१५
समुद्दकाक जातक	I	(१४६)	४१६
समुद्दवाणिज जातक	IV	(४६६)	१०५
सम्बुला जातक	V	(५१९)	५७

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
सम्भव जातक	V	(५१५)	३५
सम्मोदमान जातक	I	(३३)	१९०
सरभङ्ग जातक	V	(५२२)	८१
सरभमिग जातक	IV	(४८३)	१७७
ससपण्डित जातक	III	(३१६)	३७
साकेत जातक	I	(६८)	२६५
साकेत जातक	II	(२३७)	१७४
साधिन जातक	IV	(४९४)	२४०
साधुसील जातक	II	(२००)	१०१
साम जातक स्व सुवण्णसाम जातक			
सारम्भ जातक	I	(८८)	३१६
सालक जातक	II	(२४९)	१९७
सालिकेदार जातक	IV	(४८४)	१८६
सालित्तक जातक	I	(१०७)	३५१
साळिय जातक	III	(३६७)	१४३
सालूक जातक	II	(२८६)	२९८
सिङ्गाल जातक	I	(११३)	३५७
सिङ्गाल जातक	I	(१४२)	४०९
सिङ्गाल जातक	I	(१४८)	४२०
सिङ्गाल जातक	II	(१५२)	४
सिङ्गपुप्फ जातक	III	(३९२)	२१२
सिरि जातक	II	(२८४)	२९१
सिरिकाळकण्णि जातक	II	(१९२)	८६
सिरिकाळकण्णि जातक	III	(३८२)	१८०
सिरीमन्त जातक	IV	(५००)	२८१
सिवि जातक	IV	(४९९)	२७३
सीलवनागराज जातक	I	(७२)	२७३
सीलवीमंसक जातक	I	(८६)	३११
सीलवीमंसक जातक	II	(२९०)	३०५
सीलवीमंसन जातक	III	(३०५)	१२
सीलवीमंसन जातक	III	(३३०)	७०
सीलवीमंसन जातक	III	(३६२)	१३६
सीलानिसंस जातक	II	(१९०)	८३
सीहकोल्यु जातक	II	(१८८)	८०
सीहचम्म जातक	II	(१८९)	८२
सुक जातक	II	(२५५)	२१४
सुखविहारि जातक	I	(१०)	१३९
सुच्चज जातक	III	(३२०)	४७
सुजात जातक	II	(२६९)	२५०

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
सुजात जातक	III	(३५२)	१०९	सुसुमार जातक	II	(२०८)	११८
सुजाता जातक	III	(३०६)	१४	सुहनु जातक	II	(१५८)	२२
सुतनु जातक	III	(३९८)	२२४	सूकर जातक	II	(१५३)	७
सुधाभोजन जातक	V	(५३५)	२५९	सूचि जातक	III	(३८७)	१९६
सुनख जातक	II	(२४२)	१८२	सेगु जातक	II	(२१७)	१३४
सुपत्त जातक	II	(२९२)	३०८	सेतकेतु जातक	III	(३७७)	१६५
सुप्पारक जातक	IV	(४६३)	९०	सेय्य जातक	II	(२८२)	२८५
सुमङ्गल जातक	III	(४२०)	२९९	सेय्य जातक	III	(३१०)	२१
सुयोन्दी जातक	III	(३६०)	१३१	सेरिववाणिज जातक	I	(३)	११९
सुराघट जातक	II	(२९१)	३०७	सोणक जातक	V	(५२९)	१५९
सुरापान जातक	I	(८१)	३०४	सोणनन्द जातक	V	(५३२)	२०७
सुरुचि जातक	IV	(४८९)	२१२	सोमनस्स जातक	IV	(५०५)	३०६
सुलसा जातक	III	(४१९)	२९६	सोमदत्त जातक	II	(२११)	१२३
सुवण्णकक्कटक जातक	III	(३८९)	२०२	सोमदत्त जातक	III	(४१०)	२६५
सुवण्णमिग जातक	III	(३५९)	१२८	हंस जातक स्व चूलहंस जातक			
सुवण्णसाम जातक	VI	(५४०)	५८	हत्थिपाल जातक	IV	(५०९)	३२७
सुवण्णहंस जातक	I	(१३६)	३९८	हरितच जातक	III	(४३१)	३३८
सुसन्धि जातक स्व सुयोन्दी जातक				हरितमण्डूक जातक	II	(२३९)	१७६
सुसीम जातक	II	(१६३)	३३	हलिद्विराग जातक	III	(४३५)	३५७
सुसीम जातक	III	(४११)	२६८	हिरि जातक	III	(३६३)	१३८

ज्ञातक

प्यंगूगु ब्व

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

खुद्दकनिकायअन्तर्गत जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ
(प्यंगूगु ब्व)

१०. किण्णूगु निपात

४३९. चतुद्वार जातक^१

“चतुद्वारमिदं नगरं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना विज्यागु इलय् धयागु खँ मन्यंम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल - वर्तमान कथा गुंगूगु निपातय् न्हापांगु जातक (जा.नं. ४२७) स वने धुंकूगु जुल । थुगु कथास शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना विज्यात- “भिक्षु ! छु छ धात्थे खँ मन्यंम्ह जुयागु खः ला ?” “भन्ते ! धात्थे खः” धका बित्ति यायेवं “भिक्षु ! न्हापा नं छु खँ मन्यंम्ह जूगुया कारणं पण्डितपिनिगु धयागु खँ मन्यंगु कारणं धार दुगु चक्रं सास्ति नये माःम्ह जूगु जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात-

अतीत कथा

न्हापाया इलय् काश्यप बुद्धया इलय् बाराणसी चय्गू करोड धन दुम्ह सेठया मित्रविन्दक धयाम्ह काय् छम्ह दु । वया मांबौपिं स्रोतापन्नपिं खः । व जुलसा थः हे दुशीलम्ह व अश्रद्धावान्म्ह जुया च्वन । लिपा जूबले, वया बौम्ह सिना वनेवं मांमं परिवार (कुटुम्ब) यागु बिचाः याना काय्यात धाल - ‘तात ! छु दुर्लभगु मनुष्यत्व प्राप्त याना काःगु दु । दान व्यु । शील (सदाचार) रक्षा या । उपोसथ-कर्म या । धर्म न्यं ।’

१. स्वया दिसँ जा. नं. ८२, १०४, ३६९ लिसें अबदान शतक नं ।

‘मां ! जित दानादि ख्यले मद्दु । जित छुं धाये मते । जि यथाकर्म (परलोक) वने ।’ वं अथे धाःसा नं छको वयात मामं पुन्हीया दिनय् धाल- ‘तात ! थौ तःधंगु उपोसथया दिं खः । थौ उपोसथ-व्रत च्वं । विहारय् हूँ । चच्छि धर्मोपदेश न्यना वा । जिं छंतं द्दुःखिसाहि दां बिये ।’

वं ‘ज्यू’ धया धनयागु लोभं उपोसथ-व्रत धारण यात । अले सुथेया भोजन याये सिधय्का विहारय् वन । अन हिच्छि च्वन । चान्हे धर्मदेशना याना च्वंगु ताय् मद्दुथाय् गनं छथाय् वना च्वंवन । व अन दचन अले कन्हेखुन्हु सुथय् ख्वाः सिला छेय् वन । मांम्हसिया जुलसा ‘थौ जिमि कायं धर्म न्यना, धर्मकथिकयात छेय् ब्वना हइ धका बिचाः याना यागु खाच्चभोज्य तयार याना लासा लाया पिया च्वन । याकचा लिहाँ वःगु खना धाल- ‘तात ! धर्मकथिकयात छाया नापं ब्वना महयागु ।’

‘जित धर्मकथिकलिसे छु मतलव ?’

‘अथेसा यागु त्वं ।’

‘जित द्दुःखि दां बिइ धयागु मखुला ? व हति । लिपा, त्वने ।’

‘तात ! त्वं । लिपा बिये ।’

‘दां कायेधुंका जक त्वने ।’

मांमं वयात द्दुःखिसाहियागु दांप्वः न्ह्योने तथा बिल । वं यागु त्वन । हजारयागु दां म्हिचा ब्यापार यायां कम समयया दुने हे लाख कमाये यात । अनलि वं बिचाः यात- ‘जहाज भाडाय् कया ब्यापार याःवने ।’ वं जहाज भाडाय् कया मांयात धाल- ‘मां ! जि जहाजय् च्वना वना ब्यापार याःवने त्यना ।’ मामं म्वाः धका गन । अले धाल- ‘तात ! छ जिमि याकः काय् खः । थ्व छेय् धन नं यक्व दु । समुद्रय् यात्रा याःवनेबले अनेक दुष्परिणाम वये यः । वने मते ।’

‘वं हे वने । सुनानं पने फइ मखु ।’

मांमं ल्हाः पना धाल - ‘तात ! जिं रोके याना बिये ।’ वं ल्हाः चिइका मांयात दाया गोतुइका बिल । वयात चिइका, वन । जहाजय् च्वना समुद्रय् वन । न्हेन्हुया दिनय् मित्रविन्दकयागु कारणं जहाज समुद्रय् दथुइ उँइक हे मसंक थीक दित । अलच्छिनाम्ह मनू मालेया नितिं सलाका (गोला) इना स्वत । स्वको तक नं मित्रविन्दकया ल्हातय् उगु सलाका लात । छम्हसिया कारणं यक्वसिया नाश मजुइमा धका मनूतय्सं वयात सिपौतिइ तथा समुद्रय् त्वःता बिल । अनलि उगु जहाज हूत गतिं न्ह्याना वन ।

व नं सिपौतिइ गोतुला ववं छगू द्वीपय् ध्यन । अन स्फटिक विमानय् प्यम्ह प्रेतनीत खने दत । इमिसं छवाःतक दुःख भोगे याइ, छवाःतक सुख भोगे याइगु जुया च्वन । वं इपिंलिसें दिव्य सम्पत्तियागु आनन्द लुटे यात । इमिसं दुःख याःवने त्वंबले थथे धया वन- ‘स्वामी ! जिपिं न्हेन्हु दुखुन्हु थ्यंक वये । जिपिं लिहाँ मवतले उद्विग्न मजुसे थन हे च्वना च्वं ।’ तृष्णां वसीभूत जुया हानं व व हे सिपौतिइ गोतुला च्वना ववं मेगु द्वीपय् थ्यंक वन । अन रजत विमानय् च्याम्ह प्रेतनीत खन । अथे हे मेगु द्वीपय् मणि विमानय् भिखुंम्ह, मेगु लुंया विमानय् स्वीनिम्ह प्रेतनीत खना इपिं नापं दिव्य सम्पत्तियागु आनन्द लुटे यात । इपिं दुःख भोगे यायेत वंबले हानं समुद्रया दथुइ चुइकं ववं छगू प्यका ध्वाखा दुगु नगर खन, अन प्यखेरं प्यबः पःखा दुगु जुया च्वन । व उस्सद धयागु नरक जुया च्वन । अन नारकीय सत्त्व प्राणीपिसं याना वःगु कर्म भोगे याना च्वंगु जुया च्वन । मित्रविन्दकया जुलसा बांलाक समाये याना तःगु नगर धका च्वन । ‘थुगु नगरय् दुहाँ वना जुजु जू वने माल’ धका मती तथा नगर दुने वन । अन वं धार नःगु चक्र

ज्वना मिइ छवयेका तःपिं नारकीय प्राणीपिंत खन । वयात उगु धार दुगु चक्र पलेस्वार्थे बांला ताल ।
छ्रातिइ न्याथी प्रकारया बन्धन, तिसां तियातःगुथें बांला ताल । म्हं बाः वया च्वंगु हि रक्त-चन्दनं
(श्रीखण्डं) बुलातःगुथें हवाला हवाला बास वःगुथें ताल । वं अन वना धाल- 'हे पुरुष ! छं थुगु पलेस्वां
ताःकालंनिसें कया तये धुकलं, आ छको जित व्यु ।'

'पासा ! थ्व पलेस्वां मखु । थ्व धार दुगु चक्र खः ।'

'जित बिइ मं मदयाः जक छं थये धाल ।'

नारकीय प्राणी मतिइ तल- 'जिगु पापकर्म फुना वने धुकल जुइमा । थ्व नं जिथें मांयात दाया
वःम्ह जुइमा । वयात थुगु धार दुगु चक्र बिया बिये ।' वं - 'भा ! वा, पलेस्वां का वा' धया वयागु
छचनय् धार दुगु चक्र वांछ्वया बिल । व वयागु छचनय् छच्यो नचुचुकं लाःवन । अलेतिनि मित्रविन्दकं
थ्व धार दुगु चक्र खः धका सिइकल । अले स्याना चिच्चायेदकं हाला हल - 'छं थःगु धार दुगु चक्र का
वा, थःगु धार दुगु चक्र का वा ।' व अनसं तुं अन्तरधान जुया वन ।

उगु बखतय् यक्व अनुयायीपिं व्वना चारिका यायां बोधिसत्त्व अन थ्यंकः वन । मित्रविन्दकं वयात
अन खंबले न्यन- 'स्वामी देवराज ! थ्व चक्र, घलं हामो नचुक क्यलेथें, जित क्यला च्वन । जिं छु
पापकर्म याये लात ।' वं निपु गाथात धाल-

“चतुद्वारमिदं नगरं, आयसं दब्धपाकारं ।
ओरुद्धपटिरुद्धोस्मि, किं पापं पकतं मया ॥

“सब्बे अपिहिता द्वारा, ओरुद्धोस्मि यथा दिजो ।
किमाधिकरणं यक्ख, चक्काभिनिहतो अह”न्ति ॥

“थुगु नं दय्का तःगु बःलासे च्वंगु प्यखें पखालं घेरे याना तःगु प्यदुवा धवाखा दुगु नगर खः ।
जि थुकिं घेरे जुइका च्वं च्वना । जिं छु पापकर्म याना वयागु ?”

“दक्वं धवाखात बन्द जुल । जित भंगःथें कैद याना तल । हे यक्ष ! जिं छु गजागु अपराध याये
लात गुकिया कारणं चक्रं सास्ति जुइका च्वं च्वने माल ?”

देवराजं उकिया कारण क्यनेया नितिं खुपु गाथात धाल -

“लद्धा सतसहस्सानि, अतिरेकानि वीसति ।
अनुकम्पकानं जातीनं, वचनं सम्म नाकरि ॥

“लङ्घिं समुदं पक्खन्दि, सागरं अप्पसिद्धिकं ।
चतुब्धि अट्टज्जगमा, अट्टाहिपि च सोळस ॥

“सोळसाहि च बात्तिं, अतिच्छं चक्कमासदो ।
इच्छाहतस्स पोसस्स, चक्कं भमति मत्थके ॥

“उपरिविसाला दुप्पूरा, इच्छा विसटगाभिनी ।
ये च तं अनुगिज्जन्ति, ते होन्ति चक्कधारिनो ॥

“बहुभण्डं अवहाय, मग्गं अप्पटिवेक्खिय ।
येसञ्चेतं असङ्घातं, ते होन्ति चक्कधारिनो ॥

“कम्मं समेक्खे विपुलञ्च भोगं, इच्छं न सेवेय्य अनत्थसंहितं ।
करेय्य वाक्यं अनुकम्पकानं, तं तादिसं नातिवत्तेय्य चक्क”न्ति ॥

“छं नीगू लाखं मयाक लाभ याना कया नं, हे पासा ! छं अनुकम्पा दुपिं थःथितिपिनिगु खं मन्यं ।”

“समुद्र हाचां गाया वन, भतिचा जक सिद्धि दुगु सागरय् नं छ दुब्बां वन । अनं प्यंगुलिं च्यागू, च्यागुलिं भिंखुगू दय्कल । अले हानं भिंखुगुलिं स्वीनिगू, थुगु प्रकारं भन् भन् इच्छा बढे जूलिसे थुगु चक्र प्राप्त जुल ।”

“भन् भन् बढे जुया वइगु, पूमवनिगु तृष्णाया बशय् लापिं मनूत छचो फुसय् च्वंगु चक्रधारी जुइगु जुया च्वन ।”

“यक्व सामान त्वःता बिया, लंपुयागु बिचाः मयासे छं छं त्वःता पिहां वल । अले सुना सुनां थुकथं बिचाः मयाइगु खः, इपिं चक्रधारी जुइगु जुया च्वन ।”

“थःगु कर्म व विपुलगु भोगया बिचाः या, अनर्थ दुगु खंय् इच्छा याये मते । अनुकम्पा दुपिनिगु धया खं न्यं, अजाम्ह व्यक्तियात चक्रं सास्ति याये फइ मखु ।”

वयागु खं न्यना मित्रविन्दकं बिचाः यात- ‘थुम्ह देवपुत्रं यथाथ रूपं जिं यानागु कर्मयागु खं सिइका काल । थ्वं जि नरकय् मालिगु समय् अवधि नं स्यू जुइमा, न्यने माल’ धका गुपुगू गाथा धाल -

“कीवचिरं नु मे यक्ख, चक्कं सिरसि ठस्सति ।
कति वस्ससहस्सानि, तं मे अक्खाहि पुच्छित्तो”ति ॥

“हे यक्ष ! जिगु छचनय् च्वंगु चक्र गोन्हुतक दइतिनि ? जिं न्यना च्वना, गोद्वःदं तक दइतिनि ?”
बोधिसत्त्वं वयात ककं भिपुगु गाथा धाल -

“अतिसरो पच्चसरो, मित्तविन्द सुणोहि मे ।
चक्कं ते सिरसि माविद्धं, न तं जीवं पमोक्खसी”ति ॥

“मित्रविन्द ! छ थन च्वने माःगु दं थुलि आपाः दु कि ल्याचा याना हे साध्य मजू । जिगु खं न्यं । छंगु छचनय् घुसे जुया च्वंगु चक्रं छंत म्वाम्वाकं त्वःती मखु ।”

थुलि धया देवपुत्र थःगु वासस्थानय् तुं लिहां वन । मेमेगु नं भयानक दुःख सिये माल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह मित्रविन्दक धयाम्ह खं मन्यंम्ह भिक्षु खः । देवराज जुलसा जि हे खः ।

४४०. कण्ह जातक

“कण्हो वतायं पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां कपिलवस्तुया लिक्क न्यगोधारामय् च्वना बिज्यागु इलय् छको मुसुकक न्हिला बिज्यागुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् शास्ता सन्ध्याया इलय् न्यगोधारामय् भिक्षुसंघसहित चाहिला बिज्याना च्वंगु इलय् छगू थासय् थ्यंबले छको मुसुकक न्हिला बिज्यात । आनन्द स्थविरं बिचाः याना बिज्यात - ‘भगवान् मुसुकक न्हिला बिज्यागुया छु कारण जुइ । तथागत धयाम्ह कारण मदयेकं न्हिला बिज्याइ मखु । न्यने माल ।’ वं ल्हाः ज्वःज्वलपा बिन्ति याना मुसुकक न्हिला बिज्यागुया कारण न्यन । शास्तां ‘आनन्द ! न्हापाया इलय् थन कण्हो (कृष्ण) धयाम्ह ऋषि दुगु खः । व थुगु प्रदेशय् च्वच्चन । ध्यानी, ध्यानय् लगे जूम्ह । वयागु शीलयागु तेजं शक्रभवन कम्प जुल । आज्ञा जूबले उगु खँ अप्रकट जूगुलिं स्थविरं प्रार्थना याःगु कारण वसपोलं उगु खँ प्रकट याना बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् चेय्गू करोड धन दुम्ह अपुत्रक ब्राह्मण छूम्ह दु । वं शील ग्रहण याना काय्मचायागु प्रार्थना याःबले बोधिसत्त्व वया ब्राह्मणीयागु कोखय् च्वंबल । हाकुम्ह जूगुलिं व बुइवं नां छूगु दिनय् वयात कण्हो (कृष्ण) कुमार धका नां छुत । भिंखुर्दया आयु दुबले मणियागु मूर्तिथे साप हे बांलाम्ह जुल । बौम्हं वयात शिल्प स्यके छवया बिल । वं तक्षशिलाय् वना सकता शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । बौम्हं वयात योग्यम्ह मिसालिसे विहा याना बिल । लिपा जूबले वयात मांबौया सकतां ऐश्वर्य प्राप्त जुल ।

छन्हुया दिनय् रत्न भण्डार चायेका स्वःबले, पलंगय् फयेतुना लुंया पाता काय्के छवत । उकी न्हापायापिं बौ बाज्यापिसं आखः किका तःगु खन- ‘थुलि धन फलानाम्हं दय्कल, थुलि धन धिस्काम्हं दय्कल ।’ वं बिचाःयात - ‘गुपिं धन दय्का वःपिं खः इपिं खने मंत । धन जक खने दनि । हानं छूम्हसिनं नं धन ज्वना वंगु मखु । धन प्वः चिना परलोकय् यंके फइ मखु । न्यागू गतिया नितिं साधारण जूगुलिं असार धनयात दान विइगु हे (धन) या सार खः । यक्वं रोगया नितिं साधारण जूगुलिं थुगु असारगु (काय) शरीरया पाखें शीलवान्पिनि न्ह्योने अविवादन यायेगु हे सार खः । अनित्याताभिभूत असार जीवया अनित्यादियागु विपश्यना भावनायागु अभ्यास यायेगु हे सार खः । उकिं, असार भोगया दथुं सार ग्रहण यायेया नितिं दान बिये ।’ वं आसनं दना, जुजुयाथाय् वना जुजुयागु उजं कया महादान बिल । न्हेन्हु तक दान बिल नं धन मफुसेलि वं बिचाः यात - ‘जित धन छु यायेत ? बुरा जुइ न्ह्यो हे प्रव्रजित जुया अविज्ञा व समापत्ति प्राप्त ब्रह्मलोक परायण जुया वने ।’ वं छेंयागु सकतां लुखा चाय्का घोषणा यात- ‘सुयात छु

माः) बिये धुन, कया यंकि ।' थुकथं सम्पत्तियात मलमूत्रथे घौचाया उक्रियात त्वःता बिल । जनता ख्वयुक ख्वयुकं हे नगरं पिहाँ वना हिमालय दुने वन । अनंलि ऋषिपिनि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया थः च्वनेया नितिं रमणीय भूमीयागु खोज यायां छगू न्ह्याइपूगु थासय् थ्यंका थन हे सिमा क्वय् च्वने धका निश्चय यात । छगू इन्द्रवारुणी वृत्त दुगु गांयागु आश्रय कया च्वनेगु संकल्प याना व हे सिमा क्वय् च्वंवन । गाववास त्वःता आरण्यक जुल । अन पर्णशाला मदयकुसे सिमाक्वय् च्वनिम्ह जुल । चक्कंगु आकाशया क्वय् च्वनिम्ह जुल । फेतुना जक च्वनिम्ह जुल । गोतुलेगु इच्छा जुल धाःसा बँय् हे गोतुलिम्ह जुल । (थःगु) वा (दन्त) यात हे लुसि (मूसः) भाःपिया मिइ बुका मतःगु खाना जक नइम्ह जुल । मँथे जागु ख्वाला दुगु छुं वस्तु मनइम्ह जुल । न्हिं छको जक नइम्ह जुल । आसनय् याकःचा जक च्वनिम्ह जुल । क्षमाशीलय् पृथी, जल, (आपा), तेज व वायु समान जुया उक्त सकतां धुतांग व्रतयागु पालन याइम्ह जुल । थुगु जगतय् बोधिसत्त्व अत्यन्त अल्पेच्छ खः । वं कम समयावधिया दुने अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ध्यान क्रीडाय् न्ह्याइपु ताय्का च्वंवन । फलाफलयागु नितिं तक नं गनं मेथाय् मवंसे च्वंवन । सिमाय् फल सःसा फल नल । स्वीं (बुँ) ह्वःसा स्वीं नल । हः दःसा हः नया च्वन । हः मदुसा सिमा ख्वाला नया च्वन । थुकथं अत्यन्त सन्तुष्ट जुया उगु हे थासय् ताकाल तक च्वं च्वन । वं छन्हु नं पूर्वान्ह समयय् सिमायागु फल नया च्वंगु इलय् लोभवश दना वना मेथाय् प्रदेशय् वना अनयागु फलयागु ग्रहण मयाः । फेतुना फेतुना हे न्ह्याय् दुगु फल जक खात । उकिमध्ये नं भिं मभिं नं बिचार मयासे ल्हातय् वःगु फल जक ग्रहण यात । थुकथं वयागु अत्यन्त सन्तोषी शीलयागु तेजं शक्रयागु पाण्डुकम्बल शिलासन क्वाना वल ।

शक्रयागु आसन धयागु वयागु थःगु आयु क्षय जुइवं क्वाना वइ अथवा पुण्य क्षय जुइवं क्वाना वइ अथवा सु मेम्ह प्रतापी प्राणिं उगु आसन इच्छा यायेवं अथवा धार्मिक महान ऋद्धिवान् श्रमण-ब्राह्मणयागु शील तेजं क्वाना वइगु जुया च्वन । वं ध्यान तया स्वत- 'सु खः व गुम्हसिनं जित कुतुके त्यन ?' थ्व हे प्रदेशय् बनय् च्वं च्वंम्ह कण्हो (कृष्ण) ऋषियात फल खाना च्वं च्वंम्हसित खना बिचाः यात - 'थुम्ह ऋषि घोर तपस्वी खः, परम जितेन्द्रिम्ह खः । जिं थुगु धर्म कथालं सिंहनाद याना, सुखयागु कारण न्यना, वर बिया दुगु सिमायात न्ह्याबले फल सइगु याना वये ।' वं तःधंगु प्रतापलिसे तुं याकनं कुहाँ वना व हे सिमायागु हाय् च्वना वयागु जनुफा ल्यूने लाक्क दना 'थःत निन्दा याःगु न्यना तँ वः लाकि मवः' परीक्षा याना स्वय्या नितिं न्हापांगु गाथा धाल -

“कण्हो वतायं पुरिसो, कण्हं भुज्जति भोजनं ।
कण्हे भूमिपदेसस्मि, न मय्हं मनसो पियो”ति ॥

“थुम्ह मनू हाकुम्ह खनि ! हाकुगु भोजन नइम्ह खनि ! हाकुगु प्रदेशय् च्वनिम्ह खनि ! थ्व जित मनंनिसे मयः ।”

कृष्णं वयागु खँ न्यना दिव्यचक्षु स्वल- 'सु थ्व जिलिसे खँ ल्हाः वया च्वंम्ह ?' थुम्ह शक्र धका सिइवं लिफः मस्वसे वयापाखे मस्वसे निपुगु गाथा धाल -

“न कण्हो तचसा होति, अन्तोसारो हि ब्राह्मणो ।
यस्मि पापानि कम्मनि, स वे कण्हो सुजम्पती”ति ॥

“छचंगुलिं (मनूया मन) हाकु जुइ मखु । गुम्हसिया दुने सार (शील, समाधि, प्रज्ञा आदि) दु, व ब्राह्मण खः । हे सुजम्पति ! गुम्हसिनं पापकर्म याइ, व हे हाकुम्ह जुइ ।”

थुलि धया प्राणीपिंत हाकुडकीगु पापकर्मयात तःथीकथं ... आदि विस्तार याना सकतां पापकर्मयात निन्दा यात । अले शीलादियागु प्रशंसा याना आकाशय् चन्द्रमा लुया वःथे याना शक्रयात धर्मोपदेश यात । शक्रं धर्मकथा न्यना लय्ताल । अतिकं खुसी जुया बोधिसत्त्वयात वर फवनेया नितिं आग्रह यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं ब्राह्मण ते दम्पि, यं किञ्चि मनसिच्छसी’ति” ॥

“ध्व गुगु सुभाषित वचन छपिसं न्ववाना बिज्यात, व छपितं ल्वःगु बांलासे च्वंगु खः । थुकिं प्रभावित जुया, हे ब्राह्मण ! जिं छपितं वर बिया च्वना । मनय् छु इच्छा दु व फवना बिज्याहूँ ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं मती तल - ध्वं जितं थःत निन्दा याःगु खना तँ म्वः लाकि मम्बः धका जिगु परीक्षा याना स्वये धुंकल । न्हापा जिगु छचंगु, भोजन व निवासस्थान स्वतायात निन्दा यात अनंलि आः जित तँ मम्बःगु खना लय्ताया वर बिया च्वन । लाःसा, ध्वया मनय् जिं तपस्या याना च्वनागु शक्रैश्वर्य अथवा ब्रह्मैश्वर्यया नितिं धका च्वने फु । ध्वयागु शंका मदय्केया नितिं जिं प्यता वर फवनेमाः, जित सुयां प्रति द्वेष वा क्रोध मदय्मा । मेपिनिगु सम्पत्तिया प्रति लोभ अथवा मेपिनिप्रति स्नेह मदय्मा । वं वयागु शंका मदय्केया नितिं वर फवफवं थुगु गाथा धाल -

“वरञ्चे मे अदो सकक, सब्भूतानमिस्सर ।
सुनिक्कोधं सुनिदोसं, निल्लोभं वुत्तिषत्तनो ।
निस्सेहमभिकङ्कामि, एते मे चतुरो वरे’ति” ॥

“हे सकल प्राणीपिनि ईश्वर (=मालिक) शक्र ! यदि जित वर बिद्दगु हे धयागु जूसा, जि न्ह्याबलें क्रोधी मजूम्ह जुइ दयेमा, न्ह्याबलें अद्वेषीम्ह जुइ दयेमा, न्ह्याबलें लोभी मजूम्ह जुइ दयेमा । अले जिगु स्वभाव स्नेह मदुम्ह जुइमा - थुपिं हे प्यंगू वर यः ।”

शक्रं बिचाः यात - ‘कृष्ण पण्डितं फ्वंगु वर सर्वथा निर्दोषगु खः । जिं वयाके हे थुगु वरयागु गुणदोष न्यने माल ।’ वं न्यापुगु गाथाद्वारा न्यन -

“किंनु कोधे वा दोसे वा, लोभे स्नेहे च ब्राह्मण ।
आदीनवं त्वं पस्ससि, तं मे अक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं न्यना च्वना, जित कना बिज्याहूँ, क्रोध, द्वेष, लोभ व स्नेहस छु दोष खने दु ?”

बोधिसत्त्वं “अथेसा न्यं” धया प्यपु गाथात धाल -

“अप्पो हुत्वा बहु होति, वड्ढते सो अखन्तिजो ।
आसङ्गी बहुपायासो, तस्मा कोधं न रोचये ॥

“दुड्डस्स फरुसा वाचा, परामासो अनन्तरा ।
ततो पाणि ततो दण्डो, सत्थस्स परमा गति ।
दोसो कोधसमुद्धानो, तस्मा दोसं न रोचये ॥

“आलोपसाहसाकारा, निकती वञ्चनानि च ।
दिस्सन्ति लोभधम्मेषु, तस्मा लोभं न रोचये ॥

“स्नेहसङ्गथिता गन्था, सेन्ति मनोमया पुधू ।
ते भुसं उपतापेन्ति, तस्मा स्नेहं न रोचये'ति” ॥

“ध्व भतिचां अप्वः जुया बढे जुया वइगु खः, ध्व क्षमा याये मफइगुलिं उत्पन्न जुया बढे जुइगु खः । आसक्त जुइम्हसित आपालं दुःख जुइगु खः । उकिं जित क्रोध यः मजू ।”

“द्वेष दये न्ह्यो छाःगु वचन पिहाँ वइ, अनं ल्यू घ्वायेगु, सालेगु आदि जुइ । अनं हानं ल्हातं दायेगु, दण्ड बिइगु अले ल्वाभः ज्याभलं कय्केगु आदि जुइ । द्वेषं याना हे क्रोध पिहाँ वइगु खः । उकिं जित द्वेष यः मजू ।”

“डाँका लगे यायेगु, जबर्जस्ती यायेगु, ठगे यायेगु, छले यायेगु – थुपिं फुक्क लोभ धर्मय् खने दइगु जुया च्वन । उकिं जित लोभ यः मजू ।”

“स्नेहं गथि चिना च्वंगु आपालं मनोमय गथःत दया च्वन । इमिसं आपालं सन्ताप बिइगु याना च्वन । उकिं जित स्नेह यःता मजू ।”

शक्रं न्ह्यसःया लिसः न्यना धाल – “कृष्ण पण्डित ! छपिसं थुपिं न्ह्यसःया लिसः, बुद्धं बिया बिज्याःथे हे, बांलाक बिया बिज्यात । जि छपिं खना साप लय्ताया । मेगु नं वर फ्वना बिज्याहूँ ।” वं भिपुगु गाथा धाल –

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं ब्राह्मण ते दम्भि, यं किञ्चि मनसिच्छसी'ति” ॥

“ध्व गुगु सुभाषित वचन छपिसं न्ववाना बिज्यात, व छपितं ल्वःगु बांलासे च्वंगु खः । थुकिं प्रभावित जुया, हे ब्राह्मण ! जिं छपितं वर बिया च्वना । मनय् छु इच्छा दु व फ्वना बिज्याहूँ ।”

अनलि बोधिसत्त्वं थनं लिपायागु गाथा धाल –

“वरञ्जे मे अदो सक्क, सब्भूतानमिस्सर ।
अरञ्जे मे विहरतो, निच्चं एकविहारिनो ।
आबाधा मा उप्पज्जेय्युं, अन्तरायकरा भुसा'ति” ॥

“हे प्राणीपिनि ईश्वर शक्र ! यदि जित वर बिइगु हे धयागु जूसा, जंगलय् न्ह्याबले जि याकचा च्वना च्वनेबले तपस्याय् आपालं बाधा बिइ यःगु रोग जिके मदयेमाः ।”

ध्व खँ न्यना शक्रं “कृष्ण पण्डितं वर फ्वना काबले सांसारिक वस्तु मफ्वं, तपस्यासम्बन्धी हे जक फ्वना च्वन” धका मती तया अहं नं लय्तापहः क्यना मेगु छगू नं वर फ्वनेया नितिं थुगु गाथा धाल-

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं ब्राह्मण ते दम्भि, यं किञ्चि मनसिच्छसी'ति” ॥

“ध्व गुगु सुभाषित वचन छपिसं न्ववाना बिज्यात, व छपितं ल्वःगु बांलासे च्वंगु खः । थुकिं प्रभावित जुया, हे ब्राह्मण ! जिं छपितं वर बिया च्वना । मनय् छु इच्छा दु व फ्वना बिज्याहूँ ।”

बोधिसत्त्वं नं वर फवनेगु त्वहः चिना धर्मोपदेश यायां अन्तिम गाथा धाल -

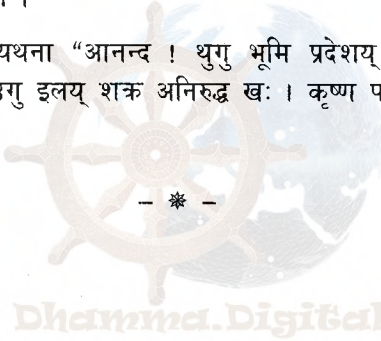
“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
न मनो वा सरीरं वा, मं-कते सक्क कस्सचि ।
कदाचि उपहञ्जेथ, एतं सक्क वरं वरे’ति” ॥

“हे प्राणीपिनि ईश्वर शक्र ! यदि जित वर बिइगु हे धयागु जूसा, जिगु कारणं याना सुयातं हे मनं (मनोद्वारं) वा शरीरं (कायद्वारं, वचिद्वारं) गुबलें नं कष्ट मजुइमा । हे शक्र ! जिं थ्व हे वर फवना च्वना ।”

बोधिसत्त्वं खुक्वःतक वर फवन नं त्यागसम्बन्धी वर जक फवन । वं स्यू, रोग शरीरया स्वभाव खः अले शक्रं शरीरयात रोगं मुक्त याये फइ मखु । प्राणीपिनिगु शरीर, वाणी व मनयात शुद्धि यायेगु शक्रया ल्हातय् मदु । अथे स्यूसां नं वयात धर्मोपदेश वियेया नितिं थुपिं वर ग्रहण याःगु खः ।

शक्रं नं उगु सिमायात न्ह्याबलें फल सइगु याना बिल अले बोधिसत्त्वयात वन्दना याना छचनय् ल्हाः तया “थन हे आरोग्य जुया च्वना विज्याहुँ” धाधां थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । बोधिसत्त्व नं ध्यानावस्थित जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “आनन्द ! थुगु भूमि प्रदेशय् जि न्हापा च्वनेधुन” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् शक्र अनिरुद्ध खः । कृष्ण पण्डित जुलसा जि हे खः ।

४४१. चतुपोसथिक जातक

“यो क्षेपनेय्यो...” थुगु चतुपोसथिक जातकया खँ पुण्णक जातक (जा. नं. ५४५) स वइनिति ।

- * -

४४२. सङ्ग जातक

“बहुस्सुतो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सकतां परिष्कार दुगु दानयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती उपासक छम्हसिनं तथागतयागु धर्मदेशना न्यना लय्ताया कन्हेखुन्हुया नितिं निमन्त्रणा बिल । थःगु छेंय् मण्डप दय्का, समाये याना, तथागतयात ई त्यःगु सूचं बिइके छ्वत । न्यासः भिक्षुपिं ब्वना शास्ता अन बिज्यात अले लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । उपासकं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात दान बिल । हानं कन्हेखुन्हु, हानं कन्हेखुन्हु यायां न्हेन्हुतक निमन्त्रणा याना महादान बिल । न्हेन्हुया दिंखुन्हु सकतां परिष्कार दुगु दान बिल । उगु दानय् लाकां दानयागु विशेषता दुगु जुल । तथागतयात छु छु ज्वः ब्यूगु खः उकिया मू द्वःच्छि वं । निम्ह अग्रश्रावकपितं न्यासः न्यासः मू वंगु । त्यं दुपिं न्यासः भिक्षुपितं सच्छि सच्छि मू वंगु । थुकथं वं सकतां परिष्कार दुगु दान बिया थःगु परिषद् नापं तुं भगवान्याथाय् न्ह्योने फेतुत । शास्तां मधुर स्वरं वयागु दानयात अनुमोदन यायां आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासक ! छंगु सकतां परिष्कार दुगु दान आपालं श्रेष्ठगु जुल । न्हापायागु इलय्, प्रत्येकबुद्धयात छज्वः लाकां दान ब्यूगुलिं जहाज तज्याना समुद्रय् गनं नं थाय् बाय् मदया च्वंगु इलय् लाकां दान बिया वःगु फलस्वरूप किनाराय् लाःवन । छं ला बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महादान ब्यूगु जुल । छं ब्यूगु लाकांया दानं छंत सहायक गथे मजुइ ?” वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् थुगु वाराणसीया नां मोलिनी खः । मोलिनी नगरय् ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् सङ्ग धयाम्ह महाधनवान्मह ब्राह्मण छम्ह दु । व प्यंगू नगर धवाखाय्, नगरया दथुइ व थःगु छेंक्वय् लुखाय् छगू याना खुगू दानशाला स्थापना यात । न्हिया न्हियं खुगू लाख खर्च याना दुःखी, दरिद्रपिं मनूतय्त महादान बिया च्वन । वं छन्हुया दिनय् बिचाः यात- ‘यदि छेंय् धन मंत धाःसा जिं दान बिये फइ मखु । धन दःसा जक दान बिये फइ । उकिं दुंगाय् च्वना स्वर्णभूमी वना धन कमाये याना हये माल ।’ वं दुंगा चिइके बिल, मालसामान जाय्का कला काय्पितं सःता धाल - “जि लिहाँ मवःतल्ले दान लगातारं बिया च्वं ।” च्योत, ज्या याइपिं ज्यामितय्त ब्वना कुसा ज्वना, लाकां न्ह्याना, मध्याहनया इलय् पत्तन गांपाखे स्वया वन ।

उगु हे इलय् गन्धमादन पर्वतय् छम्ह प्रत्येकबुद्धं ध्यानबलं धन मुंकेत वना च्वंमह वयात खना मती तया बिज्यात - ‘थुम्ह महापुरुष धन दय्केत वना च्वन, समुद्रय् छुं आपत्ति वइ लाकि वइ मखु ?’ वसपोलं वइ धका सिइका बिज्यात । अनंलि वसपोलं बिचाः याना बिज्यात - ‘थ्वं जित खन धाःसा कुसा व लाकां छज्वः दान बिइ । अले उपवाहन दानयागु शुभपरिणामस्वरूप समुद्रय् दुंगा स्यंसा नं वयात थुकियागु

ग्वाहालि दइ । जिं वयात अनुकम्पा तयेमाः ।' वसपोल आकाशमार्ग बिज्याना भतिचा उखे कूहाँ बिज्याना क्वाःगु निभा फसं पुका, मिं पूम्हर्थे च्वंका, क्वाःगु फिसः ब्वय् पला छ्चु छ्चुं वयागु न्ह्योने थ्यंकः बिज्यात । वं वसपोलयात खनेसाथं "जिगु पुण्यक्षेत्र बिज्यात, थौं जि पुसा पियेमाः" धका सन्तुष्ट जुया ब्वाय् वना वन्दना यात । अले प्रार्थना यात - "भन्ते ! जित अनुकम्पा तया बिज्यासे लं भतिचा चिला थुगु सिमाया किचलय् पलख फेतुना बिज्याहूँ ।" वसपोल सिमाया किचलय् थ्यनेवं क्वय् फि लाया उकी थःगु गा लाया बिल । अले उकी प्रत्येकबुद्धयात फेतुइका सुगन्धित लखं तुति सिला सुगन्धित चिकनं मालिस याना, थःगु लाकां त्वःता उकियात बांलाक हुया, सुगन्धित चिकनं बुया प्रत्येकबुद्धयात न्ह्याकल । अले लाकां व कुसा दान बिया धाल - "भन्ते ! थ्व लाकां न्ह्याना छ्चनय् कुसां कया बिज्याहूँ ।" वसपोलं वयात अनुकम्पा तया स्वीकार याना बिज्यात । अले वयात प्रसन्नता बढे यायेया नितिं वं खंक खंक हे च्वय् थहाँ बिज्याना गन्धमादन पर्वतय् बिज्यात । बोधिसत्त्वं वसपोलयात खना अत्यन्त प्रसन्न जुया पत्तनय् वना डुंगाय् वना च्वंवन ।

व समुद्रय् वना च्वंबले, न्हेन्हु दुखुन्हु डुंगाय् प्वाः गन । दुहाँ वःगु लः वांछ्वये मफुत । भयभीत जूपिं मनूतय्सं थथःपिनि द्यो नां कया चिल्लाय्दंक हाल । बोधिसत्त्वं थःम्ह छ्मह ज्यामिपाखें थःगु म्हय् चिकं बुइके बिल । (अले) घ्यः, साखः गुलि नये फुगु खः उलि नल, अले वयात नं नकल । अले वं कूप यष्टि (डुंगाया लत्था=थां) गया 'थुखे भीगु नगर लाः' धका निश्चय याना निम्हसिनं थःत थःम्हं ह्वेलमाछ्छा, कापलि आदिपाखें बचे यायां सत्याःकुति तापाक तिगन्हुया वन । मनूत विनाश जुया वन । बोधिसत्त्व व वया ज्यामी छ्मह नाप नापं लाल कया वना च्वन । इपिं लाल कया व वं न्हेन्हु दत । चिभ्यागु लखं कुल्ला याना नं उपोसथ-व्रत पालन याना च्वन ।

उगु इलय् प्यम्ह लोकपाल देवतापिसं मणिमेखला धयाम्ह छ्मह देवीयात मनूतय्गु रक्षा यायेत समुद्रय् पाः तया "यदि डुंगा स्यना त्रिरत्नयागु शरणय् वंम्ह, शील पालन याःम्ह अथवा मांबौपित देवता माने याःम्ह दुःखी जुल धाःसा छं वयागु रक्षा या" धका नियुक्ति याना तःगु जुया च्वन । न्हेन्हुया दिनय् समुद्रपाखे स्वबले शीलवान्मह सङ्ग ब्राह्मणयात खना बिचाः यात - 'व समुद्रय् क्वबागु न्हेन्हु दये धुंकल । यदि व सित धाःसा जित तःसकं बांमलाक निन्दा जुइ । वयागु मनय् संवेग जुल । वं थीथी प्रकारयागु भिभिंगु सासाःगु भोजन भु छ्पातय् तया वायुयागु वेगं अन थ्यंकः वन । अले वया न्ह्योने आकाशय् दना वं धाल - "ब्राह्मण ! छ् छ्वाःतक दयांलाम्ह खः । थुगु दिव्य भोजन या ।" वं वयापाखे स्वया धाल - "छ् तापाक चिला हूँ, जि उपोसथ-व्रत धारीम्ह खः ।" व ल्यूल् ल्यू वया च्वंम्ह ज्यामिं देवीयात मखं । वं हाःगु सः जक ताया बिचाः यात - 'थुम्ह ब्राह्मण नायुगु प्रकृतियाम्ह खः । छ्वाःतक नसा मनःगुलिं दुःखी जुया मृत्युभयं ग्याना प्रलाप याना हाःगु जुइमाः ।' वं वयात सान्त्वना बिइया नितिं न्हापांगु गाथा धाल -

“बहुस्सुतो सुतधम्मोसि सङ्ग, दिट्ठा तया समणब्राह्मणा च ।
अथक्खणे दस्सयसे विलापं, अज्जो नु को ते पटिमन्तको मया'ति” ॥

“हे शङ्ग ! छ् बहुश्रुतम्ह खः । छं धर्म न्यना तःम्ह खः । छं श्रमण ब्राह्मणपित नं खंम्ह खः । छं ईब्यः मखुबले प्रलाप याना च्वन । जित त्वःता छ्लिसे खँ ल्हाःम्ह मेम्ह सु दु ?”

वं वयागु खँ न्यना, बिचाः यात - 'थ्वं उम्ह देवी मखं जुइ' अले धाल - "पासा ! जि सिइगु खना ग्यानागु मखु । जिलिसे खँ ल्हाना च्वंम्ह मेम्ह हे दु ।" वं थुगु निपुगु गाथा धाल -

“सुभू सुभा सुप्पटिमुक्ककम्बु, पग्गय्ह सोवण्णमयाय पातिया ।
'भुज्जस्सु भत्तं' इति मं वदेति, सद्भावित्ता, तमहं नोति ब्रूमी'ति” ॥

“बांलागु ख्वाः दुम्ह, बांलागु वर्णं दुम्ह, लुंयागु तिसां तिया तःम्ह देवी लुंयागु देमाय् भोजन हया ‘भोजन या’ धका जित धाल । उम्ह श्रद्धावान्म्ह, सन्तुष्ट चित्त जूम्ह देवपुत्रीयात जिं मयः धका धयागु खः ।”

वं वयात स्वपुगु गाथा धाल -

“एतादिसं ब्राह्मण दिस्वान यक्खं, पुच्छेय्य पोसो सुखमासिसानो ।
उट्टेहि नं पज्जलिकाभिपुच्छ, देवी नुसि त्वं उद मानुसी नू’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! थुजाम्ह यक्षयात खंसेलि सुखयागु इच्छा याइम्ह मनुखं वयाके न्यनेमाः । छ दै, अले वयात ल्हाः बिन्ति याना न्यं ‘छ देवी खः अथवा मनु ?’”

बोधिसत्त्वं “पाय्छि जुइक धाल” धका मती तया वयाके न्यन्यं प्यपुगु गाथा धाल -

“यं त्वं सुखेनाभिसमेक्खसे मं, भुज्जस्सु भत्तं इति मं वदेसि ।
पुच्छामि तं नारि महानुभावे, देवी नुसि त्वं उद मानुसी नू’ति” ॥

“हे महानुभावम्ह मय्जु ! छं जित यःगु मिखां स्वया च्वन, अले भोजन नकेया नितिं धया च्वन । जिं, छ देवी खः अथवा ऋद्धिं सम्पन्नम्ह मनु धका सिइके मास्ति वः ।”

अर्नलि देवी निपु गाथात धाल -

“देवी अहं सद्ध महानुभावा, इधागता सागरवारिमज्जे ।
अनुकम्पिका नो च पदुट्टचित्ता, तवेव अन्थाय इधागतास्मि ॥

“इधन्नपानं सयनासनञ्च, यानानि नानाविविधानि सद्ध ।
सब्बस्स त्याहं पटिपादयामि, यं किञ्चि तुय्हं मनसाभिपत्थित’न्ति” ॥

“हे शङ्ख ! जि महानुभाव दुम्ह देवी खः । धन थुगु सागरया लःया दथुइ च्वं च्वना । जिके छंगुप्रति अनुकम्पा दु, छंगुप्रति प्रदुष्टगु चित्त मदु । जि छंगु हे हितया नितिं वया च्वनाम्ह खः ।”

“हे शङ्ख ! थुगु समुद्रय् नसा, त्वंसा, च्वंसा व थीथी प्रकारयागु यानत दु । छं गुलि नं इच्छा यात, उलि हे जिं छंत हया बिये ।”

वयागु खं न्यना बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘थुम्ह देवी समुद्रया दथुइ दना जित थ्व व बिइ धया च्वन । छु थ्व जिगु कुशलकर्मयागु बलं बिइ त्यंगु ला अथवा वया थःगु बलं ? जिं वयाके न्यना सिइके माल ।’ वं न्हेपुगु गाथा धाल -

“यं किञ्चि यिडुञ्च हुतञ्च मय्हं, सब्बस्स नो इस्सरा त्वं सुगत्ते ।
सुस्सोणि सुब्भमु सुविलगमज्जे, किस्स मे कम्मस्स अयं विपाको’ति” ॥

“जिगु पाखें गुलि नं यज्ज (दान) वा आहुति (आतिथ्य) यायेधुनागु दु, हे बांलागु म्ह दुम्ह मय्जु ! छ दक्कया ईश्वरी (मालिकनी) खः । हे बांलागु सलक्क च्वंगु जै दुम्ह मय्जु ! हे बांलागु मिखासि दुम्ह मय्जु ! थ्व जिगु गजागु कर्मया विपाक खः ?”

वयागु खं न्यना देवी बिचाः यात - ‘लाःसा थुम्ह ब्राह्मणया स्वयेबले वं गुलि नं कुशलकर्म याना तःगु खः व जिं मस्यू धका च्वन जुइफु । उकिं वं न्यना च्वन । आः जिं वयात कना बिये माल ।’ वं खं कर्कं च्यापुगु गाथा धाल -

“घम्मे पथे ब्राह्मण एकभिक्षुं, उग्घट्टपादं तसितं किलन्तं ।
पटिपादयी सङ्घ उपाहनानि, सा दक्खिणा कामदुहा तवज्जा’ति” ॥

“हे शङ्ख ब्राह्मण ! पूगु लँय बिज्याना च्वंम्ह, पूगु तुति दुम्ह, प्याः चाःम्ह, त्यान्हु चाःम्ह
प्रत्येकबुद्धयात गुगु छं लाकां दान याःगु खः, थौ व छंगु दान दक्षिणा कामधेनु जुया बिल ।”

बोधिसत्त्वयात हर्ष जुल, ‘थुजागु आश्रय हीनगु महासमुद्रय् नं जिं बियागु उपाहन दान सकतां
कामना पूर्ति याना बिइगु जुल ! अहो ! प्रत्येकबुद्धयात बियागु दान सुदान जुल ।’ वं गुपुगु गाथा धाल -

“सा हेतु नावा फलकूपपन्ना, अनवस्सुता एरकवातयुत्ता ।
अज्जस्स यानस्स न हेत्थ भूमि, अज्जेव मं मोळिनि पापयस्सू’ति” ॥

“हे देवी ! जिगु नितिं डुंगा छगू दय्का व्यु । व डुंगा सिपौ बांलाक मिले जुइक ताना तःगु
जुइमाः, प्वाः मदुगु जुइमाः, अनुकूलगु फय् दुगु जुइमा । थन मेमेगु यानत ज्या लगे मजू । थौ हे जित
उगु डुंगां मोलिनी नगरय् (वाराणसी) थ्यंका व्यु ।”

देवी वयागु खँ न्यना लय्ताया न्हेगू रत्न दुगु डुंगा दय्का बिल । उकिया हाकः च्यागू उषभ
(च्यासः कु) दु, व्या प्यंगू उषभ दु, जाः नीगू यष्टिका । अन इन्द्रनीलं दय्का तःगु स्वंगः लत्था दु, लुंयागु
चम्पू (Cordege) दु, वहःयागु पाल दु अले लुंयागु चतं दु । देवी उगु डुंगाया न्हेगू रत्नं जाय्का, ब्राह्मणयात
पाचिना, बांलाक समाये याना तःगु डुंगाया गय्का हल, ज्यामि (सेवक) या पाखे धाःसा ध्यान मब्यु ।
ब्राह्मणं थःगु कुशलकर्मयागु अंश बिल । ज्यामिं अनुमोदन यात । अले देवी वयात नं पाचिना डुंगाया तये
हल । अले उगु डुंगा मोलिनी नगरय् यंका, ब्राह्मणया छेंय् धन तया थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु अन्तिमगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“सा तत्थ विन्ता सुमना पतीता, नावं सुचित्तं अभिनिम्पिनित्वा ।
आदाय सङ्घं पुरिसेन सद्धि, उपानयी नगरं साधुरम्म’न्ति” ॥

“उम्ह देवी अन प्रीति सौमनस्य व प्रसन्नतां युक्त जुया छायापिया तःगु डुंगा दय्का ज्यामिलिसें तुं
शङ्खायात ब्वना तःसकं न्ह्याइपुसे च्वंगु नगरय् थ्यंका बिल ।”

ब्राह्मणं नं जीवनकाछिं असीम धन दुगु छेंय् च्वना च्वच्चं दान बिया, शील पालन याना, आयु
फुइधुंका ज्यामिलिसें तुं देवनगरयात सुशोभित याःवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।
सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासक सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् देवी उत्पलवर्णा खः, ज्यामि
आनन्द खः । सङ्घ ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

४४३. चूळबोधि जातक

“यो ते इमं विसालविंख...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् तँकुलुम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

नैर्याणिक (कल्याणकारी) शासनय प्रव्रजित जुया नं उम्ह भिक्षुं क्रोध (तँ) यात त्याके मफुत । व तँकुलु खः । मनय् तँ गुनु गुनु तया तइम्ह । चिधंचागु खँय् नं तँम्बइम्ह, क्रोध पिकाइम्ह, ख्वाः तःपा याना जुइम्ह । वयागु तँयागु स्वभाव सिइका शास्तां वयात सःतके छ्वया बिज्याना “छु धात्थे खः ला छ तँकुलु जुयागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “भन्ते ! धात्थे खः” धका बिन्ति यात । “भिक्षु ! तँयात पनेमाः । थ्वथे जागु इहलोक व परलोकयात अनर्थ याइगु मेगु म्दु । छ तँ म्दुम्ह जुया सम्बुद्धयागु शासनय प्रव्रजित जुया नं छाया तँकुलु जुयागु ? बुद्धशासनं पिने प्रव्रजित जुया नं पुलांपिं पण्डितपिसं तँ पिमकाः” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् काशी गांया छगू थासय् आढ्य, महाधनी व महाभोगी सन्तान म्दुम्ह ब्राह्मण छम्ह दु । वया ब्राह्मणीं नं काय्मचा छम्ह दयमा धका फ्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व ब्रह्मलोकं च्युत जुया उम्ह ब्राह्मणीयागु कोखं जन्म जुल । नां छूगु दिनय् वयात बोधिकुमार धका नां छुत । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । अनलि वया इच्छा म्दय्क म्दय्क हे माबौपिसं समान जाति व कुलयाम्ह मिसामचा छम्ह हया बिल । व नं ब्रह्मलोकं च्युत जुया वःम्ह खः । व बांलागु रूप दुम्ह व देव अप्सरार्थे बांलाम्ह खः । इमिगु इच्छा म्दय्क हे थवंथवय् आवाह विवाह याना बिल । उपिं निम्हंसिके गुबले नं क्लेशयुक्त व्यवहार जूगु म्दु । रागसहित चित्तं गुबले नं थवंथवय् स्वःगु म्दु । इमिसं म्हगसय् तक नं मैथुनधर्म खंगु म्दु । थुकथं इपिं परिशुद्ध शीलवान् जूपिं खः ।

अनलि लिपा मांबौपिं सिना वनेवं इमिगु शरीरकृत्य याना वयात सःतके छ्वया बोधिसत्त्वं “भद्रे ! थुगु चयगु करोड धन कया छं सुखपूर्वक जीवन हना च्वं” धका धाल ।

“आर्यपुत्र ! छपिं ले ?”

“जित धन माःगु म्दु । हिमवत् प्रदेशय् वना प्रव्रजित जुया थःगु प्रतिष्ठा दय्क वने ।”

“आर्यपुत्र ! छुलेसा, प्रव्रज्या धयागु मिजैतय्त् जक योग्य लाकि मिसापितं नं योग्य जू ?”

“भद्रे ! मिसापितं नं योग्य जू ।”

“अथे जूसा छपिसं वांछ्वया बिज्यागु ई खै जिं काये मखु । जित नं धन माःगु म्दु । जि नं प्रव्रजित जुये ।”

“ज्यू, भद्रे !”

अनंलि महादान बिया इपिं निम्हं छेँनं पिहाँ वया रमणीय भूमिस आश्रम दय्का प्रव्रजित जुया ल्हातं भिक्षापात्र ज्वना फलमूलद्वारा जीविका याना भिदँतक अन च्वन । उगु इलय् तक इमित ध्यानादि जुलसा छुं लाभ मज्जुनिगु जुया च्वन । प्रव्रज्यासुख अनुभव याना अन भिदँतक च्वनेधुंका चि व पाउँ सवा कायेया नितिं जनपदय् चारिका यायां छसिंकथं वाराणसी थ्यंका राजोद्यानय् च्वं च्वन ।

छन्हू उद्यानपालं कोसेली ज्वना वःम्ह खना जुजुं “उद्यानय् क्रीडा याःवने, उद्यान सफा या” धका हुकुम बिल । व सफा याये सिधयेधुंका महान परिवारलिसे उद्यानय् वन । उगु इलय् इपिं निम्ह उद्यानय् छखेलिकक प्रव्रज्यासुखं च्वं च्वन ।

अनंलि उद्यानय् चाःहिला जूबले इपिं निम्हसितं खना परमसुन्दरी व उत्तम रूप दुम्ह परिव्राजिकायात खनेवं जुजु आसक्त जुल । क्लेशयागु कारणं कम्पित जूम्ह जुजुं “न्हापा थ्व परिव्राजक थ्वया सु खः धका न्यने माल” धया बोधिसत्त्व च्वना च्वंगु थासय् वना “प्रव्रजित ! थुम्ह परिव्राजिका छं सु खः ?” धका न्यन ।

“महाराज ! सुं मखु । नापं प्रव्रजित जुयापिं खः । खःफ गृहस्थीबले जुलसा पादपरिचारिका खः ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं “थ्व थ्वया सु मखु खनि । केवल गृहस्थीबले पादपरिचारिका जूम्ह जुया च्वन । जिं थःगु ऐश्वर्यबलं थ्वयात यंकल धाःसा थ्वं जित छु हे याये फइ ? थ्वयात यंके माल धका बिचाः याना बोधिसत्त्वयाथाय् वना न्हापांगु गाथा धाल -

“यो ते इमं विसालबिख, पिंयं संम्हितभासिनिं ।
आदाय बला गच्छेय्य, किं नु कयिरासि ब्राह्मणा’ति” ॥

“थ्व ततःगोगु मिखा दुम्ह, मुसु मुसु न्हिला च्वनिम्ह, छं यःम्हसित यदि सुनानं बलजपतीं व्वना यंकल धाःसा छं छु यायेगु ?”

वयागु खँ न्यना महासत्त्वं निपुगु गाथा धाल -

“उप्पज्जे मे न मुच्चेय्य, न मे मुच्चेय्य जीवतो ।
रजंव विपुला बुट्ठि, खिप्पमेव निवारये’ति” ॥

“यदि जिगु मनय् तँ पिहाँ वल धाःसा उकिं जित त्वःती मखु, मनय् पिहाँ वःगु तँमं थुगु जीवनयात त्वःती मखु । उकिं जिं उकियात अथे हे याना शान्त याना छ्वये गथे तःसकं इवाररं वःगु वां धूयात याकनं शान्त याना बिइथे ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं सिंहनाद यात । जुजु जुलसा वयागु खँ न्यना नं अन्धबालतां याना प्रतिबद्ध चित्त जुया चित्तयात पने मफया छम्ह अमात्ययात “थुम्ह परिव्राजिकायात लाय्कुली यंकि” धका हुकुम बिल । “ज्यू” धका लिसः बिया “थ्व मत्यगु खः, लोकय् अधर्म जुल” आदि धाधां ख्वया च्वंम्ह परिव्राजिकायात व्वना यंकल । व ख्वःगु ख्वःसः ताया बोधिसत्त्वं छको नं अय्क मस्वः । ख्वया हाला च्वंम्हसित लाय्कुली यंकल ।

उम्ह वाराणसी जुजु नं उद्यानय् मेगु विलम्ब मयासे याकनं याकनं लाय्कु छेँय् वना उम्ह परिव्राजिकायात सःतके छ्वया महान् यशद्वारा निमन्त्रणा बिल । वं यशयागु अवगुणयात व प्रव्रज्यायागु गुण कथा न्यंकल । छुं प्रकारं नं जुजुं वयागु मन त्याके मफुसेलि वयात छगू कोथाय् कुना बिचाः यात - ‘थुम्ह परिव्राजिकाया थुजागु यश मयः । थुजाम्ह मिसायात व्वना यंका नं उम्ह तपस्वी तँमं छको पुलुकक नं मस्वः । प्रव्रजितपिं अनेक माया सःपिं जुइयः । छुं प्रयोग याना जिगु अनर्थ याना बिये फु । अतः तापस छु याना च्वन जुइ धयागु खँ न्हापां बुभ्के याना स्वये माल’ धाधां अन च्वने मफया उद्यानय् वन ।

उखे बोधिसत्त्व चीवर सुया च्वं च्वन । पलाः छ्चूगु सः ताये मदय्क म्हो परिवार जक व्वना विस्तारं पलाः छिना जुजु अन थ्यंकः वन । जुजुयात मस्वसे बोधिसत्त्वं चीवर सुया च्वन । जुजुं “थुम्ह तपस्वी तंम्वया जिलिसे न्वंमवा” धका मती तया “दुष्टम्ह तापस न्हाचः धाःसा तँ वय्के विइ मखु, वःसां याकनं दमन याये धका गर्जे जुल । आः जुलसा तँमं मत्त जुया जिलिसे न्वंमवाः” धका भाःपिया स्वपुगु गाथा धाल -

“यं नु पुब्बे विकत्थित्थो, बलम्हिव अपस्सितो ।
स्वज्ज तुण्हिकतो दानि, सङ्घाटिं सिब्बमच्छसी’ति” ॥

“न्हाचः आत्मवर्णन याना गुगु छं बल क्यंगु खः, आः जुलसा तमं न्वंनि मवासे सुम्क च्वना संघाटि सुया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना तँया कारणं जिं थुम्ह जुजुलिसे न्वंमवाः धका भाःपिया च्वन । आः ध्वयात “पिहाँ वःगु तँयात दमन यानागु खँ” कने माल धका मती तया महासत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“उप्पज्जि मे न मुच्चित्थ, न मे मुच्चित्थ जीवतो ।
रजं व विपुला बुद्धि, खिप्पमेव निवारयि’न्ति” ॥

“जिके तँ लुया वःगु ला खः अथे नं जिं उकिया बशय् मवना । म्वाम्वाकं जि क्रोधया बशय् वने मखु । उकिं जिं उकियात अथे हे याना शान्त याना छ्वये गथे तःसकं इवाररं वःगु वां धूयात याकनं शान्त याना बिइथें ।”

वयागु खँ न्यना “ध्व क्रोधयात जक कया थथे धया च्वंगु लाकि अथवा मेगु हे कारणयात कया थथे धया च्वंगु ? ध्व खँ न्यने माल” धका मती तया जुजुं न्यापुगु गाथा धाल -

“किं ते उप्पज्जि नो मुच्चि, किं ते न मुच्चि जीवतो ।
रजं व विपुला बुद्धि, कतमं तं निवारयि’ति” ॥

“व छु खः, गुगु छंगु मनय् लुया वल, अथेनं छु गुकिया बशय् मवं ? छ म्वाम्वाकं छुकिया बशय् च्वनी मखुम्ह जुयागु ? तःसकं इवाररं वःगु वां याकनं धूयात शान्त याःथें छं छुकियात शान्त यानागु ?”

वयागु खँ न्यना “महाराज ! ध्व क्रोधय् अनेक प्रकारयागु दोषत दु । ध्वं महाविनाश नं याइ । जिगु मनय् ध्व पिहाँ वःगु खः अथेनं पिहाँ वःगुयात जिं मैत्री भावनाद्वारा रोके याना” धया क्रोधयागु दोषयात क्यक्यं बोधिसत्त्वं थथे धाल -

“यम्हि जाते न पस्सति, अजाते साधु पस्सति ।
सो मे उप्पज्जि नो मुच्चि, कोधो दुम्मेधगोचरो ॥

“येन जातेन नन्दन्ति, अमित्ता दुक्खमेसिनो ।
सो मे उप्पज्जि नो मुच्चि, कोधो दुम्मेधगोचरो ॥

“यस्मिञ्च जायमानम्हि, सदत्थं नावबुज्झति ।
सो मे उप्पज्जि नो मुच्चि, कोधो दुम्मेधगोचरो ॥

“येनाभिभूतो कुसलं जहाति, परक्करे विपुलज्वापि अत्थं ।
स भीमसेनो बलवा पमदी, कोधो महाराज न मे अमुच्चथ ॥

“कडुस्मिं मत्थमानस्मिं, पावको नाम जायति ।
तमेव कडुं डहति, यस्मा सो जायते गिनि ॥

“एवं मन्दस्स पोसस्स, बालस्स अविजानतो ।
सारम्भा जायते कोधो, सोपि तेनेव ड्हति ॥

“अग्गीव तिणकडुस्मिं, कोधो यस्स पवड्ढति ।
निहीयति तस्स यसो, काळपक्खेव चन्दिमा ॥

“अनेधो धूमकेतूव, कोधो यस्सुपसम्मति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपक्खेव चन्दिमा’ति” ॥

“क्रोध उत्पन्न जुइबले थःगु हित व कतयागु हित नितां खंके फइ मखु, क्रोध मदइबले निम्हसियागु हित खंके फु । व जिगु मनय् उत्पन्न जूगु खः अथे नं जिं उकियात तुरन्त हे हटे याना छूवया । मूर्खत जक क्रोधया वशय् वनी ।”

“क्रोध उत्पन्न जुइबले अमित्र व अहितकामीपिं हर्षित जुइगु खः । व जिके उत्पन्न जूगुला खः अथेनं जिं उकियात तुरन्त हे हटे याना छूवया । मूर्खत जक क्रोधया वशय् वनी ।”

“क्रोध उत्पन्न जुया वयेवं थःगु हितयागु खँ थुइ मखु । व जिके उत्पन्न जूगुला खः अथेनं जिं उकियात तुरन्त हे हटे याना छूवया । मूर्खत जक क्रोधया वशय् वनी ।”

“क्रोध उत्पन्न जुया वयेवं मनुखं भिंगु ज्या खँ त्वःती अले थःगु विपुल अर्थयात नं त्याग याइ । वं न्ह्यात्थेजाम्ह बलवान्यात नं मर्दन याइ । महाराज ! अजागु क्रोधयात जिं थाय् मबिया ।”

“सिं सि ल्वाकेवं मि पिहाँ वइ, (व हे) सिंयात मिं च्याका बिइ गुकिं मिं पिहाँ वःगु खः ।”

“थुकथं हे मन्दबुद्धि जूपिं, मूर्खत व निर्बुद्धि जूपिं मनूतय्के ‘छ छ जि जि’ धयागु भावनां याना क्रोध उत्पन्न जुइ । अले व हे क्रोधं वयात छूवय्की ।”

“गुम्हसियागु क्रोधं, घाँय् व सिंइ च्वंगु मि च्याथें, छूवय्का नष्ट याना बिइ, कृष्णपक्षयाम्ह चन्द्रमार्थें वयागु यश भन् भन् पाः जुया वनी ।”

“सिं मदुगु मिथें गुम्हसिया क्रोध शान्त जुया वनी वयागु यश शुक्लपक्षया चन्द्रमार्थें भन् भन् बढे जुया वइ ।”

महासत्त्वयागु धर्मया खँ न्यना जुजु सन्तुष्ट जुया छम्ह अमात्ययात हुकुम बिया परिव्राजिकायात लित हय्के बिया “भन्ते ! क्रोध मदुम्ह तपस्वी ! छलपोलपिं निम्हसिनं सुखपूर्वक प्रव्रज्यासुख हना थ्व हे उद्यानय् च्वना बिज्याहूँ । जिं धर्मतापूर्वक छलपोलपिनिगु आरक्षा व आवरण याये” धया क्षमा फ्वना वन्दना याना लिहाँ वन । इपिं निम्हं अन च्वं च्वन । लिपा परिव्राजिकायागु मृत्यु जुल । व सिना वनेवं बोधिसत्त्व हिमवन्तस वना अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना प्यंगू ब्रह्मविहार भाविता याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् तँकुलुम्ह भिक्षु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह परिव्राजिका राहुलमाता खः । जुजु आनन्द खः । परिव्राजक जुलसा जि हे खः ।

४४४. कण्हदीपायन जातक

“सत्ताहमेवाहं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ कुस जातक (जा. नं. ५३१) स वइतिनि । शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - “छु छ धात्थे उद्विग्न चित्त जूगु खःला ? “धात्थे खः ।” “भिक्षु ! पुलांपिं पण्डितपिसं बुद्ध उत्पन्न जुया विमज्ज्यानिगु इलय् शासनं पिनेयागु प्रब्रज्या ग्रहण याना न्यय्दं मयाक कामभोग्य् लगे मजूसे ब्रह्मचर्य पालन यात । लज्जा व भयया बिचाः याना थः उद्विग्न जूगु खँ सुयातं हे मकंसे च्वं च्वन । छं थुजागु नैर्याणिक (कल्याणकारीगु) शासनय् प्रब्रजित जुया जिये जाम्ह गौरव तये बहःम्ह बुद्धया न्ह्योने च्वना प्यंगू परिषद्दया दथुइ थथे छाया याना च्वनागु ? छं थःगु लज्जा व भययात छाया रक्षा मयानागु ?” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् वंस राष्ट्राया कौशम्बी नगरय् कोशम्बिक नां जुया च्वम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् निम्ह ब्राह्मणपिं च्वं च्वन, थवंथवय् पासा जुया च्वीपिं, चैय्गू करोड सम्पत्तिया मालिकपिं । निम्हं कामभोग्य् दोष खंका, महादान बिया कामभोग त्याग याना, ख्वबि हाःपिं जनतायात त्वःता हिमालयया नितिं पिहाँ वन । अन आश्रम दयका, प्रब्रजित जुया वनमूल व फलाफल माला हया जीविका हहं न्यय्दं च्वन । इमिसं छुं ध्यान लाभ याये मफु । न्यय्दं लिपा चि व पाउँ सवा कायेत जनपद चाःह्यूह्यू काशी राष्ट्रय् थ्यंकः वल । अन छगू निगम ग्रामय् दीपायन तपस्वीया माण्डव्य धयाम्ह गृहस्थ पासा दु । इपिं निम्हं वयाथाय् वन । वं इमित खनेसार्थ लय्ताया पर्णशाला दय्के बिल । अले प्यंगू आवश्यकता पूरा याना इमिगु सेवा यात । इपिं अन स्वदं प्यदं च्वन । अले वयात सूचं बिया चारिका यायां वाराणसी वना मसानय् च्वनेगु यात । इपिं निम्हमध्ये दीपायन मं दतले मसानय् च्वनेधुंका हानं व हे न्हापायाम्ह पासायाथाय् वन । माण्डव्य तपस्वी जक अन हे च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् छम्ह खँ नगरय् खुया हया यक्व दय्क धन ज्वना वना च्वन । न्ह्यलंचाःपिं छे थुवात व पालेतय्सं खँ धका सिइका (वयात) लिना यंकल । व खँ सुतुकक वना काचा काचां ब्वाय् वना मसानय् दुहाँ वना तपस्वीया पर्णशालाया लुखाय् सामान सुतुकक त्वःता बिस्सुं वन । धन थुवातय्सं सामान खनेवं “अय् दुष्टम्ह तपस्वी ! चान्हे धाःसा खुया जुइगु अले न्हिने धाःसा तपस्वीयागु भेष कया च्वनिम्ह” धया दाया ब्वःबिया जुजुया न्ह्योने तये यंकल । जुजुं परीक्षा याना हे मस्वसे हुकुम बिल - “यंकि, थ्वयात सूली ति ।” वयात मसानय् यंका खैरमाया सूली तल । तपस्वीया म्हय् सूली दुहाँ मवं । अले नीहःमाया सूली तल । व नं दुहाँ मवं । तपस्वी थःगु पूर्वजन्मयागु खँय् विचार यात । वयात पूर्वजन्मस्मरण जुल ।

अले वं पूर्वकर्मयात खंकल । वयागु पूर्वकर्म छु खः ? कोविलारया सिन्काचां भुजियात सुया वःगु । पूर्वजन्मय् व सिकमिया काय् खः । व बौम्हलिसे सिमा ध्यनेथाय् वन । अन वं छम्ह भुजियात कोविलारया सिन्कां सूली सुइथें याना सुया बिल । वयागु उगु पापं थन वया वयात ज्वंवल । थःगु पापं मुक्त जुइ मखु धका सिइका वं राजपुरुषपितं सःता धाल - “यदि जित सूली तये मास्ति वःसा कोविलारया सूली कया हति ।” इमिसं अथे हे यात । अले वयात सूली तयाः (मनूत) पाः तय्का लिहाँ वन । पालेतय्सं सुला वयाथाय् वइपिं च्यूता कया स्वया च्वन ।

अनंलि दीपायनं विचाः यात - ‘पासायात मखनागु यक्व दत ।’ अले व माण्डव्ययाथाय् वयेया नितिं पिहाँ वल । वं उखुन्हु हे (माण्डव्ययात) सूली तल धयागु खबर न्यना व उखुन्हया दिनय् हे अन थ्यंकः वन । अले छेखेलिक्क दना न्यन - “पासा ! छु छु अपराधी खः ला ?”

“जि निर्दोषम्ह खः ।”

“मनय् दुने तँ पिहाँ मवःला ?”

“पासा ! जित ज्वंपिं खना तँ पिहाँ मवः, हानं न त जुजु खना हे तँ पिहाँ वः धयागु दु ।”

“यदि अथे खःसा थुजाम्ह सदाचारीया किचः जिगु नितिं सुखकर खः” धया दीपायन सूली लिधना फेतुत । माण्डव्यया शरीरं वयागु शरीरय् हि फुति तिकि तिकि नन । व हि लुंथें जागु ऊन दुगु म्हय् तिकि नना हाकुसे च्वना वल । अबलेनिसें वयागु नां कण्ठदीपायन (कृष्ण द्वीपायन) जुल । व चिच्छं अन हे फेतुना च्वन । कन्हेखुन्हु पालेतय्सं थुगु खबर जुजुयात कंवन । जुजुं थःम्हं विचाः मयासे थये याये लात धयाथें नुगः मछिन । जुजुं हथासं ब्वाय् वना अन थ्यंका दीपायनयाके न्यन - “प्रव्रजित ! सूली लिधना छाया फेतुना च्वनागु ?”

“महाराज ! थुम्ह तपस्वीयात रक्षा यायेया नितिं फेतुना च्वनागु खः । छपिसं थुम्ह दोषी खः वा निर्दोषी सिइका थवयात थुजागु दण्ड बियागु खः ला ?”

विचाः मयासे हे दण्ड बियागु खः धका जुजुं स्वीकार यात । वं जुजुयात “महाराज ! जुजु धयाम्ह विचारवान्म्ह जुइमाः” धाधां “कामभोगीपिं अलसीपिं गृहस्थीपिं वांमला” आदि धर्मोपदेश बिल । जुजुं माण्डव्य निर्दोषम्ह खः धका सिइवं वं आज्ञा बिया सूलि लिकायकल । सूलि लिकापिसं सूलि लिकाये मफु । माण्डव्यं धाल- “महाराज ! जि पूर्वजन्मयागु पापकर्मया पापया फलस्वरूप थुगु (नं या) सूली च्वने माल । जिगु शरीरं सूलि लिकाये फइ मखुत । यदि जिगु ज्यान बचे याये मास्ति वः धयागु जूसा कःतिं सिं फाइपिं आरात सःतका थुगु सूलियात जिगु छत्रंगुलिसे पाय्छि जुइक पाचुक ध्यंके ब्यु ।” जुजुं अथे हे याकल । म्हय् दुने च्वंगु सूलि दुने हे लात । अबले (पूर्वजन्मय्) वं उगु सिन्काया च्वां भुजिया मलमार्गय् सुया ब्यूगु जुया च्वन । व वयागु म्हय् हे लाःगु जुया च्वन । वयागु मृत्यु उगु कारणं मजुसे आयुक्षय जुया जूगु जुया च्वन । उकिं थ्व नं मसिइगु खः । जुजुं तपस्वीपितं वन्दना यात, क्षमा फवन । अले निम्हसितं उद्यानय् तया सेवा याना च्वन । अबलेनिसें माण्डव्यया नां आणिमाण्डव्य च्वन । व अन हे जुजुयागु आश्रयसं च्वनेगु यात । दीपायन वयागु घाः लाय्के धुंका थःम्ह गृहस्थी पासा माण्डव्ययाथाय् वन । व पर्णशालाय् दुहाँ वंगु खना (न्हापायाम्ह) गृहस्थी पासाम्हसित सूचं बिल । उगु खबर न्यना लय्ताया वं थः कायकला ब्वना आपालं धुं धुंपाय् स्वांमा, चिकं साखः आदि ज्वना उगु पर्णशालाय् थ्यंकः वल । अन दीपायनयात वन्दना याना, तुति सिइका, चिकनं बुइका, सरवत् त्वंका फेतुना आणिमाण्डव्यया खबर न्यना च्वन ।

वयाम्ह यज्ञदत्तकुमार नां दुम्ह काय् चंक्रमण भूमिया फुसय् भकुंग्वारा (बल) म्हिता च्वंगु जुया च्वन । अन छप्वाः प्वाल्य् विषधारी सर्प छम्ह च्वना च्वंगु जुया च्वन । कुमारं वय् बस्वागु बल हानां वना प्वाल्य् दुने च्वंम्ह सर्पया म्ह्य् लाःवन । व छुं मस्यूम्ह मचां प्वाल्य् ल्हाः दुछ्वत । तं पिहाँ वःम्ह सर्प वयागु ल्हातय् न्याना बिल । विषयागु प्रभावं मूर्छां कया व अन हे गोतू वन ।

सर्प न्यात धका वया मांबौपिसं सिइखतं कुमारयात बुया हया तपस्वीया तुती गोतुइका “भन्ते ! प्रव्रजितपिसं वासः वा परित्राण (धर्मदेशना) स्यू । जिमि काय्यात ल्वय् मदुम्ह याना बिज्याहूँ ।”

“न जिं वासः स्यू, न जि वैद्य ज्या याये सःम्ह खः ।”

“भन्ते ! अथे जूसा थ्व हे कुमारया प्रति मैत्रीभावना याना सत्यक्रिया याना बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, सत्यक्रिया याये” धया तपस्वी यज्ञदत्तया छचनय् ल्हाः तया न्हापांगु गाथा धाल -

“सत्ताहमेवाहं पसन्नचित्तो, पुञ्जत्थिको आचरिं ब्रह्मचरियं ।
अथापरं यं चरितं ममेदं, वस्सानि पञ्जास समाधिकानि ।
अकामकोवापि अहं चरामि, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ।
हतं विसं जीवतु यञ्जदत्तो’ति” ॥

“जिं पुण्य कामना याना न्हेन्हुतक जक प्रसन्नतापूर्वक ब्रह्मचर्य पालन यानागु दु । अनलिपा गुगु जिं थ्व न्यय्दं मयाक पालन याना च्वनागु खः व अनिच्छापूर्वकं हे याना च्वनागु जुल । जिगु थ्व सत्यया प्रभावं यज्ञदत्त सुखी जुइमा, विष नाश जुइमा, लिसें यज्ञदत्त म्वाना वयेमा ।”

सत्यक्रिया यायेवं हे यज्ञदत्तया छातिं च्वय्पाखेयागु विष छ्वम्हुना वय् लाःवन । कुमारं मिखा पुलुकक चायका हल, मांबौपित स्वल । अले ‘मां !’ धया फाता पुला मूपुल । अबले कण्हेदीपायनं वया बौम्हसित धाल - “जिं थःम्हं फुर्थे यायेधुन । छं नं थःम्हं फुर्थे याना ब्यु ।” वं “जिं नं सत्यक्रिया याये” धका काय्या छाती ल्हाः तया निपुगु गाथा धाल -

“यस्मा दानं नाभिनन्दि कदाचि, दिस्वानहं अतिथिं वासकाले ।
न चापि मे अप्पियतं अवेदुं, बहुस्सुता समणब्राह्मणा च ।
अकामकोवापि अहं ददामि, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ।
हतं विसं जीवतु यञ्जदत्तो’ति” ॥

“जिं वासस्थानया नितिं च्वं वइपिं अतिथिपित स्वया गुबलें नं दानयागु अभिनन्दन मयाना । अथेनं बहुश्रुत दुपिं श्रमण ब्राह्मणपित तक नं जिगु थ्व अतिथि मयःगु खँ सिइके मबिया । जिं इच्छा मदयकं हे बिया च्वना । थुगु सत्यक्रियायागु प्रभावं यज्ञदत्त सुखी जुइमा, विष नष्ट जुइमा । यज्ञदत्त म्वाना वयेमा ।”

थुकथं वं सत्यक्रिया यायेवं हे जँ च्वय्यागु विष छ्वम्हुना वय् लात । कुमार दना फेतुत । अथेनं दना वये मफुनिगु जुया च्वन । अनलि वया बौम्हसिनं मांम्हसित धाल - “भद्रे ! जिं फुर्थे यायेधुन । आः छं सत्यक्रिया या । काय्यात जुइ फुम्ह याना ब्यु ।” वं धाल - “जिके छगू सत्य दु, अथेनं जिं छंगु न्ह्योने धाये मफु ।” “भद्रे ! यःगु थजु, जिमि काय्यात आरोग्य प्रदान या ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले सत्यक्रिया यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“आसीविसो तात पहततेजो, यो तं अडंसी बिलरा उदिच्च ।
तस्मिञ्च मे अप्पियताय अज्ज, पितरञ्च ते नत्थि कोचि विसेसो ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु, हतं विसं जीवतु यञ्जदत्तो’ति” ॥

“गुह्म व तःसकं तेज दुह्म सर्पं छंत कुमिचिया चाहं तिगन्हुया न्यागु खः, उह्म सर्प व छिमि बौया प्रति गन तक अप्रिय जूगुया सम्बन्ध दु, व जिगु नितिं छुं फरक मदु । थुगु सत्यक्रियायागु प्रभावं यज्ञदज्ञ सुखी जुइमा, विष नष्ट जुइमा । यज्ञदत्त म्बाना वयेमा ।”

सत्यक्रिया यायेवं हे फुककं विष पिहां वया बँय् लाःवन । यज्ञदत्त विष मदुह्म जुया दना म्हितः जुल । थुकथं काय्मह दना वयेवं माण्डव्यं दीपायनया विचार सिइकेत प्यपुगु गाथा धाल -

“सन्ता दन्तायेव परिब्बजन्ति, अञ्जत्र कण्हा नत्थाकामरूपा ।
दीपायन किस्स जिगुच्छमानो, अकामको चरसि ब्रह्मचरिय’न्ति” ॥

“सकलें शान्त व दमनशीलपिं जुया हे परिव्राजक जुइपिं खः । कण्हदीपायनयात त्वःता मेपिं सुं हे ब्रह्मचर्य आचरण याना च्वपिं मदु । हे दीपायन ! छपित छु खँय् घृणा जुल, गुकिया कारणं छपिसं मं मदय्क मं मदय्क ब्रह्मचर्य आचरण याये माल ?”

वं वयात उगु कारण ककं न्यापुगु गाथा धाल -

“सद्दाय निक्खम्म पुनं निवत्तो, सो एळमूगोव बालो वतायं ।
एतस्स वादस्स जिगुच्छमानो, अकामको चरामि ब्रह्मचरियं ।
विञ्जुप्पसत्थञ्च सतञ्च ठानं, एवम्पहं पुञ्जकरो भवामी’ति” ॥

“यदि जि गृहस्थ जुल धाःसा श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुया नं थ्व हानं गृहस्थी जूवन, थ्व फैचारें जाम्ह लाटा खः, मूर्ख खः धका धाइ धयागु निन्दां ग्याना हे जि अनिच्छापूर्वक ब्रह्मचर्य पालन याना च्वनाह्म खः । हानं थ्व विज्ञजनपिनिपाखें प्रशंसितगु सत्पुरुषपिनिगु जीवन खः । थुगु कारणं नं जि पुण्यवान् जूवने त्यनाह्म खः ।”

थुकथं वं थःगु विचार प्रकट यात अले माण्डव्ययाके न्यनेया नितिं खुपुगु गाथा धाल -

“समणे तुवं ब्राह्मणे अद्धिके च, सन्तप्पयासि अन्नपानेन भिक्खं ।
ओपानभूतं व घरं तव यिदं, अन्नेन पानेन उपेतरूपं ।
अथ किस्स वादस्स जिगुच्छमानो, अकामको दानमिमं ददासी’ति” ॥

“छं भिक्षा फवनीपिं श्रमण ब्राह्मणपिं व लँजुवातय्त नसा त्वंसाद्वारा सन्तोष याना च्वन । थ्व छंगु अन्नपानं परिपूर्णगु छें सर्वसाधारणपिनि नितिं खः । छंत गजागु निन्दा अपवादया भय दु ? गुकिं याना छं मं मदय्क दान बिया च्वने माल ?”

अले माण्डव्यं थःगु विचार कनेया नितिं न्हेपुगु गाथा धाल -

“पितरो च मे आसुं पितामहा च, सद्दा अहुं दानपती वदञ्जू ।
तं कुल्लवत्तं अनुवत्तमानो, माहं कुले अन्तिमगन्धनो अहुं ।
एतस्स वादस्स जिगुच्छमानो, अकामको दानमिमं ददामी’ति” ॥

“जिमि बौ व बाज्यापिं श्रद्धावान्पिं खः । नां दंपिं दानपतिपिं खः । उगु कुल परम्परा रक्षा यायेया नितिं व जि थुगु परम्पराय् अन्तिमह्म मजुइमा धयागुया नितिं, जिं थुगु अपवाद खना घृणा ताःगु जुया मं मदय्क मं मदय्क दान बिया च्वनाह्म खः ।”

थुलि धया माण्डव्यं थःह्म मिसायाके न्यन्यं च्यापुगु गाथा धाल -

“दहरिं कुमारिं असमत्पपञ्जं, यं तानयिं जातिकुला सुगत्ते ।
न चापि मे अप्पियतं अवेदि, अञ्जत्र कामा परिचारयन्ता ।
अथ केन वण्णेन मया ते भोति, संवासधम्मो अहु एवरूपो’ति” ॥

“हे बांलागु जँ दुम्ह मय्यु ! छ् चीडिकतिनिम्ह, कुमारीतिनिम्ह, विचाःबाचाः याये मसःनिम्हसित जिं छंत छंगु जाति कुलं हयागु खः । छं मं मदय्क मं मदय्क सेवा याना च्वन, अथेनं जित थः मयःगु भाव वाचाय्के मव्यु । हे देवी ! छंगु जिलिसे थुजागु सहवास गथे जुया जुल ?”

वं वयात लिसः व्युव्युं गुपुगु गाथा धाल -

“आरा दूरे नयिध कदाचि अत्थि, परम्परा नाम कुले इमस्मि ।
तं कुल्लवत्तं अनुवत्तमाना, माहं कुले अन्तिमगन्धिनी अहुं ।
एतस्स वादस्स जिगुच्छमाना, अकामिका पद्धचराम्हि तुह’न्ति” ॥

“जिमिगु कुलय् तापाक तापाक तक नं गुबले हे सु नं थःम्ह भातयात त्वःता (पय्नं) वंगु धयागु परम्परा (रेकर्ड) महु । उगु कुल परम्परायागु ल्यूल्यु वनेया नितिं अले जि दकसिबे अन्तिमम्ह पय्न वंम्ह (क्वह्यंम्ह) मजुइमा धयागु कारणं नं जिं थुगु निन्दा अपवादं घृणा ताय्का मं मदय्क मं मदय्क हे छलिसे स्वापू तथा च्वनाम्ह खः ।”

थथे धायेधुंका वं “जिं थः भातया न्ह्योने थुजागु गोप्यगु खँ, न्हापा गुबले मकनागु खँ, कनेधुन । ध्व जि खना तँ नं चाये फु । थःगु कुलयाम्ह विश्वासीम्ह तपस्वीया न्ह्योने हे ध्वयाके क्षमा फ्वने माल” धका विचाः यात । अले वं क्षमा फ्वफ्वं भिपुगु गाथा धाल -

“मण्डव्य भासिं यमभासनेय्यं, तं खम्यतं पुत्तकहेतु मज्ज ।
पुत्तपेमा न इध परत्थि किञ्चि, सो नो अयं जीवति यञ्जदत्तो’ति” ॥

“हे माण्डव्य ! जिं धाये मज्युगु खँ छंत कनेधुन । थुकियात छं थौं काय्या नितिं क्षमा व्यु । ध्व संसारय् पुत्रप्रेम सिबे तःधंगु मेगु छुं महु । थुम्ह भीम्ह काय्मचा यज्जदत्त जीवित जुया वःगु दु ।”

अनंलि माण्डव्यं वयात धाल - “भद्रे ! म्वाल, दँ । छंत क्षमा जुल । बरु आवंलि छाःगु नुगः दुम्ह जुइ मते । जिं नं छं मयःगु याये मखु ।” बोधिसत्त्वं नं माण्डव्ययात धाल - “आयुष्मान् ! छं दुःख सिया मुंका तःगु धन जम्मा याना कर्म व फलय् श्रद्धा मदुम्ह जुया दान याना च्वंगु अनुचित जुल । आवंलि श्रद्धापूर्वक दान व्यु ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार याना बोधिसत्त्वयात न्यंकल - “भन्ते ! छपिसं जिमिम्ह दानक्षेत्र जुया मं मदय्क, मं मदय्क ब्रह्मचर्य पालन याना विज्याना च्वंगु पाय्छि मजुल । आवंलि छपिनिप्रति यानागु उपकार महत्फलदायी जुइकथं चित्त प्रसन्न याना शुद्धचित्तम्ह जुया, ध्यानय् लगे जुया ब्रह्मचर्य पालन याना विज्याहूँ ।” इमिसं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना दना लिहाँ वन । अबलेनिसँ कलाम्ह भातया प्रति सन्नेही दुम्ह जुल । माण्डव्य प्रसन्न चित्तम्ह जुया श्रद्धापूर्वक दान बिइगु यात । बोधिसत्त्वं नं म्हाइपुका च्वंगुयात मदय्का ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् माण्डव्य आनन्द खः । कला विशाखा खः । काय् राहुल अले आणिमाण्डव्य सारिपुत्र खः । कण्हदीपायन जुलसा जि हे खः ।

४४५. निग्रोध जातक

“न वाहमेतं जानामि-...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हुया दिनय् भिक्षुपिसं देवदत्तयात धाल - “आयुष्मान् ! शास्तां छंगु आपालं उपकार याना बिज्यात । छंत शास्तापाखे हे प्रव्रज्या व उपसम्पदा दत्त, त्रिपिटक बुद्धवचन सय्के दत्त । शास्तायागु हे कारणं ध्यानलाभी जुल । छंगु लाभसत्कार नं ला वसपोल दशबल^३ (बुद्ध) यागु कारणं दुगु खः ।” देवदत्तं छपु घाय् ल्हातय् कया धाल - “जिं श्रमण गौतमया पाखें थःत ध्व घाय् छपुति नं उपकार जूगु सम्भे मजुया ।” वं थये धायेवं धर्मसभाय् खं जुल । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खं ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खं” “भिक्षुपिं ! देवदत्त आः जक अकृतज्ञ व मित्रद्रोहीम्ह मखु, व न्हापा नं अज्याम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् राजगृहय् मगध महाराजाया राज्य जुया च्वन । उंगु इलय् राजगृह सेठं थः काय्या नितिं जनपद सेठया म्हचाय् छम्ह हल । व बाँभ्रम्ह (थारीम्ह) मिसा जुया च्वन । लिपा जूलिसे वयात हनामना यायेगु म्हो जुल । वयात न्यंका ध्याका ध्याचू न्यंका हल - “जिमि काय्या छेंय् थारीम्ह मिसा दु, अले कुलपरम्परा गुकथं न्ह्याइ ?” व थःत न्यंकूगु ध्याचू ताःबले मती तल - ‘ज्यु, अथेसा प्वाथय् दुम्हथें जुया इमित ठगे याये माल ।’ वं थः हितैषी ज्यामिनीयात सःता न्यन - “मां ! प्वाथय् दुम्ह मिसां छु छु याइ ?” वयापाखें खं सिइका ऋतुकाल जुइवं दना वल, पाउँ पालु आदि नइम्ह जुल, ल्हाः तुति मना वयेमाःगु इलय् ल्हाः तुती दाय्का तःत्या जुइक मंकल । न्हिया न्हिथं जनि हिना प्वाः तःगो यात । शारीरिक ज्याखं याये मालिबले नं उम्ह ज्यामिनी छम्ह त्वःता मेपिं सुयां न्हियोने मयाः । भातम्हं वयात गर्भ परिष्कार बिल । थुकथं यायां खुला दय्का “आः जनपदय् वना थःछेंय् वना मचा बुइकः वने” धया मांजुबाजुपिके वचन कया रथय् च्वना वन । तःसकं भव्यतालं राजगृहं पिहाँ वना लय् वन । वया न्हयो न्हयो छगू यात्रीदलत वना च्वन । यात्रीदलं त्वःता वनिगु हे दिंखुन्हु व हे थाय् उम्ह मिसा डेरा काः वनेगु याना च्वन । छन्हु चान्हे छम्ह गरीबम्ह मिसां छमा न्यग्रोध सिमाया क्वय् काय् छम्ह बुइकल । वं सुथे यात्रीदलयात खंबले वं बिचाः यात ‘जि यात्रीदललिसे मवसे याकचा वने फइ मखु । म्वाना जक च्वन धाःसा काय् धयापि गुलि दइ, गुलि दइ । वं न्यग्रोध सिमाक्वय् पी हे दनिम्ह मचायात साःपाय् (गर्भमल) या दचोने तया वाना वन । मचायागु रक्षा देवतापिसं याना च्वन । व मचा सुं धवःदुम्ह मखु, बोधिसत्त्वं हे उगु रूपय् जन्म ग्रहण काःम्ह जुया च्वन ।

२. भिगू बल दुम्ह, थुकिया विस्तृत विवरणया नितिं म.नि. (नेपाल भाषा) पृ ५९ स्वया दिसं ।

व सुथ न्हापनं भोजन याये सिधय्का अन थ्यन । अले शारीरिक कृत्य यायेया नितिं व धाइमालिसे न्यग्रोध सिमाक्वय् वंबले वं अन स्वर्णवर्णम्ह, बांलाम्ह बालकयात खन । जिगु ज्या जुल धका जनि फ्यनां, खम्पाय् हि व साःपाँय्चं इला बिल । थुकथं वं मचा बुइत्यंगु व्यथा जूगु सूचं बिइकल । उगु हे इलय् छ्वाखेरं पालं ग्वल । लय्ताःगु मन् दुपिं अनुयायीपिसं राजगृहय् सन्देश छ्वावया बिल । वया मांजुबाजुपिसं धया हल “काय् बुइधुंका थःछ्येय् छु यायेत वना च्वने माःगु दु ? थन हे लिहाँ वा ।” व राजगृहय् हे लिहाँ वन । वयात लसकुस याना दुकया मचाया नां छ्वाबले न्यग्रोध सिमाया क्वय् बूम्ह जुया नितिं मचाया नां निग्रोधकुमार धका तल । (संयोगया खँ खः) व हे दिनय् मेम्ह छम्ह सेठया भौम्हं काय् बुइकेत थःछ्येय् वना च्वंबले लैय् छमा कचा सिमाया क्वय् काय् छम्ह बुइकल । वयागु नां शाखकुमार तल । हानं व हे दिनय् सेठया आश्रय कया म्वाना च्वंम्ह छम्ह थाज्या याइम्हसिया मिसां नं कापःया द्वैय् छम्ह काय् बुइकल । वयागु नां पोत्तिक तल । महासेठं उपिं निम्हं कुमारपित निग्रोधकुमार बूगु दिनय् बूपिं धका सिइका इमित काय्के छ्वावया वलिसें तुं लहिना तल । इपिं नाप नापं तुं तःधि जुया तक्षशिला वना विद्या सय्के सिइके याना काल । निम्हं सेठपुत्रपिसं आचार्ययात निद्रः दां बिल । निग्रोधकुमारं पोत्तिकयात आखः ब्वंकेगु भाला थःम्हं काल ।

आखः ब्वने सिधय्का आचार्ययाके वचन कया पिहाँ वल । अले देश देशयागु सभ्यतायागु (व्यवहारिक) ज्ञान प्राप्त यायेया नितिं छसिंक्थं चाःह्यूह्यू वाराणसी थ्यंकः वल । अले सिमाक्वय् गोतुला च्वन । उगु इलय् वाराणसी जुजु सिइगु न्हेन्हु दुगु जुया च्वन । “कन्हे पुष्परथ त्वःता हइ” धका नगरय् नायखिं च्वय्का घोषणा यात । उपिं पासापिं सिमाक्वय् गोतुला न्ह्योवय्का च्वंगु इलय् पोत्तिक सुथ न्हापनं दना फेतुना निग्रोधकुमारया तुति तिया च्वं च्वन । उगु सिमाय् च्वं च्वपिं खातमध्ये च्वय् च्वंम्ह छम्ह खां क्वय् च्वंम्ह खाया म्हाय् लाक्क खि फाना हल । वं वयाके न्यन - “ध्व सुनां कुतुका हःगु ?”

“पासा ! तँ चाये मते । जिपाखें मसिया कुतुं वया लाःवल ।”

“अरे ! छं जिगु म्हाय् खि फायेगु थाय् सम्भे जुल । जिगु सामर्थ्यया खँ मस्यु ।”

“अरे ! मसिया कुतुं वया लाःवल धाय्क धाय्कं छं तँम्बइम्ह तँकुल ! छंगु सामर्थ्य छु खः ?”

“गुम्हसिनं जित स्याना नइ, वयात सुथे जुइवं द्वःच्छिदां दइ । जिं उकिं छाया् अभिमान मयाये ?”

“अरे ! थुलिचाय् नं अभिमान याइम्ह ! जित स्याना उकीमध्ये नलुगु लाः नःम्ह कन्हे सुथय् हे जुजु जुइ । प्याथःगु ला नःम्ह सेनापति जुइ, क्वँचय् च्वंगु ला नःम्ह खजान्ची जुइ ।”

इमिगु खँ न्यना पोत्तिकं बिचाः यात - ‘जिमित द्वःच्छिदां छु ख्यले दु ? राज्य हे असल जू । वं चीसकं सिमा गल अले च्वय् दचना च्वंम्ह खायात ज्वना स्यात । अले मिइ छुया नलुगु ला निग्रोधयात नकल, प्याथगु ला शाखयात नकल । अले क्वँचय् च्वंगु ला थःम्हं नल । नयेधुंका धाल - “पासा निग्रोध ! छ थौं जुजु जुइ । पासा शाख ! छ सेनापति जुइ अले जि खजान्ची जुइ ।” “छं गुकथं सिइकागु ?” न्यनेवं वं इमित सकतां जुव्व फुक्क खँ न्यंकल । इपिं स्वम्हं सुथ न्हापनं वाराणसी थ्यंकः वन । अले छम्ह ब्राह्मणया छ्येय् घ्यः साखः दुगु खीरजा नल । अले नगरं पिहाँ वना उद्यानय् थ्यंकः वन । निग्रोधकुमार शिलाय् गोतुल । मेपिं निम्हं पिने गोतुल ।

उगु हे इलय् न्याथी राजकीय चिं (पंखा, पगडी, खड्ग, छत्र व पादुका) यात दुने तया विचित्रगु रथ त्वःता हल । (थुकिया विस्तृत वृत्तान्त खँ महाजन जातक, जा. न. ५२९ स वइतिनि ।) चित्रितगु रथ उद्यानय् थ्यंका (च्वय्) थहाँ वनेत स्वया च्वन । पुरोहितं बिचाः यात - ‘उद्यानय् सुं पुण्यवान्म्ह प्राणी दु जुइमाः ।’ व उद्यानय् वन अले कुमारयात स्वया वयागु पालिं कापः चिइका स्वत । वयागु पाली चक्रवर्ती चिं

खने दत । अले बिचाः यात - 'वाराणसीयागु जक छु खँ ! ध्व जुलसा सारा जम्बुद्वीप छगुलिं जुजु जुये बहःम्ह खः । थुकथं वं सकतां पालितःयागु चिं स्वत । निग्रोधकुमार न्त्यलं चाल । ख्वालं कापः चिइकल । जनताया भीड खना मू पुला हानं दचन । पलख समय लिपा दन अले शिलाय् दचोने मुलपतिं थ्याना फेतुत । पुरोहितं पुलिं चुया धाल- "देव ! राज्य्य् छपिनिगु अधिकार जुल ।" "ज्यू" धका धायेवं वयात अन हे रत्नया द्वैय् तथा राज्याभिषेक यात । व जुजु जुइवं शाखयात सेनापति पद बिल अले तःसकं आदर सम्मान साथ नगर्य् दुहाँ वन । पोत्तिय नं इपिलिसं तुं नगर्य् वन । अबलेनिसं बोधिसत्त्वं धर्मानुसार राज्य याना च्वन ।

छन्हुया दिन्य् वं थः मांबौपितं लुमंका शाखयात धाल - "पासा ! मांबौ मदयकं च्वने मफु । आपालं अनुयायीपिं व्वना मांबौपिं सःता हति ।" शाखं "जिगु अन ज्या म्दु" धया म्हां धाल । अनलि पोत्तिकयात ज्या व्वल । वं "ज्यू" धया स्वीकार यात । अले अन वना निग्रोधया मांबौपितं धाल - "छिम्ह काय् जुजु जुइ धुंकल । भासँ नु ।" इमिसं अस्वीकार याना धाल - "तात ! जिमिके यक्व धन दु । जिपिं अन वने म्हां ।" शाखया मांबौपितं धाल । इमिसं नं म्हां धाल । थः मांबौपिंथाय् वना धाल । इमिसं नं अस्वीकार याना धाल - "म्वाः, जिपिं कापः थाना नइपिं खः ।" वं इमित खँ न्यंके मफुसेलि थः वाराणसी लिहाँ वन । वं 'सेनापतिया छेय् पलख आराम कया लँ न्यासि वयागु त्यान्हुगु लंका जक निग्रोध (जुजु) याथाय् वने माल' धका मती तथा सेनापतिया निवासस्थानया छेय् लुखाय् थ्यंकः वना ध्वाखापालेयात सूचं बिइके छूवत- "छंम्ह पासा पोत्तिय धयाम्ह पासा थ्यंकः वःगु दु ।" वं वना वयात धाःवन- "थ्वं जित राज्य मव्यूसे निग्रोधयात राज्य बिल" धका मनय् वैर तल । वं व वःगु खँ न्यनेखतं तँ पिकाल अले धाल- "गनया खः जि वया पासा ! ध्व वें दासीपुत्र ! ज्वं ।" थुकथं वं ल्हाः तुति व पुलिइ दायका ककुतिना पितिना हल । वं बिचाःयात- "शाखं जिगुपाखें हे सेनापति पद काःगु खः । अकृतज्ञ, मित्रद्रोही जित दायका पितिना हल । निग्रोध पण्डितम्ह खः । कृतज्ञम्ह खः । सत्पुरुष खः । वयाथाय् वने माल ।" वं लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वना सूचं बिइके छूवत - "पोत्तिय धयाम्ह छं पासा ध्वाखाय् थ्यंकः वया च्वन ।" जुजुं वयात सःतके छूवल । वःगु खना आसनं दना, लसकुस याना, म्हफु मफु न्यना वयात सँ चाके बिया, मोल्हुइके बिल । अनलि सकतां प्रकारयागु तिसां तिइकल । अले थीथी सासाःगु भिभिंगु भोजन याका सुखपूर्वक नापं फेतुइकल । अनलि वं मांबौपिनिगु बारे न्यन । मांबौपिं वइ मखु धका सिइकल । शाखं नं पोत्तियं जुजुयात 'जिगु विरुद्ध्य् खँ मन्यंकेमा, जिगु न्त्योने छुं धाये फइ मखु, धका' मती तथा व अन हे थ्यंकः वल । पोत्तियं नं वयागु न्त्योने हे जुजुयात सम्बोधन याना न्यन - "देव ! छु छपिसं विश्वास याना बिज्याथेला, जि लँय् न्यासि वयागुलि त्यान्हुगुलिं शाखया छेय् पलख आराम कया थन वये धका मती लुइका (ध्वयागु) छेय् थ्यंकः वना । शाखं जिं म्हमस्यू धया जित दायका पितिना हल ।" वं स्वपु गाथात धाल -

“न बाहमेतं जानामि, को वायं कस्स वाति वा ।

यथा साखो वदि एव, निग्रोध किन्ति मञ्जसि ॥

“ततो गलविनीतेन, पुरिसा नीहरिसु मं ।

दत्त्वा मुखपहारानि, साखस्स वचनंकरा ॥

“एतादिसं दुम्मतिना, अकतञ्जुन दुब्धिना ।

कतं अनरियं साखेन, सखिना ते जनाधिपा'ति” ॥

“जिं ध्वयात म्हमस्यू, ध्व सु खः, अथवा सुयाम्ह खः, गुगु ध्व शाखं जित धाल, हे निग्रोध ! छपिसं ध्वयात छु धका भाःपिया बिज्याना ?”

“शाखया आज्ञाकारीपिसं जित ख्वाल्य् दाया गतां ज्वना पितिना हल ।”

“हे जनाधिप ! छपिनि पासा दुर्मतिम्ह, अकृतज्ञम्ह, द्रोहीम्ह शाखं थुजागु अनार्य ज्या यात ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं प्यपु गाथात धाल -

“न वाहमेतं जानामि, नपि मे कोचि संसति ।
यं मे त्वं सम्म अक्खासि, साखेन कारणं कतं ॥

“सखीनं साजीवकरो, मम साखस्स चूभयं ।
त्वं नोसिस्सरियं दाता, मनुस्सेसु महन्ततं ।
तयामा लब्भिता इद्धी, एत्थ मे नत्थि संसयो ॥

“यथापि बीजमग्गिम्हि, ड्य्हति न विरुहति ।
एवं कतं असप्पुरिसे, नस्सति न विरुहति ॥

“कतञ्जुम्हि च पोसम्हि, सीलवन्ते अरियवुत्तिने ।
सुखेत्ते विय बीजानि, कतं तम्हि न नस्सती’ति” ॥

“हे पासा ! छं जित, जिं ध्वयात म्हमस्यू धका सुनानं धाःगु मताः धयागु गुबलें न्यने मननिगु खँ शाखं धाल धका कना च्वन ।”

“छ, जि व शाख निम्ह पासापिनि जीविकाया दाता खः । छं हे जिमित मनुष्यलोक्य महान् ऐश्वर्यं व्यूम्ह दाता खः । छंगु हे कारणं जिमित (थुजागु) ऋद्धि दुगु खँय् जिमित छुं शंका मदु ।”

“गथे मिइ लाःगु पुसा छ्वया वनी, बुया वइ मखुर्थे असत्पुरुषपिनिप्रति यानागु उपकार छ्वया वनी, बुया वइ मखुगु जुया च्वन ।”

“आर्यवृत्ति दुपिं, शीलवान्पिं तथा कृतज्ञ गुण स्युपिं मनूतयप्रति यानागु उपकार भिंगु बुई पिइगु पुसार्थे नाश जुया वनी मखुगु जुया च्वन ।”

निग्रोधं थुकथं धया च्वंबले शाख अन हे दना च्वंगु दुगु जुया च्वन । जुजुं न्यन - “शाख ! थुम्ह पोत्तिकयात म्हस्यूला ?” वं न्वंमवासे सुम्क च्वं च्वन । राजाज्ञा व्युब्युं च्यापुगु गाथा धाल -

“इमं जम्मं नेकतिकं, असप्पुरिसचिन्तकं ।
हनन्तु साखं सत्तीहि, नास्स इच्छामि जीवित’न्ति” ॥

“थुम्ह दुष्टम्ह ठगाहा असत्पुरुष शाखयात भालां सुया स्याना व्यु, ध्व म्वाना च्वनिगु जित यःता मजू ।”

जुजुयागु हुकुम न्यना “थुम्ह मूर्ख जिगु कारणं मसिइमा” धका मती तया गुपुगु गाथा धाल -

“खमतस्स महाराज, पाणा न पटिआनया ।
खम देव असप्पुरिसस्स, नास्स इच्छामहं वध’न्ति” ॥

“महाराज ! ध्वयात क्षमा बिया बिज्याहूँ । लिकाये धुंकूगु प्राणयात तयेगु सम्भव मजू । हे देव ! असत्पुरुषयात क्षमा याना बिज्याहूँ । जित ध्वयागु मरण यः मजू ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना शाखयात क्षमा बिल । वया जुलसा पोत्तिययात सेनापति दयुके मास्ति वःगु खः । अथेनं वं इच्छा मयाः । वं वयात सकतां श्रेणिपिनिगु मुद्दा स्वयेगु अधिकार दुम्ह भाण्डागारिकयागु

पद बिल । न्हापा थ्व पद मदुगु खः, अबलेनिसें दुगु जुल । लिपा जूबले, पोत्तिय भाण्डागारिकं काय्महचाय्पिं दय्कल । वं थः काय्महचाय्पिंत उपदेश बिइया नितिं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“निग्रोधमेव सेवेय्य, न साखमुपसंवसे ।
निग्रोधस्मिं मतं सेय्यो, यञ्चे साखस्मि जीवित’न्ति” ॥

“निग्रोधयात जक सेवन या । शाखयाथाय् वने मते । शाखयाथाय् म्वाना च्वनेगु सिबे बरु निग्रोधया नितिं सिना वनेगु भिं जू ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! देवदत्त आः जक अकृतज्ञमह मखु, न्हापा नं अकृतज्ञमह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् शाख देवदत्त खः । पोत्तिय आनन्द खः । निग्रोध जुलसा जि हे खः ।

- * -

४४६. तक्कल जातक

“न तक्कला सन्ति न आलुवानि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बौयात लहिना च्वंमह उपासक छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma Digital

वर्तमान कथा

व छम्ह गरीबगु कुलय् जन्म जूमह खः । मां सिना वनेवं बौया नितिं सुथ न्हापनं दना वा च्वलेत दतिवं व ख्वाः सिलेत लः आदि कया न्ह्योने तये हइ । ज्या वना अथवा बुँज्या याना, न्ह्याथे यानासां छुं कमाये याना उगु हे कथं जा आदि थुया बौयात लहिना च्वन । वया बौमहं धाल - “तात ! छ याकचां छेंया दुने व पिनेया ज्या सकतां यायेमाः । छंगु नितिं छम्ह मिसा हति । वं छंगु छेंया ज्या याना बिइ ।”

“तात ! मिसात छेंय् वयेवं छंत नं जित नं चित्त सुख बिइ मखु । थुगु खँ मती तये मते । जिं जीवनकाछिं छंगु सेवा याना च्वं च्वने अले छ मद्यका लिपा स्वये ।”

वया बौमहं वयागु इच्छा मद्यक मद्यकं हे मिसामचा छम्ह हया बिल । व ससः अबुयात व भातयात आपालं सेवा यायां अत्यन्त क्वमालि स्वभावयाम्ह जुया च्वन । थ्व भातमहं नं थ्व जिमि बायात सेवा याना च्वन धका मती तया सासाःगु भिभिंगु नके हया वयात बिइ हया च्वन । व नं उकियात ससः अबुयाथाय् यंका च्वन । अथेनं छन्हु वं थथे मती तल - ‘जिमि भातं जिमि बाजुयात मव्यूसे जित जक बिइ हया च्वन । पक्का नं थ्वया बौया प्रति स्नेह मदु जुइमाः । छगू उपाय याना थुम्ह बुरालिसे जिमि भातयात मययका छेंनं पितिना छुवये माल ।’ अनलि वं वयात तँ पिकायेगु ज्याखँ याना हल, गथे कि, गुबलें यक्व

ख्वाउंगु लः कया बिइ हइ अथवा तःसकं हे दागा दागां क्वाःगु लः हया बिइ अथवा जा नके हइबले तःसकं चि न्वयूक चि सवा वयूक नके हइ, अथवा चि हे मदयूक न्यालुक नके हइ । गुबले मबूगु, स्यः थाःगु जा न्ह्यच्याके हइ अथवा जा नायूक भ्याता भ्याता च्वंक नके हइ । वं तं पिकाल धाःसा “थ्व बुरायागु सेवा सुनां याये फइ” धया लाक्व पाक्व ब्वःबिया त्वाइ । उखें थुखें खै फाना भातयात तं पिकायूकि - “का स्व, छिमि अबुया ज्या ! थथे याये मते धाःसा तं पिकाल । थ्व छेंयू कि छिमि बौयात ति, कि जित ति ।” वं लिसः बिल - “भद्रे ! छ ल्यासे तिनि । न्ह्याथाय् वना नं म्वायेफु । जिमि बौ बुरा जुइ धुंकल । यदि छं सह याये मफुसा थुगु छेंनं पिहाँ हँ ।” व ग्यात अले बौम्हसिया तुति ज्वना क्षमा फवन “आर्वलि जिं थथे याये मखु ।” अबलेनिसें वं न्हापार्थें स्वाभाविक कथं सेवा यायेगु यात ।

न्हापा न्हापाया दिनय् वं हायूका च्वंगुलिं उम्ह उपासक शास्तायाथाय् धर्मसंभायया खँ न्यंवने मफया च्वंगु खः । साविककथं जुइवं व वन । शास्तां न्यना बिज्यात - “उपासक ! छु कारण खः, न्हेन्हु च्यान्हु दत, धर्म न्यं मवयागु ?” वं सकतां जुक्व फुक्क खँ बिन्ति यात । “आः ला छं वं धाःगु खँ मन्यसे बौयात पितिना मछ्रवल, पूर्वजन्मय् जुलसा वयागु खँ न्यना बौयात कच्चागु मसानय् यंका गालय् थुने यंके त्यंगु खः । स्याये त्यंगु इलय् जि न्हेदँ दुम्ह तिनिबले मांबौयागु गुण कना पितृघात कर्म बचे याना बिया । अबले छं जिगु खँ न्यना जीवनकाछिं थः बौयागु सेवा याना स्वर्ग वंम्ह जुल । उगु जिगु उपदेशं जन्मान्तर जुया वंसां छं मत्वःतू । थुकिया कारणं छं आः वयागु (जिगु) खँ न्यना बौयात छेंनं पिमत्यू ।” थुलि आज्ञा जुल अले वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् छगू कुलय् छम्ह काय्मचा दु । वयागु नां खः वसिष्ठक । मांबौपिनिगु सेवा याना च्वंगु इलय् वया मां सिनावसेलि बौम्हसियागु सेवा याना च्वन । (सकतां खँ च्वय्यागु वर्तमान कथार्थें तुं खः ।) थन जुलसा थुगु विशेषता दु -

उगु इलय् उम्ह मिसां धाल - “स्व, (छिमि) बौयागु ज्या । थथे अथे याये मते धाल धाःसा तंम्बइ । स्वामी ! चण्ड व परुषम्ह छिमि बौ न्ह्याबलें कच्कच् जक याना च्वनी । व बुरा जुया रोगं कया याकनं हे सिना वनी । जि वलिसे छुखा छेंयू नापं च्वने मफु । व थःहे छुं दिनया दुने सिना वनी । उकिं छं थ्वयात कच्चागु मसानय् यंका गाः म्हुया अन क्वफाना कूनं छुचों धयना उकी चां ल्हाका थुना वा ।”

वं थ्व खँ बारम्बार धासेलि वया भातम्हं - “भद्रे ! मनू स्यायेगु धयागु तःसकं तःधंगु ज्या खः । गुकथं जिं स्याये फइ ?” धका धाल ।

“जिं छंतं छगू उपाय कना छुवये ।”

“अथे जूसा धा ।”

“स्वामी ! सुथ न्हापनं बौ दचनिगु थासय् वना सकसिनं ताइकथं तःसकं हा - ‘तात ! फलानागु गामय् च्वंम्ह छंम्ह आसामी जि वंसां त्यासा पुली मखु । छ सित धाःसा इमिसं पुली हे मखु । उकिं कन्हे सुथ न्हापां रथय् च्वना वने नु” धका धया वं धाःगु इलय् दना रथ तयार याना उकी वयात तया कच्चागु

मसानय् यंकी । अन थ्यनेवं गाः म्हुया खुं हमला याःथें सः पिकया छर्चों ध्यना स्याना गालय् थुना ल्हाका मोल्हुया वा ।”

“थुगु उपाय ठीक जू” धका मती तया वयागु खँ न्यना वसिद्धकं वनेत रथ तयार यात । वया न्हेदें दुम्ह काय् छम्ह दु । उम्ह मिजैमचा पण्डितम्ह व व्यक्तम्ह जुया च्वन । वं थः मांयागु खँ न्यना “जिमि मां पापिनी खः । बौयात पितृघात यायेगु ज्याय् लगे यात । थुगु पितृघातयागु ज्या जिं याके बिये मखु” धका मती तया न्वं मवासे सुम्क वना बाज्यालिसे दचंवन । वसिद्धकं नं वं धाःगु इलय् रथ तयार याना “बा ! भ्नासँ, साहु उठे याःवने नु” धया बौम्हसित रथय् तल । कुमार नं न्ह्यवः हे वना रथय् च्वं च्वन । वसिद्धकं वयात गन नं माने मजूसैलि वयात नं ब्वना यंका कच्चागु मसानय् यंकल । अनलि काय्लिसें तुं बौम्हसित रथय् तया मसानय् वना रथयात छ्खे दिका थः स्वयं रथं कुहाँ वया कू व दाला ज्वना सुनानं मखनिगु थासय् प्यकुं लाक गाः छगाः म्हुइगु यात । अनलि रथं कुहाँ वया वयाथाय् वंम्हथें मच्चंका याना कुमारं खँ पिकया थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“न तक्कला सन्ति न आलुवानि, न बिळालियो न कळम्बानि तात ।
एको अरञ्जम्हि सुसानमज्जे, किमत्थिको तात खणासि कासु’त्ति” ॥

“हे तात ! थन सकि नं म्दु, हि नं म्दु, आलु नं म्दु, बिलालि लता (गुखिं) यागु सकि नं म्दु । कलम्ब धयागु तरुल नं म्दु, अथे जुसैलि छं थुगु जंगलय् मसानया दथुइ याकचां छाया गाः म्हुया च्वनागु ?”

अनलि वया बौम्हं निपुगु गाथा धाल -

“पितामहो तात सुदुब्बलो ते, अनेकव्याधीहि दुखेन फुट्टो ।
तामज्जहं निखणिस्सामि सोब्भे, न हिस्स तं जीवितं रोचयामी’ति” ॥

“तात ! छिमि बाज्या तःसकं बःमलाये धुंकल, व अनेतनेगु ल्वचं दुःख कष्ट सिया च्वन । थौं जिं वयात स्वया च्वने मफु । उकिं स्याना छूवयेगु हे बेश जुइ । जित व म्वाना च्वनिगु यः मजू ।”

ध्व खँ न्यना मचां बापु गाथा धाल -

“सङ्कप्पमेतं पटिलद्ध पापकं, अच्चाहितं कम्म करोसि लुद’त्ति” ॥

“बायात दुःखं तापाके धया गुगु ज्यान कायेगु मती तल, उगु संकल्प हे पापपूर्णं जू ब्याधार्थें जुया हितपाखें तापागु ज्या याये त्यन ।”

थुलि धया थःम्ह अबुयागु ल्हातं कू कया लिक्कसं मेगु गाः म्हुल । अनलि लिक्क वना वया बौनं “पुता ! छाया छं गाः म्हुयागु ?” धका न्यन । लिसः ब्युब्युं स्वपुगु गाथा धाल -

“मयापि तात पटिलच्छसे तुवं, एतादिसं कम्म जरूपनीतो ।
तं कुल्लवत्तं अनुवत्तमानो, अहम्पि तं निखणिस्सामि सोब्भे’ति” ॥

“तात ! छ बुरा जुइबले नं थुकथं जिं पलेसाकथं याये दइ । कुल परम्परायागु ज्या अनुगमन याना जिं नं छंत थुगु गालय् थुने ।”

अनलि वया बौम्हं प्यपुगु गाथा धाल -

“फरुसाहि वाचाहि पकुब्बमानो, आसज्ज मं त्वं वदसे कुमार ।
पुतो ममं ओरसको समानो, अहीतानुकम्पी मम त्वंसि पुत्ता’ति” ॥

“यः बाबु ! जिमि औरस समान काय् जुया नं छं जित नुगलय् घाः लाइगु खं ल्हात, छं परुषवचनया खं ल्हात । छ जिमि अहितकामी जुया च्वन ।”

थथे धाःबले पण्डित कुमारं छपु गाथा न्ह्यसः लिसःया रूप्य् व मेगु निपु गाथात उदानया रूप्य् व्यक्त यात -

“न ताहं तात अहितानुकम्पी, हितानुकम्पी ते अहम्मि तात ।
पापञ्च तं कम्म पकुब्बमानं, अरहामि नो वारयितुं ततो ॥

“यो मातरं वा पितरं सविट्ठ, अदूसके हिंसति पापधम्मो ।
कायस्स भेदा अभिसम्परायं, असंसयं सो निरयं उपेति ॥

“यो मातरं वा पितरं सविट्ठ, अत्रेण पानेन उपट्ठहाति ।
कायस्स भेदा अभिसम्परायं, असंसयं सो सुगतिं उपेती’ति” ॥

“तात ! जि छंम्ह अहितकामी मखु, हितकामी हे खः । गुगु पापकर्म छं याये त्यन उगु पापकर्म मयाकेगु जिगु थःगु कर्तव्य भाःपिया ।”

“हे वसिट्ठ ! गुम्हसिनं निर्दोषीपिं मांबौपितं हिंसा याइ व पापकर्म खः । अथे याइम्ह मनु निश्चय नं शरीर त्वःता मृत्युं लिपा नरकय् उत्पन्न जूवनी ।”

“हे वसिट्ठ ! गुम्हसिनं मांबौपितं अन्नपानद्वारा सेवा याइ, उम्ह मनु अवश्य नं शरीर त्वःता मृत्युं लिपा सुगती बनी ।”

काय्यागु थुगु धर्मकथा न्यना बौम्हं थुगु च्यापुगु गाथा धाल -

“न मे त्वं पुत्त अहितानुकम्पी, हितानुकम्पी मे त्वंसि पुत्त ।
अहञ्च तं मातरा वुच्चमानो, एतादिसं कम्म करोमि लुह’न्ति” ॥

“पुता ! छ जिमिम्ह अहितकामी मखु, पुता ! छ जिमिम्ह हितानुकम्पी खः । छं मांयागु खं न्यना थज्यागु कठोरगु ज्या जिं याये त्यनागु खः ।”

थः बौयागु खं न्यना कुमारं धाल - “तात ! मिसातय्गु दोष उत्पन्न जुइसाथं निग्रह मयात धाःसा बारम्बार इमिसं पापकर्म याइ । गथे यात धाःसा जिमि मांमं हानं अज्यागु याइ मखु उकथं हे वयात दमन यायेमाः ।” थुलि धया गुपुगु गाथा धाल -

“या ते सा भरिया अनरियरूपा, माता ममेसा सकिया जनेत्ति ।
निद्धापये तञ्च सका अगारा, अञ्जम्मि ते सा दुखमावहेय्या’ति” ॥

“थ्व गुम्ह छंम्ह अनार्यम्ह कला खः, व जित जन्म ब्युम्ह जिमि मां खः । वयात थःगु छेंनं पितिना छ्व, मखु धयागु जूसा थ्वं छंगु नितिं मेमेगु नं दुःखत ब्वलंका बिइफु ।”

पण्डित पुत्रयागु खं न्यना वसिट्ठक लय्ताया “पुता ! नु” धया काय् व बौ नापं रथय् च्वना लिहाँ वन । उम्ह अनाचारिणीं नं इपिं छेंनं पिहाँ वसेलि “बल्ल अलच्छिनाम्ह छेंनं पिहाँ वन” धाधां लय्लय्तातां सौ कया हया छेंय् बैछित । अले खीरजा थुया इमित लँस्वया च्वन । इपिं सकलें लिहाँ वःगु खना “पितिना छ्वयाम्ह अलच्छिनायात हानं ब्वना हल” धका तँम्बया “अरे बेकारम्ह ! पितिना छ्वयाम्ह अलच्छिनाम्हसित हानं छाया् ब्वना हयागु ?” धका थः भातयात ब्वःबिल ।

वसिष्ठकं न्वंमवासे सुम्क रथं कुहाँ वया “अरे अनाचारिणी ! छु धया छं ?” धाधां वयात मारी दाल । “आवनिसें थ्व छेंय च्वने म्वाल” धया लप्पु ज्वना छचों ववय् तुति च्वय् लाका लुखां पितिना छवत । अनंलि काय् व बौयात थःम्हं हे मोल्हुइका स्वम्हं मिले जुया खीरजा नल । उम्ह पापिनी मिसा छुं दिन मेपिनिगु छेंय च्वंवन । अनंलि बौम्हसित काय्म्हं धाल – “तात ! जिमि मां थुलिं न्हयलं चाइम्ह मखु । उकिं छं जिमि मांयात न्वंवायेगु मौका मबिइगुया नितिं फलानागु गामय् जिमि पाजुया म्हचाय् दु । वं जिम्ह बायात व काय्यात सेवा टहल याना जिगु नं सेवा टहल याइ । वयात हयेगु धका मालागन्धादि ज्वना रथय् च्वना पिहाँ वना बुई चाःहिला सन्ध्या इलय् लिहाँ वा ।” वं अथे हे यात । टोलय् च्विंपिं मिस्तय्सं “छिमि भातं मेम्ह मिसा हयेत फलानागु गामय् वन” धका वयात न्यंकः वन ।

“आः जुलसा जिगु सत्यानाश जुल । हानं मौका वइ मखुत” धयागु विचारं “काय्याके क्षमा फ्वंवने” धया तुरन्त व सुतुक्क काय्याथाय् वना वयागु तुती ज्वना “छ बाहेक जित शरणय् कायेपिं मेपिं सुं मदु । आवलि छिमि बा, बाज्यायात अलंकृत चैत्ययातथें याना सेवा सुश्रुषा टहल याये उकिं हानं जित थन दुकायेगु ज्या या” धका धाःवन ।

“ज्यू मां ! अथेसा हानं थज्यागु ज्या मयासे अप्रमादी जुइगु खः ला ?” धका धया बौम्ह वयेवं वं भिपुगु गाथा धाल –

“या ते सा भरिया अनरियरूपा, माता ममेसा सकिया जनेत्ति ।
दन्ता करेणूव वसूपनीता, सा पापधम्मा पुनरावजातू”ति” ॥

“थ्व गुम्ह छुम्ह अनार्यम्ह कला खः, व जित जन्म ब्यूम्ह जिमि मां खः । आः व मां किसियें शान्त व बशय् वये धुंकूम्ह जुइ धुंकल । आः व पापी स्वभाव दुम्हसित हानं छेंय लिहाँ वय्के व्यु ।”

थुकथं बौयात धया मांयात हल । व वया भातयात व ससःबौयात क्षमा बिइके बिया अनंनिसें दमन जुया धर्मानुसार भातयात व ससःबौयात अनंलि थः काय्यात नं हेरविचार याइम्ह जुल । इपिं निम्हं काय्यागु उपदेशकथं च्वना दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्गपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् बौयात लह्युम्ह उपासक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्यापिं बौ, व काय् अले भौ जूपिं थुपिं हे स्वम्हं खः । पण्डित कुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

४४७. महाधम्मपाल जातक

“किं ते वत्तं-...” थुगु गाथा शास्तां दकले न्हापांगु पटक कपिलवस्तु बिज्याना बौया निवासस्थान (लिक्क) निगोधारामय् च्वना बिज्यागु इलय् जुजुं विश्वास मयाःगु खँय् आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -^३

वर्तमान कथा

उगु इलय् नीद्वः भिक्षुपिं व्वना भगवान्यात थःगु लाय्कुछ्छेय् यागु-खञ्जक न्त्यच्याका, भोजन धुंका कुशलक्षेमयागु खँल्हाबल्हा यायां शुद्धोदन महाराजं धाल - “भन्ते ! छपिसं योगाभ्यास याना च्वंगु इलय् छम्ह देवतां आकाशय् दना धाःवल - छम्ह काय् नयेगु मदुगुया कारणं सिना वन ।” शास्तां न्यना बिज्यात - “महाराज ! छपिसं विश्वास याना बिज्याना ला ?”

“भन्ते ! विश्वास मयाना । आकाशय् दना धाःवम्ह देवताया खँ अस्वीकार याना ‘जिमि काय् बोधिवृक्षया क्वय् बुद्धत्व प्राप्त मयाकं परिनिर्वाण जुया बिज्याये हे फइ मखु’ धका धयागु खः ।”

“महाराज ! न्हापाया जन्मय् छपिं महाधम्मपाल जुया च्वना बिज्याना च्वंगु इलय् प्रसिद्धम्ह आचार्यं ‘ध्वं छं काय्या क्वे खः’ धका क्यने हल नं छपिसं ‘जिमिगु कुलय् सुं नं ल्याय्म्हपिं सिइ मखु’ धका विश्वास मयाः धाःसा आः जक छपिसं गुकथं विश्वास याना बिज्याइ ?”

थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं शुद्धोदन जुजुं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् काशी राष्ट्रय् छगू धम्मपाल गां दुगु जुया च्वन । अन धर्मपाल कुल दुगुया कारणं हे अनयागु नां धर्मपाल (गां) जूगु खः । अन दस (भिता) कुशलकर्मयागु पालन याना च्वम्ह धर्मपाल धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण दुगु जुल । वयागु कुलय् दास व ज्यामित तक नं दान बिइपिं, शीलयागु रक्षा याइपिं व उपोसथ-व्रत पालन याइपिं खः । उगु इलय् बोधिसत्त्वं उगु कुलय् जन्म ग्रहण यात । वयागु नां नं धर्मपालकुमार हे तःगु जुल । तःधिक जुइवं वया बौम्हं वयात द्वःच्छि दां बिया शिल्प सय्के सिइकेया नितिं तक्षशिला छवया बिल । वं अन वना प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् विद्या सय्कः वन । व न्यासः विद्यार्थीपिंमध्ये जेष्ठम्ह शिष्य जुल ।

उगु इलय् आचार्यया तःधिकम्ह काय् सित । विद्यार्थीपिसं चाहुइका आचार्यं थःथितिपिं व्वना खवख्वं मसानय् यंका वयागु दाहकर्म यात । उगु इलय् आचार्य, थःथितिपिं व वया शिष्यपिं खवया छाती दाया च्वं

३. स्व. ‘राहुलया प्रब्रज्या’ शीर्षक जातक न्हापांगु व्व पृ. १०६ स ।

४. भिता कुशलकर्म धयागु छु छु धयागु खँ सिइकेत भिता कुशल कर्मपथ, दीघनिकाय (नेपाल भाषा) पृ. ४६९ स्वये बहः जू ।

च्वन । धर्मपाल छम्ह जक ख्व नं मख्वः, छाती दाया नं मच्चं । वं न्यासः विद्यार्थीपिंलिसे मसानं (देपं) लिहाँ वया आचार्ययाथाय् च्वना च्वंबले “अहो ! थुजाम्ह सदाचारी ल्याय्म्हम्ह विद्यार्थी युवावस्थाय् हे मांबौपितं त्वःता सिना वन” धाःगु न्यना धर्मपालं धाल - “पासापिं ! छिमिसं धया च्वन - ‘युवावस्थाय् सिना वन । युवावस्थाय् छाया् सिना वन ? युवावस्थाय् सिना वनेगु अनुचित खः ।” इमिसं धाल - “पासा ! छु छं सकलें सत्त्वप्राणीपिं सिइ माःपिं धका मस्यूला ?”

“स्यू, अथेनं ल्याय्म्हबले सिइ मखु । बुरा जुइका जक सिइ ।”

“अथेसा सकतां संस्कार अनित्य मखु, धात्थें नं मखुगु जुल ।”

“अनित्य खः, धात्थें नं खः । अथेनं प्राणीपिं मचाबले सिइ मखु, बुराबुरी जुइका जक अनित्यता प्राप्त जुइ ।”

“पासा धर्मपाल ! छु छिमिगु छेंय् सुं मसिइला ?”

“जिमिथाय् मचाबले सिइ मखु, बुराबुरी जुइका जक सिइ ।”

“छु थ्व छिमिगु कुल परम्परा खः ला ?”

“खः, कुल परम्परा खः ।”

विद्यार्थीपिसं थ्व खँ आचार्ययाथाय् वना कंवन । आचार्य वयात सःता न्यन - “तात धर्मपाल ! छु धात्थें छिमिगु छेंय् मचाबले सुं मसिइला ?”

“आचार्य ! धात्थें खः ।”

वं वयागु खँ न्यना विचाः यात - “थ्वं तःसकं हे आश्चर्यजनकगु खँ धया च्वन । थ्वया बौयाथाय् वना मेगु नं खँ न्यना यदि थ्वं धाःगु खँ सत्य जुल धाःसा जिं नं उगु धर्मयात पालन याये ।” (सिइम्ह) कायया नितिं याये माःगु ज्या यायेधुंका न्हेन्हु च्यान्हु दयका धर्मपालयात सःतके छ्ववया न्यन - “तात ! जि छुको पिहाँ वने त्यना । जि लिहाँ मवतले छं हे विद्यार्थीपितं आखः ब्वंका च्वं ।” अले वं जंगली दुगुचियागु (फैचियागु) क्वें कया हया उकियात सिला, सुगन्धित याना, म्हिचाय् तया छम्ह मचाम्ह सेवक ब्वना तक्षशिलां पिहाँ वन । व छसिंकथं उगु गामय् थ्यंकः वल । “थन धर्मपालयागु छें गन ?” धका न्यन्यं वयागु छेंक्वय् थ्यंकः वन । वयात दकले न्हापां खंम्ह ब्राह्मणया च्योनं आचार्यया ल्हातं कुसा काल, लाकां ज्वन अले सेवकया ल्हातं नं म्हिचा काल । “छिमि धर्मपालकुमारयाम्ह आचार्य लुखाय् दना च्वंगु दु, वना कुमारया बौयात खबर व्यु हूँ” धका धायेवं “ज्यू” धया वं खबर ब्यूवन । वं तुरन्त ब्वाय् लुखाय् वना “थुखे बिज्याहूँ” धया छेंय् दुने ब्वना हया पलंगय् फेतुइकल । अले तुति सिलेगु आदि ज्या यात । आचार्य भोजन यायेधुंका सुखपूर्वक फेतुना च्वंगु इलय् धाल - “ब्राह्मण ! छंम्ह काय् धर्मपालकुमार प्रजावान्म्ह खः । स्वंगू वेद व भिंन्च्यागू विद्याय् पारङ्गत जूम्ह खः । अथेनं छगू ल्वचं कया व सिना वन । सकतां संस्कार अनित्य खः । चिन्ता काये मते ।” ब्राह्मण लापा थाना हररं न्हिल । (आचार्य) न्यन - “ब्राह्मण ! छाया् न्हिलागु ?”

“जिमि काय् सिइ मखु । सुं मेम्ह सित जुइ ।”

“ब्राह्मण ! छंम्ह हे काय् सिइगु खः । क्वें स्वया विश्वास या” धया क्वें पिकया क्यना “थुपिं छिमि काय्या क्वें खः ।”

“शुपिं दुगुचियागु अथवा खिचायागु क्वे जुइमाः । जिमि काय् सिइ मखु । न्हेगू पुस्तांनिसे जिमिगु कुलय् गुबले सुं नं ल्याय्म्हगु अवस्थाय् सिइगु मदु । छपिसं मखुगु खँ ल्हाना बिज्यात ।”

उगु इलय् सकसिनं लापा थाना हररं न्हिल । आचार्य आश्चर्य जुया, लय्ताया न्यन – “ब्राह्मण ! छिमिगु कुलय् ल्याय्म्हबले मसिइगु अकारण जुइ मखु । ल्याय्म्हबले मसिइगुया छु कारण खः ?” ध्व खँ न्यन्यं वं न्हापांगु गाथा धाल –

“किं ते वतं किं पन ब्रह्मचरियं, किस्स सुचिण्णस्स अयं विपाको ।
अम्खाहि मे ब्राह्मण एतमत्थं, कस्मा नु तुम्हं दहरा न मीयरे’ति” ॥

“छं छु व्रत पालन याना च्वनागु ? छंगु गजागु श्रेष्ठ आचरण खः ? ध्व छंगु छु गजागु सुकर्मया विपाक वा फल खः ? हे ब्राह्मण ! छंगु छेय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु छु जुया खः, जित कं ।”

वयागु खँ न्यना ब्राह्मणं थःगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खँ कनेत गाथाद्वारा धाल –

“धम्मं चराम न मुसा भणाम, पापानि कम्मनि परिवज्जयाम ।
अनरियं परिवज्जेमु सब्बं, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“सुणोम धम्मं असतं सतञ्च, न चापि धम्मं असतं रोचयाम ।
हित्वा असन्ते न जहाम सन्ते, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“पुब्बेव दाना सुमना भवाम, ददम्पि वे अत्तमना भवाम ।
दत्त्वापि वे नानुत्तप्पाम पच्छा, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“समणे मयं ब्राह्मणे अद्धिके च, वनिब्बके याचनके दल्लिहे ।
अन्नेन पानेन अभितप्पयाम, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“मयञ्च भरियं नातिक्कमाम, अम्हे च भरिया नातिक्कमन्ति ।
अञ्जत्र ताहि ब्रह्मचरियं चराम, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“पाणातिपाता विरमाम सब्बे, लोके अदिन्नं परिवज्जयाम ।
अमज्जपा नोपि मुसा भणाम, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“एतासु वे जायरे सुत्तमासु, मेधाविनो होन्ति पहूतपञ्जा ।
बहुस्सुता वेदगुनो च होन्ति, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“माता पिता च भगिनी भातरो च, पुत्ता च दारा च मयञ्च सब्बे ।
धम्मं चराम परलोकहेतु, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे ॥

“दासा च दास्यो अनुजीविनो च, परिचारका कम्मकरा च सब्बे ।
धम्मं चरन्ति परलोकहेतु, तस्मा हि अम्हं दहरा न मीयरे’ति” ॥

“जिमिसं धर्मं (दान शील आदि कुशलकर्म पथ भिगू) या आचरण याना च्वना । असत्यगु खँ मल्हाना । मभिगु कर्म त्वःता च्वना । दक्वं अनार्य कर्म त्याग याना च्वना । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“असत्पुरुष व सत्पुरुषपिनिगु (निखलंया) खँ न्यना परन्तु असत्पुरुषपिनिगु खँ यः मताय्का । असत्पुरुषपितं त्वःता, सत्पुरुषपितं मत्वःता । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“दान बिइ न्ह्यः नं जिमिसं थःगु मन प्रसन्न तया च्वना, दान बिया च्वनेबले नं मन प्रसन्न तया च्वना अले दान बियेधुंका नं पश्चाताप मयाना । उकिं थुकथं दान चेतना तिब्र याना दान बियागुलिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“श्रमण ब्राह्मणपिं, लँजुवात, गरीबत व फ्वगित सकसितं नं जिमिसं नसा त्वंसा नका त्वंका तृप्त याना च्वना । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“जिमिसं थःम्ह मिसा बाहेक सुलिसे नं मिथ्याचार मयाना । अथे हे जिमि मिसापिसं नं थःम्ह मिजं बाहेक मेपिं सुलिसे नं मिथ्याचार मयाः । थुकथं जिमिसं ब्रह्मचर्य^५ पालन याना च्वना । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“जिमिसं प्राणी हत्या मयाना, मबिइकं मकया, बेहोस याना बिइगु अय्लाः थ्वं मत्वना, असत्य खं नं मल्हाना । थुकथ शील शुद्ध जूगुलिं जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“इपिं भिपिं मिसापिनिपाखें गुपिं काय्म्हचाय्पिं जन्म जुइगु खः इपिं नं पण्डितपिं, आपालं प्रज्ञा दुपिं, बहुश्रुत दुपिं, सःस्यूपिं जुइगु जुया च्वन । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“मांभौपिं, तताकेहेंपिं, दाजुकिजापिं, काय्कलापिं जिपिं सकसिनं परलोकया नितिं धर्माचरण याना च्वना । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

“च्यो भ्वातित, अनुजीवित परिचारिकापिं व सकलें ज्यामितय्सं तकं नं परलोकया नितिं धर्मया आचरण याना च्वन । उकिं हे जिमिगु कुलय् ल्याय्म्हपिं मसिइगु खः ।”

अन्तय् थुपिं निपु गाथाद्वारा धर्मचारीपिनिगु गुण कन -

“धम्मो हवे रक्खति धम्मचारिं, धम्मो सुचिण्णो सुखमावहति ।
एसानिसंसो धम्मे सुचिण्णे, न दुग्गतिं गच्छति धम्मचारी ॥

“धम्मो हवे रक्खति धम्मचारिं, छत्तं महन्तं विय वस्सकाले ।
धम्मेन गुत्तो मम धम्मपालो, अञ्जस्स अट्ठीनि सुखी कुमारो’ति” ॥

“धर्मं धर्मचारीयात रक्षा याइ । धर्माचरणं सुख बिइ । सुचरित धर्मयागु थ्व हे सुफल खः । धर्मचारी दुर्गती वनी मखु ।”

“धर्मं धर्मचारीयात रक्षा याइ, गथे वर्षाकालय् तःपागु कुसां थत बचे याःथें । धर्मद्वारा रक्षित जूम्ह जिमि धर्मपालकुमार सुखी खः । क्वेंत मेपिं सुयागुं जुइमाः ।”

वयागु खँ न्यना आचार्य धाल - “जि वयागु बां हे लात, सफल जुल, निष्फल मजू ।” वं हर्षित जुया धर्मपालया बौयाके क्षमा फ्वना धाल - “जि वयागु इलय् छंगु परीक्षा याना स्वयेया नितिं थुपिं दुगुचिया क्वेंत ज्वना वयाम्ह खः । छंम्ह काय् म्ह फु । छं पालन याना च्वंगु धर्म जित नं व्यु ।” वं धर्मयात हःलय् च्वया काल अले छुं दिन अन च्वना तक्षशिला लिहाँ वन । अन धर्मपालयात सकतां शिल्प स्यके कने यायेधुंका आपालं अनुयायीतलिसे वयात थःगु छेंय् लिछ्वया बिल ।

५. थन ब्रह्मचर्यया अर्थ थः कला अथवा थः भातलिसे स्वसन्तुष्ट जुइगुयात धाःगु खः । स्वया दिसं ‘ब्रह्मचर्य’ या विविध अर्थया नितिं दीघनिकाय (नेपाली) या पादटिपण्णी पृ. ४९.व ५० ।

शास्तां शुद्धोदन महाराजयात देशना याना विज्यागु थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय जुजु अनागामीफल्य प्रतिष्ठत जुल । उगु इलय्यापिं मांबौपिं महाराज कुल खः । आचार्य सारिपुत्र खः । परिषद् बुद्धपरिषद् खः । धर्मपालकुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

४४८. कुक्कुट जातक

“नास्मसे कतपापम्हि-...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय च्वना विज्यागु इलय (थःत) स्यायेत स्वगुया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धर्मसभाय भिक्षुपिसं देवदत्तयागु दुर्गुणया खँ ल्हायेगु यात - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं धनुर्धारीपिंत ज्या ब्वयेगु आदि उपाय याना दशबलयात स्यायेत जक कुतः याना च्वन ।” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात- “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थवं जित स्यायेत स्वःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु समयय कौशम्बी कोसम्बक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय बोधिसत्त्व छगू पँयागु (वेणु) वनय खायागु योनी जन्म जुया सलंसः खातयगु पुचः ब्वना जंगलय वना च्वं च्वन । अनं भतिचा उखे छम्ह इमा च्वं च्वन । वं तःसकं भंगः लाना छम्ह छम्ह यायां बोधिसत्त्व छम्ह बाहेक मेपिं दक्व खात नया बिल । बोधिसत्त्व याकचा जक जुल । व इलं लानिबले नसा मालेधुंका पँभाः दुने सुपिला जुल । इमां वयात लाये मफुसेलि बिचाः यात - ‘वयात भंगः लाना ज्वने माल ।’ वं वया भतिचा उखेया सिमा कचाय सुपिना धाल - “पासा कुक्कुटराज ! छ जि खना छाया ग्यानागु ? जि छलिसे पासा (त्वाय चिने) दय्के मास्ते वः । फलानागु थासय नसा मालेगु यक्व दु । अन निम्हं मिलेचले जुया थवंथवय प्रेमपूर्वक च्वं च्वने वा ।” बोधिसत्त्व लिसः बिल - “यःम्ह ! जि छंप्रति विश्वास मदु । छ जक हँ ।”

“यःम्ह ! जिं न्हापा यानागु पापकर्म याना छं जित थथे विश्वास मयागु खः । आवंलि अथे याये मखु ।”

“जित अजाम्ह पासा माःगु मदु, छ जक हँ ।”

थुकथं वयात स्वकोतक गना “गुम्ह मनूयाके थथःगु खँत दइ वयात विश्वास याये मज्यू” धया वन छगुलिं गुञ्जायमान जुइक, देवतापिनिगु “साधुकार” या दथुइ धर्मकथायागु स्थापना यायां थुपिं गाथात धाल-

“नास्मसे कतपापम्हि, नास्मसे अलिकवादिने ।
नास्मसे अत्तत्थपञ्जम्हि, अतिसन्तेपि नास्मसे ॥

“भवन्ति हेके पुरिसा, गोपिपासिकजातिका ।
घसन्ति मञ्जे भित्तानि, वाचाय न च कम्मना ॥

“सुक्खञ्जलिपग्गहिता, वाचाय पलिगुण्टिता ।
मनुस्सफेग्गू नासीदे, यस्मिं नत्थि कतञ्जुता ॥

“न हि अञ्जञ्जचित्तानं, इत्थीनं पुरिसान वा ।
नानाविकत्वा संसग्गं, तादिसम्पि च नास्मसे ॥

“अनरियकम्ममोक्कन्तं, अथेतं सब्बघातिनं ।
निसितंय पटिच्छन्नं, तादिसम्पि च नास्मसे ॥

“मित्तरूपेनिधेकच्चे, साखल्येन अचेतसा ।
विविधेहि उपायन्ति, तादिसम्पि च नास्मसे ॥

“आमिसं वा धनं वापि, यत्थ पस्सति तादिसो ।
दुब्धिं करोति दुम्भेधो, तच्च हन्त्वान गच्छतीति” ॥

“पापीम्हसित गुबलें विश्वास याये मते । मखुगु खँ ल्हाइम्हसित नं गुबलें विश्वास याये मते । थःगु स्वार्थया नितिं जक थःगु प्रज्ञा छचलिम्हसित नं विश्वास याये मते । अले थःके गुण मदुसां दुर्थे च्वंक च्वनिम्हसित नं विश्वास याये मते ।”

“गुलिं गुलिं मनूत प्याः चाम्ह साथे जुइगु जुया च्वन । इमिसं खं जक पासापित लय् ताय्की, ज्यां मखु, थज्यापित नं विश्वास याये मते ।”

“खालीगु ल्हाः दुपिं, वचनं जक धनीपिं (खँ सःपिं) थजापिं निस्सारपिं मनूतय्त विश्वास याये मते, लिसें, लाजशर्म मदुपित नं गुबलें विश्वास याये मते, अकृतज्ञपिं मनूतय्त नं गुबलें विश्वास याये मते ।”

“मिसा जुइमा अथवा मिजँ यदि गुपिं मन तुरन्त हिइकीपिं जुल धाःसा इमिगु गुबलें विश्वास याये मते । अले थीथी संसर्ग याना विरन बाधा बिइपित नं गुबलें विश्वास याये मते ।”

“अनार्य ज्याखँ याना जुइपिं, अस्थीरपिं, न्ह्याम्हसितं घात यायेत तयार जुइपिं धयापिं म्यान (दाप) य् दुने सुला च्वंगु तलवारथे जापिं खः, थुजापित नं गुबलें विश्वास याये मते ।”

“नायुगु वचन ल्हाना छाःगु नुगः तया जुइपिसं अनेतनेकथं पासा दय्का जुइ, अजापित नं गुबलें विश्वास याये मते ।”

“अजापिं मनूतय्सं न्ह्यायागु वस्तु वा धन न्ह्याथाय् खंसां ठगे याना काइ । अले थुवातय्त स्याना नं वनी, थजापित नं गुबलें विश्वास याये मते ।”

क्वय्या प्यपु गाथात धर्मराजद्वारा आज्ञा जुया बिज्यागु अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“मित्तरूपेण बहवो, छन्ना सेवन्ति सत्तवो ।
जहे कापुरिसे हेते, कुक्कुटो विय सेनकं ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, न खिप्पमनुबुज्झति ।
अमित्तवसमन्वेति, पच्छा च मनुतप्पति ॥

“यो च उप्पतितं अत्थं, खिप्पमेव निबोधति ।
मुच्चते सत्तुसम्बाधा, कुक्कुटो विय सेनका ॥

“तं तादिसं कूटमिवोद्धितं वने, अधम्मिकं निच्चविधंसकारिणं ।
आरा विवज्जेय्य नरो विचक्खणो, सेनं यथा कुक्कुटो वंसकानने’ति” ॥

“आपालं शत्रुत मित्रया रूप्य् लगे जुया च्वनी । थुपिं व्वट्ट्यंपिं मनुतयत् खाँ इमायात् त्याग याःथे
त्याग यायेमाः ।”

“गुम्हसिनं उपस्थित मौकाय् तुरन्त खँ थुइका काये फइ मखु, वं लिपा मित्र मखुम्हसियागु ल्हातय्
लाःवनी । अले व नुगः मछिंका च्वने माली ।”

“गुम्हसिनं उपस्थित मौकाय् तुरन्त खँ थुइका काये फइ, वं लिपा मित्र मखुम्हसियागु ल्हातं अथे
हे मुक्त जुइ गथे इमाया ल्हातं खा बचे जूथे बचे जुइ ।”

“बुद्धिमान्म्ह मनुखं पैया जंगलय् खां इमायात् त्याग याःथे, जंगलय् लाया तःगु जाल समानं
अधार्मिके नित्य विध्वंसकारी मनूयात् तापाक तये फय्केमाः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं थुकथं जित स्यायेत्
स्वःगु खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात् । उगु इलय् इमा देवदत्त खः । अले खा जुलसा जि
हे खः ।

Dhamma.Digital

- * -

४४९. मड्कुण्डली जातक

“अलङ्कतो मड्कुण्डली...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् काय् सिइम्ह बौम्ह
गृहस्थयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती छम्ह बुद्ध-सेवक गृहस्थया काय् सित । पुत्रशोकं अभिभूत जुया वं मो नं मल्हु, न नं
मनः, ज्याखँय् नं मस्वः अले बुद्धयागु सेवाय् नं मवं । “जिमि यःम्ह कायं जित त्वःता जिसिबे न्ह्यः वन”
आदि धया ख्वया विलाप याना च्वं च्वन । शास्तां ब्रह्म-मुहूर्तय् लोकयात् स्वया बिचाः याना बिज्याःबले

वयाके स्रोतापत्तिफल प्राप्ति जुइगु सम्भावना खंका बिज्याना कन्हेखुन्हु भिक्षुसङ्घ व्वना श्रावस्ती भिक्षाटन याः बिज्यात । अनलि भिक्षुपित कर्तव्यय् (लगे जुइत) प्रेरित याना, आनन्द स्थविर छम्हसित व्वना वयागु छेंय् बिज्यात । उम्ह गृहस्थयात शास्ता बिज्यागु खबर बिल । वया छेंय् च्वपिसं आसन लाया बिल, शास्तायात फेतुइकल । अले गृहस्थयात ज्वना शास्ताया न्ह्योने तये हल । वन्दना याना छ्खेलिकक फेतूम्ह वयात शास्तां करुणा-शीतल वचनं सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासक ! छु छं याकः काय्यागु चिन्ता कया च्वनागु ला ?” “खः, भन्ते !” धका बिनित यायेवं “न्हापाया इलय् पण्डित (थः) काय् सिना वनेवं शोकाकुल जुया च्वं च्वन । अले पण्डितपनिगु खँ न्यना दुनेनिसें ‘आः व लिहाँ वइ मखुत’ धका थुइका कायेवं भ्या भतिचा नं शोक मयाः” आज्ञा जूबले वं प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् छम्ह महावैभवशाली ब्राह्मणयाम्ह भिन्त्यादँ भिंखुदँ दुम्ह काय् छुं त्वचं कया सिना वन अले व देवलोकय् जन्म जुल । ब्राह्मण व सिना वनेधुंका देप (मसान) य् वना नौद्वंय् न्हया (छ्खालब्याल याना) ख्वया जुल । दक्वं ज्याखँ मयासे शोकाकुल जुया चाःहिला जुल । देवपुत्रं व चाःहिला जुया च्वंगु खना बिचाः यात - ‘छगू उपाय याना ध्वयागु शोक मदय्का बिये माल । व देपय् वना ख्वया च्वंगु इलय् देवपुत्र वया हे काय्या रूप कया सकतां तिसां समया याना, छ्खेलिकक दना, छ्चनय् निपां ल्हाः तया, तःसकं ख्वया हल । ब्राह्मणं व ख्वःगु सः ताया थः नं ख्वल । वयागु मनय् पुत्रप्रेम दना वल । वं वयाथाय् वना थथे धाल - “तात ! थुगु मसानय् छाया ख्वया च्वनागु ?” थुकथं न्यन्यं वं न्हापांगु गाथा धाल -

“अलङ्कतो मट्टकुण्डली, मालधारी हरिचन्दनुस्सदो ।
बाहा पग्गह् कन्दसि, वनमज्जे किं दुक्खितो तुव’न्ति” ॥

“छायपिया तःम्ह, (मुगलं) दयातःगु चाचां (मट्टकुण्डलीं) सुया तःम्ह, स्वांमालं व्वखाया तःम्ह, लुंयागु वर्ण दुगु श्रीखण्डं बुला तःम्ह छ् बनया दथुइ छु दुःखं दुःखी जुया लप्पा ज्वना ख्वया च्वं च्वनागु ?”

वयात लिसः बियेत तरुण माणवकं निपुगु गाथा धाल -

“सोवण्णमयो पभस्सरो, उप्पन्नो रथपज्जरो मम ।
तस्स चक्कयुगं न विन्दिमि, तेन दुक्खेन जहामि जीवित’न्ति” ॥

“जिके सुवर्णमय ज्वाला ज्वालां थीगु रथ पंज छगू दु । उकियात घचा छज्वः मदया च्वन । थ्व हे दुःखं याना जि ख्वया च्वनागु खः । थ्व हे दुःखं याना जिं थःगु प्राण नं त्याग याये त्यना ।”

ब्राह्मणं वयागु खँ न्यना स्वपुगु गाथा धाल -

“सोवण्णमयं मणीमयं, लोहमयं अथ रूपियामयं ।
पावद रथं करिस्सामि ते, चक्कयुगं पटिपादयामि त’न्ति” ॥

“लुंयागु, मणियागु, नंयागु अथवा वहःयागु मध्ये छं गजागु धाल अजागु रथ दय्का बिये, अले छज्वः घचाः नं दय्का बियेगु जुल ।”

वयागु खँ न्यना युवकं धाःगु गाथाया न्हापांगु इवः शास्तापाखें अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया गाथा थुकथं दु -

“सो माणवो तस्स पावदि, चन्द्रसूरिया उभयेत्थ भातरो ।
सोवण्णमयो रथो मम, तेन चक्कयुगेन सोभती’ति” ॥

“व माणवकं वयात धाल - आकाशय् खने दुगु चद्र-सूर्य दाजुकिजा निगू घःचा जक जिगु सुवर्णमय रथयात ल्वः, उकिं चन्द्र-सूर्य कया व्यु ।”

ब्राह्मणं धाल -

“बालो खो त्वंसि माणव, यो त्वं पत्थयसि अपत्थियं ।
मज्जामि तुवं मरिस्ससि, न हि त्वं लच्छसि चन्द्रसूरिये’ति” ॥

“हे माणव ! छं जा धात्थे हे मूर्ख खनिका । छं गुगु फवना च्वन व फवने बहः मज्जु वस्तु खः । सिना हे वंसां छं व चन्द्र-सूर्य काये फइ मखु ।”

ल्याय्म्हं धाल -

“गमनागमनम्पि दिस्सति, वण्णधातु उभयेत्थ वीथियो ।
पेतो पन नेव दिस्सति, को नु खो कन्दतं बाल्यतरो’ति” ॥

“वःगु नं खने दु, वंगु नं खने दु । वर्ण व निम्हसिया लं नं खने दु । परन्तु सिना वने धुंकूम्ह मनु खने तकं दुगु मखु । ख्वया च्वनापिं (भी) निम्हमध्ये सु अप्वः मूर्ख खः ले ?”

थुगु प्रकारं ल्याय्म्हं धासेलि ब्राह्मणं बिचाः याना गाथा धाल -

“सच्चं खो वदेसि माणव, अहमेव कन्दतं बाल्यतरो ।
चन्दं विय दारको रुदं, पेतं कालकताभिपत्थये’ति” ॥

“हे माणव ! छं खःगु हे खँ धाल । थन ख्वया च्वनापिं (भी निम्ह) मध्ये जि हे महामूर्ख खः । चन्द्रमाया नितिं ख्वःम्ह मचा सिबे नं सिना वने धुंकूम्हसिया नितिं ख्वइम्ह महामूर्ख खः ।”

ब्राह्मणं ल्याय्म्हसियागु उपदेश न्यना शोक मद्दुम्ह जुसेलि वयात प्रशंसा यायां ल्यं दुगु गाथात धाल -

“आदित्तं वत मं सन्तं, घतसित्तं पावकं ।
वारिना विय ओसिच्चं, सब्बं निब्बापये दरं ॥

“अब्बही वत मे सल्लं, यमासि हृदयस्सितं ।
यो मे सोकपरेतस्स, पुत्तसोकं अपानुदि ॥

“सोहं अब्बूब्बहसल्लोस्मि, वीतसोको अनाविलो ।
न सोचामि न रोदामि, तव सुत्वान माणवा’ति” ॥

“ध्यः लुना छ्वया च्वंगु मियातथे, ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु जिगु मनय् च्वंगु शोकाग्नियात लः लुना स्याना बियेथे याना छं जिगु शोकयात शान्त याना बिल ।”

“जिगु नुगलय् च्वंगु शोकरूपी कँयात छं लिकया बिल । पुत्रवियोगया कारणं शोक याना च्वनाम्ह जित छं पुत्रशोक मदय्का बिल ।”

“आः जि उगु शोकरूपी कँ मदुम्ह जुयेधुन । च्याना च्वंगु मि सिना सिच्चुसे च्वने धुंकल । हे माणव ! छंगु खँ न्यना आः जिं शोक नं याये मखुत, ख्वये नं मखुत ।”

ल्याय्म्हम्हं धाल - “ब्राह्मण ! गुम्हसिया नितिं छं ख्वया हाला जुल व हे जि, छं काय्, देवलोकय् उत्पन्न जुयाम्ह खः । आवांलि जिगु नितिं दुःखी जुइ म्वाल । दान ब्यु, शीलयात रक्षा या अले उपोसथ-व्रत पालन या ।” थुलि धया व थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । ब्राह्मणं नं वयागु उपदेशकथं दानादि पुण्यकर्म याना सिद्धुंका देवलोकय् उत्पन्न जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् गृहस्थ स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् धर्मोपदेशक देवपुत्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

४५०. बिलारकोसिय जातक

“अपचन्तापि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् दानीम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

भगवान्यागु धर्मोपदेश न्यना (बुद्ध) शासनय् प्रव्रजित जुइधुंसेलि व दानीम्ह जुल, दान बिइगु स्वभावयाम्ह जुल । (भिक्षा) पात्रय् गुलि नं दत उकी मध्ये सुयातं मब्युसे छुं मनइम्ह जुल । मेगुला छु खँ, लः तक नं मेपिंत मत्वंकुसे मत्वनिम्ह जुल । धर्मसभाय् वयागु गुणयागु प्रशंसाया खँ पिहाँ वल । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्वया बिज्याना वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें दानीम्ह जुयागु ला, दान बिइगु स्वभावयाम्ह जुयागु खः ला ?” “धात्थें खः, भन्ते !” “भिक्षुपिं ! थुम्ह न्हापा अश्रद्धावान्म्ह खः, अप्रसन्नम्ह खः । घाय्यागु च्चकां तुया चिकं छफुति तक नं सुयातं मबिइम्ह खः । जिं दमन याना थ्वयात क्वमालीम्ह दय्का बिया अले दानयागु फल म्हसिइका बिया । थ्वयागु दान-शीलतां थ्वयात थुगु जन्मय् तक नं मतोतुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सेठया कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं परिवार (कुटुम्ब) पालन पोषण याना च्वंबले बौम्ह सित । अले श्रेष्ठीपदय् आसिन जुइवं वं छन्हु धनयागु बारे विचार यायां मती तल - “धन धाःसा खने दु, थुपिं धन कमाये याःपिं छम्ह नं खने मदु । जिं थुपिं धनत त्याग याना दान बिइगु याये माल । वं दानशाला दय्के बिल अले जीवनकाछिं महान दान बिल । सिइत्यंगु इलय् वया काय्यात थुगु दान परम्परा न्ह्याका यंकेत उपदेश बिया थकल अले व त्रयस्त्रिंश भवनय् शक्र (इन्द्र) जुया जन्म जुल । वया काय्यं नं उगु हे प्रकारं दान बिया वन । वं थः काय्यात उपदेश बिया सिनावनालि चन्द्र देवपुत्र जुया जन्म काःवन । अथे हे वया काय् सूर्य जुल, वया नं काय् मातलि संग्राहक जुल, (अभ्र) वया नं काय् पञ्चशिख गन्धर्व जुया जन्म जुल । परन्तु खुम्हम्ह (सन्तान) अश्रद्धावान्म्ह जुल, छाःगु नुगः दुम्ह, स्नेह मदुम्ह, कप्तिम्ह (मात्सर्यम्ह) । वं दानशाला स्यंके बिल अले याचकपिंत दाय्के बिया पितिना छवत । वं सुयातं घाय्यागु च्वंकां तुया चिकं छफुति तकं मबिल ।

अनलि देवराज शक्रं थःगु पूर्वकर्मयागु खैय् बिचाः यायां ‘जिगु दान परम्परा न्ह्याःनि लाकि मन्ह्यात’ धका स्वल । वं वया काय् दान बिया चन्द्र जुया उत्पन्न जूगु, वया काय् सूर्य, वया काय् मातलि अले वया नं काय् पञ्चशिख जुया जन्म जूगु खन । परन्तु खुम्हम्ह (सन्तानं) वयागु दान परम्परायात काटे याना बिल । वया मनय् लुया वल, “थुम्ह पापीयात दमन याना ध्वयात दानफल कना वये माल । वं चन्द्र, सूर्य, मातलि व पञ्चशिखयात सःतके छवया धाल - “सौम्यपिं ! भीगु वंशय् खुम्हम्हं कुल परम्परायात काटे याना दानशाला छवयेका बिल, याचकपिंत नं पितिना छवत । वं सुयातं छुं मबिल । वा, नु, वयात दमन याःवने माल ।” व इपिं ब्वना वाराणसी थ्यंकः वन । उगु इलय् सेठ जुजुयागु सेवाय् वना लिहाँ वया न्हेगूगु धवाखाक्वय् दथुया बजार स्वस्वं चाःहिला च्वन । शक्रं मेपिंत “छिपिं जि दुहाँ वनेधुंका छम्ह छम्ह यायां छसिंकथं वा” धया सेठया लिक्क वना धाल - “हे सेठ ! जित भोजन ब्यु ।” “ब्राह्मण ! छंगु निरिंत थन भोजन मदु, मेथाय् वना फवं हूँ ।”

“महासेठ ! ब्राह्मणं भोजन फवंवल धायेवं बि हे माः ।”

“ब्राह्मण ! जिगु छेंय् बुका तयागु भोजन मदु, बुके म्वाःगु भोजन नं मदु ।”

शक्रं वं धाःगु खै मतासू याना निपु गाथात धाल -

“अपचन्तापि दिच्छन्ति, सन्तो लद्धान भोजनं ।

किमेव त्वं पचमानो, यं न दज्जा न तं समं ॥

“मच्छेरा च पमादा च, एवं दानं न दीयति ।

पुञ्जं आकङ्क्षमानेन, देव्यं होति विजानता’ति” ॥

“शान्तजनपिंसं, थःम्हं भोजन थुइ मखु, अथेनं इमिसं (फवना हया) नं भोजन प्राप्त याना मेपिंत बिइ । छं जुलसा भोजन थुइम्ह जुया नं दान बिइगु मयाः, ध्व पाय्छि मजू ।”

“गुम्हसिनं नुगः स्याःगु व प्रमाद जूगु कारणं हे जक वं दान मबिइगु खः । गुम्ह बुद्धिमान्म्ह खः, वं पुण्ययागु आकांक्षा यायां दान बिइगु यायेमाः ।”

वयागु खँ न्यना वं धाल - “अथेसा छेंय दुहाँ वना फेतु, भतिचा (दान) दइ ।” शक्र दुहाँ वना फेतुना उगु हे श्लोक पाठ याना च्वन । अनलि चन्द्र वया भोजन फवंवल । वयात धाल - “हँ, छंगु नितिं भोजन दइ मखु ।” वं धाल - “दुने छम्ह ब्राह्मण फेतुना च्वंगु दु । पाठ याना च्वंगु दु जुइमाः । जि नं दुहाँ वने ।”

“ब्राह्मण पाठ मद्दु, पिहाँ हँ” धाःसा नं “महासेठ ! अथेसा श्लोक न्यं” धया निपु गाथात धाल -

“यस्सेव भीतो न ददाति मच्छरी, तदेवाददतो भयं ।
जिघच्छा च पिपासा च, यस्स भायति मच्छरी ।
तमेव बालं फुसति, अस्मिं लोके परम्हि च ॥
“तस्मा विनेय्य मच्छेरं, दज्जा दानं मलाभिभू ।
पुञ्जानि परलोकस्मिं, पतिट्ठा होन्ति पाणिन’न्ति” ॥

“गुगु खं ग्याना लोभी मनुखं दान बिइगु याइ मखु, दान मब्यूगुलिं वयात व हे भय दया च्वनी । लोभीम्ह मनुखं गुगु पित्याः व प्याःचाः खना (दान बिये) ग्याइगु खः, उम्ह मूर्खम्ह मनूयात थुगु लोक व मेगु लोकय् नं उकिं हे थिइगु (पित्याः प्याःचाः जुइगु) खः ।”

“उकिं हे मात्सर्ययात मदय्कि अले मात्सर्यरूपी खितियात मदय्कीम्ह जुया दान बिइमाः । पुण्य परलोकय् प्राणीपिनि आधार भरोसा जुइ ।”

वयागु खँ नं न्यना सेठं धाल - “अथेसा वा, छुं दइ ।” व दुहाँ वना शक्रयाथाय् फेतुत । व वया पलख लिपा सूर्य वया निपु गाथा व्वन -

“दुददं ददमानानं, दुक्करं कम्म कुब्बतं ।
असन्तो नानुकुब्बन्ति, सतं धम्मो दुरन्नयो ॥
“तस्मा सतज्ज असतं, नाना होति इतो गति ।
असन्तो निरयं यन्ति, सन्तो सग्गपरायणा’ति” ॥

“बिइ थाकुगु दानयात बिइगु, पुण्य कार्ययात असत्पुरुषं याये फइ मखु । सत्पुरुषपिनिगु धर्म (आचरण) यात असत्पुरुषपिसं थुइके थाकु ।”

“उकिं हे, सत्पुरुषपिनिगु व असत्पुरुषपिनिगु गति पाइगु जुया च्वन । असत्पुरुष नरकय् वनीसा सत्पुरुषपिं स्वर्गय् ।”

सेठं फवंवःपिं तःम्हमच्छि दुगु खँय् बिचाः मयासे धाल - “अथेसा दुहाँ वया ब्राह्मणपिंथाय् फेतु हँ, छुं दइ ।” अनलि पलख लिपा मातलिं, वया, भोजन फवंवल अले “मद्दु” धयागु वचन न्यनेसाथं न्हेपुगु गाथा धाल -

“अप्पस्मेके पवेच्छन्ति, बहुनेके न दिच्छरे ।
अप्पस्मा दक्खिणा दिज्जा, सहस्सेन समं मिता’ति” ॥

“गुलिं गुलिसिनं भतिचा दःसां ब्यू, गुलिं गुलिसिनं यक्व दःसां मब्यू । भतिचा जक दया नं ब्यूगु दान द्दःच्छि असफ्ती बियागुति ग्यं ।”

वयात नं वं धाल - “अथेसा दुने वना फेतू हूँ ।” वयां पलख लिपा पञ्चशिखं भोजन पर्ववल ।
“हूँ, हूँ, छु मदु” धायेवं “जि गजागु थासय् वये लात । थन ब्राह्मणपिंत पाठ याका तःगु दइ धका विचारं
वयागु ला, जि गन वने ?” धया वयात धर्मोपदेश यायां च्यापुगु गाथा धाल -

“धम्मं चरे योपि समुच्छकं चरे, दारञ्च पोसं ददमप्पकस्मिं ।
सतं सहस्सानं सहस्सयागिनं, कलम्पि नाग्घन्ति तथाविधस्स ते’ति” ॥

“गुम्हं उञ्छाचरिय (भिक्षाद्वारा जीविका) द्वारा जीवन हनी, व नं धर्मानुसार जुइमाः । गुम्हसिनं
काय्कलापिंत लहिना भतिचा जूसां दान नं बिइमाः । द्वलंढःको यज्ञ याइपिं छगू लाख मनूतय्सं (यक्व दान
ब्यूसां) अजाम्ह छम्ह गरीबम्ह मनुखं भतिचा दान ब्यूगुया दाजय् भिंखुब्बय् छब्बति नं ग्यनि मखु ।”

सेठं पञ्चशिखयागु खँ न्यना बिचाः यात । भतिचा बियां दक्व सिबे तःधंगु कारण न्यन्यं गुपुगु
गाथा धाल -

“केनेस यञ्जो विपुलो महग्घतो, समेन दिन्नस्स न अग्घमेति ।
कथं सतं सहस्सानं सहस्सयागिनं, कलम्पि नाग्घन्ति तथाविधस्स ते’ति” ॥

“अपायच्चं अनर्घगु, मूवंगु यज्ञ छु कारणं अजागु दानया दाजय् भिंखुब्बय् छब्बति नं ग्यनि मखुगु ?
छु जुया मेपिंत सास्ति याना धन दय्का द्वःच्छको यज्ञ याइपिं छगू लाख मनूतय्सं याःगु दान उजाम्ह छम्ह
मनूयागु ब्व छब्बः नं मर्यंगु ?”

पञ्चशिखं वयात सम्भे यायां अन्तिम गाथा धाल -

“ददन्ति हेके विसमे निविट्ठा, छेत्वा वधित्वा अथ सोचयित्वा ।
सा दक्खिणा अस्सुमुखा सदण्डा, समेन दिन्नस्स न अग्घमेति ।
एवं सतं सहस्सानं सहस्सयागिनं, कलम्पि नाग्घन्ति तथाविधस्स ते’ति” ॥

“गुलि गुलिसिनं दुष्कर्म याना, कतपिंत कष्ट बिया (यज्ञय्) दान बिइ । अजागु दक्षिणा ख्वबिं जाःगु
व दण्डं युक्तगु जुया च्वन । थुकथं द्वःच्छको यज्ञ याःपिं छगू लाख मनूतय्गु दान अजाम्ह मनूया दानति
मर्यंगु खः ।”

वं पञ्चशिखयागु धर्मया खँ न्यना धाल - “अथेसा फेतू हूँ, छुं दइ ।” व नं वना इपिं नापं तुं
फेतुत । अनंलि बिलारिकोसिय सेठं ज्या यायेत तथा तःम्ह भ्वातिनीयात सःता धाल - “थुपिं ब्राह्मणपिंत
म्हतिं म्हतिं कूछि वा बिया छूव । वं वा ज्वना वना ब्राह्मणपिनिथाय् वन अले धाल - “थ्व यंका गनं वना
जा थुया नः हूँ ।”

“जिमिसं वा मकया ।”

“आर्य ! इमिसं वा मकाः” धया वं थः मालिकयात धाल ।

“अथेसा इमित जाकि ब्यु ।” वं जाकि यंका ब्राह्मणपिंत धाल - “जाकि का ।”

“जिमिसं बुका मतःगु (कचिगु) जाकि मकया ।”

“आर्य ! इमिसं जाकि नं मकाः ।” धका वं थः मालिकयात धाल । “अथेसा इमित थलय् च्वंगु
सातय्गु खाना (गो-भोजन) ब्यु ।” वं इमित सातय् थुया तःगु खाना न्ह्यच्याके हल । न्याम्हसिनं ततःप्ये
याना म्हुतुइ तल । अले खाना ककुइ थात, मिखा थथःकना वना बेहोश जुया सिइपिंथें जुया गोतूवन ।
भ्वातिनीनं इमित खना ‘सित’ धका मती तथा ग्यानागिना सेठयात धाःवन - “आर्य ! इपिं ब्राह्मणत सातय्गु

जा नया घुत्के मफुगु कारणं सित ।” सेठं “आः धाःसा जित मनूतय्स् नित्ता याइगु जुल ‘ध्व पापीं सुकुमारपिं ब्राह्मणपितं सातय्गु भोजन नकल’ अले इमिसं घुत्के मफुगु कारणं सित” धका बिचाः यात । वं भ्वातिनीयात धाल – “याकनं वना थुमिगु थलय् च्वंगु सातय्गु जा लिकया यंका थीथी प्रकारयागु स्वाद दुगु शालि जा तये हिं ।” वं अथे हे यात । सेठं लैय् वःपिं मनूतयत् मुंका धाल – “जिं थःम्ह नयेगु भोजन हे थुपिं ब्राह्मणपितं न्ह्यच्याके बियागु खः । थुमिसं लोभी जुया ततःप्ये याना जा नल अले इमिगु कथुइ थाना सित । जि निर्दोषी खः ।” मनूत मुनेवं ब्राह्मणपिं दना वया जनतायात स्वया धाल – “थुम्ह सेठं मखुगु खँ ल्हाःगु स्व । थ्वं ‘जिं थःम्ह नयेगु भोजन न्हच्याका’ धका धाल । थ्वं जिमित सातयत् नकिगु जा नकल । जिपिं सिद्धपिंये जुया जूवंगु खनेवं जा न्ह्यच्याकल । इमिसं थथःगु म्हुतुइ च्वंगु जा ल्हवया क्यन । जनतां सेठयात निन्दा यात – “कांम्ह, मूर्खम्ह थःगु वंश नाश याइम्ह ! दानशाला च्याका छ्वत । याचकपित ककुतिना पितिना छ्वत । आः थुपिं सुकुमारपित भोजन बिल नं सातयत् नकिगु जा न्ह्यच्याकल । थ्व सिना वनीबले थ्वयागु छें, धनसम्पत्ति सकतां थःगु ककुइ घाना यंकीम्हथें च्वं ।” उगु इलय् शक्रं जनतायाके न्यन – “छिमिसं स्यूला, थ्वयागु छेंय् च्वंगु धन सुयागु धका ?”

“मस्यू ।”

“छु छिमिसं न्यना तयागु दुला – फलानागु इलय् थुगु नगरय् वाराणसीयाम्ह महासेठं दानशाला दय्का महादान बिया वन धयागु खँ ?”

“दु, न्यनागु दु ।”

“जि व हे सेठ खः । उगु दान बिया हे शक्र देवराज जुया जन्म जूवना । जिमि कायं नं व हे वंश परम्परा कायम यात । व चन्द्र देवपुत्र जुल । वया काय् सूर्य । वया काय् मातलि । वया काय् पञ्चशिख जुल । थुपिं हे – थ्व चन्द्र खः । थ्व सूर्य खः । थ्व मातलि संग्राहक खः । थ्व थुम्ह पापीया बौ पञ्चशिख गन्धर्वपुत्र खः । थुकथं महात्म्य दुगु दान पण्डितपिसं बिइगु यायेमाः ।”

शक्रं थुलि खँ न्यंकूगु इलय् जनतायागु सन्देह मदय्केया नितिं आकाशय् च्वय् थहाँ वना थःगु प्रतापं थः अनेक अनुयायीपिलिसें त्तुं जाज्वल्यमानगु शरीर दय्का दना च्वन । नगर छगुलिं प्रदीप्त जुल । शक्रं जनतायात सम्बोधन यात “जिमिसं थःगु दिव्यसम्पत्ति त्वःता थ्व थःगु कुलय् अन्तिम, कुलनाशक, पापी बिलारकोसियया नितिं वयापिं खः । थुम्ह पापी थःगु कुल परम्परा त्वःता दानशाला मि तया बिल अले याचकपित ककुतिना पितिना छ्वत । थुकथं थ्वं जिमिगु परम्परा स्यंका बिल । थ्व, दान मव्यूसे, नरकय् उत्पन्न जू मवनेमा धका थ्वया प्रति अनुकम्पा (दया) तयेत जिपिं थन वयापिं खः ।” धया दानयागु महत्त्व क्यनेया नितिं धर्मोपदेश बिल । बिलारिकोसियं ल्हाः ज्वजलपा विन्ति याना कबुल यात – “देव ! जि आर्वनिसें पुलांगु परम्परायात कायम याना दान बिये । थनिंनिसें लःतक नं मेपित मबिइकं त्वने मखु ।” शक्रं वयात दमन याना, क्वमाली याना, पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना, प्यम्हं देवपुत्रपिं व्वना थःगु निवासस्थानय् वन । उम्ह सेठं नं जीवनकाछिं दान बिया त्रयस्त्रिंश भवनय् जन्म जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं थुम्ह भिक्षु न्हापा अश्रद्धावान्म्ह खः । सुयातं छुं बिइ मखुम्ह । जिं थ्वयात दमन याना, दानशील म्हासिइका बियागु खः । थ्व मेगु जन्मय् नं व हे चित्त-प्रवृत्तियात दय्का तःम्ह जुल” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या सेठ थ्व दानशीलम्ह भिक्षु खः । चन्द्र सारिपुत्र खः । सूर्य मौद्गल्यायन खः । मातलि काश्यप खः । पञ्चशिख आनन्द खः । अले शक्र जुलसा जि हे खः ।

४५१. चक्रवाक जातक

“वण्णवा अभिरूपोसि-” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् छम्ह लोभी भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

चीवरादिं अतृप्त जूम्ह उम्ह भिक्षुं ‘सङ्गदान गन दु, निमन्त्रणा गन दु’ धका माला जुइगु याना च्वन । वयागु मन वस्तुसम्बन्धी खँय् जक लगे जुया च्वन । मेपिं सदाचारी भिक्षुपिसं वया प्रति दया तथा शास्तायात थुगु खँ विन्ति याःवन । शास्तां वयात सःतके छ्वया न्यना विज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थे लोभीम्ह खः ला ?” “भन्ते ! धात्थे खः ।” धका विन्ति यायेवं “भिक्षु ! थुजागु नैर्यान्निक (कल्याणकारी) बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुया नं छु छाया लोभी जुयागु ? लोभ पाप खः । न्हापा नं छु लोभया कारणं वाराणसीयाम्ह किसियागु लाश (सी म्ह) दत नं उकिं असन्तुष्ट जुया जंगलय् वन” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् छम्ह लोभीम्ह क्वः वाराणसी किसियागु सी म्ह आदिं असन्तुष्ट जुया “जंगलय् गथे जुइ” धका मती तथा जंगलय् वन । अन फलाफलं असन्तुष्ट जुया गंगाया सिथय् वन । गंगाया सिथय् चाःहिला च्वंबले चक्रवाक व वया कला (निम्ह तिपू) खना मती तल - ‘थुपिं भ्रंगःत तःसकं बांलासे च्वं । थुमिसं गंगाया सिथय् यक्व ला नःगु दुथे च्वं । जिं नं थुमिके न्यना, थुमिसं छु नल व हे नया जि नं बांलाके माल ।’ व इपिं स्वयां भतिचा उज्यां फेतुत अले चक्रवाक भ्रंगःयाके न्यन्यं निपु गाथात धाल -

“वण्णवा अभिरूपोसि, घनो सज्जातरोहितो ।

चक्रवाक सुरुपोसि, विप्पसन्नमुखिन्द्रियो ॥

“पाठीनं पावुसं मच्छं, बलजं मुञ्जरोहितं ।

गङ्गाय तीरे निसिन्नो, एवं भुञ्जसि भोजनन्ति” ॥

“छु सवर्णम्ह खः, बांलाम्ह खः, जाःगु शरीर दुम्ह खः, ह्याउँसे छुया तःगु लुंथे बांलाम्ह खः । हे चक्रवाक ! छंगु रूप बांला अले छंगु ख्वाः व इन्द्रियत नं यचुसे च्वं ।”

“छु जुलसा गंगाया सिथय् च्वना पाठी, पावुस, बालज, मुञ्ज व रोहित धयापिं न्यां नया च्वंम्हथे च्वं ।”

चक्रवाक भंगलः वयागु खँ अस्वीकार यायां स्वपुगु गाथा धाल -

“न वाहमेतं भुञ्जामि, जङ्गलानोदकानि वा ।
अञ्जत्र सेवालपणका, एतं मे सम्म भोजन’न्ति” ॥

“जिं झ्याउत व सिमायागु हःत सिबाय् थुपिं बाहेक जंगलय् व लखय् च्वंगु ला मनया । हे पासा !
थ्व हे (झ्याउत व सिमा हः) जिगु भोजन खः ।”

अनंलि क्वःनं निपु गाथात धाल -

“न वाहमेतं सदहामि, चक्रवाकस्स भोजनं ।
अहम्मि सम्म भुञ्जामि, गामे लोणियतेलियं ॥
“मनुस्सेसु कतं भत्तं, सुचिं मंसूपसेचनं ।
न च मे तादिसो वण्णो, चक्रवाक यथा तुव’न्ति” ॥

“थ्व हे भोजन चक्रवाकयागु खः धका जिं विश्वास मयाना । हे पासा ! जिं थः थःम्हं गामय् चिं
बुला चिकनय् सिया तःगु भोजन नया च्वनाम्ह खः ।”

“मनूतयसं दय्का तःगु शुद्धगु ला दुगु नसा नःसां नं, हे चक्रवाक ! जिगु वर्ण छंगुथे मच्चं,
पासा ! उकिं छंगु खाना भ्याउ व सिमायागु हः खः धयागु खँय् जि पत्याः मजुया ।”

चक्रवाकं वयात वयागु दुर्वर्ण जूगुया कारण ककं अले धर्मोपदेश यायां त्यं दुगु गाथात धाल -

“सम्पस्सं अत्तनि वेरं, हिंसयं मानुसिं पजं ।
उत्रस्तो घससी भीतो, तेन वण्णो तवेदिसो ॥
“सब्वलोकविरुद्धोसि, धङ्क पापेन कम्मना ।
लद्धो पिण्डो न पीणेति, तेन वण्णो तवेदिसो ॥
“अहम्मि सम्म भुञ्जामि, अहिंसं सब्बपाणिनं ।
अप्पोस्सुक्को निरासङ्गी, असोको अकुतोभयो ॥
“सो करस्सु आनुभावं, वीतिवत्तस्सु सीलियं ।
अहिंसाय चर लोके, पियो होहिसि मंमिव ॥
“यो न हन्ति न घातेति, न जिनाति न जापये ।
मेत्तंसो सब्बभूतेसु, वेरं तस्स न केनची”ति ॥

“छंके (मेपिनिप्रति छंगु मनय् गुगु) वैर (दु) व खने दया च्वन, छं मनूतयगु हानि यानावं च्वनिम्ह
खः, छं थारान्हया भयभीत जुया नइम्ह खः, थये जुया छंगु वर्ण थये जूगु खः ।”

“अय् क्वः ! छ पापकर्म याइम्ह जूगुया हूनिं सारा लोकया विरोधी खः । गुगु भोजन छंत लाभ
जूइगु खः, उकिं छंत ल्हवंका मव्यू । उकिं छंगु वर्ण थये जूगु खः ।”

“अय् पासा ! जिं सकल प्राणीपिनिप्रति अहिंसाया भावना तथा उत्सुकता व आशंका मदुम्ह जुया
शोक व भयं मुक्त जुया भोजन याना च्वना ।”

“उकिं छं नं कुतः या । थःगु दुःशील स्वभावयात त्वःती । दया माया दुम्ह जुया लोक्य विचरण या । छं नं जिथे यःम्ह जुइ दइ ।”

“गुम्हसिनं हिंसा याइ मखु, हिंसा याकी मखु, सुयातं हानि याइ मखु, हानि याकी मखु, सकल प्राणीपिंप्रति मैत्रीचित्त तया च्वनी, वलिसे सुयां वैरभाव दइ मखु ।”

“उकिं यदि लोक्य ययुका च्वनेगु इच्छा दःसा सकलप्रति वैर यायेगु त्वःती” धयागु चक्रवाकं क्वःयात उपदेश बिल । क्वःनं “छं जित नसा माः वनेगु थाय् मकं” धया क्वा क्वा हाहां ब्वया वन । व वाराणसी वना सौखिया द्वंय् जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् भिक्षु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या क्वः लोभीम्ह भिक्षु खः । मां चक्रवाक राहुलमाता खः । चक्रवाक जुलसा जि हे खः ।

- * -

४५२. भूरिपञ्ज जातक

“सच्चं किर...” थुगु भूरिपञ्ज जातकया खँ उम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

४५३. महामङ्गल जातक

“किं सु नरो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महामङ्गल-सुत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

राजगृहय् छुं ज्यां सन्थागारय् मुना च्वं पिं मनूतमध्ये छम्ह मनुखं “थौं जि छगू मङ्गल ज्या याये मानि” धया वन । अन “मङ्गल” धयागुया अर्थ छु खः ? धका न्यंम्हसित मेम्हसिनं मङ्गल धयागु स्वयेगु मङ्गल खः धाल - ‘सुथ न्हापनं दना वयेवं म्ह छम्हं तुयुम्ह द्वहं खनिगु मङ्गल खः ।’ ‘प्वथय् दुम्ह मिसा खनिगु मङ्गल खः ।’ ‘रोहित न्यां खनिगु मङ्गल खः ।’ ‘जाःगु घः स्वयेगु मङ्गल खः ।’ ‘न्हूगु साघ्यः खनिगु मङ्गल खः ।’ ‘न्हूगु वसः खनिगु मङ्गल खः ।’ अथवा दुरु खनिगु मङ्गल खः, ध्व सिबे भिंगु मङ्गल मेगु मदु” धका धाल । गुलिसिनं वयात अनुमोदन यात, वं धाःगु ठीक जू धका । परन्तु मेम्हसिनं धाल - “ध्व मङ्गल

मखु । सुत्त (न्यनेगु) हे मङ्गल खः । सुनानं पूर्ण धयागु सः न्यनी, अथे हे बढे जूगु खँ न्यनी, भोजन यायेधुनागु खँ न्यनी, न धयागु खँ न्यनी - ध्व सिबे तःधंगु मेगु मङ्गल मदु” । गुलिसिनं वयागु धापूयात ठीक जू धका अनुमोदन यात । मेम्हसिनं धाल - “ध्व मङ्गल मखु । गुगु न्हासं नतुनेगु, म्ये प्ययेगु, थीगु खः व हे मङ्गल खः । सुनां सुथ न्हापनं दना पृथ्वीयात स्पर्श याइ, वाउँगु घाँय्या स्पर्श याइ, वाउँसु सौखि स्पर्श याइ, शुद्धगु वस्त्रयात स्पर्श याइ, रोहित न्याँयात स्पर्श याइ, लुँ, वहःयात स्पर्श याइ, अले भोजनयात स्पर्श याइ । ध्वयां सिबे भिंगु मेगु मङ्गल मदु । वयागु धापूयात नं गुलिसिनं ठीक जू धका अनुमोदन यात ।

थुकथं दृष्टमाङ्गलिक, श्रुतमाङ्गलिक व मुतमाङ्गलिक स्वथीकथं विभक्त जूपिं जनता थवंथवय् छगू मत जुइ मफया भुम्म-देवतानिसे कया ब्रह्मलोकयापिं तक नं मङ्गल धयागु छु खः धयागु तात्त्विक खँ सिइके मफुत । शक्रं “थुगु मङ्गल-प्रश्न सदेव लोकय् भगवान् (बुद्ध) छम्हसित त्वःता मेपिं सुनानं कने फइ मखु । भगवान् याथाय् वना थुगु न्ह्यसः न्यंवने माल” धका बिचाः यात । वं चान्हे तथागतयाथाय् वना, वन्दना याना, ल्हाः ज्वजलपा विन्ति याना “आपालं देवतापिं” प्रश्न यात । शास्तां भिनिपु गाथाय् स्वीच्यागू मङ्गल कना बिज्यात । मङ्गल-सुत्तयागु ब्याख्या जुया च्वं च्वंबले द्वःच्छिगू करोड देवतापित अर्हत्त्व प्राप्त जुल । स्रोतापन्न आदि जूपिनिगु ल्याःचाः हे मदु । शक्र “मङ्गल” खँ न्यना थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । शास्तापाखें “मङ्गल” आज्ञा जुया बिज्यायेवं सारा सदेव लोकं ‘सुकथित’ धया अभिनन्दन यात । उगु इलय् धर्मसभाय् गुणानुवाद यायेगु यात - “आयुष्मान्पिं ! तथागत थुजाम्हा महाप्रज्ञावान जुया बिज्याम्ह खः, वसपोलं, मेपिं सुनानं न्ह्यसःया लिसः बिइ मफुकथं मङ्गल-प्रश्नया न्ह्यसः कना सदेवलोकयात सन्तुष्ट, शंका मदय्का, आकाशय् चन्द्रमा लुया वःथें स्पष्ट जुइक आज्ञा जुया बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! जिं आः बुद्धत्त्व प्राप्त याना मङ्गल-प्रश्न कन धका छुं आश्चर्य चाये माःगु मदु, जिं जुलसा बोधिसत्त्व चर्या याना च्वनागु इलय् हे देवमनुष्यपिनिगु सन्देहयात निवारण याना मङ्गल-प्रश्न कनागु खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् बोधिसत्त्व छगू निगमय् वैभवशाली ब्राह्मणयागु छेय् जन्म जुल । नां तल रक्षितकुमार । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् विद्या सय्के सिइके याना विवाह यात । अले मांवाँ सिना वनेवं धनपाखे स्वया वैराग्य जुइकल । वं महादान बिल । अले कामभोगयात त्वःता हिमालय प्रदेशय् प्रव्रजित जुया ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना, कन्दमूल फल नया छगू प्रदेशय् च्वं च्वन । छसिंकथं वयागु परिवार तःधं जुल - न्यासः शिष्यपिं दत । छन्हुया दिनय् इपिं तपस्वीपिसं बोधिसत्त्वयाके न्यन - “आचार्य ! वर्षात्रतुस हिमाल कुहाँ वना चि व पाउँ नयेया नितिं जनपदय् वने नु । थुकथं भ्नीगु शरीर नं बःलाइ अले चाःहिलेगु नं जुइ ।” थथे धायेवं वं “छिपिं हँ, जि थन हे च्वने ।” इमिसं वयात प्रणाम याना, हिमालयं कुहाँ वया चारिका यायां वाराणसी वया जुजुया उद्यानय् वना च्वं च्वन । इमित तःधंक सत्कार, सम्मान यात । छन्हुया दिनय् वाराणसी सन्धागारय् मुना च्वपिं मनूतय् ‘दथुइ मङ्गल-प्रश्न पिहाँ वल । (सकतां खँ वर्तमान कथार्थे तुं सिइकेमाः 1) उगु इलय् मनूतयगु शंका निवारण याना मङ्गल-प्रश्नयागु लिसः बिइफुपिं सुं खने मदुगुलिं मनूतयसं उद्यानय् वना ऋषिगणपिके न्यंवन । ऋषिपिसं जुजुयात सम्बोधन याना धाल - “महाराज ! जिमिसं

थुगु न्ह्यसःया लिसः बिये मफु । जिमि आचार्य, रक्षित तपस्वी जुलसा महाप्रज्ञावान्मह जुया बिज्याः । वसपोल हिमालय्य च्वना बिज्याना च्वन । वसपोल सदेवलोकयागु चित्तयात सन्तुष्ट याना थुगु मङ्गल-प्रश्नयागु खँ कना बिज्याये फु ।” जुजुं धाल - “भन्ते ! हिमालय तापाः, वने थाक् । जिपिं वने मफु । छलपोलपिं हे बिज्याना वसपोलयाके थुगु न्ह्यसः न्यना, सय्का जिमित कं बिज्यासा बेश जुइ ।” इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले आचार्ययाथाय् वन । आचार्य महफु मफु न्यना, जुजुया धार्मिक भावयागु खँ न्यन । अर्नलि जनपद-आचारया खँ न्यनेधुंका वं उगु इष्टमङ्गल आदियागु कथा सुरनिसें कन । अर्नलि जुजुं याचाना याना हःगु व थःपिनिगु न्ह्यसः लिसःया खँ सिइकेत लिहाँ वयागु खँ कना प्रार्थना यात - “भन्ते ! जिमित मङ्गल-प्रश्नया खँ स्पष्ट याना कना बिज्यासा बेश जुइ ।” उगु इलय् नायोमह शिष्यं आचार्ययाके खँ न्यनेत न्हापांगु गाथा धाल -

“किंसु नरो जप्पमधिच्च काले, कं वा विज्जं कतमं वा सुतानं ।
सो मच्चो अस्मिञ्च परमिहे लोके, कथं करो सोत्थानेन गुत्तो’ति” ॥

“मनुखं मङ्गल प्रार्थना याइगु बखतय् छुक्रियात जप यायेमाः ? गजागु वेद (शिक्षा) ब्वनेगु ? छु शास्त्र ब्वनेगु ? अथवा छु यायेमाः ? छु यायेवं मनूत थुगु लोक व परलोकय् कल्याण जुया सुरक्षित जुइगु खः ?”

थुकथं नायोमह शिष्यं मङ्गल-प्रश्न न्यनेवं बोधिसत्त्वं देवमनुष्यपिनिगु शंका मदय्केत ‘थ्व थ्व मङ्गल खः’ धाधां बुद्धलीलां “मङ्गल” ककं थुकथं धाल -

“यस्स देवा पितरो च सब्बे, सरीसपा सब्बभूतानि चापि ।
मेत्ताय निच्चं अपचित्तानि होन्ति, भूतेसु वे सोत्थानं तदाहु’ति” ॥

“सकल देवतापिं, परलोक जुइधुंकापिं पितरपिं, बँय् धिसे जुया वनिपिं पशु प्राणीपिं अले दक्क मेमेपिं प्राणीपिंप्रति न्हिथं मैत्रीभावना याना च्वन धाःसा प्राणीपिनिप्रति मैत्रीभावना तयेगु मङ्गल खः । थुगु मङ्गलं व सुरक्षित जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं न्हापांगु मङ्गल कना ल्यं दुगु मङ्गल थुपिं गाथाद्वारा धाल -

“यो सब्बलोकस्स निवातवुत्ति, इत्थीपुमानं सहदारकानं ।
खन्ता दुरुत्तानमप्पटिकूलवादी, अधिवासनं सोत्थानं तदाहु ॥

“यो नावजानाति सहायमत्ते, सिप्पेन कुल्याहि धनेन जच्चा ।
रुचिपञ्जो अत्थकाले मतीमा, सहायेसु वे सोत्थानं तदाहु ॥

“मित्तानि वे यस्स भवन्ति सन्तो, संविस्सत्था अविस्वादाकस्स ।
न मित्तदुब्धी संविभागी धनेन, मित्तेसु वे सोत्थानं तदाहु ॥

“यस्स भरिया तुल्यवया समग्गा, अनुब्बता धम्मकामा पजाता ।
कोलिनिया सीलवती पतिब्बता, दारेसु वे सोत्थानं तदाहु ॥

“यस्स राजा भूतपति यसस्सी, जानाति सोचेय्यं परक्कमञ्च ।
अद्वेज्जता सुहदयं ममन्ति, राजूसु वे सोत्थानं तदाहु ॥

“अन्नञ्च पानञ्च ददाति सद्धो, मालञ्च गन्धञ्च विलेपनञ्च ।
पसन्नचित्तो अनुमोदमानो, सग्गेसु वे सोत्थानं तदाहु ॥

“यमरियधम्मेन पुनन्ति बुद्धा, आराधिता समचरियाय सन्तो ।
बहुस्सुता इसयो सीलवन्तो, अरहन्तमज्जे सोत्थानं तदाहू’ति” ॥

“गुम्ह सकल लोकया प्रति विनम्र जुइ, गुम्हसिनं मिसामिजें व मचातय्गु समेतं दुष्टगु वचन सह याइ, सुंलिसे ल्वाना जुइ मखु, थुगु सहनशीलता हे वयागु मङ्गल खः । थुकिं हे व सुरक्षित जुइ ।”

“गुम्हसिनं शिल्प, कुल, धन अथवा जातिया अभिमानं पासापित अनादर याइ मखु, गुम्ह प्रज्ञावान्मह खः, ज्याखें परे जुइबले स्मृतिमान् जुया थः मित्रपित अनादर मयायेगु हे मङ्गल खः । थुकिं हे व सुरक्षित जुइ ।”

“गुम्ह निन्दा याका च्वने म्वाःमह मनूया पासापिं शान्तपिं जुइ, विश्वासीपिं जुइ अले वं धनयात इलय् ब्यलय् इना बिया च्वनी, वया मित्रपिनि दुगु थुगु भाव मङ्गल खः । थुकिं हे व सुरक्षित जुइ ।”

“गुम्हसिया समान आयु दुम्ह (अर्थात् अनमेल विवाह मजूमह) कला दइ, सहचारीनिम्ह जुइ, धर्मकामीम्ह जुइ, मचाया मां जुइ, कुलीनम्ह जुइ, सदाचारीनीम्ह जुइ, पतिव्रताम्ह जुइ, ध्व वया नितिं मिसाया पाखें मङ्गल खः । थुकिं हे व सुरक्षित जुइ ।”

“गुम्हसिया जुजु यशस्वी व भूतपति जुया पवित्र जीवन हनिम्ह, पराक्रमीम्ह, द्वेषभाव मदुम्ह जुइ अले ध्व जुजु जिमिम्ह सुहृदयम्ह खः धका सिइके दइ । ध्व जुजुया पाखें मङ्गल खः । थुकिं हे वयागु रक्षा जुइ ।”

“गुम्हसिनं श्रद्धावान् जुया, प्रसन्न चित्त तया, सन्तुष्ट मनं अन्न, पान, माला, गन्ध तथा लेप दान याइ, वया नितिं ध्व स्वर्गसम्बन्धी मङ्गल खः । थुकिं हे वयागु रक्षा जुइ ।”

“आर्यधर्मद्वारा पवित्र जुइवं वयोवृद्ध सम्यक्चर्या पूजित, सत्पुरुष, बहुश्रुत, शीलवान्, ऋषिगणपिनि व अरहन्तपिनि दथुइ मङ्गल जुइ । थुकिं हे वयागु रक्षा जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं अर्हत्त्वं क्वचाःगु च्यापु गाथाद्वारा मङ्गलया खें कन । अले हानं उगु मङ्गलयात हे स्तुति यायां अन्तिम गाथा धाल -

“एतानि खो सोत्थानानि लोके, विञ्जुप्पसत्थानि सुखुद्रयानि ।
तानीध सेवेथ नरो सपञ्जो, न हि मङ्गले किञ्चनमत्थि सच्च’न्ति” ॥

“ध्व हे लोकय् विज्ञपुरुषपिनिपाखें प्रशंसितगु, इन्द्रियतयत् सुख बिइगु वास्तविक मङ्गल खः । प्रज्ञावान्पिसं थुकियात पालन यायेमाः । मेमेगु गुलि नं मङ्गलत दु, उकी छुं नं सत्यता मदु ।”

ऋषिगणपिसं उगु “मङ्गल” या खें न्यना न्हेन्हु च्यान्हु दय्का आचार्ययाके वचन कया अन हे वन । जुजुं इमिथाय् वना न्यंवन । इमिसं वयात आचार्य कना हःकथं हे मङ्गलया खें कन अले हानं थःपिं हिमालयय् हे तुं लिहां वल । अनंनिसें लोकय् मङ्गलया खें प्रकट जुल । मङ्गलकथं आचरण याना सिना वंपिं स्वर्गमार्गय् जाल । बोधिसत्त्व ब्रह्मविहारयागु भावना याना ऋषिगणपिं ब्वना ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं जिं मङ्गल-प्रश्नया खें कनागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय्या ऋषिगणपिं (आःया) बुद्धपरिषद् खः । मङ्गल-प्रश्न न्यंम्ह मूनायोम्ह शिष्य सारिपुत्र खः । आचार्य जुलसा जि हे खः ।

४५४. घटपण्डित जातक

“उट्टेहि कण्ह...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् काय् सिइम्ह कुटुम्बिकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुकिया वर्तमान कथा जुलसा मट्टकुण्डली जातक (जा. नं. ४४९) थें तुं खः । थन जुलसा शास्तां उम्ह उपासकयाके “उपासक ! शोक याना च्वनागु लाकि छु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “खः, भन्ते !” धका बिन्ति यात । “उपासक ! पुलापिं पण्डितपिसं पण्डितपिनिगु खँ न्यना सिना वंम्ह काय्यागु खँय् शोक मयाः” धका आज्ञा जुया बिज्यात । वं उगु खँ आज्ञा जुया बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् उत्तरापथय् कंसभोग (कंसया राज्य) य् असितञ्जन नगरय् महाकंस धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वया कंस व उपकंस धयाम्ह निम्ह काय्यपिं दु, अले देवगम्भा (देवगर्भा) धयाम्ह म्हाचाय् छम्ह नं दु । व जन्म जूगु दिनय् ज्योतिष ब्राह्मणपिसं “ध्वयागु कोखं जन्म जुइम्ह कायं कंसगोत्र व कंसवंशयात नाश याइ” धका भविष्यवाणी यात । क्वातुगु स्नेहया कारणं याना जुजुं वयात नाश याये मफुत । “ध्वया दाजुकिजापिसं सिइका काइ” धया आयु दतले म्वाना सिना वन । व सिना वनेवं कंस जुजु जुल अले उपकंस उपराजा जुल । अनलि इमिसं बिचाः यात - ‘यदि जिमिसं केहैयात स्यात धाःसा जिपिं निन्दित जुइ माली । अथे जूगुलिं ध्वयात सुयातं बिया मछुवसे भात म्हुम्ह याना बिचाः याना तये ।’ धया छगः थामय् दरबार दय्का वयात अन तया तल । नन्दिगोपा धयाम्ह वयाम्ह भ्वाति छम्ह दु । दास अन्धकवेण्डु धयाम्ह भ्वातिनीया भात पाः च्वं च्वन ।

उगु इलय् उत्तर मथुराय् महासागर धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वया सागर व उपसागर धयापिं निम्ह काय्यपिं दु । बौम्ह सिना वनेवं सागर जुजु जुल अले उपसागर उपराजा जुल । जुजुया उपकंस धयाम्ह पासा दु अले छम्ह हे आचार्ययाथाय् उपकंस नापं विद्या सय्कूगु खः । वं दाजुम्हसित धोका बिइत स्वबले ज्वन । लिपा बिस्यूं वना कंस राज्यय् वना उपकंसयाथाय् वना च्वंवन । उपकंसं कंस जुजुयात क्यने यंकुबले जुजुं वयात महान् यश प्रदान यात ।

जुजुयाथाय् उपस्थान यायेत वंबले देवगम्भा च्वं च्वंगु थासय् छगू थामय् दय्का तःगु दरबार खना “ध्व सु च्वनिगु थाय् खः” धका न्यंबले व खँ न्यना देवगम्भाप्रति आसक्त जुल । छन्हु देवगम्भां नं उपकंसलिसें तुं जुजुया सेवाय् वना च्वंम्ह खना “ध्व सु खः ?” धका न्यना स्वबले नन्दिगोपापाखें “महासागरया काय् उपसागर खः” धयागु खँ न्यना व नं व खना आसक्त जुल ।

उपसागरं नन्दिगोपायात घूस बिया “केहें मय्जु ! छु छं जित देवगम्भायात नाप लाका बिइ फुला ?” धका न्यन ।

“ध्व अपायसकं थाकुगु ज्या मखु” धया ध्व खँ देवगम्भायात धाल ।

देवगम्भा अर्थे हे नं वलिसे आसक्त जुइ धुंकूह खः । उकिं वं उगु खँ न्यना “बेश हे जू” धका स्वीकार यात ।

नन्दिगोपां उपसागरयात थुकिया सूचना बिया चान्हे वयात दरबारय् थछूवल । वं देवगम्भालिसे संवास यात । अनं लिपा इमिगु बरोबर संवास जुइवं देवगम्भाया प्वाथय् दत । लिपा वना, वया प्वाथय् दुगु खँ हल्ला जुल । दाजुकिजापिसं नन्दिगोपायाके न्यन । वं अभय फ्वना उगु भेदया खँ कन । ध्व खँ न्यना “केहैयात स्याये मखु । यदि म्हचाय् बुइकल धाःसा मिसामचायात स्याये मखु । यदि मिजैमचा बुइकल धाःसा उम्ह मचायात स्याना छूवये” धका मती तया देवगम्भा उपसागरयात हे बिया छूवत ।

परिपूर्ण गर्भ जुइवं वं म्हचाय् बुइकल । दाजुकिजापिं खुशी जुया वयागु नां अञ्जनदेवी तल । इमित भोगङ्गमान धयागु भोगगां बिल । उपसागरं देवगम्भायात व्वना भोगङ्गमान गामय् च्वंवन । देवगम्भा हानं नं प्वाथय् दत । नन्दिगोपा नं व हे दिनय् प्वाथय् दत । गर्भ पूरा जुइवं छन्हूया दिनय् हे देवगम्भां काय् व नन्दिगोपां म्हचाय् बुइकल । काय्यात स्याइ धका ग्याना देवगम्भां गुप्तरूपं काय्यात वयाथाय् छूवया वया म्हचाय् कया लहित । मचा बूगु खबर दाजुकिजापित विइके छूवत । इमिसं “काय् बूगु लाकि म्हचाय्” धका न्यन । थुकथं हे देवगम्भां भिम्ह काय्पिं बुइकल । नन्दिगोपां नं भिम्ह म्हचाय्पिं बुइकल । काय्पिं नन्दिगोपायाथाय् तःधिक जुल अले म्हचाय्पिं देवगम्भायाथाय् तःधिक जुल । ध्वया दथुइ सुनानं थुगु भेद मस्यु ।

देवगम्भाया तःधिकम्ह काय्या नां वासुदेव जुल । निम्हम्ह बलदेव, स्वम्हम्ह चन्ददेव (चन्द्रदेव), प्यम्हम्ह सुरियदेव (सूर्यदेव), न्याम्हम्ह अग्निदेव (अग्निदेव), खुम्हम्ह वरुणदेव, न्हेम्हम्ह अज्जुन (अर्जुन), च्याम्हम्ह पज्जुन (प्रद्युन), गुम्हम्ह घट पण्डित व भिम्हम्ह अंकुर धयागु नां जुल । “अन्धकवेण्डु दासपुत्रया भिम्ह दाजुकिजापिं” धयागु नामं इपिं प्रख्यात जुल ।

इपिं लिपा जबले तःधिक जुइवं शक्ति-बल दुपिं, कठोर-परुष स्वभावयापिं जुया डाँकु जुया लुटे याइपिं जुल । इमिसं जुजुयात धका यंका च्वंगु कोसेलि नं लुटे यात । मनूत मुना राजाङ्गणय् वना “अन्धकवेण्डु दासपुत्रया भिम्ह दाजुकिजापिसं लुटे याना च्वन” धका उजूर याःवन । जुजुं अन्धकवेण्डुयात सःतके छूवया ख्यात – “काय्पिनिपाखें छाया् डकैती याकागु ?” थुगु हे प्रकारं निकोगु व स्वकोगु पटकय् नं मनूतय्सं उजुरी याः वयेवं जुजुं वयात कडानक्सां ख्यात । वं मृत्युभय खना ग्याना जुजुयाके अभयदान फ्वना वं भेदया खँ कना बिल – “देव ! इपिं जिमि काय्पिं मखु, उपसागरया काय्पिं खः । जुजु ग्यात । जुजुं अमात्यपिंके न्यन – “इमित छु उपाय याना ज्वनेगु ?” “देव ! थुपिं पहलवान् (मल्ल) त खः । नगरय् कुशती ल्वाका इमित कुशती मण्डपय् वयेवं ज्वना स्याके विइगु ।” थथे धायेवं जुजुं चारुर व मुष्टिक (चारुर व मुष्टिक) धयापिं निम्ह पहलवान्पित छूवया “थनि छवाः खुन्हूया दिनय् कुशती जुइ धका नायखिं च्वय्का घोषणा याके बिल । अनलि लाय्कु ध्वाखाय् कुशतीया खः (मञ्च) दय्के बिल । कुशती म्हितीगु खः जःखः छुचालिं घेरा बिया पाः तया भ्रुः धाय्क समाये याका ध्वजापताका व्वय्के बिल । नगर छगुलिं हैला खैला जुइक हल्ला जुल । चाकलय् दचोने चाकः, खतय् दचोने खः ग्वया तया तल ।

चारुर व मुष्टिकपिं नं युद्धमण्डलय् वया व्वाय् जुजुं, गर्जे जुजुं लापा थाथां उखें थुखें जुल । भिम्ह दाजुकिजापिं नं वया धोबितयगु टोलय् लुटे याना हःगु बांबांलागु वसः पुना, सुगन्धया पसलं सुगन्ध व गथुया पसलं स्वाँमा लुटे याना हया म्हय् चन्दन आदिं बुला, स्वाँमालं क्वखाना न्हाय्पं जाय्क स्वाँ छुना, व्वाय् वया, गर्जे जुया, लापा थाना युद्धमण्डपय् (क्रीडागारय्) दुने दुहाँ वल । उगु इलय् चारुरं नं लापा थाथां उखें थुखें जुया च्वन । वयात खना बलदेवं – “ध्वयात ला जिं ल्हातं तक नं थिये मखु” धया

किसिगलं किसियात चिइगु तःपुगु खिपः हया ब्वाय् ववं, गर्जन यायां, खिपः वांछ्वया चारुरया प्वाथय् चिना खिपःया निच्चः छ्थाय्सं चिना हिना ल्हवना छ्चनय् घोने हिना बैय् बस्वाना पाः तथा तःगु घेरां पिने वांछ्वया बिल ।

चारुर सिना वनेवं मुडिक पहलवानयात हुकुम बिल । व तिगन्हुया ब्वाय् वया, गर्जे जुया लापा थात । बलदेवं वयात दाया व्वे चकनाचूर जुइक चू चू याना बिल । “जि पहलवान् मखु । जि पहलवान मखु” धाय्क धाय्कं “छ् पहलवान् खः अथवा मखु धयागु खँ जिं मस्यू” धाधां ल्हाः ज्वना बैय् बस्वाना स्याना पाः तथा तःगु घेरां पिने वांछ्वया बिल ।

पहलवानं “जि सिना वना यक्ष जुया छंत नये दयेमा” धका संकल्प यात । व कालमत्तिक-अटवी धयागु नां दुम्ह यक्ष जुया जन्म जुल । “शुपिं भिम्ह दाजुकिजा दासपित ज्वं” धया जुजु स्वयं दना वल । उगु इलय् वासुदेवं चक्र वांछ्वत अले निम्ह दाजुकिजा (जुजु व युवराज) यागु छ्चो त्वाःल्हाना बिल । महाजनपिं भयभीत जुया “जिमित रक्षा याना बिज्याहूँ” धाधां इमिगु तुती भोसुत ।

पाजुपित स्याना असितञ्जन नगरयागु राज्य कया मांबौपित अन तथा “दक्व जम्बुद्वीप छ्गुलिं राज्य याये” धया भिम्ह दाजुकिजापिं पिहाँ वन । अनलि छ्दसिंकरं कालसेन जुजु च्वं च्वंगु अयोध्या नगरय् वना नगर घेरा लगे याना घना जंगलयागु सिमात विनाश याना पःखा थुना जुजुयात ज्वना राज्य थःगु ल्हातय् कया द्वारवतीस थ्यंकः वन । उगु नगरया छ्खेपाखे समुद्र व मेगुपाखे पहाड दया च्वन । अन अमनुष्यपिसं बास याना च्वन ।

उकियात रक्षा याना च्वम्ह यक्षं शत्रुत वःगु खना गधयागु भेष कया गधयागु सः पिकाल । अनलि उगु हे क्षणय् यक्षतय्गु प्रभावं सकतां नगर तिगन्हुया समुद्रया दथुइ छ्गु द्वीपय् लाःवनिगु जुया च्वन । शत्रुत लिहाँ वनेवं हानं थःगु न्हापाया थासय् तुं वया च्वं वइगु जुया च्वन । उगु इलय् नं गधां भिम्ह दाजुकिजापिं वःगु खना गधया सः पिकाल । सकतां नगर तिगन्हुया द्वीपया रूपय् प्रतिष्ठित जुल । अनलि इमिसं नगर मखना लिहाँ वनेवं नगर हाकनं वया थःगु हे थाय् च्वंवल ।

इपिं हानं लिहाँ वल । गधा नं हानं अथे हे यात । अनलि द्वारवती नगरयागु राज्य काये मफुसेलि इपिं कण्हदीपायन^७ तपस्वीयाथाय् वना वन्दना याना “भन्ते ! जिमिसं द्वारवती राज्य काये मफुत । उकिं छ्गू उपाय कना बिज्याहूँ” धका धायेवं “पःखाया ल्यूने फलानागु थासय् गधा छ्म्ह च्वना च्वंगु दु । शत्रुत वःगु खनेवं व हाली । उगु हे क्षणय् सकतां नगर तिगन्हुया वनी । छ्पिं वना वयागु तुती भोपु हूँ । ध्व हे सफलतायागु उपाय खः” धका कनेवं तपस्वीयात वन्दना याना भिम्हं गधयाथाय् वन । अनलि वयागु तुती भोसुना “स्वामी ! छ्दि बाहेक जिमित मेगु छ्हु आधार भरोसा मदु । जिमिसं नगर कायेगु इलय् हाला दी मते” धका बिन्ति यात ।

“महासे च्वने मफु । बरु छ्दिमिसं जुलसा न्ह्यवः हे वया प्यम्हसिनं ततःधंगु प्यंगू हल ज्वना वया प्यंगू दे (नगर) ध्वाखाय् बैय् गाः म्हुया तःगोगु नया थां थना ब्यु अले नगर तिगन्हुया वने त्यनिबले प्यंगू हल ल्वाका नया सिखलं चिना अले उकिं प्यंगः थामय् चिना ब्यु । नगर तिगन्हुया वने फइ मखु” धका धाल ।

“ज्यू” धया हाले हे मलाक हल हया प्यंगूलिं दे ध्वाखाय् बैय् म्हुया नया थां थना इपिं च्वं च्वन । उगु हे इलय् गधा हाला हल । नगर तिगन्हुल । प्यंगू ध्वाखाय् च्वं च्वपिसं प्यंगूलिं नया हलयात चिना

७. स्वया दिसं कण्हदीपायन जातक, जा. नं. ४४४ ।

तःगु नया सिखलं थामय् चिना तःगुलिं नगर तिगन्हुया वने मफुत । अले नगरय् दुने दुहाँ वना भिम्ह दाजुकिजापिसं जुजुयात स्याना राज्य काल ।

थुकथं इमिसं जम्बुद्वीपयागु न्हेयस्वसद्वः (७३०००) नगरया सकल जुजुपितं चक्रद्वारा ज्यान कया द्वारवती वना च्वं च्वन । लिपा राज्य भिगू भागय् ब्वथल । तता अञ्जनदेवीयात जुलसा लुमंके मफुत । लिपा लुमंका भिंछगू भाग याये माल धका धाःबले अंकुरं “जिगु भाग वयात ब्यु । जिं ब्यापार याना जीविका याये । जित छिमिसं जनपदयागु कर ब्यु धका धाल ।

“हवस् ज्यू” धका स्वीकार याना वयागु भाग तताम्हसित बिया वलिसे तुं गुम्ह जुजुपिं द्वारवतीस हे च्वं च्वन । अंकुरं जुलसा ब्यापार याना च्वन ।

थुकथं उत्तरोत्तर इमि काय्महायपिनिगु वृद्धि जुया वन । अले समय वंलिसे इमि मांबौपिं सिना वन । उगु इलय् मनुतय्गु आयु नीद्वः दैयागु खः । उगु इलय् वासुदेव महाराजया छम्ह यःम्ह काय् सित । जुजु शोकाकुलित जुया सकतां ज्याखँ त्वःता खातायागु तुति ख्वः ज्वना विलाप याना गोतुला दचना च्वन । उगु इलय् घट पण्डितं बिचाः यात - “जि छम्ह त्वःता जिमि दाइयात शोकं हटे याये फुपिं मेपिं सुं मदु । छुं उपाय याना ध्वयागु शोक मदय्का बिये माल ।” थुलि मती तया व वैया भेष कया “जित खराचा ब्यु, जित खराचा ब्यु” धाधां हाला आकाशपाखे स्वया नगर छगुलिं चाःहिल । “घट पण्डित वें जुल” धका नगर छगुलिं हैला खैला जुया हल्ला मचे जुल । उगु इलय् वासुदेव जुजुयाथाय् वना रोहिणेय्य धयाम्ह अमात्यं जुजुलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“उट्टेहि कण्ह किं सेसि, को अत्थो सुपनेन ते ।
योपि तुय्हं सको भाता, हदयं चक्खु च दक्खिणं ।
तस्स वाता बलीयन्ति, घटो जप्पति केसवा’ति” ॥

“हे कृष्ण ! दें । छु दचना च्वनागु ? दचना च्वनां छंत छु लाभ जुइ ? गुम्ह छं नुगःचु समानम्ह जवःगु मिखा समानम्ह थः किजा हावा स्याना वें जुया च्वन । हे केशव ! घट पण्डितं प्रलाप याना च्वन ।”

अमात्यं थये धाःगु न्यना व दना वःगु कारण सिइका बिज्याना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका शास्तां थुगु निपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“तस्स तं वचनं सुत्वा, रोहिणेय्यस्स केसवो ।
तरमानरूपो बुद्धासि, भातुसोकेन अट्टितो’ति” ॥

“रोहिणेय्ययागु थुगु खँ न्यना बांलागु सँ दुम्ह केशव जुजु, किजायागु शोकया कारणं हडबडे चाया वाथाइथिं दना वल ।”

दना याकनं याकनं लाय्कुछेनं कुहाँ वया घट पण्डितयाथाय् वना निपा ल्हातं क्वातुक्क ज्वना वलिसे खँ ल्हाना थुगु स्वपुगु गाथा धाल -

“किं नु उम्मतत्तरोव, केवलं द्वारकं इमं ।
ससो ससोति लपसि, को नु ते ससमाहरी’ति” ॥

“छाय् छ वेथें जुया ‘खराचा ब्यु’ ‘खराचा ब्यु’ धाधां प्रलाप याना नगर छगुलिं ध्वय्क हाला जुया च्वनागु ? सुनां छंम्ह खराचा कया यंकल ।”

जुजुं थये धाःबले नं वं बारम्बार व हे खँ धया च्वन । अले जुजुं हानं निपु गाथात धाल -

“सोवण्णमयं मणीमयं, लोहमयं अथ रूपियामयं ।
सङ्घसिलापवाळमयं, कारयिस्सामि ते ससं ॥

“सन्ति अज्जेपि ससका, अरज्जे वनगोचरा ।
तेपि ते आनयिस्सामि, कीदिसं ससमिच्छसी’ति” ॥

“छंत लुंयाम्ह, मणियाम्ह, वहःयाम्ह, शंखयाम्ह, ल्वहंयाम्ह अथवा भिम्पुयाम्ह खराचा दय्का बिये ।”

“अथवा जंगलय् जया जुइपिं मेपिं नं खराचात दु, इमित जूसां हया बिये फु । गजाम्ह खराचा छंत माल, धा ।”

जुजुयागु खं न्यना पण्डितं खुपुगु गाथा धाल -

“न चाहमेते इच्छामि, ये ससा पथविस्सिता ।
चन्दतो ससमिच्छामि, तं मे ओहर केसवा’ति” ॥

“हे केशव ! जित ध्व पृथ्वीसं च्वंपिं सुं नं खराचा मयः, चन्द्रमाय् च्वंम्ह खराचा छम्ह यः, वयात हया ब्यु ।”

वयागु खं न्यना “पक्का नं जिमि किजा वें जुल का” धका तच्चतं चिन्तित जुया न्हेपुगु गाथा धाल -

“सो नून मधुरं जाति, जीवितं विजहिस्ससि ।
अपत्थियं यो पत्थयसि, चन्दतो ससमिच्छसी’ति” ॥

“प्रार्थना याये बहः मजूगु वस्तुयात प्रार्थना याइम्ह छ बरु थः यःपिं ज्ञातिपिं त्वःता (सिना) वनी परन्तु छं चन्द्रमाय् च्वंम्ह खराचा काये फइ मखु ।”

जुजुयागु खं न्यना घट पण्डित निश्चल जुया दना “दाई ! चन्द्रमां खराचा फ्वम्हसिनं उगु काये फइ मखुगु खं स्यूम्ह छं छु कारणं सिना वंम्ह काय्या कारण्य् शोक याना च्वनागु ले ?” धका न्यन्यं थुगु च्यापुगु गाथा धाल -

“एवं चे कण्ह जानासि, यदज्जमनुसाससि ।
कस्मा पुरे मतं पुत्तं, अज्जापि मनुसोचसी’ति” ॥

“हे कृष्ण ! सिना वंसां चन्द्रमाय् च्वंम्ह खराचा दइ मदु धयागु खं छं स्यूम्ह जुयानं व हे कथं छं छाया् मयानागु ले ? न्हापा (प्यला न्हापा) सिना वंम्ह काय्यागु कारण्य् थौतक नं छं छाया् शोक याना च्वनागु ले ?”

थुकथं लया दथुइ दना हे “दाई ! जिं ला खने दुगु वस्तुयागु इच्छा याना च्वनागु खः, छं जुलसा खने मदुगु वस्तुया नितिं शोक याना च्वन” धाधां वयात धर्मोपदेश ब्युब्युं हानं निपु गाथात धाल -

“यं न लब्भा मनुस्सेन, अमनुस्सेन वा पुन ।
जातो मे मा मरी पुत्तो, कुतो लब्भा अलब्भियं ॥

“न मन्ता मूलभेसज्जा, ओसधेहि धनेन वा ।
सक्का आनयितुं कण्ह, यं पेतमनुसोचसी’ति” ॥

“जन्म जूम्ह काय् मसिइमा धका धयां थुगु अलभ्य वस्तुयात सुनां काये फइ ? मनुखं जुइमा अथवा अमनुष्यं जुइमा, सुनानं नं काये फइ मखु ।”

“उकिं, हे कृष्ण ! मन्त्रपाखें, जडिबुटी आदि वासःपाखें अथवा धनपाखें सिना वने धुंकूम्हसिया नितिं शोक याना लित हये फइ मखुत ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं “तात ! छं जिगु नितिं लायक जुइक विचाः यात । जिगु शोक तापाकेया नितिं छं थथे याःगु खनि” धया घट पण्डितयात च्छासे प्यपु गाथात धाल -

“यस्स एतादिसा अस्सु, अमच्चा पुरिसपण्डिता ।

यथा निज्जापये अज्ज, घटो पुरिसपण्डितो ॥

“आदित्तं वत मं सन्तं, घतसित्तं व पावकं ।

वारिणा विय ओसिच्चं, सब्बं निब्बापये दरं ॥

“अब्बही वत मे सल्लं, यमासि हदयस्सितं ।

यो मे सोकपरेतस्स, पुत्तसोकं अपानुदि ॥

“सोहं अब्बूहसल्लोस्मि, वीतसोको अनाविलो ।

न सोचामि न रोदामि, तव सुत्वान माणवा’ति” ॥

“गुम्हसिया अमात्य, घट पण्डितथें जाम्ह दइ, वं, जिगु दुःख निवारण याना व्युधें हे, निवारण याना बिइ ।”

“घ्यलं छ्वःगु मिइ लः हाहा याना स्याना बिइयें दक्व दुःख शान्त जुया वन । गथे नुगलय् सुया च्वंगु कँ लिकया बिइयें याना जि शोकाकूल जुया च्वंम्हसिगु पुत्रशोक तापाका बिल ।”

“हे माणवक ! छंगु खँ न्यना आः जिके शोकरूपी कँ मदुम्ह जुल । शोकं तापाना परिशुद्धम्ह जुल । आवलि शोक याये मखु, ख्वये नं मखु ।”

थुगु अवसान गाथा जुलसा अभिसम्बुद्ध जुया विज्यायेधुंका तथागतं आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“एवं करोन्ति सप्पज्जा, ये होन्ति अनुकम्पका ।

निवत्तयन्ति सोकम्हा, घटो जेइवं भातर’न्ति” ॥

“गथे तःधिकम्ह दाजुम्हसित घट पण्डितं शोकं निवारण याना बिल, अथे हे अनुकम्पा दुम्ह प्रज्ञावानं याइ ।”

थुकथं घटकुमारं वासुदेवयात शोक मदुम्ह याना राज्य प्रशासन चले याका यक्व समय वनेधुंका वयागु मृत्यु जुल । भिम्ह दाजुकिजापिं कुमारपिंसं विचाः यात - “थुम्ह कण्हदीपायन तपस्वी दिव्यचक्षु लाभीम्ह धका धया तल । उकिं न्हापां वयागु परीक्षा याना स्वये” धका छम्ह ल्याय्म्हसित बांलाक समाये याना प्वाथय् दुम्हथें च्वंक प्वाथय् फुंग छगः तया जनि चिका वयाथाय् यंका “भन्ते ! थुम्ह मय्जुं छु बुइकी ?” धका न्यन ।

तापसं “भिम्ह दाजुकिजा जुजुपिनिगु विनाशया ई न्ह्योने थ्यंकः वल परन्तु जिगु आयुसंस्कार गुलि ल्यं दनि ?” धका विचार याना स्वबले “थौं हे सिइ” धका सिइका “कुमारपिं ! थ्व खँ सिइकां छिमित छु लाभ दइ ?” धका न्यन ।

इमिसं “मखु, धया विज्याहूँ” धका कर यासेलि “थ्व थनि छवाः लिपा खयरया सित्वाः छकु बुइकी अले थुकिया पाखें हे वासुदेव कुल नाश जुया वनी । उकिं छिमिसं उगु सित्वाःयात छ्वय्का नौ (खरानि) याना खुसी चुइका व्यु” धका धाल ।

अनंलि वयात “अरे दुष्टम्ह जटिल ! गनं मिजंम्हं बुइकी ?” धाधां का निलेथें चाचाःहिइका वयात अन हे स्याना बिल । जुजुं कुमारपिंत सःतके छवया “तपस्वीयात छाया स्यानागु” धका न्यंबले इमिसं सकतां खं न्यंकेवं जुगु ग्याना वयात आरक्षा याना तल । धाये म्वाक हे, न्हेन्हुया दिनय् वयागु प्वाथं पिहाँ वःगु छकु खयर सित्वाः छवय्का नौ याना नदी वांछवया बिल । उगु नौ नदी चुइका नदीया छथाय् थात अले उकिं एरक धयागु सिमा बुया वल ।

छन्हुया दिनय् थुपिं जुजुपिं समुद्रया कासा म्हिते माल धका छखेलिकक वना अन महामण्डप दय्के बिया समाये याना तःगु मण्डपय् च्वना नया च्वं च्वंबले ख्यालं ख्यालं ल्हाः तुति ज्वना संबले निखलसिया दथुइ ल्वापु जुल । अले छम्हसिनं मेम्हसित दायेत कथि, मुगः आदि छुं मखना एरक वनं हः छहः काल । कायेसाथं उगु हः मुसःथें जुया वल । वं उकिं महाजनपिंत दाल । अनलि मेमेपिसं नं अथे हे याना दाल । अले दक्वं सिना गुलि नं हः ज्वपिं खः इपिं दक्वं मुसःथें जुया वन । इपिंमध्ये छम्हसिनं मेम्हसित दादां सकसियागु विनाश याना बिल ।

इमिगु विनाश जुया वंगु खना वासुदेव, बलदेव, तताम्ह अञ्जनदेवी व पुरोहित – थुपिं प्यम्ह रथय् च्वना बिस्यू वन । ल्यं दुपिं सकलें विनाश जुल । इपिं बिस्यू वपिं प्यम्हं सत्तिक जंगलय् वन । न्हापा संकल्प याना सिइम्ह मुट्टिक पहलवान अन यक्ष जुया उत्पन्न जूम्ह खः । बलदेव वया च्वंगु सिइका अन गां दय्का पहलवानयागु भेष कया “सु ल्वाये न्ह्यां ?” धाधां ब्वाय् वया, गर्जे जुया, लापा थाना जुया च्वन । बलदेवं वयात खना “दाई ! जि थ्वलिसे ल्वाये” धाःबले वासुदेवं गंक गंकं हे रथं कुहाँ वया वयालिकक वना लापा थायेगु यात । अनंलि व ल्हाः चकंकेवं ज्वना लैचा नयेथें याना वयात नया बिल ।

व सिइगु सिइका वासुदेव, तताम्ह व अमात्य व्वना चच्चिं न्यासि वना निभा लुया वःगु इलय् छगू प्रत्यन्त गामय् थ्यंका “जा थुया हति” धया तताम्हसित व पुरोहितयात छवया थः स्वयं छगू भाःया दथुइ सुपिना दचन । अले जरा धयाम्ह छम्ह ब्याधां भार सनाच्वंगु खना “थन फां दयेमाः” धका मती तथा तीरं कयका तुती घाःपाः याना बिल । “जित कय्कूम्ह सु ?” धका धाःबले थःगु तीरं मनूयात कल धका ग्याना व बिस्यू वन ।

होस तथा जुजु दना “पाजु ! ग्याये मते, थुखे वा” धका धया वयात सःतल । व वयेवं “छ सु खः ?” धका न्यंबले वं “स्वामी ! जि जरा धयाम्ह ब्याधा खः” धका धाल ।

“जरा धयाम्हसिनं कय्का हयेवं जि सिइ धका पुलांपिसं धया तःगु दु । पक्कानं थौं जि सिइगु जुल ।” धका सिइका “पाजु ! ग्याये मते । घाः जूथाय् पट्टी चिना ब्यु” धया घालय् पट्टी चिइके बिया वयात छवया बिल । तःसकं स्यात । इमिसं हःगु खाना नं नये मफुत ।

अनंलि इमित सम्बोधन याना “थौं जि सिना वने, छिपिं जुलसा सुकुमारपिं खः, मेगु छुं ज्या याना नये फइ मखु । थुगु विद्या सय्कि” धया छगू विद्या स्याना इमित छवये धुसैलि व अन हे सित । अनंलि अञ्जनदेवी छम्ह बाहेक मेपिं फुकक विनाश जुया वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “उपासक ! थुकथं पुलांपि पण्डितपिसं पण्डितपिनिगु खं न्यना थःत जूगु पुत्रशोकयात चिइका छवत । शोक याये मते” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह रोहिणेय्य आनन्द खः । वासुदेव सारिपुत्र खः । ल्यपिं बुद्ध-परिषद् खः । घट पण्डित जुलसा जि हे खः ।

११. किंछ्णूगु निपात

४५५. मातुपोसक जातक

“तस्स नागस्स विष्णवासेन...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात पालन पोषण याःम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वर्तमान कथा सुवण्णसाम जातक (जा. नं. ५४०) स वइतिनि । शास्तां भिक्षुपितं सम्बोधन याना “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु खना तँ पिकाये मते । पुलांपि पण्डितपिसं पशुयोनी उत्पन्न जुया नं, मां नापं बाये मासेलि न्हेन्हुतक आहार मनसे च्वंगुलिं गंसि जुया वन । अले राजश्री भोजन प्राप्त जुल नं वं मांयात भोजन मयाकं थःम्हं मनल । हानं मांया ख्वाः स्वया हे तिनि नसा नल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व हिमालय प्रदेशय् किसिया कोखय् जन्म जुल । व म्ह छम्हं तुयुम्ह, बांलाम्ह व चयद्वल किसितय् नायो जुया च्वं च्वन । वया मांम्ह मिखां मखंम्ह कां जुया च्वन । वं किसितयत् सासाःगु फल थः मांया नितिं बिया छुवया च्वन । किसितयसं वयात मब्यूसे थथःपिसं नया च्वन । बोधिसत्त्वं व उगु फलफुल मांयात ब्यूला, मब्यूला धका परीक्षा याना स्वबले मांयात मब्यू धका सिइकल । अले इपिं किसितयगु बथानयात त्वःता सुयातं छुं मधासे चान्हे हे मांयात ब्वना चण्डोरण पर्वतय् थ्यंकः वन । अले अन छगू पुखूया लिक्क च्वंगु पर्वतया गुफाय् मांयात तया लहिना च्वं च्वन ।

छम्ह वाराणसीयाम्ह वनचर छम्ह जंगलय् लँ तना दिशा सिइके मफया ततःसकं ख्वया हाला जुया च्वन । बोधिसत्त्वं व ख्वया हाला जूगु ताता - “थुम्ह मनू हानाः मदय्क जुया च्वन, ‘जि दय्क दय्कं थुम्ह मनू सिना वनिगु योग्य मजू’ धका बिचाः याना वयाथाय् वन । उम्ह मनू भन् दकले ग्याना चिल्लाय्दना हाला बिस्यू वन । अथे जूसां नं वयात लँ पना भरोसा बिया धाल - “हे मनू ! छ जि खना ग्याये माःगु मद्दु ग्याये मते । छ्छाय् ख्वख्वं हाला जुया च्वं च्वनागु ?”

“स्वामी ! जि लँ दंम्ह खः । थनिं न्हेन्हु दये धुकल ।”

“हे मनू ! ग्याये मते, जिं छंत मनूतय्गु बस्ती तक तया बिये ।”

वं वयात थःगु म्हय् तथा यंका जंगलं पिने यंका वयात त्वःता लिहाँ वल । उम्ह पापीम्ह मनूया मनय् नगरय् वना जुजुयात खबर बिये माल धका मती तल । वं सिमात व पर्वतत चिं तथा लुमंका वाराणसी वन । उगु इलय् जुजुं गइम्ह मङ्गल किसि सिङ्गु जुया च्वन । जुजुं नाय्खिं च्वय्का “यदि सुनानं गयेत ज्यूम्ह किसि खंसा जित कंवा” धका घोषणा यात । उम्ह मनुखं जुजुयाथाय् वना धाल – “देव ! जिं छपिनि नितिं योग्यम्ह म्ह छम्हं तुयुम्ह, शीलवान्म्ह हस्तिराज छम्हसित खनागु दु । जिं लं क्यना बिये । जिलिसें तुं किसिमागःतय्त छवया हया बिज्याहूँ ।” जुजुं “ज्यू” धया वनचरलिसें तुं लश्कर फौज यक्व दय्क मुंका किसिमागःतय्त छवया बिल । वं वलिसे वःपित बोधिसत्त्व पुखुली वना जया च्वंगु क्यना बिल । बोधिसत्त्वं किसिमागःतय्त खना बिचाः यात – “थुगु भय मेता कारणं जूगु मखु । थ्व व हे मनूया कारणं वःगु जुइमाः । जि महाबलवान्म्ह खः । द्वःच्छिम्ह किसितय्त नं विध्वंस याना नष्ट याना बिये फुम्ह खः । तं पिहाँ वल धाःसा राष्ट्रसहित सेनावाहनयात नष्ट याना बिये फुम्ह खः । (परन्तु) यदि तं पिकाल धाःसा जिगु शील स्यनी । उकिं थौं भालां सूसां नं तं पिकाये मखु ।” वं थुगु संकल्प यात अले छचौं क्वछुना स्थिरभावं दना च्वन । किसिमागःत पलेस्वां पुखुली कुहाँ वन अले वयागु लक्षण सम्पत्ति स्वया धाल – “पुता ! वा ।” अले वहःयागु खिपःथें जागु स्वं वयात ज्वना यंका न्हेन्हु दुखुन्हु वाराणसी थ्यंकः वन । बोधिसत्त्वया मांमं थः काय्यात वःगु मखंसेलि “जिमि काय्यात जुजुया मनूतय्सं यंकल जुइ” धका मती तल । “आः व वनेधुंका थुगु जंगलया (भारपात वृक्ष आदि) बढे जुइगु जुल” धका विरह याना ख्वख्वं निपु गाथात धाल –

“तस्स नागस्स विप्पवासेन, विरूळ्हो सल्लकी च कुटजा च ।
कुरुविन्दकरवीरा भिससामा च, निवाते पुप्फिता च कणिकारा ॥

“कोचिदेव सुवण्णकायुरा, नागराजं भरन्ति पिण्डेन ।
यत्थ राजा राजकुमारो वा, कवचमभिहेस्सति अछम्भितो’ति” ॥

“उम्ह किसि वसेलि आः इन्द्रशाल सिमा, कुटज सिमा, कुरुविन्द सिमा, करविर घाय्, भिस धयागु पलेस्वां व, साम धयागु वा चुलिजाया वइ, फय् मदुगु प्रदेशय् कनिकार स्वां हवइ ।”

“गन (लूँयागु केयुर तिसा धारण याना तःपिं) जुजु वा राजकुमारपिसं नागराजयात पिण्ड नका तल जुइ, गुम्हसियागु म्हय् च्वना इपिं निर्भय जुया शत्रुयागु कवच तछचाये फइ ।”

किसिमागःनं लया बिचं हे जुजुयात सन्देश बिया छवत । जुजुं नगर समाये याकल । किसिमागःनं बोधिसत्त्वयात सुगन्धित बास वःगु बालाक समाये याना तःगु किसिगलय् दुने यंकल । अन इमिसं वया जःखः बिचित्र बुत्ता दुगु इलां व पाल तथा जुजुयात सूचं बिल । जुजु थीथी प्रकारयागु भोजन ज्वंका बोधिसत्त्वयात नके यंकल । वं मांयात मनकूसे नये मखु धका मती तथा नसा मनसे च्वं च्वन ।

जुजुं वयात प्रार्थना यासे स्वपुगु गाथा धाल –

“गण्हाहि नाग कबळं, मा नाग किसको भव ।
बहूनि राजकिच्चानि, तानि नाग करिस्ससी’ति” ॥

“हे किसि ! जाप्यय् ग्रहण या । हे नाग ! गंसी जुइ मते । हे नाग ! छं राज्ययागु आपालं ज्याखं याये मानी ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं प्यपुगु गाथा धाल –

“सा नूनसा कपणिका, अन्धा अपरिणायिका ।
खाणुं पादेन घट्टेति, गिरिं चण्डोरणं पती’ति” ॥

“उम्ह बफरा, मिखां मखंम्ह, बिचाः याइपिं सुं मदुम्ह, लँ क्यनिपिं सुं मदुम्ह बुरीम्ह किसि चण्डोरण पर्वतय क्वय् सिमाया हाग्वाराय् लुफिं हाय्का च्वन मखा जुइ ।”

जुजुं वयाके न्यन्यं न्यापुगु गाथा धाल -

“का नु ते सा महानाग, अन्धा अपरिणायिका ।
खाणुं पादेन घट्टेति, गिरिं चण्डोरणं पती’ति” ॥

“हे महानाग ! उम्ह मिखां मखंम्ह, लँ क्यनिपिं सुं मदुम्ह, बुरीम्ह किसि चण्डोरण पर्वतया क्वय् सिमाया हाग्वाराय् लुफिं हाय्का च्वं च्वंम्ह छं सु परे जू ?”

बोधिसत्त्वं खुपुगु गाथा धाल -

“माता मे सा महाराज, अन्धा अपरिणायिका ।
खाणुं पादेन घट्टेति, गिरिं चण्डोरणं पती’ति” ॥

“हे महाराज ! उम्ह मिखां मखंम्ह, लँ क्यनिपिं सुं मदुम्ह, बुरीम्ह किसिचण्डोरण पर्वतया क्वय् सिमाया हाग्वाराय् लुफिं हाय्का च्वं च्वंम्ह जिमि मां खः ।”

थुगु खुपुगु गाथा न्यना जुजुं वयात त्वःता बिसे न्हेपुगु गाथा धाल -

“मुञ्चथेतं महानागं, योयं भरति मातरं ।
समेतु मातरा नागो, सह सब्बेहि जातिभी’ति” ॥

“उम्ह मांयात लहिना च्वंम्ह महानाग (भिंम्ह किसि) यात त्वःता ब्यु । शुम्ह महानाग थः मांलिसें तुं दक्व थःथितिपिंलिसे समागम जुइके ब्यु ।”

च्यापुगु व गुपुगु सम्बुद्ध गाथात खः -

“मुत्तो च बन्धना नागो, मुत्तमादाय कुञ्जरो ।
मुहुत्तं अस्सासयित्वा, अगमा येन पब्बतो ॥
“ततो सो नळिनिं गत्त्वा, सीतं कुञ्जरसेवितं ।
सोण्डायूदकमाहत्वा, मातरं अभिसिञ्चथा’ति” ॥

“किसि बन्धनं मुक्त जुल, किसि न्यवलं मुक्त जुल, वं पलख विश्राम कया पर्वतय् थ्यंकः वन । अन व किसिं सेवन याना तःगु सिचुसे च्वंगु पुखुली थ्यंकः वन । अले स्वैथं लः यंका मांयात मोल्हुइकल ।”

बोधिसत्त्वया मांमं आक्सं वा वय्का हल धका भाःपिया वयात ब्वः ब्युब्युं भिपुगु गाथा धाल -

“कोयं अनरियो देवो, अकालेनपि वस्सति ।
गतो मे अत्रजो पुत्तो, यो मय्हं परिचारको’ति” ॥

“ध्व सु अनार्य देव खः, गुम्हसिनं ईब्यः मदय्क अति वर्षा याना च्वन ? जित बिचाः याइम्ह काय् वने धुंकल ।”

वयात आश्वस्त यायां बोधिसत्त्वं भिंछपुगु गाथा धाल -

“उट्टेहि अम्म किं सेसि, आगतो त्याहमत्रजो ।
मुत्तोम्हि कासिराजेन, वेदेहेन यसस्सिना’ति” ॥

“मां ! दै । छु दचना च्वनागु ? छं काय् जि वयेधुन । जित ज्ञां दुम्ह यशस्वीम्ह काशीराजं त्वःता छ्वया हये धुंकल ।”

वं जुजुयात अनुमोदन यायां अन्तिम गाथा धाल -

“चिरं जीवतु सो राजा, कासीनं रट्टवट्टनो ।
यो मे पुत्तं पमोचेसि, सदा बुद्धापचायिक'न्ति” ॥

“काशी राज्यया अभिवृद्धि याइम्ह उम्ह जुजु ताःकालतक म्वाना च्वनेमा । गुम्हसिनं न्ह्याबलें वृद्ध वृद्धापिनिगु सेवा याना च्वंम्ह जिमि काय्यात त्वःता छ्वया हल ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु गुण खना प्रसन्न जुया पुखूया भतिचा उखे गां छगू बसे याना बिल । बोधिसत्त्व व वया मांया नितिं न्ह्याबलें सेवाया व्यवस्था याना बिल । अनं लिपा, मांम्ह सिइवं बोधिसत्त्व वयागु शरीरकृत्य याना करण्डक धयागु आश्रमय् वना च्वंवन । अन हिमालयं कुहाँ वया च्वंपिं न्यासः ऋषिगणपिं च्वं च्वन । वं इमि नितिं व्यवस्था याना बिल । जुजुं बोधिसत्त्वया म्हधिकम्ह ल्वहँयागु मूर्ति दय्के बिया महान् सत्कार यात । जम्बुद्वीपवासीपिसं दँय् दँसं मुना किसि पूजा धयागु उत्सव (नखः) हनेगु यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् मांयात लह्यूम्ह भिक्षु सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु आनन्द खः । मांकिसि महामाया देवी खः । मां लह्यूम्ह किसि जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४५६. जुण्ह जातक

“सुणोहि मय्हं वचनं जनिन्द-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आनन्द स्थविरं वर प्राप्त याःगु खँया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

बोधिया न्हापांगु अवस्थाय् (बुद्ध जुया) नीदँतक तथागतयात सुं नं स्थायी सेवकपिं दुगु मखु, गुबलें स्थविर नागसमालं, गुबलें नागितं, गुबलें उपवाणं, गुबलें सुनक्खत्तं, गुबलें चुन्दं, गुबलें नन्दं, गुबलें सागतं व गुबलें मेधियं भगवान्यात सेवा याना च्वं च्वन । छन्हूया दिनय् भगवानं भिक्षुपिंत आमन्त्रित याना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! आः जि बुरा जुइ धुंकल, गुलिं गुलिं भिक्षुपिं थुगु लँ नु धाःसा मेगु लँ यंकी । गुलिं गुलिसिनं जिगु पात्रचीवर बँय् तया बिइ । जिगु नितिं स्थायी सेवक छम्ह निश्चय याना ब्यु । “भन्ते ! जिं सेवा याना बिये” “भन्ते ! जिं सेवा याना बिये” धाधां सारिपुत्र स्थविर आदिपिसं छचनय् ल्हाः तया विन्ति

याना प्रार्थना याःबले भगवानं “छिभिगु प्रार्थना स्वीकार याये फइ मखु” धका अस्वीकार याना बिज्यात । अनंलि भिक्षुपिसं आनन्द स्थविरयात धाःवन - “आयुष्मान् ! छं सेवकयागु पद याचना या ।” स्थविरं च्यागु (शर्त) वर फ्वफ्वं प्यंगू प्रतिक्षेप व प्यंगू आज्ञा दुगु वर याचना यात -

- (१) भगवानं जित चीवर बिया बिमज्यायेगु ।
- (२) जित पिण्डपात बिया बिमज्यायेगु ।
- (३) जित थःगु गन्धकुटी नापं ध्यना बिमज्यायेगु ।
- (४) जित सुयागुं निमन्त्रणाय् नापं व्वना यंका बिमज्यायेगु ।
- (५) जिं निमन्त्रणा स्वीकार यानाथाय् भगवान् बिज्यायेगु ।
- (६) यदि तापागु देशं, तापागु जनपदं वःपिं मनूतयूत जिं भगवानयागु दर्शनार्थं व्वना हयेबले मनूत वःगु इलय् दर्शन बिया बिज्यायेगु ।
- (७) जिगु मनय् शंका लुया वयेसाथं उगु हे इलय् भगवान्याथाय् वया उकियात निवारण याये दयेमाःगु । व
- (८) जि मदुथाय् भगवानं सुयातं छुं धर्मोपदेश बिया बिज्यात धाःसा व हे धर्मोपदेश हानं छको जित नं कं बिज्यायेगु ।

भगवानं थुपिं वर वयात बिया बिज्यात । वं उगु इलंनिसें नीन्यादंतक स्थायी सेवक जुल । व न्याता खैय् अग्रस्थान (सर्वप्रथम) प्राप्तम्ह जुया धर्म-सम्पत्ति, अनुभूति-सम्पत्ति, पूर्वकर्म-सम्पत्ति, अर्थार्थचर्या-सम्पत्ति, तीर्थवास-सम्पत्ति, पायछिक्थं चित्तयागु एकाग्रतारूपी सम्पदा व बुद्धाश्रय-सम्पदा दुम्ह जुया बुद्धयाके च्यागु वररूपी दायाद (अंशयार) दुम्ह जुया शासनय् थुजाकथं प्रकट जुल, गथे आकाशय् चन्द्रमा पिहाँ वःथे । छन्हु धर्मसभाय् चर्चा जुल - “आयुष्मान्पिं ! तथागतं आनन्दयात वर बिया बिज्याना सन्तुष्ट याना बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक जिं आनन्दयात वर बिया सन्तुष्ट यानागु मखु, न्हापा नं वं गुरु गुरु याचना यात उगु उगु हे जिं वयात बियागु दु” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया जुण्ह धयाम्ह काय् तक्षशिलाय् शिल्प सय्के सिद्धके याना आचार्ययागु वचन कया चान्हे खिउँसे च्वंबले आचार्ययागु छेंनं पिहाँ वल । हथाय् चाया थःगु छैय् वना च्वंगु इलय् वयागु ल्हातं घ्वाना छम्ह ब्राह्मणयाके च्वंगु जा दुगु पात्र कुतुं वना तज्यात । ब्राह्मण भिक्षाटन वना छैय् लिहाँ वया च्वंम्ह खः । जुण्हकुमारं वयात मखंगु जुया च्वन । ब्राह्मण ग्वारा ग्वारा तुला खवल । कुमारं दया तया दित अले वयात ल्हाः ज्वना थना बिल । ब्राह्मणं धाल - “तात ! छं जिगु जाथल तछ्छाना बिल । जित जिगु भोजनया दां पुला ब्यु ।” कुमारं धाल - “ब्राह्मण ! छंत जायागु दां आः थत्थे बिये मफु । जि काशी जुजुया काय् खः । जिगु नां खः जुण्हकुमार । जि राजगद्दी फेतुइधुंका छ वया दां काः वा ।” शिक्षाप्राप्त (शिक्षित) म्ह राजकुमारं ब्राह्मणयात प्रणाम याना वाराणसी वन अले बौया न्ह्योने विद्यायागु प्रदर्शन याना क्यन । बौम्हं बिचाः यात - ‘जि म्वाना च्वंक च्वंक हे काय्यात स्वये खन, आः थ्वयात जुजु जूगु नं स्वये माल’ धका मती तया वयात राज्याभिषेक यात । वं जुण्हकुमार जुजु नामं धर्मानुसार राज्य यायेगु यात । ब्राह्मणं थुगु खबर न्यना आः जिं थःगु जायागु दां काःवने माल धका मती तल । व वाराणसी वन । अले जुजु समाये याना तःगु नगर प्रदक्षिणा याना च्वंबले वं छगू तःजागु

थासय् दना जुजुयागु जय जयकार यात । जुजुं स्व हे मस्वसे न्त्योने वन । ब्राह्मणं जुजुं वयात मस्वः धयागु सिइका कायेवं खँ पिकायेत न्हापांगु गाथा धाल -

“सुणोहि मय्हं वचनं जनिन्द, अत्थेन जुण्हमिह् इधानुपत्तो ।
न ब्राह्मणे अद्धिके तिट्ठमाने, गन्तब्बमाहु द्विपदिन्द सेट्ठा’ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! जिगु खँ न्यना बिज्याहुँ । हे जुण्ह ! जि थन ज्याखँ दया वयाम्ह खः । हे निपा तुति दुपिंमध्ये भिंम्ह जुजु ! यदि ब्राह्मणत अथवा लँजुवात दना च्वं च्वन धाःसा (इमिगु खँ मन्यंसे) चिला वनेगु उचित मजू धका धया तःगु दु ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना किसियात वज्र अंकुशं रोके याना निपुगु गाथा धाल -

“सुणोमि तिट्ठामि वदेहि ब्रह्मे, येनासि अत्थेन इधानुपत्तो ।
कं वा त्वमत्थं मयि पत्थयानो, इधागमो ब्रह्मे तदिद्ध ब्रूही’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! धा । जिं न्यना च्वनागु दु । दना च्वनागु दु । छ्छु ज्याखँ दया थन वयाम्ह खः ? अथवा छ्छु जिपाखँ छ्छु वस्तुत आशा (इच्छा) याना थन वयाम्ह खः ? हे ब्राह्मण ! थ्व खँ धा ।”

अनं लिपा ल्यं दुगु गाथात ब्राह्मण व जुजुया न्त्यसः लिसः खः -

“ददाहि मे गामवरानि पञ्च, दासीसतं सत्त गवंसतानि ।
परोसहस्सञ्च सुवण्णनिक्खे, भरिया च मे सादिसी द्वे ददाहि ॥

“तपो नु ते ब्राह्मण भिसरूपो, मन्ता नु ते ब्राह्मण चित्तरूपो ।
यक्खा नु ते अस्सवा सन्ति केचि, अत्थं वा मे अभिजानासि कत्तं ॥

“न मे तपो अत्थि न चापि मन्ता, यक्खापि मे अस्सवा नत्थि केचि ।
अत्थम्मि ते नाभिजानामि कत्तं, पुब्बे च खो सङ्गतिमत्तमासि ॥

“पठमं इदं दस्सनं जानतो मे, न ताभिजानामि इतो पुरत्था ।
अक्खाहि मे पुच्छितो एतमत्थं, कदा कुहिं वा अहु सङ्गमो नो ॥

“गन्धारराजस्स पुरमिह् रम्मे, अवसिमहसे तक्कसीलायं देव ।
तत्थन्धकारमिह् तिमीसिकायं, अंसेन अंसं समघट्टयिम्ह ॥

“ते तत्थ ठत्वान उभो जनिन्द, साराणियं वीतिसारयिम्ह तत्थ ।
सायेव नो सङ्गतिमत्तमासि, ततो न पच्छा न पुरे अहोसि ॥

“यदा कदाचि मनुजेसु ब्रह्मे, समागमो सप्पुरिसेन होति ।
न पण्डिता सङ्गतिसन्थवानि, पुब्बे कत्तं वापि विनासयन्ति ॥

“बालव खो सङ्गतिसन्थवानि, पुब्बे कत्तं वापि विनासयन्ति ।
बहुम्मि बालेसु कत्तं विनस्सति, तथा हि बाला अकतञ्जुरूपा ॥

“धीरा च खो सङ्गतिसन्थवानि, पुब्बे कत्तं वापि न नासयन्ति ।
अप्पम्मि धीरेसु कत्तं न नस्सति, तथा हि धीरा सुकतञ्जुरूपा ॥

“ददामि ते गामवरानि पञ्च, दासीसतं सत्त गवंसतानि ।
परोसहस्सञ्च सुवण्णनिक्खे, भरिया च ते सादिसी द्वे ददामि ॥

“एवं सतं होति समेच्च राज, नक्खत्तराजारिव तारकानं ।
आपूरती कासिपती तथाहं, तयापि मे सङ्गमो अज्ज लद्धो’ति” ॥

“जित न्यागू श्रेष्ठगु गां ब्यु । सच्छिम्ह भ्वातित ब्यु । न्हेसः सात ब्यु । द्वःच्छिं मयाक लुंयागु कार्षापण (असफी) त ब्यु । अले जित ल्वःपिं निम्ह कला ब्यु ।”

“हे ब्राह्मण ! छु छ उग्रम्ह तपस्वी खः ला ? छु छंके विचित्रगु (पावर दुगु) मन्त्र दुला ? छु छंगु अधिनय् आज्ञाकारीपिं यक्षत दुला ? अथवा छु छं न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जिगु छुं ज्या याना बिया तयागु दुला ?”

“महाराज ! जि तपस्वी मखु, जिके मन्त्र नं मद्दु । जिगु अधिनय् आज्ञाकारीपिं यक्षत नं मद्दु अले जिं न्हापा छपिनिगु छुं ज्या याना तयागु नं मद्दु । छपिलिसे न्हापा छको जक नाप लाये नं ।”

“जिं सम्भे जुया, ध्व हे छलिसे जिगु न्हापांगु समागम खः । ध्वयां न्ह्यो न्हापा नाप लानागु खं लुममं । जिं न्यना च्वना – गुबले गुधाय् भीपिं नाप लानागु खः ?”

“हे देव ! गन्धार राजयागु बांलासे च्वंगु तक्षशिला नगरय् च्वं च्वनापिं खः । अन हे घोर अन्धकारय् ब्वहः ब्वहः ल्वाःगु खः ।”

“हे जनेन्द्र ! अन हे भीपिं निम्हसिनं दना दनां हे न्ह्याबलें लुमंका तये बहःगु खं ल्हाणागु खः । व हे छको भीपिं नाप लाःगु खः । वयां न्ह्यवः वा वयां लिपा गुबलें नाप मलाना ।”

“हे ब्राह्मण ! सत्पुरुष समागम धयागु गुबलें गुबलें जक जुइ । पण्डितजनपिसं संगति (पलख नापं च्वनागु), मित्रता (ताःकालतक नापं च्वनागु) व न्हापा याना तःगु उपकार गुणयात विनाश याके बिइ मखु ।”

“मूर्खपिसं संगति, मित्रता व न्हापा याना तःगु उपकार गुणयात विनाश याना छूवइ । अले हानं मूर्खतय्प्रति याना तःगु आपालं उपकार गुणत नं विनाश जुया वनिगु जुया च्वन । मूर्खत नं अथे हे अकृतज्ञ स्वभाव दुपिं जुया च्वन ।”

“धीरजनपिसं संगति, मित्रता व न्हापा याना तःगु उपकार गुणयात विनाश याना छूवइ मखु । अले हानं धीरजनपिनिप्रति याना तःगु आपालं उपकार गुणत नं विनाश जुया वनी मखुगु जुया च्वन । धीरजनपिं नं कृतज्ञ स्वभाव दुपिं जुया च्वन ।”

“जिं छंत न्यागूगु भिंगु गां बिया च्वना । सच्छिम्ह भ्वातित, न्हेसः सात नं बिया च्वना । द्वःच्छिं मयाक लुंयागु कार्षापण व छंत ल्वःपिं निम्ह मिसात नं बिया च्वना ।”

“हे राजन् ! सत्पुरुषपिनिगु संगति धयागु नौ (तारा) तय्गु पुचलय् चन्द्रमार्थे, जुइगु जुया च्वन । हे काशीपति ! गथे थौं छपिसं जित सम्पूर्ण याना च्वन, उकिं थौं हे जित छपिनिगु संगति दत्त ।”

बोधिसत्त्वं वयात आपालं ऐश्वर्य बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं आनन्दयात च्यागू वर बिया सन्तुष्ट यानागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय्याम्ह ब्राह्मण आनन्द खः । जुजु जुलसा जि हे खः ।

४५७. धम्मदेवपुत्त जातक

“यसोकरो पुञ्जकरोहमस्मि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्त पृथ्वीस दुसुना वंगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धर्मसभाय् खँ पिहाँ वल - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त तथागतया विरोधी जुया बँय् दुसुना वन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जुलसा जिनचक्रय् प्रहार याःगु कारणं बँय् दुसुना वन, परन्तु न्हापा धर्मचक्रय् प्रहार याःगु कारणं अवीची नरकगामी जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व कामावचर लोकय् धर्म धयाम्ह देवपुत्र जुया उत्पन्न जुल । देवदत्त अधर्म धयाम्ह जुल । इपिं निम्हमध्ये धर्म धयाम्ह दिव्य अलङ्कारं समाये याना दिव्य रथय् च्वना, अप्सरापिनि फौजं घेरे याका, मनूत बहनिया बेली याये सिधय्का थथःपिनिगु छेय् सुखपूर्वक च्वं च्वंगु इलय्, पून्ही आदि उपोसथ दिनय्, गां निगम राजधानीस, आकाशय् दना “प्राणातिपात आदि भिगू अकुशल कर्म रोके याना, मांयागु सेवाधर्म, बौयागु सेवाधर्म, त्रिविध सुचरित्र धर्म पालन यात धाःसा थुजागु स्वर्गगामी जुया महान् वैभव दइ धका प्रचार यायां मनूतयत् भिगू कुशलकर्मय् प्रेरित यायां जम्बुद्वीपयागु प्रदक्षिणा याना जुल । अधर्म जुलसा (वया ठीक विपरीत) “प्राणीपित हिंसा या” आदि अकुशल कर्मय् प्रेरित यायां जम्बुद्वीपय् अःखतं (वाम मार्ग) चाःहिला जुल । आकाशय् उपिं निम्हसिया रथ चुलिंचू ध्वःदुल । इमिगु परिषद् “छिपिं सुयाम्ह ? छिपिं सुयाम्ह ?” धका न्यंबले “जिपिं धर्मयाम्ह, जिपिं अधर्मयाम्ह” धाधां लँ चिला वना निध्वः जुल । धर्म नं अधर्मयात सम्बोधन याना “मित्र ! छ अघर्म खः, जि धर्म खः । जिगु लँपु ठीकगु खः । थःगु रथयात चिइका जित लँ ब्यु” धया न्हापांगु गाथा धाल -

“यसोकरो पुञ्जकरोहमस्मि, सदात्थुतो समणब्राह्मणानं ।
मगगारहो देवमनुस्सपूजितो, धम्मो अहं देहि अधम्म मगगन्ति” ॥

“हे अधर्म ! जि यशदायक व पुण्य याइम्ह खः । श्रमण-ब्राह्मणपिनिपाखें प्रशंसितम्ह व देवमनुष्यपिनिपाखे पूजित धर्म खः । जित लँ बिइ बहः जू । जित लँ चिला ब्यु ।”

थनं लिपाया गाथात न्ह्यसः लिसःया रूपय् दु -

“अधम्मयानं दळ्हमारुहित्वा, असन्तसन्तो बलवाहमस्मि ।
स किस्स हेतुमिहे तवज्ज दज्जं, मगगं अहं धम्म अदिन्नपुब्बं ॥

“धम्मो हवे पातुरहोसि पुब्बे, पच्छा अधम्मो उदपादि लोके ।
जेट्ठो च सेट्ठो च सनन्तनो च, उय्याहि जेट्ठस्स कनिट्ठ मग्गा ॥

“न याचनाय नपि पातिरूपा, न अरहता तेहं ददेय्यं मगं ।
युद्धञ्च नो होतु उभिन्नमज्ज, युद्धन्दि यो जेस्सति तस्स मग्गो ॥

“सब्बा दिसा अनुविसटोहमस्मि, महब्बलो अमितयसो अतुल्यो ।
गुणेहि सब्बेहि उपैतरूपो, धम्मो अधम्म त्वं कथं विजेस्ससि ॥

“लोहेन वे हञ्जति जातरूपं, न जातरूपेन हनन्ति लोहं ।
सचे अधम्मो हञ्जति धम्ममज्ज, अयो सुवण्णं विय दस्सनेय्यं ॥

“सचे तुवं युद्धबलो अधम्म, न तुय्ह वुट्ठा च गरू च अत्थि ।
मग्गञ्च ते दम्मि पियाप्पियेन, वाचादुरुत्तानिपि ते खमामी’ति” ॥

“हे धर्म ! जि क्वातुसे च्वंगु अधर्मयानय च्चना वयाम्ह खः, निर्भयम्ह, बलवान्म्ह खः । जिं गुबले न्हापा लं चिला बियागु मदुनि । जिं थौं छंतं छाया लं चिला बिइ माःगु ?”

“हे अधर्म ! लोकय न्हापां धर्म प्रकट जूगु खः । वयां लिपा जक अधर्म प्रकट जूगु खः । धर्म हे जेष्ठ खः, श्रेष्ठ खः, सनातन खः । हे कनिष्ठ ! छं जेष्ठया नितिं लं चिला ब्यु ।”

“हे धर्म ! याचना याःगु कारणं अथवा उचित जूगु कारणं हे छाया मजुइमा, जिं लं चिला बिइगु जिगु नितिं योग्य मजू । थौं भी निम्हसिया दथुइ युद्ध थजु, गुम्ह त्याइ वयागु हे लं जुइ ।”

“हे अधर्म ! जिं प्यंगुलिं दिशाया फिजे जुया च्चनाम्ह खः । महान् बलशालीम्ह खः, फुइ मखुगु यश दुम्ह खः । ज्वः मदुम्ह खः । सम्पूर्ण गुणं युक्तम्ह धर्म खः । छं जित गथे याना त्याके फइ ?”

“हे धर्म ! अवश्य नं, नं लुंयात दाइ, लुं नयात मखु । अधर्म हे थौं धर्मयात दाइ, गथे नं स्वये हे यइपुसे च्वंगु लुंयात दाःथे ।”

“हे अधर्म ! यदि युद्ध हे छंगु बल खःसा छंगु नितिं मेपिं सुं जेष्ठपिं मदुसा, गौरव तये बहःपिं नं सुं मदुसा, जिं छंतं अप्रियम्ह सिबे प्रिय याम्हसितथे हे लं चिला बिये । अले छंगु दुर्वचनयात नं जिं क्षमा बिया च्चना ।”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धायेसाथं अधर्म रथय च्चने मफुत । व छचौं क्वय त्ति च्वय लाका बय कुतुं वन । पृथ्वी लं चिला बिल । व वना अवीचि नरकय वना उत्पन्न जूवन ।

थुगु खँ सिइका बिज्याना सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका त्यं दुगु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“इदञ्च सुत्ता वचनं अधम्मो, अवंसिरो पतितो उद्धपादो ।
युद्धत्थिको चे न लभामि युद्धं, एत्तावता होति हतो अधम्मो ॥

“खन्तीबलो युद्धबलं विजेत्वा, हन्त्वा अधम्मं निहनित्व भूम्या ।
पायासि वित्तो अभिरुह सन्दनं, मग्गेनेव अतिबलो सच्चनिक्कमो ॥

“माता पिता समणब्राह्मणा च, असम्मानिता यस्स सके अगारे ।
इधेव निक्खिण्ण सरीरदेहं, कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ते ।
यथा अधम्मो पतितो अवंसिरो ॥

“माता पिता समणब्राह्मणा च, सुसम्मानिता यस्स सके अगारे ।
इधेव निक्खिष्ण्प सरीरदेहं, कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ते ।
यथापि धम्मो अभिरुह्ण सन्दन”न्ति ॥

“थुगु वचन न्यना अधर्मं छचो क्वय् तुति च्वय् लाका अविची नरकय् कुतुं वन । ‘युद्ध याये मास्ति वःम्ह जुयानं युद्ध याये मखन ।’ थुलिं हे अधर्म सिना वने माःम्ह जुल ।”

“क्षमा बल दुम्ह धर्मं युद्ध बल दुम्ह अधर्मयात त्याका वयात स्याना बँय् गोतुइका बिल । अले सत्यपराक्रम दुम्ह तःसकं बलशालीम्ह सन्तुष्टम्ह धर्म रथय् च्वना वन ।”

“गुम्हसिया थःगु छेय् मांबौ व श्रमण-ब्राह्मणपितं सम्मान यायेगु याइ मखु, व थःगु शरीरयात थन हे त्वःता सिना वनिगु इलय् अथे हे नरकय् वनी गथे अधर्मं छचनं चुया कुतुं वंथे ।”

“गुम्हसिया थःगु छेय् मांबौ व श्रमण-ब्राह्मणपितं सम्मान यायेगु याइ, व थःगु शरीरयात थन हे त्वःता सिना वनिगु इलय् अथे हे स्वर्गय् वनी गथे धर्म रथय् च्वना वंथे ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्त जिगु विरोधी जुया नरकगामी जुल” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह अधर्म देवदत्त खः । वयागु परिषद् नं देवदत्त परिषद् खः । धर्म जुलसा जि हे खः अले परिषद् नं बुद्ध-परिषद् खः ।

Dhamma.Digital

४५८. उदय जातक

“एका निसिन्ना...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वर्तमान कथा कुसजातक (जा. नं. ५३१) स वइतिनि । शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छवया न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थे उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ला ?” “धात्थे खः, भन्ते !” धका बिन्ति यायेवं शास्तां “भिक्षु ! थुजागु नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् छ छुया नितिं कामुकताय् वशीभूत जुयागु ? पुलापिं पण्डितपिसं समृद्धगु भिंनिगू योजन दुगु सुरुन्धन नगरय् राज्य याना च्वंबले देव अप्सरार्थे च्वंम्ह मिसानापं न्हेदैतक छगू हे कोथाय् च्वन नं इन्द्रिययात चञ्चल याना, लोभया बशय् वना वयात छकोतक नं मस्वः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् काशी राष्ट्रय् सुरुन्धन नगरय् काशी जुजुं राज्य याना च्वन । वया काय् नं मद्दु, म्हचाय् नं मद्दु । वं थःम्ह लानियात धाल - “काय्यागु प्रार्थना या ।” उगु इलय् बोधिसत्त्व ब्रह्मलोकं च्युत जुया वया महारानीया कोखय् च्वंवल । जनताया नुगः चकंका जन्म जूगुया कारणं वयागु नां उदयभद्र तल । कुमार न्यासि जुये फुम्ह जूबले मेम्ह नं प्राणी ब्रह्मलोकं च्युत जुया व हे जुजुया मेम्ह लानिया कोखं म्हचाय्मचा जुया जन्म जुल । वयागु नां नं उदयभद्रा तल । कुमार तःधिक जुइवं सकतां विद्या सःस्युम्ह जुल । व जन्म जुसानिसें ब्रह्मचारीम्ह खः । व जुलसा म्हगसय् तक नं मैथुनधर्मलिसे परिचित मजूम्ह । वयागु चित्त कामुकताय् आसक्त मजू । जुजुं काय्यात राज्याभिषेक याना नाटक क्यनेगु धका सन्देश छव्ल । बोधिसत्त्वं “जित राज्य मयः” धका अस्वीकार यात । जिगु चित्त कामभोगय् आसक्त मजू । बारम्बार धायेवं ह्याउँगु जम्बुनद लुंयाम्ह मिसाम्ह छम्हसियागु मूर्ति दय्का मांबौयात धाय्के छवत - “थुजाम्ह मिसा दःसा जक राज्य स्वीकार याये ।” मांबौपिसं उगु लुंयागु मूर्तियात सारा जम्बुद्वीपय् चाहिइकल । अजाम्ह मिसा मलू । अनलि उदयभद्रायात समाये याना वयाथाय् छवत । वं उगु लुंयागु मूर्तिथे च्वंका क्यन । इपिं निम्हसियां इच्छा मदय्क चिरमांया म्हचाय् उदयभद्रा कुमारीयात महारानी दय्का बोधिसत्त्वयात राज्यय् अभिषिक्त यात । इपिं निम्हं ब्रह्मचर्यपूर्वक च्वं च्वन ।

लिपा जूबले मांबौ सिना वनेवं बोधिसत्त्वं राज्य यात । निम्हं छगू हे कोथाय् च्वना नं लोभय् वशीभूत जुया इन्द्रिययात चञ्चल याना छम्हं मेम्हसित मस्वः । अथेनं निम्हसिनं थःपिं मध्ये न्हापां गुम्ह सिइ, वं थः उत्पन्न जूगु थासं वया ‘जि फलानागु थासय् जन्म जुयाम्ह जुल’ धका कंवयेगु धका कराल यात । अभिषेक जुया न्हेसः दै लिपा बोधिसत्त्व सिना वन । सुं मेम्ह जुजु मजू । उदयभद्रायागु आज्ञा चले जुया च्वन । अमात्यपिसं शासन चले याना च्वन । (उदयभद्र) त्रयस्त्रिंश भवनय् उत्पन्न जुया शक्र जुल । वैभवयागु अधिकतां याना छवाःतक वं छुं खँ लुमंके मफुत । मनुष्यपिनिगु गणनाया ल्याखं सच्छिदं वनेवं वया विचार लुया वल । अले (जिं) धनं उदयभद्रा राजकुमारीयात परीक्षा याना स्वया, सिंहनाद याना, धर्मापदेश याना सम्भौतां मुक्त जुया वये धका निश्चय यात ।

उगु इलय् मनुष्यया आयु भिनिद्वः दैयागु खः । राजकुमारी उगु दिनय् चान्हेया इलय् बांलाक खापा तिना दुने, पाः तया, न्हेगू तल्ला दुगु दरवारय् बांलाक समाये याना तःगु शयनगृहय् याकचा निश्चल भावं थःगु शीलयागु विचार यायां फेतुना च्वं च्वन । शक्रं लुंया देमाय् जाय्क लुंयागु असर्फी (पायम्बः) तया शयनगृहय् दुहाँ वना खने दय्कः वल, अले छखेलिक्क दना वं खँलाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

“एका निसिन्ना सुचि सञ्जतुरू, पासादमारुह अनिन्दितङ्गी ।
याचामि तं किन्नरनेत्तचक्खु, इमेकरत्ति उभयो वसेमा’ति” ॥

“हे, छुं कुं खिनेगु अंग मदुम्ह ! हे पवित्र वासना ! हे बांलागु खम्पा दुम्ह ! हे किन्नरयार्थे जागु मिखा दुम्ह राजकुमारी ! जिं छंके ‘भीपिं निम्हं थौं च्छि नापं च्वनेनु’ धका प्रार्थना याना च्वना ।”

अनलि राजकुमारी निपु गाथात धाल -

“ओकिण्णन्तरपरिखं, दळ्ढमट्टालकोडुकं ।
रक्खितं खग्गहत्थेहि, दुप्पवेसमिदं पुरं ॥

“दहरस्स युविनो चापि, आगमो च न विज्जति ।
अथ केन नु वण्णेन, सङ्गमं इच्छसे मया’ति” ॥

“छं थुगु प्यखेरं नहरत दय्का तःगु बुर्जात व ध्वाखात क्वातुक दय्का तःगु शहरय् खड्गधारी
सिपाहीतयुसं पाः बिया च्वंथाय् दुहाँ वये अःपु मजू थासय् वल ।”

“गन कुमारपिं वा ल्याय्महत सुं नं वये वनेगु याये मज्जूथाय् गुक्थं थ्यंकः वया जि नापं समागम
यायेगु इच्छा याना च्वनागु ?”

शक्रं प्यपुगु गाथा धाल -

“यक्खोहमस्मि कल्याणि, आगतोस्मि तवन्तिके ।
त्वं मं नन्दय भद्दन्ते, पुण्णकंसं ददामि ते’ति” ॥

“हे कल्याणी ! जि छम्ह देवता खः । जि देवतापिनिगु प्रतापं छंथाय् वया च्वनाम्ह खः । छंत भिं
जुइमा । छं जित सन्तुष्ट याना ब्यु । जिं छंत लुंया असर्फी जागु देमा बिये ।”

वयागु खं न्यना राजकुमारी न्यापुगु गाथा धाल -

“देवं वय्खं अथ वा मनुस्सं, न पत्थये उदयमतिच्च अज्जं ।
गच्छेव त्वं वय्ख महानुभाव, मा चस्सु गन्त्वा पुनरावजित्था’ति” ॥

“जिं उदय छम्हसित बाहेक सुं देव, यक्ख अथवा मनुयागु इच्छा मयाना । हे महानुभाव सम्पन्नम्ह
यक्ख ! छ लिहाँ हूँ । वना हानं गुबले लिहाँ वये मते ।”

वं वयागु सिंहनादया सः न्यंबले दना मच्चंसे वंमर्थे जुया अन हे अन्तर्धान जुया वन । कन्हेखुन्ह
नं व हे इलय् लुंयागु असर्फी जागु वहःयागु देमा ज्वना वया खँल्हाबल्हा यायां खुपुगु गाथा धाल -

“या सा रति उत्तमा कामभोगिनं, यंहेतु सत्ता विसमं चरन्ति ।
मा तं रतिं जीयी तुवं सुचिम्हिते, ददामि ते रूपियं कंसपूर’न्ति” ॥

“हे यइपुक न्हिलीम्ह ! कामभोगीपिनि गुगु व उत्तमगु रति दु, गुकिया नितिं प्राणीपिसं अनेतने
कथं मभिंगु कर्म याना जुइगु खः, छं उगु रतियात त्याग याये मते । जिं छंत लुंजागु बुत्ता दुगु वहःयागु
देमा बिये ।”

राजकुमारी मती तल - “थ्वं जिलिसे खँल्हाबल्हा याः वया च्वन । उकिं थ्व हानं हानं वया च्वन ।
आः जि थ्वलिसे न्वंतुये मखु ।’ वं छुं लिसः मब्यू । शक्रं वं छुं न्वं मवागुलिं अन च्वना मच्चंसे अन्तर्धान
जुया वन । अले कन्हेखुन्हया दिनय् व हे इलय् लुंया असर्फी जाय्क तथा नयागु देमा ज्वना वया धाल -
“भद्रे ! जित कामरतिं सन्तुष्ट याना ब्यु । जिं छंत थुगु लुंया असर्फी जागु नयागु देमा बिये ।”

वयागु खं न्यना राजकुमारी न्हेपुगु गाथा धाल -

“नारिं नरो निज्जपयं धनेन, उक्कंसती यत्थ करोति छन्दं ।
विपच्चनीको तव देवधम्मो, पच्चक्खतो थोकतरेन एसी’ति” ॥

“मिजैत धयापिसं मिसापित धनया लोभ क्यनीबले मिसापिनि यःगु धन भन् भन् बढे याना
क्यनिगु खः । परन्तु छंगु देवधर्म अखः जुया च्वन । छं प्रत्यक्षरूपं हे भन् भन् म्हो याना यंका च्वन ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं धाल - “भद्रे ! राजकुमारी ! जि छम्ह चलाखम्ह व्यापारी खः । जिं म्वाःसां म्वाःसां सिंतिं धन खर्चं मयाना । यदि छ् आयु व वर्णय् (न्हिया न्हिथं) बढे जूगु खःसा जिं छंत दां बढे याना यंके माःगु खः । परन्तु छ् जुलसा म्हिग स्वयानं अप्वः थौं जीर्ण जुइ धुंकल । उकिं जिं भन् भन् म्हो यानागु खः ।” थुलि धयां स्वपु गाथात धाल -

“आयु च वण्णो च मनुस्सलोके, निहीयति मनुजानं सुगत्ते ।
तेनेव वण्णेन धनम्पि तुहं, निहीयति जिण्णतरासि अज्ज ॥

“एवं मे पेक्खमानस्स, राजपुत्ति यस्सिनि ।
हायतेव तव वण्णो, अहोरत्तानमच्चये ॥

“इभिनाव त्वं वयसा, राजपुत्ति सुमेधसे ।
ब्रह्मचरियं चरेय्यासि, भिय्यो वण्णवती सिया’ति” ॥

“हे बांलागु म्ह दुम्ह मयजु ! मनुष्यलोकय् आयु व वर्ण नितानं क्षय जुया फुना वना च्वंगु दु । उगु हे कथं छंगु धन पाः जुया वंगु खः । थौं छ् म्हिग स्वया नं अप्वः जीर्ण जुइ धुंकल ।”

“हे राजपुत्री ! हे यशशिवनी ! थुकथं जिं खंक खंक हे चान्हिं फुनावलिसे रूपवर्ण क्षय जुया वना च्वन ।”

“हे राजपुत्री ! हे सुमेधाविनी ! यदि छं थ्व हे उमेरय् ब्रह्मचर्य बास यात धाःसा छ् भन् हे बांलाना वइ ।”

अनंलि राजकुमारी मेगु गाथा धाल -

“देवा न जीरन्ति यथा मनुस्सा, गत्तेसु तेसं वलियो न होन्ति ।
पुच्छामि तं यक्ख महानुभाव, कथं नु देवान सरीरदेहो’ति” ॥

“मनूतथें देवतापिं जीर्ण जुया मवं, इमिगु म्ह्य ला ह्य ह्य नं मकुं । हे महाप्रतापीम्ह यक्ष ! जिं न्यना च्वना - देवतापिनिगु शरीरय् गुकथं ला ह्य ह्य मकुंगु ?”

शक्रं वयात लिसः ब्युब्युं मेगु गाथा धाल -

“देवा न जीरन्ति यथा मनुस्सा, गत्तेसु तेसं वलियो न होन्ति ।
सुवे सुवे भिय्यतरोव तेसं, दिब्बो च वण्णो विपुला च भोगा’ति” ॥

“मनूतथें देवतापिं जीर्ण जुया मवं, इमिगु म्ह्य ला ह्य ह्य नं मकुं । इमिगु दिव्यवर्ण व इमिगु भोग सामग्रीत न्हिया न्हिथं भन् भन् बढे नं जू ।”

अनंलि देवलोकयागु प्रशंसा न्यने दइगु लंपु न्यन्यं थुगु गाथा धाल -

“किंसूध भीता जनता अनेका, मग्गो च नेकायतनं पवुत्तो ।
पुच्छामि तं यक्ख महानुभाव, कत्थट्ठितो परलोकं न भाये’ति” ॥

“अनेक प्रकारयापिं जनता (परलोक गमन यायेगुलि) छाया भयभीत जुइगु ? परलोक वनेयात अनेक कथंया लं कयना तल । हे महाप्रतापीम्ह यक्ष ! गन च्वनेवं परलोकयागु भय दइ मखु ?”

शक्रं लिसः ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“वाचं मनञ्च पणिधाय सम्मा, कायेन पापानि अकुब्बमानो ।
बहुन्नपानं घरमावसन्तो, सद्धो मुदू संविभागी वदञ्जू ।
सङ्गाहको सखिलो सण्हवाचो, एत्थद्धितो परलोकं न भाये’ति” ॥

“वचन व मनयात बांलाक तथा गुम्हसिनं शरीरं पापकर्म याइ मखु, गृहस्थी च्वं च्वनीबले गुम्हसियाके यक्व नसा त्वंसात सदुपयोग याना श्रद्धावान जुया, नायुगु स्वभाव दुम्ह जुया, इनाचना नयेगु यायां, ज्ञां दय्का, दानादि प्यंगू संग्रहवस्तुकं युक्तम्ह जुया, प्रियभाषी व मृदुभाषी जूम्हसित परलोकयागु भय दइ मखु ।”

अनंलि राजकुमारी वयागु वचन न्यना स्तुति यायां मेगु गाथा धाल -

“अनुसाससि मं यक्ख, यथा माता यथा पिता ।
उळारवण्ण पुच्छामि, को नु त्वमसि सुब्रहा’ति” ॥

“हे यक्ष ! छं जित मांबौपिसंथे उपदेश बिया च्वन । हे महावर्णम्ह ! हे महाशरीरधारी ! जिं न्यना च्वना ‘छ सु खः’ ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं मेगु गाथा धाल -

“उदयोहमस्मि कल्याणि, सङ्गरत्ता इधागतो ।
आमन्त खो तं गच्छामि, मुत्तोस्मि तव सङ्गरा’ति” ॥

“हे कल्याणी ! जि उदय खः । वचन-बद्ध जूगु कारणं जि थन वया छंत कं वयाम्ह खः । जिं छंत बिया तयागु वचनं (आः जि) मुक्त जूम्ह जुल ।”

राजकुमारी तःहाकगु सासः लहाना, ख्वविधाः हाय्का “स्वामी ! छपिं उदयभद्र जुजु खः । जि छपिं मदय्कं च्वने मफु । छपिंथाय् वयेत जित लं क्यना अनुशासन याना बिज्याहुं” धाधां थुगु गाथा धाल -

“सचे खो त्वं उदयोसि, सङ्गरत्ता इधागतो ।
अनुसास मं राजपुत्त, यथास्स पुन सङ्गमो’ति” ॥

“यदि छपिं उदय खःसा अले वचन पूर्वकेया नितिं थन बिज्यानागु खःसा, हे राजपुत्र ! जित उजागु उपदेश ब्यु, गुकिं याना हानं समागम जुइ दयेमा ।”

वयात उपदेश ब्युब्युं (बोधिसत्त्वं) प्यपु गाथात धाल -

“अतिपतति वयो खणो तथेव, ठानं नत्थि धुवं चवन्ति सत्ता ।
परिजीयति अद्धवं सरीरं, उदये मा पमाद चरस्सु धम्मं ॥

“कसिणा पथवी धनस्स पूरा, एकस्सेव सिया अनञ्जधेय्या ।
तं चापि जहति अवीतरागो, उदये मा पमाद चरस्सु धम्मं ॥

“माता च पिता च भातरो च, भरिया यापि धनेन होति कीता ।
ते चापि जहन्ति अञ्जमञ्जं, उदये मा पमाद चरस्सु धम्मं ॥

“कायो परभोजनन्ति अत्वा, संसारे सुगतिञ्च दुग्गतिञ्च ।
इत्तरवासोति जानियान, उदये मा पमाद चरस्सु धम्मन्ति” ॥

“आयु फुना वना च्वन, अथे हे छगू क्षण नं नित्य ध्रुव जुइथाय् मदु । सत्त्वप्राणीपिं सिना च्वन । ध्रुव मखुगु शरीर भ्वाथः जुयावं वना च्वन । हे उदये ! प्रमाद जुये मते । धर्म या ।”

“दक्व पृथ्वी छम्ह हे मनूया अधीनय् जूसां नं मरण जुइगु इलय् व सन्तुष्ट मजूसे हे सिना वनी । हे उदये ! प्रमाद जुये मते । धर्म या ।”

“मां, बौ, दाजुकिजा कला व धनसम्पत्ति न्ह्याक्व हे दःसां छम्हं मेम्हसित त्वःता वनी । हे उदये ! प्रमाद जुये मते । धर्म या ।”

“थुगु शरीर सिना वनेवं मेपिनि नितिं भोजन जुइ धका सिइका अले संसारय् सुगति व दुर्गति निता जक दु धका थुइका अप्रमादी जु, धर्माचरण या । हे उदये ! प्रमाद जुये मते । धर्म या ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं उदयभद्रायात उपदेश बिल । वं नं वयागु धर्मकथा न्यना प्रसन्न जुया वयागु स्तुति यायां अन्तिम गाथा धाल -

“साधु भासतियं यक्खो, अप्पं मच्चान जीवितं ।
कसिरञ्च परित्तञ्च, तञ्च दुक्खेन संयुतं ।
साहं एका पब्बजिस्सामि, हित्वा कासिं सुरुन्धन’न्ति” ॥

“थुम्ह यक्षं धया च्वंगु खँत दक्वं पाय्छि जुइक धया च्वंगु खः । मनूतयगु म्वाना च्वनेगु ई तःसकं म्हो जक दु । थाकुसे च्वंगु, सीमित जुया च्वंगु, दुःखं युक्तगु जुया च्वन । उकिं जिं काशी व सुरुन्धन नगरयात त्याग याना याकचा जि प्रव्रजित जूवने त्यना ।”

बोधिसत्त्वं वयात उपदेश बिया, थःगु निवासस्थानय् लिहाँ वन । वं नं कन्हेखुन्हया दिनय् हे अमात्यपिंत राज्य लःल्हाना थःगु नगरय् न्ह्याइपुगु उद्यानय् ऋषि प्रव्रज्या ग्रहण याना धर्मानुसार च्वं च्वन । आयु फुइवं त्रयस्त्रिंश भवनय् बोधिसत्त्वया चरणसेविका जुया उत्पन्न जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या राजकन्या राहुलमाता खः । शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

४५९. पानीय जातक

“मित्तो मित्तस्स-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकतायात निग्रह याये माःगु खँया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् श्रावस्तीवासीपिं न्यासः गृहस्थ पासापिं तथागतयागु धर्मदेशना न्यना प्रव्रजित जुल अले उपसम्पन्न नं । इपिं करोड वंगु लाया तःगु भवनय् च्वं च्वंबले बाचा इलय् कामभोगसम्पन्धी संकल्प विकल्प दना वल । सकतां खँ च्वय् वने धुंकूगु बाखँ (जा. नं. ४१२) स थें सविस्तार रूपं कना यनेमाः । भगवान्या वचनकथं आनन्दं भिक्षुसङ्घात छथाय् मुंकेधुंका शास्तां लाया तःगु आसनय् फेतुना सुयातं नं उद्देश्य मयासे “काम वितर्कयागु कल्पना याना च्वनागु मखुला” धका न्यना बिज्यासे सर्वसाधारण भावं आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! क्लेश चिधं मजू । भिक्षुं गुगु कामवितर्क दया वल उकियात दमन यायेमाः । पुलापिं पण्डितपिसं बुद्ध उत्पन्न मज्जनिगु इलय् कामवितर्कयात दमन याना प्रत्येकबुद्धत्व प्राप्त याना काल ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् काशी राष्ट्रय् छगू गामय् निम्ह पासापिं च्वं च्वन । इमिसं लः थल ज्वना बुई वनिगु अले लःथल छखे तया बुँ पाला, लः त्वने प्यासः चायेवं लः त्वं वड्गु जुया च्वन । इपिंमध्ये छम्हसिनं लः त्वंवल । थःगु लःथलं लः मत्वसे मेम्हसिगु लःथलं लः त्वन । सन्ध्या इलय् जंगलं पिहाँ वया मोल्हुया दना च्वंबले वं मती तल - ‘थौं शरीर आदिपाखें जिं छुं पापकर्म ला यानागु मदुला ?’ वं थःम्हं खुया कतःपिनिगु लः त्वनागु खना वल । वयात संवेग जुल अले वया मती वन ‘थुगु तृष्णा बढे जुया जित नरकय् जकं कुतुका बिड्गु मखुला ?’ वं खुया लः त्वंगुया खँय् हे विचार यायां विदर्शना भावनायात वृद्धि यायां प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त याना काल । अले दना दना हे उकी हे मनन याना च्वन । मेम्ह मोल्हुया वया धाल - “पासा ! छें वने नु ।”

“छ जक हूँ, जित छें माःगु मंत, जि प्रत्येकबुद्ध खः ।

“छु प्रत्येकबुद्ध धयापिं छथें जाम्ह जुइला ?”

“अथेसा गथे जुइ ?”

“निलौङ्गु सँ दुपिं, काषायवस्त्र पुनिपिं, उत्तर-हिमालयय् नन्दमूल पर्वतय् च्वना बिज्याइपिं जुइ ।”

वं छचनय् ल्हाः तल । उगु हे क्षणय् वयागु गृहस्थ भेष अन्तर्धान जुया ह्याउँसे च्वंगु वस्त्र धारण याना तःम्ह जुल । पल्पसा त्वयेथें प्वाल प्वालां थिड्गु कायबन्धन (पेटी) चिना तःम्ह जुल । हिथें ह्याउँसे

च्वंगु उत्तरासङ्ग चीवर छखे ब्वहलय् पाछाया तःम्ह जुल । मेघवर्णगु (सुपाँय्थें, जागु ऊन दुगु) पांसुकूल चीवर ब्वहलय् पाछाया तःम्ह जुल, अले भम्बःथें जागु ऊन दुगु (भ्रामर-वर्णगु) पात्र खःगु ब्वहलय् पाछाया तःम्ह जुल । वसपोलं आकाशय् दना धर्मोपदेश बिया च्वं ब्वया नन्दमूलक पर्वतय् हे बिज्याना च्वं बिज्यात ।

मेह नं काशी गामय् गृहस्थी जुया तुं पसलय् फेतुना च्वं च्वन । वं उम्ह उत्तम रूप दुम्ह मिसायागु इन्द्रिययात चञ्चल याना स्वत अले बिचाः यात - 'ध्व लोभ बढे जुया जित नरकय् क्वफाये यंकी ।' वयात संवेग जुल । अले विदर्शना भावना बढे यात, प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त याना वसपोलं आकाशय् दना धर्मोपदेश बिया च्वं ब्वया नन्दमूलक पर्वतय् हे बिज्याना च्वं बिज्यात ।

काशी ग्रामवासीपिं हे निम्ह बौ व काय् नापं लैय् वना च्वन । जंगलया ध्वाखाय् हे खूँत दना च्वन । इमिसं सुं कायबौयात ज्वन धाःसा काययात ज्वना तथा, बौम्हसित "छं धन कया हया थःम्ह काययात छुटे याना यंकि" धयागु शर्तय् त्वःता छ्वइगु जुया च्वन । दाजुकिजापिं निम्ह ज्वन धाःसा किजायात ज्वना तथा दाजुम्हसित त्वःता छ्वइगु जुया च्वन । गुरुशिष्ययात ज्वन धाःसा गुरुम्हसित कुना शिष्यम्हसित त्वःता छ्वइगु जुया च्वन । शिष्य विद्याया लोभं धन कया हया आचार्ययात त्वःतका यंकीगु जुया च्वन । इपिं कायबौपिसं खूँत पिपा च्वन धयागु खँ सिइका इमि थवंथवय् सहलह यात - "छं जित बौ धाये मते, अले जिं नं छंत काय् धाये मखु ।" खूँतयसं इमित ज्वन । अले ज्वनेथुंका छिपिं सु धका न्यंबले इमिसं सिइक सिइकं चाय्क चाय्क "जिपिं सुं मखु" धका मखुगु खँ ल्हात । जंगलं पिहाँ वया सन्ध्या इलय् इपिं निम्हमध्ये काय्म्हं थःगु शीलया विचार यात । अले वयात थःम्हं मखुगु खँ ल्हानागु मृषावाद खने दत । वं बिचाः यात - 'थुगु पाप बढे जुया वया जित नरकय् क्वफाये यंकी । जिं थुगु चित्तया खितियात मदय्का छ्वये माल ।' वं विदर्शना भावनायात वृद्धि याना प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त याना अले आकाशय् दना हे बौम्हसित धर्मोपदेश बिया नन्दमूलक पर्वतय् बिज्याना च्वं बिज्यात ।

काशी गामय् हे छम्ह ग्राम-भोजकं (गांया प्रमुखं) पशु हत्या मयाकल । बलिकर्मया इलय् मनूतयसं मुना वयाके न्यंबन - "स्वामी ! जिमिसं मृग, फां आदि स्याना यक्षपित बलि बिये माल । ध्व बलिकर्म यायेगु ई खः ।

"गथे छिमिसं याना वयागु खः अथे हे या ।"

मनूतयसं आपालं आपाः प्राणी हिंसा यात । वं यक्व न्याँ ला खंबले वया मनय् पश्चाताप जुल - थुपिं मनूतयसं जिगु छगू वचनं हे थुलिमच्छि प्राणीपित स्यात । वं झ्याःलिकक दना विदर्शना भावना बढे याना, प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त यात अले आकाशय् दना हे धर्मोपदेश बिया नन्दमूलक पर्वतय् हे बिज्याना च्वं बिज्यात ।

मेह नं काशी राष्ट्रय् हे च्वंम्ह ग्राम-भोजकं अय्लाः थ्वं आदि नशालु पदार्थ मिइकेगु बन्द यात । मनूतयसं न्यंबन - "स्वामी ! न्हापा ध्व हे इलय् सुरा-उत्सव (नखः) हना वया च्वनागु खः । आः छु यायेगु ?" लिसः बिल - "छिमिसं थःगु पुलांगु परम्पराकथं या ।" मनूतयसं नखः हन अले अय्लाः थ्वं त्वना त्वापु थला ल्हाः तुति त्वथुल, छर्चो तज्याकल, न्हायपं ध्यंकल अले आपालं दण्डया भागी जुल । ग्राम-भोजकं खना बिचाः यात - 'यदि जिं वचन छगू मबियागु जूसा थुलिमच्छिसिनं दुःख सिइ मखुगु जुइ ।' वं पश्चाताप चाल अले विदर्शना भावना बढे याना प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त याना आकाशय् दना "अप्रमादी जु" धका उपदेश बिया, नन्दमूलक पर्वतय् बिज्याना च्वं बिज्यात ।

लिपा जूबले न्याम्ह प्रत्येकबुद्धपिं भिक्षाचारया नितिं वाराणसी ध्वाखाय् कुहाँ बिज्याना, बांलाक वस्त्र धारण याना, मनयात लय्ताय्केगु कथं भिक्षाटन यायां लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः बिज्यात । जुजुं

वसपोलपिंत खनेसाथं श्रद्धावान् जुया लाय्कुळ्हेय् लसकुस याना व्वना हया तुति सिइका बास वःगु चिकनं बुइका सासाःगु भिभिंगु भोजन न्ह्यच्याकल । अनंलि छखेलिक्क फेतुना जुजुं विन्ति यात - “भन्ते ! प्रथम आयुया अवस्थाय् हे छलपोलपिंत प्रव्रज्या शोभा व्यू । शुगु आयुस प्रव्रज्या कयाबले छलपोलपिसं कामभोगया दुष्परिणाम खंका बिज्यात । छलपिनिगु मनया विषय (आरम्मण) छु खः ?”

वसपोलपिसं वयात लिसः व्युब्युं छसिंकथं शुपिं गाथात धया बिज्यात -

“भित्तो भित्तस्स पानीयं, अदिन्नं परिभुज्जिसं ।
तेन पच्छा विजिगुच्छिं, तं पापं पकतं मया ।
मा पुन अकरं पापं, तस्मा पब्बजितो अहं ॥

“परदारञ्च दिस्वान, छन्दो मे उदपज्जथ ।
तेन पच्छा विजिगुच्छिं, तं पापं पकतं मया ।
मा पुन अकरं पापं, तस्मा पब्बजितो अहं ॥

“पितरं मे महाराज, चोरा अगण्हु कानने ।
तेसाहं पुच्छितो जानं, अज्जथा नं वियाकरिं ॥

“तेन पच्छा विजिगुच्छिं, तं पापं पकतं मया ।
मा पुन अकरं पापं, तस्मा पब्बजितो अहं ॥

“पाणातिपातमकरुं, सोमयागे उपट्टिते ।
तेसाहं समनुज्जासिं ॥

“तेन पच्छा विजिगुच्छिं, तं पापं पकतं मया ।
मा पुन अकरं पापं, तस्मा पब्बजितो अहं ॥

“सुरामेरयमाधुका, ये जना पठमासु नो ।
बहूनं ते अनत्थाय, मज्जपानमकप्पयुं ।
तेसाहं समनुज्जासिं ॥

“तेन पच्छा विजिगुच्छिं, तं पापं पकतं मया ।
मा पुन अकरं पापं, तस्मा पब्बजितो अहंन्ति” ॥

“पासा जुया जिं पासायागु लः खुया त्वना । लिपा उगु पाप याये लात धका जित पश्चाताप जुल । जिं हानं पाप याये मखु । उकिं जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

“मेपिनि तिरि मय्जुयात खना जिगु मनय् छन्द (राग) उत्पन्न जुया वल । लिपा उगु पाप याये लात धका जित पश्चाताप जुल । जिं हानं पाप याये मखु । उकिं जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

“महाराज ! जिमि बौयात जंगलय् खूंतय्सं ज्वना तल । इमिसं न्यनेवं जिं चाय्क चाय्कं मखुगु खं ल्हाये लात । लिपा उगु पाप याये लात धका जित पश्चाताप जुल । जिं हानं पाप याये मखु । उकिं जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

“सोमयज्जया अवसर वयेवं प्राणातिपात याना बिल । जिं इमित अनुमति बिये लात, लिपा उगु पाप याये लात धका जित पश्चाताप जुल । जिं हानं पाप याये मखु । उकिं जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

“सुरा मेरययात कस्ति भापा साः धका भाःम्यूपिं मनूतयूसं अनर्थ जुइकीगु मच्चपान यात । जिं इमिति अनुमति बिये लात । लिपा उगु पाप याये लात धका जित पश्चाताप जुल । जिं हानं पाप याये मखु । उकिं जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

जुजुं नं छपु छपुया ब्याख्या (समेतं) न्यना म्हीतं म्हीतं स्तुति यायां धाल - “भन्ते छलपोलपिनिगु प्रव्रज्या छपिनि अनुरूप जू ।”

जुजुं वसपोलपिंके धर्म न्यना, प्रसन्न जुया चीवर वस्त्र व वासः दान बिया प्रत्येकबुद्धपिंत बिदा बिया छवत । वसपोलपिं नं दानानुमोदन याना अन हे बिज्यात । अननिसें जुजु कामभोगं विरक्त जुल । अपेक्षित जुल । थीथी प्रकारया सासाःगु भोग मयासे मिसापिंत न्वं मतुल, इमिपाखे स्वयेगु तक नं मयात । वैरागी जुल, दना वना शयनकक्षय् वना च्वंवन । अले तुयुगु अंगलय् योगविधि याना ध्यानयागु अभ्यास यात । वं ध्यान लाभी जुया कामभोगयात निन्दा यायां थुगु गाथा धाल -

“धिरत्थु सुबहू कामे, दुगन्धे बहुकण्टके ।
ये अहं पटिसेवन्तो, नालभिं तादिसं सुख’न्ति” ॥

“थुगु दुर्गन्धं जाया च्वंगु, आपालं कँत दुगु कामभोगयात धिक्कार दु । इमित सेवन याना जित अजागु ध्यान सुख लाभ मजू ।”

वया महारानी बिचाः यात - ‘थुम्ह जुजु प्रत्येकबुद्धपिनिगु उपदेश न्यंसैनिसें उद्विग्न जुल । जिपिं लिसे खँ मल्हासे न्वं मवासे शयनकक्षय् वना च्वंवन । जिं वयात ल्हातय् काये माल ।’ व शयनकक्षया लुखाय् थ्यंबले जुजुं कामभोगयात निन्दा याना च्वंगु प्रीतिवाक्य हाला च्वंगु ताःबले कामभोगयात प्रशंसा यायां वं थुगु गाथा धाल -

“महस्सादा सुखा कामा, नत्थि कामा परं सुखं ।
ये कामे पटिसेवन्ति, सगं ते उपपज्जरे’ति” ॥

“कामभोगय् तःसकं स्वाद दु । कामभोग बाहेक सुख मदु । गुपिसं कामभोग सेवन याइ इपिं स्वर्गय् उत्पन्न जूवनी ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं “मभिंम्ह ! छंगु नाश जुइमा । कामभोगय् सुख गन दु धका ? थुकिया परिणाम जुलसा दुःखया दुःख जक दु” धाधां निन्दा याना ल्यं दुगु गाथात धाल -

“अप्पस्सादा दुखा कामा, नत्थि कामा परं दुखं ।
ये कामे पटिसेवन्ति, निरयं ते उपपज्जरे ॥

“असी यथा सुनिसितो, नेत्तिसोव सुपायिको ।
सत्तीव उरसि खित्ता, कामा दुक्खतरा ततो ॥

“अङ्गारानं व जलितं, कासुं साधिकपोरिसं ।
फालं व दिवसंतं, कामा दुक्खतरा ततो ॥

“विसं यथा हलाहलं, तेलं पक्कुथितं यथा ।
तम्बलोहविलीनं व, कामा दुक्खतरा ततो’ति” ॥

“कामभोगय् भतिचा जक स्वाद दुगु खः । कामभोगं पुनिगुर्थे जागु दुःख मेगु मदु । गुपिसं कामभोग सेवन याइ इपिं नरकय् उत्पन्न जुइ ।”

“(बांलाक) जःगु तलवार, नेत्तिस धयागु नःगु खड्गर्थे धार दुगुलिं व छाती सुया च्वंगु भालां सुया स्याःगु चोटं गुलि कष्ट बिइगु खः, उकिया सिबे गुलिखे अप्वः कष्ट कामभोगतय्गु दुःखं बिइ ।”

“म्हधुच्छि गाः वंगु ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु भिगालय् न्हिच्छियंक छुया क्वाका तःगु फालिं गुलि कष्ट बिइगु खः, उकिया सिबे गुलिखे अप्वः कष्ट कामभोगतय्गु दुःखं बिइ ।”

“हलाहल विषं, अथवा ग्वारा ग्वारां दागु चिकनं अथवा लःथे नागु सिजलं गुलि कष्ट बिइगु खः, उकिया सिबे गुलिखे अप्वः कष्ट कामभोगतय्गु दुःखं बिइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं लानियात धर्मोपदेश बियेधुंका अमात्यपित सतके छुवया धाल - “अमात्यपिं ! छिमिसं राज्य या । जि प्रव्रजित जुया वने ।” जनता ख्वया छाती दाया च्वन । व दना वना आकाशय् दना उपदेश बिया, आकाशमार्ग हे उत्तर हिमालयय् वन । अन न्त्याइपुगु प्रदेशय् आश्रम दय्का ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया आयु फुना वनेवं ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्यथना “भिक्षुपिं ! चित्तया खिति चिधं मजू । भतिचा जूसां नं पण्डितपिंसं उकियात तापाकेमाः” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय न्यासः भिक्षुपिं अर्हत् जुल । उगु इलय्यापिं प्रत्येकबुद्धपिं परिनिर्वाण जुया बिज्यात । लानि राहुलमाता खः । जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

४६०. युधज्यय जातक

Dhamma.Digital

“भित्तमच्चपरिव्यूहं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् महाभिनिष्क्रमणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हया दिनय् धर्मसभाय् मुना फेतुना च्वपिं भिक्षुपिंसं शास्तायागु गुणयात प्रशंसा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! यदि दशबल (बुद्ध) गृहस्थ जुया बिज्यागु जूसा वसपोलं सारा चक्रवालय् चक्रवर्ती जुजु जुया बिज्याइगु जुइ, न्हेगू रत्न दुम्ह, प्यंगू ऋद्धिं ऋद्धिमान् जुया अले द्वःच्छिम्हं मयाक कार्यापिं दुम्ह जुइ । वसपोलं थजागु वैभवयात त्वःता कामभोगय् दोष खंका बाचा इलय् छन्द (सारथि) यागु ग्वाहालिं, कन्थक सल गया पिहाँ बिज्यात । (अर्नलि) अनोमा नदी सिथय् प्रव्रज्या कया खुदैतक दुष्कर तपस्या याना सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याना कया बिज्यात । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! तथागतं आः जक महाभिनिष्क्रमण याःगु मखु, न्हापा नं भिनिगू योजन दुगु वाराणसी नगरयागु राज्ययात त्याग याना अभिनिष्क्रमण यानागु दु” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् रम्मनगरय् सब्बदत्त धयाम्ह जुजु दुगु खः । थ्व हे वाराणसी उदय जातक (जा. नं. ४५८) सुरुन्धन नगर जुल, चूलसुत्तसोम जातक (जा. नं. ५२५) स सुदस्सन, सोणनन्द जातक (जा. नं. ५३२) स ब्रह्मवङ्गन, अले खण्डहाल जातक (५४२) स पुष्पवती धयागु सइ जातक (जा.नं. ४४२) स मोलिनी धयागु नां जुलसा अले थुगु युधञ्चय जातकय् रम्मनगर धयागु (वाराणसीया) नां जुल । थुकथं इलय् ब्यलय् वाराणसीया नां हिला च्वंगु दु । सब्बदत्त जुजुया द्वःच्छिम्ह काय्पिं दु । वं युधञ्चय धयाम्ह जेष्ठम्ह काय्पात युवराज (उपराज) दय्का बिल । वं छन्हुया दिनय् सुथ न्हापनं रथय् च्वना राजकीय सम्मान साथ उद्यान क्रीडा याःवना च्वंगु इलय् सिमाया च्चकाय्, घाँय् च्चकाय् दचोने अले सिमा कचाय् व माकःया जालय् आदि थाय् थासय् मोतिया जालथें च्वंक तुयुसे च्वंक खसुति वया च्वंगु खन । अले न्यन - “पासा सारथी ! थ्व छु खः ?

“देव ! थ्व हिमपातया इलय् वइगु खसुति (ओस विन्दु) खः ।”

व न्हिच्छियंके उद्यानय् मिहता च्वन । सन्ध्या इलय् लिहाँ वया च्वंगु इलय् वं खन - “पासा सारथी ! न्हाचःयागु गन वन ? आः इपिं ओस विन्दु खने मंत ।”

“देव ! निभा लुइवं इपिं नाया बैय् वन ।”

थ्व खँ न्यना वयात संवेग जुल । वं बिचाः यात - ‘थुपिं प्राणीपिनिगु जीवन नं घाँसय् दुगु ओस विन्दुसमान खः । जिं रोग ब्याधिं मथ्यूनबले हे मांबौपिंके न्यना प्रव्रजित जुइमाः ।’ वं ओस विन्दुयागु हे ध्यान याना स्वंगू भवयात मिं च्याना च्वंगु खंकल, अले थःगु लाय्कु छेंय् मवंसे, बांलाक समाये याना तःगु विनिश्चयशालां बौयाथाय् वना बौयात वन्दना याना छखेलिकक दना प्रव्रज्यायागु याचना यायां थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“मित्तामच्चपरिव्यूहं, अहं वन्दे रथेसभं ।
पब्बजिस्सामहं राज, तं देवो अनुमञ्जतू’ति” ॥

“जि पासापिं अमात्यपिंसं घेरा लगे याना च्वंम्ह जुजुयात प्रणाम याना च्वना । हे महाराज ! जि प्रव्रजित जूवने । हे देव ! जित वचन बिया बिज्याहूँ ।”

जुजुं वयात गगं निपुगु गाथा धाल -

“सचे ते ऊनं कामेहि, अहं परिपूरयामि ते ।
यो तं हिं सति वारेमि, मा पब्बज युधञ्चया’ति” ॥

“यदि छंत कामभोगयागु मचाः मगाः जूसा जिं उकियात पूरा याना बिये । छंत कष्ट जुया च्वंगु दःसा जिं चिइका बिये । हे युधञ्चय ! छ प्रव्रजित जुइ मते ।”

वयागु खँ न्यना कुमारं स्वपुगु गाथा धाल -

“न मत्थि ऊनं कामेहि, हिंसिता मे न विज्जति ।
दीपञ्च कातुमिच्छामि, यं जरा नाभिकीरती’ति” ॥

“जित कामभोग्यं छुं मचाः मगाः धयागु मद्दु । अले जित दुःख कष्ट विइपिं नं सुं मद्दु । जिं अजागु द्वीप दय्के मास्ति वः गन जरा जीर्णतां त्वःपु वये फइ मखु ।”

वयागु धापू क्यनेया नितिं शास्तां बापु गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“पुत्तो वा पितरं याचे, पिता वा पुत्तमोरस’न्ति” ॥

“कायं बौयाके प्रार्थना यायां अले बौम्ह काय्यात प्रार्थना यायां -

ल्यंगु बापु गाथा जुजुं धाल -

“नेगमो तं याचे तात, मा पब्बज युधञ्चया’ति” ॥

“तात ! निगमवासीपिसं प्रार्थना याना च्वन ‘छ प्रव्रजित जुइ मते धका’ ।”

कुमारं हानं न्यापुगु गाथाद्वारा निवेदन यात -

“मा मं देव निवारोहि, पब्बजन्तं रथेसभ ।

माहं कामेहि सम्मतो, जराय वसमन्वगु’ति” ॥

“हे राजन् ! हे देव ! जित प्रव्रज्या कायेगुलिं पना विज्याये मते । जि कामभोग्य प्रमादी जुया जराया बशय् वने मास्ति मवः ।”

वयागु खं न्यना जुजु हडबडे चाल । मांम्हसिनं - “देवी ! छं कायं पितायाके प्रव्रज्या जुइत वचन फ्वना च्वन” धयागु खं न्यना वं धाल - “छं छु धया च्वनागु ?” वं सासः फिना लुया पालकी च्वन अले याकनं हे विनिश्चयशालाय् थ्यंकः वना (काय्याके) प्रार्थना यायां खुपुगु गाथा धाल -

“अहं तं तात याचामि, अहं पुत्त निवारये ।

चिरं तं दडुमिच्छामि, मा पब्बज युधञ्चया’ति” ॥

“यः पुता ! जिं छंके याचना याना च्वना । यः पुता ! छंत गना च्वना । ताःकालतक छंत स्वया च्वने मास्ति वः । हे युधञ्चय ! छ प्रव्रजित जूवने मते ।”

मांयागु खं न्यना राजकुमारं न्हेपुगु गाथा धाल -

“उस्सावोव तिणग्गम्हि, सूरियुग्गमनं पति ।

एवमायु मनुस्सानं, मा मं अम्म निवारया’ति” ॥

“निभा लुया वयेवं गथे घाय् च्वकाय् च्वंगु खसुति कुतुं वनिगु खः, व हे अवस्था मनुष्यपिनिगु आयु नं खः । मां ! जित प्रव्रजित जुइत गने मते ।”

थथे धाल नं मांम्हसिनं बारम्बार जिद्दी याना हे च्वन । अनंलि बोधिसत्त्वं बौयात सम्बोधन याना च्यापुगु गाथा धाल -

“तरमानो इमं यानं, आरोपेतु रथेसभ ।

मा मे माता तरन्तस्स, अन्तरायकरा अह’ति” ॥

“हे राजन् ! जिमि मांयात तुरन्त हे पालकी फेतुइका विज्याहूँ । जिमि मां जिगु (संसार सागरं) पार तरे जुइगुली पंगल थ मजुइ ब्यु ।”

जुजुं काय्यागु खैं न्यना धाल - “भद्रे ! म्वाल, हूँ, थःगु पालकी च्वं हूँ । रतिवर्धन महलय् वना च्वं हूँ ।” वं जुजुयागु खैं न्यना च्वं च्वने मफया मिस्त नापं तुं दरवारय् वन अले दना दना हे विनिश्चय ध्वाखापाखे मिखा ब्वया थथे मती तल- ‘पुत्रयागु खबर छु दु थें ?’ बोधिसत्त्वं नं मांम्ह वनेवं बौयाके वचन फ्वन । जुजुं नं वयात गने मफुसेलि वचन बिल - “तात ! थःगु इच्छा पूरा या । प्रव्रजित जू हूँ ।” वचन ब्यूगु इलय् बोधिसत्त्वया चिधिकम्ह किजा युधिष्ठिरकुमारं नं बौयात प्रणाम याना वचन फ्वन - “तात ! जित नं प्रव्रजित जुइत वचन बिया बिज्याहूँ ।” निम्हं दाजुकिजापिसं बौयात प्रणाम याना कामभोगयात त्याग याना जनता ब्वना विनिश्चयशाला त्वःता वन । लानिं “जिमि कायं प्रव्रजित जुया वनेवं रम्मनगर सुनसान जुया भिज्याय् मिज्याय् जुइगु जुल” धका विलाप यायां ख्वया ख्वया निपु गाथात धाल -

“अभिधावथ भदन्ते, सुञ्जं हेस्सति रम्मकं ।
युधञ्चयो अनुञ्जातो, सब्बदत्तेन राजिना ॥

“योहु सेट्ठो सहस्सस्स, युवा कञ्चनसन्निभो ।
सोयं कुमारो पब्बजितो, कासायवसनो बली’ति” ॥

“छंगु भिं जुइमा, ब्वाँय् हूँ । रम्यक नगर शून्य जुइगु जुल । सब्बदत्त जुजुं युधञ्चययात प्रव्रजित जुइत आज्ञा बिया बिज्याये धुंकल ।”

“गुम्ह लुँथें ह्याउँसे च्वांपिं द्वःच्छिम्ह ल्याय्म्हपिं काय्पिं स्वयां भिंम्ह खः, उम्ह थ्व बलवान्म्ह कुमार काषायवस्त्र धारण याना प्रव्रजित जुया वनेत च्वं च्वन ।”

बोधिसत्त्व तुरन्त प्रव्रजित जू मवं व मांबौपितं प्रणाम याना चिधिकम्ह किजा युधिष्ठिर कुमारयात नापं ब्वना नगरं पिहाँ वन । लिपा जनतापितं गना, निम्हं हिमालयय् दुने वना मनोरम स्थानय् आश्रम दय्का ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । अनलि ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना जीवनभर तक जंगलयागु फलमूल ननं ब्रह्मलोकगामी जुल । थुगु खँया अन्तय् अभिसम्बुद्ध गाथा थुकथं दु -

“उभो कुमारा पब्बजिता, युधञ्चयो युधिष्ठिलो ।
पहाय मातापितरो, सङ्गं छेत्वान मच्चुनो’ति” ॥

“युधञ्चय व युधिष्ठिल निम्हं कुमारपिं मांबौपितं त्वःता मृत्युपासयात चःफुना प्रव्रजित जुया वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, तथागतं न्हापा नं राज्य त्वःता प्रव्रजित जूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मांबौ महाराज कुल खः । युधिष्ठिर (युधिष्ठिल) कुमार आनन्द खः । युधञ्चय जुलसा जि हे खः ।

४६१. दसरथ जातक

“एथ लक्खण सीता च-” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अबु सिइम्ह छम्ह कुटुम्बिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व बौम्ह सिसैलि शोकाकुलित जुया, सकतां ज्या त्वःता शोकं वैथें जुल । शास्तां प्रत्युष समयय् लोकय् स्वया बिज्यागु इलय् वयागु स्रोतापत्तिफलया उपनिश्रय खना कन्हेखुन्हु श्रावस्ती भिक्षाटन याना भोजन याये सिधय्का भिक्षुपित (विहारय्) छ्वया वसपोलं छम्ह अनुयायी श्रमणयात च्वना वयागु छैय् बिज्यात । अनंलि वन्दना याना फेतूम्हसित मधुर स्वरं सम्बोधन याना बिज्यासे “उपासक ! शोक याना च्वनागु लाकि छु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “खः, भन्ते ! बौ सिना दुःख जुया च्वन” धका बिन्ति यात । “उपासक ! अष्टलोक धर्मयात प्रत्यक्षरूपं स्यूपिं पुलांपिं पण्डितपिसं बौ सिइबले भतिचा नं शोक मयाः” धका आज्ञा जुया बिज्यात । वं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् दशरथ धयाम्ह जुजुं अगतिसं मवंसे धर्मतापूर्वक राज्य याना च्वंगु जुया च्वन । वया भिंखुद्रः मिसातमध्ये थकालिम्ह अग्रमहिषी (बडामहारानी) निम्ह काय् व छम्ह म्हचाय् बुइकल । तःधिकम्ह काय्या नां राम खः, निम्हम्ह काय्या नां लक्ष्मणकुमार व म्हचाय्म्हसिया नां जुलसा सीतादेवी खः । लिपा जबले बडामहारानीया देहावशान जुल । व सिना वनेवं यक्व दिन लिपा जुजु शोकया बशय् लात । अले अमात्यपिसं सम्भे यासैलि वयागु क्रियाकर्म याना मेम्ह मिसायात अग्रमहिषी स्थानय् तल । जुजुं वयात यय्कल अले वयात माया नं यात । लिपा वया नं प्वाथय् दत । अनंलि प्वाथय् दुपित बिइगु सेवा सुसार वयात नं बिल अले काय् छम्ह बुइकल । वयागु नां भरतकुमार धका तल ।

पुत्रस्नेहया कारणं याना जुजुं - भद्रे ! छंत वर बिये, का” धका धाल । वं “कया” धका धया कुमार न्हेदं च्यादं दय्का जुजुयाथाय् वना “देव ! छपिसं जिमि काय्यात वर बिया बिज्यागु दु । आः व बर बिया बिज्याहूँ” धका बिन्ति यात ।

“भद्रे ! का ।”

“देव ! जिमि काय्यात राज्य बिया बिज्याहूँ ।”

अनंलि जुजुं पतिंचा न्याय्का “हे वसली ! छंगु नाश जुइमा । अग्निस्कन्ध (मिट्ट)थें तेज दुपिं जिमि निम्ह काय्यिं दु । इमित स्याका राज्य फ्वनिम्ह” धका ब्वःबिल ।

व ग्याना कोथाय् वन । मेगु हे दिनय् हानं जुजुयाके राज्य हे फ्वन ।

वयात उगु वर मब्यूसे जुजुं - “मिसात धयापिं अकृतज्ञ व मित्रद्रोहीपिं खः । ध्वं कीर्ते पौ अथवा कीर्ते छाप दय्का कायपिंत स्याके छूवयेत बेर मदु” धका मती तल ।

थुलि मती तथा जुजुं कायपिंत सःतके छूवया- “तात ! थन च्वं च्वनेबले छिमित अनेक पंगलत नं वये फु । उकिं छिपिं छिमेकी राज्य् अथवा जंगलय् वना (च्वं हूँ ।) जि मदयेधुंका वया वंश परम्परागत राज्य काः वा” धाल । अनं लिपा ज्योतिषयात सःतके छूवया थःगु आयु परिच्छेद न्यना स्वबले “मेगु भिंनिदँ तक म्वाइ” धका धाःगु न्यना “तात ! अथे जूसा थनिं भिंनिदँ लिपा वया छत्र धारण या वा” धका धाल ।

“ज्यू हवस्” धया बौयात प्रणाम याना ख्वख्वं लाय्कु छेंनं कुहाँ वल । सीतादेवी नं “जि नं दाईपिं लिसें वने” धका बौयात प्रणाम याना ख्वख्वं पिहाँ वन ।

इपिं स्वम्हं महाजनपिं लिसे नगरं पिहाँ वया महाजनपिंत लित छूवया छिसिंकथं हिमालयपाखे वना लः दुगु व फलमूल याउँक दुगु थासय् आश्रम दय्का फलाफल नया जीवन यापन याना च्वन ।

अनंलि लक्ष्मण पण्डित व सीतां राम पण्डितयाके “छपिं जिमि बौया थासय् च्वना बिज्यागु दु । उकिं छपिं आश्रमय् हे च्वना बिज्याहूँ । फलफुल हया जिमिसं छपिनिगु पोषण याये” धया प्रार्थना याना वयाके वचन काल ।

अनंनिसे राम पण्डित अन हे च्वं च्वन । अले इमिसं फलफुल कया हया वयागु सेवा याना च्वन । थुकथं इपिं फलफुल नया जीवन यापन याना च्वंबले पुत्रशोकया कारणं याना दशरथ महाराज गुदँ दुबले सिना वन ।

वयागु शरीरकृत्य यायेधुंका लानिं थःम्ह काय् भरतकुमारयात छत्र धारण याकि धका धाल । अमात्यपिसं छत्रया मालिक जंगलय् दु धका मब्यू । “जिमि दाई राम पण्डितयात जंगलं हया छत्र धारण याके” धया भरतकुमार पञ्चराज ककुधभण्ड (खड्ग, छत्र, मुकुट, खराऊ व चाम्बः) ज्वना चतुरङ्गिनी सेना व्वना इपिं च्वना च्वंगु थासय् थ्यंकः वन । अन लिक्कसं सेनातय्त छावनी दय्का तथा निम्ह प्यम्ह अमात्यपिलिसे लक्ष्मण पण्डित व सीतादेवीपिं जंगलय् वना च्वंगु इलय् आश्रमय् वना आश्रमयागु लुखाय् बांलाक तथा तःगु लुंया मूर्तिथे निराशंकी जुया सुखपूर्वक च्वना च्वंम्ह राम पण्डितयाथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क दन । अनंलि जुजुया खबर न्यंका अमात्यपिलिसे तं पाली भोसुना ख्वल । राम पण्डितं शोक मयाः ख्व, नं मख्वः । भ्याः भतिचा नं वयागु इन्द्रिय विचलित मयाः ।

भरत ख्वया च्वंगु इलय् सन्ध्या इलय् इपिं निम्ह फलफुल ज्वना थ्यंकः वल । अनंलि राम पण्डितं बिचाः यात - ‘इपिं ल्याय्म्ह ल्यासे तिनि । जिकेथे थुडके फुगु प्रज्ञा इमिके मदुनि । तुरन्तमय् हे बौ सिङ्गु खबर न्यंकेबले शोकयात सह याये मफया संभवतः इमितु छाती तक नं पैम्हुइ फु । उकिं उपाय याना इमित लखय् दुने छूवया थुगु खबर न्यंका बिये माली ।’

थुलि बिचाः याना इमिगु न्ह्योने लः दुगु थाय् छगू क्यना “छिपिं तःसकं लिबाका लिहाँ वल । उकिं ध्व दण्डकर्म जुइ” धाधां ध्व लः दुगु थासय् (पुखुली) कुहाँ वना दना च्वं” धका धया न्हापांगु बापु गाथा धाल -

“एथ लक्खण सीता च, उभो ओतरथोदक’न्ति” ॥

“वा । लक्ष्मण व सीता निम्हं लखय् कुहाँ हूँ ।”

इपिं छगू हे वचनं लखय् कुहाँ वना दना च्वन । अनं लिपा इमित उगु खबर न्यंकु न्यंकु ल्यं दुगु बापु गाथा धाल -

“एवायं भरतो आह, राजा दसरथो मतो'ति” ॥

“थुम्ह भरतं 'जुजु दशरथ सित' धका धाल ।”

बौम्ह सिङ्गु खबर न्यनेखतं इपिं मचाला वना बेहोश जुल । मेगु पटक नं इमित न्यंकूबले हानं नं बेहोश जुल । थुकथं स्वकोतक बेहोश जुङ्गुका इपिं अमात्यपिसं लखं इमित थकया हया बैय् तया आश्वासन बिसेलि सकले थवंथवय् ख्वख्वं छाती दादां ख्वया च्वन । अनंलि भरतकुमारं बिचाः यात - 'जिमि दाई लक्ष्मण व तता सीतादेवी बौ मदुगु खबर न्यनेखतं शोकयात थामे याये मफुत । राम पण्डित जुलसा शोक नं मयाः, विलाप याना नं मजू । वं शोक मयागुया कारण छु खः धका न्यने माल' धका उगु खँ न्यनेत निपुगु गाथा धाल -

“केन रामप्यभावेन, सोचितब्बं न सोचसि ।
पितरं कालकतं सुत्वा, न तं पसहते दुख'न्ति” ॥

“हे राम ! छुकियागु प्रभावं याना छं नुगः मद्धिका सोचे याये माःथाय् सोचे मयानागु ? (भी) बौ मदुगु खँ न्यना नं उगु दुःखं छंत पीडा मब्यूगु ?”

अनंलि राम पण्डितं थःम्हं शोक मयानागुया कारण ककं -

“यं न सक्का निपालेतुं, पोसेन लपतं बहुं ।
स किस्स विञ्जू मेधावी, अत्तानमुपतापये ॥

“दहरा च हि वुद्धा च, ये बाला ये च पण्डिता ।
अट्टा चेव दलिद्धा च, सब्बे मच्चुपरायणा ॥

“फलानमिव पक्कानं, निच्चं पतनतो भयं ।
एवं जातान मच्चानं, निच्चं मरणतो भयं ॥

“सायमेके न दिस्सन्ति, पातो दिट्ठा बहुज्जना ।
पातो एके न दिस्सन्ति, सायं दिट्ठा बहुज्जना ॥

“परिदेवयमानो चे, किञ्चिदत्थं उदब्बहे ।
सम्मूढ्हो हिंसमत्तानं, कयिरा तं विचक्खणो ॥

“किसो विवण्णो भवति, हिंसमत्तानमत्तनो ।
न तेन पेता पालेन्ति, निरत्था परिदेवना ॥

“यथा सरणमादित्तं, वारिना परिनिब्बये ।
एवम्पि धीरो सुतवा, मेधावी पण्डितो नरो ।
खिप्पमुप्पतितं सोकं, वातो तूलंव धंसये ॥

“मच्चो एकोव अच्चेति, एकोव जायते कुले ।
संयोगपरमात्वेव, सम्भोगा सब्बपाणिनं ॥

“तस्मा हि धीरस्स बहुस्सुतस्स, सम्पस्सतो लोकमिमं परञ्च ।
अञ्जाय धम्मं हदयं मनञ्च, सोका महन्तापि न तापयन्ति ॥

“सोहं दस्सञ्च भोक्खञ्च, भरिस्सामि च जातके ।
सेसञ्च पालयिस्सामि, किच्चमेतं विजानतो'ति” ॥

“न्त्याम्ब विलाप याःसां नं सुनानं जीवन रक्षा याये फइ मखु । उकिं सुं बुद्धिमानी मेधावी छाया थःत थःम्हं कष्ट बिइगु ?”

“ल्याय्म्हपिं नं, बुराबुरीपिं नं, मूर्ख व पण्डितपिं नं, धनी व गरीबपिं नं सकलें सकलें मरणशीलपिं खः ।”

“पाके जूगु फलतय्त न्हिथं कुतुं वइगु भय दया च्वनीथें हे जन्म काइपिं सत्त्वप्राणीपिंत न्हिथं मरण जुइ माःगु भय दया च्वनी ।”

“सुथे खने दुपिं आपा धयाथें मनूत सन्ध्या इलय् खने मडु । सन्ध्या इलय् खने दुपिं आपाः धयाथें मनूत सुथेपाखे खने मडु ।”

“ख्वयेगु हालेगु याना थःत थःम्हं कष्ट बिया मूढजनपिंत छुं लाभ दइगु जूसा पण्डितपिं नं ख्वइगु जुइ, विलाप याइगु जुइ ।”

“थःत थःम्हं कष्ट बिइबले गंसि व दुर्वर्ण जुया वनिगु सिबाय अजागु ख्वयेगु हालेगुलिं सिना वंपिंत रक्षा जुइ मखु । उकिं ख्वयेगु हालेगु ब्यर्थ खः ।”

“गथे मिं नःगु छेंयात अविलम्ब लखं स्याना बिइमाः । अथे हे याना धैर्यवान् व मेधावी पण्डित पुरुषं फसं कपाय्यात ब्वय्का छ्वइथे याना उत्पन्न जूगु शोकयात याकनं हे हटे याना छ्वयेमाः ।”

“मनूत याकचा सिना वनी अले याकचा हे गुगुं कुलय् जन्म जुइम्ह खः । सम्भोग व संयोग मात्रं जक प्राणीपिं थःथिति जूपिं खः ।”

“उकिं हे गुम्ह धीर बहुश्रुतम्ह खः । व इहलोक व परलोक नितांयात अनित्य धका खंकी अले अष्टलोक धर्मयात सिइके फत धाःसा न्ह्याथिं जाःगु तःधंगु शोकं नं वयागु नुगलय् ताप बिइ फइ मखु ।”

“बिये बहःगु यश बिइम्ह, बिये बहःगु भवभोग बिइम्ह, भरण पोषण याये बहःपिं ज्ञातिपिंत भरण पोषण याइम्ह अले प्रजापिंत पालन यायेगु कर्तव्य स्यूम्ह जिथें जाम्ह पण्डितं छाया शोक यायेगु ?”

थुपिं भ्रिपु गाथाद्वारा अनित्यसम्बन्धी खँ प्रकाश याना तःगु जुल ।

राम पण्डितयागु थुगु अनित्यतायुक्त धर्मदेशना न्यना परिषद् शोक मडुपिं जुल । अनं लिपा राम पण्डितयात वन्दना याना भरतकुमारं “वाराणसी राज्य ग्रहण याना बिज्याहूँ” धका प्रार्थना यात ।

“तात ! लक्ष्मण व सीतादेवीयात ब्वना यंका राज्य अनुशासन या ।”

“देव ! छपिं ले ?”

“तात ! जिमि अबुं जित भिंनिदै लिपा वया राज्य या धका धया बिज्यागु खः । यदि जि आः हे वन धाःसा जिं वसपोलया वचन माने याःम्ह जुइ मखु । मेगु स्वदै दय्का जक वये ।”

“उलि तकया दुने सुनां राज्य याइगुले ?”

“छं या ।”

“जिं याये मखु ।”

“अथे जूसा जि मवःतले थुगु पादं (खडाउं) राज्य याइ” धका थःगु घाय्यागु लाकां त्वःता बिल ।

इपिं स्वम्हसिनं लाकां ज्वना पण्डितयात वन्दना याना महाजनपिसं चाहुइका वाराणसी वन । स्वदैतक लाकां नं राज्य यात । अमात्यपिसं घाँय्यागु लाकां राजगद्दी तथा मुद्दा छिने याइगु जुया च्वन । यदि न्याय निसाफ मिले मजुल धाःसा लाकां थवंथवय् ल्वाइगु जुया च्वन । थुगु लक्षण खनेवं मुद्दा हानं स्वयेगु यात । बांलाक न्याय निसाफ यायेवं लाकां गथे खः अथे हे च्वना च्वनिगु जुया च्वन । स्वदै लिपा राम पण्डित जंगलं पिहाँ वया वाराणसी नगरय् थ्यंका उद्यानय् वन । व वःगु खँ सिइका कुमारपिं अमात्यपिं व्वना उद्यानय् वना सीतायात अग्रमहिषी याना इपिं निम्हसितं अभिषेक यात । थुकथं अभिषेक प्राप्त याना महासत्त्व समये याना तःगु रथय् च्वना विशाल परिवारलिसे तुं नगरय् दुहाँ वना नगर परिक्रमा याना श्रेष्ठगु चन्दक दरबारय् वन । अनंनिसैं भिंखुद्धः दैतक धर्मतापूर्वक राज्य याना स्वर्गवास जुया वन ।

अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु खँ कना बिज्यागु जुल -

“दस वस्ससहस्सानि, सट्ठि वस्ससत्तानि च ।
कम्बुगीवो महाबाहु, रामो रज्जमकारयी’ति” ॥

“सुवर्ण वर्णगु कक्कु दुम्ह व महाबाहु दुम्ह रामं भिंखुद्धः वर्ष तक राज्य यात ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय कुटुम्बिक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् दशरथ महाराज शुद्धोदन महाराज खः । मां महामाया, सीता राहुलमाता, भरत आनन्द, लक्ष्मण सारिपुत्र व परिषद् जुलसा बुद्ध-परिषद् खः । राम पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४६२. संवर जातक

“चतुद्वारमिदं नगरं-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् निराश जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती च्वंम्ह कुलपुत्र छम्हसिनं शास्तायाके धर्मदेशना न्यना प्रव्रजित जुया, आचार्य उपाध्याययागु सेवाया व्रत पूरा यायां निगुलिं प्रातिमोक्षयात अभ्यास याना न्यादँ दसेलि आचार्य उपाध्यायपनिथाय् वना न्यंवन - “कर्मस्थान ग्रहण याना आरण्यय् (जंगलय्) वना च्वं वनेला ?” व कोशल राष्ट्रया छगू प्रत्यन्त गामय् वना च्वंवन । अन वयागु न्यासि जुइगु, दनिगु, फेतुइगु गौतुलेगु ईर्यापथ खना लय्ताया वयात मनूतय्सं पर्णशाला दय्का बिल अले वयात सेवा याना च्वन । अन वर्षाकालय् वर्षावास च्वनेगु स्वीकार याना प्रयत्नशीलम्ह जुया, अत्यन्त उत्साह तथा स्वलातक कर्मस्थानयागु भावना यात नं किचः मात्र नं छुं मखनेवं वं मती तल - ‘पक्का नं शास्तां कना बिज्याना तःगु उपदेशकथं प्यथी

अयोग्यपिं मनूतमध्ये जि नं छुम्ह जुइमाः । जित जंगलय् च्वनां छु लाभ ? जि जेतवनय् वना तथागतयागु दर्शन यायां अले वसपोलयागु मधुरगु धर्मदेशना न्यन्यं अन हे च्वं च्वने माल । वं कुतः यायेगु त्वःता बिल । अले जंगलं पिहाँ वया छुसिंकर्थं जेतवनय् थ्यंकः वन । आचार्य उपाध्यायपिसं व, बलिसे मिलेचले जूपिसं लिहाँ वये माःगुया खँ न्यंबले वं उगु खँ इमित कन । “थये छाया यानागु ?” धया वयात निन्दा यायां इमिसं वयात शास्तायाथाय् व्वना यंकल । शास्तां न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ! मं मदुम्ह भिक्षुयात छाया व्वना हयागु ?” इमिसं विन्तियात– “भन्ते ! थ्व कुतः यायेगु त्वःतुम्ह खः ।” शास्तां न्यना बिज्यात – “छु धात्थे खः ला ?” “धात्थे खः, भन्ते !” धका विन्ति यायेवं “भिक्षु ! प्रयत्न यायेगु छाया त्वःता बियागु ? थुगु (बुद्ध) शासनय् प्रयत्न मयाइम्ह (निवीर्य), अलसी मनुखं श्रेष्ठ फल अर्हत्वयात प्राप्त याना काये फइ मखु । प्रयत्न याःम्हसिनं थुगु धर्मयात साक्षात्कार याना काइ । छु न्हापाया जन्मय् प्रयत्न याइम्ह व उपदेशया खँ न्यनीम्ह खः । थ्व हे कारणं छं वाराणसी जुजुया दकसिबे चिधिकम्ह काय् जुया नं पण्डितपिनिगु उपदेश न्यना श्वेत-छत्र धारण यात” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् संवरकुमार जुजुया सच्छिम्ह काय्पिमध्ये दकले चिधिकम्ह कान्छाम्ह खः । जुजुं छम्ह छम्ह अमात्यपिंत छम्ह छम्ह कुमारपिंत म्हतिं म्हतिं शिक्षा बिइगु भाला बिल । संवरकुमारया आचार्य बोधिसत्त्व खः, पण्डितम्ह, मेधावीम्ह, राजपुत्रया नितिं बौथे जाम्ह । राजपुत्रपिं शिक्षित जुइवं अमात्यपिसं इमित जुजुया न्ह्योने तये यंकल । जुजुं कुमारपिंत जनपद बिल । सकतां शिल्पय् सय्के सिइके याना संवरकुमारं बोधिसत्त्वयाके न्यन – “तात ! यदि अबुं जित जनपदय् छवत धाःसा जिं छु यायेमाः ।”

“तात ! छंत जनपद बियेत स्वत धाःसा छं जनपद काये मते । अले ‘देव ! जि दकसिबे चिधिकम्ह खः । जि नं वन धाःसा छपिनिगु चरणय् सुं दइ मखु । जि छपिनिगु चरणय् हे सेवा याना च्वं च्वने’ धका धा ।”

छन्हुया दिनय् संवरकुमार प्रणाम याना छखेलिक्क दना च्वंम्हसित जुजुं न्यन – “तात ! छु छंगु विद्या पूरा जुलला ?”

“जुल, देव !”

“छंत जनपद बिये ।”

“छपिनिगु चरणय् सुं दइ मखु । जि छपिनिगु चरणय् हे च्वं च्वने ।” जुजुं लयताया “ज्यू” धया स्वीकार यात ।

अनंलि जुजुया चरणय् च्वना च्वंबले थःम्ह गुरुयाके न्यन – “तात ! आः छु यायेगु ?”

“जुजुयाके पुलांगु उद्यान पवना का ।”

वं जुजुयाके उद्यान कया अन बुया वःगु फलफुल नगरया ततःधंपिं (प्रभावशालीपिं) मनूतय्त उपहार बिइके छवल । अले “आः छु यायेगु ?” “तात ! जुजुयाके आज्ञा कया नगरय् भोजन व तलब इनेगु ज्या छं हे या ।” वं अजागु हे आज्ञा कया नगरय् सुयातं तोमफिइक ज्याला, तलब इना बिल । हानं

बोधिसत्त्वयाके न्यना अले जुजुयागु वचन कया व नगरय् ज्या याइपिं कर्मचारीतयत्, सलतयत् व सेनातयत् सुयातं तोमफिइक रासन इना बिल । मेगु जनपदं वःपिं दूततय्गु निवासस्थान आदि व्यवस्था यायेगु व व्यापारीतयके कर आदि कायेगु सकतां ज्या थःम्हं स्वयं यात । थुकथं वं बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसारं यायां सकतां दुने व पिनेया मनूत, नगरयापिं व राष्ट्रय् च्वपिं मनूतयत् व अतिथिपिंत नया सिखलं चिइथें याना थःगु भिगु व्यवहारं थःगु ल्हातय् काल । व सकसियां लोकप्रियम्ह जुल, सकसियां यःम्ह जुल ।

लिपा, मृत्युशय्याय् गोतुला च्वंम्ह जुजुयाके अमात्यपिसं न्यन - “देव ! छपिं मदय्का श्वेत-छत्र सुयात विइगु ?”

“तात ! जिमि सकलें कायपिं श्वेतछत्रया उत्तराधिकारीपिं हे खः । अथेनं छिमित गुम्ह यल वयात व्यु ।”

व सिना वनेवं वयागु शरीरकृत्य याना न्हेन्हु दुखुन्हु मुना निश्चय यात - “जुजुं वयात श्वेतछत्र व्यु गुम्ह भी सकसियां यः’ धका धया थकूगु दु । इमिसं वयात लुंया छडी व श्वेतछत्रं अलंकृत यात । संवर महाराजं बोधिसत्त्वया उपदेशय् च्वना धर्मानुसार राज्य याना । बाकी गुइगुम्ह (९९) कुमारपिं “जिमि “बौ जुजु सिना वन । संवरकुमारयात छत्र बिल । व दकसिबे चिधिकम्ह खः । वयात छत्र बिये बहः मजू । दकसिबे थकालिम्हसिया छत्रचनय् छत्र धारण याकेगु” धका बिचाः याना मुना वया नगरयात घेरा लगे याना संवरकुमारयात सन्देश छत्रव- “जिमित छत्र व्यु मखुला धयागु जूसा युद्ध या ।” संवरकुमारं बोधिसत्त्वयात उगु खबर कना न्यन - “आः छु यायेगु ?” “महाराज ! छत्रपिनि दाजुपिलिसे युद्ध याये माःगु मद्दु । छत्रपिसं बौया धनया सच्छिव्व थला उकी मध्ये गुइगुं ब्वः दाजुपिंत बिइके छत्रवया बिज्याहूँ । अले छत्रिमिगु भाग का धका धया बिज्याहूँ । जि छत्रपिलिसे युद्ध याये माःगु मद्दु ।” वं अथे हे याना इना बिल । अनलि दकसिबे थकालिम्ह दाजुम्ह, उपोसथकुमार धयाम्हसिनं सकसितं सःतके छत्रवया धाल - “तात ! जुजुपिंत सुनानं बुके फइ मखु । हानं थ्व भीम्ह दकसिबे चिधिकम्ह किजा हे खः, व भीम्ह शत्रु नं ला मखुनि । वं भी बौयागु धन बिइके हया धया हल “जि छत्रपिलिसे युद्ध याये माःगु मद्दु । भी सकसिनं छत्रकोलं छत्र धारण नं याये फइ मखु । थुम्ह (चिधिकम्ह किजा) हे जुजु जुइमा । वा, वयात नाप लाये नु, अले राज कुटुम्ब वयात हे लःल्हाना थःगु जनपदय् लिहाँ वने नु ।” इपिं सकलें कुमारपिसं नगरया धवाखा चायके बिया, शत्रुता त्याग याना, नगरय् दुहाँ वन । जुजुं अमात्यपिनिपाखें इमिगु सत्कार याका लसकुस याकल । कुमारपिं आपालं अनुयायीत ब्वना न्यासि हे वया लाय्कु छेंय वना संवर महाराजया प्रति आदरभाव क्यना चिजागु आसनय् फेतुत । संवर महाराज श्वेतछत्रया क्वय् सिंहासनय् फेतुत, महान् राजकीय छ्वाँटं व महान् ऐश्वर्य दय्क । गन गन जुजुं स्वल अन अन च्वपिं कम्प जुल । उपोसथकुमारं संवरकुमारयागु ऐश्वर्य खंका मती तल - “शायद जिमि पितां संवरकुमार जुजु जुइ धका सिइका जिमित जुलसा जनपद व्यूगु जुइमाः अले उकिं हे थ्वयात मब्यूगु जुइमाः ।” व वलिसे खँल्हाबल्हा यायां स्वपु गाथात धाल -

“जानन्तो नो महाराज, तव सीलं जनाधिपो ।

इमे कुमारे पूजेन्तो, न तं केनचि मञ्जथ ॥

“तिट्टन्ते नो महाराजे, अदु देवे दिवङ्गते ।

जाती तं समनुञ्जिसु, सम्पस्सं अत्थमत्तनो ॥

“केन संवर वत्तेन, सञ्जाते अभितिट्टसि ।

केन तं नातिवत्तन्ति, जातिसङ्गा समागता’ति ॥

“लासा, जुजुं, हे महाराज ! हे जनाधिप ! छपिनिगु शीलयात सिइका (भविष्यत् जुजु जुइगु खंका) हे जिपिं गुइगुम्ह (९९ म्ह) कुमारपितं म्हतिं छगू छगू जनपद ब्यूगु जुइमाः । छपितं धाःसा छुं मब्यूगु जुइमाः ।”

“छपितं थःथितिपिसं थःगु हित खंका गुगु जुजु दय्कूगु खः व महाराज म्वाना च्वंबले दय्कूगु खः लाकि सिइधुंका जक ?”

“हे संवर महाराज ! छपिं छु गुगु शील व व्रतया कारणं थपिनि गुइगुम्ह दाजुपिं स्वया नं च्वय् थ्यने फत ? अले छु गुगु कारणं याना मुं वया च्वनापिं ज्ञातिसङ्घपिं छपिं सिबे च्वन्त्याये मफुपिं जुल ?”

वयागु खँ न्यना संवर महाराजं थःगु गुण क्यक्यं थुपिं गाथात धाल -

“न राजपुत्त उसूयामि, समणानं महेसिनं ।
सक्कच्चं ते नमस्सामि, पादे वन्दामि तादिनं ॥

“ते मं धम्मगुणे युत्तं, सुस्सुसमनुसूयकं ।
समणा मनुसासन्ति, इसी धम्मगुणे रता ॥

“तेसाहं वचनं सुत्वा, समणानं महेसिनं ।
न किञ्चि अतिमञ्जामि, धम्मे मे निरतो मनो ॥

“हत्थारोहा अनीकडा, रथिका पत्तिकारका ।
तेसं नप्पटिबन्धामि, निविट्टं भत्तवेतनं ॥

“महामत्ता च मे अत्थि, मन्तिनो परिचारका ।
बाराणसिं वोहरन्ति, बहुमंससुरोदनं ॥

“अथोपि वाणिजा फीता, नानारड्ढेहि आगता ।
तेसु मे विहिता रक्खा, एवं जानाहुपोसथा’ति” ॥

“हे राजपुत्रपिं ! जिं ईर्या मयाना । श्रमण-ब्राह्मण महर्षिपिं अले स्थिर चित्त दुपिं ब्यक्तिपितं सत्कारपूर्वक नमस्कार याना । लिसें, वसपोलपिनिगु पाद चरणय् वन्दना नं याना ।”

“धर्मगुणय् न्ह्याइपु ताःपिं वसपोल श्रमण ऋषिपिसं धर्मगुणय् लगे जुया च्वनाम्ह जित आज्ञाकारी व न्यने धुनागु धर्मयात पालन याइम्ह धका सिइका अनुशासन याना बिज्याइ ।”

“जिं वसपोल श्रमण महर्षिपिनिगु धर्मवचन न्यना वसपोलपिनिगु छुं वचनयात नं उल्लंघन मयाना, छायाधाःसा जिगु मन न्ह्याबलें धर्मय् न्ह्याइपु ताः ।”

“गुपिं किसि सवारत, सैनिकत, रथ सवारत व मेमेपिं पैदल सैनिकत दु, जिं इमि नितिं निर्धारित नसा त्वंसा व तलबत न्हिया न्हिथं बिया च्वनागु दु ।”

“जिमि महामात्यपिं, मन्त्रीपिं, परिचारिकापिसं वाराणसी ला व अय्लाः यक्व छचला च्वन ।”

“हे उपोसथ ! छता मेगु खँ छपिसं सिइका कया बिज्याहुं, थीथी देशं वःपिं धनीपिं व्यापारीतयत् जिं सुरक्षाया व्यवस्था याना तयागु दु ।”

वयागु गुणया खँ न्यना उपोसथकुमारं निपु गाथात धाल -

“धम्मेन किर जातीनं, रज्जं कारेहि संवर ।
मेधावी पण्डितो चासि, अथोपि जातिनं हितो ॥
“तं तं जातिपरिब्यूळ्हं, नानारतनमोचितं ।
अभित्ता नप्पसहन्ति, इन्दवं असुराधिपो’ति” ॥

“हे संवर ! छं धार्मिकपूर्वकं ज्ञातिपिनि राज्यया अनुशासन याना च्वन । छ मेधावीम्ह खः, पण्डितम्ह खः, अले ज्ञातिपित हित याइम्ह नं खः ।”

“गथे असुराधिपतिं इन्द्रयात त्याके फइ मखु, अथे हे छंम्ह शत्रुतयसं आपालं ज्ञातिपिं व रत्नं घेरे याका च्वंम्ह छंत त्याके फइ मखु ।”

संवर महाराजं सकले दाजुपित महान् ऐश्वर्य बिल । इपिं वयाथाय लच्छि, बाच्छिति च्वना “महाराज ! जनपदय् विद्रोह जुल धाःसा जिमिसं स्वया बिये, छपिसं राज्यसुख भोग याना बिज्याहुं” धाधां थथःगु जनपदय् लिहाँ वन । जुजु नं बौधिसत्त्वया उपदेशअनुसार वना आयु फुइवं देवलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षु ! न्हापा जुलसा छ थपायसकं उपदेश माने याइम्ह खः, आः छाया प्रयत्न मयानागु ?” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह संवर महाराज थुम्ह भिक्षु खः । उपोसथकुमार सारिपुत्र खः । मेपिं दाजुपिं स्थविर अनुस्थविरपिं खः, परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । उपदेश ब्यूम्ह अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४६३. सुप्पारक जातक

“उम्मुज्जन्ति निमुज्जन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् प्रज्ञापारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्ह्या दिनय् सनिलय् (सन्ध्या इलय्) सकल भिक्षुपिं, धर्मदेशनार्थ पिहाँ बिज्याये त्यंम्ह तथागतयागु प्रतीक्षा याना च्वंबले इमिसं धर्मसभाय् फेतुना च्वच्चं दशबल (बुद्ध) यागु प्रज्ञापारमितायागु प्रशंसा याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! अहो, भीम्ह शास्ता महाप्रज्ञावान्म्ह खः, विस्तृत प्रज्ञा दुम्ह खः, प्रसन्नगु प्रज्ञा दुम्ह खः, शीघ्रगु प्रज्ञा दुम्ह खः, तीक्ष्णगु प्रज्ञा दुम्ह खः, वसपोलयागु प्रज्ञा दुने थ्यंकः दुहाँ वंगु खः, वसपोल न्ह्यागुं थाय्या निरितिं उपाय कुशलम्ह खः । पृथ्वी समानं विपुलम्ह, महासमुद्रथें गम्भीरम्ह व आकाशथें विस्तृतम्ह खः । सारा जम्बुद्वीपयागु प्रज्ञां बुद्धयात बुके फइ मखु । गथे महासमुद्रया

छालं समुद्रया किनारायात पुला वने फइ मखुगु खः, किनाराय् हे हाना मदया वनी, अथे हे तुं, न्त्याथिंजागु प्रजाय् शास्तायात बुके फइ मखु, शास्तायागु चरणय् हाना नचुया धूधू जुया वनी ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! तथागत आः जक प्रजावान् मखु, न्हापाया समयय् नं ज्ञान परिपक्व मज्जुनिगु इलय् नं प्रजावान्हे हे खः । मिखां मखंम्ह कां जुल नं लः थिया थुगु समुद्रय् थजा-थजागु रत्न दु धका धाये फुम्ह खः ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् कुरु राष्ट्रय् कुरु जुजुं राज्य याना च्वन । (अन) कुरुकच्छ (भरुकच्छ) धयागु छगू पत्तन (पट्टन) गां दु । उगु इलय् बोधिसत्त्व जेष्ठम्ह नाविक (निय्याम जेठ) या काय् जुया जन्म जुल, बांलागु लुंया ऊनथें जाम्ह । नां छुत सुप्पारककुमार । व विशेषकथं बांलाक तःधिक जुल अले भिंखुर्द क्यंबले हे नाविक विद्याय् पारंगतम्ह जुल । लिपा वया बौम्ह सिना वनेवं जेष्ठम्ह नाविक जुया नाविकयागु ज्या याना च्वन । व पण्डितम्ह खः, ज्ञां दुम्ह खः । व च्वना वंगु डुंगाय् गुबलें विपत्ति जुल धयागु मदु । चिभ्याःगु लखं याना वयागु मिखा निगलं मखना कां जुल । अनलि जेष्ठम्ह नाविक जुया नं वं नाविकयागु ज्या त्वःता राज्याश्रयय् जीविका हनेगु संकल्प यात अले व जुजुयाथाय् वन । जुजुं वयात मूल्य निर्धारक दय्का बिल । अबलेनिसें वं जुजुया किसिरत्न, सलरत्न व मोति, भिंम्पू, मणि आदियागु मूल्य कोछिइगु (निर्धारण यायेगु) ज्या याना च्वन । छन्हुया दिनय् छम्ह हाकुगु ल्वहँथें जाम्ह किसि हल अले थ्व जुजुया मङ्गल किसि जुइ धका धाल । वयात स्वया जुजुं धाल - “पण्डितयात क्यं ।” वयात वयाथाय् यंकल । वं थःगु ल्हातं वयागु म्हय् थिया धाल - “थ्व मङ्गल किसि याये बहःम्ह मखु । थ्वया मां नं थ्वयात बुइकूबले वं थ्वयागु अङ्ग बांलाक बिचा याये मफुगुलिं बैय् कुतुं वन, उकिं वयागु ल्यूनेया म्हत्या चित्या जूगु खः । किसि हःपिं सःता इमिके न्यना स्वल । इमिसं धाल - “पण्डितं पाय्छि जुइक हे धाल ।” जुजु लय्ताया वयात च्यागू कार्षापण (दां) बिल ।

हानं, छन्हुया दिनय् सल न्त्योने तये हल अले थुम्ह जुजुया मङ्गल सल जुइ धका धाल । जुजुं वयात नं पण्डितयाथाय् छवया बिल । वं थःगु ल्हातं पचि पचि याना थिया धाल - “थ्व मङ्गल अश्व जुइ योग्यम्ह मखु । थ्व बूबले थ्वया मांम्ह सिइगु खः । उकिं मांया दुरु त्वने मखंगुलिं बांलाक तःधि जुइ मलात ।” वयागु थुगु धापू नं सत्य जुया पिहाँ वल । जुजुं थ्व खँ सिया नं लय्ताया च्यागू कार्षापण जक बिल ।

छन्हुया दिनय् रथ छगू हल अले थ्व मङ्गल रथ जुइ धका धाल । जुजुं व नं वयाथाय् छवया बिल । वं थःगु ल्हातं पचि पचि याना स्वया धाल - “थ्व रथ सिमाया सिं दय्का तःगु खः । उकिं जुजुया नितिं योग्य मजू ।” वयागु उगु खँ नं सत्य जुया पिहाँ वल । जुजुं उगु खँ नं न्यना नं च्यागू हे कार्षापण बिइके बिल ।

वयाथाय् मूल्यवान्गु कम्बल हल । व नं वं वयाथाय् हे छवया बिल । वं थःगु ल्हातं थिया धाल - थुकी छथाय् छुं नया तःगु दु ।” माला स्वबले धात्थें छुं नया तःगु खने दत अले जुजुयात थ्व खँ कन । जुजु लय्ताया च्यागू हे कार्षापण बिइके बिल ।

वं बिचाः यात - “थुम्ह जुजुं थुजा-थुजागु आश्चर्ययागु खँ न्यना नं च्यागू हे जक कार्पापण विइके बिया च्वन । ध्वयागु दान नौयागु दान खः । थुम्ह जुजु नौया सन्तान जुइमाः । जित थजाम्ह जुजुयागु सेवा याना च्वनां छु लाभ ! जि थःगु छेय् हे लिहाँ वने ।” व कुरुकच्छ पत्तनय् हे तुं लिहाँ वन ।

व अन च्वना च्वंगु इलय् व्यापारीतय्सं डुंगा तयार याना सल्लाह यात - “सुयात नियामक दय्केगु ?” इमिसं बिचाः यात - “गुगु डुंगाया सुप्पारक पण्डित च्वनी, उकी च्वनेवं गुबलें विपत्ति वइ मखु । थुम्ह पण्डित उपाय कुशलम्ह खः । मिखां मखना कां जूसां नं सुप्पारक पण्डित हे उत्तमम्ह खः ।” इपिं वयाथाय् वन अले धाल - “जिमिगु डुंगाया निर्देशक जुया व्यु ।”

“तात ! जि मिखां मखंम्ह कां । जिं गुकथं डुंगायात दिशा निर्देश यायेगु ?”

“स्वामी ! मिखां मखंसा नं जिमि नितिं श्रेष्ठम्ह खः ।”

बारम्बार आग्रह यासैलि “का, ज्यूका अथेसा, तात ! छिमिसं धाःकथं डुंगाया दिशा निर्देश याना बिये” धका व डुंगाया च्वंवन । इपिं डुंगाया च्वना महासमुद्रय् वन । डुंगा न्हेन्हुतक निर्विगन न्ह्योने न्ह्यां वना च्वन । अनलि अकाल-वायु फय् वल । प्यलातक प्राकृतिक समुद्रय् गुबलें च्वय् गुबलें क्वय् जुजुं डुंगा सुरमाल समुद्रय् थ्यंकः वल । अन मनुष्य शरीर समानपिं खोचाथे जागु न्हाय् दुपिं न्यात गुबलें च्वय् गुबलें क्वय् थहाँ कुहाँ जुया च्वन । व्यापारीतय्सं इमित खना बोधिसत्त्वयाके उगु समुद्रया नां न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“उम्मुज्जन्ति निमुज्जन्ति, मनुस्सा खुरनासिका ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुदो कतमो अय’न्ति” ॥

“खोचाथे धार दुगु न्हाय् दुपिं मनूत लखं च्वय् नं थहाँ वया च्वन, क्वय् नं क्वसिया च्वन । हे सुप्पारक ! जिमिसं छंके न्यना च्वना, ध्व छु समुद्र खः ?”

अनलि बोधिसत्त्वं थःगु दिशा निर्धारण सूत्रलिसे मिले याना निपुगु गाथा धाल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, खुरमालीति बुच्चती’ति” ॥

“भरुकच्छं (कुरुकच्छं) पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतय्गु डुंगायात लँ द्रंका विनाश याना बिइगु थुगु समुद्रयात खुरमाली धाइ ।”

उगु समुद्रय् हिरात दुगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘यदि जिं इमित ध्व हिराया समुद्र धका कन धाःसा इपिं लोभया वशय् वना आपालं हिरात कया डुंगाया तया बिइ, गुकिं याना डुंका दुबे जुया वनी ।’ वं इमित मकंसे डुंगा दिके बिया, उपायं छपु खिपः कया, न्यां लाय्थे याना जाल प्यन । थुकथं ल्यया तःगु हिरा डुंगाया तया मेमेगु आपाः मू मवंगु मालसामान वांछवय्के बिल । डुंगात उगु समुद्र पार जुया वना न्ह्योनेया अग्निमाल समुद्रय् थ्यंकः वन । उकियागु जः ज्वाला ज्वाला थिइगु अग्निस्कन्धथे अथवा मध्यान्हया सूर्यथे च्वंगु खः । व्यापारीतय्सं वयाके गाथाद्वारा न्यन -

“यथा अग्गीव सूरियोव, समुदो पटिदिस्सति ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुदो कतमो अय’न्ति” ॥

“हे सुप्पारक ! जिमिसं छंके न्यना च्वना, गुगु ध्व समुद्र मिद्वं व मध्यान्हया सूर्यथे खने दया च्वन, ध्व छु समुद्र खः ?”

बोधिसत्त्वं लिपायागु गाथाद्वारा लिसः बिल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, अग्गिमालीति बुच्चती’ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतय्गु डुंगायात लैं द्वंका विनाश याना बिइगु थुगु समुद्रयात अग्निमाल समुद्र धाइ ।”

उगु समुद्रय् लुँ दुगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वं न्हापाथें तुं याना अनं नं लुँ कया डुंगाया तया बिल । डुंगात उगु समुद्रं नं पार याना दुरुथें, धौथें प्वाला प्वाला थिइगु दधिमालक समुद्रय् थ्यंकः वन । व्यापारीतय्सं गाथाद्वारा उकियागु नां न्यन -

“यथा दधीव खीरंव, समुद्रो पटिदिस्सति ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुद्रो कतमो अय’न्ति” ॥

“हे सुप्पारक ! जिमिसं छंके न्यना च्वना, गुगु ध्व समुद्र धौ व दुरुथें खने दया च्वन, ध्व छु समुद्र खः ?”

बोधिसत्त्वं लिपायागु गाथाद्वारा लिसः बिल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, दधिमालीति बुच्चती’ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतय्गु डुंगायात लैं द्वंका विनाश याना बिइगु थुगु समुद्रयात दधिमाली धाइ ।”

अनं नं उखेया समुद्रय् वह दुगु जुया च्वन । वं उकियात नं उपाय कौशल्यं थकया डुंगाया तया बिल । डुंगात उगु समुद्रं नं पुला वना वांउँगु कुश घाँयथें जागु अथवा बुयाः वगु वामाथें वचुगु ऊनयागु कुशमाल धयागु समुद्रय् थ्यंकः वन । व्यापारीतय्सं गाथाद्वारा उकियागु नां नं न्यन -

“यथा कुसोव सस्सोव, समुद्रो पटिदिस्सति ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुद्रो कतमो अय’न्ति” ॥

“हे सुप्पारक ! जिमिसं छंके न्यना च्वना, गुगु ध्व समुद्र वाउँसे च्वंगु कुश घाँय वामाथें खने दया च्वन, ध्व छु समुद्र खः ?”

वं लिपायागु गाथाद्वारा लिसः बिल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, कुसमालीति बुच्चती’ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतय्गु डुंगायात लैं द्वंका विनाश याना बिइगु थुगु समुद्रयात कुसमाली धाइ ।”

उगु समुद्रय् नील मणि दुगु जुया च्वन । वं उकियात नं उपाय कौशल्यं थकया डुंगाया तया बिल । डुंगात उगु समुद्रं नं पुला वना तिमांयागु बन भाडथें खने दुगु नलमाली समुद्रय् थ्यंकः वन । व्यापारीतय्सं गाथाद्वारा उकियागु नां नं न्यन -

“यथा नळोव वेळूव, समुद्रो पटिदिस्सति ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुद्रो कतमो अय'न्ति” ॥

“हे सुप्पारक ! जिमिसं छंके न्यना च्वना, गुगु ध्व समुद्र तिं व पंमायागु बनर्थे खने दया च्वन,
ध्व छु समुद्र खः ?”

बोधिसत्त्वं (महासत्त्वं) लिपायागु गाथाद्वारा लिसः बिल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, नळमालीति वुच्चती'ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतयगु डुंगायात लँ ट्रंका विनाश याना बिइगु थुगु
समुद्रयात नलमाली धाइ ।”

उगु समुद्रय् तिंमायागु रंगर्थे वाउँगु पन्ना (बिल्लौर) दुगु जुया च्वन । उकियात नं ल्हवना कया
डुंगाया तया बिल । व्यापारीतयसं नलमाली समुद्र पुला वना बलवामुख धयागु समुद्र खन । अनं लः
छवम्हुया प्यखेरं वना च्वंगु जुया च्वन । उर्पिमध्ये प्यखेरं छवम्हुना वना च्वंगु लः प्यखेरं धः तज्याना
तःधंगु गाः म्हुया क्वब्बां वना च्वर्थे जुल । अनं छाल कुहाँ वना ज्वःर्थे खने दया च्वन । न्हायपं हे गुइर्थे
च्वंक, नुगःचु हे चूचू जुइर्थे च्वंक ग्यानपुक सः पिहाँ वया च्वन । व खना ग्यापिं त्रसित जूपिं
व्यापारीतयसं गाथाद्वारा उकिया नां न्यन -

“महब्भो भिसनको, सद्दो सुय्यतिमानुसो ।
यथा सोब्भो पपातोव, समुद्रो पटिदिस्सति ।
सुप्पारकं तं पुच्छाम, समुद्रो कतमो अय'न्ति” ॥

“तःधंगु भयं युक्तगु भयानकगु अजीवगु सः न्यने दु, ताये दु, तःधंगु बातार्थे गाः समानं ज्वःर्थे
खने दया च्वन, हे सुप्पारक ! छंके जिमिसं न्यना च्वना, ध्व छु समुद्र खः ?”

बोधिसत्त्वं लिपायागु गाथाद्वारा लिसः बिल -

“कुरुकच्छा पयातानं, वाणिजानं धनेसिनं ।
नावाय विप्पनट्टाय, बलवामुखीति वुच्चती'ति” ॥

“कुरुकच्छं पिहाँ वया धन माला जुइपिं व्यापारीतयगु डुंगायात लँ ट्रंका विनाश याना बिइगु थुगु
समुद्रयात बलवामुखी धाइ ।”

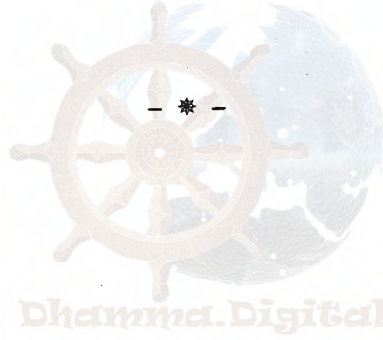
अले हानं धाल - “तात ! थुगु बलवामुखी समुद्रय् वःपिं सुं लिहाँ वने फइ मखु । उकी डुंगात
लाः वनेवं उकियात दुबे याना नष्ट याना छवइ । उगु डुंगाया न्हेसः मनूत दुगु खः । इपिं सकलें मृत्युभयं
भयभीत जुया छगू हे धक्का बिया अवीची नरकय् क्वफाना छवपिर्थे जुया अतिक करुणा चाइपुसे च्वंक
खवयेगु हालेगु यात । बोधिसत्त्वं विचाः यात - ‘जि छम्ह बाहेक मेपिं सुनानं इमित बचे याये फइ मखु ।
सत्यक्रियाद्वारा हे थुमिगु कल्याण याना बिये ।’ व इमित सःता धाल - “तात ! जित याकनं सुगन्धित लखं
मोल्हुइका व्यु, शुद्धगु वसः पुंका लुंयागु बाता तयार याना व्यु अले डुंगाया न्ह्योने तये यंकि ।” इमिसं
याकनं हे अथे हे याना बिल । बोधिसत्त्वं निपा ल्हातं लुंया बाता ज्वना, डुंगाया न्ह्योने दना सत्यक्रिया
यायां थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“यतो सरामि अत्तानं, यतो पत्तोस्मि विञ्जुतं ।
नाभिजानामि सञ्चिच्च, एकपाणम्मि हिंसितं ।
एतेन सच्चवज्जेन, सोत्थिं नावा निवत्तू’ति” ॥

“गुबलेनिसें जि लुमं, गुबलेनिसें जिं सिल, जिं सिइक सिइकं सुं छम्ह प्राणीयात नं हिंसा यानागु जिं मस्यू । जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं डुंगात शान्ति स्वस्तिपूर्वक लिज्यां वनेमा ।”

प्यलातक विदेशय् भट्के जूगु डुंगात लिहाँ वया ऋद्धिमान्पिथें तुं जुया छन्हुं हे कुरुकच्छ पत्तनय् थ्यंकः वल । लखं जमिनय् नं डुंगा न्ह्याना वना नाविकया छेक्वय् न्ह्योने च्यागू ऋषभ च्वय् थहाँ वना दित । बोधिसत्त्वं इपिं व्यापारीपित लुं, वहः मणि, भिम्पू, हिरा इना बिया धाल – “थुलि रत्नं सन्तुष्ट जु । आः हानं समुद्रय् वने मते ।” इमित उपदेश बिया जीवनकाछिं दानादि यायां स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं न्हापा नं तथागत महाप्रज्ञावान्म्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्यागु परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । सुप्पारक पण्डित जुलसा जि हे खः ।

१२. भिंनिगूगु निपात

४६४. चूळकुणाल जातक

“लुद्दानं लहुचित्तानं...” थुगु जातक कुणाल जातक (जा. नं. ५३६) स वइतिनि ।

- * -

४६५. भइसाल जातक

“का त्वं सुद्धेहि वत्थेहि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय शास्तां थःथितिपिनिगु उपकारया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती अनाथपिण्डकया छेय् न्हिं न्यासः भिक्षुपित्त नियमित भोजन याका तल, अथे हे विशाखा व कोशल जुजुया लाय्कु छेय् नं । परन्तु लाय्कु छेय् भिक्षुपिनि विश्वासीपिं सुं मदु । उकिं भिक्षुपिं भोजन यायेत लाय्कु छेय् मवं । भोजन कया हया अनाथपिण्डकया छेय्, विशाखाया छेय् अथवा सुं मेपिं विश्वास दुपिनि छेय् यंका नः वनिगु जुया च्वन । छन्हु जुजुयाथाय् उपहार (कोसेलि) बिइ हल । जुजुं ‘भिक्षुपित्त बिइ यंकि’ धका धाल । भोजनशाला (भान्छाघर) य् बिइके छवबले लिसः वल “अन भिक्षुपिं छम्ह हे मदु ।” “गन वन ?” धका न्यनेवं सुथेया भोजन सिधये साथं शास्तायाथाय् वना बित्ति यात - “भन्ते ! भोजनय् दकले भिंगु (श्रेष्ठतम) छु खः ?”

“महाराज ! विश्वास खः । विश्वास दुपिसं ब्यूगु च्वकिजा नं साः जुइ ।”

“भन्ते ! भिक्षुपिसं सुयात विश्वास याः ?”

“महाराज ! थःथितिपित्त अथवा शाक्य कुलयात ।”

जुजुं बिचाः यात - ‘छम्ह शाक्य म्हचाय्मचा हया महारानी दय्के माल । अथे जूसा भिक्षुपिसं थःथितिपित्तथं हे तुं जित विश्वास याइ ।’ व आसनं दन अले लाय्कुली लिहाँ वना कपिलवस्तुस दूत छवत “जित म्हचाय्मचा ब्यु । जिं छिपिं नापं सम्बन्ध स्वाके मास्ति वल ।” शाक्यपिसं दूतयागु खँ न्यना मुना सल्लाह यात “भीपिं कोशल जुजुया राज्य सीमाना लिक्क च्वं च्वनापिं खः । यदि म्हचाय्मचा मबिल धाःसा तःधंक वैर (शत्रुता) तइ, यदि बिल धाःसा भीगु कुल परम्परा स्यना वनी, छु यायेगु ? महानामं धाल -

“चिन्ता काये मते । जिमि वासभखत्तिया धयाम्ह म्हचाय्मचा नागमुण्डा धयाम्ह दासीया कोखं बूम्ह छम्ह दु । भिंखुदं दुम्ह जुल । रूप बांलाम्ह खः । सौभाग्यवान्म्ह खः । बौया पाखें क्षत्रिय कन्या खः । वयात हे ‘क्षत्रिय कन्या’ याना बिया छ्वयेगु ।” शाक्यपिसं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले दूतयात सःता धाल - “ज्यू, म्हचाय्मचा बियेगु जुल । छं वयात ब्वना यंकि ।” दूतपिसं बिचाः यात - “थुपिं शाक्यत तःसकं जाति-अभिमानिपिं खः । ‘जातियाम्ह’ (सदृश) धया ‘बेजातियाम्ह’ (असदृश) नं बिया हये फु । वलिसे छपाः भुइ नम्हसित जक यंकेगु जुइ ।” इमिसं धाल - “जिमिसं ब्वना यंकेगु इलय् छिपिं नापं नापं च्वना नःम्हसित जक ब्वना यंके ।” शाक्यपिसं इमित च्वनेगु थाय्बाय् मिले याना बिचाः यात - “छु यायेगु ?” महानामं धाल - “ध्व खैय् छिमिसं चिन्ता कायेम्वाः । जिं उपाय याये । छिमिसं जिं नया च्वनागु इलय् वासभखत्तियात बांलाक समाये याना हति । जिं न्हापांगु जाप्ये नयेधुंका धा वा - ‘देव ! फलानाम्ह जुजुं सन्देश छ्वया हःगु दु । थुगु सन्देश न्यना बिज्याहुँ’ धया जित पत्र क्यने हति ।” इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार याना महानामं नया च्वंगु इलय् म्हचाय्मचायात बांलाक समाये यात । महानामं धाल - “जिमि म्हचाय् सःता हति । जि नापं तया नके माल ।” इमिसं वयात बांलाक समाये याना पलख बिस्तार याना हल । वं ‘बौलिसे च्वना नये’ धया छपाः भुई ल्हाः न्ह्योने हल । महानामं वलिसे लिसे तुं न्हापां थःम्हं जा छप्ये म्हुतुइ तल । मेगु प्ये कायेत ल्हाः यंकुगु इलय् “देव ! फलानाम्ह जुजुं पत्र छ्वया हःगु दु, थुगु शासन न्यना बिज्याहुँ” धका पौ ज्वना वल । महानामं “पुता ! छं न” धया जःगु ल्हाः भुई तुं तया तल अले खःगु ल्हातं पौ कया ब्वना स्वया च्वन । व उगु सन्देश पौती विचार याना च्वंम्हथें जुया च्वन अले वया म्हचाय्मचां नये सिधय्कल । वया नये सिधय्का नुसिला, म्हुतु च्वला, सफा यात । दूतं उगु भेद सिइके मफुत । वया ‘ध्वया हे म्हचाय् खः’ धयागु विश्वास जुल ।

महानामं तःसकं बांलाक भव्यतालं म्हचाय्यात बिदा बिया छ्वत । दूतपिसं नं वयात श्रावस्ती यंका धाल - “थुम्ह म्हचाय्मचा स्वजातम्ह खः, महानामयाम्ह म्हचाय्मचा खः । व जुजुया यःम्ह जुल, अले मनयात ल्वःम्ह जुल । याकनं हे वया प्वाथय् दत । जुजुं गर्भ परिहार धयागु प्वाथय् दुपितं याये माःगु व्यवस्था याना बिल । वं भिला दय्का लुंया ऊनर्थे जाम्ह काय् छम्ह बुइकल । वयागु नामाकरणया दिनय् जुजुं (मचाया) अजियाथाय् सन्देश छ्वल - “शाक्यराजया म्हचाय् वासभखत्तियां काय्मचा बुइकल । वयात छु नां बिइगु ?” उगु सन्देश ज्वना वंम्ह अमात्य भतिचा न्हाय्पं मताःम्ह जुया च्वन । व वना अजिम्हसित धाल । वं वयागु खै न्यना धाल - “वासभखत्तियां काय्मचा मदुनिबले वं सकसितं आश वंका तःगु खः । आः जुलसा जुजुया तःसकं वल्लभ (यःम्ह) जुइका !” उम्ह ख्वाय्म्ह अमात्यं वल्लभ शब्दयात बांलाक मताःगुलिं “विडूडभ (विट्टूभो)” भाःपिल अले वना जुजुयात धाःवन - “देव ! कुमारया नां ‘विडूडभ’ तया बिज्याहुँ ।” जुजुं बिचाः यात “पुलांगु कुलगत नां जुइमाः ।” वं थः काय्या नां विडूडभ तया बिल ।

अबलेनिसें राजकुमारथें तुं तःधिक जूम्ह कुमारं न्हेदें दुबले ‘मेमेपिं कुमारपिनि पाजुपिनिथाय् च्वीपिं बाज्यापिनि पाखें किसि, सल, न्ह्यवसा बिइ हः’ धका खंबले वया मांयाथाय् वना न्यंवन - “मां ! मेपिनि बाज्यापिनि पाखें कोसेलि वः, जित सुनानं छुं छ्वया महः, छुं छं मांबौपिं मदुला ?” वं वयात “तात ! छिमि बाज्या शाक्य जुजु खः । अथेनं भीपिं तापाक च्वं च्वनापिं खः । उकिं छुं बिया महःगु खः ।” भिंखुदंया आयु दयेवं वं धाल - “मां ! जि बाज्यायात छको स्वये मास्ति वल ।”

“तात ! म्वाः, अन वना छु यायेगु ?”

“गनां गन नं वं बारम्बार जिही यात । अनंलि मांम्हसिनं स्वीकार यात - “अथेसा तात ! हुँ ।” वं बौयागु वचन कया भव्यनक्सां पिहाँ वन । वासभखत्तियां न्ह्यवः हे पौ छ्वत - “जि थन सुखपूर्वक च्वं च्वना । स्वामीगणपिसं ध्वयात छुं नं भिन्नता क्यना बिज्याये मते ।” शाक्यपिसं विडूडभ वया च्वन धयागु

खँ सिइका वयात प्रणाम याके मफुगु कारणं वसिवे व्वकालीपिं दक्वं कुमारपितं पिने छ्वया बिल । कुमार कपिलवस्तुइ थ्यनेवं शाक्यपिं सन्थागारय् मुना च्वन । व सन्थागारय् वना दंवन । वयात क्यना न्यंकल “तात ! थ्व छं बाज्या खः, थ्व छं पाजु खः ।” व सकसितं प्रणाम याना च्वन । जँ स्याक प्रणाम याना च्वन नं वयात सुनानं हे प्रणाम याः मवःगु खंबले वं न्यं हे न्यन “छु जित नमस्कार याइपिं सुं मदुला ?” शाक्यपिसं धाल – “तात ! चिधिपिं कुमारपिं पिहाँ वना च्वन ।” थुलि धया वयात भव्यतालं लसकुस यात । छुं दिन अन च्वना भव्यतालं हे लिहाँ वन ।

छम्ह दासी विडूडभ फेतुना वंगु सन्थागारयागु आसन दुरु लखं स्यूस्यं लाक्व पाक्व धया व्वःबिया च्वन – “थ्व आसन वासभखत्तिया दासीया काय् फेतुना वंगु खः ।” छम्ह मनूया थःगु ल्वाभः ज्वना वने लोमंगु जुया च्वन । वं दिना च्वंबले व विडूडभकुमारयात व्वःबिया च्वंगु दक्वं ताल । वासभखत्तिया धयाम्ह महानाम शाक्यया दासीया लँ दुम्ह खः धका सिइका वं सेनायात धाःवन – “वासभखत्तिया दासीया म्हचाय् खः ।” तःसकं हैला खैला जुइक हल्ला जुल । कुमारं थ्व खँ सिइवं वं दृढनिश्चय यात – “थुमिसं जि फेतुना वयागु आसन दुरु लखं स्युसा जि जुजु जुयेधुंका थ्व हे आसन इमिगु गःपःया हिं सिला बिये ।”

इपिं श्रावस्ती थ्यंका अमात्यपिसं जुजुयात सकतां वृत्तान्त खँ बित्ति यात । जुजु शाक्यत खना जित दासीया म्हचाय् बिया हःपिं धका तँ चाल । वं वासभखत्तियात व वया काय्यात बिया तःगु सकतां सुविधा दिका बिल । अले दास दासीपितथे बिइ बहःगु जक बिया तल । वयां छुं दिन लिपा शास्ता लाय्कु छेंय् बिज्याना फेतुना बिज्यात । जुजु वया वन्दना याना निवेदन यात – “भन्ते ! छपिनि थःथितपिसं जित दासीया म्हचाय्मचा बिया हल । जिं वयात व वया काय्यात बिया तयागु सकतां सुविधा बन्द याना दासदासीपित बिइ बहःगु जक बिया तया ।” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात – “महाराज ! शाक्यपिसं अनुचित यात । बिइगु जूसा समान जातियाम्ह म्हचाय्मचा हे बिया हये माःगु खः । अथेनं हानं थुकिया बारे धायेगु हे छु ? वासभखत्तिया राजपुत्री खः, क्षत्रिय जुजुया छेंय् अभिषिक्त जूम्ह । विडूडभ क्षत्रिय जुजुया हे सन्तान खः । मांयागु गोत्रं छु याइ ? पितृ गोत्र दःसा गा हे गाःनि । पुलांपिं पण्डितपिसं सिं कुबिया हइम्ह दरिद्रम्ह मिसामचायात महारानी दय्का बिल अले वयागु कोखं बूम्ह कुमारयात भिनिगू योजन दुगु वाराणसीया जुजु याना कइवाहन जुजु दय्कल ।” थुलि आज्ञा जूसे शास्तां कइहारि जातक (जा. नं. ७) कना बिज्यात । जुजुं धार्मिक कथा न्यनेधुंका पिताया गोत्र हे ठीक जू धका सन्तुष्ट जुया मां व काय्यात हानं न्हापाथे तुं सुविधा बिया व्यवस्था याना बिल । जुजुया बन्धुल धयाम्ह सेनापति दुगु जुया च्वन । वं थःम्ह मल्लिका धयाम्ह जहानयात बाँझ (थारी) जूगु कारणं धाल – “छ थःछें हुँ” अले वयात कुसीनारा छ्वया बिल । वं शास्तायागु दर्शन याना जक वने धका जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना याना छखेलिकक दना च्वन । शास्तां न्यना बिज्यात – “गन वने त्यनागु ?”

“जित थःछेंय् लिछ्वया हल ।”

“छाय् ?”

“थारी जूगुलिं, काय्मचा मदुगुलिं, उकिं ।”

“यदि अथे खःसा, वने म्वाः, च्वं ।”

व सन्तुष्ट जुया शास्तायात वन्दना याना छेंय् लिहाँ वन । भातम्हसिनं न्यन – “छ छाय् लिहाँ वयागु ?”

“स्वामी ! जित दशबलं वने म्वाः धका आज्ञा जुया बिज्यागुलिं ।”

सेनापतिं धाल - “तथागतं छुं खंका विज्यात जुइ ।” वया याकनं हे प्वाथय् दत अले दोहद (इच्छा) उत्पन्न जुल । वं धाल - “जित दोहद उत्पन्न जुल ।”

“छु दोहद ?”

“वैशाली नगरय् गण जुजुपिनि अभिषेक मङ्गल पुष्करणी (पुखुली) कुहाँ वना उकिया लः त्वनेगु ।”

सेनापतिं धाल - “ज्यू ।” अले द्वःच्छ्रगू बल शक्ति दुगु धनुष ज्वना वयात रथय् तया यंका श्रावस्तीं पिहाँ वना, रथ हाके याना यंका वैशाली थ्यंकः वन ।

उगु इलय् कोशल जुजुया बन्धुल सेनापतिनापं तुं छ्रगू हे आचार्य कुलय् शिक्षा प्राप्त याःम्ह महाली धयाम्ह कांम्ह लिच्छ्रविं लिच्छ्रविपितं अर्थ व धर्मया बारे सल्लाह बिया च्वन । अले ध्वाखाया लिक्क हे च्वं च्वन । वं ध्वाखाया खलुस रथया सः ताया बिचाः यात - ‘ध्व बन्धुल मल्लयागु रथया सः खः । थौं लिच्छ्रविपितं आपत्ति वइ ।’ पुखूया दुने व पिने आपालं पाः तया तःगु दु । अले च्वय् नंया जाल प्यना त्वःपुया तःगु दुगु जुया च्वन । सेनापति रथं कुहाँ वल । वं पाः च्वना च्वपितं खड्गं प्रहार याना विसिक्क छ्रवया बिल । अले नंया जालयात पाला स्यंका बिल । अले पुखुली दुने कलायात मोल्हुइकल, लः त्वंकल, थः स्वयं नं मोल्हुल । मल्लिकायात रथय् तया नगरं पिहाँ वना (न्हापा) वःगु लँ तुं लिहाँ वन । पाः च्वना च्वपिं पालेतय्सं लिच्छ्रविपितं धाःवन । लिच्छ्रवि जुजुपिं तंम्वल । न्यासः मनूत न्यासः रथय् च्वना पिहाँ वया बन्धुल मल्लयात ज्वने धका लिना यंकल । महालीयात थुगु वृत्तान्त कन । वं धाल - “वने मते । वं छ्रिपिं सकसितं स्याना बिइ ।” इमिसं धाल - “जिपिं अवश्य वने ।”

“अथे जूसा घःचाया त्यपचा प्वाःतक बैय् दुने दुसुना कुहाँ वन धाःसा उगु थासं लिहाँ वा, अनं नं लिहाँ मवल धाःसा नंन्याःगु सःथें ताल धाःसा अनं लिहाँ वा, अनं नं लिहाँ मवल धाःसा छ्रिमिगु रथया न्त्योने ह्वःप्वाः खने दयेवं उगु थासं तुं लिहाँ वा । अनं उखे कदापि वने मते ।” इपिं वं धाःथें खँ न्यना लिहाँ मवः । इमिसं लिना यंका च्वन । मल्लिकां इमित खना धाल - “स्वामी ! रथत खने दत ।” “गुबले छ्रगू रथथें छ्रस्वाः खने दइ, उबले जित धा ।” इपिं रथत छ्रगू हे थें खने दयेवं वं धाल- “स्वामी ! छ्रगू हे थें च्वंक रथ खने दत ।” “अथेसा खिपः ज्वं” धया मल्लं (रथया) खिपः ज्वंका रथय् दना दना हे तुं धनुष चडे यात । रथया दथुया प्वाः तक बैय् दुसुना वन । लिच्छ्रविपिं अन वना उगु थाय् खंसां लिहाँ मवं । मेपिं भचा न्त्योने वना (धनुषयागु) खिपःया सः पिकाल । अले नंन्याःगु सःथें सः ताये दत । इपिं अनं नं लिफः स्वया मवं । ल्यू ल्यू वना हे च्वन । बन्धुलं रथय् दना दना तुं छ्रगू तीर त्वःता छ्रवत । उकिं न्यासः रथया छ्रचौं ह्वः खना न्यासः जुजुपिनि पेटी चिना तःथासं ह्वः खना वना बैय् दुहाँ वन । थःपिं तीरं कया ह्वः गना वन धयागु मचाःगुलिं इमिसं “अरे आसे ! अरे आसे !” धया इमित लिना यंका च्वन । बन्धुलं रथ रोके याना धाल- “छ्रिपिं सिइपिं खः । सिइपिं नापं जि मत्वाना ।”

“छु सिइपिं जिपिंथें जापिं जुइला ?”

“अथेसा दकले न्त्योने च्वंम्हं पेटी त्व ।”

वं पेटी फ्यनेवं सिना बैय् गोतू वन । अनंलि वं इमित धाल - “छ्रिपिं सकलें थज्यापिं हे खः । थःगु छ्रेंय् वना छु व्यवस्था याये माल याना, काय्म्हचाय् कलापितं छु धाये माल धया, न्यंका पेटी फ्यं ।” इमिसं अथे हे यात अले इमिगु प्राणान्त जुल ।

बन्धुलं नं मल्लिकायात श्रावस्ती व्वना हल । वं भिंखुको तक निम्ह निम्ह याना काय्पिं बुइकल । सकलें शूरपिं, बलवान्पिं जुल । सकलें शिल्प सःपिं स्यूपिं जुल । छम्ह छम्हसिया द्रःच्छ द्रःच्छ मनूत दु । बौलिसे लाय्कु छेंय वनिबले लाय्कु चुकः छगुलिं जाः ।

छन्हुया दिनय् सुं गुलिं मनूतय्सं इमिगु मुद्दा पाय्छिकथं निर्णय मयायेवं बूसैलि, बन्धुल वया च्वंगु खना मारी चित्कार याना हाल अले न्यायाधिश अमात्यपिसं मिले मजुइक मुद्दा निर्णय यात धका बन्धुलयात कन । वं न्यायालयय् वना मुद्दाया फैसला याना मालिकयात मालिक हे याना निर्णय याना बिल । जनतां ततःसलं वयात साधुकार बिया जय जयकार यात । जुजुं ताया थ्व छु धका न्यन । अले उगु वृत्तान्तया खँ सिइका लय्ताया उपिं अमात्यपित चिइका उगु थासय् बन्धुलयात हे न्यायाधिश नियुक्त याना बिल । वं अबलेनिसें पाय्छि पाय्छिकथं मुद्दा छिने याना न्याय याना च्वन । अले पुलापिं न्यायाधिशपिसं घूस नये मखंगुलिं अल्प लाभी जूगुया कारणं “बन्धुल जुजु जुइन धया” जुजुया परिवारया मन स्यंका बिल । जुजुं इमिगु खँ न्यना थःत थःम्हं संयम याना तये मफुत । वं बिचाः यात – “यदि थ्वयात थन हे स्याकल धाःसा जिगु निन्दा जुइ ।” हानं बिचाः याना थःम्हं छवयापिं मनूतय्पाखें प्रत्यन्त देशय् अशान्ति मचे याका वगावत याकल । अले बन्धुलयात छवया – “प्रत्यन्त देशय् वगावत जुल । थः काय्पिं व्वना वगावत यापित ज्वं ।” वलिसें तुं मेमेपिं बबःलापिं योद्धातय्त् “बन्धुल व वया स्वीनिम्ह काय्पिनिगु छ्चोँ ध्यना थन ज्वना वा” धका धया छवत ।

व प्रत्यन्त देशय् थ्यनेसाथं ‘सेनापति वल’ धका न्यना वगावत याःपिं मनूत बिस्सू वन । वं उगु नगरयात बसे याना सन्तुष्ट याना लिहाँ वल । नगरं भतिचा तापाक उपिं योधापिसं काय्पिं समेत वयागु छ्चोँ ध्यना बिल । उखुन्हुया हे दिनय् मल्लिकां निम्ह अग्रश्रावकपिंप्रमुख न्यासः भिक्षुपित निमन्त्रणा बिया तःगु जुया च्वन । पूर्वाणहया इलय् हे वयात “काय्पिसमेत छंम्ह भातयागु छ्चोँ त्वाःल्हाये धुंकल” धयागु खबर दुगु पौ बिइ हल । वं उगु समाचार सिइका नं सुयातं छुं मधासे पत्र म्हय् स्वचाका, भिक्षुसङ्घयागु सेवाय् लगे जुया च्वन । वया ज्या याइम्ह नोकरनी छम्हसिनं भिक्षुपित भोजन लःल्हाना च्वंबले घ्यःया थल हया च्वंबले स्थविरपिनि न्ह्योने हे घ्यःया थल कुतुका तछ्चाना बिल । धर्मसेनापतिं धाल – “उपासिका ! चिन्ता काये मते । तज्याये माःगु स्वभाव दुगु तज्यात ।”

मल्लिकां म्हं पौ पिकया क्यक्यं लिसः बिल – “स्वीनिम्ह काय्पिसमेत बौम्हसिया छ्चोँ ध्यना बिल, थुमिसं थुगु पौ बिइ हल । भन्ते ! जिं थज्यागु खँ न्यना नं चिन्ता मयाना धाःसा घ्यःया थल छ्गो तज्यात धका जिं छाय् चिन्ता कायेगु ?” धर्मसेनापतिं “अनिमित्त अनज्जातं” आदि (सुत्तनिपातया उपदेश) कन अले धर्मोपदेश याना दना विहारय् लिहाँ वन । वं नं थः स्वीनिम्ह भौपित सःतके छवयात धाल – “छ्दिमि निर्दोषपिं भातपिसं थथःगु पूर्व कर्मफल फल । छ्दिमिसं चिन्ता याये मते । अले जुजुया प्रति नं मन स्यंके मते ।” जुजुया गुप्तचर मनूतय्सं नं थ्व खँ न्यना इपिं निर्दोष जूगु खँ जुजुयाथाय् वना कंवन । जुजुं दुःखी जुया, इमिगु छेंय वना, मल्लिका व वया काय्भौपिनिथाय् वना क्षमा वना मल्लिकायात वर बिल । वं “कयागु जुल” धया जुजु लिहाँ वनेवं श्राद्ध यात । अले मोल्हुया जुजुयाथाय् वना धाःवन – “देव ! छ्पिसं जित वर बिया बिज्यागु दु । जित मेगु छुं वर ख्यले म्दु । जिमि स्वीनिम्ह काय्भौपित व जित थथःपिनिगु थःछें वने व्यु ।” जुजुं स्वीकार यात । वं स्वीनिम्ह काय्भौपित इमिगु थःछें छवया बिल अले थः स्वयं थःगु छेंय कुसीनारा नगरय् वन । जुजुं बन्धुल मल्लया भिंचा दीघकारायन (दीर्घकारायण) यात सेनापति दय्का बिल । अथेनं वं जुजुलिसे “थ्वं जिमि पाजुयात स्याना बिल” धका व्वलासा कायेत चिन्ता कया च्वन । जुजुया नं निरपराधीपिं बन्धुलपित स्याके लात धका पश्चाताप कयावं च्वन । वं राजसुखयागु अनुभव याना च्वने मफुत ।

उगु इलय् शास्ता शाक्यपिनिगु मेदलुम्प (वेलुं) धयागु निगमय् विहार याना बिज्याना च्वन । जुजु अन थ्यंका आरामं भतिचा तापाक पाल ग्वया, निम्ह स्वम्ह जक अनुयायी ब्वना शास्तायात वन्दना यायेगु इच्छां विहारय् वन, न्यागू राजचिन्ह दीघकारायनयात बिया थः स्वयं याकचा जक गन्धकुटी दुहाँ वन । थन सकतां खँ धम्मचेतिय-सुत्तय् वःगु वर्णनकथं^७ सिइका कायेमाः । जुजु गन्धकुटी च्वना च्वंबले दीघकारायनं राजचिन्ह ज्वना वना जुजु दयकल अले जुजुया नितिं छम्ह सल व छम्ह सेविका त्वःता श्रावस्ती लिहाँ वन । जुजु शास्तालिसें यय्क खँ ल्हाना पिने वयेवं सेनातय्त मखनेवं जुजुं मिसायाके न्यन । वयापाखें उगु वृतान्तया खँ न्यन । जुजुं थःम्ह भिंचायात ब्वना विडूडभयात ज्वने माल धका बिचाः यात । व राजगृहय् वना च्वंबले लिबाःगुलिं नगरया धवाखा बन्द जुइ धुंकूगु जुया पिनेया छगू सतलय् बासं च्वन । फय्निभा आदिं त्यान्हु चाःम्ह जुजु चान्हे अन हे सिना वन ।

चा फ्वचालेवं उम्ह मिसाया ख्वःसः ताया कोशल जुजु अनाथ जुल धयागु खँ जुजुयात सूचं बिल । वं तःसकं भव्यतालं पाजुयागु शरीरकृत्य याकल ।

विडूडभं नं राज्य प्राप्त याना कायेवं वयागु उगु वैर लुमंसे वल । “दक्व शाक्यतय्त स्याना छ्वयेगु उद्देश्यं व तःगुमच्छि सेना ज्वना पिहाँ वल । व हे दिनय् शास्तां सुथन्हापनं लोकयागु विचार याना स्वबले जाति विनाशयागु सम्भावनायात खंका बिज्यात । वसपोलं जातियापित उपकार याये माल धका बिचाः याना बिज्यात । उकिं पूर्वाण्हया इलय् भिक्षाटनं लिहाँ बिज्याना, गन्धकुटी सिंहशय्याय् गोतुला, सन्ध्या इलय् आकाशं बिज्याना कपिलवस्तुया सिमानाय् छमा किचः मदुगु (गंगु) सिमाक्वय् फेतुना बिज्याना च्वन । वया लिक्क हे विडूडभया राज्य सिमानाय् ख्वातुक्क सिचुक्क किचः दुगु निग्रोध सिमा दुगु जुया च्वन । विडूडभं शास्तायात खना वसपोलयाथाय् वना वन्दना याना प्रार्थना यात – “भन्ते थपाय्सकं तान्वःगु इलय् थुगु किचः मदुगु सिमाक्वय् छाया फेतुना बिज्यानागु ? भन्ते ! थुगु सिचुगु किचः दुगु निग्रोध सिमाक्वय् छाया फेतुना बिमज्यानागु ?”

“महाराज ! न्ह्याथे हे जूसां, जातिपिनिगु किचः सिचुसे च्वं ।”

विडूडभं ‘शास्ता जातियापिनिगु रक्षाया नितिं बिज्यागु’ धका सिइका काल । वं शास्तायात वन्दना याना श्रावस्ती त्तुं लिहाँ वन । शास्ता नं आकाशमार्गं जेतवनय् बिज्यात ।

जुजुं शाक्यपिनिगु दोष लुमंका निकोगु पटक नं वल । शास्तायात अन हे खना लिहाँ वन । स्वकोगु पटकय् नं वबले शास्तायात अन हे खना लिहाँ वन । प्यकोगु पटक व पिहाँ वया च्वंबले शास्तां शाक्यपिनिगु पूर्वकर्मयात स्वया बिज्यात । अले इमिसं नदी विष वांछ्वगु पापकर्म दुगु जुया उकिया फलं इमित बचे याये फइ मखुगु सिइका बिज्याना प्वकोगु पटकय् बिमज्यात । विडूडभ जुजुं दुरु त्वना च्वंपिं मर्चानिसें कया दक्व शाक्यतय्त स्याना बिल । अले वं इमिगु गःपःया हिं आसन सिला लिहाँ वन ।

शास्ता स्वकोगु पटकय् लिहाँ बिज्याना सरखुन्हुया दिनय् भिक्षाटन बिज्याना भोजन याना बिज्यात । अले गन्धकुटी विश्राम याना बिज्याना च्वंबले (प्यंगू) दिशां मूवया च्वंपिं भिक्षुपिं धर्मसभाय् मुना शास्तायागु प्रशंसा याना च्वन – “आयुष्मान्पिं ! शास्तां थःत थःम्हं क्यना बिज्यासे जुजुयात रोके याना बिज्यात अले जातियापित मृत्युभयं बचे याना बिज्यात । थुकथं शास्ता जातियापिनि उपकारक जुया बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति

७. धम्मचेतिय-सुत्त, मज्झिमनिकाय पृ. ४७५ स्वयेगु ।

यायेवं "भिक्षुपिं ! तथागतं आः जक जातियापित उपकार याःगु मखु, न्हापा नं याःगु हे दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी जुजु ब्रह्मदत्त भिगू राजधर्मया विरुद्ध मवंसे धर्मानुसार राज्य याना च्वं च्वंबले छन्हया दिनय् बिचाः यात - "जम्बुद्वीपया जुजुपिं सकसियां यक्व थां दुगु महलत दया च्वन । उकिं जिं नं छगः जक थां दुगु महल दयके माल । (थुकथं) जिं दक्व जुजुपिंमध्ये अग्रम्ह जुजु जुये दइ ।" वं सिकमितयत् सःतके छवया धाल - "जिगु नितिं तःसकं बांलागु छगः थां दुगु महल दयका ब्यु ।" इमिसं "ज्यू" धया स्वीकार यात अले जंगलय् वना तप्यंगु, तःत्यागु, आपालं सिमात स्वजुल गुकिं छगः थां दुगु महल दयके फइगु खः । इमिसं बिचाः यात - "थुपिं सिमात ला दुगु हे जुल, परन्तु लै जुलसा बेक्वः । जिमिसं सिमात क्वय् हये फइ मखु । जुजुयात धाःवने माल ।" इमिसं जुजुयात धाःवंबले जुजुं धाल - "न्त्यात्थे यानासां विस्तारं विस्तारं क्वत हति ।"

"देव ! न्त्यात्थे याःसां नं हये फइ मखु ।"

"अथेसा जिगु क्यमय् न्त्यागुसां छमा सिमा ल्यः हँ ।"

सिकमितयसं उद्यानय् वना छमा सिमायात खंकल - बांलाक बुया वया च्वंगु, तप्यंगु, गां निगमयापिसं पूजा याना तःगु, राजकुलयापिसं तक नं बलि बिया तःगु, मङ्गल शालवृक्ष । इमिसं जुजुयाथाय् वना थुगु खँया सूचना बिल । जुजुं धाल - "आखिर उद्यानया सिमा जूसां जिगु हे खः । हँ, उकियात सां धयना ब्यु ।" इमिसं "ज्यू" धया स्वीकार यात अले ल्हातय् गन्धमाला आदि ज्वना उद्यानय् वना सिमाय् बासः वगुलिं न्यापतिं छाप (पञ्चांगुलि चिं) तया, कां छचाखेरं हिना स्वां कर्णिका यःखाना, मत बिया, बलिकर्म यायां न्यंकल - "थुनिं च्यान्हया दिनय् सिमा धयं वयेगु । जुजुं धयंके ब्युगु जुल । थुगु वृक्षय् च्वं च्वंम्ह देवता मेथाय् वने माल । जिमिगु दोष मद्, न्हां ।"

अनंलि, अन च्वंम्ह देवपुत्रं थुगु खँ न्यना बिचाः यात - "थुपिं सिकमितयसं पक्कानं थुगु सिमा धयना बिइ । जिगु निवासस्थान स्यंका बिइ । जिगु निवासस्थान दतले जक जि म्वायेगु जुइ । थुगु सिमाया जःखः नकतिनि बुया वःगु शालवृक्ष (सिमा) य् च्वं च्वंपिं जिमि जातियापिं देवतापिनि नं आपालं निवासस्थान स्यना वनी । जित थःगु विनाश जूसां उलि कष्ट जुइ मखु गुलि थः जातियापिं स्यना जुइगु खः । उकिं जिं इमिगु जीवन रक्षा यायेमाः ।" व बाचा इलय् दिव्य अलङ्कारं समाये याना जुजुया शयनागारय् वन । अले कोथा छगुलिं जाज्वल्यमान याना जुजुया फुसय् दना ख्वया च्वन । जुजुं वयात खंबले थारा न्हया ग्यात । वलिसे खँल्हाबल्हा यासे जुजुं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

"का त्वं सुद्धेहि वत्थेहि, अघे वेहायसं टिता ।

केन त्यास्सुनि वत्तन्ति, कुतो तं भयमागत'न्ति" ॥

"हे आकाशचारी ! शुद्ध वसः पुना तःम्ह छ सु खः ? छु कारणं छंगु ख्वालय् ख्वबि हाया च्वंगु ? छंत गनं विपत्ति वल ?"

ध्व खँ न्यना देवराजं निपु गाथात धाल -

“तवेव देव विजिते, भद्रसालोति मं विदू ।
सट्ठि वस्ससहस्सानि, तिड्डतो पूजितस्स मे ॥

“कारयन्ता नगरानि, अगारे च दिसम्पति ।
विविधे चापि पासादे, न मं ते अच्चमज्जिसुं ।
यथेव मं ते पूजेसुं, तथेव त्वम्पि पूजया’ति” ॥

“हे देव ! छंगु राज्यय् पूजा याका च्वच्चं जिगु ख्वीद्वः दँ पुला वने धुंकल । जित ‘भद्रसाल’ धाइगु खः ।”

“हे दिसम्पति ! नगर बसे याये त्यंगु इलय्, छँ दय्के त्यंगु इलय् अले थीथी कथंया दरबारत दय्के त्यंगु इलय् जित इपिं (पुलापिं जुजुपिसं) दुःख कष्ट मब्बू । इभिसं जित गथे पूजा याःगु खः, अथे हे तुं छँ नं जित पूजा या ।”

अनंलि जुजुं निपु गाथात धाल -

“तं इवाहं न पस्सामि, थूलं कायेन ते दुमं ।
आरोहपरिणाहेन, अभिरूपोसि जातिया ॥
“पासादं कारयिस्सामि, एकत्थम्भं मनोरमं ।
तत्थ तं उपनेस्सामि, चिरं ते यक्ख जीवित’न्ति” ॥

“छंगु सिमाथे तःत्यागु सिमा जिं मेगु मखना । छंगु सिमा तः नं मा, तःत्याः नं जू, अले उकिया उत्पत्ति नं बांलासे च्वं ।”

“जिं छगः थां दुगु बांलागु प्रासाद (दरबार) दय्के त्यना । अले छंत अन यंका तये यने । हे यक्ष ! (अन) छ ताःकालतक म्वाना च्वनी ।”

वयागु खँ न्यना देवराजं निपु गाथात धाल -

“एवं चित्तं उदपादि, सरीरेन विनाभावो ।
पुथुसो मं विकन्तित्वा, खण्डसो अवकन्तथ ॥
“अग्गे च छेत्वा मज्जे च, पच्छा मूलम्हि छिन्दथ ।
एवं मे छिज्जमानस्स, न दुक्खं मरणं सिया’ति” ॥

“यदि (छंगु मनय्) जित म्हं अलग यायेगु (अर्थात् स्याना छ्वयेगु) संकल्प लुइकागु खःसा जित कुच्चा कुच्चा दय्क त्याः त्याः याना ध्यना छ्व ।”

“न्हापां च्वय्या भाग ध्यं, अनंलि दथुया भाग ध्यना छ्व । थुकथं ध्यना छ्वत धाःसा जिगु मरण दुःखदायी जुइ मखु ।”

अनंलि जुजु निपु गाथात धाल -

“हत्थपादं यथा छिन्दे, कण्णनासञ्च जीवतो ।
ततो पच्छा सिरो छिन्दे, तं दुक्खं मरणं सिया ॥

“सुखं नु खण्डसो छिन्नं, भद्रसाल वनस्पति ।
किंहेतु किं उपादाय, खण्डसो छिन्नमिच्छसी’ति” ॥

“म्वाःम्वाकं ल्हाः तुति ध्यना छ्वयेगु, न्हाय् न्हाय्पं ध्यना छ्वयेगु अले अनं लिपा छ्चो ध्यनेगु यात धाःसा ला उगु मरण दुःखदायी जू हे जुइनि ?”

“हे भद्रसाल वनस्पति ! टुका टुका जुइक ध्यना छ्वयेगु छु सुखपूर्ण जुइला ? छु हेतु खः, छु कारण खः ? छ्वाय् छं टुका टुका जुइक ध्यंकेगु इच्छा यानागु ?”

भद्रसालं वयात लिसः ब्युब्युं निपु गाथात धाल -

“यच्च हेतुमुपादाय, हेतुं धम्मूपसंहितं ।
खण्डसो छिन्नमिच्छामि, महाराज सुणोहि मे ॥

“जाती मे सुखसंबद्धा, मम पस्से निवातजा ।
तेपिहं उपहिंसेय्य, परेसं असुखोचित’न्ति” ॥

“हे महाराज ! गुगु धार्मिक हेतुया कारणं याना जिं टुका टुका जुइक ध्यंकेगु इच्छा यानागु खः व खं न्यं ।”

“जिगु पाखें निभा फसं बचे जुया सुखपूर्वक तःमा जुया वया च्वंगु जिगु जातियापिं सिमात दु । जिं (छ्कोलं हे हांनिसें ध्यंका च्वनेबले उकी द्योने जूवना) इमिगु हिंसा जूवने फु । अले इमिगु दुःख बढे जूवने फु ।”

वयागु खं न्यना जुजुं बिचाः यात - “थुम्ह देवपुत्र धार्मिक खः । थःगु निवासस्थान नष्ट जुया वनिगु जुल नं जातियापिनिगु निवासस्थान नष्ट जुया वनिगु स्वये मफु । जातियापिनिगु उपकार याना च्वन । जिं ध्वयात अभय बिये ।” वं सन्तुष्ट जुया अन्तिम गाथा धाल -

“चेतेय्यरूपं चेतेसि, भद्रसाल वनस्पति ।
हितकामोसि जातीनं, अभयं सम्म दम्मि ते’ति” ॥

“हे भद्रसाल वनस्पति ! गुगु बिचाः यायेगु उचित खः व हे खं छं बिचाः यात । छ् जातियापिनि हितचिन्तक खः । हे पासा ! जिं छंत अभय बिया च्वना ।”

देवराजां जुजुयात धर्मोपदेश बिया लिहाँ वन । जुजुं वयागु उपदेशअनुसार जुया दानादि पुण्य यायां स्वर्गलाभ यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं न्हापा नं तथागतं थःथितिपित उपकार याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या जुजु आनन्द खः, तरुण शालवृक्षय् उत्पन्न जूपिं देवगणपिं बुद्ध-परिषद् खः अले भद्रसाल देवराज जुलसा जि हे खः ।

४६६. समुद्दवाणिज जातक

“कसन्ति वपन्ति ते जना...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तसहित न्यासः कुल नरकय् वंगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व (देवदत्त), अग्रश्रावकपिसं (थःगु) परिषद् ब्वना यंकेवं शोक सह याये मफुत । वयागु म्हुतुं क्वाःगु हि ल्हवत । व तःधंगु रोगं पीडित जुल । अबले वं तथागतयागु गुण लुमंका मती तल - “जिं हे गुलातक तथागतयागु अनर्थ यायेत सना अथेनं शास्ताया मनय् जिप्रति छुं पाप मदु, चेय्मह महास्थविरपिनि मनय् नं जिप्रति द्वेष मदु । थःमहं यानागु हे कर्मयागु कारण जि आः अनाथ जूमह जुल, शास्तां नं जित त्याग याना बिज्याये धुंकल, श्रेष्ठ सम्बन्ध दुमह (थःलाम्ह) राहुल स्थविरं नं त्याग याना बिज्याये धुंकल अले शाक्यकुलं नं त्याग याना बिज्याये धुंकल । (तप्यंक) वना शास्तायाके क्षमा फ्वं वने ।” वं थःगु परिषद् यात ज्या ब्वल अले खातां नापं ल्हवका चाचां ववं कोशल नगरय् थ्यंकः वन । आनन्द स्थविरं शास्तायात बिन्तियात- “भन्ते ! देवदत्त छपिंके क्षमा फ्वनेत वया च्वंगु दु” “आनन्द ! देवदत्तं जिगु ख्वाः खनी मखुत ।” व श्रावस्ती थ्यंकः वयेवं स्थविरं हानं बिन्ति याःवन । भगवानं नं अथे हे तुं लिसः बिया बिज्यात । व जेतवनया ध्वाखाक्वय् जेतवन पुष्करणीया लिक्क थ्यंकः वबले वयागु पापया घः जाल, म्हुय् जलन जुया पुना वल । मोल्हुया लः त्वनेगु इच्छा जुया वं धाल - “आयुष्मान् ! खातां जित व्व का । लः त्वने माल ।” व्वकया बँय् तयेवं हे वयागु चित्तयात विश्रान्ति मंत अले महापृथ्वी बाया वन । उगु हे इलय् अवीचि नरकं मिज्वाला पिहाँ वया वयात भुन । वं “जिगु पापया घः जात” धका सिइका तथागतयात लुमंका थुगु गाथा ब्वना तथागतयागु शरण ग्रहण यात ।

“इमेहि अट्टीहि तमग्गपुग्गलं, देवातिदेवं नरदम्मसारथिं ।
समन्तचक्खुं सत्तपुज्जलक्खणं, पाणेहि बुद्धं सरणं उपेमी”ति” ॥

“थ्व हे च्याथी उत्तम पुद्गलपिंमध्ये श्रेष्ठमह, देवतापिं सिबे नं देवमह, देव व मनुष्यपिंत दमन याना बिज्याकमह, समन्तचक्खुं सच्छिगू शुभलक्षणं युक्तमह बुद्धया शरणय् जि थःगु प्राण दतले शरण वने ।”

वं शरण ग्रहण यात । अले व अवीचिगामीमह जुल । वया न्यासः सेवक-परिवार दुगु खः । इपिं नं वयागु पक्ष लिना तथागतयात ब्वःब्यूपिं खः, अपमानित याःपिं खः । उकिं इपिं नं अवीचिस उत्पन्न जूवन । थुकथं व इपिं न्यासः कुलसहित अवीचिस प्रतिष्ठित जूवन ।

छन्हुया दिनय् धर्मसभाय् भिक्षुपिं फेतुना खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! पापी देवदत्तं लाभय् लोभी जूगु कारणं सम्यक्सम्बुद्धलिसे अकारण द्वेष यात अले भावी भय पाखे स्व हे मस्व । व न्यासः कुलसहितं अवीचिगामी जुल ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना

८. सर्वज्ञता ज्ञान दुमह, सकतां खंका बिज्याकमह ।

९. मिलिन्द-प्रश्नयागु गाथा - पृ. १४६ ।

चवनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! देवदत्तं लाभसत्कारया प्रति लोभी जूगुया कारणं भावी भय मखन । पूर्वजन्मय् नं भावी भययात मखना वर्तमान सुखया लोभया कारणं परिषद्सहित महाविनाश जुया वन” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् वाराणसी भतिचा उखे द्रुच्छि परिवार दुगु सिकमितयगु महाग्राम (तःधंगु गां) छगू दु । अनया (गुलिं) सिकमितयसं “छिमिगु खाता दयका बिये, छिमिगु क्वपु दयका बिये, छिमिगु छें दयका बिये” धया मनूतयके यक्व त्यासा काल । परन्तु छुं याना मब्यू । मनूतयसं खं खंपिं सिकमितयत् दोषारोपण याना च्वन, दुःख कष्ट बिया च्वन । त्याये ब्रिया तःपिनिपाखें हैरान जुया अन च्वने मफुगु भाःपिया सिकमितयसं बिचाःयात- “विदेशय् वना च्वं वने माल ।” इमिसं जंगलय् वना सिमात पाः वन । तःगोगु डुंगा दयकल अले व यंका उगु गामं जछिपाः छगू योजन तापाक तथा तल । अनलि बाचा इलय् गामय् वना सिमात मस्त व्वना यंका डुंगा तथा तःथाय् थ्यंकः वन । अले डुंगाय् च्वना वना छसिंकथं महासमुद्रय् दुहाँ वन । इपिं फय् वःकथं ववं समुद्रया दथुइ छगू द्वीपय् थ्यंकः वन । उगु द्वीपय् थथःमहं बुया वःगु वा, तु, केरा, जामुन, कटहर व नैक्या आदि थीथी प्रकारयागु फलाफल दुगु जुया च्वन । उगु द्वीपय् डुंगा स्यना न्हापा हे वया च्वंपिं छथ्वः मनूत दुगु जुया च्वन । इपिं शाली वा आदिया भोजन यायां, तु आदि नया च्वंपिं खः, ल्हवंगु शरीर दुपिं, नांगापिं अले ततःहाकगु सँ, दाही दुपिं । सिकमितयसं बिचाः यात - “यदि थुगु द्वीप सुं राक्षसतयगु अधिकारयागु जूगु जूसा भीपिं सकलें विनाश जुया वनी । भीसं जाँच याना स्वये माल ।” अनलि इमिसं शूरपिं, बःलापिं न्हेम्ह मनूतयत् न्याथी ल्वाभ बिया उगु द्वीपयात घेरा लगे यात । उगु इलय् उपिं मनूत सुथेया जा नयेधुंका तुया रस त्वना सुखपूर्वक न्ह्याइपुगु प्रदेशय् वहःया फाँटथें च्वंगु फी सिचूगु किचलय् थसः पाया गोतुला “जम्बुद्वीपयापिसं हल जोते याना च्वनी, पुसा पिना च्वनी अथेनं थुजागु सुख सिइ मद्, जम्बुद्वीप सिबेला जिमि नितिं थुगु द्वीप हे बेश जू” धका म्यें हाहां उल्लासपूर्ण वाक्य व्यक्त याना च्वन ।

शास्तां भिक्षुपिंत सम्बोधन याना “भिक्षुपिं ! उपिं मनूतयसं उल्लासपूर्णगु वाक्य न्वंवाना च्वन” धका क्यनेया नितिं न्हापांगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“कसन्ति वपन्ति ते जना, मनुजा कम्मफलूपजीविनो ।
नयिमस्स दीपकस्स भागिनो, जम्बुदीपा इदमेव नो वरन्ति” ॥

“जम्बुद्वीपयापिं मनूतयसं थथःगु कर्मफलयात बः कया हल जोते याना च्वन, पुसा पिइगु याना च्वन, थुगु द्वीपय् च्वंपिसं अथे मयाः । जम्बुद्वीप सिबे थ्व हे उत्तम जू ।”

उगु द्वीपयात घेरा लगे याना च्वंपिं मनूतयसं उगु म्येंया सः न्यना बिचाः यात “मनूतयगु सःथें च्वं, सिइके माल ।” इपिं म्यें हाःसः ताये दुथाय् वन अले इपिं मनूत खना “थुपिं यक्ष जुइमा” धका मती तल । इमिसं तीर चडे यात । उपिं नं इमित खना सिइगु भयं ग्यात अले धाल “स्वामी ! जिपिं यक्ष मखु, मनूत खः । जिमित जीवन दान व्यु ।” मनूत धयापिं छिपिंथें नांगापिं जुइ मखु धका इमिसं धाल । इमिसं बारम्बार धासैलि मनूत खः धयागु सिइका काल । इमिसं इमिथाय् वना म्हुफु मफु न्यनेधुंका छिपिं थन गथे याना वयागु धका न्यन । इमिसं इमित सत्यासत्यगु खँ न्यंका धाल - “छिपिं थःगु पुण्य सम्पत्तिया कारणं थन थ्यंकः वःपिं जुल । थ्व छगू भिंगु द्वीप खः । थन थःगु ल्हातं ज्या याना नयेम्वाः । थथःमहं

बुया वःगु वा जाकि आदि व तु आदि थन थुलि दु उलि दु धायेम्वाक असीमित दु । म्हायपु जुइ म्वाक च्वना च्वं ।”

“छु थन च्वनेबले जिमित छुं मेगु खतरा मदुला ?”

“मेगु ला भय मदु । अथेनं थ्व अमनुष्यपिनिगु द्वीप खः । अमनुष्यपिं छिमिगु खिच्च खना तँ पिकाये यः । उकिं खिच्च फायेबले फिइ गाः म्हुया उकियात फिं ल्हाका विइमाः । थन थुलि हे जक डर दु मेगु छुं मदु । न्हिन्हं अप्रमादी जुया च्वं ।”

इपिं अन वना च्वं च्वन । इपिं द्वःच्छिगू परिवारपिंमध्ये न्यासः न्यासः परिवारपिनि निम्ह जेष्ठपिं सिकमित दुगु जुया च्वन । इपिंमध्ये छम्ह मूर्खम्ह रस लोभीम्ह खःसा मेम्ह पण्डितम्ह, रसय् अनासक्तम्ह जुया च्वन । लिपा, इपिं अन सकले सुखपूर्वक च्वना च्वंबले ल्हवना वल अले बिचाः यात - “ताःकालं निसें भीसं न्ह्याइपुक जुइ मखना च्वन । तुया रसयात शर्वत दय्का त्वने माल ।” इमिसं अय्लाः कया अय्लाः दय्का त्वन अले अय्लाखं काय्का म्यें हाला प्याखँ हुला, म्हिता मदमस्त जुया उखे थुखें न्ह्याथायसनं खिच्च फाना जुल । इमिसं उकियात त्वपुइगु मयात । थुकथं उगु द्वीपयात घौचायेपूसे च्वंक फोहर याना बिल । देवतापिं क्रोधित जुल । “थुमिसं जिमिगु क्रीडास्थलयात फोहर याना बिल ।” इमित समुद्रय् क्वफाना उगु द्वीपयात सिले धका कोछित । दिन कोछिइगु बिचाः याना स्वःबले थुगु कृष्णपक्ष जुया च्वन धका खंकल । “थौं भीगु सभा नं क्वचागु हे जुल । आः थनिं बाछि लिपा पुन्हीया उपोसथया दिनय् चन्द्रमा लुया वइबले थुपिं सकसितं समुद्रय् दुबे याना स्याना बिये” धका कोछित । इपिंमध्ये छम्ह धार्मिक देवपुत्र दुगु जुया च्वन । वं बिचाः यात “थुपिं जिं खंक खंक नष्ट मजुइ माल ।” वं इमित दया तथा सन्ट्याया बेली याये सिधय्का छेंया लुखां पिने च्वना सुखपूर्वक खँल्हाबल्हा याना मुना च्वपिं मनूतय्थाय् सकतां तिसा वसः पुना सारा जम्बुद्वीप छगुलिं जाज्वल्यमान जुइक उत्तर दिशायागु आकाशय् दना धाल - “हे सिकमित ! देवतापिं छिपिं खना तँ म्वया च्वंगु दु । थुगु थासय् च्वने मते । थनिं भिन्हं लिपा छिपिं सकसितं लखय् दुबे याना स्याना विइ । थनं पिहाँ वना बिस्यूं हूँ ।” वं निपुगु गाथा धाल -

“तिपञ्चरत्नूपगतम्हि चन्दे, वेगो महा हेहिति सागरस्स ।
उप्लविसं दीपमिमं उठारं, मा वो वधी गच्छथ लेणमज्जन्ति” ॥

“तिमिलाया भिन्त्याचा पुला वनेधुंका (अर्थात् भिन्त्यान्हु लिपा) समुद्रयागु बेग तःच्च जुया वइ । (देवगणपिसं) थुगु तःधंगु द्वीपयात दुबे याना छिमित स्याना थमछ्ववयेमा । छिपिं गनं मेथाय् बिस्यूं हूँ ।”

थुकथं वं इमित उपदेश बिया थःगु थासय् लिहाँ वन । व वनेधुंका छाःगु नुगः दुम्ह वया पासाम्ह देवपुत्रं बिचाः यात - “थ्वयागु खँ न्यना इपिं बिस्यूं वने नं फु । जिं थुपिं बिसिकः मछ्ववसे सकसितं स्याना बिये ।” वं सकतां अलङ्कारं बांलाक समाये याना सकतां गांयात प्रकाशित यायां दक्षिण दिशाय् आकाशय् दना न्यंबल - “वं छिमित छु धाल ?” “स्वामी ! थथे थथे धाल” धका कनेवं वं धाल - “वया थन छिपिं च्वना च्वनिगु स्वये मफु । वं तमं छिमित धाः वःगु खः । छिपिं मेथाय् गनं मवंसे थन हे च्वना च्वं ।” वं निपु गाथात धाल -

“न जातुयं सागरवारिवेगो, उप्लविसं दीपमिमं उठारं ।
तं मे निमित्तेहि बहूहि दिदुं, मा भेथ किं सोचथ मोदथक्को ॥

“पहूतभक्खं बहुअन्नपानं, पत्तथ आवासमिमं उठारं ।
न वो भयं पटिपस्सामि किञ्चि, आपुत्तपुत्तेहि पमोदथक्को’ति” ॥

“समुद्रयागु लःया वेगं थुगु थपायमछिधंगु द्वीपयात स्यंके फइ मखु धयागु पक्का खः । थीथी कथंया लक्षणतयपाखें थ्व खँ जिं सिइका कया । छिपिं ग्याये मते । छिमिसं धन्दा काये मते । छिपिं न्ह्याइपुक च्वना च्वं ।”

“छिमित थुलिमछि नसा त्वंसात, थुलिमछि अन्नपानत, थुलिमछि च्वनेगु थाय् दया च्वंगु दु । जिं छिमिगु नितिं छु नं भयया कारणत मखना । छिपिं काय्, छय् छुइपिंनापं प्रसन्नतापूर्वक च्वना च्वं ।”

थुकथं वं निपु गाथा न्यंका इमित आश्वासन बिया वन । व लिहां वनेधुंका धार्मिक देवपुत्रयागु खं मन्यसें मूर्खमह सिक्किमि नायोनं दक्व सिक्किमितयत् सःता “छिपिं सक्किनं जिगु खँ न्यं” धया न्यापुगु गाथा धाल -

“यो देवोयं दक्खिणायं दिसायं, खेमन्ति पक्कोसति तस्स सच्चं ।
न उत्तरो वेदि भयाभयस्स, मा भेथ किं सोचथ मोदथहो’ति” ॥

“दक्षिण दिशाय् च्वना गुम्ह देवतां निर्भयगु खँ कना वंगु खः, व खँ एकदम हे पाय्छि जू । भय अभययागु खँ उत्तर दिशाय् च्वंमहसिनं मस्यू । छिपिं ग्याये मते । छिमिसं छुं धन्दा काये मते । छिपिं न्ह्याइपु तायेका च्वना च्वं ।”

वयागु खँ न्यना न्यासः रस लोभीपिं सिक्किमितयसं उम्ह मूर्खयागु खँ माने यात । परन्तु मेम्ह पण्डितम्ह सिक्किमिं वयागु धापूयात अस्वीकार याना सिक्किमितयत् सःता प्यपु गाथात धाल -

“यथा इमे विष्णवदन्ति यक्खा, एको भयं संसति खेममेको ।
तदिह्म मय्हं वचनं सुणाथ, खिप्पं लहुं मा विनस्सिम्ह सब्बे ॥

“सब्बे समागम्म करोम नावं, दोणिं दब्बं सब्बयन्तूपपन्नं ।
सचे अयं दक्खिणो सच्चमाह, मोघं पटिक्कोसति उत्तरोयं ।
सा चेव नो हेहिति आपदत्था, इमञ्च दीपं न परिच्चजेम ॥

“सचे च खो उत्तरो सच्चमाह, मोघं पटिक्कोसति दक्खिणोयं ।
तमेव नावं अभिरुह्म सब्बे, एवं मयं सोत्थि तरेमु पारं ॥

“न वे सुगण्हं पटमेन सेट्ठं, कनिट्टमापाथगतं गहेत्वा ।
यो चीध तच्छं पविचेय्य गण्हति, स वे नरो सेट्ठमुपेति ठान’न्ति” ॥

“थुपिं यक्षतयसं थुकथं थवंथवय् विरोधी खँ ल्हाना च्वंगु स्वयेबले छुम्हसिनं भययागु खँ ल्हात, मेम्हसिनं निर्भययागु खँ ल्हात । उगु बारे जिगु खँ न्यं - भीपिं सकलें याकनं तुरन्त विनाश जुया वने मज्यू ।”

“भीपिं सकलें मिले जुया यन्त्र (मेसिन) दुगु क्वातुसे च्वंगु जःसिथें गाः वंगु डुंगा दय्के नु । यदि दक्षिणयाम्ह (देवतां धाःगु) सत्य खःसा उत्तरयाम्हसियागु खँ ज्या लगे जुइ मखु ।”

“यदि भीत अजागु आपत्ति मवःसा थुगु द्वीपयात त्वःते मखु । यदि उत्तरय् च्वंमहसिया धापू सत्य खःसा दक्षिणयाम्हसियागु खँ ज्या लगे जुइ मखु । भी सकलें उगु डुंगाय् च्वना वने । थुकथं भीपिं सकुशल पार जुया वने ।”

“न्हापायाम्हं धाःगुयात नं सत्य भापिइ मज्यू, अथे हे तुं लिपायाम्हसियागु खँय् नं सत्य भापिइ मज्यू । गुम्हसिनं न्हाय्पनं ताःगु खँय् विचार याना सत्य यात ग्रहण याइ, व हे मनुखं श्रेष्ठगु पदयात प्राप्त याना काइ ।”

थुकथं धया वं हानं धाल - “भो ! भीसं निम्ह देवपुत्रपिनिगु खें न्यने । आः डुंगा दय्के नु । अले यदि न्हापाम्हसियागु धापू पायछि जूसा डुंगाय् च्वना भीपिं बिस्सूं वने । यदि निम्हसियागु धापू ठीक जूसा डुंगायात छखेलिकक तथा भीपिं थन हे च्वं च्वने ।” थथे धका न्यंकेवं मूर्खम्ह सिकमिं धाल - “भो ! छिपिं ला लःया बाताय् गौजुस्वंजु खंका च्वंपिं खनि ! आपाः तःहाकक लिफः स्वये मते । न्हापाम्ह देवपुत्रं भीप्रति तँ पिकया जक थथे धाःगु खः । लिपायाम्हसिनं माया याना धाःगु खः । थुजागु थुगु भिंगु द्वीपयात त्वःता मेथाय् गन वनेगु ? यदि छिपिं वने न्ह्याःसा थःगु पुचः ब्वना वना डुंगा दय्कः हूँ । जिमित डुंगा ज्या छ्यले मद्दु ।”

पण्डितम्ह सिकमिं थःगु पुचः ब्वना वना डुंगा दय्कल । अले सकतां मालसामान उकी तल । थः पुचः ब्वना डुंगाय् वना च्वंवन । अनलि पून्ही खुन्हुया दिनय् तिमिला (चन्द्रमा) लुया वःगु इलय् समुद्रं छाल थहाँ वल अले पुलि अपायजातक जुया थहाँ वया द्वीप सुचुक्क सफा याना यंकल । पण्डितम्ह सिकमिं समुद्र चिजा जुया वंगु सिइका डुंगा न्ह्याका यंकल । मूर्खम्ह सिकमि पक्षयापिं न्यासः परिवारपिं समुद्रं छाल द्वीप सिलेत वःगु खः अले सिला लिहाँ तं वन धका अनस तं च्वं च्वन । अनलि जैतक तःजा जुया वल, अनलि मनूया म्हाधिक जुइक, अनं नं हानं ताइबःसिमा अपायधिक जुइक, अनं हानं न्हेमा ताइबःसिमा अपायजा जुइक छाल थहाँ वया द्वीपयात हे चुइक यन । पण्डितम्ह सिकमिया उपाय कुशल जूगुलिं रसप्रति अनासक्त जुया लिहाँ वल । मूर्खम्ह सिकमि रस लोभी जूगुलिं भावीभय खंके मफया न्यासः परिवारपिं लिसें तं विनाश जुया वन ।

थवयां लिपाया स्वपु गाथात उपदेशात्मक सम्बुद्ध गाथात खः -

“यथापि ते सागरवारिमज्जे, सकम्मुना सोत्थि वहिसु वाणिजा ।
अनागतत्थं पटिविज्जियान, अप्पम्पि नाच्चेति स भूरिपज्जो ॥

“बाला च मोहेन रसानुगिद्धा, अनागतं अप्पटिविज्जियत्थं ।
पच्चुप्पन्ने सीदन्ति अत्थजाते, समुद्धमज्जे यथा ते मनुस्सा ॥

“अनागतं पटिकयिराथ किच्चं, ‘मा मं किच्चं किच्चकाले व्यथेसि’ ।
तं तादिसं पटिकतकिच्चकारिं, न तं किच्चं किच्चकाले व्यथेती’ति” ॥

“गुगु प्रकारं सागरया लःया दथुइ व्यापारी थथःगु कर्मया फलस्वरुप सकुशल जुया च्वन, अथे हे तं प्रज्ञावान् मनुखं भविष्य्य जुइगु अर्थयात बिचाः याना थःगु भतिचा नं हानि याइ मखु ।”

“मूर्खम्ह मनू थःगु मूढताया कारणं रसय् आसक्त जुया भविष्य्य जुइगु अर्थयात बिचाः मयासे वर्तमानय् न्ह्योने दुगु खँय् जक दुबे जुया च्वनी, गथे इपिं मनूत समुद्रय् दुबे जूथें ।”

“भविष्यया नितिं (कल्याणकारी) कर्तव्य यायेमाः गुकिं याना ज्या यायेगु इलय् मयानागु ज्यां बाधा थमबिइमा । गुम्हसिनं भविष्यया नितिं कल्याणकारीगु ज्या यात धाःसा वयात ज्या याइगु इलय् ज्यां बाधा बिइ मखु ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं वर्तमान सुखया प्रति आसक्त जुया भविष्यपाखे मस्वसे परिषद्सहित विनाश जुया वन” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मूर्खम्ह सिकमि देवदत्त खः । दक्षिण दिशाय् दना क्यंम्ह अधार्मिक देवपुत्र कोकालिक खः । उत्तर दिशाय् दना क्यंम्ह सारिपुत्र खः । अले पण्डितम्ह सिकमि जुलसा जि हे खः ।

४६७. काम जातक

“कामं कामयमानस्स--” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ब्राह्मणया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह श्रावस्ती च्वम्ह ब्राह्मण अचिरवती नदीया सिथय् बुँ ज्या यायेया नितिं जंगल फडानी याना च्वन । शास्तां वयाके मार्गफल प्राप्त जुइगु संभावना खंका बिज्यात अले श्रावस्ती पिण्डपातया नितिं दुहाँ बिज्याना च्वंगु इलय् लं छखे चिला बिज्याना वयाके कुशल समाचार सिइके माला न्यना बिज्यात - “ब्राह्मण ! छु याना च्वनागु ?

“गौतम ! बुँज्याया नितिं बुँ माथं वंका च्वनागु ।”

“ज्यू, ब्राह्मण ! ज्या या” धया अनं बिज्यात ।

थये हे तुं, धयना तःगु सिमा ल्हया यंका बुँ सफा याना च्वंगु इलय्, सा वाना च्वंगु इलय्, अले लः कुनेत प्वः दय्का च्वंगु इलय् बरोबर बिज्याना वयाके म्हफु मफुया खँ न्यं बिज्याना च्वन । पुसा तःखुन्हु ब्राह्मणं धाल - “गौतम ! थौं जि पुसा तयेगु मङ्गल दिं खः । जिं बालि सयेवं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महान् दान बिये ।” शास्तां स्वीकार याना (अनं) बिज्यात । हानं छुन्हु उम्ह ब्राह्मणं अन बुँई पिया पाः च्वं च्वंबले अन बिज्याना न्यं बिज्यात - “ब्राह्मण ! छु याना च्वनागु ?” ब्राह्मणं धाल - “गौतम बुँ पिया च्वनागु खः ।” “ज्यू, ब्राह्मण !” धया अनं बिज्यात । अनलि ब्राह्मणं मती तल - ‘श्रमण गौतम बरोबर थन वया च्वन । पक्कानं वया भोजन नये मास्ति वःजुइ । जिं वयात भोजन बिये ।’ थुकथं मती तथा गुखुन्हु व छेँय् वन उखुन्हु हे शास्ता नं थ्यंकः बिज्यात । ब्राह्मणया मनय् अतिकं विश्वास दत । लिपा बाली तयार जूबले ब्राह्मणं कन्हे बालि लः वनेगु धका गोतुला च्वं च्वं निश्चय यात । उखुन्हु अचिरवतीया फुसय् च्छिं ततःसकं इवाररं वा वल । बाः वल अले छुमा हे ल्यं मदय्क दक्वं बाली समुद्रय् चुइक यंकल । ब्राह्मणं बाः वया दक्वं बाली स्यना वंगु खना वं थःत थःम्हं चिना च्वने मफुत । अति शोकाकुल जुया ल्हातं छाती दादां ख्वख्वं छेँय् वन अले गोतुला हवाँय् हवाँय् ख्वया च्वन । शास्ता सुथ न्हापनं शोकाभिभूत जूम्ह ब्राह्मणयात खना वयात ग्वाहालि याः वनेगु इच्छां भिक्षाटनं लिहाँ बिज्याना, भिक्षुपित विहारय् छुवया, अनुगामी भिक्षु छम्ह ब्वना वयागु छेँक्वय् लुखाय् थ्यंकः बिज्यात । ब्राह्मणं वसपोल बिज्यात धयागु न्यना “जिमि पासां जिके म्हफु मफु न्यनेत वःगु जुइमाः” धका मती तल । वया मन च्वन अले वं आसन लाया बिल । शास्तां वयागु छेँय् बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात - “ब्राह्मण ! छं छाया ख्वाः खिउँका च्वनागु ? छंत छु जुल ?” “गौतम ! अचिरवतीया सिथय् सिमात पालेगु निसें कया गुलि नं जिं याना व दक्वं छलपोलं सिया हे बिज्याः । जिं बाली पाके जुइवं छपित दान बिये धका मती तथागु खः । आः जिगु उगु दक्व बाली बाः वया समुद्रय् चुइकः यंकल । छु नं ल्यं मंत । सच्छिगू गाडाति वा स्यन, फुत । उकिं हे जिं शोक याना च्वनागु खः ।”

“छु ब्राह्मण ! चिन्ता यात धायेवं नष्ट जुइ धुँकूगु लिहाँ वइला ?”

“वइ मखु, गौतम !”

“अथे खःसा छाया नुगः मछिंका च्वनागु ? प्राणीपिनी नितिं धन धान्य उत्पत्ति जुइगु इलय् उत्पन्न जुइ, अले नष्ट जुइगु इलय् नष्ट नं जुया वनी । छुं नं संस्कार अविनाशी मजू । चिन्ता याये मते ।” थुकथं शास्तां वयात आश्वासन बिया, वया नितिं उचित धर्मोपदेश बिया बिज्यात अले काम-सुत्त (सुत्तनिपात) यागु उपदेश याना बिज्यात । सूत्रया अन्तय् विचार यायां ब्राह्मण स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता वयात शोक मदुम्ह याना आसनं दना विहारय् लिहाँ बिज्यात ।

“शास्तां फलानाम्ह शोकाकुलम्ह ब्राह्मणयात शोक मदुम्ह याना बिज्यात” धयागु खँ नगर छगुलिं फैले जुल । धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं खँ छुना चर्चा यात - “आयुष्मान्पिं ! वसपोल दशबलं ब्राह्मणलिसे मैत्री याना, वयाम्ह विश्वासी जुया, छगू कथं उम्ह शोकाभूत जुया च्वम्हसित धर्मोपदेश बिया, शोक मदुम्ह याना स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! धन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक जिं थ्वयात शोक मदुम्ह यानागु मखु, न्हापा नं यानागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया निम्ह काय्पिं दु । वं तःधिकम्हसित युवराज दय्कल अले चिधिकम्हसित सेनापति दय्का बिल । लिपा ब्रह्मदत्त सिना वनेवं अमात्यपिसं तःधिकम्हसित राज्याभिषेक यायेत तयार यात । वं धाल “जित राज्य माःगु मदु । चिधिकम्ह किजायात ब्यु ।” बारम्बार आग्रह यात नं वं स्वीकार याना मकाः । चिधिकम्हसित जुजु दय्का बिइधुंका उपराज जुया च्वनेगु नं इच्छा मयासे जित ऐश्वर्य आदि माःगु मदु धका धाल । “अथे जूसा सासाःगु भिभिंगु भोजन याना थन हे च्वं” धाल नं वं लिसः बिल - “जित थन नगरय् च्वनेगु छुं ज्या मदु । व वाराणसी पिहाँ वना प्रत्यन्त देशय् वना च्वंवन अले अन सेठ परिवार छगूयागु आश्रय कया थःगु ल्हातं ज्या याना च्वं च्वन । लिपा, इमिसं व राजकुमार जूगु खँ सिइकल । अबलेनिसें वयात ज्या मयाकल, राजकुमारपित्तथें तुं लहिना तया तल ।

समय बिते जुया वन । राजकर्मचारीत बुं नापे यायेत उगु गामय् वल । सेठं राजकुमारयाथाय् वया धाल - “स्वामी ! जिमिसं छपितं लहिना तया । चिधिकम्ह किजायात पौ च्वया जिमिगु कर माफी याना ब्यु ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले पौ च्वल - “जि फलानागु सेठकुलयागु आश्रित जुया च्वं च्वना । जिगु कारणं थ्वयात कर माफी याना ब्यु ।” जुजुं “ज्यू” धया अथे हे याना बिल । अनलि सकल गांयापिं व जनपदयापिं वयाथाय् वया धाःवल - “जिमिसं छपितं हे कर पुला बिये । जिमिगु नं कर माफी याका बिज्याहूँ ।” वं इमिगु नितिं नं पौ च्वया कर माफी याका बिल । अबलेनिसें इपिं मनूतय्सं वयात हे कर पुलेगु यात । वयागु लाभसत्कार यक्व बढे जुल । लिसें वयाके तृष्णा नं यक्व बढे जुल । लिपा जूबले, वं दक्व जनपद फ्वन, उपराज्य फ्वन । चिधिकम्ह किजां वयात सकतां बिल । तृष्णा बढे जुया वःलिसे उपराज्यं नं असन्तुष्ट जुया राज्य कायेगु इच्छां जनपदयापिं मनूत मुंका नगरं पिने च्वना चिधिकम्ह किजायात सन्देश छवल - “जित राज्य ब्यु मखु धयागु जूसा युद्ध या ।” चिधिकम्ह किजां बिचाः यात - “ध्व मूखँ न्हापां राज्य व उपराज्य आदि सकतां अस्वीकार याना आः जुलसा युद्ध याना काये धका धया च्वन । यदि जिं थ्वयात युद्धय् बुका स्याना बिल धाःसा जिगु निन्दा जुइ । जित राज्यं छु ज्या ?” वं लिसः छवत - “युद्ध याये माःगु मदु । राज्य का वा ।” वं राज्य कया चिधिकम्हसित उपराज्य दय्का बिल ।

अबलेनिसें जुजु जुया तृष्णाया बशय् वना छगू राज्यं असन्तुष्ट जुया वं निगू स्वंगू राज्ययागु इच्छा यायेगु यात । वयागु तृष्णा असीमित जुया च्वन ।

अनलि, देवराज शक्रं लोकय् मांबौपित सेवा याना च्वंपिं सु सु दु ? दानादि पुण्यकर्म याना च्वंपिं सु सु दु ? तृष्णाया बशय् वंपिं सु दु ? धका स्वबले वयात तृष्णाया बशय् लाःगु खन । वं बिचाः यात - 'ध्व मूर्ख वाराणसी राज्यं नं सन्तुष्ट मजू । ध्वयात पाठ स्यना बिये माल ।' अनलि देवराजं छम्ह विद्यार्थीया रूप धारण याना लाय्कु ध्वाखाक्वय् च्वना धाय्के छूवत - "छम्ह उपाय कुशलम्ह ब्रह्मचारी ध्वाखाय् दै वया च्वंगु दु ।" वयात "दुहाँ वा" धयागु हुकुम दयेवं व वना जुजुयागु जय जयकार यात । जुजुं न्यन - "छाय् वयागु ?"

"महाराज ! छपिंलिसे छुं बिनित्ति याये माःगु दु, एकान्त माल ।"

शक्रयागु प्रतापं उगु हे इलय् मनूत चिला वन । अनलि ब्रह्मचारी बिनित्ति यात - "महाराज ! जिं अजागु स्वंगू नगर खना च्वना, धन धान्यं पूर्णगु, मनूत पूर्णगु अले सेना रथं परिपूर्णगु । जिं थःगु प्रतापं इमिगु राज्य कया छपित्ति बिये । विस्तार मयासे याकनं वने माल ।" लोभया बशय् लाना उम्ह जुजुं "ज्यू" धया स्वीकार यात । अले शक्रया प्रतापं वयाके "छ सु खः ? छंत छु माल ?" धका तक नं न्यने मफुत । शक्रं नं थुलि धया त्रयस्त्रिंश भवनय् लिहाँ वन । जुजुं अमात्यपित्ति सःता धाल - "छम्ह ब्रह्मचारी जिमित्ति स्वंगू राज्य कया बिये धका धाल । वयात सःति अले नगरय् नाय्खिं च्वय्का घोषणा याका सेनात मुकि । विस्तार मयासे याकनं स्वंगुलिं राज्य काःवने ।"

"महाराज ! छु छपिंसं उम्ह ब्रह्मचारीयागु सत्कार याना बिज्याः ला ? छु वयाके निवासस्थानया बारे न्यना बिज्याः ला ?"

"सत्कार मयाना, निवासस्थानया बारे नं मन्यना । हूँ, वना सिइका वा ।"

माःवन नं वयात लुइके मफुसेलि जुजुयात सूचना बिल - "महाराज ! सारा नगर छगुलिं माला स्वयां नं ब्रह्मचारीयात गनं लुइके मफु ।" ध्व खँ न्यना जुजुयात नुगः मछिन- "स्वंगू नगरया राज्य फुत । जिगु आपालं ऐश्वर्य खतम जुल । 'जित खर्च नं मब्यू, निवासस्थान नं मब्यू' धका जि खना तँम्बया व लिहाँ वन जुइमाः ।" जुजुयात बारम्बार ध्व हे खँय् चिन्ता जुल । उगु तृष्णाया बशय् लाःगुलिं जुजुया म्हुय् जलन जुल । म्हुय् जलन जुइवं प्वाः स्याना हिया खि पिहाँ वल । छखँ भोजन दुने वंसा मेखें पिने वल । वैद्यतय्सं वासः याये मफुत । जुजुं सास्ति नल । जुजु म्हुमफुगु खँ नगर छगुलिं प्रचार (प्रसिद्ध) जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व तक्षशिलां सकतां शिल्प सय्के सिइके याना वाराणसी नगरय् मांबौपिनिथाय् लिहाँ वना च्वन । जुजुयागु थुगु समाचार न्यना वं लाय्कु ध्वाखाय् वना धाःवन - "जिं वासः याना बिये ।" सूचना विइके छवल - "छम्ह ब्रह्मचारी छपिनिगु वासः यायेया नितिं वःगु दु ।" जुजुं धाल - "गजा गजापिं ततःधपिं प्रसिद्धपिं वैद्यपिंसं नं जिगु वासः याये मफु, जाबो छम्ह ल्याय्म्हम्ह ब्रह्मचारी छु हे याये फइ ? वयात खर्च बिया लिछ्ववया व्यु ।" ध्व खँ न्यना ब्रह्मचारी लिसः बिल - "जित वैद्ययागु ज्याला माःगु म्हु । जिं वासः याये । जित वासःयागु ध्यवा जक दःसां गाः ।"

वयागु खँ न्यना "ज्यू" धया जुजुं वयात सःतके छूवत । ब्रह्मचारी जुजुयात प्रणाम याना धाल - "राजन् ! ग्याये मते । जिं वासः याना बिये । जित रोग जूगुया उत्पत्ति कारण कना बिज्याहूँ ।" जुजुं संकोच जुया धाल - "छंत (रोगया) उत्पत्ति लिसे छु मतलब ? वासः या ।" "महाराज ! रोग थुकथं जुल धयागु खँ सिइका हे वैद्य धयापिंसं उकियात ल्वःकथं वासः याना बिइ ।" जुजुं "तात ! ज्यू ।" धया रोगया

उत्पत्ति जूगुया कारण ककं “उम्ह ब्रह्मचारी वया स्वंगू राज्य कया बिये” धाःगु निसें कया जुक्व फुक्क दक्कं खँ कना धाल - “तात ! जिगु थुगु रोग तृष्णां उत्पन्न जूगु खः । यदि वासः याये फुसा या ।”

“महाराज ! छु चिन्ता कयां उषिं नगरत काये फइला ?”

“फइ मखु, तात !”

“यदि थये खःसा, महाराज ! छुया नितिं नुगः मछिंका च्वनेगु ? छपिसं थःगु शरीरं निसें कया सजीव निर्जीव वस्तु सकतां त्वःता वने मानी । प्यंगू नगरया राज्य कया नं छपिसं छकोगु पटक्यु जा नयेबले प्यपाः देमायु जा तथा नइ मखु, न प्यंगू खातायु गोतुला दचनी, न प्यज्वः वसः पुनी । तृष्णाया बशायु लाये मज्यु । थुगु तृष्णा बढे जुजुं प्यंगू नरकं मुक्त जुये फइ मखु ।

थुकथं वयात उपदेश व्युव्युं बोधिसत्त्वं धर्मोपदेश यायां थुपिं गाथात धाल -

“कामं कामयमानस्स, तस्स चे तं समिज्जति ।
अद्धा पीतिमनो होति, लद्धा मच्चो यदिच्छति ॥

“कामं कामयमानस्स, तस्स चे तं समिज्जति ।
ततो नं अपरं कामे, घम्मे तण्हं वन्दति ॥

“गवं सिङ्गिनो सिङ्गं, वड्डमानस्स वड्डति ।
एवं मन्दस्स पोसस्स, बालस्स अविजानतो ।
भिय्यो तण्हा पिपासा च, वड्डमानस्स वड्डति ॥

“पथव्या सालियवकं, गवास्सं दासपोरिसं ।
दत्त्वा च नालमेकस्स, इति विद्धा समं चरे ॥

“राजा पसय्ह पथविं विजित्वा, ससागरन्तं महिमावसन्तो ।
ओरं समुद्दस्स अतित्तरूपो, पारं समुद्दस्सपि पत्थयेथ ॥

“याव अनुस्सरं कामे, मनसा तित्ति नाज्जगा ।
ततो निवत्ता पटिक्कम्म दिस्वा, ते वे सुत्तित्ता ये पज्जाय तित्ता ॥

“पज्जाय तित्तिनं सेट्ठं, न सो कामेहि तप्पति ।
पज्जाय तित्तं पुरिसं, तण्हा न कुरुते वसं ॥

“अपचिनेथेव कामानं, अप्पिच्छस्स अलोलुपो ।
समुद्दमत्तो पुरिसो, न सो कामेहि तप्पति ॥

“रथकारोव चम्पस्स, परिकन्तं उपाहनं ।
यं यं चजति कामानं, तं तं सम्पज्जते सुखं ।
सब्बज्जे सुखमिच्छेय्य, सब्बे कामे परिच्चजे’ति” ॥

“कामभोगया कामना याइम्हसित यदि व प्राप्त जुल धाःसा उम्ह मनुखं थःम्हं इच्छा यानागु प्राप्त जूगुलिं लयलयताइगु जुया च्वन ।”

“कामभोगया कामना याइम्हसित यदि व प्राप्त जुल धाःसा तान्वइगु इलयु प्यास चाइथें वयागु कामना नं भन् भन् बढे जुइगु जुया च्वन ।”

“सा, द्रहं वा सुं मेपिं न्यक्ं दुपिं पशुतयगु न्यक्ं इमिगु म्ह बढे जूलिसे बढे जुइगु जुया च्वन । वथे तुं, मन्दबुद्धिम्ह मूर्खम्ह व अज्ञानीया तृष्णा व प्यास बढे जूलिसे भन् भन् बढे जुइगु जुया च्वन ।”

“पृथ्वी छगुलिंया वा, छ्व, सा, द्रहं, सल व दास कर्मचारीपिं दान ब्युसां नं गुलिं गुलिं मनूतयत् सन्तोष मजू, व खं सिइका उचितकथं आचरण यायेमाः ।”

“जुजुं बलजपित्तं पृथ्वीयात त्याका समुद्रया अन्ततक पृथ्वीस अधिकार प्राप्त याःसां समुद्रयागु थुखे वारिं जक नं सन्तोष मजुया समुद्रया उखे पारी ध्यंक नं इच्छा याइगु जुया च्वन ।”

“गुम्हसिनं मनं कामभोगतयगु अनुस्मरण याना च्वनी, वया तृप्त जू धयागु गुबले दइ मखु । गुम्ह मनुखं कामभोगया दुष्परिणामत खंका उकिं अलग जुइ, उम्ह प्रजां तृप्तम्ह (जिन) हे धात्थे तृप्तम्ह खः ।”

“तृप्तपिंमध्ये गुम्ह प्रजां तृप्त जुइ, व हे श्रेष्ठम्ह खः । व कामभोगपाखे ताप जुइका च्वनी मखु । प्रजां तृप्त जूम्ह व्यक्तियात तृष्णां बशय् तये फइ मखु ।”

“अलोभीं अल्पेच्छयागु कामना तक नं नष्ट याना छ्वइ । समुद्रथे तःधिपिं व्यक्ति कामभोगं तृप्त जुइ मखु । गथे सार्कीं छत्रंगु चाना लाकां दयकीबले माक्व जक कया मेगु वांछ्वइथे कामत भोग याइबले माक्व जक कया मेगु वांछ्वइ ।

“गुलि गुलि कामनायात त्याग याइ, उलि उलि हे सुख प्राप्त जुइ । यदि सकतां सुखया इच्छा यायेगु खःसा सकतां कामनातयत् त्याग याना छ्वयेमाः ।”

बोधिसत्त्वं थुपिं गाथात न्यंका च्वंबले जुजुया ध्यान श्वेतछत्रय् एकाग्र जुया श्वेत कसिण ध्यान उत्पन्न जुल । जुजु निरोगी जुया वल । वं सन्तुष्ट जुया लासां दना वया “थुलिमच्छि वैद्यतयसं जिगु वासः याये मफु परन्तु पण्डित ब्रह्मचारी थःगु ज्ञान-वासलं जित निरोग याना बिल” धया वलिसे खँल्हाबल्हा यासे भिःपुगु गाथा धाल -

“अइ ते भासिता गाथा, सब्वा होन्ति सहस्सिया ।
पटिगण्ह महाब्रह्मे, साधेतं तव भासित'न्ति” ॥

“हे महाब्रह्मा ! गुगु छं थुपिं च्यापु गाथात कन, थुपिं फुक्कं द्वःच्छि द्वःच्छि असर्फी मू वंगु खः । थुपिं च्याद्वः स्वीकार या । छंगु खँ कल्याणकारीगु जुया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं भिःपुगु गाथा धाल -

“न मे अत्थो सहस्सेहि, सतेहि नहुतेहि वा ।
पच्छिमं भासतो गाथं, कामे मे न रतो मनो'ति” ॥

“जित सच्छि, द्वःच्छि अथवा भिद्वः माःगु मदु । अन्तिम गाथा कना च्वच्चं जिगु मन कामभोगं विरक्त जुल ।”

जुजुं भन् अप्वः प्रसन्न जुया बोधिसत्त्वयात प्रशंसा यायां अन्तिम गाथा धाल -

“भद्रको वतायं माणवको, सब्बलोकविदू मुनि ।
यो इमं तण्हं दुक्खजननि, परिजानाति पण्डितो'ति” ॥

“थुम्ह सकतां लोकयात स्यूम्ह मुनि माणवक श्रेष्ठम्ह खः । थुम्ह पण्डितं दुःख जन्म बिइम्ह तृष्णा (दुःख जननी तृष्णा) यात बांलाक म्हस्यू ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं जिं न्हापा नं थुम्ह ब्राह्मणयात शोक मदुम्ह याना बियागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह जुजु ध्व हे ब्राह्मण खः । पण्डित ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

- * -

४६८. जनसन्ध जातक

“दस खलु...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुयात ब्यूगु उपदेशया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् जुजु ऐश्वर्ययागु मदय् मस्त जुया कामभोगय् आसक्त जुया न्याय नं मयात, बुद्धयागु सेवाय् नं मवन । वयात छन्हू दशबल (बुद्ध) लुमना वल । “वन्दना याःवने माल” धका मती लुइका व सुथेया ज्योना सिधय्का, बांलागु रथय् च्वना विहारय् वन । शास्तायात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । शास्तां न्यना बिज्यात - “महाराज ! छू खः, खनेखिने मदुगु यक्व दत ?”

“भन्ते ! ज्याया बोभं छपिनिगु सेवाय् वयेत फुर्सत मदया च्वंगुलिं ।”

“महाराज ! जिथे जाम्ह उपदेशक, सर्वज्ञबुद्ध थातं विहारय् च्वं च्वनाबले छ प्रमादी जुया च्वनेगु बांला मजू । जुजु धयाम्हसिया राज्ययागु ज्याय् अप्रमादी जुया च्वनेमाः । राष्ट्रया निवासीपिनि नितिं मांभौपिं समान जुइमाः । (प्यंगू) अगतिस मवनीम्ह जुया, भिता राजधर्मया विरुद्ध मवसे राज्य यायेमाः । जुजु धार्मिक जुलसा वयागु परिषद् नं धार्मिक जुइ । थुकी छुं आश्चर्य जुइ मखु, यदि छुं जिगु अनुशासनय् च्वना धर्मानुसार राज्य यात धाःसा । पुलापिं पण्डितपिसं सुं अनुशासन याइपिं आचार्य मदुसां नं थःगु हे स्वबुद्धिं त्रिविध (स्वथी) सुचरित्र धर्मय् प्रतिष्ठित जुया जनतायात धर्मोपदेश ब्युब्युं सपरिषद् स्वर्गगामी जुल ।” थुलि आज्ञा जुया बिज्यायेवं जुजुं प्रार्थना यात । वसपोलं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं जुजुया महारानीया कोखं जन्म ग्रहण यात । वयागु नां जनसन्धकुमार तल । व तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वःबले वया बौम्ह जुजुं दक्व बन्दितयत् त्वःता बिल । अले वयात युवराज दय्का बिल । लिपा बौम्ह सिइवं जुजु जूक्ले वं प्यंगू देधवाखाय्, नगरया दथुइ व लाय्क्क धवाखाय् याना खुगू दानशक्कला स्थापना याना न्हिया न्हियं खुगू लाखायां दान याना जम्बुद्वीप छगुलिं गुञ्जायमेने बुइगु महादान बिइगु याना च्वन ।

वं बन्धनागार (झ्यालखाना) यात बिल्कुल हे चाय्का बिल अले पशु बधशाला दक्कं स्यंका बिल । वं प्यंगू संग्रहनीय वस्तुकं मनुतलिसे व्यवहार यायां पञ्चशील पालन याना उपोसथ-व्रत पालन यायां धर्मानुसार राज्य यात । बरोबर राष्ट्र्य च्वर्षिं जनतायात मुंका इमित उपदेश बिया जनतायात चरित्रवान् दयका “दान व्यु, सदाचारी जु, धर्मानुसार थःगु ज्याख्यं लगे जु अले व्यापार या, मचाबले हे विद्या सय्कि, धन कमे या, मखुगु खँ ल्हाना साक्षी आदि जुइगु ज्या याये मते, खिचा जुइ मते, प्रचण्ड व कठोर जुइ मते, मांबौपिनिगु सेवा या, थाकलिपिंत हनाबना ति ।” छन्हु वं पुन्हीया उपोसथ दिनय् उपोसथ-व्रत धारण याना जनतायागु अधिकाधिक कल्याण व इमित अप्रमादी यायेया निरिं धर्मोपदेश बिइगु इच्छा तथा घोषणा याकल अले थःगु लाय्कुछ्छेया अन्तःपुरं निसँ कया सकल नागरिकतयत मुंके बिल । वं लाय्कु चुकय् समाये याना तःगु रत्नं दय्का तःगु मण्डपया व्वय् लाया तःगु बांलागु आसनय् फेतुना धर्मोपदेश बिल- “हे देशवासीपिं ! जिं छ्छिमित ताप जुइगु व ताप मजुइगु धर्मयागु उपदेश बिये त्यना । अप्रमादी जुया न्हाय्पं बिया ध्यान तथा न्यं ।”

शास्तां सत्यपूत, मुखरत्न चाय्का कोशल जुजुयात उगु धर्मदेशना मधुर स्वरं प्रकट यायां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“दस खलु इमानि ठानानि, यानि पुब्बे अकरित्वा ।
स पच्छा मनुतप्पति, इच्चेवाह जनसन्धो ॥

“अलद्धा वित्तं तप्पति, पुब्बे असमुदानितं ।
न पुब्बे धनमेसिस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“सक्यरूपं पुरे सन्तं, मया सिप्यं न सिक्खितं ।
किच्छा वुत्ति असिप्पस्स, इति पच्छानुतप्पति ॥

“कूटवेदी पुरे आसिं, पिसुणो पिट्ठिमंसिको ।
चण्डो च फरुसो चापि, इति पच्छानुतप्पति ॥

“पाणातिपाती पुरे आसिं, लुद्धो चापि अनारियो ।
भूतानं नापचायिस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“बहूसु वत सन्तीसु, अनापादासु इत्थिसु ।
परदारं असेविस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“बहुम्हि वत सन्तम्हि, अन्नपाने उपट्ठिते ।
न पुब्बे अददं दानं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“मातरं पितरं चापि, जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पहु सन्तो न पोसिस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“आचरियमनुसत्थारं, सब्बकामरसाहरं ।
पितरं अतिमज्जिस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“समणे ब्राह्मणे चापि, सीलवन्ते बहुस्सुते ।
न पुब्बे पयिरुपासिस्सं, इति पच्छानुतप्पति ॥

“साधु होति तपो चिण्णो, सन्तो च पयिरुपासितो ।
न च पुब्बे तपो चिण्णो, इति पच्छानुतप्पति ॥

“यो च एतानि ठानानि, योनिंसो पटिपज्जति ।
करं पुरिसकिच्चानि, स पच्छा नानुत्पप्ती’ति” ॥

“जुजु जनसन्धं ‘थुपिं भिगू खँ न्हापा मयाम्ह मनुखं लिपा पश्चाताप चाय्का च्वने माली’ धाल ।”

“न्हापा संग्रह मयागु कारणं सम्पत्ति लाभ मज्जुगुलिं नुगः मछिंका च्वने माली । लिपा ‘हाय् ! जिं न्हापा धन संग्रह याये मखन’ धका वं पश्चाताप चाय्का च्वनी ।”

“जिं न्हापा सामर्थ्य दुबले छुं शिल्प सय्का मतया । ‘शिल्प मसय्का जीविका हना च्वनेगु थाक्’ धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जि न्हापा तालजुइ ठगे यायेगु आदि ज्या याइम्ह खः, चुगली याइम्ह खः, प्रचण्डम्ह खः, कठोरम्ह खः धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जि न्हापा प्राणीघात याना जुइम्ह खः, दारुण (प्रचण्ड) स्वभावयाम्ह खः, अनार्य खः । जिं प्राणीपित दया मतया धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जिं थःम्ह मिसा (वा मिजँ) दय्क दय्कं मेपिनिपाखें परिग्रहण मज्जुनिपित गमन याना धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जिं यक्व अन्नपान दय्क दय्कं नं न्हापा दान मबिया धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जिं बुराबुरी जुइ धुंकूपिं, यौवन वने धुंकूपिं, मांबौपित आपालं धन सम्पत्ति दय्क दय्कं पालन पोषण मयाना धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जिं थःम्ह अनुशासक, सकतां इच्छा पूर्ति याना बिइपिं, आचार्य बौयात माने मयाः धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“जिं न्हापा सदाचारी, बहुश्रुतिपिं श्रमण-ब्राह्मणपिनिगु उपासना मयाना धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“तपस्या यायेगु व सन्तपुरुषपिनिगु सेवाटहल यायेगु कल्याणकर जुइ । जिं न्हापा तपस्या मयाना धका बिचाः याना लिपा नुगः मछिंका च्वं च्वनी ।”

“गुम्ह मनुखं थुपिं खँ अनुसारं पाय्छि पाय्छि आचरण याःगु दइ उम्ह ‘मनुखं याये माःगु ज्या याःगु जुइ’ थथे बिचाः याना वं लिपा नुगः मछिंका च्वने माली मखु ।”

थुकथं बाछितक जनतायात उपदेश बिल । जनता नं वयागु उपदेश न्यना, उगु उगु उपदेश कथं आचरण याना स्वर्गगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “थुकथं, महाराज ! पुलापिं पण्डितपिसं आचार्य मदुम्ह जुया नं थःगु हे बुद्धिकथं धर्मोपदेश बिया जनतायात स्वर्गगामी याना बिल” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । जनसन्ध जुजु जुलसा जि हे खः ।

४६९. महाकण्ह जातक

“कण्हो कण्हो च...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोक कल्याणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हुया दिनय् धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं दशबल (बुद्ध) या परोपकारयागु प्रशंसा यात - “आयुष्मान्पिं ! शास्ता जनताया हित साधनाय् लगे जुया बिज्याम्ह खः, वसपोलं थःगु आरामयात त्वःता लोक कल्याणयागु ज्या याना बिज्यात । वसपोलं परम् सम्बुद्धत्त्व प्राप्त याना थः स्वयं पात्रचीवर ज्वना भिंच्यागू योजन लैय् वना पञ्चवर्गीय स्थविरपिंत धम्मचक्रकया धर्मोपदेश बिया^{१०} पक्षया पञ्चमीखुन्हु अनात्मलक्षण (सुत्तयागु)^{११} उपदेश बिया (इपिं) सकसितं अर्हत्त्व प्राप्त याका बिज्यात । (अनं) उरुवेल बिज्याना जटिल तपस्वीपिंत स्वद्वःत्या प्रातिहार्य न्यना प्रव्रजित याना बिज्यात । अले गया-शीर्षय् बिज्याना “आदित्यपरियाय” सूत्रयागु^{१२} उपदेश बिया द्वःच्छिम्ह जटिलपिंत अर्हत्त्व बिया बिज्यात । (अनं) स्वंगू गाउत बिज्याना महाकाश्यपयात लसकुस याना वयात स्वंगू उपदेशं सम्पन्न याना बिज्यात । (अनंलि) भोजन धुंका याकचा पीन्यागू योजन बिज्याना पुक्कुसाति (पुष्करसाती) कुलपुत्रयात अनागामीफलय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात ।^{१३} महाकप्पिनयात सच्छिगू योजन बिज्याना अर्हत्त्व बिया बिज्यात । (छन्हु) भोजन धुंका याकचा स्वीगू योजन बिज्याना अजाम्ह चण्डम्ह, कठोरम्ह अंगुलिमालयात अर्हत्त्व बिया बिज्यात । (हानं) स्वंगू योजन बिज्याना आलवक (यक्ष) यात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित याना कुमारयात कल्याण याना बिज्यात । त्रयस्त्रिंश भवनय् स्वला च्वना बिज्यागु इलय् चैय्गू करोड देवतापिंत धर्मज्ञान याका बिज्यात । ब्रह्मलोक बिज्याना बकब्रह्मायागु मिथ्यादृष्टि मदय्का भिद्रल ब्रह्मापिंत अर्हत्त्व बिया बिज्यात । वसपोल दैय् दैसं स्वंगू मण्डलय् चारिका याना बिज्यासे अधिकारी मनूतय्त शरण, शील व मार्गफल बिया बिज्याना च्वन । वसपोलं नाग, गरुड, आदिपिंत नं थीथी प्रकारं उपकार याना बिज्यागु दु ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जिं बुद्धत्त्व प्राप्त याना लोकयागु कल्याण यात धयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये म्वाः । जिं न्हापा रागसहितगु इलय् नं लोककल्याण यानागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

१०. स्व. संयुत्तनिकाय पृ. १११३ स ।

११. स्व. संयुत्तनिकाय पृ. ४८७ स ।

१२. स्व. संयुत्तनिकाय पृ. ७३६ स ।

१३. स्व. दीघनिकाय पृ. ६७ स ।

अतीत कथा

न्हापाया समयय् काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया इलय् उसीनक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । काश्यप सम्यक्सम्बुद्धयागु प्यंगू सत्यया उपदेशं जनतायात बन्धनं मुक्त याना निर्वाणनगरय् प्रवेश याना विज्यायेधुंका यक्व समय बिते जुया वनेवं बुद्धशासन पतन जुया वन । भिक्षुपिसं नीछ्गू अनुचित उपाय याना जीविका हनेगु^{१५} यात, भिक्षुणीतलिसे संसर्ग यायेगु यात, कायमहचाय्पिं लहिङ्गु यात^{१६} । भिक्षुपिसं भिक्षुधर्म, भिक्षुणीपिसं भिक्षुणीधर्म, उपासकपिसं उपासकधर्म, उपासिकापिसं उपासिकाधर्म अले ब्राह्मणपिसं ब्राह्मणधर्म त्वःता बिल । अधिकांश मनूतयसं दस (भिगू) अकुशल धर्म^{१७} यायेगु यात । सिनावीपिं नरकगामी जुल । अनंलि देवराज शक्रं न्हूपिं देवतापिं मखंसेली मनुष्यलोकय् स्वबले मनूत नरकय् उत्पन्न जुया च्वंगु खंकल । वं शास्तायागु शासन पतन जूगु सिङ्का बिचाः यात- 'छु याये माल ?' वयात छगू उपाय मनय् लुया वल- "जनतायात ख्याना, त्रास बिया इपिं ग्यात धयागु खँ सिङ्का इमित आशवासन बिया धर्मोपदेश बिया कुहाँ बना च्वंगु बुद्धशासनयात थकाय्का आः हानं द्वःच्छिगू वर्षतक चले याये फय्का बिये माल" धका मती तल । वं निश्चय यात - मातली देवपुत्रयात छम्ह हाकुसे च्वंम्ह तःधिकम्ह खिचा दय्केगु । वया प्यपु धंवाः केरा अपाय्पु जू, वयागु म्हं जः पिहाँ वया च्वंगु थुलि भयानक कि वयात खंम्ह प्वाथय् दुम्ह मिसाया मचा हे कुहाँ वङ्गु जुया च्वन । हानं खः वयागु म्हधिकः नं भिंम्ह सल अपाय्धि । इन्द्रं वयात न्याथाय् चिना, ह्याउँगु स्वाँमा क्वखाय्का, खिपःया च्चका थःगु ल्हातं ज्वन । हानं निपु काषायवस्त्र पुना, सँयात ल्यूने सपः थुना, ह्याउँगु स्वाँमा क्वखाना, ह्याउँगु भिम्पू रंगयागु खिपः दुगु धनुष ज्वना वज्रयागु च्चका दुगु तीरयात पतिंचाय् चाहिङ्का शिकारीया भेषय् नगरं छगू योजन तापाक कुहाँ वल । वं स्वकोतक ततःसकं सः पिकाल - "संसार नष्ट जुइन, संसार नष्ट जुइन ।" मनूत भयभीत जुल । वं नगरय् लिक्क बना सः तःसः याना हाल । मनूत खिचा खना भयभीत जुल । अले इमिसं नगरय् वना जुजुयात थुगु खँ कंवन । जुजुं याकनं देवखा बन्द याके बिल । शक्र खिचा व्वना भिंच्यागु जाः दुगु पःखा हाचां गाया नगरय् थ्यंकः वल । मनूत ग्यानागिना बिस्सू वना छेंय् दुहाँ वन अले खापा तिना चुकः तया च्वं च्वन । तःधिकम्ह हाकुम्ह खिचां नं खंखिंपित लिना ख्याना जुल । थथे यायां लाय्कु छेंय् थ्यंकः वन । लाय्कु चुकय् च्विंपिं मनूत नं ग्यानागिना लाय्कु छेंय् बिस्सू वना लाय्कु धवाखा तिना चुकः तल । उसीनक जुजु नं लानिपिं व्वना लाय्कु छेंय् तले बिस्सू वन । तःधिकम्ह हाकुम्ह खिचां न्ह्योनेया पति खापाय् च्वना तःसकं सः पिकया उल । वयागु सः क्वय् अवीचि (नरक) तक व च्वय् भवाग्रतक थ्यं । सारा चक्रवाल छगू हे सः जुल । पुण्णक जातकय् पुण्णक जुजुया सः, भूरिदत्त जातक (जा. नं. ५४३) स सुदस्सन नागराजया सः व थुगु (महाकण्ह) महाकृष्ण जातकय् थुगु (खिचाया) सः - थुपिं स्वंगू सः जम्बुद्वीपय् दकले तःधंगु (रेकर्ड) सः जुल । नगरवासीपिं थपाय्सकं ग्यात कि सुं छम्ह नं मनू शकलिसे खँ ल्हाये फुपिं मंत । अथेनं जुजुं हे धैर्यं ज्या कया झ्याःखापा चाय्का शक्रयात सम्बोधन याना न्यन- "हे शिकारी ! छंम्ह खिचां छाय् उना च्वंगु ?"

"नये मास्ति वःगुलिं ।"

१५. भिक्षुपिसं याये मत्यःगु जीविका सिङ्का तयेया नितिं दीघनिकायया पृ. ४१ निसें ४६ तकया चूलशील, मध्यमशील व महाशील स्वये बहः जू ।

१६. कायकला लहिना बुद्धधर्मया नामय् जीविका हनिपिं व्यक्तिपिं ।

१७. भिगू अकुशल धर्म छु छु धयागु सिङ्केत स्व. भित्त अकुशल कर्मपथ, दीघनिकाय पृ. ४६९ ।

“अथेसा ध्वयात नसा नके विये” धया जुजुं लायकु छेय् च्वंपिं मनूत व्वना थःगु नितिं दय्का तःगु भोजन नके यंकल । दक्वं खिचां छप्ये याना नया हानं उत । जुजुं हानं न्यन । “खिचाया अभ्नं नये पित्यानि” धयागु खं न्यना किसि आदिपित दय्का तःगु दक्वं खानात नके हल । उकियात नं छत्थुं छप्ये याना नयेवं नगरया नितिं थुया तःगु जा नके हल । उकियात नं अथे हे याना नल अले हानं उत । जुजुं – “ध्व खिचा मखु” धका सिइकल । ध्व यक्ष खः । ध्व वःगुया कारण न्यने माल धका ग्याग्यां न्यन्यं वं न्हापांगु गाथा धाल –

“कण्हो कण्हो च घोरो च, सुक्कदाठो पभासवा ।
बद्धो पञ्चहि रज्जूहि, किं रवि सुनखो तवा’ति” ॥

“तःसकं हाकुसे च्वंम्ह, भयंकरम्ह, तुयुगु धँवाः दुम्ह प्रतापीम्ह, न्यागू थासय् खिपतं चिना तःम्ह ध्व छंम्ह खिचां छु धका हाला उना च्वंगु ?”

वयागु खं न्यना शक्रं निपुगु गाथा धाल –

“नायं भिगानमत्थाय, उसीनक भविस्सति ।
मनुस्सानं अनयो हुत्वा, तदा कण्हो पमोक्खती’ति” ॥

“हे उसीनक ! ध्वं पशुतय्त उना च्वंगु मखु । ध्वं मनूतय्त हानि याये दःसा जक ध्व हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

अनंलि जुजुं न्यन – “हे शिकारी ! ध्व खिचां छु सकल मनूतय्गु ला नइम्ह खः लाकि छंम्ह शत्रुतय्गु जक ?”

“महाराज ! शत्रुतय्गु जक ।”

“छं शत्रुत गुजापिं खः ?”

“महाराज ! अधर्मय् लगे जूपिं, अधर्मचारीपिं ।”

“इपिं सु सु कं ।”

वयात ककं देवराज (शक्रं) भिपु गाथात धाल –

“पत्तहत्था समणका, मुण्डा सङ्घाटिपारुता ।
नङ्गलेहि कसिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“तपस्सिनियो पब्बजिता, मुण्डा सङ्घाटिपारुता ।
यदा लोके गमिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“दीघोत्तरोड्डा जटिला, पङ्कदन्ता रजस्सिरा ।
इणं चोदाय गच्छन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“अधिच्च वेदे सावितिं, यञ्जतन्तञ्च ब्राह्मणा ।
भतिकाय यजिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“मातरं पितरं चापि, जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पहू सन्तो न भरन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“मातरं पितरं चापि, जिष्णकं गतयोब्बनं ।
बाला तुम्हेति वक्खन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“आचरियभरियं सखिं, मातुलानिं पितुच्छकिं ।
यदा लोके गमिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“असिचम्मं गहेत्त्वान, खगं पग्गह् ब्राह्मणा ।
पन्थघातं करिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“सुक्कच्छवी वेधवेरा, धूलबाहू अपातुभा ।
मित्तभेदं करिस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खति ॥

“मायाविनो नेकतिका, असप्पुरिसचिन्तका ।
यदा लोके भविस्सन्ति, तदा कण्हो पमोक्खती’ति” ॥

“गुबले भिक्षापात्र ज्वनिम्ह, (छ्चनय् पाचुक) सँ खाना तःम्ह, सङ्घाटीधारी श्रमणपिसं (भिक्षुपिसं) हल जोते याना बुँज्या याइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले तपस्वीनीपिं छ्चनय् पाचुक सँ खाना तःपिं सङ्घाटी धारण याना तःपिं प्रव्रजितपिसं गृहस्थी व्यवहार याना जुइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“वा मबूसे फोहरगु वा दुपिं, धूलं गःगु छ्चो दुपिं, त्यासा बिया उकियागु ब्याजं जीवन हनेगु याइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले ब्राह्मणपिसं वेद सावित्रि व यज्ञ तन्त्र पाठ याना ज्याला कया यज्ञ याना जुइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले बुराबुरी जुइ धुंक्पिं यौवन वने धुंक्पिं मांबौपित आपालं धन सम्पत्ति दयक दयकं नं पालन पोषण याइ मखु, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले बुराबुरी जुइ धुंक्पिं यौवन वने धुंक्पिं मांबौपित ‘छ्चिपिं मूर्ख का’ धका ब्वःबिइगु याइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले गुरुया कला, पासाया कला, मलेजु, निनिपिनिप्रति अनाचार याः जुइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले ब्राह्मणं ढाल तलवार खड्ग ज्वना लँय् डाँका मारे याना जुइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले सुचुगु छ्चंगु दुपिं तःपुगु लप्पा दुपिं, धन कमाये याये मसःपिं मनूतय्सं धन दुपिं भात मदुपिं मिसात लिसे च्वं च्वनी अले हानं इपिलिसँ सम्बन्ध विच्छेद याना जुइ, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

“गुबले लोकय् मायावीपिं, ठगे याइपिं असत्पुरुष चिन्तक दुपिं मनूत दया च्वनी, उबले थ्वं इमित स्याना बिइ, अले जिमि थुम्ह हाकुम्ह खिचा मुक्त जुइ ।”

थुलि कना, “महाराज ! थुपिं जिमि शत्रुत खः” धका धाल । अले खिचां शत्रुकर्मयापितं तिगन्हुया नः वड्ढ्थे च्वंक क्यना बिल । अले जनता ग्याना थारा न्हुइवं खिचाया खिपः साला फेतुइका बिल । शिकारी भेष त्वःता थःगु प्रतापं आकाशय् जाज्वल्यमान जुया दना धाल- “महाराज ! जि देवेन्द्र शक्र खः । ‘ध्व संसार नष्ट जुइन’ धका सिइका वयाम्ह खः । थौम्हिग मनूत सिइपिं दक्व अधर्मचारी जूगुया कारणं नरकय् उत्पन्न जुया च्वन, देवलोक खाली जुल । आर्वलि ‘अधर्म याइपिलिसे गुकथं व्यवहार यायेमाः’ धयागु स्वये । छपिं अप्रमादी जु ।” थुकथं प्यपु लुमंका तये बहःगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिया, मनूतयत् दान-शीलय् प्रतिष्ठित याना पतन जुया वना च्वंगु (बुद्ध) शासनयात मेगु नं द्वःच्छिदतक तिके जुइ योग्य याना, मातलियात व्वना, थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँवन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना अले हानं थथे नं आज्ञा जूसे “भिक्षुपिं ! जिं न्हापा नं थुकथं लोक कल्याणकारी ज्या यानागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मातली आनन्द खः । शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

४७०. कोसिय जातक

थुगु जातकया खँ सुधाभोजन जातक (जा. नं. ५३५) स वइतिनि

- * -

४७१. मेण्डकपज्ह जातक

थुगु जातकया खँ महाउम्मगग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

४७२. महापदुम जातक

“नादद्वा परतो दोसं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चिञ्चमाणविकायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

दशबल (तथागतं) दकले न्हापां बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यासेलि वसपोलया शिष्यपिं कयौ बढे जुइधुंका, अल्याख देवमनुष्यपिं आर्यभूमिस थ्यंगु उगु इलय् वसपोलयागु गुणया ख्याति फैले जुइवं वसपोलयात लाभसत्कार यक्व यक्व बढे जुल । सूर्य लुया वयेवं तिमिला बुलुया वनिथे हे अजागु दशा तैर्थिकपिनि जुल । इमिगु लाभसत्कार म्हो जुया वनेवं इपिं गल्ली गल्ली दना मनूतय्त न्यंका न्यंका जुया च्वन - “छु श्रमण गौतम जक ‘बुद्ध’ खःला, जिपिं नं बुद्ध खः । छु वयात बिइवं जक महान् फल दइगु खः ला, जिमित नं बिल धाःसा महान् फल दइ । जिमित नं व्यु, माने या ।” थुकथं मनूतय्त धया नं, प्रचार याना नं लाभसत्कार प्राप्त मज्जेसैलि इमिसं गोप्य रूपं मन्त्रणा यात - “छु याःसा मनूतय् दथुइ श्रमण गौतमया दुर्गुण प्रचार जुइ ? अले वयात दुगु लाभसत्कार नाश जुया वनी ?”

उगु इलय् श्रावस्ती चिञ्चमाणविका धयाम्ह छम्ह परिव्राजिका दु, बांलागु रूप दुम्ह, सुन्दरीम्ह अले देवअप्सरारथे बांलाम्ह । वयागु शरीरं जः पिहाँ वः । अनलि छम्ह वज्र हृदय (वज्रथे छ्वाःगु नुगः) दुम्ह सल्लाह बिल - “चिञ्चमाणविकालिसे स्वापू क्यना श्रमण गौतमयागु निन्दा याना वयागु लाभसत्कार नष्ट यायेगु ।” सकसिनं थथे हे ठीक जू धका स्वीकार यात । (छन्हु) उम्ह माणविका तैर्थिकपिनिगु विहारय् वल अले प्रणाम याना दना च्वंबले तैर्थिकपिसं वलिसे न्वं मतु, खँ नं मल्हाः । वं “आर्यपिं ! स्वको प्रणाम याना च्वना” धया न्यन - “जिगु छु दोष दु ? जिगु छु दोष खः ? जिलिसे न्वं मवासे सुम्क च्वना बिज्यानागु ?”

“केहें मय्जु ! छु छं मस्यूला - श्रमण गौतमं जिमित कष्ट बिया च्वंगु ? जिमिगु लाभसत्कारयात नष्ट (खतम) याना च्वं च्वंगु ?”

“आर्यपिं ! जिं मस्यू । अथेनं थुगु खँय् जिं छु (मदत) याये फु ?”

“केहें मय्जु ! यदि छं जिमित सुखी जूगु स्वये यःसा, छं थःगु सम्बन्ध क्यना श्रमण गौतमयात निन्दा (बेइज्जत) याका, वयागु लाभसत्कार खतम याना व्यु ।”

“आर्यपिं ! ज्यू । आः थ्व जिगु जिम्मा जुल । छलपोलपिसं चिन्ता कया बिज्याये म्वाल ।” धया व अनं लिहाँ वन ।

माणविका स्त्रीमायाय् कुशलम्ह खः । अबलेनिसे श्रावस्तीयापिं धर्मोपदेश न्यना जेतवनं पिहाँ वइबले इन्द्रगोपक वर्णयागु बांलागु वसतं पुना अले ल्हातय् गन्धमालादि ज्वना जेतवनपाखे स्वया वना क्यना च्वन । यदि सुनानं गन वने त्यनागु धका न्यन धाःसा वं लिसः बिइ “छिमिसं छु थुईति जि गन वनेगु (मस्यूला) ? अले जेतवनया लिक्क तैर्थिकपिनिगु आरामय् (चिच्छ्रयंक) च्वना सुथ न्हापनं हे “श्रेष्ठम्ह वन्दनीययात वन्दना याःवने” धका नगरं पिहाँ वःपिं उपासकपिसं वयात खनीबले चिच्छ्रं व जेतवनय् दचना वःमर्थे याना

क्यना जुल । सुनानं “गन च्वनागु ?” धका न्यंसा लिसः बिइ “छिमित जि दचनागु थाय्या छु मतलब ?” थुगु प्रकारं लच्छि लत्याः लिपा जुइवं वयाके न्यनेवं वं धाल - “जेतवनय् श्रमण गौतमलिसे गन्धकुटी दचना वयागु ।” वं सामान्य मनूतय्गु मनय् शंका थना बिल - “थ्व सत्य खः अथवा मखु ?” हानं स्वला प्यला लिपा प्वाथय् जनि चिना, प्वाथय् दुम्हथे च्वंक, दचोने ह्याउंगु जनिखं हिन । वं कापिं, मूर्खिपितं श्रमण गौतमयापाखे प्वाथय् दत धयागु खैय् विश्वास याकल । हानं च्याला गुला दयेवं प्वाथय् सिंत्वाः चिना दचोने ह्याउंगु जनि चित । वं थःगु ल्हातय् व तुतिं द्वहैया वाकुधिया क्वेनं दाय्के बिया मंगुथे च्वंकल । थुकथं त्यानु चाःम्हथे जुया सन्ध्या इलय् तथागतं अलंकृत धर्मासनय् च्वना धर्मदेशना याना बिज्याना च्वंगु धर्मसभाय् थ्यंकः वल । वं अन थ्यंका चन्द्रमायात ध्याचलं कय्का किकेगु कुतः यायेथे याना परिषद्या दथुइ च्वना तथागतया न्ह्योने दना वसपोलयात आक्षेप लगे यात “महाश्रमण ! जनतायात धाःसा उपदेश बिइसः, वाणी जुलसा छंगु मधुर जू अले छंगु वा त्वःपुगु म्हुतुसि नं नाइसे च्वं । अथेनं छंपाखे प्वाथय् दय्का गर्भं नं परिपूर्ण जुइ धुंकल, जिगु नितिं प्रसूतिगृहयागु चिन्ता नं मयाः, घ्यः चिकं आदियागु चिन्ता (व्यवस्था) नं मयाः । थःम्हं स्वयं याये मलाःसा सुं थःम्हं सेवकयात अथवा कोशल जुजुयात, अनाथपिण्डिकयात अथवा महाउपासिका विशाखायात जूसां “थुम्हं मय्जुयात याये माःगु याना ब्यु’ धाये ज्यून । न्ह्याइपुके धाःसा सः, गर्भयागु व्यवस्था याये मसःला ?” तथागतं धर्मसभा दिका सिंह गर्जे जुइथे गर्जे जुया बिज्यात- “केहें मय्जु ! छं धाःगु खै खः मखु, कि जिं स्यू कि छं जक स्यू ।”

“खः, श्रमण ! छ व जि निम्हसिनं जक सिइक जूगु खः थ्व ।”

उगु इलय् शक्रया आसन क्वाना वल । वं ध्यान तथा स्वबले चिञ्चमाणविकां तथागतयात मखुगु खै पाः याना च्वंगु खै सिइकल । वं वयागु परीक्षा याना स्वये धका बिचाः याना प्यम्ह देवपुत्रपिं ब्वना अन थ्यंकः वल । देवपुत्रपिसं छुंया मचा जुया वना सिंत्वाः चिना तःगु खिपः छगू हे भट्कां त्वाःल्हाना प्यना बिल । फसं पुना तःगु कापः ब्वय्का यंकल । सिंत्वाः कुतु वया वयागु तुतिइ लात । वयागु तुति निपां नचुकक तज्यात । मनूतय्सं वयागु छचनय् ई फात अले वयात अःपां कय्का, कथिं दया जेतवनं पितिना हल - “अलछिनी ! सम्यक्सम्बुद्धयात पाः याइम्ह ।” व तथागतया दृष्टिं तापायेवं महापृथ्वी वां खात अले भी बाना वल । अवीचि नरकं मि ज्वाला पिहां वल । व कुल परम्परागत कम्बलं न्यंम्हथे जुइक मिज्वालां हिना अवीचि नरकय् थ्यंकः वन । अन्य तैर्थिकपिनिगु लाभसत्कार घटे जुल, दशबलया जुलसा भन् बढे जुल । कन्हेखुन्हु धर्मसभाय् खै पिहां वल - “आयुष्मान्पिं ! चिञ्चमाणविकां थुगु प्रकारया गुण बहुलम्ह, अग पूज्य सम्यक्सम्बुद्धयात मखुगु आरोप लगे याना महाविनाश जुया वन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खै ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खै” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, थ्वं न्हापा नं जित मखुगु आरोप लगे याना विनाश जुया वंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खै आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं वया महारानीया कोखं जन्म काल । वयागु ख्वाःया शोभा ह्वया च्वंगु पलेस्वार्थे च्वंगु जुया वयागु नां पद्मकुमार धका छुत । वं तःधिक जुइका सकतां शिल्प सय्के सिइके याना काल । वया मां सित । जुजुं मेम्ह महारानी दय्का काय्यात युवराज याना बिल ।

लिपा छन्हु थःगु प्रदेशय् ब्वलंगु विद्रोहयात शान्त यायेया नितिं वने न्ह्यो जुजुं महारानीयात धाल -
“भद्रे ! छ थन हे च्वना च्वं । प्रत्यन्त देश शान्त यायेया नितिं वने त्यना ।”

“देव ! जि याकचा च्वने मफु । जि नं वये ।”

वं वयात युद्धभूमियागु भय क्यना धाल - “जि लिहाँ मवःतले छ निश्चिन्त जुया च्वं । जिं पद्मकुमारयात आलस्य मजूसे छंत सेवा याना च्वं धका धया थके ।”

जुजुं अथे हे याना थकल अले शत्रुतयूत बिसिकः छवया सन्तुष्ट याना लिहाँ वल । व लिहाँ वःबले नगरं पिने छावनी डेरा कया च्वं च्वन । बोधिसत्त्वयात बौम्ह लिहाँ वःगु सूचना दयेवं नगरयात बांलाक समाये याना राजगृहयात भ्रुः धायक समाये याना याकचा हे लानीयाथाय् वन । लानि वयागु रूपय् मोहित जुल । बोधिसत्त्वं वयात नमस्कार याना न्यन - “मां ! जिं छपिनिगु छु सेवा याये माल ?”

“जित ‘मां’ धका सःतिम्ह धया वं वयात ल्हातं ज्वना धाल - लासाय् वा ।”

“छु यायेगु ?”

“जुजु मवःतले भीपिं निम्हसिया रमण यायेगु ।”

“मां ! छ जिमि मां खः, अले छ भात दुम्ह खः । जिं कतःपिनि मिसायात गुबले इन्द्रिय चञ्चल याना मस्वया । जिं छलिसे थुजागु क्वह्यंगु ज्या गुकथं यायेगु ?

लानिं निको स्वको धाल नं वं खैं मन्यंसेली वं न्यन - “जिं धयाथें यायेगु लाकि मयायेगु ?”

“याये मखु ।”

“अथेसा जुजुयात धया छंगु छचों ध्यंका बिये ।”

“छं मनय् वःथें या” धया बोधिसत्त्वं वयात लज्जित याना लिहाँ वन । भयं थारा न्हया ग्याना लानिं बिचाः यात - ‘यदि थ्वं न्ह्यवः हे वना जुजुयात कना बिल धाःसा जिगु ज्यान बचे जुइ मखु । जिं हे न्हापां धाःवने ।’ वं भोजन मयासे, हाकुगु (खितिथाःगु) वसः पुना म्हय् थाय् थासय् थःम्हं तुं कचिलं पुया घाः ख्वं दय्का, सेविकापिंत हुकुम बिल - “यदि जुजुं लानि गो धका न्यन धाःसा लानि म्ह मफु, विरामी जुया गोतुला च्वन धया ब्यु ।” जुजुं नं नगरयागु परिक्रमा याना लाय्कु छेंय् वंबले लानियात मखंसेली न्यन - “लानि गो ?” लिसः बिल “विरामी जुया च्वन ।” व शयनागारय् वन अले न्यन - “लानि ! छंत छु ल्वय् जुल ?” लानिं जुजुं न्यन नं मताःसु याना च्वन अले निको स्वको न्यनेवं बल्ल धाल - “महाराज ! छु हाला च्वनागु, सुम्क च्वं, भात दुम्ह मिसा धयाम्ह जिथें जाम्ह जुइला ?”

“सुनां कष्ट बिल ? जित धा । जिं वयागु छचों ध्यना बिये ।”

“महाराज ! छं देश सुयात लःल्हाना थकागु ?”

“पद्मकुमारयात ।”

“व जिगु निवासस्थानय् वल अले जिं ‘तात ! थथे याये मते, जि छं मां खः’ धका धाय्क धाय्क वं धाल - ‘जि त्वःता मेम्ह सुं जुजु मदु । जिं छंत छेय् तया छलिसे रमण याये ।’ वं जित सैं ज्वना लछार पछार याना साला काल । वं धाःथें मयाः धका जित दाल, सास्ति यात, कसाः यात ।”

जुजुं बिचाः हे मयासे विष दुम्ह सर्पथें तैं पिकया मनूतयूत हुकुम बिल - “हैं, पद्मकुमारयात चिना हति ।” इमिसं नगरय् मामां वयागु भवनय् वना वयात माला, लुइका, चिना, दाया, वयागु ल्हाः ल्युने तया

क्वातुक चिना हल । (हानं) वयागु गःपतय् ह्याउँगु कनेरयागु स्वांमा क्वखाय्का वयात 'वध' यायेत दादां यंकल । वं सिइका काल 'ध्व फुक्क लानियागु ज्या खः' उकिं वं "हे मनूत ! जिं जुजुया प्रति छुं दोष यानागु मद्दु । जि निरपराध खः" धका न्यंकु न्यंकुं ख्वख्वं छाती ल्हातं दादां वना च्वन । सारा नगर छगुलिं क्षुब्ध जुल (विरोध यात) - "जुजुं मिसा छम्हसियागु खँ न्यना महापद्मकुमारयात स्याके त्यन । नगरवासीपिं सकलें मुना कुमारया चरणय् भोसुना ततःसकं ख्वख्वं विलाप यात - "स्वामी ! ध्व (दण्डकर्म) छपिनि नितिं योग्य मजू । जुजुं खंबले भन् हे थत थःम्हं थामे याये मफया हुकुम बिल - "ध्व जुजु याये म्वाक जुजु जूम्ह खः, थ्वं जिमि काय् जुया नं जिमि महारानीयात स्यंका बिल । यंकि, थ्वयात चोर भीर (प्रपात) धयागु ज्वलं क्वफाना स्याना छूव ।" बोधिसत्त्वं बौयाके प्रार्थना यात - "तात ! जिं थजागु अपराध यानागु मद्दु । छपिसं मिसायागु खँ न्यना जित स्याके मते ।" जुजुं वयागु प्रार्थना स्वीकार मयायेवं अन्तःपुरयापिं भिंखुद्रः मिसात ख्वया विलाप यात - "तात महापद्मकुमार ! छंत याये मज्यूगु याये त्यन ।" सकल क्षत्रिय महाशाल आदिपिसं व अमात्यपिसं नं "महाराज ! कुमार शिलाचार गुण दुम्ह खः, वंश रक्षक खः, राज्याधिकारी खः, छपिनि मिसायागु खँ न्यना बिचाः मयासे थ्वयात स्याके मते । महाराज धयाम्ह विचारवान्म्ह जुइमाः" धया न्हेपु गाथात धाल -

"नादद्वा परतो दोसं, अणुं थूलानि सब्बसो ।
इस्सरो पणये दण्डं, सामं अप्पटिवेक्खिय ॥

"यो च अप्पटिवेक्खित्वा, दण्डं कुब्बति खत्तियो ।
सकण्टकं सो गिलति, जच्चन्धोव समक्खिकं ॥

"अदण्डियं दण्डयति, दण्डियञ्च अदण्डियं ।
अन्धोव विसमं मग्गं, न जानाति समासमं ॥

"यो च एतानि ठानानि, अणुं थूलानि सब्बसो ।
सुदिट्टमनुसासेय्य, स वे वोहरितु मरहति ॥

"नेकन्तमुदुना सक्का, एकन्ततिखिणेन वा ।
अत्तं महन्ते ठपेतुं, तस्मा उभयमाचरे ॥

"परिभूतो मुद्दु होति, अतितिक्खो च वेरवा ।
एतञ्च उभयं जत्वा, अनुमज्झं समाचरे ॥

"बहुम्मि रत्तो भासेय्य, दुद्दोपि बहु भासति ।
न इत्थिकारणा राज, पुत्तं घातेतुमरहसी'ति" ॥

"सुयागुं तःधं चिधंगु दोषयात मखंक गुम्ह महाराजं स्वयं जाँच बुभ्भ याना मस्वसे सुयातं दण्ड बिल धाःसा व जन्मान्ध मनूखं केँ दुगु अथवा भुजिं दुगु भोजन नःगुथे जुइ । गुम्हसिनं दण्ड बिइ माःम्हसित दण्ड बिइ मखु, दण्ड बिइ म्वाःम्हसित दण्ड बिइगु यात धाःसा कांम्ह मनूखं थय्या क्वथ्यागु लें मस्यूथे मस्यूम्ह जुइ ।"

"गुम्हसिनं सकतां तःधं चिधं खँय् बांलाक बिचाः याइ, वं हे जक राज्य व्यवस्था याये बहः जू ।"

"मुक्कं नाइक क्वातुक च्वना अथवा मुक्कं छाक्क कडा जुयां जक मनूखं थत थःम्हं तःधंगु स्थिती थ्यंके फइ मखु । उकिं मनूखं निगुलिं आचरण यायेमाः ।"

“कोमलम्ह जुजुं थःत बुका च्वने माली, कडाम्ह जुजुया शत्रुत आपा: दय्का च्वनी, थुपिं नित्तां खँ सिइका मध्यस्थकथं आचरण यायेमा: ।”

“राग दुम्ह जुइवं मनुखं आपा: न्वंवाये य:, दोषं दूषित जुल धायेवं नं आपा: न्वंवाये य: । हे राजन् ! मिसाया कारणं याना काय्यात स्याके बिये बह: मजू ।”

थुकथं थीथीकथं सम्भे यायेत स्वत नं अमात्यपिसं थःपिनिगु खँ न्यंके मफुत । बोधिसत्त्वं नं याचना याना थःगु प्रार्थना महाराजपाखें स्वीकार याके मफुत । उम्ह अन्धाम्ह, मूर्खम्ह महाराजं “ध्वयात यंका चोर प्रपात धयागु ज्वलं क्वफाना व्यु” धका हुकुम बिया च्यापुगु गाथा धाल -

“सब्बोव लोको एकतो, इत्थी च अयमेकिका ।
तेनाहं पटिपज्जिस्सं, गच्छथ पक्खिपथेव त’न्ति” ॥

“सकलें मनूत छ्खेपाखे दु, थ्व मिसा याकचा छ्खेपाखे दु, उकिं जिं थ्वयागु खँ पाय्छिं ताय्का च्वना । हूँ, यंकि थ्वयात चोर प्रपात धयागु ज्वलय् क्वफाना व्यु ।”

थये धका जुजुं हुकुम बिइवं भिंखुद्वल मिसातमध्ये छ्म्हसिया नं होश थामे याना तये मफुत । सकल नगरनिवासीपिसं ल्हा: ल्हवना, सँ फफँ तया विलाप याना ख्वल । जुजुं मती तल - “थुमिसं थ्वयात ज्वलं क्वफाना मछ्खेवये फु” उकिं थः दरबारया मनूत मुंका यंका, ख्वया च्वपिं जनतायात वास्ता मयासे वयात छ्चोँ क्वय् त्ति च्वय् तया ज्वंका ज्वलं कुतुका छ्खया बिल । वयागु मैत्रीभावनायागु प्रतापं पर्वतय् च्वं च्वंम्ह छ्म्ह देवी वयात आश्वासन बिल “महापद्म ! ग्याये मते ।” वं वयात निपा ल्हातं फया कया, छाती क्वातुकक घय्पुना, दिव्यस्पर्श थिया, क्वत हया पर्वतया क्वय् यंकुबले पर्वतय् च्वंगु नागभवनय् नागराजया फणं फया कया यंकल । नागराजं बोधिसत्त्वयात नागभवनय् ब्वना यंकल अले थःगु सम्पत्ति बच्छिं बच्छिं याना इना बिल । वं अन दच्छिं च्वनेधुंका धाल - “मनूत दुगु बस्ती वने त्यना ।” “गन ?” वं धाल - “हिमालयय् वना प्रब्रजित जूवने ।” नागराजं “जू” धया अले वयात मनुष्यलोकय् तये हया, प्रब्रजितपितं माःगु सकतां बिया थः स्वयं थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन । व नं हिमालयय् वन अले ऋषि प्रब्रज्या कया ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना जंगलया फलमूल नया अन हे च्वं च्वन ।

छ्म्ह वाराणसी च्वंम्ह ब्याधा अन थ्यंक: वल । अले बोधिसत्त्वयात म्हसिइका न्यन - “देव ! छु छ्पिं महापद्मकुमार मखुला ?” “सौम्य ख: ।” धका धायेवं वं वयात वन्दना यात । अले छुं दिन अन च्वन । अनं वना वं वाराणसी जुजुयात धाःवन - “महाराज ! छं कायं हिमालयय् ऋषि प्रब्रज्या कया अन पर्णकुटी च्वं च्वन । जि वयाथाय् च्वना वयाम्ह ख: ।”

“छु छं थःगु हे मिखां स्वया वयागु ख: ला ?

“ख:, महाराज !”

जुजुं भारी तःधंगु सेना ब्वना यंका अन थ्यंका वनया छ्गू च्वकाय् (छ्वावनी) सवारी क्याम्प स्थापना यात । अनलि अमात्यपिं ब्वना पर्णशालाय् थ्यंक: वन । अन पर्णशालाया लुखाक्वय् लुँया मूर्तिथें च्वंक बोधिसत्त्व फेतुना च्वन । जुजुं प्रणाम याना छ्खेलिक्क फेतुत । अमात्यपिसं नं प्रणाम याना म्हफु मफुया खँ न्यन । बोधिसत्त्वं नं जुजुयात फलाफल नकेया नितिं व वयाके कुशलक्षेमया खँ न्यन । जुजुं वयाके “तात ! जिं छंत तःजागु ज्वलं कुतके छ्खया बियागु ख:, छ् गुकथं म्वाये फत ?” न्यन्यं गुपुगु गाथा धाल -

“अनेकताले नरके, गम्भीरे च सुदुत्तरे ।
पातितो गिरिदुग्गस्मि, केन त्वं तत्थ नामरी’ति” ॥

“तःमामच्छि ताडमापायजाः जुइक गाः वंगु तःजागु गालय, पिहाँ वयेगु सम्भव हे म्दुगु नरकथे जागु पर्वत ज्वलय् छंत कुतुका छ्वयागु खः । छु जुया छ मसिइगु खः ?”

वं लिसः बिल -

“नागो जातफणो तत्थ, थामवा गिरिसानुजो ।
पच्चग्गहि मं भोगेहि, तेनाहं तत्थ नामरि ॥

“अन पर्वतय् उत्पन्न जूह बलधारीह्, शक्तिशालीह्, फनधारी नागराज दुगु जुया च्वन । वं हे जित थःगु चाःचाः तूगु शरीरं ग्रहण याना काल । उकिं जक जि अन मसिइगु खः ।”

जुजुं धाल -

“एहि तं पटिनेस्सामि, राजपुत्त सकं घरं ।
रज्जं कारेहि भदन्ते, किं अरज्जे करिस्ससि ॥

“राजपुत्र ! नु, छंत छेंय् व्वना यंके । अन राज्य या । जंगलय् च्वना छु याना च्वनेगु ?”

वं लिसः बिल -

“यथा गिलित्वा बळिसं, उद्धरेय्य सलोहितं ।
उद्धरित्वा सुखी अस्स, एवं पस्सामि अत्तनं ॥

“गथे बल्लिस् नूह न्यायात लखं पिकया हि वय्क हे बल्लिस् लिकया विइबले सुखी जुइगु खः, अथे हे जिं नं थःत थःमं सुखी अनुभव याना च्वनागु दु ।”

जुजुं न्यन -

“किं नु त्वं बळिसं ब्रूसि, किं त्वं ब्रूसि सलोहितं ।
किं नु त्वं उब्भतं ब्रूसि, तं मे अक्खाहि पुच्छितो ॥

“छं न्याया बल्लिस् धका छुकियात धयागु ? हि भ्याःगु धका छुकियात धयागु ? पिने पित हःगु धका छुकियात धयागु ? न्यना च्वनाह् जित लिसः व्यु ।”

वं लिसः बिल -

“कामाहं बळिसं ब्रूमि, हत्थिअस्सं सलोहितं ।
चत्ताहं उब्भतं ब्रूमि, एवं जानाहि खत्तिया’ति” ॥

“कामभोग धयागु बल्लिस् खः । सल, किसि आदितयत् हे हिभ्याःगु धका धाइ । त्याग यायेगुयात बल्लिस् लिकायेगु धका धाइ । हे क्षत्रिय ! छं थुकथं सिइकि ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं थः बौयात उपदेश बिल - “महाराज ! जित राज्य माःगु मंत । छु राजधर्मया विरुद्ध मवंसे, अगति गमन त्याग याना धर्मानुसार राज्य या ।” वं ख्वया छाती दाया ख्वख्वं लिहाँ वया च्वंगु इलय् लँय् अमात्यपिंके न्यन - “जित सुया कारणं थपाय्सकं सदाचारीह् काय्यागु वियोग सह याये माल ?”

“महारानीयागु कारणं ।”

(छपिं) जुजुं वयात तुति च्वय् तथा ज्वना यंका चोर प्रपातं कुतुका छवल अले (आः ऋषि जूमह काय्या खँ न्यना) नगरय् दुने वना धर्मानुसार राज्य यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! ध्वं जित न्हापा नं अपशब्द छचःगुलिं विनाश जुया वंगु दु” धका आज्ञा जूसे थुगु अन्तिम गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“चिञ्चमाणविका माता, देवदत्तो च मे पिता ।
आनन्दो पण्डितो नागो, सारिपुत्तो च देवता ।
राजपुत्तो अहं आसिं, एवं धारेथ जातक’न्ति” ॥

“चिञ्चमाणविका मां, देवदत्त बौ खः । आनन्द पण्डित नाग खः । सारिपुत्र देवता खः । उगु इलय् जुलसा राजपुत्र हे जि खः । थुकथं जातकयात धारण या ।”

थुकथं जातकया स्वापू क्यना विज्यागु जुल ।

४७३. मित्तामित्त जातक

“कानि कम्मनि कुब्बानं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् कोशल जुजुयात उपकार याःमह अमात्य छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व जुलसा जुजुया आपालं उपकार याना ब्यूम्ह खः । जुजुं वयात विशेष सम्मान याना तल । मेपिं मनूतय् नुगः मुया जुजुया मन वया प्रति फःपुइका बिइत - “देव ! फलानाम्ह अमात्य छपिनि अहित चिन्तक खः ।” जुजुं वयागु परीक्षा याना स्वत । जुजुं परीक्षा याना स्वबले वयागु छुं दोष मखना वं बिचाः यात - ‘जिं ध्वयागु छुं हे दोष मखना । जिं ध्व मित्र अथवा शत्रु गुकथं सिइकेगु ?’ वं कोछित - ‘थुगु न्ह्यसःया लिसः तथागत छम्ह बाहेक मेपिं सुंनानं बिये फइ मखु । वसपोलयाथाय् वना न्यंवने माल ।’ वं सुथेया ज्योना याना शास्तायाथाय् वना न्यंवन - “भन्ते ! मनु धयाम्ह सुयां मित्र खः अथवा शत्रु खः धयागु खँ गुकथं सिइका कायेगु ?” शास्तां “महाराज ! न्हापा नं पण्डितपिसं थुगु न्ह्यसःया खँय् बिचाः याना पण्डितपिके न्यंगु खः । अले वं कंगु अनुसारं शत्रुपाखें बचे जुया मित्रपिनिगु संगत याःगु दु” आज्ञा जुया विज्यात । वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया छम्ह अर्थ धर्मानुशासक अमात्य खः । अनलि मेपिं मनूतय्सं वाराणसी जुजुयागु मन छम्ह उपकारीम्ह अमात्यया विरुद्धय् स्यंका बिल । जुजुं वयागु दोष मखना “मित्र खः अथवा शत्रु खः धयागु गुकथं सिइकेगु धका न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल-

“कानि कम्मनि कुब्बानं, कथं विञ्जू परक्कमे ।
अमित्तं जानेय्य मेधावी, दिस्वा सुत्वा च पण्डितो’ति” ॥

“बुद्धिमान्म्ह मनुखं छु छु ज्याखँ याइम्हसित स्वया वा न्यना अमित्र धका भापियेमाः अले सिइकेया नितिं कोशिस नं यायेमाः ?”

बोधिसत्त्वं अमित्रया लक्षण ककं थुपिं न्यापु गाथात धाल -

“न नं उम्हयते दिस्वा, न च नं पटिनन्दति ।
चक्खूनि चस्स न ददाति, पटिलोमञ्च वत्तति ॥

“अमित्ते तस्स भजति, मित्ते तस्स न सेवति ।
वण्णकामे निवारोति, अक्कोसन्ते पसंसति ॥

“गुह्यञ्च तस्स नक्खाति, तस्स गुह्यं न गूहति ।
कम्मं तस्स न वण्णेति, पञ्जस्स नप्पसंसति ॥

“अभवे नन्दति तस्स, भवे तस्स न नन्दति ।
अच्छेरं भोजनं लद्धा, तस्स नुप्पज्जते सति ।
ततो नं नानुकम्पति, अहो सोपि लभेय्यितो ॥

“इच्चेते सोळसाकारा, अमित्तस्मिं पतिट्ठिता ।
येहि अमित्तं जानेय्य, दिस्वा सुत्वा च पण्डितो’ति” ॥

“वयात खना मन लय् ताइ मखु, वयात अभिनन्दन याइ मखु, मिखाय् स्वइ मखु अले वयात अःखतं व्यवहार याइ ।”

“वया शत्रुतलिसे संगत याइ, वया पासापिलिसे संगत याइ मखु, वयागु प्रशंसा याःपित रोके याइ, व्वःबिइपित, निन्दा याइपित प्रशंसा याइ ।”

वयात गोप्यगु खँ कनी मखु, वयागु गोप्यगु खँ गोप्य याना तइ मखु । वं याइगु ज्याया प्रशंसा याइ मखु, वयागु प्रजायात नं प्रशंसा याइ मखु ।”

“वयात हानि जुइबले लय्ताइ, उन्नति जुइबले स्वये फइ मखु । सासाःगु भिभिंगु नसा त्वंसा दइबले वयात लुमंकी मखु । ‘अहो ! वया नं थजागु लाभ जूसा गुलि ज्यू’ धका अनुकम्पा तयेगु मती लुइकी मखु ।”

“थुपिं हे भिंखुता खँ शत्रुतय्के दया च्वन । थुमित हे स्वया पण्डितपिसं शत्रुयात शत्रु धका सिइकेमाः ।”

थुगु गाथाद्वारा मित्रया लक्षणयागु खँ न्यन -

“कानि कम्मनि कुब्बानं, कथं विञ्जू परवकमे ।
मित्तं जानेय्य मेधावी, दिस्वा सुत्वा च पण्डितो’ति” ॥

“मेधावी पण्डितं छु छु ज्याखँ याम्हसित स्वया वा न्यना मित्र खः धका सिइकेमाः ? अले पण्डितपिसं सिइकेगु प्रयास नं यायेमाः ?”

अनलि त्यं दुगु गाथात धाल -

“पवुत्थं तस्स सरति, आगतं अभिनन्दति ।
ततो केलायितो होति, वाचाय पटिनन्दति ॥

“मित्ते तस्सेव भजति, अमित्ते तस्स न सेवति ।
अक्कोसन्ते निवारति, वण्णकामे पसंसति ॥

“गुह्यञ्च तस्स अक्खाति, तस्स गुह्यञ्च गूहति ।
कम्मञ्च तस्स वण्णेति, पञ्जं तस्स पसंसति ॥

“भवे च नन्दति तस्स, अभवे तस्स न नन्दति ।
अच्छेरं भोजनं लद्धा, तस्स उप्पज्जते सति ।
ततो नं अनुकम्पति, अहो सोपि लभेय्यितो ॥

“इच्चेते सोळसाकारा, मित्तस्मि सुप्पतिट्ठिता ।
येहि मित्तञ्च जानेय्य, दिस्वा सुत्वा च पण्डितो’ति” ॥

“बाया च्वंम्हसित बरोबर लुमंका च्वनी । लिहाँ वइबले लय्ताइ । वयात स्नेह तइ । अले बोलिवचनद्वारा प्रशंसा याइ ।”

“वया पासापिलिसे जक संगत याइ, वया पासा मखुपिं शत्रुतलिसे संगत याइ मखु, ब्वःबिइपिं, निन्दा याइपितं रोके याइ । प्रशंसा याइपितं प्रशंसा याइ ।”

“गोप्यगु खँ नं वयात कनी । वयागु गोप्यगु खँयात गोप्य याना तइ । वयागु ज्यायात नं प्रशंसा याइ । वयागु प्रज्ञायात नं प्रशंसा याइ ।”

“वयागु उन्नति जुइबले लय्ताइ । अवनति जुइबले लय्ताइ मखु । सासाःगु भिभिंगु नसा त्वंसा लाभ जुइबले वयात लुमंकी । ‘अहो ! वयात नं थजागु लाभ जूसा गुलि ज्यू’ धका अनुकम्पा तयेगु मती लुइकी ।”

“थुकथं भिंखुता प्रकारयागु बांलागु खँत मित्रयाके (बांलाक) दया च्वनी । गुकिं याना थुमित स्वया खना पण्डितपिसं मित्रयात मित्रया रूप्य बांलाक म्हासिइका तयेमाः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना लय्ताया वयात आपालं धन बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “महाराज ! थुगु प्रकारं न्हापा नं थुगु न्ह्यसःत पिहाँ वःगु खः । पण्डितपिसं कंगु थुपिं स्वीनिता खं शत्रुमित्रयात म्हासिइकेमाः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या जुजु आनन्द खः । पण्डितमह अमात्य जुलसा जि हे खः ।

१३. किंस्वंगूगु निपात

४७४. अम्ब जातक

“अहासि मे अम्बफलानि पुब्बे-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तं “जि बुद्ध जुये, श्रमण गौतम जिमि आचार्य मखु, उपाध्याय नं मखु” धया आचार्ययात प्रत्याख्यान याना, ध्यानं पतित जुया, सङ्गय भेद उत्पन्न याना छसिंकथं श्रावस्ती वना, जेतवनया पिने पृथ्वी म्हुतुप्वाः चाय्केवं अवीचि नरकय् थ्यन । उगु इलय् धर्मसभाय् खँ जुल - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं आचार्यया प्रत्याख्यान याना महाविनाश जुया वना अवीचि नरकय् थ्यन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं आचार्ययात प्रत्याख्यान याना महाविनाश जुया वंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया पुरोहित कुल प्लेग (अहिवातक रोग) ल्वचं सिना वन । छम्ह जक मिजमचा अंगः ह्वः खना बिस्वू वन । व तक्षशिलाय् वना अन प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् शिक्षा (वेद) व अन्य शिल्प सय्के सिङ्के याना आचार्ययात प्रणाम याना देश विदेश चाःहिलेगु वचन कया पिहाँ वल । व चाःह्युह्युं छगू प्रत्यन्त नगरय् थ्यंकः वन । उकिया लिक्कसं छगू महाचण्डाल धयागु गांचा दुगु जुया च्वन । व हे इलय् बोधिसत्त्व उगु हे गामय् च्वं च्वन, पण्डितम्ह, मेधावीम्ह । व समय मखुबले हे फल सय्का बिइ सःम्ह खः । सुथ न्हापनं खमु कुबिया गामं पिहाँ वना न्हेपला तापाक च्वना मन्त्र ब्वना लः हाहा याना बिल । व हे क्षणय् सिमाय् पुलांगु हः हाया वना, न्हूगु बुया (चुलि जाया) वल, बुँ (स्वाँ) ह्वया हाल, अले फल (सि) सया उगु हे इलय् साःगु चाकुगु दिव्यफलर्थे च्वंगु अँ सिमां कुतुं वल । बोधिसत्त्वं सिना कया, थःम्हं नये यक्व नया, खमुलि तया कुबिया यंका छैय् वन अले व मिया काय्कलापितं लहिना च्वन ।

छम्ह ब्राह्मण कुमारं समय मखुगु इलय् बोधिसत्त्वं अँ मिया च्वंगु खना बिचाः यात - ‘थ्वं पक्का नं मन्त्रबलं अँ सय्का हःगु जुइमाः । थुम्ह मनूया पाखें थुगु अमूल्य मन्त्र सय्का काये ।’ वं बोधिसत्त्वं फल कया हःगु खँ बांलाक सिङ्का कया व जंगलं लिहाँ मवनिबले हे वयागु छैय् वना छम्ह म्ह मस्युम्हर्थे जुया कलायाके न्यवन - “आचार्य गन भाल ?”

“जंगलय् वना च्वन ।”

व लिहाँ मवःतले पिया च्वन । लिहाँ वयेवं ब्वाँय् वना ल्हातं खमु काःवन । कुबिया छेँय् तये हया बिल । बोधिसत्त्वं वयात खना कलाम्हसित धाल – “भद्रे ! थुम्ह ल्याय्म्हम्ह मन्त्रया नितिं वःम्ह खः । थ्वं थःके मन्त्र गोप्य याना तया तये फइ मखु । थ्व असत्पुरुष खः । ल्याय्म्हम्हं नं जिं आचार्ययागु सेवा याना थुगु मन्त्र सय्का काये धका बिचाः यात । अबलेनिसेँ वयागु छेँय् च्वना सेवा याना च्वन । छुसिं माला हया बिल, वा कुति वाना बिया च्वन । जा थुया बिया च्वन । ख्वाः सिलेत लः आदि न्ह्योने तये हया च्वन, तुति सिला बिया च्वन । छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्वं वयात धाल – “तात माणवक ! जिगु तुतिक्वय् खःचाय् न्वकु तया ब्यु । वं छुं मेगु मखना चच्छिं थःगु खम्पा तया च्वं च्वन । लिपा छन्हु बोधिसत्त्वया कलाम्हं काय् छम्ह बुइकल । वं वयागु सकतां प्रसूतिकर्म याना बिल । छन्हुया दिनय् वं थः भातयात धाल – “स्वामी ! थुम्ह ब्रह्मचारी थजातम्ह जुया नं मन्त्रया नितिं भीगु सेवा याना च्वन । थ्वया ल्हातय् मन्त्र ल्यना च्वनेमा वा ल्यना मच्चनेमा थ्वयात मन्त्र स्यना ब्यु ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार याना वयात मन्त्र व्युब्युं धाल – “तात ! थ्व मन्त्र अमूल्यगु खः । थुकिं छंत यक्व लाभसत्कार जुइ । चाहे जुजु जुइमा चाहे महामात्य इमिसं छं आचार्य सु खः धका न्यन धाःसा जिगु नां सुचुका तये मते । यदि जिं चण्डालयाके मन्त्र सय्कागु धका धाये मछाःगु कारणं ‘जिमि आचार्य ब्राह्मण महाशाल खः’ धाल धाःसा थुगु मन्त्रयागु फल दइ मखु ।” वं धाल – “जिं छाँय् सुचुके माःगु दु ? सुनानं न्यन धाःसा छिगु हे नां काये ।” वं प्रणाम यात अले चण्डाल गामं पिहाँ वया मन्त्र जप याना छसिंकथं वाराणसी थ्यंका अन अँ मिया यक्व धन कमे याना दय्कल ।

छन्हुया दिनय् छम्ह गथुं वयाके कया अँ ज्वना वना जुजुयात विइ यंकल । जुजुं नया स्वयेधुंका न्यन – “छं थजागु अँ गनं कया हयागु ?”

“देव ! छम्ह मनुखं अकालय् पाके जूगु अँ मिया च्वन । जिं वयाके कया हयागु ।”

“वयात आवलि थन हे फल हयेगु या धा ।”

वं अथे हे यात ।

ल्याय्म्हम्हं नं अँ लाय्कुली हयेगु याना च्वन । जुजुं धाल – “जिगु सेवाय् च्वं ।” वं जुजुया सेवा याना च्वच्चं यक्व धन मुंकल अले छसिंकथं विश्वस्त जुया वल । छन्हुया दिनय् जुजुं न्यन – “थुजागु वर्ण, गन्ध, रस दुगु अँया फल छं गनं कया हयागु ? छु छंत नाग, गरुड, देव अथवा मेपिं सुं देवतां ब्यूगु लाकि मन्त्रबलं दुगु ?”

“महाराज ! जित सुनानं ब्यूगु मखु । जिके अमूल्य मन्त्र दु । थ्व उकिया हे फल खः ।

“अथेसा जिमित नं छन्हु मन्त्रबल क्यना ब्यु, स्वयेगु इच्छा जुया च्वन ।

“ज्यू, देव ! क्यना बिये ।”

कन्हेखुन्हु जुजुं वयात ब्वना उद्यानय् वन अले धाल – “क्यं ।” वं “ज्यू” धाल अले सिमा लिक्क वना, न्हेपला तापाक दना, मन्त्र जप याना, सिमाय् लः हाहा यात । उगु हे समयय् अँमां न्हापाथेँ तुं फल सय्का तःसकं वा वःथेँ याना अँ वा वय्का क्यन । जनतां साधुकार बिल । बेतालि व वस्त्रत आक्सय् वाँछ्वत । जुजुं फल नल, वयात यक्व धन बिल । अले न्यन – “तरुण ! थुजागु आश्चर्यजनकगु मन्त्र छं सुयाके स्यना कयागु ?”

यदि जिं “चण्डालयाके” सयका कया धका कन धाःसा थ्व जिगु नितिं लज्जाया खँ जुइ । मनूतयसं जित निन्दा याइ । आः जित मन्त्रया अभ्यास जुइ हे धुंकल । व नष्ट जुया वनी मखुत । प्रसिद्धम्ह आचार्ययागु नां काये माल धका मती लुइका वं धाल – “तक्षशिलायाम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्यया पाखें जित थुगु मन्त्र प्राप्त जूगु खः ।” थुकथं वं थःम्ह यथार्थम्ह आचार्ययात प्रत्याख्यान यात । व हे इलय् मन्त्र अन्तर्धान जुया वन । जुजु लय्ताल । वं वयात ब्वना नगर वन । हानं छन्हु अँ नयेगु इच्छा तथा उद्यानय् वना मङ्गल शिलातल फाँटय् फेतुना धाल – “तरुण ! अँ हति ।” वं “ज्यू” धाल अले अँमाया क्वय् वना, न्हेपला तापाक च्वना मन्त्र जप यायेत स्वत । वया मन्त्र ल्वःमना वनेवं मन्त्र अन्तर्धान जुया वन धका सिइका काल अले मछाला दना च्वन । जुजुं बिचाः यात – ‘न्हापा ला थ्वं मनूतय् न्हयोने जित अँ बिइ हल, तःसकं वा कःथे अँयागु वर्षा यात, आः धाःसा इवाताहां दना च्वन । छु कारण जुइ ? वयाके न्यनेया नितिं न्हापांगु गाथा धाल –

“अहासि मे अम्बफलानि पुब्बे, अणूनि थूलानि च ब्रह्मचारि ।
तेहेव मन्तेहि न दानि तुय्हं, दुमप्फला पातुभवन्ति ब्रह्मे’ति” ॥

“ब्रह्मचारी ! न्हापा छं चिग्वःगु तःग्वःगु अँयागु फल हया बिल । आः व हे मन्त्रं छंगु नितिं सिमाय् फल प्रकट जुया मवल ।”

जुजुयागु थुगु खँ न्यना ब्रह्मचारी – ‘यदि जिं थौं अँया फल दयका हये मफुत धायेला धाःसा जुजु जि खना क्रोधित जुइ, जिं जुजुयात मखुगु खँ ल्हाना भंगः लाये माल’ धका बिचाः याना निपुगु गाथा धाल –

“नक्खत्तयोगं पटिमानयामि, खणं मुहुत्तञ्च मन्ते न पस्सं ।
नक्खत्तयोगञ्च खणञ्च लद्धा, अद्धा हरिस्सम्बफलं पहूत’न्ति” ॥

“नक्षत्र योग चूलाइगुया प्रतीक्षा याना च्वना, नक्षत्र व मुहुर्तं जित कृपा मतःनि । नक्षत्र योग व (उचित) क्षण वयेवं यक्व अँयागु फल हया बिये ।”

जुजुं ‘न्हापा थ्वं नक्षत्र योगया खँ गुबलें मल्हाः, (आः) थ्व छु खः ?’ न्यनेगु इच्छा तथा निपु गाथात धाल –

“नक्खत्तयोगं न पुरे अभाणि, खणं मुहुत्तं न पुरे असंसि ।
सयं हरी अम्बफलं पहूतं, वण्णेन गन्धेन रसेनुपेतं ॥
“मन्ताभिजप्पेन पुरे हि तुय्हं, दुमप्फला पातुभवन्ति ब्रह्मे ।
स्वाज्ज न पारेसि जप्पम्मि मन्तं, अयं सो को नाम तवज्ज धम्मो’ति” ॥

“न्हापा छं नक्षत्र योगया खँ गुबलें मल्हाः, न त क्षण मुहुर्तया हे प्रशंसा याः । न्हापा जुलसा वर्ण, गन्ध तथा रस दुगु यक्व अँया फल हया बिइगु । थौं मन्त्रया जप तक नं याये मफु । थ्व थौं छंगु छु धर्म खः ?”

‘जिं जुजुयात मखुगु खँ ल्हाना ठगे याये फइ मखुत, सत्य खँ ल्हायेवं यदि वं (दण्डयागु) हुकुम ब्यूसा थब्यु, खःगु हे खँ ल्हाये’ धका मती तथा निपु गाथात धाल –

“चण्डालपुत्तो मम सम्पदासि, धम्मेन मन्ते पकतिञ्च संसि ।
मा चस्सु मे पुच्छितो नामगोत्तं, गुद्धित्थो अत्थं विजहेय्य मन्तो ॥
“सोहं जनिन्देन जनम्हि पुट्ठो, मक्खाभिभूतो अलिकं अभाणि ।
‘मन्ता इमे ब्राह्मणस्सा’ति मिच्छा, पहीनमन्तो कपणो रुदामी’ति” ॥

“जित थुगु मन्त्र चण्डालपुत्रं छुं छां त्वःमपुसे ब्यूगु खः, अले थुपिं मन्त्रतयगु स्वभाव नं कना ब्यूगु खः । (गुरुया) नां व गोत्र न्यनीबले उकियात सुचुका तये मते । सुचुका तलकि छंत उगु मन्त्रं त्वःता थमवनेमाः ।”

“जि जुजुया पाखें न्यंबले म्रक्षं^{१०} अभिभूत जूगु कारणं ‘थ्व ब्राह्मणया पाखें प्राप्त जूगु मन्त्र’ धका मखुगु खें ल्हानागु खः । थ्व खें असत्य खः । आः मन्त्र विनाश जुइका दरिद्रम्ह जुया जि ख्वया च्वना ।”

वयागु खें न्यना जुजुं “थुम्ह पापी थुजागु रत्नयातः महत्त्व मब्यू, थुजागु उत्तमगु रत्न दयेवं जातिं छु याइ ?” धका मनय् तया तैम्बया स्वपु गाथात धाल -

“एरण्डा पुचिमन्दा वा, अथ वा पालिभद्दका ।

मधुं मधुत्थिको विन्दे, सो हि तस्स दुमुत्तमो ॥

“खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा, सुद्धा चण्डालपुक्कुसा ।

यम्हा धम्मं विजानेय्य, सो हि तस्स नरुत्तमो ॥

“इमस्स दण्डञ्च वधञ्च दत्त्वा, गले गहेत्त्वा खलयाथ जम्मं ।

यो उत्तमत्थं कसिरेन लद्धं, मानातिमानेन विनासयित्था’ति” ॥

“एरण्ड मा वा पुचिमन्द मा अथवा पालिभद्दक माथें जागु न्ह्यागुं छाया मजुइमा, यदि कस्ति माला जूम्हसित कस्ति दइगु जुल धाःसा उगु मा हे वया नितिं उत्तमगु सिमा खः ।”

“अथे हे क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, चण्डाल वा पुक्कुसथें जागु न्ह्यागुं छाया जात मजुइमा, यदि धर्मज्ञान माला जूम्हसित (धर्मज्ञान) दइगु जुल धाःसा उगु हे वया नितिं उत्तम नर खः ।”

“थुम्ह दुष्टयात गुम्हसिनं तःसकं कष्टपूर्वक लाभ जूगु उत्तमगु अर्थयात मान व अतिमानया कारणं विनाश याना छवत । थ्वयात स्यायेगु व दण्ड बिइगु याना ककु तिना गलेस नका (वयात) दाया छव ।”

राजपुरुषपिसं अथे हे यात अले वयात देशं पितिना छवत - “थःम्ह आचार्ययाथाय् वना वयात लय्ताय्का यदि मन्त्र कया हये फत धाःसा थन वा, मखु धयागु जूसा थुखेपाखे स्वया वये मते ।” व अनाथ जुल । वं विचाः यात - ‘आचार्य छम्ह त्वःता जित मेगु शरणस्थान मदु । वयाथाय् हे वना वयात प्रसन्न याना हानं मन्त्रयागु याचना याःवने ।’ व ख्वख्वं उगु गामय् वन । व वया च्वंगु खना बोधिसत्त्वं कलाम्हसित सःता धाल - “भद्रे ! का स्व, व पापी मन्त्र मदय्का हानं वया च्वंगु ।” वं बोधिसत्त्वयाथाय् वया प्रणाम याना, छखेलिक्क फेतूम्हसियाके “छाय् वयागु ?” धका न्यंबले “आचार्य ! जिं मखुगु खें ल्हाना आचार्ययात प्रत्याख्यान याना बिया अले महाविनाश जुया वन ।” धाधां दोष स्वीकार यायां हानं मन्त्रयागु याचना यायां गाथा धाल -

“यथा समं मज्जमानो पतेय्य, सोब्भं गुहं नरकं पूतिपादं ।

रज्जुति वा अक्कमे कण्हसप्पं, अन्धो यथा जोतिमधिट्टहेय्य ।

एवम्मि मं तं खलितं सपज्ज, पहीनमन्तस्स पुनप्पदाही’ति” ॥

“गथे सुं छम्ह माथं वंगु बै भाःपिया गाः, गुफा, नरक अथवा भयंकरगु सिमा हःत गना, सुखु गना ध्वरिगना वनिबले तःसकं तःजागु गाः जुया च्वंगु पुतिपाद धयागु खिगालय् कुतुं वनीगु खः । खिपः

१०. कतःपिनिगु गुण उपकारयात म्हुना छवयेगु स्वभाव ।

धका सम्भे जुया हाकुम्ह सर्पयात न्हुइगु खः । कांम्हं मियात मिजः भाःपिया उकी जू वनिगु खः । अथे धका मती तथा प्रज्ञावान्म्ह छपिसं मन्त्रहीन जूम्ह अपराधी जुया च्वनाम्ह जित हानं कृपा तथा बियाये माल ।”

वयात आचार्य लिसः बिल – “तात ! छं छु खँ ल्हाना च्वनागु ? कांम्हसित सचेत याना बिल अले थथे कना सिइका बिल धाःसा वयात गाः आदि पाखे कुतुं वनिगुलिं बचे याये फइ । जिं छंत न्हापा हे कना तथागु खः । आः छ छुया नितिं जिथाय् वयागु ?” हानं आचार्य थुपिं गाथात धाल –

“धम्मेन मन्तं तव सम्पदासिं, तुवम्पि धम्मेन पटिग्गहेसि ।
पकतिम्पि ते अत्तमनो असंसिं, धम्मे ठितं तं न जहेय्य मन्तो ॥

“यो बाल-मन्तं कसिरेन लद्धं, यं दुल्लभं अज्ज मनुस्सलोके ।
किञ्चापि लद्धा जीवितुं अप्पपज्जो, विनासयी अलिकं भासमानो ॥

“बालस्स मूळ्हस्स अकतञ्जुनो च, मुसा भणन्तस्स असञ्जतस्स ।
मन्ते मयं तादिसके न देम, कुतो मन्ता गच्छ न मय्हं रुच्चसी’ति” ॥

“छंत धार्मिकपूर्वक हे मन्त्र बियागु खः, छं नं धार्मिकपूर्वकं हे मन्त्र ग्रहण याना काःगु खः । छंत थुपिं मन्त्रतय्गु स्वभाव नं लयल्यतातां धर्मय् च्वना च्वंम्ह छंत मन्त्रं त्याग याइ मखु धका कनागु खः ।”

“हे मूर्ख ! उम्ह छ मूर्ख थाकुसे च्वंक प्राप्त जूगु, थौं मनुष्य अल्प प्रज्ञम्ह छंत उगु मन्त्र प्राप्त जूसां नं मखुगु खँ ल्हाना विनाश याना बिल ।”

“मूर्खम्ह, मोहितम्ह, अकृतज्ञम्ह संयम मदया असत्य खँ ल्हाइम्ह उजाम्ह मनूयात जिमिसं उजागु मन्त्र मबिया । आः छंत मन्त्र गन काः वनेगु ? हँ, छ जितः मयल ।”

थुकथं आचार्य धिक्कार याना ब्यूबले वं विचाः यात – ‘जि म्वाना च्वनां छु यायेगु ? बरु व जंगलय् वना अनाथ-मृत्युयात पाछित (आत्मा हत्या यात) ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं आचार्ययात प्रत्याख्यान याना महाविनाश जुया वंगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् अकृतज्ञम्ह ब्रह्मचारी देवदत्त खः । जुजु आनन्द खः । चण्डालपुत्र जुलसा जि हे खः ।

– * –

४७५. फन्दन जातक

“कुठारिहत्थो पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां रोहिणी नदीया सिथय् थःथितिपिनिगु ल्वापुया खँय् कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा कुणाल जातक (जा. नं. ५३६) स वइतिनि । थनया प्रशंग्य् शास्तां (थः थःम्हं) थःथितिपित सम्बोधन याना बिज्यात – “हे महाजनपिं !” अले आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् नगरं पिने सिकमितय्गु गां छगू दु । अन छम्ह ब्राह्मण सिकमिं जंगलं सिं कया हया रथ (वाहन, गाडी) दय्का जीविका हना च्वन । उगु इलय् हिमालय प्रदेशय् महास्पन्दन धयागु सिमा छमा दुगु जुया च्वन । (छन्हु) हाकुम्ह भालु छम्ह शिकार मामां उकिया हा दुथाय् गोतुला च्वं च्वन । फय् वःगुलिं छन्हु गंगु सिमाकचा छगू कुतुं वया वयागु ब्वहःलय् लात । ब्वहः स्यागुलिं भतिचा ग्याना बिस्यूं वन । अले दित । वं लिफः स्वबले सुनं वःगु मखना बिचाः यात - 'सुं सिंह अथवा धुं जित ल्यू वःगु मदु । थुगु सिमाय् च्वंम्ह देवताया जि थन च्वं च्वनागु सह याये मफुर्थे च्वं । ज्यू, अथेसा स्वये नि ।' वं अनुचित क्रोध पिकया उगु सिमायात छत्थु दाया, वृक्षदेवतायात छ्याना धाल - "जिं छंगु हः नयागु मदु, कचा त्वाथलागु मदु, मेपिं पशुत थन च्वने ज्यू हँ, जि च्वने मज्यू हँ । जिगु छु दोष दु ? छुं दिन आसे । छंत हां नापं, मां नापं लिना त्वाः त्वाः थला बिये ।"

अनंलि व मनू छम्ह माला जुया च्वन । उगु इलय् उम्ह ब्राह्मण सिकमिं निम्ह स्वम्ह मनूत ब्वना रथ दय्केत सिं मामां गाडाय् च्वना अन थ्यंकः वल । वं गाडायात छुखेलिकक तया कःति व पा ज्वना सिमा स्वस्वं स्पन्दन वृक्ष सिमाक्वय् थ्यंकः वल । हाकुम्ह सिंहं बिचाः यात - 'थौं जिं शत्रुयागु ताई स्वयेमाः ।' व सिमाक्वय् वना दना च्वंवन । सिकमि उखें थुखें सिमा मामां स्पन्दन सिमा दुथासं वना च्वन । सिंहं वया लिक्कं वना च्वंम्हसित छुं धायेगु इच्छा तया न्हापांगु गाथा धाल -

“कुठारिहत्थो पुरिसो, वनमोग्ह तिट्ठसि ।
पुट्टो मे सम्म अक्खाहि, किं दारुं छेतुमिच्छसी'ति” ॥

“हे पा ज्वना वःम्ह मनू ! छ वनय् वया दना च्वन । हे पासा ! जिं छंके न्यना च्वना, छं छाया सिमा पाले मास्ति वःगु ?”

वं वयागु खँ ताःबले वं बिचाः यात - 'क्या आश्चर्य खः, थ्वयां न्ह्यो जिं सुं पशुयात मनूया भाषं न्वंवाना च्वंगु खनागु मदु । थ्वं रथ दय्केत ज्यूगु सिं म्हस्यू जुइमाः । थ्वयाके न्यना स्वये माल ।' (अनंलि) वं निपुगु गाथा धाल -

“इस्सो वनानि चरसि, समानि विसमानि च ।
पुट्टो मे सम्म अक्खाहि, किं दारुं नेमिया दब्धन्ति” ॥

“हे पासा ! छ माथं वं मवंगु बन भूमी चाचाःहिला च्वंम्ह खः । हे पासा ! जिं छंके न्यना च्वना, जित कं, धुरि दय्केया नितिं गजागु सिं छाईसे च्वं ?”

वयागु खँ न्यना 'आः जुलसा जिगु इच्छा पूरा जुइन' धका मती लुइका वं स्वपुगु गाथा धाल -

“नेव सालो न खदिरो, नास्सकण्णो कुतो धवो ।
रुक्खो च फन्दनो नाम, तं दारुं नेमिया दब्धन्ति” ॥

“शाल (सिमा) नं मज्यू, खदिर मा नं मज्यू, अले अशोकरण मा नं मज्यू, धाःसा धव धयागु गनं जिइ ? फन्दन धयागु मा हे धुरिया नितिं छाईसे च्वंगु सिं खः ।”

वयागु खँ न्यना वयात लय्ता वल - 'थौं जि भिंगु दिनय् जंगलय् वयाम्ह जुल । पशुं तक नं जित रथयात ज्यूगु सिं कना च्वन । अहा ! (गुलि) भिंगु दिं !' वं न्ह्यसः तयेत प्यपुगु गाथा धाल -

“कीदिसानिस्स पत्तानि, खन्धो वा पन कीदिसो ।
पुट्टो मे सम्म अक्खाहि, यथा जानेमु फन्दन’त्ति” ॥

“उकिया हः गथे च्वं ? उकिया सिंग्वः गथे च्वं ? हे पासा ! जिं न्यना च्वनाम्हसित कं,
फन्दनमायात गथे याना म्हसिइकेगु ?”

वयात लिसः व्युव्युं निपु गाथात धाल -

“यस्स साखा पलम्बन्ति, नमन्ति न च भञ्जरे ।
सो रुक्खो फन्दनो नाम, यस्स मूले अहं ठितो ॥

“अरानं चक्कनाभीनं, ईसानेमिरथस्स च ।
सब्बस्स ते कम्मनियो, अयं हेस्सति फन्दनो’त्ति” ॥

“गुकिया कचात ततःहाक जू, क्वच्छुना कुहाँ वया च्वंसां त्वःधुलि मखु । अजागु हे सिमा फन्दन
खः । गुकिया क्वय् जि दना च्वं च्वनागु दु ।”

“थुगु फन्दनमा छंगु रथया घःचा दु छवयेगु सिंया नितिं धुरि व त्यपुचाया नितिं, घःचाया
चाकःया नितिं अले छंगु दक्व फुक्क ज्याखँया नितिं ज्या वःगु खः ।”

थुकथं धया व लयतातां छखेलिना चाःहिला च्वं च्वन । सिकमितयूसं नं सिमा ध्यनेगु यात ।
वृक्षदेवतां बिचाः यात - ‘जिं वयात छुं यानागु मदु । जिगु निवासस्थान स्यंके बिया थवं जिलिसे वैर दागा
तया अनुचित यात । जि जुलसा नष्ट जुया वने माःम्ह हे जुल, छगू उपाय याना थुम्ह (सिंह) राजयात नं
छाय् नष्ट मयाये ?’ वं छम्ह जंगलय् ज्या याइम्ह मनूया रूप धारण याना वयाथाय् वया न्यंवल -

“हे मनू ! छंत भिंगु बांलागु सिमा भेटे जुल । थुकियात ध्यना छु याये त्यनागु ?”

“रथया घःचाया घेरा दय्केत ।”

“थुगु सिमां रथ दय्कि धका छंत सुनां धाःगु ?”

“छम्ह हाकुम्ह भालुं ।”

“खास हे जुल, वं पाय्छि जुइक हे थुगु सिमां रथ बांलाक वने जुइ धका धाल । अथेनं यदि
हाकुम्ह भालुयागु ककुया छचंगु तुला प्यलंगु बाला याना नंयागु पाताथे घःचालय् भुना ताना बिल धाःसा
घःचा भन् हे क्वातुसे नं च्वनी अले यक्व धन नं दइ ।”

“हाकुम्ह भालुया छचंगु गन काःवनेगु ?”

“गजाम्ह ध्वाढः ? गुगु वनय् च्वंगु सीमा खः व गन बिस्सू वनी ? छंत थुगु सिमा क्यना
व्यूम्हसिथाय् वना धा हूँ - ‘स्वामी ! छं क्यना ब्यूगु सिमाय् गनं ध्यनेगु ? थुकथं वयात ह्यय्का थन व्वना
हति । अले व निःशंक जुया कसे जुया ‘थन ध्यं’ धका धाः वइबले नःगु धार दुगु पां पाला वयात स्याना
व्यु । अले छचंगु तुला कया वयागु नलुगु ला नया सिमा पा । वं वयागु मनय् वैर दागा क्यना बिल ।

थुगु खँयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“इति फन्दनरुक्खोपि, तावदे अज्झभासथ ।
महम्मि वचनं अत्थि, भारद्वाज सुणोहि मे ॥

“इस्सस्स उपक्खन्धम्हा, उक्कच्च चतुरङ्गुलं ।
तेन नेमिं पसारेसि, एवं दब्धतरं सिया ॥

“इति फन्दनरुक्खोपि, वेरं अप्पेसि तावदे ।
जातानञ्च अजातानं, इस्सानं दुक्खमावही’ति” ॥

“थुकथं फन्दनमा नं उगु हे इलय् धाल - ‘हे भारद्वाज ! जिं नं छुं धायेगु दु, जिगु खँ न्यं ।”

“थुम्ह भालुयागु छ्चंगुयात प्यलौ बला-बला याना घःचाया चाकलय् भुना ताना बिल धाःसा उकिं याना व भन् हे बःलाइ ।”

“थुकथं फन्दमां नं उगु हे इलय् शत्रुभाव ब्वलंका बिल । व उत्पन्न जूपिं व मजूपिं भालुतय् नितिं दुःखया कारण जुल ।”

सिकमिं वृक्षदेवतायागु खँ न्यनेधुंका बिचाः यात - ‘थौं जिगु मङ्गल दिं खः । वं हाकुम्ह भालुयात स्याना बिल अले सिमा पाला यंकल । थुगु अर्थ प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“इच्चेवं फन्दनो इस्सं, इस्सो च पन फन्दनं ।
अञ्जमञ्जं विवादेन, अञ्जमञ्जमघातयुं ॥

“एवमेव मनुस्सानं, विवादो यत्थ जायति ।
मयूरनच्चं नच्चन्ति, यथा ते इस्सफन्दना ॥

“तं वो वदामि भदं वो, यावन्तेत्थ समागता ।
सम्मोदथ मा विवदथ, मा होथ इस्सफन्दना ॥

“सामग्गिमेव सिक्खेथ, बुद्धेहेतं पसंसितं ।
सामग्गिरतो धम्मदो, योगक्खेमा न धंसती’ति” ॥

“थुकथं फन्दनमां भालुयात अले भालुं फन्दनमायात, निम्हसिनं छम्हं मेम्हसित ल्वापु थला छम्हं मेम्हसित स्याके बिल ।”

“अथे हे मनूतय् पुचलय् नं गन ल्वापु ख्वापु जुइ, अन इपिं भालु व फन्दनमां म्हाय्खा प्याखँ हूथें प्याखँ हुली ।”

“जिं छिमित धया च्वना, छिमित भिं जुइ, गुलि नं छिपिं थन वया च्वापिं दु इपिं मिलेचले जुया च्वं । ल्वापु ख्यापु याये मते । भालु व फन्दनमारथें जुइ मते ।”

“मिलेचले जुया च्वनेगु शिक्षा सय्कि, बुद्धपिसं थुकियात प्रशंसा याना तया बिज्यागु जुल । मिलेचले जुइगुलि न्ह्याइपु ताःपिं धर्मय् प्रतिष्ठित जुया च्वापिं मनूत योगक्षेमं हानि जुइ मखु ।”

जुजुपिं धर्मकथा न्यना मिलेचले जुया च्वं च्वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् उगु वनखण्डय् थुगु खँ खंम्ह देवता जुलसा जि हे खः ।

४७६. जवनहंस जातक

“इधेव हंस निपत...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् दल्हधम्म अनुगगह सुत्तन्त^{१८} देशनायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! धाये नु (उपमाया नितिं), प्यम्ह बःलापिं धनुर्धारीपिं दु, सिद्धहस्तपिं, अले इपिं प्यंगू दिशापाखे स्वया दना च्वपिं खः । अनलि छम्ह मनू वया थये धाइ “जिं थुपिं बःलापिं, सिद्धहस्तपिं धनुर्धारीपिसं कयकूगु तीर बैय् लाये न्ह्यो हे ज्वना हये फु, धाल धाःसा, “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं उम्ह मनू गतिमानम्ह खः, परम् गतिमानम्ह खः धका धया च्वने माःगु दुला ?”

“खः, भग्ते ! मद्दु ।”

“भिक्षुपिं ! उम्ह मनूया गति चन्द्रसूर्ययागु गतिसिबे नं याकनं ब्वाय् वं । हानं, भिक्षुपिं ! उम्ह मनूया गति चन्द्रसूर्यया गति व चन्द्रसूर्यया सिबे ब्वाय् वने फुपिं देवतापिनिगु गति सिबे नं याकनं ब्वाय् वने फुम्ह जुइ । भिक्षुपिं ! उम्ह मनूया गति सिबे नं चन्द्रसूर्यया गति सिबे नं देवतापिनि गति सिबे नं, थुपिं गति सिबे नं अभ् याकनं ब्वाय् आयुसंस्कारया क्षय जुया वना च्वंगु दु । उकिं हे, भिक्षुपिं ! अप्रमादी जुया च्वने धका सय्का सिइका कायेमाः, थुकथं सय्के सिइके यायेमाः । थुगु सूत्रया उपदेश बिया कन्हेखुन्हु हे धर्मसभाय् थुगु खँय् चर्चा जुया च्वन - “अहो ! बुद्धया महिमा ! आयुष्मान्पिं ! शास्तां थगु बुद्ध-भूमिस दना, थुपिं प्राणीपिनिगु आयुसंस्कारयात तुच्छ, दुर्बल याना क्यना पृथक्जनपिं भिक्षुपिंत आपालं ख्याना बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! यदि जि आः सर्वज्ञ जुइधुंका आयुसंस्कारयात तुच्छता याना क्यना भिक्षुपिंत संवेगयुक्त धर्मोपदेश बिल धयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये माःगु मद्दु, जि न्हापाया इलय् अहेतुक^{१९} हंस योनिस उत्पन्न जुया च्वनावले आयुसंस्कारयात तुच्छता याना क्यना वाराणसीया जुजुं निसें कया सकल राज्यपरिषद्यात संवेगयुक्त याना धर्मोपदेश यानागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जवन हँय्या योनी जन्म जुल । व गुद्रः हँय्त ब्वना चित्रकूट (पर्वत) य् वना च्वं च्वन । छन्हुया दिनय् मेपिं हँय्तलिसे व जम्बुद्वीपय् गनं दहलय् थथःम्हं बुया वःगु शाली वा जाकि नया, आकाशय् लुंयागु सुखू लाय्थें, तःसकं भव्यरूपं वाराणसी नगरया फुसं फुसं मन्दगतिं आनन्दपूर्वक चित्रकूटय् वना च्वन । वाराणसी जुजुं वयात खना बिचाः यात -

१८. स्व. धनुगगह-सुत्त, संयुत्तिकाय पृ. ४२५ ।

१९. अहेतुक आदि विषयय् खँ सिइकतेत अभिधम्मत्थ संगह सफू स्वया दिसैं ।

‘ध्व नं जिथें जाम्ह जुजु जुइमाः ।’ वं मन्त्रीत ब्वना वया प्रति स्नेह उत्पन्न याना, मालागन्ध विलेपनादि कया हया बोधिसत्त्वयात स्वस्वं बाजें थाके बिल । बोधिसत्त्वं थःत सत्कार याःगु खना हँयतय्के न्यन - “जुजुं जित थुकथं सत्कार याना जिके छु आशा याना च्वन ?”

“देव ! छपिलिसे मैत्रीया स्वापू तये मास्ति वय्कल ।”

“अथे जूसा, भी, जुजुलिसे मैत्री सम्बन्ध दयेमा ।”

थुकथं जुजुलिसे मैत्री सम्बन्ध तया व अनं वन । हानं छन्हु जुजु उद्यानय् वना च्वंबले, व अनोतप्त दहलय् वना छखेया पपूतिं लः व मेगु पपूतिं चन्दन चूं हया जुजुयात उगु लखं मोल्हुइका वया म्हय् चन्दन चूनं ह्वला बिल । अले जनतां खंक खंकं हे पासापिं ब्वना चित्रकूटय् वन । अबलेनिसें जुजुं बोधिसत्त्वयात स्वयेगु इच्छां ‘थौं जिमि पासा वइगु जुइ’ धका फेतुना वयात पिया च्वं च्वनिम्ह जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वलिसे चिधिकपिं निम्ह हँय्या मस्तयसं सूर्यलिसे ब्वाय् वना प्रतिस्पर्धा यायेत सल्लाह ब्युब्युं बोधिसत्त्वयात धाल - “तात ! जिपिं सूर्यलिसे ब्वाय् वने त्यना ।” “तात ! सूर्यया गति अति तेज दु, सूर्यलिसे ब्वाय् वने फइ मखु, दथुइ हे सिना वनी, वने मते ।” इमिसं निकोगु पटक व हानं स्वकोगु पटक नं वचन प्वन । बोधिसत्त्वं स्वकोगु पटक नं स्वीकार मयाः । इपिं अभिमानय् मस्तपिं खः । थःगु बल म्हमस्यूपिं खः । इमिसं बोधिसत्त्वयात छुं मधासे सूर्यलिसे ब्वाय् वनेगु कोछित अले सूर्य लुया वये न्ह्यो हे युगन्धर पर्वतय् वना च्वंवन । बोधिसत्त्व इमित मखनेवं ‘गन वन’ धका न्यन । वं इमिगु खँ सिइका कायेवं बिचाः यात - ‘इमिसं सूर्यलिसे दौड त्वःते फइ मखु, बिचय् हे विनाश जुया वनी, जिं इमिगु ज्यान बचे यायेमाः । व नं वना युगन्धर (पर्वत) या च्चकाय् वना च्वंवन । सूर्य मण्डलया उदय जुया वयेवं हँय्या मस्त ब्वया वना सूर्यलिसे लिसे तुं ब्वाय् वन । बोधिसत्त्व नं इपिं ल्युल्यु ब्वया वन । चिधिकम्ह किजाम्ह पूर्वाणहया ई तक ब्वया त्यान्हु चाय्कल । वयागु पपू निगुलिं मिं नःथें जुल । वं बोधिसत्त्वयात भाय् यात - “दाई ! जि ब्वये मफुत ।” बोधिसत्त्वं वयात भरोसा बिल - “ग्याये मते । छंगु ज्यान जिं बचे याना बिये ।” वं वयात थःगु पपूतिं फया (घेरा लगे याना) अले आश्वासन बिया चित्रकूट पर्वतय् यंका हँयतयथाय् दथुइ तये हल । हानं ब्वया वना सूर्यलिसे ब्वाय् वंम्ह मेम्हलिसे ब्वया वन । व मध्याण्हति तकया सूर्यलिसे ब्वयेधुंका त्यान्हु चाय्कल । वयागु पपू निगुलिं नं मिं नःथें जुल । अनलि वं बोधिसत्त्वयात भाय् यात - “दाई ! ब्वये मफुत ।” वयात नं अथे हे तुं आश्वासन बिया पपूतिं फया चित्रकूटय् हे थ्यंका बिल । उगु इलय् सूर्य आकाशया दथुइ थ्यंगु खः । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - ‘थौं जिं थःगु शरीरबलयात परीक्षा याना स्वये ।’ व छगू उडानय् हे ब्वया वना युगन्धर पर्वतया च्चकाय् थ्यंकः वन । हानं अनं ब्वया वना छगू हे उडानय् सूर्यया क्वय् थ्यंकः वन, भचा न्ह्योने, भचा ल्युने ब्वया वना च्वन । अनलि वं बिचाः यात - ‘जि सूर्यलिसे ब्वाय् वनेगु बेकार खः । ध्व बिचार मखुगुया परिणाम खः । जित थुकिं छु फाइदा दइ ? जिं बरु वाराणसी वना थः मित्र जुजुयात अर्थ धर्मयुक्त कथा कं वनेमाल । व दित अले सूर्य आकाशया दथुइ च्वना च्वंबले सारा चक्रवालयात च्वं क्वय् थ्यंक हाचां गाया थःगु वेगयात कम यायां जम्बुद्वीप छगुलिं छगु थासं मेगु थासय् हाचां गाया वाराणसी थ्यंकः वल । भिंनिगू योजन दुगु नगर छगुलिं हँयतयसं त्वपुल । गनं नं खालिगु थाय् छक्कु तकं खने मंत । छसिंकरं वेग कम यायेवं प्वाल आकाश खने दत । बोधिसत्त्वं वेग कम याना आकाशं कुहां वया, झ्याःया चुलिचू च्वं च्वन । जुजुं जिमि पासा वल धका सिइका लय्ताया वयात फेतुइकेया नितिं लुंयागु लासा लाया बिल । वं - “मित्र ! वा, थन फेतु” धया न्हापांगु गाथा धाल -

“इधेव हंस निपत, पियं मे तव दस्सनं ।

इस्सरोसि अनुप्पत्तो, यमिधत्थि पवेदया’ति” ॥

“हे हंस ! छ थन च्वं । छंगु दर्शन जित यः । छ थुगु छेंया स्वामी खः । ध्व छेंय दुगु फुक्क फाक्कं छं शंकोच मचासे पवं ।”

बोधिसत्त्व स्वर्णासनय फेतुत । जुजुं सच्छिको दायका तःगु (शतपाक), द्वःच्छिको दायका तःगु (सहस्सपाक) चिकनं वयागु पपूति व म्हय बुइका बिल । अले लुंयागु देमाय चाकुगु जा व साखःति लः तया बिल । हानं मधुरं सत्कार यायां न्यन - “पासा ! छ याकचा वयागु ला ? गन वना वयागु ?” वं सविस्तारं वयागु थःगु खं कन । जुजुं धाल - “पासा ! जित नं सूर्यया लिसे ब्वाय वना क्यना व्यु ।”

“महाराज ! उगु गति खंकां खंके फइ मखु ।”

“अथे जूसा वथे च्वंक ब्वाय वना क्यना व्यु ।”

“ज्यू, महाराज ! वथे च्वंक ब्वाय वना क्यना विये । अचूक निशाना लगे यायेफुपिं धनुर्धारीपिं मुंका बिज्याहूँ ।”

जुजुं मुंका बिल । बोधिसत्त्वं प्यम्ह धनुर्धारीपिं व्वना लायकु छें क्हाँ वया लायकु चुकय ल्वहैया थां थंके बिया थःगु गःपतय गं घाना ल्वहैया थामय च्वं च्वन । अले प्यम्ह धनुर्धारीपिं ल्वहैया थामय लिधंका प्यखेरं ख्वाः लाका थना निवेदन यात - “महाराज ! थुपिं प्यम्हसिनं छकोलं म्हतिं छपु छपु याना प्यपु तीर त्वःतके बिया बिज्याहूँ । इमित जिं बँय कुतुं वये न्ह्यो ज्वना कया हया छपिनिगु चरणय तये हया विये । जिं तीर ज्वं वंगु खं गंया सः तायका सिइका बिज्याहूँ, जित खने दइ मखु ।” वं छकोलं त्वःतूगु प्यपु तीरं कया हया वयागु चरणय तया ल्वहैया थामय च्वना धाल - “महाराज ! जिगु वेगयात खन मखुला ? थुगु वेग उत्तमगु मखु, मध्यमगु नं मखु, ध्व ला मामूलीगु क्वह्यंगु कथंयागु खः । महाराज ! जिमिगु वेग ध्वसिबे नं गतिमान् जू ।”

जुजुं वयाके न्ह्यसः तल - “पासा ! छंगु वेग सिबे नं तःसकं ब्वाय वंगु वेग नं दनि ला ?”

“दनि, महाराज ! जिमिगु भिंगु वेगसिबे नं सच्छिगू गुणां, हजार गुणां, लाख गुणां अप्वः वेगं प्राणीपिनिगु आयुसंस्कार क्षय जुया वना च्वंगु दु, फुना वना च्वंगु दु, विनाश जुया वना च्वंगु दु ।

थुकथं वं रूपधर्मया क्षणिक निरोधया खं थुइका बिल । जुजुं बोधिसत्त्वयागु खं न्यना मृत्युं भयभीत जूगुया कारणं होश सम्भाले याये मफुत । व बँय भोसू वन । जनतायात त्राश जुल । जुजुया ख्वालय लः हाहा याना वयात होशय वयकल । बोधिसत्त्वं वयात उपदेश बिल - “महाराज ! ग्याना बिज्याये मते । मरणानुस्मृतियागु भावना याना बिज्याहूँ । धर्माचरण याना बिज्याहूँ । दान बिया बिज्याहूँ । पुण्य याना बिज्याहूँ ।” जुजुं धाल - “स्वामी ! जि छपिंथे जाम्ह आचार्य बिना च्वने मफु । चित्रकूट पर्वतं वया जित धर्मोपदेश बिया च्वना जिमि उपदेशकाचार्य जुया थन हे च्वना बिज्याहूँ ।” वं प्रार्थना यायां निपु गाथात धाल -

“सवनेन एकस्स पिया भवन्ति, दिस्वा पनेकस्स वियेति छन्दो ।
दिस्वा च सुत्वा च पिया भवन्ति, कच्चिन्नु मे पीयसि दस्सनेन ॥

“सवनेन पियो मेसि, भिय्यो चागम्म दस्सनं ।
एवं पियदस्सनो मे, वस हंस ममन्तिके’ति” ॥

“गुलिं गुलिंसिया न्यनागु भरं नं यया वइ, परन्तु खने मात्रं प्रेम जुइ मखु । गुलिं गुलिंसिया न्यनेवं व खनेवं निताय नं प्रिय जुया वइ । छु छं जित खना जक नं प्रेम जू ला ?”

“जित ला छ न्यनेवं हे प्रिय जुल । खनेवं भन् हे प्रिय जुल । थुकथं, हे प्रिय दर्शन हंस ! छ जिथाय् च्वं ।”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“वसेय्याम तवागारे, निच्चं सक्कतपूजिता ।
मत्तो च एकदा वज्जे, हंसराजं पचन्तु मे’ति” ॥

“जि न्हिथं सत्कार व पूजा याका च्वने दुम्ह जुया छपिनिगु लाय्कु छेंय् ला च्वं च्वने अथेनं अय्लाखं मस्त जुया च्वनिबले छन्हु मखु छन्हु ला छपिसं ‘थगु नितिं हंसराजयात स्थाना ला दय्का हति’ धया बिज्याइ ।”

अनंलि जुजुं “अय्सा अय्लाः त्वने मखुत” धका प्रतीज्ञा यायेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“धिरत्थु तं मज्जपानं, यं मे पियतरं तथा ।
न चापि मज्जं पिस्सामि, याव मे वच्छसी घरे’ति” ॥

“जिगु नसा त्वंसायात नं धिक्कार हे दु । गुगु छपिं स्वया नं जित अप्वः प्रिय जू । गुबलेतक छपिं जिगु छेंय् च्वना बिज्याइ, उबलेतक जिं अय्लाः त्वने मखु ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं खुपु गाथात धाल -

“सुविजानं सिङ्गालानं, सकुणानञ्च वस्सितं ।
मनुस्सवस्सितं राज, दुब्बिजानतरं ततो ॥

“अपि चे मज्जती पोसो, जाति मित्तो सखाति वा ।
यो पुब्बे सुमनो हुत्वा, पच्छा सम्पज्जते दित्तो ॥

“यस्मिं मनो निविसति, अविदूरे सहापि सो ।
सन्तिकेपि हि सो दूरे, यस्मिं नाविसते मनो ॥

“अन्तोपि सो होति पसन्नचित्तो, पारं समुदस्स पसन्नचित्तो ।
अन्तोपि सो होति पदुड्ढचित्तो, पारं समुदस्स पदुड्ढचित्तो ॥

“संवसन्ता विवसन्ति, ये दिसा ते रथेसभ ।
आरा सन्तो संवसन्ति, मनसा रडुवडुन ॥

“अतिचिरं निवासेन, पियो भवति अप्पियो ।
आमन्त खो तं गच्छाम, पुरा ते होम अप्पिया’ति” ॥

“हे राजन् ! ध्वँतयग्गु व भंगःतयग्गु सः (वाणी) थुइके अःपु परन्तु मनूतयग्गु खँ थुपिं सिबे भन् हे थुइके थाक् ।”

“गुम्ह मनू न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् मन भिनिबले थःथिति पासा अथवा पासा भाइ सम्भे जुइ, लिपा व हे शत्रु जूवइ ।”

“गुम्ह मनूया मन मिले जुइ व तापाक च्वना च्वंमह जूसां लिक्क दु । अले गुम्ह मनूया मन मिले जुइ मखु व लिक्क दुसां तापाना च्वनी ।”

“गुम्ह सत्तिक च्वनेवं प्रसन्न चित्त जुइ व समुद्र पारी वना च्वं वंसां प्रसन्न चित्त दुम्ह जुया न्याक्क च्वना च्वंम्ह जुइ । अले गुम्ह सत्तिक च्वना नं दुष्टगु चित्त जुया च्वं च्वनी व समुद्रया पारी ध्यंसां दुष्टगु चित्त हे तापाना च्वनी ।”

“हे राजन् ! गुपिं शनु खः, इपिं लिक्क च्वना च्वंसां नं तापाःपिं जुइ । गुपिं मित्र जुया च्वनिपिं खः, इपिं तापाक च्वना च्वंसां, हे राष्ट्रवर्द्धन ! इपिं मनं सत्तिक दुपिं जुल ।”

“ताःकालतक नापं च्वं च्वनेवं यःपिं नं मययेया वयेयः । जिपिं छपिनि मयय्ये न्ह्यो छपिंत सूचं बिया (त्वःता) वना च्वना ।”

अनंलि वयात जुजुं धाल -

“एवं चे याचमानानं, अज्जलिं नावबुज्जसि ।

परिचारकानं सतं, वचनं न करोसि नो ।

एवं तं अभियाचाम, पुन कयिरासि परियाय'न्ति” ॥

“यदि थुकथं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना नं खं मन्यन धाःसा, थःम्ह च्यःसमानम्ह प्राणीपिनिगु धया खं न्यने मखु धयागु जूसा जिमिसं छलपोलयाके थ्व हे याचना याना च्वना, इलय् ब्यलय् बिज्याना दर्शन ब्यू बिज्याहूँ ।”

अले बोधिसत्त्वं लिसः विल -

“एवं चे नो विहरतं, अन्तरायो न हेस्सति ।

तुहं चापि महाराज, मय्हञ्च रडुवह्ण ।

अप्पेव नाम पस्सेमु, अहोरत्तानमच्चये'त्ति” ॥

“यदि थुकथं च्वं च्वनेवं, हे राष्ट्रवर्द्धन ! जित वा छपिंत छुं खतरा दइ मखुसा, भीपिं (छम्हं मेम्हसित) चा न्हि पुला वनेवं नाप लाये फु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिया चित्रकूट हे तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं न्हापाया इलय् पशुयोनी जन्म जुया नं जिं आयुसंस्कारयागु दुर्बलतायात क्यना धर्मोपदेश यानागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः, चिधिकम्ह भंगः मौद्गल्यायन खः, माहिलाम्ह भंगः सारिपुत्र खः । बाकी हंस समूह बुद्ध-परिषद् खः । वेगवान्म्ह हंस जुलसा जि हे खः ।

४७७. चूळनारद जातक

“न ते कडानि भिन्नानि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् स्थूल कुमारी छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह श्रावस्ती च्वम्ह गृहस्थया छेंय् भिंखुदें दुम्ह म्हचायमचा छम्ह दु, अतिकं बांलाम्ह । अथेनं सुनानं वलिसे विवाह मयाः । अनलि वया मांम्हं बिचाः यात - ‘जिमि म्हचाय् ल्यासे जुइ धुंकल । सुनानं वयात विवाह मयाः । बल्सी न्यायात फसे यायेथें याना जिं ध्वया पाखें सुं शाक्य भिक्षु छम्हसित लोभे याना, वयात गृहस्थ याना वयागु आधार भरोसा कया जीवन हने माल ।’ उगु इलय् श्रावस्ती च्वम्ह (बुद्ध) शासनया प्रति भक्तिभाव तथा प्रब्रजित जूम्ह ल्याय्म्हम्ह छम्ह दुगु जुया च्वन । वं उपसम्पदाया इलंनिसें शिक्षा नियम सय्के सिइके याना पाले याये मं मदय्का अल्सी जुया शरीर बांलाका शौख याना जुया च्वन ।

महाउपासिकां छेंय् यागु व मेमेगु खाद्य-भोज्य तयार याना थःगु छेंया लुखाक्वय् च्वना लाछिं वःपिं भिक्षुपिनिगु बारे विचार यायां उःपिं भिक्षुपिंमध्ये सुं छम्ह भिक्षुयात रस-तृष्णां चिना छेंय् तये फइ लाकि धका बिचाः याना स्वत । वयात आपालं अनुयायीपिं नापं वःपिं त्रिपिटकअभिधर्म व विनयधरपिंमध्ये सुं छम्ह नं योग्यपिं मखन । इमि ल्यूल्सु वःपिं धर्मसभाय् नाइक खें कने सःपिं धर्मकथिकपिं तथा निर्मल यचुगु आकाशथें च्वंपिं पिण्डपातिक भिक्षुपिंमध्ये सुं छम्ह नं वया नितिं योग्यम्ह मखन । अनलि उःपिंमध्ये छम्ह भिक्षुयात खन गुम्हसिनं मिखाय् अजः उला तःम्ह खः, वयागु सैं हाकुसे तःहाक जुया प्वाला प्वालां थिइम्ह खः, वयागु दचोनेया चीवर रेशम वस्त्रयागु खः, पिनेया चीवर बांलाक प्वाला प्वालां थिइक इस्त्री याना तःगु खः । गुम्हसिनं मणिथें जागु पात्र ज्वना वया च्वन, बांलासे च्वंगु मन हे ल्वःवनापुसे च्वंगु कुसां कया वया च्वंगु व अले उम्हसिया इन्द्रियत नं इमिसं धयाथें दुम्हथें जाम्ह खः, वयागु म्हत्याः नं मूर्तिथें बांलाम्ह । वं बिचाः यात - ‘ध्वयात ला फसे याये फइ ।’ अनलि. वं वयाके च्वंगु भिक्षुपात्र कया, “भन्ते ! बिज्याहूँ” धया वयात छेंय् व्वना यंकल अले फेतुइका यागु आदि न्ह्यच्याकल । अनलि भोजन धुंका धाल - “भन्ते ! आवंलि थन हे बिज्यायेगु याना बिज्याहूँ ।” व नं अबलेनिसें निहंनिहं अन हे वनेगु यात अले लिपा जूबले विश्वस्तम्ह जुल ।

छन्हुया दिनय् महाउपासिकां वयात न्यंका धाल - “थुगु छेंय् उपभोगया नितिं धन यक्व दु, अथेनं उकिया व्यवस्था याइपिं सुं कायमस्त अथवा जिजाभाजुपिं मदु ।” वयागु खें न्यना वयागु नुगलय् दुने जिजासाया स्वां हवल - “ध्वं थथे छाया धाःगु ?” मांम्ह थः म्हचाययात धाल - “ध्वयात लोभ क्यना थःगु बशय् का ।” अबलेनिसें व बांलाक समाये याना मिसापिनिगु हावभाव याना वयात लोभे याना जुल । थन ‘स्थूलकुमारी’ धाःगुया अर्थ मोटाम्ह (ल्ट्वंम्ह) अथवा गंसिम्ह काये मज्यु, न्यागु कामभोगयागु स्थूलताया कारणं हे वयागु स्थूलकुमारी धका धाःगु जुल । उम्ह ल्याय्म्हम्ह भिक्षुं कामचेतनाया बशय् वना बिचाः यात- “जि आः बुद्धशासनय् प्रतिष्ठित जुया च्वने फइ मखुत ।” व विहारय् वना पात्रचीवर कया यंका आचार्य उपाध्यायपिंत लःल्हाना धाल - “(भन्ते !) जि उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ।” इमिसं वयात शास्तायाथाय् व्वना यंका वसपोलयात विन्ति यात - “भन्ते ! ध्व भिक्षु उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ।” भगवानं “भिक्षु ! छु छ धात्थें उद्विग्न चित्त जूम्ह खः, ल्यागु” धका न्यना बिज्यायेवं “भन्ते ! धात्थें खः” धका विन्ति यात ।

“सुनां उद्विग्न याना बिल ?”

“भन्ते ! छम्ह स्थूलकुमारी ।”

“भिक्षु ! वं न्हापाया जन्मय् नं छ् जंगलय् च्वना च्वंबले ब्रह्मचर्ययात नाश याना महान् अनर्थ याःगु दु । छ् हानं वया नितिं छाया् उद्विग्न जुयागु ?”

भिक्षुपिसं प्रार्थना यायेवं भगवानं पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व काशी राष्ट्रयागु छ्गू ऐश्वर्यशाली ब्राह्मण कुलय् जन्म जुया शिल्प सय्के सिद्धके याना परिवार लहिना च्वन । वया कलाम्हं काय्मचा छ्महसित जन्म बिया सिना वन । वं बिचाः यात - ‘गथे जि यःम्ह कलायाथाय् वनेबले मछ्छाः धयागु दइ मखुगु खः अथे हे मृत्यु जिथाय् वइबले नं मछ्छाली मखु । जि छ्छेय् च्वना छ्छु यायेगु ? जि प्रव्रजित जूवने ।’ वं कामभोगया जीवन त्याग यात अले काय्यात ब्वना यंका हिमालयय् वन । अन वलिसें तुं ऋषि प्रव्रज्या कया ध्यान व अभिज्ञा लाभ याना जंगलया कन्दमूलफल नया च्वं च्वन ।

उगु इलय् सीमान्तयापिं खुँत जनपदय् वया गां लुटे याना इमित दास याना इमिगु हे छ्चनय् मालसामान कुबिडका, हानं सीमान्तय् तुं लिहाँ वन । उपिमध्ये छ्मह बांलाम्ह मिसामचा छ्मह दुगु जुया च्वन - ठगे याये सःम्ह । वं बिचाः यात - ‘धुमिसं जित ब्वना यंका दासी याना मोज याइ । न्ह्यात्थे यानासां छ्छले जुया बिस्सू वने माल ।’ वं धाल - “स्वामी ! पिसाप छ्छको याःवने माल” धया पलख दिना दना अनं खुँतय्त भंगः लाना बिस्सू वन । जंगलय् चाचा ह्यूह्यू व पूर्वाण्ह इलय् बोधिसत्त्वं थः काय्यात आश्रमय् त्वःता फलाफलया नितिं वना च्वंबले व मिसा आश्रमय् थ्यंकः वल अले तपस्वी कुमारयात कामरतिं लोभे याना वयागु शीलयात स्यंका थःगु बशय् काल । अले धाल - “छ्छंत जंगलय् च्वनां छ्छु फाइदा ?” वं “ज्यू” धका स्वीकार यात अथेनं वं धाल - “जिमि बौ जंगलय् फलाफल कायेत वना च्वंगु दु, वयात नाप लाना जक निम्हं वने ।” वं बिचाः यात - ‘थुम्ह तरुण कुमारं छ्छुं मस्यू ।’ थ्वया बौम्ह बुरा जुइका प्रव्रजित जूम्ह जुइमाः । व वया ‘छ्छ थन छ्छु याना च्वं च्वनागु ?’ धया जित दाया तुति ज्वना साला यंका जंगलय् वाये यंके नं फु । व वये न्ह्यो हे बिस्सू वनेमाः । “जि न्ह्यो न्ह्यो वना च्वने, छ्छ ल्यूल्यु वा” धया लैय् चिं तया वन । बौम्ह लिहाँ वःबले वयागु चित्त थाते मलाका च्वन अले न्हापाथे याये माःगु छ्छुं नं ज्या मयासे, छ्छो त्वःपुया पर्णशालाय् ख्वाः खिउँका नुगः मछ्छंका गोतुला च्वं च्वन । बोधिसत्त्वं फलाफल ज्वना लिहाँ वया च्वंबले लैय् पलाख्वाय् खना बिचाः यात - ‘थ्व मिसायागु पलाख्वाय् खः । वं जिमि काय्यागु शील स्यंका वन जुइमाः । वं पर्णशालाय् दुहाँ वना फलाफल दिका काय्याके न्यन्तं न्हापांगु गाथा धाल -

“न ते कड्डानि भिन्नानि, न ते उदकमाभतं ।

अग्गीपि ते न हापितो, किं नु मन्दोव ज्ञायसी’ति” ॥

“छ्छं छ्छुसित नं मुना मतः, लः नं हया मतः । मि नं च्याका मतः । मन्दबुद्धिम्हथे भुले जुया छ्छं छ्छु बिचाः याना च्वनागु ?”

थः बौयागु वचन न्यना दना वया वयात प्रणाम यात । अले जंगलय् च्वने मं मदुगु खँ सादर निवेदन यायां निपु गाथात धाल -

“न उस्सहे वने वत्थुं, कस्सपामन्तयामि तं ।
दुक्खो वासो अरञ्जम्हि, रट्टं इच्छामि गन्तवे ॥

“यथा अहं इतो गन्त्वा, यस्मिं जनपदे वसं ।
आचारं ब्रह्मे सिक्खेय्यं, तं धम्मं अनुसास म'न्ति” ॥

“हे काश्यप ! जिं छपितं सम्बोधन यासे धया च्वना- ‘जि जंगलय् च्वने मास्ति मवल, जंगलय् च्वनेगु दुःखकर खः । जि राष्ट्रय् वना च्वं वने मास्ति वल’ ।”

“हे ब्रह्मे ! जित उगु धर्मया अनुशासन व उपदेश याना विज्याहँ, गुगु कथं जुइवं जिं गुगु जनपदय् जि वनेगु खः अनया आचार सय्के सःम्ह जुइगु खः ?”

बोधिसत्त्वं “ज्यूका, देशाचार छंत कना बिये” धया निपु गाथात धाल -

“सचे अरञ्जं हित्वान, वनमूलफलानि च ।
रट्टे रोचयसे वासं, तं धम्मं निसामेहि मे ॥

“विसं मा पटिसेवित्थो, पपातं परिवज्जय ।
पड्डे च मा विसीदित्थो, यत्तो चासीविसे चरे'ति” ॥

“जंगल व जंगलयागु फलमूलत त्याग याना मनूतयगु बस्ती च्वं वनेगु इच्छा तयागु खःसा जिगु उगु धर्मयात बांलाक ध्यान बिया न्यं ।”

“विषयागु सेवन याये मते । ज्वलं तापाक च्वनेगु या । भ्यातनालय् दुंका च्वने मते । आसि विषरूपं सतर्क जुया च्वं ।”

तपस्वी कुमारं उगु संक्षिप्त कथनया अर्थ थुइका काये मफुगुलिं न्यन -

“किं नु विसं पपातो वा, पड्डो वा ब्रह्मचारिनं ।
कं त्वं आसीविसं बूसि, तं मे अक्खाहि पुच्छितो'ति” ॥

“ब्रह्मचारीपिनि नितिं विष धयागु छु खः ? ज्व छु खः ? भ्यातना छु खः ? आसि विष छु खः ? जिं न्यना च्वना । जित कना विज्याहँ ।”

वं उकिया व्याख्या याना कन -

“आसवो तात लोकस्मिं, सुरा नाम पवुच्चति ।
मनुज्जो सुरभी वग्गु, सादु खुदरसूपमो ।
विसं तदाहु अरिया से, ब्रह्मचरियस्स नारद ॥

“इत्थियो तात लोकस्मिं, पमत्तं पमथेन्ति ता ।
हरन्ति युविनो चित्तं, तूलं भट्टं व मालुतो ।
पपातो एसो अक्खातो, ब्रह्मचरियस्स नारद ॥

“लाभो सिलोको सक्कारो, पूजा परकुलेसु च ।
पड्डो एसो च अक्खातो, ब्रह्मचरियस्स नारद ॥

“ससत्था तात राजानो, आवसन्ति महिं इमं ।
ते तादिसे मनुस्सिन्दे, महन्ते तात नारद ॥

“इस्सरानं अधिपतीनं, न तेसं पादतो चरे ।
आसीविसोति अक्खातो, ब्रह्मचरियस्स नारद ॥

“भत्तत्थो भत्तकाले च, यं गेहमुपसङ्कमे ।
यदेत्थ कुसलं जज्जा, तत्थ घासेसनं चरे ॥

“पविसित्वा परकुलं, पानत्थं भोजनाय वा ।
मितं खादे मितं भुज्जे, न च रूपे मनं करे ॥

“गोट्टं मज्जं किराटज्ज, सभा निकिरणानि च ।
आरका परिवज्जेहि, यानीव विसमं पथ’न्ति” ॥

“हे नारद ! लोक्य ‘सुरा’ धया तःगु गुगु आसव खः, व मनोज्ञ खः, सुगन्धित खः, सुन्दर खः, स्वादिष्ट खः, भतिचा जक रस दु । आर्यपिसं उकियात हे ब्रह्मचर्यया नितिं बिष धया तल ।”

“हे नारद ! लोक्य गुपिं मिसात दु, इमिसं प्रमादी जूपित भन् हे प्रमादी याना बिइ । इमिसं, गथे फसं कपाय्यात उखे थुखे मलायक पुइकीथे हे ल्याय्महतय्गु चित्तयात व्वय्का पुइका यंका बिइ । थुकियात हे ब्रह्मचर्यया प्रपात (ज्वः) धका धया तल ।”

“हे नारद ! लाभ, यश, सत्कार व मेपिनिगु छेय् जुइगु (थःपिनिगु) पूजा ब्रह्मचर्यया नितिं ध्याचः धया तल ।”

“हे नारद ! थुगु पृथ्वीस सशस्त्र दुपिं जुजुपिं च्वं च्वंगु दु, मनुजेन्द्र व ततःधपिं । उजापिं ऐश्वर्यवान्पिं अधिपति जुजुपिनि ससःतिक च्वने मज्यू । इमित ब्रह्मचर्यया नितिं आसिबिष सर्प धका धया तल ।”

“भोजनया इलय् भोजनार्थी जुया गुगुं गुगुं छेय् वने मालीबले गन भिक्षाटन याये बहः जू अन हे जक भिक्षाटन यायेमाः ।”

“छुं त्वनेया नितिं अथवा भोजनया नितिं यदि मेपिनिगु छे छेय् वन धाःसा अन आपा नये मते, त्वने मते । मात्रा स्वया नये त्वने यायेमाः । अले उगु छेया मिसातय्गु रूपपाखे ध्यान बिये मते ।”

“गोठय्, सुलिमय्, दुष्टपिनिगु सभाय्, अथे तुं, लुं, वहःया कालबिल याइथाय् - थुपिं फुक्क थाय्यात अथे हे त्याग यायेमाः गथे गाडीया ड्राइभरं माथं मवंगु लैयात त्याग याःथे ।”

तरुण (कुमार) यात बौम्हसिनं कना च्वं च्वंबले होश वल अले वं धाल - “तात ! जि बस्तीपाखे वने मखुत ।” वया बौम्हं वयात मैत्री आदियागु भावनाया उपदेश बिल । वं वयागु उपदेशकथं वना याकनं हे ध्यान अभिज्ञा प्राप्त यात । बौ व काय् निम्हं ध्यानारुढ जुया ब्रह्मलोक्य उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह मिसामचा थ्व हे स्थूलकुमारी खः । तपस्वी कुमार उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु खः । बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

४७८. दूत जातक

“दूते ते ब्रह्मे पाहेसिं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना विज्यागु इलय् थःगु प्रजायागु प्रशंसा याःगुया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धर्मसभाय् खँ पिहाँ वल - “आयुष्मान्पिं ! दशबल (तथागत) यागु उपाय कुशलता स्व सा - नन्द कुलपुत्रयात अप्सरापिं क्यना अर्हत्त्व प्रदान याना विज्यात, चूलपन्थकयात कापः छक्कु बिया पटिसम्भदा (ज्ञान) या लिसें अर्हत्त्व प्रदान याना विज्यात, कुमार पुत्रयात पलेस्वाँ क्यना अर्हत्त याना विज्यात । थुकथं थीथी उपायं प्राणीपित शिक्षा बिया विज्यात ।” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! धन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक तथागत ‘ध्वया पाखें थथे जुइ’ धयागु जानकारी दुम्ह उपाय कुशलम्ह मखु, न्हापा नं उपाय कुशलम्ह हे जुयागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जनपद धन मद्दुगु जुया वन । जुजुं जनपदयात दुःख बिया धन शोसे याना काल । उगु इलय् बोधिसत्त्व काशी गामय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना “लिपा धर्मानुसार भिक्षा फवना आचार्य धन हया बिये” धया विद्यारम्भ यात । शिल्प सय्के सिइके यायेधुंका भक्ति क्यना “आचार्य ! छपिनिगु आचार्य धन कया हये” धया विदा कया वन । जनपदय् चाःहिला, धर्मानुसार न्हेगु निष्क (तौल बराबर) लुँ दय्का आचार्ययात ब्यूवने धका मती तल । व वनाच्चंबले लँय गङ्गा पार तरे जुइत डुंगाय् च्वंवन । डुंगा फारा पुलेवं वं ज्वना वंगु लुँ लखय् कुतुं वन । वं विचाः यात - ‘जनपदय् लुँ दये थाकुइ, हानं आचार्य धन मालेगु भंभट जुइ । जि गंगा सिथय् हे निराहार जुया च्वं च्वने । जि थुकथं फेतुना च्वंगु खँ छसिकथं जुजुयाथाय् तकं थ्यनी । अले जुजुं अमात्यपित छवया हइ । जिं इपिं नाप खँ ल्हाये मखु । न्वं तुये नं मखु । अनलि जुजु थः हे वइ । थुकथं वयापाखें आचार्य धन प्राप्त याना काये ।’ व गंगाया सिथय् च्वना गा छपु न्यया, जनाइ पिने तया, वहःथे जागु फिया फाँटय् लुँया मूर्तिथे फेतुना च्वन । व निराहार जुया (भूख हडताल याना) च्वंगु खना जनतां न्यंवल - “छाय् फेतुना च्वनागु ?” सुयातं लिसः मब्यू । कन्हेखुन्हु गांयापिं मनूत, अन व फेतुना च्वं च्वंगु खँ न्यना, वया न्यंवल । इमित नं छुँ लिसः मब्यू । इपिं वं दुःख स्यूगु खना खवया वन । स्वन्हु दुखुन्हु नगरया ऐश्वर्यशाली महाजनपिं वल । न्यान्हु दुखुन्हु राज्यपरिषदपिं वल । खुन्हु दुखुन्हु जुजुं अमात्यपित छवया हल । इपिलिसे नं खँ मल्हाः । न्हेन्हु दुखुन्हु जुजुं भयभीत जुया वयाथाय् थ्यंकः वना न्यन्यं न्हापांगु धाल -

“दूते ते ब्रह्मे पाहेसिं, गङ्गातीरस्मि ज्ञायतो ।
तेसं पुटो न व्याकासि, दुक्खं गुह्यमतं नु ते’ति” ॥

“हे गंगा खुसि सिथय् ध्यान याइम्ह ब्राह्मण ! जिं छंथाय् दूतत छ्वया हयागु खः । इमिसं न्यंबले छं छूं न्वंमवाः । जित मती वं, छंगु दुःख गोप्यथें च्वं ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं “महाराज ! (थःगु) दुःख वयात हे कनेमाः गुम्हसिनं तापाका बिये फु, मेपिंत धयां मज्यू” धया न्हेपु गाथात धाल -

“सचे ते दुक्खमुप्पज्जे, कासीनं रडुवड्डन ।
मा खो नं तस्स अक्खाहि, यो तं दुक्खा न मोचये ॥

“यो तस्स दुक्खजातस्स, एकङ्गमपि भागसो ।
विप्पमोचेय्य धम्मेन, कामं तस्स पवेदय ॥

“सुविजानं सिङ्गालानं, सकुणानञ्च वस्सितं ।
मनुस्सवस्सितं राज, दुब्बिजानतरं ततो ॥

“अपि चे मज्जती पोसो, जाति भित्तो सखाति वा ।
यो पुब्बे सुमनो हुत्वा, पच्छा सम्पज्जते दिसो ॥

“यो अत्तनो दुक्खमनानुपुट्ठो, पवेदये जन्तु अकालरूपे ।
आनन्दिनो तस्स भवन्ति भित्ता, हितेसिनो तस्स दुखी भवन्ति ॥

“कालञ्च जत्वान तथाविधस्स, मेधाविनं एकमनं विदित्वा ।
अक्खेय्य तिब्बानि परस्स धीरो, सण्हं गिरं अत्थवति पमुज्जे ॥

“सचे च जज्जा अविस्सहमत्तनो, न ते हि मय्हं सुखागमाय ।
एकोव तिब्बानि सहेय्य धीरो, सच्चं हिरोत्तप्पमपेक्खमानो’ति” ॥

“हे काशी राष्ट्रवर्द्धन ! यदि छपिंत छूं दुःख जुल धाःसा वयात व खँ कने मते, गुम्हसिनं छपिंत उगु दुःखं मुक्त याना बिइ फइ मखु ।”

“गुम्हसिनं उत्पन्न जूगु दुःखयात छूं भति खँ धायेवं तुं धर्मय् हंगु उपायद्वारा उकिं मुक्त याना बिइगु खः, वयात कनेगु बांला हे जू ।”

“हे राजन् ! ध्वँतयगु व भंगःतयगु सः (भाय्) थुइके अःपु परन्तु मनूतयगु खँ थुपिसिबे भन् हे थुइके थाक् ।”

“गुम्ह मनू न्हापा मन भिंबले थःथिति पासा अथवा पासाभाइ सम्भे जुइ, लिपा व हे शत्रु जुइ ।”

“गुम्ह प्राणी असमयय् हे सुनानं मन्यंक थःगु दुःखया खँ कनी, (उबले) वया शत्रुत लय्ताया न्हिली अले हितैषीपिं दुःखी जुइ ।”

“यदि उचित समय जुया, छगू हे मन दुम्ह उजाम्ह मेधावी पण्डित नं जूम्ह जुल धाःसा धीरम्ह मनुखं अर्थ युक्तगु नायुगु सलं थःगु दुःखया खँ मेम्हसित कनेमाः ।”

“यदि थःम्हं नं, मेपिसं नं थःगु दुःखयात तापाका बिये फइ मखु धका सिल धाःसा ‘थ्व लोक परम्परा सुखया नितिं जक मखु’ धका बिचाः याना सत्य व लज्जाभययात ध्यानय् तया धीरपुरुषं उगु तीब्रगु दुःखयात याकचां हे सह याये फय्केमाः ।”

थुकथं न्हेपु गाथाद्वारा बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिया थः आचार्य धन मालागु खँ कनेया नितिं प्यपु गाथात धाल -

“अहं रडे विचरन्तो, निगमे राजधानियो ।
भिक्षुमानो महाराज, आचरियस्स धनत्थिको ॥

“गहपती राजपुरिसे, महासाले च ब्राह्मणे ।
अलत्थं सत्त निक्खानि, सुवण्णस्स जनाधिप ।
ते मे नड्डा महाराज, तस्मा सोचामहं भुसं ॥

“पुरिसा ते महाराज, मनसानुविचिन्तिता ।
नालं दुक्खा पमोचेतुं, तस्मा तेसं न ब्याहरिं ॥

“त्वञ्च खो मे महाराज, मनसानुविचिन्तितो ।
अलं दुक्खा पमोचेतुं, तस्मा तुहं पवेदथि'न्ति” ॥

“हे महाराज ! जि राष्ट्रय, निगमय् व राजधानी चाचाःहिला आचार्य धनया नितिं भिक्षाटन याना जुयाम्ह खः ।”

“हे जनाधिप ! गृहपतिपिं, राजपुरुषपिं, महाशाल ब्राह्मणपिनिपाखें जिं न्हेगू निष्क (तौल बराबर) लुं मुंकागु खः । हे महाराज ! जिगु व लुंत नाश जुल । उकिं जि तःसकं चिन्तां ब्याकुल जुइका च्वनाम्ह खः ।”

“हे महाराज ! छपिनि गुपिं मनूत दुगु खः, जिं मनं वाला स्वयाबले, इमिसं जित दुःखं मुक्त याना बिइ फुपिं सुं दुगु मखना । उकिं इमित खँ मकनागु खः ।”

“हे महाराज ! बिचाः याना स्वयाबले छपिसं जित दुःखं मुक्त याना बिइथे ताल । उकिं छंपिंत कना च्वना ।”

जुजुं वयागु धार्मिक खँ न्यना “ब्राह्मण ! चिन्ता काये मते, जिं छंत आचार्य धन बिये” धया निदुगं बिल ।

थुगु अर्थ क्यना बिज्याम्ह शास्तां थुगु अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“तस्सादासि पसन्नतो, कासीनं रडुवडुनो ।
जातरूपमये निक्खे, सुवण्णस्स चतुद्दसा'त्ति” ॥

“प्रसन्न चित्त जूम्ह काशी राष्ट्रवर्द्धनं (जुजुं) वयात भिंप्यंगू निष्क (तौल बराबर) लुं बिल ।”

बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिया, आचार्ययात धन बिया, दानादि पुण्यकर्म यात । जुजुं नं वं कंगु उपदेशकथं आचरण याना धर्मानुसार राज्य यात । निमहं यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागत उपाय कुशलम्ह खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या जुजु आनन्द खः । आचार्य सारिपुत्र खः । ब्राह्मण तरुण जुलसा जि हे खः ।

४७९. कालिङ्गबोधि जातक

“राजा कालिङ्गो चक्रवर्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आनन्द स्थविरं महाबोधियात पूजा याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

तथागत शिक्षाकामी सङ्घया हितया नितिं जनपदय् चारिका यायेत पिहाँ बिज्याना च्वंगु इलय् श्रावस्तीवासीपिसं गन्धमालादि ल्हातं ज्वना जेतवनय् वःबले इमिसं गनं छ्थाय् पूज्यस्थान मखना गन्धकुटिया लुखाय् हे तया लिहाँ वन । थथे यायेवं इपिं तःसकं लय्ताल । अनाथपिण्डकं थ्व खँ सिद्धका वं तथागत जेतवनय् लिहाँ बिज्यायेधुंका आनन्द स्थविरयाथाय् वना निवेदन याःवन - “भन्ते ! तथागतया चारिकाया नितिं बिज्याइबले थुगु विहार अश्रद्धेय जुइगु जुया च्वन । मनूतय् नितिं गन्धमाला आदिं पूजा यायेगु थाय् मदु । भन्ते ! छ्पिसं तथागतयाके न्यना छ्गू पूज्यस्थानयागु संभावना अथवा असंभावना न्यना बिज्यासा, साप हे बेश जुइ ।” वसपोलं “ज्यू” धया स्वीकार याना बिज्यात अले तथागत (लिहाँ) बिज्यायेवं न्यन - “भन्ते ! चैत्य गोथी दु ?”

“आनन्द ! स्वथी दु ।”

“भन्ते ! छु छु स्वथी ?”

“शारीरिक, पारिभोगिक व उद्देशिक ।”

“भन्ते ! छु छलपोल म्वाना बिज्याना च्वंबले हे चैत्य दय्के फुला ?”

“आनन्द ! शारीरिक चैत्य दय्के फइ मखु । व जुलसा बुद्धपिनिगु परिनिर्वाण जुइधुंका जक दइ । उद्देशिक चैत्य अवास्तविक खः, केवल मानसिक । परन्तु बुद्धपिनिपाखें परिभोग याना बिज्यागु महाबोधि म्वाना च्वनाबले नं अले परिनिर्वाण जुइधुंका नं चैत्य हे जुया च्वनी ।”

“भन्ते ! छलपोल चारिकाया नितिं बिज्याना च्वनिबले जेतवन विहार निराधार (खाली) जुइगु जुया च्वन । मनूतय् नितिं पूजा यायेगु थाय् हे (गनं) दइ मखुगु जुया च्वन । भन्ते ! महाबोधियागु पुसा कया हया जेतवनया ध्वाखा सिथय् पिना बिये ला ?”

“ज्यू, आनन्द ! प्यु । थथे जुइवं जेतवनय् जिगु स्थायी निवासथें जुइ ।”

स्थविरं अनाथपिण्डक, विशाखा व जुजुयात जेतवन विहारया ध्वाखा सिथय् बोधि (वृक्ष) पियेया नितिं गाः म्हुइके बिल । अले महामौद्गल्यायन स्थविरयात धाल - “भन्ते ! जिं जेतवनया ध्वाखा सिथय् बोधि (सिमा) पिये त्यना । महाबोधि सिमाय् च्वंगु पाके जूगु फल (पु) जित कया हया बिज्याहूँ ।” स्थविरं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले आकाशं बोधिमण्डपय् थ्यंबले वसपोलं सिमाया च्चकां हाया वःगु पाके जूगु फल बँय् लाये न्ह्यो हे चीवरं फया प्वःचिना कया हया बिज्यात । आनन्द स्थविरं कोशल जुजुयात थौं बोधिया पुसा पिये त्यनागु दु धका धाय्के छ्वत । जुजु सन्ध्या इलय् भव्यरूपं सकतां सरसामान ज्वना वल । अथे हे अनाथपिण्डक, विशाखा वथें तुं मेमेपिं श्रद्धालु महानुभावपिं नं थ्यंकः वल । स्थविरं

महाबोधि पियेगु थासय् तःगोगु लुंयागु बगला (गमला) छगः हया, उकी क्वय् ह्वः प्वाः खना सुगन्धित नायुगु चा थना जुजुयात व्युब्युं धाल- “महाराज ! थुगु बोधि पुसा पिना बिज्याहूँ ।” वं बिचाः यात- ‘राज्य धयागु न्ह्याबले जिमिगु ल्हातय् दया च्वनी मखु । ध्व जिं अनाथपिण्डकया पाखें पुसा तय्के बिइमाः ।’ जुजुं उगु पुसा महासेठया ल्हाती तया बिल । अनाथपिण्डकं सुगन्धित चायात वाला संका उकी पुसा पिना बिल । वयागु ल्हातं कुतुं वनेसाथं हे, सकसिनं खंक खंक हे हलया म्वो (छुचों) थें च्वंक न्येय्कु हाकः जाः जुइक बोधिवृक्ष तमाः जुया वल । प्यंगू दिशापाखे नं च्वय्पाखे न्येय्कु हाकःगु न्यागू ततःधंगु कचा (शाखा) त पिहाँ वल । व उगु हे इलय् दकले जेष्ठगु वृक्ष बने जुल । तःसकं आश्चर्य जुल । जुजुं लुं वहःयागु, सुगन्धित लखं जाःगु, गुलिं वचुगु पलेस्वाँ दुगु न्हेसः घः दुगु पूर्ण घःया इवलं महाबोधियात प्यखेरं तय्के बिल । न्हेतं दुगु रत्नयागु त्वाथ दय्के बिल । लुं त्वाकःज्यागु फि ह्वय्के बिल । प्यखेरं पाखे पःखालं घेरे याकल । न्हेगू रत्नमय द्वार कोष्टक दय्के बिल । महान् सत्कार जुल । स्थविरं तथागतयाथाय् वना निवेदन याःवन - “भन्ते ! छलपोलं बोधिवृक्षया क्वय् ध्यान च्वना बिज्याथें जाःगु हे ध्यान जनताया हितया नितिं जिं पिइके बियागु महाबोधि सिमाक्वय् नं च्वना बिज्याहूँ ।”

“आनन्द ! छु धयागु ? जिं महाबोधि सिमाक्वय् च्वनागुथें जाःगु ध्यान च्वन धाःसा गुगु नं प्रदेशं फये फइ मखु ।”

“भन्ते ! जनताया हितया नितिं, थुगु भूमि प्रदेशया सामर्थ्यअनुसारं थुगु बोधिवृक्ष सिमाक्वय् फेतुना ध्यान च्वना बिज्याहूँ ।”

शास्तां अन ध्यान-सुखय् छ्वा च्वना बिज्यात ।

स्थविरं कोशल जुजु आदिपिंत धया बोधि पूजा याके बिया बिज्यात । आनन्द स्थविरं पिइके व्युगु कारणं व “आनन्द बोधि” नामं हे प्रसिद्ध जुल । धर्मसभाय् खँ चर्चा जुल - “आयुष्मान्पिं ! आयुष्मान् आनन्दं तथागत म्वाना च्वना बिज्याबले हे बोधि सिमा पिइका महापूजा याकल । अहो ! महास्थविर गुलिमच्छि गुणी !” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ता यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, आनन्दं न्हापा नं उपद्वीपतसहित प्यंगू महाद्वीपया मनुतयत् व्वना यंका आपालं सुगन्धित धुं धुपाय्, स्वाँमा कायेके छ्वया महाबोधिमण्डपय् बोधि पूजा याकूगु दु” धया बिज्यासे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् कलिङ्ग राष्ट्रया दन्तपुर नगरय् कलिङ्ग (जुजुं) राज्य याना च्वन । वया महाकलिङ्ग व चूलकलिङ्ग धयापिं निम्ह काय्पिं दु । भविष्य वक्तापिसं तःधिकम्ह काय्या बारे भविष्यवाणी याना बौम्ह सिइवं जुजु जुइ अले चिधिकम्ह काय्या बारे ‘थुम्ह ऋषि प्रव्रज्या कया भिक्षाटन याइ’ अले हानं थये नं धया तःगु दु, चिधिकम्हसिया काय् चक्रवर्ती जुजु जुइ । लिपा छन्हु बौम्ह सिइवं तःधिकम्ह काय् जुजु जुल अले चिधिकम्ह युवराज जुल । ‘जिमि काय् चक्रवर्ती जुजु जुइ’ धका चिधिकम्ह किजायात अभिमान चढे जुल । जुजुया स्वये मफुत । वं थःम्ह छम्ह हितैषीयात आज्ञा बिल - “चूलकलिङ्गयात ज्वं ।” वं वना कुमारयात कंवन - “जुजुं छंत ज्वनेत स्वल । थःगु प्राणयागु रक्षा या ।” वं थःगु मुद्रा (छ्वाप), सूक्ष्मगु कम्बल व खड्ग (छम्ह) हितैषीम्ह अमात्ययात क्यना धाल - “थुपिं स्वता वस्तु म्हासिइका जिमि काय्यात राज्य व्यु ।” व स्वयं जंगलय् वन । अले रमणीय प्रदेशय् ऋषि प्रव्रज्या कया, नदीया किनाराय् आश्रम दय्का च्वं च्वन ।

मद्र राष्ट्राया सागल नगरय् नं मद्र जुजुयाथाय् छम्ह म्हचाय् बुल । वया बारे कया भविष्य वक्तापिसं धाल - “थुम्ह भिक्षाटन याना जीविका याइ, परन्तु ध्वया काय् चक्रवर्ती जुजु जुइ । सकल जम्बुद्वीपया जुजुपिसं थुगु खँ सिइका मिले जुया मुना वया नगरयात घेरा लगे यात । मद्र जुजुं बिचाः यात - “यदि ध्व सुं छम्हसित बिया छवत धाःसा मेपिं जुजुपिं तँम्बइ । जिं थःम्ह म्हचाय् बिया मछ्वसे थः थाय् तुं तया तये ।” वं म्हचाय् व कलायात ब्वना यंका, भेष बदले याना जंगलय् बिस्सुं वना च्वंवन । अन कलिङ्गकुमारया आश्रमं भतिचा च्वय्पाखे आश्रम छगू दय्का प्रव्रजित जुया उच्छ्राचरिया (नसा माला माला जीविका हनेगु) पाखें जीविका हना अन च्वं च्वन । मांबौपिसं म्हचाय्यात लहिना तयेगु इच्छां वयात आश्रमय् त्वःता थःपिं जक फलमूलया नितिं वनेगु याना च्वन । इपिं मदइबले वं थीथी प्रकारयागु स्वाँ ध्वया हया उकिया स्वाँमा हनेगु याना च्वन । अन हे गंगाया सिथय् अँमा छमा दु । उगु अँमाय् स्वाँमा यागु स्वाहानेथें तकि तकि तया दय्का व अन गया म्हिता उगु स्वाँमात लखय् वांछ्वया म्हिता च्वन । (छन्हु) गंगाय् कलिङ्गकुमार मोल्हया च्वं च्वन । स्वाँमा चुइक यना छन्हु वयागु छचौया सँय् तक्यन । वं व खना बिचाः यात - “ध्व स्वाँमा सुं मिसाम्हं हना तःगु जुइमाः । ध्व बुरीम्ह मिसा मखु, ल्यासेम्ह मिसायागु ज्या खः । थुकियागु परीक्षा याना स्वये ।’ आसक्तियागु बशय् वना व गंगाया च्वय्पाखे थहाँ वना स्ववन अले अन वयात आम्रवृक्ष सिमाय् च्वना मधुर स्वरं म्ये हाहां च्वं च्वंगु खना न्यन - “भद्रे ! छंगु नां छु खः ?”

“स्वामी ! जि मानवी खः ।”

“अथेसा कुहाँ वा ।”

“स्वामी ! जि कुहाँ वये मफु । जि क्षत्रियनी खः ।”

“भद्रे ! जि नं क्षत्रिय खः । कुहाँ वा ।”

“स्वामी ! म्हुतुं जक धयां क्षत्रिय जुइ मखु । यदि क्षत्रिय खःसा क्षत्रिय माया धा ।”

उपिं निम्हसिनं थवंथवय् क्षत्रिय माया कन । राजकन्या कुहाँ वल । इमिसं परस्परय् सम्भोग यात । वं मांबौपिं लिहाँ वयेवं थः कलिङ्ग राजपुत्र जूगु अले जंगलय् दुहाँ वया च्वंवये माःगु खँ सविस्तारं कन । इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले वयात बिल । इपिं प्रेमपूर्वक नापं दचनेवं राजकन्याया प्वाथय् दत । वं भिला दयेवं धान्यपुण्य लक्षणं युक्तम्ह काय् बुइकल । वयागु नां कलिङ्ग तल । तःधिक जुइवं वया बौम्हं व (पाजु) बाज्याम्हसिया पाखें सकतां शिल्प सय्के सिइके याना काल । बौम्हं नक्षत्र-योगं थः दाजु सिइगु खँ सिइका काल । वं थः काय्यात धाल - “तात ! छिमि तःबा महाकालिङ्ग सित । छु दन्तपुर वना परम्परागत राज्य प्राप्त याः हूँ ।” वं थःम्हं हया तयागु अंगू, कम्बल व खड्ग क्यना धाल - “तात ! दन्तपुर नगरय् फलानागु गल्ली जिमि हितैषी अमात्य च्वना च्वंगु दु । सन्ध्या इलय् वयागु छेंय वना, थुपिं स्वता वस्तुत क्यना जिमि काय् जूगु खँ कं । वं छंत राज्यय् प्रतिष्ठित याना बिइ ।” वं मांबौ व आजु अजीपिंत प्रणाम यात अले थःगु पुण्यमय ऋद्धिया बलं आकाशं वना अमात्ययागु पलंगया लिक्क कुहाँ वल । अमात्यं वयाके न्यन - “छ सु खः ?” वं “जि चूलकलिङ्गया काय् खः” धया स्वंगू रत्नत क्यना बिल । अमात्यं राज्यपरिषद्यात सूचना बिल अले अमात्यपिसं नगरयात भ्रमः धाय्क समाये याना वयागु छचनय् कुसां कुइकल ।

वयाम्ह कालिङ्ग भारद्वाज धयाम्ह पुरोहितं दस (भिगू) चक्रवर्ती धर्म कन । व उपिं (नियमत) पालन यात । पुन्हीया उपोसथया दिंखुन्हु चक्रसरोवरं (दहं) चक्ररत्न, उपोसथकुलं हस्तिरत्न, वलाहककुलं अश्वरत्न, वैपुल्यं मणिरत्न वल अले स्त्रीरत्न, गृहपतिरत्न व परिणायकरत्न प्रकट जुल । समस्त चक्रवालया दथुया राज्य प्राप्त याना छन्हुया दिनय् स्वीखुगु योजन तःहाकगु अनुयायीपिनिगु परम्परागत

इवः व्वना यंका, कैलाशकूट (पर्वत) थें जाम्ह किसिया म्हय् च्वना तःसकं भव्यतालं मांबौपिनिथाय् वन । सकल बुद्धपिनि समाधिस्थल पृथ्वीया मध्य विन्दु जुया च्वंगु महाबोधि मण्डपया फुसं उम्ह किसि वने मफुत । जुजुं बारम्बार प्रेरणा बिल नं अनं हाचां गाया वने मफु ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां न्हापांगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“राजा कालिङ्गो चक्रवर्त्ति, धम्मेन पथविमनुसासं ।
अगमा बोधिसमीपं, नागेन महानुभावेना’ति” ॥

“धार्मिकपूर्वक पृथ्वीसं राज्य याना च्वच्चं चक्रवर्ती जुजु कालिङ्ग तःधंगु आनुभाव दुम्ह किसि नापं बोधिमण्डपया लिक्क थ्यंकः वन ।”

जुजुलिसे तुं वना च्वंम्ह राजपुरोहितं बिचाः यात - ‘आकाशय् छुं पंगल मदु । जुजुया किसि न्ह्योने वने मफुगुया कारण छु जुइ ? जिं सिइका काये माल ।’ व आकाशं कुहाँ वया स्ववःबले वं सकल बुद्धपिनि ध्यान-स्थान जुया च्वंगु पृथ्वीया मध्यविन्दु महाबोधि-मण्डपयात खंकल । उगु इलय् अन छगू करीष जक थासय् नं खराचिया ग्वाय् अपायति तक नं घाय् बुया मवःगु जुया च्वन । वहःया पाता लाया तःथें जागु फि ब्वः दुगु खः, प्यखेरं तृणलता घाय् व वनस्पतित बोधिमण्डपयागु प्रदक्षिणा याना च्वंथें च्वंक उकियात छचाखेरं घेरा लगे याना बोधिमण्डपया न्ह्योने च्वनेथें बुया वया च्वन । ब्राह्मणं उगु भूमिप्रदेशयात स्वस्वं बिचाः यात - ‘थ्व सकल बुद्धपिनि सकतां क्लेश नाश जुइगु थाय् खः । शक आदिपिंसं नं थुकिया फुसं वने फइ मखु । व कालिङ्ग जुजुयाथाय् वन अले बोधिमण्डपया महात्म्य न्यंका, वयात किसिम्हं कुहाँ वयेत धाल । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“कालिङ्गो भारद्वाजो च, राजानं कालिङ्गं समणकोलज्जं ।
चक्रं वत्तयतो परिग्गहेत्वा, पञ्जली इदमवोच ॥

“पच्चोरोह महाराज, भूमिभागो यथा समणुग्गतो ।
इध अनधिवरा बुद्धा, अभिसम्बुद्धा विरोचन्ति ॥

“पदक्खिणतो आवट्टा, तिणलता अस्मि भूमिभागस्मि ।
पथविया नाभियं मण्डो, इति नो सुतं मन्ते महाराज ॥

“सागरपरियन्ताय, मेदिनिया सब्भूतधरणिाया ।
पथविया अयं मण्डो, ओरोहित्वा नमो करोहि ॥

“ये ते भवन्ति नागा च, अभिजाता च कुज्जरा ।
एत्तावता पदेसं ते, नागा नेव मुपयन्ति ॥

“अभिजातो नागो कामं, पेसेहि कुज्जरं दन्ति ।
एत्तावता पदेसो, सक्का नागेन मुपगन्तुं ॥

“तं सुत्वा राजा कालिङ्गो, वेय्यज्जनिकवचो निसामेत्वा ।
सम्पेसेसि नागं जस्साम, मयं यथिमस्सिदं वचनं ॥

“सम्पेसितो च रज्जा, नागो कोच्चोव अभिनदित्वान ।
पटिसक्कित्वा निसीदि, गरुवं भारं असहमानो’ति” ॥

“कलिङ्ग भारद्वाजं श्रमणपुत्र चक्रवर्ती कलिङ्ग जुजुयात (भूमिभागयागु) परीक्षा याना ल्हाः ज्वजलपा विन्ति याना थथे धाल -

“महाराज ! किसि म्हं कुहाँ विज्याहँ । थुगु प्रशंसित भूमिभाग खः । अनूपम बुद्धपिसं अभिसम्बुद्ध जुया जाज्वल्यमान याना विज्याना तःगु सकल बुद्धपिसं प्रशंसा याना तःगु थाय् खः ।”

“महाराज ! थुगु प्रदेशयात प्रदक्षिणा याना च्वंगुथें च्वंक घाय् व लतातयसं थुकियात प्यखेरं घेरा लगे याना तःगु दु । ध्व पृथ्वीया नाभि (केन्द्र) मण्डप धका जिमिसं (मन्त्रय्) न्यना तयागु दु ।”

“सकल सत्त्व प्राणीपिंत धारण याना च्वंम्ह सागरपर्यन्त पृथ्वीया ध्व मण्डप खः । कुहाँ विज्याना ध्वयात नमस्कार याना विज्याहँ ।”

“गुपिं मां व बौया पाखें (बूपिं) कुलीनपिं किसित दु, इपिं थुकिं पुला हाचां गाया वने मफु ।”

“छपिनि किसि कुलीनम्ह खः । (वयात) गुलि छपिसं यंके मास्ति वल उलि तक प्रदेशय् वयात यंके फु ।”

“जुजुं उम्ह लक्षण स्यूम्ह कलिङ्ग भारद्वाजयागु खँ न्यना वं धाःगु खः मखु स्वयेया नितिं किसियात वज्र-अंकुशं सुया बिल ।”

“जुजुया पाखें वज्र-अंकुशं सुया बिइवं किसिं कौञ्च भंगलथें सः पिकाल अले भारयात सह याये मफया लिज्यां वना फेतु वन ।”

बारबार अंकुशं सुया ब्यूगुलिं याना तःसकं स्याना वेदना सह याये मफुसेलि व सिना वन । जुजुं किसि सिइगु खँ मस्यु । व अथे हे तुं फेतुना च्वन । कलिङ्ग भारद्वाजं धाल - “महाराज ! छपिनि किसि सिइ धुंकल । आः मेम्ह किसिया म्हाय् च्वना विज्याहँ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां भिपुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“कालिङ्गभारद्वाजो, नागं खीणायुकं विदित्वान ।
राजानं कालिङ्गं, तरमानो अज्जभासिस्थ ।
अज्जं सङ्गम नागं, नागो खीणायुको महाराजा’ति” ॥

“किसिया प्राण अन्त जुइ धुंकल’ धका कलिङ्ग भारद्वाजं सिसैलि कलिङ्ग जुजुयात तुरन्त धाल - ‘महाराज ! थुम्ह किसिया प्राणान्त जुइ धुंकल ।’ मेम्ह किसिया म्हाय् च्वना विज्याहँ ।”

जुजुया पुण्य ऋद्धिबलं उपोसथकुलं मेम्ह किसि (नाग) थ्यंकः वल अले वं जुजुया न्ह्योने म्हा ववद्धुका बिल । जुजु वयागु म्हाय् च्वन । उगु इलय् सिइम्ह किसि बैय् भाराक्क जूवन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“तं सुत्वा कालिङ्गो, तरमानो सङ्गमी नागं ।
सङ्गन्तेव रज्जे नागो, तत्थेव पति भुम्या ।
वेय्यज्जनिकवचो, यथा तथा अहु नागो’ति” ॥

“ध्व खँ न्यना कलिङ्ग जुजु तुरन्त हे मेम्ह किसिया म्हाय् च्वंवन, जुजु वनेवं हे किसि अन हे भाराक्क जूवन । लक्षण स्यूम्हसिनं गथे धाल अथे हे व किसि जुल ।”

अर्नलि जुजुं आकाशं क्वय् कुहाँ वया बोधिमण्डपयात स्वया आश्चर्यं जूगु खँय् ध्यान बिया भारद्वाजयागु प्रशंसा यायां धाल -

“कालिङ्गो राजा कालिङ्गं, ब्राह्मणं एतदवोच ।
त्वमेव असि सम्बुद्धो, सब्बञ्जू सब्बदस्सावी’ति” ॥

“कलिङ्ग भारद्वाज (ब्राह्मण) यात कलिङ्ग जुजुं थथे धायेगु यात - ‘छ् हे सम्बुद्ध (बराबरम्ह) खः, सकतां स्यूम्ह सर्वज्ञ, सकतां खंम्ह खः’ ।”

ब्राह्मणं वयागु खँ सह याये मफुत अले थःत थःम्हं क्वय्या स्थानय् ततं बुद्धपिंत हे उच्चस्थानय् तया वसपोलपिनिगु गुणानुवर्णन यात ।

थुगु अर्थयात क्यक्यं शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“तं अनधिवासेन्तो कालिङ्ग, ब्राह्मणो इदमवोच ।
वेव्यञ्जनिका हि मयं, बुद्धा सब्बञ्जुनो महाराज ॥
“सब्बञ्जू सब्बविदू च, बुद्धा न लक्खणेन जानन्ति ।
आगमबलसा हि मयं, बुद्धा सब्बं पजानन्ती’ति” ॥

“उगु वचनयात अस्वीकार यायां कलिङ्ग ब्राह्मणं थथे धाल - ‘जिपिं ला सफू व्वना जक लक्षण स्यूपिं खः ।’ महाराज ! बुद्धपिं हे सर्वज्ञपिं खः, सर्वविदूपिं खः । वसपोलपिसं (पिनेया) लक्षणतय् पाखें ज्ञानं सिइका कया बिज्याइगु मखु । जिमिसं ला शास्त्रया बलं जक स्यू, बुद्धपिसं सकतां सिइका बिज्याः ।”

जुजुं बुद्धया गुण न्यना लय्ताया, सारा चक्रवालवासीपिनिपाखें आपालं सुगन्ध व माला कायेके छ्वया छ्वाःतक महाबोधि मण्डपयात पूजा यात ।

थुगु अर्थयात क्यक्यं शास्तां थुपिं निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“महयित्वा सम्बोधिं, नानातुरियेहि वज्जमानेहि ।
मालाविलेपनं अभिहरित्वा, अथ राजा मनुपायासि ॥
“सट्ठि वाहसहस्सानि, पुष्फानं सन्निपातयि ।
पूजेसि राजा कालिङ्गो, बोधिमण्डमनुत्तर’न्ति” ॥

“अन थीथी प्रकारया अने तने बाजा थाका महाबोधियात पूजा याना माला, गन्ध तथा विलेपन काय्के छ्वया प्राकार-सीमाना दय्के बिल । अर्नलि जुजु लिहाँ वन ।”

“जुजु कलिङ्गं ख्वीद्वः भाडा भार मुंका हया अनुत्तरगु (ज्वः मदुगु) महाबोधिमण्डपयात पूजा यात ।”

थुकथं महाबोधियात पूजा याना, जुजुं मांबौपिंत व्वना यंका दन्तपुरय् हे लिहाँ वया दानादि पुण्य याना त्रयस्त्रिंश भवनय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक आनन्दं बोधिपूजा याःगु मखु, न्हापा नं याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या कलिङ्ग जुजु आनन्द खः । कलिङ्ग भारद्वाज जुलसा जि हे खः ।

४८०. अकित्ति जातक

“अकित्ति दिस्वा सम्मन्तं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् श्रावस्ती च्वंम्ह छम्ह दानपतिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं शास्तायात निमन्त्रणा याना छ्वाःतक बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महादान बिया अन्तिम दिखुन्हु आर्यसङ्घयात सकतां मामाःगु वस्तुत दान बिल । शास्तां परिषदया दथुइ दानानुमोदन यायां आज्ञा जुया बिज्यागु जुल - “उपासक ! थ्व छंगु महान् परित्याग खः । छं अति दुष्कर ज्या यात । थुगु दान परम्परा पुलांपिनिगु परम्परा खः । दान धयागु गृहस्थ व प्रव्रजित निम्हसिनं नं विइमाः । पुलांपिं पण्डितपिसं जंगलय् च्वना च्वंबले चिभ्याः मद्गु, मसला मद्गु लखं प्याःगु कार (Canthium parviflorum) धयागु हः नया च्वंबले नं वःपिं याचकपित यथेष्ठ (माक्व) दान बिया स्वयं थःम्हं प्रीतिसुखं जीवन हन ।” “भन्ते ! थुपिं सकतां वस्तुया दानया खँ जनतां स्यू परन्तु छपिसं गुगु आज्ञा जुया बिज्यागु खः व जिमिसं मस्यू । जिमित आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।” इमिसं प्रार्थना यायेवं भगवानं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व चय्गू करोड धन दुगु ब्राह्मण महाशाल कुलय् जन्म जुल । नां तल “अकीर्ति” । व न्यासि जक वने सःबले वया छम्ह केहें दत । वयागु नां यशवती तल । बोधिसत्त्व भिंखुदँया आयु दयेवं तक्षशिला वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । वया मांबौपिं सिना वन । इमिगु क्रियाकर्म याये सिधय्का धनपाखे बिचाः याना स्वबले ‘फलानाम्ह थुलि धन त्वःता थकूगु दु, फलानाम्हं थुलि धन त्वःता थकूगु दु धयागु खँ न्यना वयात वैराग्य जुया वल । अले वं मती तल - ‘थुपि धन सम्पत्ति जक खने दया च्वन, थुपिं धन कमाये याना थकूपिं (बौ बाज्यापिं) धाःसा खने मंत । सकसिनं नं थुपिं धन त्वःता थकल, जिं छु थुपिं ज्वना वने मफैला ?’ वं थः केहैयात सःता धाल - “छं थुगु धन रक्षा याना च्वं ।”

“छंगु विचार छु दु ?”

“जि प्रव्रजित जूवने ।”

“तात ! जिं छं फाःगु ई छचनय् फया काये मखु । जित नं माःगु मद्दु । जि नं प्रव्रजित जुये ।”

वं जुजुयाके वचन कया घोषणा याकल - “धनार्थी पण्डितया छेय् हूँ ।” छ्वाःतक महादान बिया च्वन नं धन फुना मवंसेलि वं बिचाः यात - “जिगु आयु संस्कारया क्षय जुया वना च्वंगु दु । जित थुगु धनक्रीडा याना च्वनां छु ज्या ? माःपिसं थथःपिसं कया यंकि ।” वं छेया लुखादुवा चाय्का घोषणा याना बिल - “विइधुन, कया यंकि ।” थुकथं लुं जागु छे त्वःता थथितिपित खवि हाय्क खय्क थः केहैयात

ब्वना यंका वाराणसीया ध्वाखां पिहाँ वन । उगु ध्वाखाया नां अकीर्ति ध्वाखा जुल अले गुगु घाटं नदी पार जुया वन, उगु घाटयात अकीर्ति तीर्थ नां तल । निगू स्वंगू योजन वनेधुंका छगू न्ह्याइपुगु थासय् थ्यंकः वन । अन पर्णशाला दयका थः केहेंलिसें तुं प्रब्रजित जुल । व प्रब्रजित जुइधुंका आपालं आपाः ग्राम निगम राजधानीवासीपिं नं प्रब्रजित जूवल । तःधंगु परिषद् (पुचः) खात । लाभसत्कार यक्व बढे जुया वल । बुद्धया उत्पत्ति समयर्थे जुल ।

अनंलि, बोधिसत्त्वं विचाः यात - 'थ्व लाभ सत्कार नं आपाः जुल, परिषद् नं आपाः जुल । जि याकचा जक च्वं च्वने माल ।' व असमयय् हे केहेंयात तक नं छुं सूचं मब्यूसे याकचा सुतुकक वना दमिल राष्ट्रय् वन । अन कावीर पत्तन (शहर) या लिक्क उद्यानय् च्वना च्वंगु समयय् ध्यान लाभ यात । अन नं वयात यक्व लाभसत्कार दया वल । वं घृणाया कारणं उकियात नं त्वःता बिल । अले आकाशमार्गं वना नागद्वीपया लिक्क कारद्वीपय् कुहाँ वया च्वं च्वन । उगु इलय् कारद्वीप अहिद्वीप (सर्पतय्गु द्वीप) खः । वं अन तःसकं तःधंगु कारद्वीपया लिक्क पर्णकुटी दयका अन हे च्वनेगु यात । व अन दु धका सुनानं मस्यू । वया केहेंनं दाजुम्हसित मामां छसिंकथं दमिल राष्ट्रय् थ्यंकः वल । वं दाजुम्हसित मखना व (दाजुम्ह) न्हापा च्वना वंगु थासय् तुं च्वं च्वन । खः, वं ध्यान लाभ याये मफु । बोधिसत्त्व अल्पेच्छ जूगुलिं गनं मवंसे च्वं च्वन । सिमाय् फल सइबले फल नल, वाउँगु हः दइबले हः लखय् फ्वया नल । वयागु शील सदाचारयागु तेजं शक्रयागु पाण्डुकम्बल (वर्णयागु) शिलासन क्वाना वल । शक्रं विचाः याना स्वल- 'सु खः, जित जिगु थुगु थासं च्युत यायेत स्वःम्ह ?' वं थ्व पण्डित खः धका सिइका कायेवं 'थुम्ह तपस्वी छु उद्देश्यं शील रक्षा याना च्वन' धका वाला स्वत । "थ्व शक्रत्वयात दयकेत स्वया च्वंगु खः लाकि मेगु छुं ?" थ्वयागु परीक्षा याना स्वये माल । वं तःसकं कष्ट सिया जीवन हना च्वन । लखय् हः फ्वया हः नया च्वन । यदि वं शक्रत्व माला च्वंगु खःसा वं लखय् फ्वया तःगु हः जित बिइ, मखुला धयागु जूसा बिइ मखु । व ब्राह्मण भेष कया वया न्ह्योने खने दयकः वल ।

बोधिसत्त्वं नं कार हः ग्वारा ग्वारां दायका ख्वाउँका नये धका अर्थे तया पर्णकुटीया लुखाय् फेतुना च्वन । वया न्ह्योने शक्र भिक्षा फवं वया दं वल । बोधिसत्त्वं वयात खना लयताल । वं मती तल - "थ्व जिगु नितिं तःधंगु लाभ खः, जित याचकया दर्शन याये दुगु । थौं थःगु मनोरथ पूरा याना दान बिये ।" वं थलं नापं हया "जिगु थ्व दान सर्वज्ञता ज्ञानयात प्रत्यय जुइमा" धका संकल्प याना थःत छुं हे मल्यंकूसे वयागु भिक्षापात्रय् प्वंका बिल । ब्राह्मणं दान काल अले भित्तिचा उखे वना अन्तर्धान जुया वन । बोधिसत्त्वं नं वयात दान बिइधुंका हानं हः दायक मवंसे प्रीतिसुख काकां बिते यात । कन्हेखुन्हु नं हः दायकेधुंका पर्णकुटीया लुखाय् च्वं च्वन । शक्र हानं ब्राह्मणया भेषय् वल । हानं वयात बोधिसत्त्वं दान बिया उकथं तुं दिं बिते यात । स्वन्हुया दिनय् नं उकथं तुं खना विचाः यात - "अहो ! जित गुलिमच्छि लाभ जूगु ! कारया हलं जिं महान् पुण्य याये खन ।" थुकथं प्रसन्न चित्त तया वं निराहार जुया दुर्बल जुया वन नं मध्यान्हया इलय् पर्णकुटीं पिहाँ वया दान बिइगु विचार यायां पर्णकुटीया लुखाय् च्वं च्वन । शक्रं नं विचाः यात - "थुम्ह ब्राह्मण स्वन्हुतक निराहार जूगु कारणं दुर्बल जुया वन नं दान बिया च्वच्वं प्रसन्नतापूर्वक हे दान बिइगु याना च्वन, भ्याः भित्तिचा हे विकार वयके मब्यू । 'थ्व फलानागु कारणं दान बिया च्वन धयागु खँ जिं मस्यू' थ्वयाके न्यना, थ्वयागु विचार सिइका, जिं थ्वयागु दान बिया च्वंगु कारण सिइके । वं बान्हि बिका, नकतिनि लुया वःम्ह (तरुण) सूर्यर्थे जाज्वल्यमान जुया तःसकं भव्यतालं वया बोधिसत्त्वया न्ह्योने दना न्यन - "हे तपस्वी ! थपायसकं क्वाःगु फय् वया च्वन अले थजागु चिभ्यागु लखं घेरा लगे याना तःगु थुगु जंगल खः, थन छ छुया नितिं तपस्या याना च्वनागु ?"

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां न्हापांगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“अकित्तिं दिस्वा सम्मन्तं, सक्को भूतपती ब्रवि ।
किं पत्थयं महाब्रह्मे, एको सम्मसि घम्मनी’ति” ॥

“देवेन्द्र शक्रं तपस्वी अकीर्ति (अकित्ति) यात खना न्यन - ‘हे महाब्रह्मे ! निभालय् याकचा छु उद्देश्यं तपस्या याना च्वनागु’ ?”

बोधिसत्त्वं वयागु खँ न्यना, ‘धुम्ह शक्र खः’ धका सिइका कया ‘जिं ध्वयागु सम्पत्ति ययूका च्वनागु मखु, सर्वज्ञता प्राप्त यायेया नितिं तपस्या याना च्वनागु खः’ धका सिइके विइया नितिं निपुगु गाथा धाल -

“दुक्खो पुनब्भवो सक्क, सरीरस्स च भेदनं ।
सम्मोहमरणं दुक्खं, तस्मा सम्मामि वासवा’ति” ॥

“हे शक्र ! बार बार जन्म कायेगु दुःख खः, शरीर नाश जुइगु नं दुःख खः, सम्मोह मरण नं दुःखकर खः । उकिं, हे वासव ! जिं तपस्या यानागु खः ।”

ध्व खँ न्यना शक्र लयताल । वं बिचाः यात - “ध्व सारा लोकया प्रति वैराग्य दुम्ह खः अले निर्वाणया नितिं जंगलय् च्वं च्वंम्ह खः । जिं ध्वयात वर बिये माल ।” वं वयात वर फ्वनेत धाधां स्वपुगु गाथा धाल -

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसी’ति” ॥

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा यानागु खः उगु वर बिये ।”

बोधिसत्त्वं वर फ्वफ्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
येन पुत्ते च दारे च, धनधञ्जं पियानि च ।
लद्धा नरा न तप्पन्ति, सो लोभो न मयी वसे’ति” ॥

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, ‘गुगु लोभया कारणं मनू, काय, कला, धनधान्य व मेमेगु ययःगु वस्तुत लाभ जूसां तृप्त मजूगु खः । अजागु लोभ (छ्छता) जिके मदयेमा’ ध्व वर ब्यु ।”

थुकिं शक्र तयताल अले वं मेगु नं वर ब्युब्यु, महासत्त्वं नं वर स्वीकार यायां (छ्छसिंकर्थं) शक्रं व बोधिसत्त्वं गाथात धाल -

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
खेतं वत्थुं हिरञ्जञ्च, गवास्सं दासपोरिसं ।
येन जातेन जीयन्ति, सो दोसो न मयी वसे ॥

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
बालं न पस्से न सुणे, न च बालेन संवसे ।
बालेनल्लापसल्लापं, न करे न च रोचये ॥

“किं नु ते अकरं बालो, वद कस्सप कारणं ।
केन कस्सप बालस्स, दस्सनं नाभिकङ्कसि ॥

“अनयं नयति दुम्भेधो, अधुरायं नियुज्जति ।
दुन्नयो सेय्यसो होति, सम्मा वुत्तो पकुप्पति ।
विनयं सो न जानाति, साधु तस्से अदस्सनं ॥

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
धीरं पस्से सुणे धीरं, धीरेन सह संवसे ।
धीरेनल्लापसल्लापं, तं करे तञ्च रोचये ॥

“किं नु ते अकरं धीरो, वद कस्सप कारणं ।
केन कस्सप धीरस्स, दस्सनं अभिकङ्कसि ॥

“नयं नयति मेधावी, अधुरायं न युज्जति ।
सुनयो सेय्यसो होति, सम्मा वुत्तो न कुप्पति ।
विनयं सो पजानाति, साधु तेन समागमो ॥

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
ततो रत्या विवसाने, सूरियुगमनं पति ।
दिब्बा भक्खा पातुभवेय्युं, सीलवन्तो च याचका ॥

“ददतो मे न खीयेथ, दत्त्वा नानुतपेय्यहं ।
ददं चित्तं पसादेय्यं, एतं सक्क वरं वरे ॥

“एतस्मिं ते सुलपिते, पतिरूपे सुभासिते ।
वरं कस्सप ते दम्मि, यं किञ्चि मनसिच्छसि ॥

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
न मं पुन उपेय्यासि, एतं सक्क वरं वरे ॥

“बहूहि वतचरियाहि, नरा च अथ नारियो ।
दस्सनं अभिकङ्कन्ति, किं नु मे दस्सने भयं ॥

“तं तादिसं देववण्णं, सब्बकामसमिद्धिनं ।
दिस्वा तपो पमज्जेय्यं, एतं ते दस्सने भय'न्ति” ॥

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा यानागु खः उगु वर बिये ।”

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, ‘गुगु दोष उत्पन्न जुइबले बुँ, बालि, लुँ, वहः, सा, द्वहँ, सल व दास दासीपिनि नाश जुइगु खः, उगु दोष जिके मदय्मा ।’ थ्व वर ब्यु ।”

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा याःगु खः उगु वर बिये ।”

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, ‘मूर्खतलिसे नाप मलायेमा, वयागु खँ न्यने म्वालेमा, वलिसे नापं च्वने म्वालेमा, वलिसे खँल्हाबल्हा याये म्वालेमा, व जित यः मजू ।’ थ्व वर ब्यु ।”

“हे काश्यप ! मूर्खं छंगु छु स्यंकूगु दु ? हे काश्यप ! छु कारणं याना छं मूर्खयागु ख्वाः स्वये मास्ति मवःगु ? उगु कारण धा ।”

“मूर्खम्ह मनुखं अःखगु लँय यंकी, अनुचित कर्मय् लगे याइ । अजापिनि नितिं भिंगु ज्या हे भिं, अले खःगु खँ कंसां नं तँ पिकाइ । वं शिक्षा मस्यु । वयात मस्वयेगु (अदर्शन) हे भिं जू ।”

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा यानागु खः उगु वर बिये ।”

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, धीर बुद्धिमान्यात नाप लाये दयेमा, धीर बुद्धिमान्यागु खँ न्यने खनेमा, धीर बुद्धिमान्पिलिसे संगत याये खनेमा, धीर बुद्धिमान्पिलिसे खँल्हाबल्हा याना च्वने दयेमा, धीर बुद्धिमान्यात यः ताय्का च्वने खनेमा, थ्व हे जित वर ब्यु ।”

“धीर बुद्धिमानं छंत छु भिं याइ ? हे काश्यप ! छु कारणं छं धीर बुद्धिमान्यागु ख्वाः स्वया च्वनेगु यः ताय्का च्वं च्वना ? हे काश्यप ! जित उगु कारण कं ।”

“मेधावी धीर पुरुषं खःथाय् भिंथाय् यंकी । अनुचितगु ज्याखँय् छचली मखु । वया नितिं भिंगु ज्या उत्तम खः । भिंगु खँ कनेबले तँम्बइ मखु । उम्ह धीर मनुखं शिक्षा ब्यु । उम्ह धीर मनु समागम जुइगु भिं जू ।”

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा याःगु खः उगु वर बिये ।”

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, थुगु चा फ्वचाला वनेवं दिव्य भोजन दया वयेमा, अले शीलवान्म्ह फ्वनिम्ह नं दयेमा । थ्व हे वर जित ब्यु ।”

“जिं बियावं च्वने दयेमा, परन्तु दान बिइगु वस्तु फुना मवनेमा, बियेधुंका जिगु मनय् अनुताप मजुइमा, अले बिया च्वनेबले नं जिगु चित्त प्रसन्न जुया च्वनेमा, हे शक्र ! थ्व हे वर जित ब्यु ।”

“हे काश्यप ! जिं छंगु थुगु बांलागु, उचितगु सुभाषित वचन न्यना लयताया छं छु इच्छा याःगु खः उगु वर बिये ।”

“हे सकल प्राणीपिनि स्वामी शक्र ! यदि छं जित वर बिये मास्ति वः धयागु जूसा, ‘छ हानं जिथाय् (गुबलें) मवयेमा’ थ्व हे वर जित व्यु ।”

“मिजें व मिसातय्सं थीथीकथंया व्रत च्वना व धर्माचरण याना जिगु दर्शनयागु आकांक्षा तया च्वनी । छंत जक जिगु दर्शनं छाया भय जूगु ?”

“सकतां कामनात पूर्वका बिद्गु छंगु थुजागु देववर्णयात स्वया जि तपस्याय् प्रमादी धमजुइमा । थ्व हे भय छंगु दर्शनय् दु ।”

शक्रं “ज्यू, भन्ते ! आवलि जि छपिनिथाय् वये मखुत” धया वयात वन्दना याना, क्षमा फ्वना लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं जीवनकाछिं अन हे च्वना ब्रह्मविहारयागु भावना याना ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या शक्र अनुरुद्ध खः अले अकीर्ति पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

४८१. तक्कारिय जातक

“अहमेव दुब्भासितं भासि बालो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोकालिक (भिक्षु) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

छगू वर्षावासया इलय् निम्ह अग्रश्रावकपि पुचलं (परिषदं) अलग एकान्तय् च्वं वनेगु इच्छा तया शास्तायाके वचन कया कोकालिक राष्ट्रय् कोकालिक (भिक्षु) या निवासस्थानय् वना धाःवन - “आयुष्मान् कोकालिक ! छंपाखें जिमित अले जिमिपाखें छंत सुख दइ, थ्व स्वलातक जिपिं थन च्वने ।”

“आयुष्मान्पिं ! जिपाखें छिमित छु सुख दइ ?”

“आयुष्मान् ! यदि छं सुयातं नं अग्रश्रावकपिं निम्हं थन च्वना च्वंगु दु धका मकन धाःसा भीपिं सुखपूर्वक च्वने खनी । थ्व जिमित छंपाखें सुख दइ ।”

“अले छिमिपाखें जित छु सुख दइगु ले ?”

“जिमिसं छंत स्वलातक धर्म स्यने (ब्वके), धर्मकथा कना बिये । थ्व छंत जिमिपाखें सुख खः ।”

“आयुष्मान्पिं ! मं तय्क च्वना बिज्याहुं” धया इमित बाबांलागु व भिभिंगु शयनासन बिल । इपिं ध्यानसुखं सुखपूर्वक च्वं च्वन । सुनानं इपिं अन च्वना च्वंगु दु धयागु खं मस्यू । वर्षावास सिधयेसाथं इमिसं वयाके वचन काल - “आयुष्मान् ! जिपिं छंगु आधार लिधंसा कया च्वनेधुन । आः जिपिं शास्तायात वन्दना यायेत वने त्यना ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले वसपोलपिं ब्वना जलाखला गामय् भिक्षाटन

याःवन । भोजन धुंका स्थविरपिं गामं पिहां वन । कोकालिकं इमित बिदा बिया छ्वयेधुंका मनूतयूत धाःजुल-
“उपासकपिं ! छिपिं पशु समानपिं खः । अग्रश्रावकपिं निम्ह स्वलातक लिक्क च्वंगु गामय् च्वना च्वंक
च्वंकं नं छिमिसं मस्यू । आः वसपोलपिं बिज्याये धुंकल ।”

मनूतयूसं “भन्ते ! जिमित छाया कना बिमज्यानागु ?” धया आपालं घ्यः, चिकं आदि वासः व
वस्त्र ज्वना स्थविरपिनिथाय् वना वन्दना याना बिन्ति यात - “भन्ते ! क्षमा याना बिज्याहूँ । जिमित
छलपोलपिं अग्रश्रावकपिं धका मसिल । थौं कोकालिक भन्तेनं धया जक सिल । जिमित अनुकम्पा (दया)
तसे थुपिं वासः व वस्त्र ग्रहण याना बिज्याहूँ ।” कोकालिकं बिचाः यात - “स्थविरपिं जुलसा अल्पेच्छुकपिं
खः, सन्तुष्टपिं खः, वसपोलपिसं थःपिसं मकासे जित बिया बिज्याइ ।” उकिं उपासकपिलिसे व नं
स्थविरपिनिथाय् वःगु खः । स्थविरपिसं उम्ह भिक्षुया हेतुं प्राप्त जुइ त्यंगु उगु वस्त्र थःमं नं कया
बिमज्याः, वयात नं बिइके मब्यू । उपासकपिसं - “भन्ते ! आः स्वीकार याना बिमज्यासां जिमित
अनुकम्पा तया थन बिज्याहूँ” धका प्रार्थना यात ।

कोकालिकया मनय् वैरभाव दना वल - “थुपिं स्थविरपिसं थःपिसं मकाः म्वाल का, जित ला
बिइके माःनि !” स्थविरं छुं समय शास्तायाथाय् च्वना थथःगु परिषद् न्यासः न्यासः भिक्षुपिं अर्थात् द्वाःच्छिम्ह
भिक्षुपिं ब्वना चारिका यायां कोकालिक राष्ट्रय् बिज्यात । उपिं उपासकपिसं लसकुस यात अले स्थविरपित
व हे विहारय् यंका न्हिया न्हियं तःसकं सत्कार यात । आपालं वासः व वस्त्र लाभ जुल । स्थविरपिं नापं
वःपिं भिक्षुपित चीवर इना ब्यूबले नं वःपिं भिक्षुपित जक बिल, कोकालिकयात मबिल । स्थविर नं वयात
बिइके मब्यू । कोकालिकं थःत चीवर मदयेवं स्थविरपित निन्दा याना जुल - “सारिपुत्र, मौद्गल्यायनपिं
पापेच्छुकपिं खः । न्हापा जुलसा ब्यूगु वस्तु अस्वीकार यात, आः व हे स्वीकार याना काल । इमित चित्त
बुभ्ने याये फइ मखु, इमितं कतःपित स्वयेगु मयाः ।” स्थविरपिसं बिचाः यात - “ध्व जिमिगु कारणं मन
स्यंकल” वसपोलपिं थथःगु परिषद् ब्वना अनं बिज्यात । मनूतयूसं वसपोलपित आग्रह यात - “भन्ते ! छन्हू
निन्हु च्वना बिज्याहूँ ।” अथेनं इमितं स्वीकार मयासे बिज्यात ।

छम्ह छोटाम्ह भिक्षुं धाल - “उपासकपिं ! स्थविरपिं गथे याना च्वना बिज्याइ ? छिमि कुल
विश्वासीम्ह स्थविरया इपिं च्वनिगु मयः । गांयापिं मनूत वयाथाय् वना धाल - “भन्ते ! छिपिनि, स्थविरपिं
थन च्वनिगु मयः । बिज्याहूँ, वसपोलपिके क्षमा फ्वना वसपोलपित रोके याना बिज्याहूँ, मखु धयागु जूसा
छपिं थनं त्वःता मेथाय् वना च्वं हूँ ।” वं उपासकपिं खना ग्याना स्थविरपिनिथाय् वना प्रार्थना याःवन ।

स्थविरपिसं “आयुष्मान् ! म्वाल, हूँ । जिपिं दी मखुत” धया अनं वन । इमित रोके याना हये
मफुसैलि व छम्ह जक विहारय् लिहां वल ।

उपासकपिसं न्यन - “भन्ते ! छपिसं स्थविरपिं लित ब्वना महयागु ला ?”

“लित ब्वना हये मफुत ।”

“आयुष्मान् ! छाया ले ?”

अनंलि इमितं बिचाः यात - “थुम्ह पापी थन च्वना च्वंतले सदाचारीपिं भिक्षुपिं सुं थन च्वनी मखु ।
ध्वयात पितिना छ्वये माल ।” इमितं धाल - “भन्ते ! छपिं थन च्वने मते । छपिनिगु नितिं थन जिमिके
छुं मद्दु ।”

इमिपाखें अपमानित जुइका वं पात्रचीवर कया जेतवनय् शास्तायाथाय् वना धाःवन - “भन्ते !
सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिं पापीपिं खः । इपिं पापयागु इच्छाया बशय् वंपिं खः ।”

“कोकालिक ! अथे धाये मते । सारिपुत्र मौद्गल्यायनपिनि प्रति श्रद्धावान् जु । इपिं सदाचारीपिं धका धारणा ति ।”

“भन्ते ! छपिंसं थः अग्रश्रावकपिनिगु विश्वास याना बिज्यात । इपिं पापीपिं खः, थुमिसं मखंक पापकर्म याइपिं खः ।”

शास्तां ‘आम्थे धाये मते, आम्थे धाये मते’ धका धाय्क धाय्क वं स्वकोतक थुकथं धाल अले अन आसनं दना पिहाँ वन । व अनं वनेसार्थं हे वयागु म्ह्य तु अपाय्गोगु कै पिहाँ वल । कैत छसिंकथं तःग्व जुया बेल अपाय्गवः जुया ततःग्व जुया तज्यात । अले उकिं न्हिं व हि पिहाँ वल । वं वेदना जुया स्याना ततःसकं मारी हाहां जेतवनया ध्वाखासिथय् भोसुक गोतुवन । ‘कोकालिकं निम्हं अग्रश्रावकपितं भुट्टागु निन्दा यात’ धयागु हल्ला ब्रह्मलोकय् तक नं ब्यापक जुया वन । न्हापा कोकालिकया उपाध्याय जुया च्वंम्ह आः ‘तुदु’ धयाम्ह ब्रह्मां थुगु खँ सिइका विचाः यात – ‘वना स्थविरपिंके क्षमा फ्वंके बिये माल ।’ व वल अले आकाशय् दना धाल – “कोकालिक ! छं तःसकं झ्यातूगु अपराध यात । अग्रश्रावकपितं लय्ताय्क हँ ।”

“आयुष्मान् ! छ सु खः ?”

“जि तुदु धयाम्ह ब्रह्मा खः ।”

“आयुष्मान् ! भगवानं छंगु बारे कया ‘छ अनागामी जुइ, उगु लोकं (हानं) वइ मखुम्ह जुइ । छ सौखिया द्रैय् यक्ष जुइ’ धका धाःगु मखुला ?”

वं थुकथं महाब्रह्मायात नं तँम्बय्कल । ब्रह्मां वयात थःगु खँ न्यंके फइ मखु धका खंका “छं धाःगु छंत हे फल दइ” धया शुद्धावासय् तुं लिहाँ वन । कोकालिक नं सिना वनालि पन्न नरकय् उत्पन्न जूवन । व अन उत्पन्न जूवंगु खँ सहम्पति महाब्रह्मां तथागतयात विन्ति याःवल । शास्तां नं भिक्षुपितं आज्ञा जुया बिज्यात । भिक्षुपिसं वयात निन्दा यायां धर्मसभाय् खँ पिकाल – “आयुष्मान्पिं ! कोकालिकं सारिपुत्र, मौद्गल्यायनपितं निन्दा यात अले थःगु म्हुतुया कारणं पन्न नरकय् उत्पन्न जूवन ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! कोकालिकं आः जक थःगु वचनया कारणं सिना वना, म्हुतुया कारणं कष्ट भोग याःगु मखु, न्हापा नं थवं पूर्वजन्मय् नं म्हुतुया कारणं दुःख सिल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् वया पिंगल वर्णयाम्ह पुरोहित छम्ह दु । वया वा म्हुतुसिं पिहाँ वः । वया मिसा ब्राह्मणी नं मेम्ह ब्राह्मणलिसे ल्यवः कया अनाचार याना च्वन । व नं (थः मिजँथें) अजाम्ह हे जुया च्वन । पुरोहितं ब्राह्मणीयात बारम्बार रोके यायेत स्वल । रोके याये मफुसँलि वं विचाः यात – ‘जिं थःम्ह थुम्ह वैरीयात थःम्हं स्याये मफु । ध्वयात चलाखीं स्याके माल ।’ वं जुजुयाथाय् वना धाःवन – “छपिनिगु नगर सारा जम्बुद्वीपय् मुख्यगु नगर खः । छपिं दकसिबे तःधंम्ह जुजु खः । परन्तु छपिं दकसिबे तःधंम्ह जुजु जुया बिज्यासां छपिनिगु दक्षिणयागु ध्वाखा बांलाक छुना दय्का तःगु मदु उकिं व अमाङ्गलिक खः ।”

“आचार्य ! आः छु याये माल ले ?”

“मङ्गल याना हानं ध्वाखा दय्के माल ।”

“छु वस्तु माली ?”

“पुलांगु लुखा लिना, माङ्गलिक सिं हया, नगररक्षक भूतयात बलि बिया मङ्गल नक्षत्र्य् न्हूगु लुखा दय्का छुइ माल ।”

“अथेसा अथे हे या ।”

उगु बखतय् बोधिसत्त्व तक्कारिय धयाम्ह ब्रह्मचारीया रूप्य् वयाथाय् विद्या ग्रहण याना च्वं च्वनी । पुरोहितं पुलांगु ध्वाखाया लुखाया पलेसा न्हूगु दय्के बिया तयार याना जुजुयात धाःवन - “देव ! ध्वाखा तयार जुल । कन्हे भिंंगु नक्षत्र दु । उकियात चूके मयासे बलि बिया ध्वाखा छुइमाः ।”

“आचार्य ! बलिकर्म यायेत छु छु माः ?”

“देव ! तःधंगु ध्वाखाय् ततःधिपिं देवतापिं च्वं च्वनी । म्हुतुसिं वा पिहां वःम्ह, मांबौपिनि निखेसनं शूद्रगु हि दुम्ह, छम्ह पिङ्गल वर्णयाम्ह (भुयुम्ह) ब्राह्मणयात स्याना वयागु ला हिं बलि बिया वयागु म्हु लुखाक्वय् गाडे याना लुखा छुइमाः । थथे यायेवं छपिनिगु व नगरयागु कल्याण जुइ ।

“ज्यू, आचार्य ! थजाम्ह ब्राह्मण माला हया स्याना लुखा छु ।”

व लयताल - “कन्हे शत्रुयागु ताई स्वये दइगु जुल” धका मती तया लयलयतातां छेंय् वना म्हुतुप्वाः तिइ मफुगु कारणं ब्वाँय् वना काचा काचां ब्राह्मणीयात धाल - “पापी चण्डालनी ! आः छं सुलिसे ल्यवः काइ ? कन्हे छं ल्यवःयात स्याना बलिकर्म याये ।”

“निरपराधयात छाया स्यायेगु ?”

“जुजुं हुकुम बिये धुंकल, घोरम्ह पिङ्गल ब्राह्मणया हि व लां बलिकर्म याना नगरया ध्वाखा छु धका । छं ल्यवः घोरम्ह पिङ्गलम्ह खः । वयात स्याना बलिकर्म याये त्यना ।”

वं थः ल्यवःयाथाय् सन्देश बिइके छवल - “जुजुं घोरम्ह पिङ्गल ब्राह्मणयात स्याना बलिकर्म बिये त्यन । यदि म्वाये यःसा छं थः व थःथें च्विपिं मेमेपिं ब्राह्मणपिं व्वना कन्हे ई स्वया न्ह्यः हे बिस्युं हूँ ।”

वं अथे हे यात । थ्व खँ नगरय् हल्ला जुल । सारा नगरय् च्विपिं घोरपिं पिङ्गल वर्णयापिं ब्राह्मणपिं भागाभाग जुया बिस्युं वन । पुरोहितं थ्व खँ मस्युं । वं सुथ न्हापनं जुजुयाथाय् वना धाःवन - “महाराज ! फलाना थासय् घोरम्ह पिङ्गल ब्राह्मण च्वं च्वंगु दु । वयात ज्वंका काय्के छव ।” जुजुं मनूत छवल । वयात अन भेटे मजुइवं ‘व बिस्युं वन’ धका लिहां वया खबर ब्यूवल । “मेथाय् माः हूँ ।” सारा नगरय् माला स्वत नं छम्ह हे लुया मवः । “याकनं मा” धायेवं इमिसं धाल - “महाराज ! छपिनि पुरोहित छम्ह त्वःता मेपिं अजापिं सुं म्दु ।”

“पुरोहितयात स्याये जिइ मखु ।”

“महाराज ! छु हुकुम बक्से याना बिज्यानागु ? पुरोहितया कारणं थौं लुखा छुइ मफुत धाःसा नगर अरक्षित जुइ । आचार्य धया दिइगु दु नि, थौं नक्षत्र चूके जुल धाःसा दच्छि लिपा हानं नक्षत्र दइ । दच्छितक नगर ध्वाखाया लुखा म्दय्क तथा तल धाःसा शत्रुतय्क मौका दइ । न्हयाम्ह हे जूसां स्याना, सुं मेम्ह पण्डित ब्राह्मणया पाखें बलिकर्म याका जूसां लुखा छुका बिज्याहूँ ।”

“आचार्य समानम्ह सुं मेम्ह पण्डितम्ह ब्राह्मण दुला ?”

“महाराज ! वया हे तक्कारिय धयाम्ह ल्याय्म्हम्ह शिष्य छम्ह दु । वयात पुरोहित पद बिया ध्वाखाय् लुखायागु मंगल ज्या याका बिज्याहँ ।”

जुजुं वयात सःतके छवया वयात सत्कार याना माने याना पुरोहित पद बिल । अले हानं अथे हे यायेत हुकुम जुल । व तःसकं भव्यतालं नगर ध्वाखाय् थ्यंकः वन । (पुलांम्ह) पुरोहितयात जुजुया हुकुम प्रमांगी चिना हया तये हल । बोधिसत्त्वं लुखा बाहाः छुये माःथाय् गाः म्हुइका पालं खुया त्वःपुल । व आचार्यलिसें तुं उगु पालय् दुने दुगु जुया च्वन । आचार्य गाः म्हुया तःगु खना ‘आः भिनि मखुत’ धका सिइकल । वं बिचाः यात – “जिं थःगु हित यायेत स्वयागु खः, परन्तु मूर्ख जुया म्हुतु तिना च्वने मफुगुलिं याकनं हे पापीम्ह मिसायात प्वाक्क धाये लात । जि थः थःम्हं वधया कारण बने जूम्ह जुल ।” बोधिसत्त्वयात सम्बोधन याना वं न्हापांगु गाथा धाल –

“अहमेव दुब्भासितं भासि बालो, भेकोवरञ्जे अहिमन्हायमानो ।
तक्कारिये सोब्भमिमं पतामि, न किरैव साधु अतिवेलभाणी’ति” ॥

“जिं थःगु हे मूर्खताया कारणं धाये मज्यूगु खँ प्वाक्क धाये लात । जंगलय् ब्याचां थःगु हे सलं थःत नइम्ह सर्पयात सःतीर्थे हे, हे तक्कारिय ! आः जि थुगु गालय् व्वब्वां वने माःम्ह जुल । आपाः खँ ल्हायेगु भिं मजू ।”

बोधिसत्त्वं वयात सम्बोधन याना थुगु गाथा धाल –

“पप्पोति मच्चो अतिवेलभाणी, बन्धं वधं सोकपरिह्वञ्च ।
अत्तानमेव गरहासि एत्थ, आचेर यं तं निखणन्ति सोब्भे’ति” ॥

“माःगु सिबे अप्वः खँ ल्हाइम्ह मनु थुकथं शोक याये माःगु व हत्या याके माःगु अवस्थाय् थ्यना च्वन । हे आचार्य ! ध्व गुगु गालय् छंत थुने त्यन उकिया नितिं आः छं थःत थःम्हं तु निन्दा या ।”

थुकथं धया, बोधिसत्त्वं वयात “आचार्य ! वाणीयागु रक्षा याये मफुगु कारणं छं जक दुःख प्राप्त याःगु मखु, मेपिसं नं दुःख स्यूगु दु” धया हानं पूर्वजन्मयागु खँ न्यंकल –

निगूगु अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी काली धयाम्ह छम्ह वेश्या दु । वया तुण्डिल धययाम्ह छम्ह किजा दु । काली छन्हुया नितिं द्वःच्छि दां काः । तुण्डिल जुलसा मिसा ह्यम्ह जुया च्वन, अयालाः गुलुम्ह जुया च्वन, जुवाद्यो जुया च्वन । वं थः किजायात धन बिया च्वन । तुण्डिलयात बिक्व चट्ट याइम्ह जुया च्वन । वं वयात रोके याना सुधार याये धका स्वल, परन्तु मफु । छन्हुया दिनय् व जू म्हितीथाय् बुका वया वसः त्वका नांगां कयता छपुं चिना छेय् वल । वं दासीपित आज्ञा बिल – “तुण्डिल छेय् दुहाँ वल धाःसा वयात छुं बिइ मते, वयात ककुतिना गःतां ज्वना पिछ्खवया ब्यु ।” इमिसं वयात अथे हे याना बिल ।

छम्ह सेठया काय् न्हिन्हथे तुं कालीया नितिं द्वःच्छि दां ज्वना वल । उखुन्हुया दिनय् वयात खना वं न्यन – “तुण्डिल ! छाया ख्वया च्वनागु ?”

“स्वामी ! जूलय् बुना जिं केहैयाथाय् वया । दासीपिसं जित ककुतिना गःतां ज्वना पितिना हल ।”

“आसे च्वं । जिं छिमि ततायात धया वये ।”

व वयाथाय् वना धाल- “छिमि किजा कय्ता छपुं चिना दना च्वन । वयात वसः छाया् मवियागु ?”

“जिं ला बिये मखु, छं यःसा व्यु ।”

उम्ह वेश्यायाथाय् थुजागु चलन दुगु जुया च्वन । दुहाँ वःगु द्वःच्छि दांमध्ये न्यासः वेश्यायागु जुइ, अले मेगु न्यासः वसः, गन्ध, माला आदिया मू जुइ । दुहाँ वःम्ह मनुखं वयागु छेय् च्वंगु वसः कया पुना, चिच्छि च्वना कन्हेखुन्हु लिहाँ वनीबले पुना वयागु वसः फिना लिहाँ वने माःगु जुया च्वन । उकिं उम्ह सेठया पुत्रं वं व्यूगु वसः पुना, थःम्हं पुना वःगु वसः तुण्डिलयात बिल । तुण्डिल वसतं पुना हल्ला मचे यायां सुलिमय् वन । कार्ली नं दासीतय् आजा बिल - “कन्हे थ्व लिहाँ वने त्यनिबले थ्वं फिना तःगु वसः नचुक खुना व्यु ।” व वने त्यंबले उखें थुखें व्वाय् वया लुटे याःवःपिथें याना इमिसं वयागु वसः नचुक खुना नांगा याना धाल - “कुमार ! आः छ हूँ ।” व नांगां हे वन । मनूतय्सं वयात खना हररं न्हिला, गिजे यात । व मछाला “जिं हे थ्व याना, जिं हे थःगु म्हुतु बन्द याना तये मफु” धाधां छाती दादां ख्वल । थ्व खँ क्यनेया नितिं स्वपुगु गाथा धाल -

“किमेवहं तुण्डिलमनुपुच्छि, करेय्य सं भातरं कालिकायं ।

नगोवहं वत्थयुगञ्च जीनो, अयम्पि अत्थो बहुतादिसोवा’ति” ॥

“जिं तुण्डिलयाके छु खँ न्यने लात, कालिकां किजालिसे छु व्यवहार यात, जि थःहे नांगा जुल । वसः दक्वं खुना बिल । थ्व नं अजागु हे दसा जुल ।”

मेगु नं बाखँ दु । वाराणसीसं भ्याः जवाया बेवास्तां याना गोचर ख्यलय् निम्ह भ्याःचात ल्वात । अले अन छम्हं भंगलं बिचाः यात - “आः थुपिं (थवंथवय्) छुचो तछ्छ्याना सिइ ।” वं धाल - “पाजु ! ल्वाये मते ।” इमिसं वयागु खँ मन्यं, ल्वाना हे च्वंसैलि इमिगु म्हुय् व छचनय् जुना ल्वाये मते धका हाला जुल । पतक्क हे खँ मन्यंसैलि ‘का, न्हापां जित स्याना जक ल्वा’ धया निम्हसियां छुचो दथुइ च्वना बिल । इपिं थवंथवय् ल्वाना हे च्वन । घलं नचुकक क्यलेथें वयागु ज्याखँ तुं थःगु विनाश जुल । थ्व निपुगु बाखँ क्यनेया नितिं प्यपुगु गाथा धाल -

“यो युज्जमानानमयुज्जमानो, मेण्डन्तरं अच्युपती कुलिङ्गो ।

सो पिसितो मेण्डसिरेहि तत्थ, अयम्पि अत्थो बहुतादिसोवा’ति” ॥

“गुम्ह भंगः थः युद्ध याइ मखुम्ह जुया युद्ध याइपिं भ्याःचातय् दथुइ च्वंवन । उम्ह भंगःयात भ्याःचातय्गु छचनं अन हे नचुसे च्वंका बिल । थ्व नं अजागु हे दशा जुल ।”

मेगु नं बाखँ दु । वाराणसी च्वंपिसं रवालातय्सं पिना तःमा याना तःगु ताइबःसिमा खन । इमिसं फल खाना कायेत छम्ह मनुयात सिमा गय्का च्वय् छवत । व ताइबसि खाना कुतुका हया च्वंबले छम्ह हाकुम्ह सर्प भुलाय् द्रंया प्वालं पिहाँ वया सिमाय् गया थहाँ वना च्वन । क्वय् च्वपिं मनुतय्सं वयात खना कथिं आदिं दाल । अथेसा व थहाँ वना च्वंम्हसित पने मफुत । इमिसं वयात धाल - “सर्प ताइबःसिमाय् थहाँ वया च्वन । इपिं ग्याना चिल्लाय्दंक ततःसः याना हाल । क्वय् च्वं च्वपिं मनुतय्सं छपु बःलागु फांगा प्यखें प्यकुने ज्वना वयात धाल - “थुकी दथुइ लाक्क तिगन्हुया कुतुं वा ।” व तिगन्हुया कुतुं वया

गाया दथुइ लाःवल । तःसकं जोरं कुतुं वःगु जुया ज्वना तये मफुगुलिं प्यम्हसियां छुचौं थवंथवय् ल्वाना तज्याना इपिं प्यंम्ह सिना वन । थुगु खँ क्यनेया नितिं न्यापुगु गाथा धाल -

“चतुरो जना पोत्थकमग्गहेसुं, एकञ्च पोसं अनुरक्खमाना ।
सब्बेव ते भिन्नसिरा सयिसु, अयम्पि अत्थो बहुतादिसोवा’ति” ॥

“प्यम्हसिनं छम्ह मनूयात बचे यायेत ख्वातुगु फांगा प्यकुं कुं ज्वन । इपिं दक्कसियां छुचौं तज्यात । अले सिना वन । थ्व नं अजागु हे दशा जुल ।”

मेगु नं बाखँ दु । वाराणसी च्वंपिसं दुगुचा च्वलेचा खुया नया च्वन । (छन्हु) इमिसं चान्हे छम्ह दुगुचा खुया हया जंगलय् यंका नयेगु धका वयात म्हुतुइ हाले मफय्क खिपतं चिना पँया भालय् यंका चिना तये यंकल । कन्हेखुन्हु वयात स्याना नयेत वंबले चुपि ज्वना वने लोमंकल । इमिसं चुपि हति, च्वलेचा स्याना ला नये माल धका धाःबले सुयाके नं चुपिं मदुगु जुया च्वन । इमिसं बिचाः यात - ‘चुपि मदय्क वयात स्या हे स्याःसां वयागु ला ध्यने फइ मखु । उकिं वयात त्वःता छ्व । थ्व पुण्यवान्म्ह खः । इमिसं वयात त्वःता बिल ।

उगु इलय् हासा थाइम्ह कुलुं पँ ध्यनेया नितिं वल अले हानं पँ काः वयेत थःगु पँ फायेगु तःहाकगु चक्कु पँया कापी च्चकाय् त्वःता थकल । च्वलेचां मती तल - “जि मुक्त जुल ।” व लयतातां पँबय् म्हिता च्वंबले ल्यूनेया तुतिं पँमाय् थ्वागुलिं उगु चक्कु कुतुं वल । खुंतय्सं चक्क कुतुं वःगु सः ताया माःवन । इमिसं चक्कु लुइका लयताया च्वलेचित स्याना ला नल । उम्ह च्वलेचां नं थःगु हे ज्याखँ याना सिइ माःम्ह जुल” - थ्व खँ कनेया नितिं खुपुगु गाथा धाल -

“अजा यथा वेळुगुम्बस्मिं बद्धा, अवक्खिपन्ती असिमज्झगच्छे ।
तेनेव तस्सा गलकावकन्तं, अयम्पि अत्थो बहुतादिसोवा’ति” ॥

“गथे. पँया फाडय् चिना तःम्ह च्वलेचिया तुतिं पँथय् लाना चक्कु कुतुं वल अले उगु चकुतिं वयागु गःपः ध्यन । थ्व नं अजागु हे दशा जुल ।”

थुपिं बाखँ न्ह्यथना “थःगु वचन रक्षा याना अल्पभाषण याइम्ह मृत्युभयं मुक्त जुइ” क्यनेया नितिं किन्नर कथा कन -

वाराणसी च्वम्ह शिकारी पुत्रं हिमालय् वना अन छुं उपाय याना कलाभात (भाले पोथी) छज्वः किन्नर किन्नरी लाना हल । वं इमित लाना जुजुयात बिइ हल । जुजुं न्हापा गुबले किन्नरपित मखनिगु जुया च्वन । उकिं न्यन - “शिकारी ! थुमिके छु विशेषता दु ?” “देव ! थुपिं मधुर स्वरं म्ये हालेगु याः अले बांलाक प्याखँ नं हुली । मनूत इमिसंथे म्ये हाले नं मसः, प्याखँ हुले नं मसः । जुजुं शिकारीयात यक्व धन बिया किन्नरीतय्त धाल - “म्ये हा, प्याखँ हु ।” इमिसं बिचाः यात - “यदि भीसं म्ये हालेबले स्वर व्यञ्जन बांलाक व्यक्त याये मफुत धायेतं म्ये बांलाइ मखु, भीगु बेइज्जत जुइ, भीत स्याइ । अले आपाः न्वंवायेवं मखुगु नं खँ ल्हाये माली । ‘मखुगु खँ ल्हाये माली’ धका ग्याना जुजुं तःकमच्छि धाःसा नं इमिसं न्वं मवाः, प्याखँ महु । जुजु तँम्बया “थुमित स्याना, ला दय्का हति” धका हुकुम बिया न्हेपुगु गाथा धाल -

“इमे न देवा न गन्धब्बपुत्ता, मिगा इमे अत्थवसं गता मे ।
एकञ्च नं सायमासे पचन्तु, एकं पुनप्पातरासे पचन्तू’ति” ॥

“थुपिं देवगणापिं मखु, गन्धर्वपुत्रपिं नं मखु । थुपिं चलात खः, ध्यवाया लोभं जिथाय् हःपिं खः । थुपिं मध्ये छम्हसित बहनिया नितिं (स्याना) ला दय्कि । अले मेम्हसित (कन्हेखुन्ह) सुथेया नितिं (स्याना) ला दय्कि ।”

किन्नरी बिचाः यात - “जुजु कुद्ध जुल । निःशन्देह स्याके बिइगु जुल । आः न्वंवाये माल । उकिं व मेगु गाथा धाल -

“सतं सहस्सानि दुभासितानि, कलम्पि नाग्घन्ति सुभासितस्स ।
दुब्भासितं सङ्कमानो किलेसो, तस्मा तुण्ही किम्पुरिसा न बाल्या’ति” ॥

“छगू सुभाषितया न्ह्योने लाखौ दुर्भाषित (वचन) छगू भागति नं मगयं । दुर्भाषित न्वंवाये माली धका ग्याःगुया कारणं किंपुरुष (किन्नर) पिं सुम्क च्वने माल । मूर्खताया कारणं मखु ।”

जुजुं किन्नरीया खँ न्यना लय्ताया मेगु गाथा धाल -

“या मेसा ब्याहासि पमुञ्चथेतं, गिरिञ्च नं हिमवन्तं नयन्तु ।
इमञ्च खो देन्तु महानसाय, पातोव नं पातरासे पचन्तू’ति” ॥

“थ्व गुम्हसिनं खँ ल्हाना च्वन, थ्वयात हिमालयय् यंका त्वःता व्यु । वयात (जक) भान्छाघरय् यंका व्यु । सुथेया नितिं ला दाय्का नये माल ।”

किन्नरं जुजुया खँ न्यना बिचाः यात “यदि जि न्वं मवासे सुम्क च्वन धाःसा थ्वं जित अवश्य स्याके बिइ । आः न्वंवाये माल ।” वं मेगु गाथा धाल -

“पज्जुन्ननाथा पसवो, पसुनाथा अयं पजा ।
त्वं नाथोसि महाराज, नाथोहं भरियाय मे ।
दिन्नमञ्जतरं जत्वा, मुत्तो गच्छेय्य पब्बत’न्ति” ॥

“पशुत वर्षाय् निर्भर जुया च्वंगु दु । जनता पशुतय्के निर्भर जुया च्वंगु दु । महाराज ! जि छपिंके निर्भर जुया च्वनागु दु । अले जिमि कला जिके निर्भर जुया च्वंगु दु । जिपिं निम्हमध्ये छम्ह सित धका सिइका मुक्त जुया (हिमालय) पर्वतय् वनी ।”

थुलि धया वं “महाराज ! जिपिं छपिनिगु आज्ञा पालन मयायेत सुम्क च्वनापिं मखु, परन्तु न्वंवायेगुली दोष खंगुलिं महालागु खः” धाल अले थ्व खँ क्यनेया नितिं थुपिं निपु गाथात धाल -

“न वे निन्दा सुपरिवज्जयेथ, नाना जना सेवितब्बा जनिन्द ।
येनेव एको लभते पसंसं, तेनेव अज्जो लभते निन्दितारं ॥

“सब्बो लोको परिचित्तो अतिचित्तो, सब्बो लोको चित्तवा सम्हि चित्ते ।
पच्चेकचित्ता पुथु सब्बसत्ता, कस्सीध चित्तस्स वसेन वत्ते’ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! थीथी प्रकारयापिं मनूतलिसे ह्वना च्वं च्वनेमाः । निन्दां बचे जुइ अःपु मजू । छता खं छम्हसित प्रशंसा जूसा व हे खं मेम्हसित निन्दा जुइ ।”

“दक्कं लोक परचित्त दुगु खः अर्थात् हरेक मनूत मेपिनि न्ह्योने मूर्ख खः । अचित्त खः अर्थात् हरेकसिया कल्पनाकथं हरेक मनूत थरी थरीयापिं खः । लोक थःगु चित्तयात स्यूगु कारणं चित्त दुगु जुल । थीथी कथंया दक्कं सत्त्व प्राणीपिनि चित्त भिन्ना भिन्नै खः । धन सुयागुं चित्तया बशय् वने मज्यू ।”

जुजुं बिचाः यात - “किन्नर पण्डित खः, यथार्थ खें कना च्वन ।” वं लय्ताया थुगु अन्तिमगु गाथा धाल -

“तुण्ही अहू किम्पुरिसो सभरियो, यो दानि ब्याहासि भयस्स भीतो ।
सो दानि मुत्तो सुखितो अरोगो, वाचाकिरेवत्थवती नरान’न्ति” ॥

“गुम्ह किन्नरं (किंपुरुषं) नकतिनि भयभीत जुया न्वं वाःगु खः आः व कलालिसें तुं सुम्क च्वन ।
आः व मुक्त जूम्ह जुल, सुखी जूम्ह जुल, निरोगीम्ह जुल । मनूतय्गु नितिं ई ब्यः स्वया सत्य वचन
ल्हायेगु हे कल्याणकारी खः ।”

जुजुं किन्नरतय्त लुंयागु पंजलय् तथा, व हे शिकारीयात सःतके छ्वया इमित त्वःतके छ्वत ।
“यंकि । थुमित गनं ज्वना हयागु खः अन हे त्वःते यंकि ।”

बोधिसत्त्वं नं वयात धाल - “आचार्य ! थुकथं किन्नर वाणीयागु संयम याना समय त्यय्का हे न्वं
वाःगु कारणं मुक्त जुल, परन्तु छपिंसं दुर्भाषितया कारणं तःच्वगु दुःख सिइ माल । थुकथं कना हानं
“ग्याये म्वाः । जिं छपिनिगु रक्षा याना बिये” धका आश्वासन बिल । “छं हे जिगु रक्षा याना बिये माल”
धका धाःबले वं वयात लिसः बिल - “आः नक्षत्रयोग बांमलानि । थथे धया न्हिं फ्वचायेवं बहनि जुइवं
छम्ह सिइम्ह दुगुचा कया हया “ब्राह्मण ! छ मेथाय् गनं वना च्वं हूँ” धया सुयातं छुं सिइके मब्यूसे वयात
सुतुक्क बिदा बिया बिसिकः छ्वया दुगुचिया ला तथा बलि बिया धवाखाया लुखा स्वना बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक कोकालिकं थःगु वाणीया कारणं सिना वंगु
मखु, न्हापा नं वाणीया कारणं सिना वंगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्
घोरम्ह पिङ्गल कोकालिक खः । तक्कारिय पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४८२. रुरुमिगराज जातक

“तस्स गामवरं दम्मि...” थुगु गाथा शास्तां बेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया
आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

भिक्षुपिंसं आयुष्मान् देवदत्तयात “शास्तापाखें छंत आपालं उपकार जूगु दु, शास्तापाखें छंत प्रब्रज्या
प्राप्त जूगु दु, स्वंगू पिटकया खें स्यंगु दु अले लाभसत्कार नं प्राप्त जूगु दु” धाःबले वं इमित लिसः बिल -
“आयुष्मान्पिं ! शास्तां जित घाँय् छपुति नं उपकार याःगु मद्दु, जि थःम्हं हे प्रब्रजित जुयाम्ह खः । स्वंगू
पिटक थःम्हं हे सय्काम्ह खः । अले थःगु हे कुतलं लाभसत्कार प्राप्त यानाम्ह खः ।” भिक्षुपिंसं धर्मसभाय्
खें पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त अकृतज्जम्ह खः, अकृतवेदीम्ह खः ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात -

“भिक्षुपिं ! धन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्त अकृतज्ञम्ह मखु, व न्हापा नं अकृतज्ञम्ह हे खः । न्हापा ध्वयात जीवनदान बियाबले नं ध्वं जिगु गुण भ्याः भतिचा हे नं लुममंक्” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् चैयगु करोड धन दुम्ह छम्ह सेठं काय् छम्ह बुइवं वयागु नां महाधनक तल । वं बिचाः यात - ‘शिल्प स्यने कने यायेवं जिमि काय्यात दुःख कष्ट जुइ’ उकिं वयात छुं हे शिल्प मस्यन । वं म्ये हालेगु, प्याखँ हलेगु, नयेगु त्वनेगुलिं अप्वः मेगु छुं मस्यु । ल्याय्म्ह जुइवं मांबौपिसं वयात योग्यम्ह छम्ह मिसामचा हया बिल । इपिं सिना वन । इपिं सिना वनेधुंका वया मिसाया नं अय्लाः व जू म्हितेगु लत (बानि) लगे जुल । थुकथं इमिसं थीथी व्यसनय् थःगु दक्क फुक्क धन फुका बिल । धन फुइवं त्याये कया तःगु त्यासा पुले मफुत अले साहुतयसं दोष बिइवं वं बिचाः यात - “जि म्वाना च्वनां छु यायेगु ? ध्व हे जन्मय् जि मेम्ह हे जुइ धुंकल । जिगु नितिं म्वाना च्वने सिबे बरु सिना वनेगु हे भिं जू ।” वं त्यासा बिया तःपिं साहुतयत् धाल - “छिमिसं थथःगु तमसुक भ्वँ ज्वना वा । गङ्गा नदी सिथय् जिगु परम्परागत धन गाडे याना तःगु दु । व छिमित बिये ।” वं इमित ब्वना अन वन । वं ‘थन धन दु, अन धन दु’ धया गाडे याना तःगु धन क्यना गङ्गाय् क्वबाना सिना वनेगु इच्छां गङ्गाय् तिगन्हुया क्वब्बावन । बाः वःगु वेग धारं चुइका यंक् यंक् करुणाया सः पिकया चिल्लाय्दंक हाल ।

उगु बखतय् बोधिसत्त्व रुरु चला (मृग) जुया उत्पन्न जुया च्वंगु खः । वं थःगु बथां त्वःता याकचा हे गङ्गाया सिथय् शाल मिश्रित सुपुष्पित आम्रवनय् वना च्वं च्वन । वयागु म्हय् च्वंगु छचंगु लुंयागु पातार्थे जागु खः, ल्हाः तुति ह्याउंगु अजलं पाना तःम्हथे च्वंम्ह व (सा) या न्हिप्यथे च्वंगु । न्येक् वःहया कलित्थे च्वामु, मिखा प्वाला प्वालां थीगु मणि गुल्चार्थे च्वंगु, ख्वाः गुखे स्वल उखे ह्याउंगु कापःया ग्वारार्थे च्वंम्ह खः । वयागु करुणां जागु सः न्यंबले वं बिचाः यात - ‘ध्व मनुष्य-शब्द ताये दया च्वन । जिं ध्वयात जीवनदान बिइ माल ।’ वं थः च्वं च्वंगु भ्नाःलं पिहाँ वया नदी किनारय् वना धाल - “हे मनु ! गयाये मते । जिं छंगु ज्यान बचे याना बिये ।” थुकथं वयात आश्वासन बिया नदीया धारया स्रोतयात काटे याना वयाथाय् थ्यंकः वन अले वयात थःगु म्हय् गय्का नदी किनारय् तये हल । हानं अन थः च्वनेगु थासय् यंका फलादि बिया, निन्हु स्वन्हु लिपा धाल - “हे मनु ! जिं छत थुगु जंगलं पिने यंका वाराणसी वनेगु लैय् त्वःता बिये । छ सुखपूर्वक अनं हँ, परन्तु छं धनया लोभं जुजुयात अथवा वया अमात्यपिं सुयातं फलानागु थासय् स्वर्ण मृग दु धका छता कने मते ।” वं “ज्यू, स्वामी !” धया कबुल यात । बोधिसत्त्व वयात कबुल याकल । हानं वयात थःगु म्हय् गय्का वाराणसीया लैय् हया त्वःता थः लिहाँ वल ।

गुखन्हुया दिनय् व वाराणसी दुहाँ वन, व हे दिनय् खेमा धयाम्ह महारानी सुथे नसंचा इलय् लुंयाम्ह छम्ह मृगं वयात धर्मोपदेश बिया च्वन धका म्हागसय् खन । वं बिचाः यात - ‘यदि थजाम्ह मृग मदुगु जूसा जित म्हागसय् नं खने दइ मखुगु जुइ ! पक्का नं दये हे माः । जुजुयात धाये ।’ व जुजुयाथाय् वना धाल - “महाराज ! जित लुंयाम्ह मृगपाखें धर्मोपदेश न्यने मास्ति वल । यदि दःसा जि म्वाये, मदुसा जि म्वाये मखु ।” जुजुं वयात आश्वासन बिल - “मनुष्यलोकय् दःसा हया बिये ।” वं ब्राह्मणपित सःतके छवया न्यन - “छु लुंयाम्ह मृग दइला ?”

“देव ! दइ ।”

वं बांलाक समाये याना तःम्ह किसिया म्हय् लुँयागु बत्ताय् द्वःच्छिसाहि दां प्वः तया बिचाः यात - 'यदि सुनानं लुयाम्ह मृगयागु थाय् बाय् कने फत धाःसा वयात लुँया बत्ता नापं तुं द्वःच्छिसाहि दां प्वः, व किसि अथवा वया सिबे नं आपाः बिये ।' वं लुँया पाताय् छपु गाथा च्वल अले छम्ह अमात्ययात बिया धाल - "तात ! थन वा अले जिगुपाखें थ्व नगरवासीपितं न्यंका ब्यु ।" वं थुगु जातकयागु न्हापांगु गाथा धाल -

“तस्स गामवरं दम्मि, नारियो च अलङ्कता ।
यो मे तं मिगमक्खति, मिगानं मिगमुत्तम'न्ति” ॥

“जिं सुयात श्रेष्ठगु गां व छायापिया तःपिं मिसात बिये माली ? सुनां जित थुम्ह मृगतमध्ये श्रेष्ठम्ह मृगयागु थाय् बाय् कने फइ ?”

अमात्यं लुँया पाता यंका सारा नगरय् ब्वना यंकल । उम्ह सेठपुत्रं वाराणसी चाःहिला जुया च्वंबले व खँ न्यनेवं अमात्ययाथाय् वया धाल - “जित जुजुयाथाय् यंकि । जिं जुजुयात अजाम्ह मृग क्यना बिये । अमात्यं किसिम्हं कुहाँ वया वयात जुजुया न्ह्योने न्हब्वये यंकल- “देव ! थ्वं छपितं मृगया ठेगाना कनी ।” जुजुं न्यन - “हे मनू ! धात्थें खः ला ?”

“महाराज ! धात्थें खः । छपिसं थुगु सम्पत्ति जित हे बिया बिज्याकि ।” धाधां निपुगु गाथा धाल-

“मय्हं गामवरं देहि, नारियो च अलङ्कता ।
अहं ते मिगमक्खिस्सं, मिगानं मिगमुत्तम'न्ति” ॥

“जित श्रेष्ठगु गां व बांलाक छायापिया तःपिं मय्जुपिं ब्यु । जिं छपितं चलातमध्ये श्रेष्ठम्ह उत्तमम्ह चलाया थाय् बाय् क्यना बिये ।”

वयागु खँ न्यना जुजु उम्ह मित्रद्रोही खना प्रसन्न जुल । न्यन - “भो ! उम्ह मृग गन दु ?” वं धाल - “देव ! फलानागु थासय् ।” अले वयात तुं मार्गदर्शक दय्का आपालं अनुयायीपिं मुंका अन वन । अले वं अन मित्रद्रोही धाल - “देव ! सेनायात दिका बिज्याहूँ । सेनात शान्त जुया च्वनेवं वं थःगु ल्हातं सुया क्यन - “देव ! स्वर्ण मृग थन दु” धका ककं स्वपुगु गाथा धाल -

“एतस्मि वनसण्डस्मि, अम्वा साला च पुष्फिता ।
इन्द्रगोपकसञ्जना, एत्थेसो तिड्ढते मिगो'ति” ॥

“थुगु वनय् अँ व सालमांय् स्वाँ ह्वया च्वंगु दु । थुगु जमिन इन्द्रगोपक समानगु ह्याउँगु घाँसं त्वःपुया च्वंगु दु । अन हे उम्ह चला च्वं च्वनिगु थाय् खः ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना अमात्यपितं आज्ञा बिल - “उम्ह मृगयात बिस्युं वने मबिडेत याकनं त्वाभ ज्याभ दुपिं मनूत ब्वना यंका वनखण्डयात घेरा लगे या ।” इमिसं अथे हे याना स्वर मचे यात । जुजु निम्ह प्यम्ह मनूतलिसे छखेलिकक दना च्वन । उम्ह मनू नं जुजुया लिक्क दना च्वन । बोधिसत्त्वं इमिगु सः ताया बिचाःयात- “थ्व तःधंगु सेनाया भारी सेनाया सः खः । उम्ह मनुखं जिगु नितिं थ्व भय वय्का ब्युगु खः ।” व दना स्वबले सारा परिषदयात खन । अले जुजु दना च्वंगु थाय्पाखे स्वया बिचाः यात - “जुजु दना च्वंथासय् वंसा जिगु कल्याण जुइ । जि अन हे वने माल ।” व जुजुया न्ह्योने थ्यंकः वन । जुजुं व वया च्वंगु खंबले धनुष ताने याना बोधिसत्त्वया न्ह्योने दन अले बिचाः यात - “किसियागु बलति दुम्ह मृग न्ह्यज्यां वया च्वन । तीर साला वयात ख्याये माल, अले यदि बिस्युं वन धाःसा कय्का, बमलाका ज्वने ।”

ध्व खँ क्यनेया नितिं शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया विज्यात -

“धनुं अद्वेज्जं कत्वान, उंसुं सन्नयहुपागमि ।
मिगो च दिस्वा राजानं, दूरतो अज्झभासथ ॥

“आगमेहि महाराज, मा मं विज्झि रथेसभ ।
को नु ते इदमक्खासि, एत्थेसो तिट्ठते मिगो’ति” ॥

“धनुष साला बाण चढे याना (जुजु) वल । जुजुयात खनेवं तापाकं निसें हे मृगं धाल -

“भो महाराज ! आसे । हे राष्ट्रवर्द्धन ! जित कय्का विज्याये मतेनि । थुम्ह (जि) चला थन च्वं च्वंगु धका छपितं सुनां कन ?”

जुजुं वयागु नायुगु वचन न्यना मुग्ध जुल, धनुष क्वय् दिकल अले गौरवपूर्वक दना बिल । बोधिसत्त्व नं जुजुया लिकक लसकुस यायेथें वया छथाय् लिकक दन । जनतां नं दक्वं त्वाभ ज्याभ त्वःता वया जुजुयात छचाखेरं भुन । उगु इलय् लुंयागु गंया सःथें ज्यागु सः पिकया नायुगु सलं जुजुयाके न्यन - “छपितं थन मृग च्वं च्वंगु दु धयागु खँ सुनां कन ?” उगु इलय् भतिचा उखे उम्ह मनु थासय् च्वं च्वन गनं वयागु सः ताये दुगु जुया च्वन । जुजुं “ध्वं जित छंगु थाय् बाय् क्यना ब्यूगु खः” धाधां खुपुगु गाथा धाल -

“एस पापचरो पोसो, सम्म तिट्ठति आरका ।
सोयं मे इदमक्खासि, एत्थेसो तिट्ठते मिगो’ति” ॥

“हे मित्र ! थुम्ह तापाक दना च्वंम्ह पापी खः, गुम्हसिनं छ चला थन च्वनी धका थाय् बाय् क्यना ब्यूगु खः ।”

जुजुया खँ न्यना बोधिसत्त्वं उम्ह मित्रद्रोहीयात निन्दा यायां अले जुजुलिसे खँल्हाबल्हा यायां न्हेपुगु गाथा धाल -

“सच्चं क्किरेव माहंसु, नरा एकच्चिया इध ।
कट्ठं निप्लवितं सेय्यो, न त्वेकेच्चियो नरो’ति” ॥

“प्रज्ञावान्पिसं धया तःगु दु - थुगु लोकय् बरु सिंगोयात बचे यायेगु हे भिं जू मनूतयत्त दुबे जुइगुलिं बचे यायेगु ठीक मजू ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं मेगु गाथा धाल -

“किं नु रुरु गरहसि मिगानं, किं पक्खीनं किं पन मानुसानं ।
भयं हि मं विन्दतिनप्परुपं, सुत्वान तं मानुसिं भासमान’न्ति” ॥

“हे रुरु ! छु छं पशुतमध्ये सुं छम्हसित निन्दा याना च्वनागु लाकि ? वा, पंछितय्गु पुचलय् सुं छम्हसित अथवा मनूतमध्ये सुं छम्हसित निन्दा याना च्वनागु ? जित छंगु मनूतय्गु भाय् न्यना तःसकं ग्याःचिकु जुल ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं थुगु खँयात प्रकट यायेया नितिं “महाराज ! जिं सुं पशुयात निन्दा मयाना, भंगःतयत्त नं मयाना, बरु मनूयात हे निन्दा याना च्वनागु ख” धाधां गुपुगु गाथा धाल -

“यमुद्धरिं वाहने बुह्मानं, महोदके सलिले सीघसोते ।
ततोनिदानं भयमागतं मम, दुक्खो हवे राज असब्धि सङ्गमो’ति” ॥

“गुम्हेसित तःसकं तःधंगु वेगं न्ह्याना च्वंगु लखं दुबे जुइगुलिं बचे याना बियागु खः, उम्ह हे मनूया पाखे जित भय वया च्वन । हे राजन् ! असत्पुरुषपिनिगु संगत अवश्य नं दुःखदायी जू ।”

थुगु खँ न्यना जुजुयात उम्ह मनू खना तँ पिहाँ बल । वं बिचाः यात – “थ्व दुष्टयात स्याना बिये । थ्वं थपायसनागु उपकार गुणयात नं ल्वःमंका बिल । वं भिपुगु गाथा धाल –

“सोहं चतुप्पत्तमिमं विहङ्गमं, तनुच्छिदं हृदये ओस्सजामि ।
हनामि तं मित्तदुब्धिं अकिच्चकारिं, यो तादिसं कम्मकतं न जाने’ति” ॥

“थुम्ह प्यपां चूम्ह आकाशय् ब्वया जुइम्हसित जिं त्वःता बिया च्वना । अले उम्ह मित्रद्रोही, दुष्ट कर्म याइम्हसिया नुगः ह्वःगंक तीरं सुया स्याना बिये । गुम्हसिनं थपायसनागु उपकार गुणयात नं ल्वःमंका च्वन ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं ‘थ्व जिगु कारणं मसिइमा’ धका बिचाः याना भिंछपुगु गाथा धाल –

“धीरस्स बालस्स हवे जनिन्द, सन्तो वधं नप्पसंसन्ति जातु ।
कामं धरं गच्छतु पापधम्मो, यच्चस्स भइं तदेतस्स देहि ।
अहञ्च ते कामकरो भवामी’ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! थुम्ह मूर्खयात धिक्कार दु । सत्पुरुष धयापिसं हत्यायात प्रशंसा याइ मखु । थुम्ह पापीयात छेँय् छ्वया ब्यु । गुगु वयात बिइ धका धया तःगु खः, व बिया ब्यु । जि छपिनिगु सेनाय् हाजिर दु ।”

अनंलि जुजुं लयताया बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यायां मेगु गाथा धाल –

“अद्दा रुरु अञ्जतरो सतं सो, यो दुब्भतो मानुसस्स न दुब्धि ।
कामं धरं गच्छतु पापधम्मो, यच्चस्स भइं तदेतस्स दम्मि ।
अहञ्च ते कामचारं ददामी’ति” ॥

“हे रुरु ! छ धात्थेँ हे पण्डितम्ह खः, गुम्हसिनं मित्रद्रोह याःम्हसिया प्रति नं द्वेषभाव मतः । व पापधर्मी छेँय् वने थब्यु । गुगु वयात बिये धयागु खः व बिया बिये । अले छंत जिं अभय अथवा यथारुचि विचरण यायेया नितिं स्वतन्त्रता बिया च्वना ।”^{२०}

बोधिसत्त्वं वयात “महाराज ! मनूत धयापिसं म्हुतुं छता ज्यां छता याइ” धाधां जुजुया परीक्षा याना स्वयेत निपु गाथात धाल –

“सुविजानं सिङ्गालानं, सकुणानञ्च वस्सितं ।
मनुस्सवस्सितं राज, दुब्बिजानतरं ततो ॥
“अपि चे मञ्जती पोसो, जाति भित्तो सखाति वा ।
यो पुब्बे सुमनो हुत्वा, पच्छा सम्पज्जते दिसो’ति” ॥

“हे राजन् ! ध्वँतयगु व भंगःतयगु सः (भाय्) थुइके अःपु परन्तु मनूतयगु खँ थुपि सिबे भन् हे थुइके थाकु ।”

२०. बर्मी अनुवादकथं पालि गाथास ‘गामवरं’ दुगुलिं अन्तिम छभवः गाथाया अर्थ – ‘जिं छंत गां वर बिया च्वना’ धयागु अनुवाद खने दु ।

“गुम्ह मन् न्हापा मन भिंबले थःथिति पासा अथवा पासाभाइ सम्भे जुइ, लिपा व हे शत्रु जुया पिहाँ वयेफु ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं धाल – “मृगराज ! जित अथे सम्भे जुइ मते । जिं राज्य त्वःता बिये परन्तु छंत बियागु वरदान वि हे बिये । जित विश्वास या ।” बोधिसत्त्वं वयाके वरदान काकां थःनिसें कया सकल सत्त्व प्राणीपिनि नितिं अभयदान ग्रहण यात । जुजुं नं बोधिसत्त्वयात वरदान बिया वयात नगरय् यंकल अले वयात व नगरयात समाये याना वं (थः) लानियात धर्मोपदेश न्यंके बिल । बोधिसत्त्वं लानिनिसें कया जुजु व राज्यपरिषद्यात मधुर मानुषी-वाणी धर्मोपदेश बिल । (थुकथं) जंगलय् वना मृगतय् दथुइ वना च्वंवन । जुजु नगरय् “सकल सत्त्व प्राणीपित अभयदान बियागु जुल” धका घोषणा याके बिल । अबलेनिसें सुनं पशुपंछितय्त ल्हाः वाये मफुत । मृगत मनूतय्गु बुई वना बालि नः जुल । सुनानं ख्याना तकं नं छवये मफु । जनता वना जुजुयात उजुर याःवन । थुगु खँया अर्थ प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल –

“समागता जानपदा, नेगमा च समागता ।
मिगा सस्सानि खादन्ति, तं देवो पटिसेधत्तु”ति” ॥

“जनपदय् च्वंपिं मनूत वया च्वन, निगमय् च्वंपिं नं वया च्वन । चलातय्सं वामात नया च्वन । देव ! इमित रोके याना विज्याहुँ ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं निपु गाथात धाल –

“कामं जनपदो मासि, रट्टञ्चापि विनस्सतु ।
न त्वेवाहं रुरुं दुब्भे, दत्त्वा अभयदक्खिणं ॥
“मा मे जनपदो आसि, रट्टञ्चापि विनस्सतु ।
न त्वेवाहं मिगराजस्स, वरं दत्त्वा मुसा भणे”ति” ॥

“जनपद दयेमा अथवा मदयेमा अथवा राष्ट्र हे विनाश जुया थवनेमा । जिं ररुयात अभयदान बियेधुंका आः वलिसे मित्र (वि) द्रोह याये मखु ।”

“जिगु जनपद हे थमल्यनेमा, राष्ट्र हे विनाश थमजुइमा अथेसां जिं मृगराजयात वर बिइधुंका आः जिं मखुगु खँ ल्हाये मखु ।”

जनता जुजुयागु खँ न्यना छुं धाये मफुगु कारणं लिहाँ वन । थ्व खँ (सकभनं) फौले जुल । थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं मृगतय्त मुंका उपदेश बिल – “आवलि मनूतयेगु बुई बालि नःवने मते ।” वं मनूतय्त नं थथःगु बुई हःया चिन्हं वालं च्यु, धका सन्देश छवल । मनूतय्सं अथे हे यात । उगु हे चिं स्वया मृगतय्सं थौतक बुई बालि मनःगु खः ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्त अकृतज्ञ मखु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् सेठपुत्र देवदत्त खः, जुजु आनन्द खः अले जुजु मृग जुलसा जि हे खः ।

४८३. सरभमिग जातक

“आसीसेथेव पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् थःम्हं संक्षिप्तं न्यनागु न्ह्यसःया लिसः विस्तारपूर्वक धर्मसेनापतिं व्याख्यान याना ब्यूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

स्थविरयाके शास्तां गुबलें संक्षिप्त न्ह्यसः न्यना बिज्यागु खः ? देवलोकं बिज्यागु इलय् ।

अन थ्व संक्षिप्त अनुपूर्वकथा खः -

राजगृह सेठयाके आयुष्मान् पिण्डोल भारद्वाजं ऋद्धिद्वारा चन्दनयागु पात्र कया हसेलि शास्तां भिक्षुपितं ऋद्धिप्रातिहार्य यायेगुलि प्रतिबन्ध लगे याना बिज्यागु खः ।

अनलि उगु बखतय् तैर्थिकपिसं “श्रमण गौतमं प्रातिहार्य क्यनेगुलि प्रतिबन्ध लगे याये धुकल । आः थःम्हं नं क्यनी मखु जुइ” धका बिचाः यात । अनलि उगु इलय् न्वं मवासे सुम्क च्वना च्वंपिं श्रावकपिसं “भन्ते ! छ्वाय् ऋद्धिद्वारा पात्र काः मवनागु ?” धका न्यनेवं “आवुसो ! जिमित थ्व छुं थाकुगु मखु । जाबो सिंयागु पात्र छ्वाया नितिं सुनां थःगु सूक्ष्मगुण गृहस्थपितं प्रकट यायेगु, धका मकयागु खः ।” लोभी लालची श्रमण शाक्यपुत्रपिसं जुलसा ऋद्धि क्यना काल । ऋद्धि क्यनेगु ज्या जिमिगु नितिं छुं तःधंगु ज्या धका भापी मते । जिमिगु खँ त्वःता ब्यु, यदि श्रमण गौतमया शिष्यपिनि यःसा श्रमण गौतमलिसे ऋद्धि क्यना बिये । यदि श्रमण गौतमं छ्गू प्रातिहार्य क्यन धाःसा जिमिसं निगू क्यना बिये । श्रमण गौतमं स्वंगू क्यंसा जिमिसं वया सिबे निदुगं क्यना बिये ।

थ्व खँ न्यना भिक्षुपिसं भगवान्यात बिनित्ति याःवन - “भन्ते ! तैर्थिकपिसं प्रातिहार्य क्यने” धका हाला च्वन ।

“भिक्षुपिं ! क्यने ब्यु, जिं नं क्यना बिये ।”

थ्व खँ न्यना बिम्बिसार जुजु वया भगवान्याके न्यंवल - “भन्ते ! प्रातिहार्य क्यना बिज्यायेगु खः लाकि मखु ?”

“खः, महाराज !”

“भन्ते ! शिक्षापद (नियम) दय्का बिज्याना तयागु दु मखुला ?”

“महाराज ! व ला जिं श्रावकपिनि नितिं दय्कागु खः । बुद्धया नितिं शिक्षापद मदु । महाराज ! गथेकि छ्पिनिगु उद्यानय् मेपिसं स्वाँ फल काये मज्यू धका निषेध याना तःगु दःसां तबि व छ्पितं मखु । अथे हे खः धका सम्भे जुइमाः ।”

“भन्ते ! गन क्यना बिज्यायेगु ले ?”

“श्रावस्ती नगरया गण्डम्ब (अँमा) या सिमाक्वय् ।”

“जिमिसं अन छु यायेमा: ?”

“महाराज ! छुं याये म्वा ।”

कन्हेखुन्हु भोजन सिधय्का चारिकार्थं शास्ता बिज्यात । मनूतय्सं “भन्ते ! शास्ता गन बिज्यागु ?” धका (भिक्षुपिंके) न्यं जुल ।

“श्रावस्ती नगर ध्वाखाय् गण्डम्ब सिमाक्वय् तैर्थिकपित मर्दन यायेत यमक प्रातिहार्य क्यनेया नितिं” धया भिक्षुपिसं इमित कन ।

महाजनपिसं “थुगु प्रातिहार्य आश्चर्यजनक जुइमा:, स्वये माल” धाधां छेनं पिहाँ वया शास्ताया ल्यूल्यू वल ।

अन्य तैर्थिकपिं “जिपिं नं श्रमण गौतमं प्रातिहार्य क्यनिगु थासय् प्रातिहार्य क्यना बिये” धया उपस्थापकपिं व्वना शास्ताया ल्यूल्यू वल ।

शास्ता छ्दसिंकथं श्रावस्ती थ्यंक: बिज्याबले (कोशल) जुजुं “भन्ते ! प्रातिहार्य क्यना बिज्यायेगु ला ?” धका न्यनेवं “ख:” धका आज्ञा जुया बिज्यात । “भन्ते ! गुबले ?” धका न्यनेवं “थनिं छ्वा: लिपा आषाढ पुन्हीया दिंखुन्हु” धका आज्ञा जुया बिज्यात -

“भन्ते ! अथे जूसा मण्डप दय्का बिये ।”

“म्वा:, महाराज ! जिं प्रातिहार्य क्यनेगु थासय् शक्रं भिनिगू योजनया रत्नमय मण्डप दय्का बिइ ।”

“भन्ते ! अथे जूसा थ्व खँ नगरय् घोषणा याके बिइला ?”

“जू, महाराज ! उद्घोषण याका बिज्याहूँ ।”

जुजुं धर्मघोषकयात बांलाक समाये याना त:म्ह किसिया म्हय् तथा “श्रावस्ती ध्वाखासी गण्डम्ब सिमाक्वय् शास्तां तैर्थिकपित मर्दन यायेया नितिं थनिं छ्वाया दिंखुन्हु प्रातिहार्य क्यना बिज्याइ” धका न्हिया न्हियं घोषणा याके बिल । “गण्डम्ब सिमाक्वय् प्रातिहार्य क्यनिगु” धया थुवातय्त ध्यबा बिया तैर्थिकपिसं श्रावस्ती ज:ख: च्वंगु दक्व दिक्व अमात ध्यंके बिल । धर्मघोषकं पुन्हीया दिंखुन्हु सुथ न्हापनं “थौं प्रातिहार्य क्यनिगु” धका उद्घोषण यात । देवतापिनिगु प्रभावद्वारा सारा जम्बुद्वीपया ध्वाखाय् ध्वाखाय् च्वना उद्घोषण या:गुथे ताये दत । गुम्ह गुम्हसिया मनय् श्रावस्ती वनेगु इच्छा जुल, उपिं उपिं थ:पिं श्रावस्ती थ्यंथे जुल । भिनिगू योजनया परिषद् दुगु जुल ।

सुथ न्हापनं श्रावस्ती भिक्षाटनया नितिं शास्ता पिहाँ बिज्यात । गण्डम्ब धयाम्ह गथु सिमाय् हे स:गु भुयु फसि अपायगोगु त:गोगु अँ जुजुयात धका यंका च्वंगु इलय् नगरया ध्वाखा क्वय् शास्तायात खना “थ्व तथागतयात हे ज्यू” धका बिचा: याना वसपोलयात दान बिल । शास्तां ग्रहण याना कया बिज्यासे अन हे छ्गू थासय् च्वना अँ भपा बिज्यात । “आनन्द ! थ्व पुसा गथुयात बिया थ्व हे थासय् पिके ब्यु । थ्व गण्डम्ब वृक्ष (सिमा) जुइ ।” स्थविरं अथे हे यात । गथुं बैय् गा: म्हुया पुसा पित । उगु हे इलय् पुसा तज्याना उकिया हा पिहाँ वल । हलया छ्चौं अपायगोगु ह्याउंगु बूँ ह्वया वल । महाजनपिसं स्वया च्वंक च्वंक हे न्येय्कु हाक:गु स्कन्ध (दं) थहाँ वया न्येय्कु हाक:गु कचामचात दुम्ह जुया जा:कथं सच्छिगू हाक:गु अँमा बने जुल । उगु हे इलय् स्वीं (बूँ) ह्वल अले फलत नं सल । हात सिमा छ्मा ढाके जूगु लूया वर्ण पूर्णगु फलत आकाशय् थिइथे च्वंगु सिमा छ्मां ज्वाय् ज्वाय् स:गु खने दत । फय् वयेवं फलत हाया कुतुं वल । लिपा व:पिं भिक्षुपिसं फल नया व:गु जुल ।

सन्ध्या इलय् देवराजं आर्वजन याःबले “शास्ताया नितिं मण्डप दयकेगु ज्या थःत वःगु सिइका विश्वकर्मायात छ्वया वँचुगु पलेस्वाँ दुगु भिनिगू योजन दुगु न्हेगू रत्नयागु मण्डप दयके बिल । अन भिगू सहस्र चक्रवालयापिं देवतापिं नं मुंवल । श्रावकपिनि नितिं असाधारण तैर्धिकपिनिगु मर्दन यायेगु प्रातिहार्य क्यना बिज्यायेवं आपालं मनूत लयताःगु सिइका बिज्याना शास्ता कुहाँ बिज्याना बुद्धासनय् फेतुना धर्मदेशना याना बिज्यात । नीगू करोड प्राणीपिसं अमृतपान यात ।

अनं लिपा “न्हापायापिं बुद्धपिं प्रातिहार्य क्यनेधुंका गन बिज्याइगु ?” धका आवर्जन याना विचार याना स्वया बिज्याबले “त्रयस्त्रिंश भवनय् (बिज्यागु) धका सिइका बिज्याना बुद्धासनं दना जःगु तुति युगन्धर पर्वतय् पला तथा खःगु तुतिं सुमेरुया च्चकाय् हाचां गाया बिज्याना पारिछत्रया क्वय् पाण्डुकम्बल शैलासनय् वर्षावास च्वना बिज्याना स्वलाया दुने देवतापिंत अभिधर्म देशना याना बिज्यात । तथागत बिज्यागु थाय् सिइके मफया परिषद्पिं “स्वया जक (लिहाँ) वने” धया स्वलातक अने हे च्वं च्वन । पवारणा लिक्क थ्यंकः वयेवं महामौद्गल्यायन स्थविर वना भगवान्यात विन्ति याःवन । अले शास्तां वयाके न्यना बिज्यात “आः सारिपुत्र गन दु ?”

“भन्ते ! प्रातिहार्य खना लयताया प्रव्रजित जूपिं न्यासः भिक्षुपिलिसें तुं संकस्स नगरय् च्वना बिज्याना च्वंगु दु ।”

“मौद्गल्यायन ! थनिं छ्वाः दुखुन्हु जि संकस्स नगरया धवाखा क्वसं कुहाँ वये । तथागतयात स्वये मास्ति वःपिं संकस्स नगरय् मुं हूँ ।”

“हवस्, ज्यू ।” धका लिसः बिया स्थविर श्रावस्ती वया परिषद्पिंत सूचित याना सकल परिषदायात श्रावस्तीं स्वीगू योजन तापागु संकस्स नगरय् छगू हे क्षणय् थ्यंका बिल ।

पवारणा याना बिज्याना शास्तां “महाराज ! मनुष्यलोकय् वने त्यना” धका शक्रयात आज्ञा जुया बिज्यात ।

शक्रं विश्वकर्मायात आमन्त्रणा याना “शास्तायात मनुष्यलोकय् बिज्यायेया नितिं स्वाहाने दय्कि” धका धाल । वं सुमेरु पर्वतया फुसय् स्वाहानेया दकले च्वय्या त्वाथ तथा संकस्स नगर धवाखा क्वय् तक त्वाथः दय्का दथुइ मणियागु व छखे वहःयागु व मेखे लुंयागु याना स्वपु स्वाहाने दय्का बिल । उकिया प्यखेरं न्हेगू रत्नं दय्का तःगु त्वाथः (वेदिका) छ्चालं दुगु जुल । लोकविवरण धयागु प्रातिहार्य क्यना बिज्यासे दथुयागु स्वाहाने शास्ता कुहाँ बिज्यात । शक्रं पात्रचीवर ज्वन । सुयामं च्चामोया पंखा । सहम्पति महाब्रह्मां कुसां कुइका क्वय् बिज्याकल । भिगू सहस्र चक्रवालयापिं देवतापिसं दिव्यगन्ध मालादिं पूजा यात ।

शास्ता स्वाहाने क्वय् थ्यंकः बिज्याबले दकले न्हापां सारिपुत्रं वन्दना यात अनं लिपा मेगु परिषदं । उगु भेलाय् शास्तां विचाः याना बिज्यात “मौद्गल्यायन ऋद्धिवान् धका प्रख्यातम्ह खः, उपालि विनयधर धका प्रख्यातम्ह खः । अथेनं सारिपुत्रया महाप्रज्ञावान्ताया बारे ख्याति मज्जिन । जि बाहेक थ्व समान प्रज्ञा दुम्ह मेपिं सुं मदु । थ्वयागु प्रज्ञा गुण प्रकाश याना क्यना बिये माल” धका न्हापां पृथक्ज्जन प्रश्न न्यना बिज्यात । उकिया लिसः पृथक्ज्जनपिसं बिल । अनं लिपा स्रोतापन्नपिनिगु विषययागु प्रश्न न्यना बिज्यात । उकिया लिसः स्रोतापन्नपिसं बिल, पृथक्ज्जनपिसं थुइके मफुत । थये हे तुं, सकृदागामी विषयय्, अनागामी विषयय् क्षीणासव विषयय् व महाश्रावक विषयय् नं प्रश्न न्यना बिज्यात । व नं क्वय् क्वय्यापिसं थुइके मफुत । च्वय् च्वय्यापिसं लिसः बिल । अग्रश्रावक विषयय् न्यंगु न्ह्यसःया लिसः नं अग्रश्रावकपिसं बिल । मेपिसं थुइके मफुत । अनं लिपा सारिपुत्रया विषयय् न्ह्यसः न्यना बिज्यात । स्थविरं व खँ कन मेपिसं थुइके मफुत ।

मनूतयसं “सु खः शुम्ह स्थविर शास्तालिसे खँ ल्हाना च्वंम्ह ?” धका न्यंबले “धर्मसेनापति सारिपुत्र धयाम्ह” धाःगु न्यनेवं “अहो ! महाप्रज्ञावानम्ह” धका धाल । अनंनिसे देवतापिनि दथुइ स्थविरया महाप्रज्ञावान्तायागु गुण प्रकट जुल । अनंलि (अजित माणवं न्यंगु न्ह्यसः^{२१}) शास्तां

“ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेखा पुथु इध ।
तेसं मे निपको इरियं, पुडो पब्रूहि मारिसा’ति” ॥

“हे प्रज्ञावान् मारिष ! (बुद्ध) गुपिं थन धर्मविदुपिं (सङ्घातधम्मासे) दु अले गुपिं थन पृथक्शैक्षपिं दु इमिगु आचरण (चर्या) या बारे जिं न्यने, कना बिज्याहुँ” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

थुकथं बुद्धविषयया बारे न्ह्यसः न्यना बिज्याना “सारिपुत्र ! थुगु संक्षिप्तरूपं न्यंगु न्ह्यसःया लिसः विस्तारपूर्वं गुकथं सिइकेमाः ?” धका न्यना बिज्यात ।

स्थविरं न्ह्यसःया खँ विचार याना बिज्यात । अले “शास्तां जिके शैक्ष व अशैक्षपिनिगु प्रतिपत्तिया बारे न्यना बिज्यागु खः” धका सिइका बिज्यात अले न्ह्यसःया विषयय् निश्चिन्त जुल । परन्तु वयागु मनय् “थुगु प्रतिपत्तिया विषयय् स्कन्धादि अनेक कथं कने ज्यू । गुकथं कन धाःसा शास्तायागु अभिप्रायलिसे मिले जुइ धका विषयया खँय् जुलसा शंका जुल ।

“सारिपुत्र न्ह्यसःया खँय् निश्चिन्त जुल । परन्तु अभिप्रायया खँय् जुलसा अनिश्चिन्त तिनि । जिं छुं नय (संकेत=क्लू) मविइकं थवं कने फइ मखु । अतः नय (संकेत) बिइमाल” धका नय ब्युब्यु “सारिपुत्र ! थव भूत (पञ्चस्कन्ध) खः धयागु खँ छं खं” धका शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात । वसपोलया मनय् थथे नं जुल “जिगु अभिप्राय थुइका सारिपुत्रं स्कन्धया रूपय् कनी ।” अभिप्राय सिइका कायेधुंका स्थविरं सच्छिगू प्रकारं द्वःच्छिगू प्रकारं लिसःत वय्कल । शास्तां बिया बिज्यागु नय (संकेत) अनुरूप वं बुद्ध विषयया सम्बन्धय् न्ह्यसःया लिसः बिल ।

शास्तां भिंनिगू योजन दुगु परिषदयात धर्मदेशना याना बिज्यात । स्वीगू करोड सत्त्व प्राणीपिसं अमृतपान यात । परिषदयात छ्वया चारिका यायां छुसिंकथं श्रावस्ती बिज्याना कन्हेखुन्हुया दिनय् अन भिक्षाटन याना भिक्षाटनं लिहाँ बिज्यायेधुंका भिक्षुपिनिपाखें व्रत क्यना बिज्यायेवं शास्ता गन्धकुटी बिज्यात ।

सन्ध्या इलय् स्थविरयागु गुणकथा यायां भिक्षुपिं धर्मसभाय् च्वना – “आवुसो ! महाप्रज्ञ, पृथुप्रज्ञ, हासप्रज्ञ, जवनप्रज्ञ, तीक्ष्णप्रज्ञ, निर्वेधिकप्रज्ञ जुया बिज्याम्ह सारिपुत्र स्थविरं दशबलं (बुद्धं) संक्षेपं न्यना बिज्यागुयात विस्तारपूर्वक कना बिज्यात” धाधां च्वं च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थवं आः जक मखु, न्हापा नं संक्षेपं धया तःगु खँयात विस्तारपूर्वकं अर्थ कंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सरभ मृगया योनी जन्म जुया जंगलय् च्वं च्वन । जुजु मृग शिकार याःवनेगुली शौखिनम्ह खः, बलवानम्ह नं जुया च्वन । मेपिं मनूतयूत मनू हे सम्भे मजुइम्ह खः । छन्हुया दिनय् वं मृग शिकार यायेत वनाच्चंबले अमात्यपिंत धाल –

२१. स्वया दिसं, अजित माणवकया न्ह्यसः सुत्तनिपात अथवा चूलनिर्देश ग्रन्थ पृ. ३१ ।

“गुम्हसिया पाखें मृग बिस्सूं वनी, वं हे पुलेमा ।” अनंलि इमिसं बिचाः यात – “गुगुं इलय् गुबले दुने च्वना नं कोथा मखने यः । न्ह्योने वःम्ह मृगयात छुं गुगुं उपाय याना जूसां जुजु च्वंथासं हे छूवये माल धका बिचाः याना मिले जुया जुजुयात प्रमुख मार्ग बिल ।” अनंलि इमिसं तःचाक याना बारं खुया कथिं आदिं बय् दाल । न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् हे सरभ मृग दना स्वकोतक भाःलय् चाःहिला बिस्सूं वनेत मौका मामां सकतां दिशाय् ब्वहलं ब्वहलय् अले धनुषं धनुष थिइका च्वंपिं मनूत दना च्वंगु खना जुजु दना च्वंगु थासं जक बिस्सूं वने ज्यूगु थाय् खन । मिखा प्वाः चाय्केगु इलय् मिखाय् फि छूवाकेथें याना व जुजुया लिक्क वन । जुजुं वयात थःथाय् वया च्वंगु खना बाणं प्रहार यात । तर बाण छले जुया वयात मलात ।

सरभ मृग बाण छले याये सःम्ह जुया च्वन । न्ह्योने वःगु बाणयात स्वया ब्वाय् मवंसे दिना दना च्वनी । ल्यूनं वःसा वेगं न्ह्योने वनी । च्वं वःसा जनुफा ब्वछुकी । बेथां वःसा भतिचा उज्यां वनी । प्वाथय् ताके याना कय्का हःगुसा थसः पाया बिइ । बाण छले जुइवं फसं सुपाय् चिइकूथें चिइका वेगं बिस्सूं वनी । उगु इलय् व थसः पायेवं “सरभयात कय्का” धका चिल्लायदंक हाल । सरभ फय् समानं बिस्सूं वन । सेनात निथ्वः जुया निखें दन । सरभ मृग बिस्सूं वंगु खना मुना अमात्यपिसं न्यन – “सु दना च्वंगु थासं मृग बिस्सूं वंगु ?”

“जुजु दना च्वंगु थासं ।”

“जुजुं ला कय्का धका धया बिज्यात, वय्कलं सुयात प्रहार याःगु जुल ले ? भी जुजुया ताक ला गुबले चुके मजू । वय्कलं बय् कय्कल लाकि छु ?” धाधां इमिसं जुजुलिसे ख्याः यात ।

जुजुं बिचाः यात – ‘थुमिसं जित अपहास याना च्वन । जिगु शक्तिबल थुमिसं मस्यु’ धया कसे जुया धोती न्याक्क चिना लाकां मन्ह्यासे खालि त्तिं हे तलवार ज्वना “सरभयात ज्वना हये” धका वेगं ब्वाय् वन । अनंलि वयात खना स्वंगू योजनतक लिना यंकल । सरभ जंगलय् दुहाँ वन । जुजु नं दुहाँ वन । सरभ वंगु लय् ख्वीकु प्रमाणयागु तःसकं धवग्गीगु नरक गाः छगाः दुगु जुया च्वन । अन स्वीकुति लः जाःगु जुया च्वन अले उकी घांसं त्वःपुया तःगु खः । सरभ लःया गन्ध न तायेसाथं गाः धका सिइका भतिचा छले जुया वन । जुजु जुलसा तप्यंक हे वंबले उगु गालय् कुतुं वन ।

वयागु पलाया सः मताया लिफः स्वबले वयात मखना नरक गालय् कुतुं वन धका सिइका स्ववंबले जुजुयात उगु तःजागु लः दुगु गालय् ब्वबाना दुःख सिया च्वंगु खना वं याःगु अपराधयात वास्ता मयासे उत्पन्न जूगु करुणया प्रभावं “जिं खंक खंक विचरायागु नाश मजुइमा” धका विचार याना गाःया सिथय् दना “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । जिं छपित बचे याना बिये” धाधां थः यःम्ह काय्यात लिकायेत प्रयत्न यायेथें ल्वहँयात थिकः न्हुया वयात पिकायेगु कुतः यात । कय्का स्याये धका वःम्ह जुजुयात ख्वीकु तःजागु नरकं पिकया आश्वासन बिया म्हुय् फेतुइका जंगलं हया सेनातय् लिक्क ब्वकया वयात अर्ति बिया पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित यात ।

महासत्त्वयात त्वःता वने मफया जुजुं थये धाल- “हे स्वामी सरभराज ! जिलिसें तुं वाराणसीस नु । वाराणसीस भिनिंगू योजन दुगु राज्य छंत बिये । अन राज्य या ।”

“महाराज ! जिपिं तिरश्चीनपित राज्य माःगु मदु । यदि जिप्रति स्नेह दु धयागु जूसा जिं बियागु शीलत पालन याना राष्ट्रवासीपित नं पञ्चशील पालन याका बिज्याहूँ” धया अर्ति उपदेश बिया जंगलय् तुं लिहाँ वन ।

मिखाय् ख्वबि तथा वं वयागु गुण लुमंकु लुमंकु सेना दुथाय् थ्यंका सेनातयुसं परिवृत्त जुया नगरय् वना “आवंलि राष्ट्रवासी सकसिनं पञ्चशील पालन या” धका धर्मभेरी थाके बिल । महासत्त्वं थःत याःगु गुण सुयातं मधासे सन्ध्या इलय् अनेक रसयुक्त भोजन नया बांलाक अलंकृत खाताय् गोतुला नसंचा इलय् (प्रत्यूष समयय्) महासत्त्वया गुण स्मरण यायां दना खाताय् च्वना मुलपतिं थ्याना प्रीतियुक्त हृदयं खुपु गाथाद्वारा जुजुं उदान प्रकट यात -

“आसीसेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, यथा इच्छि तथा अहु ॥

“आसीसेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, उदका थलमुब्भतं ॥

“वायमेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, यथा इच्छि तथा अहु ॥

“वायमेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, उदका थलमुब्भतं ॥

“दुक्खूपनीतोपि नरो सपञ्जो, आसं न छिन्देय्य सुखागमाय ।
बहू हि फस्सा अहिता हिता च, अवितक्किता मच्चुमुपब्बजन्ति ॥

“अचिन्तितम्पि भवति, चिन्तितम्पि विनस्सति ।
न हि चिन्तामया भोगा, इत्थिया पुरिसस्स वा’ति” ॥

“पण्डितम्ह मनुखं भिंगु आशा यायेमाः । पण्डित धयाम्ह निराश जुइ मज्यू । जिं थःत थःम्हं जि गथे जुइ मास्ति वःगु खः, अथे हे जुइधुन धका खना च्वना ।”

“पण्डितम्ह मनुखं भिंगु आशा यायेमाः । पण्डित धयाम्ह निराश जुइ मज्यू । जिं थःत थःम्हं जि लखं स्थलय् थहाँ वयेधुन धका खना च्वना ।”

“पण्डितम्ह मनुखं उद्योग यायेमाः । पण्डित धयाम्ह निराश जुइ मज्यू । जिं थःत थःम्हं जि गथे जुइ मास्ति वःगु खः, अथे हे जुइधुन धका खना च्वना ।”

“पण्डितम्ह मनुखं उद्योग यायेमाः । पण्डित धयाम्ह निराश जुइ मज्यू । जिं थःत थःम्हं जि लखं स्थलय् च्वय् थहाँ वयेधुन धका खना च्वना ।”

“पञ्जावान्म्ह मनुखं दुःखं चाहुइका च्वने माःसां नं सुखया आशायात त्वःते मज्यू । आपालं आपाः दुःख, सुख, म्वायेगु सिइगु बिचाः हे मयाःसां (आकाभाकां) थ्यंकः वः ।”

“कल्पना हे मयाःसां जुया वइ, हानं कल्पना याःसां विनाश जुया वनी । कल्पना याःथे भोगसम्पत्ति मिसा मिज्जनं दय्के फइ मखु ।”

जुजु थुकथं उल्लास प्रकट याना च्वं च्वं हे दचो तुइया वल । सुथ न्हापनं पुरोहित वया “सुखपूर्वक न्हयो वः ला ?” धका न्यनेत लुखाय् दना च्वंबले वं उगु उदान गाथा ताःबले बिचाः यात - “जुजु म्हिग शिकारया नितिं वंगु खः । अन सरभ मृग छले जूगु खः । अनलि अमात्यपिंसं न्हिला गिजे याःगु खः । अले व क्षत्रिय अभिमानया कारणं ‘वयात स्याना ह हे हये’ धका वया त्यूल्यू वन जुइमाः । अन

व ख्वीकु जाः दुगु नरकय् कुतुं वन जुइमाः । अले दयालुम्ह सरभ मृग जुजुयागु दोषयात वास्ता मयासे जुजुयात उद्धार याना बिल जुइमाः । उकिं हे जिं स्वयेबले वं उदान वाक्य धया च्वंम्ह खःथे च्वं ।” थुकथं ब्राह्मणं जुजुयागु सकतां अंगं युक्तगु उल्लासमय वाक्य न्यंबले वयात बांलाक यचुगु केंयागु न्हाय्कैनय् किचः खनीथे जुजु व सरभयागु खँ लुइका काल । वं लुसिं (पतिचां) खापाय् त्वाक् त्वाक् यात । जुजुं न्यन - “अन सु ?” “देव ! जि पुरोहित ।” वयात खापा चाय्का बिया जुजुं धाल - “आचार्य ! दुहाँ बिज्याहूँ ।” व दुहाँ वया जुजुयागु जय जयकार याना वं छखेलिक्क दना धाल - “महाराज ! छपिसं जंगलय् याःगु खँ जिं स्यू । छपिसं छम्ह सरभ मृगयात लिना यंकाच्वंबले नरक गालय् कुतुं वन । अनलि उम्ह मृगं ल्वहँतय् थिकः कया छपिंत नरकं थकया उद्धार याना बिल । छपिसं वं याःगु उपकार लुमंका उल्लासया वाक्य व्यक्त याना बिज्याना च्वन ।” वं निपु गाथात धाल -

“सरभं गिरिदुग्गस्मिं, यं त्वं अनुसरी पुरे ।
अलीनचित्तस्स तुवं, विक्कन्तमनुजीवसि ॥

“यो तं विदुग्गा नरका समुद्धरि, सिलाय योगं सरभो करित्वा ।
दुक्खूपनीतं मच्चुमुखा पपोचयि, अलीनचित्तं त भिगं वदेसी’ति” ॥

“गुम्ह सरभ मृगयात छपिसं पहाडया दुर्गय् लिना यंका बिज्यात, उम्ह अनासक्त चित्त जूम्हसिया कुतलं छपिं भ्वाना च्वन ।”

“गुम्ह सरभ मृगं ल्वहँतय् थिकः न्हया छपिंत उगु गालं थकया उद्धार याना बिल । दुःखय् दुना च्वंम्हसित मृत्युया म्हुतुं मुक्त याना बिल । छपिसं उम्ह अनासक्तम्ह मृगयात प्रशंसा याना बिज्याना च्वन ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं बिचाः यात - “थ्व जि नापं शिकार वःम्ह मखु । अथेसां सकतां खँ स्यू । गुकथं सिइकल ? थ्वयाके न्यने माल ।” व गुपुगु गाथा धाल -

“किं त्वं नु तत्थेव तदा अहोसि, उदाहु ते कोचि नं एतदक्खा ।
विवटच्छदो नुसि सब्बदस्सी, जाणं नु ते ब्राह्मण भिसरूप’न्ति” ॥

“छु छ उगु इलय् अन हे दुगु ला ? अथवा छंत सुनानं जकं थ्व खँ कंगु ? अथवा छ सर्वदर्शी सर्वज्ञ खःला ? हे ब्राह्मण ! छंगु ज्ञां ला तःसकं च्वन्ट्याः ।”

ब्राह्मणं “जि सर्वज्ञ मखु, ब्यञ्जनयात समीक्षा यानाबले छपिसं धाःगु गाथाकथं जिके अर्थ उपस्थित जुया वल” धयागु खँ प्रकाश यायां भिपुगु गाथा धाल -

“न चेवहं तत्थ तदा अहोसिं, न चापि मे कोचि नं एतदक्खा ।
गाथापदानञ्च सुभासितानं, अत्थं तदानेन्ति जनिन्द धीरा’ति” ॥

“जि अबले अन म्हु, हानं जित सुनानं धाः नं मवः । हे धीर ! छपिनिगु सुभाषित गाथापदद्वारा हे जिं अर्थ छचानागु खः ।”

जुजुं व खना लय्ताया यक्व धन बिल । अनं निसें व दानादि पुण्य यायेगु यात । मनूत नं पुण्यवान्तिपिं जुया सिना सिना स्वर्ग जाय्कः वन । छन्हया दिनय् जुजुं पुरोहितयात ब्वना “तारा कय्केत” धका उच्चानय् वन । अले देवेन्द्र शक्रं आपालं न्हून्हीपिं देवतापिं व देवकन्यापिं खना बिचाः यात - “छु कारण खः ?” वं ध्यान बिया स्वबले सरभ मृगं जुजुयात नरकं थकया उद्धार याना शीलय् प्रतिष्ठित याःगु

अले जुजुया प्रतापं जनतां पुण्य याःगु, उकिं हे स्वर्ग जाःगु खंकल । आः जुजु “तारा कय्केत” उद्यानय वन । वं बिचाः याना – “जिं सिंहनाद याना, सरभ मृगया उपकार न्यंका, थःगु शक्रत्व प्रकट याना, आकाशय दना धर्मोपदेश बिया, मैत्री व पञ्चशीलया महिमा न्यंका वये” धका कोछित । जुजुं नं तारा कय्केत धनुषय तीर छुत । उगु इलय शक्रं थःगु प्रतापं जुजु व तारा कय्केगु थाय्या दथुइ सरभ मृग छम्ह क्यना बिल । जुजुं वयात खना तीर मकय्कू । शक्रं पुरोहितया म्हय दुबिना जुजुयात थुगु गाथाद्वारा सम्बोधन यात –

“आदाय पतिं परविरियघातिं, चापे सरं किं विचिकिच्छसे तुवं ।
नुज्जो सरो सरभं हन्तु खिप्पं, अन्नञ्जि एतं वरपञ्ज रञ्जो’ति” ॥

“धनुष व मेपिनिगु शक्ति हनन याइगु बाण धनुषय बाण छुना, आः छं छु शंका याना च्वनागु ? च्वामुगु बाणं सरभयात याकनं कय्कि, हे श्रेष्ठगु प्रज्ञा दुम्ह जुजु ! थ्व जुजुया नसा खः ।”

अनंलि जुजुं धाल –

“अद्दा पजानामि अहम्मि एतं, अन्नं मिगो ब्राह्मण खत्तियस्स ।
पुब्बे कतञ्च अपचायमानो, तस्मा मिगं सरभं नो हनामी’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जि नं थ्व निश्चयरूपं मृग धयापिं क्षत्रियतय्गु भोजन खः धका स्यू । परन्तु जिं न्हापा याना तःगु उपकारयात आदर तथा च्वना । उकिं जिं सरभ मृगयात स्याये मखु ।”

अनंलि शक्रं निपु गाथात धाल –

“नेसो मिगो महाराज, असुरेसो दिसम्मति ।
एतं हन्त्वा मनुस्सिन्द, भवस्सु अमराधिपो ॥
“सचे च राजा विचिकिच्छसे तुवं, हन्तुं मिगं सरभं सहायकं ।
सपुत्तदारो नरवीरसेट्ट, गन्ता तुवं वेतरणिं यमस्सा’ति” ॥

“महाराज ! थ्व मृग मखु, थ्व दिशातय् पति इन्द्र खः । हे राजन् ! थ्वयात स्याना छपिं देवेन्द्र जु ।”

“हे राजन् ! यदि छं ‘जिमि पासा खः’ धका भाःपिया सरभ मृगयात स्यायेत हिच्किचे जुयागु खःसा, हे नरवीर्य श्रेष्ठ ! छं थः कला काय्पिसहितं यमया वैतरणी वने माली ।”

अनंलि जुजुं निपु गाथात धाल –

“कामं अहं जानपदा च सब्बे, पुत्ता च दारा च सहायसङ्घा ।
गच्छेमु तं वेतरणिं यमस्स, न त्वेव हञ्जो मम पाणदो यो ॥
“अयं मिगो किच्छगतस्स म्हं, एकस्स कत्ता विवनस्मि घोरे ।
तं तादिसं पुब्बकिच्चं सरन्तो, जानं महाब्रह्मे कथं हनेय्य’न्ति” ॥

“चाहे दक्क जनपदया मनूत व कला काय्पिं अले पासापिं नापं जि यमया वैतरणी वनेमाःसा बरु वने, परन्तु गुम्हसिनं जिगु प्राण दान बिल, जिं वयात स्याये मफु ।”

“घनघोरगु वनय् जि याकःचा दुःख कष्ट सिया च्वनाबले वं अबले जित उपकार यात । हे महाब्रह्मा ! जिं थ्वयागु न्हापाया उपकार सिद्धक सिद्धकं गथे याना थ्वयात स्यायेगु ?”

अनंलि शक्रं पुरोहितया म्ह्य दुबिना च्वंगुलिं पिहाँ वया शक्रत्व धारण याना आकाशय् स्थित जुया, जुजुयागु गुण्यात प्रकाशित यायां निपु गाथात धाल -

“मित्ताभिराधी चिरमेव जीव, रज्जं इमं धम्मगुणे पसास ।
नारीगणेहि परिचारियन्तो, मोदस्सु रट्टे तिदिवेव वासवो ॥

“अक्कोधनो निच्चपसन्नचित्तो, सब्बातिथी याचयोगो भवित्वा ।
दत्त्वा च भुत्वा च यथानुभावं, अनिन्दितो सग्गमुपेहि ठान’न्ति” ॥

“हे मित्रपालक ! छ ताःकालतक म्वाना च्वनेमा, अले थुगु राज्यय् धर्मानुसार शासन या । गथे देवलोकय्, वसु (इन्द्र) च्वं च्वंगु खः; अथे हे छं महारानीसहित मिसातय्सं सेवा याका प्रसन्नतापूर्वक च्वं च्वं ।

“क्रोधरहित, नित्य प्रसन्न चित्त दुम्ह अले सकल अतिथिपिंत व भिक्षुपिंत दान बिया थःम्हं नं नये त्वने याः । निन्दा याका च्वनेम्वाःम्ह जुया स्वर्गय् थ्यंकः वनिम्ह जुइमा ।”

थुलि न्ह्यथना शक्र देवराजं “महाराज ! जिं छपिंत ज्वनेत वयाम्ह खः, परन्तु छपिंत ज्वने मफुत, अप्रमादी जुया च्वना बिज्याहूँ” धाल अले वयात उपदेश बिया व थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा पूर्वजन्मय् नं सारिपुत्रं संक्षिप्त उपदेशया विस्तृत अर्थ स्यूम्ह खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या जुजु आनन्द खः । सरभ मृग जुलसा जि हे खः ।

१४. पकिष्णक निपात

४८४. सालिकेदार जातक

“सम्पन्नं सालिकेदारं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात सेवा याःम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया कथावस्तु साम जातक (जा. नं. ५४०) स वइतिनि । शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छवया न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छं धात्थे गृहस्थपितं पालन पोषण याना लहिना च्वनागु खः ला ?” “भन्ते ! धात्थे खः ।” “इपिं छं सु सु खः ?” “भन्ते ! मांबौपिं खः ।” “साधु, भिक्षु ! साधु ! पुलापिं पण्डितपिसं वाउँभत्तु (तोत्ता) या योनी जन्म कया नं बुरापिं मांबौपितं स्वैय् थ्यना त्वाथलं नसा हया (इमित) लहिना तल” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् राजगृहय् मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् नगरं पूर्वोत्तर दिशाया सालिन्दिय धयागु छगू ब्राह्मण गां दु । उकिया पूर्वोत्तर दिशापाखे मगधया बुँ दु । अन कोसिय गोत्र धयाम्ह सालिन्दियय् च्वंम्ह छम्ह ब्राह्मणं द्रःच्छ करीष (द्रःच्छ एकड नापिया) बुँ कया शालि (वा) पित । वा ससेलि वं बुई थाय् थासय् पक्कागु वालं चिना गुलिसित न्येगू एकड (करिष) गुलिसितं ख्वीगू एकड, याना थः मनूतय्त न्यासः करीष बुँ बिचाः याका स्वकेत जिम्मा बिया बाकी न्यासः करीष बुँ छम्ह ज्यामीयात ज्याला (कृति) बिया स्वका तल । वं अन छगू बल्चा दयकल अले चां न्हिं अन हे च्वना स्वया च्वन । बुया पूर्वोत्तर भागय् छगू पर्वतया सिथय् आपालं आपाः सिंबसिमात दुगु जुया च्वन । अन आपालं आपाः वाउँभत्तु च्वं च्वंगु दु । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाउँभत्तुतय्गु पुचलय् शुक्रराजपुत्र जुया जन्म जूम्ह खः । तःधिक जुइवं व बांलाम्ह, बःलाम्ह जुल । वया म्ह गाडाया (घःचाया) नाभी अपाय्धिकम्ह जुया च्वन ।

वया बौम्हं थः बुरा जुइवं “जि आः तापाक वने मफुत, छं हे थुगु पुचःया नायो जु” धया वयात राज्य लःल्हाना बिल । वं कन्हेखुन्हं निसें थः मांबौपितं नसा माय्के मछुवल । वाउँभत्तुया पुचः ब्वना हिमालयय् वना थः थःम्हं बुया वया च्वंगु शालिवनय् वना अन थःम्हं प्वाः जायक नयेधुंका लिहाँ वये त्यय्का मांबौपिनि नितिं म्हुतुइ जायक नसा तया हया मांबौपितं लहिना च्वन । छन्हुया दिनय् वाउँभत्तुतय्सं वयात धाल - “न्हापा थुगु इलय् मगधया बुई वा पाके जुइगु खः, आः छु जुल ?” “अथेसा स्वया सिइका वा” धया निम्ह वाउँभत्तुतय्त छवत । इपिं वना मगधया बुई कुहाँ वंगु इलय् उम्ह ज्यामि तया स्वका तःम्हसिया बुई वन । इमिसं शाली वा नल उकिया वा ज्वना वना बोधिसत्त्वया चरणय् तया धाल - “अन थजागु वा दु ।” कन्हेखुन्ह व वाउँभत्तुतय्गु बथां ब्वना अन बुई वन । वाउँभत्तुतय्सं वा बालि नया च्वंबले

उम्ह मनुखं उखें थुखें वाउँभत्तुतयत् लिना ख्याना जुल नं वाउँभत्तुतयत् ख्याना छवये मफुगु जुया च्वन । मेपिं सकलें वाउँभत्तुतयसं वा नयेधुंका खाली म्हुतुं लिहाँ वन परन्तु शुक्रराजं आपालं वा मुका म्हुतुइ तया यंका मांबौपिंत बिइ यंकल । कन्हेखुन्हुया दिनं निसें वाउँभत्तुतयसं अन हे वया वा नःवल ।

अनंलि उम्ह मनुखं बिचाः यात - “यदि थुमिसं थुकथं हानं छुं दिनतक वया नःवल धाःसा छुं नं (वा) ल्यनि मखुत । ब्राह्मणं वाया मू तया जित पुइकी । वना वयात धाःवने माल ।” वं वा छम्हु ज्वना योग्यगु कोसेलि नं ज्वना ब्राह्मणयाथाय् वना प्रणाम याना छखेलिकक दन ।

“छाय्, मनु ! बुँई बालि यक्व सःला ?”

“खः, ब्राह्मण सल” धया वं निपु गाथात धाल -

“सम्पन्नं सालिकेदारं, सुवा भुञ्जन्ति कोसिय ।
पटिवेदेमि ते ब्रह्मे, न ने वारेतुमुस्सहे ॥

“एको च तत्थ सकुणो, यो नेसं सब्बसुन्दरो ।
भुत्वा सालिं यथाकामं, तुण्डेनादाय गच्छती’ति” ॥

“हे कोशिय ! वा ज्वाय् ज्वाय् सःगु बालि वाउँभत्तुतयसं नया च्वन । हे ब्राह्मण ! जिं छंत कं वया च्वना । जिं इमित रोके याये मफु ।”

“इपिं दक्कमध्ये बांलाम्ह छम्ह वाउँभत्तुं लुधंक वा नयेधुंका त्वाथय् जायेक वा तया यंकीगु जुया च्वन ।”

ब्राह्मणं वयागु खँ न्यना शुक्रराजया प्रीति स्नेही जुया बिचाः याकेत तया तःम्हसिके न्यन- “हे मनु ! जाल प्यने सःला ?”

“सः ।”

वं गाथा धाल -

“ओडेन्तु वालपासानि, यथा बज्जेथ सो दिजो ।
जीवञ्च नं गहेत्त्वान, आनयेहि ममन्तिके’ति” ॥

“बाल-पाश प्यना व्यु, गुकिं याना उम्ह भंगः फसे जुइमा । वयात म्वाःम्वाकं ज्वना जिथाय् हति ।”

वं धाःगु न्यना व लयताल । बुँया मू चिना उकिया त्यासा थःगु छचनय् लाकी धयागु डर मंत । वं वना सलया न्हिप्यँया सँयात निला जाल दयकल अले थौं थन जूवइ धका बिचाः याना (न्यना) शुक्रराज जूवइगु थासय् अन्दाज यात । कन्हेखुन्हु नसंचा इलय् हे लः त्यपति अपाय्गोगु पंज दयका अन जाल प्यना तल । अले थः बल्चाय् वना वाउँभत्तुत व्वना शुक्रराज नं म्ये च्चकाया लोभी मजूगु कारणं गन म्हिग वा नःगु खः व हे थासय् जूवंबले जालय् तुति तक्क्यंन । वं थः जालय् तक्क्यन धयागु सिइका बिचाः यात - “यदि जिं थः फसे जुल धका पिच्याक हाला बिल धाःसा जिमि थःथितिपिं ग्याना नसा हे मनसे व्वया बिस्युं वनी । गुबलेतक इमि नसा नये गाइ मखु उबलेतक सह याना च्वने माली ।” इमि प्वाः जायक नये धुंकल धयागु सिइका वं मृत्युं भयभीत जुया स्वकोतक थः फसे जूगुया सः पिकया तःसकं हाल । सकलें बिस्युं वन । शुक्रराजं - “जिमि थुलिमच्छि थःथितिपिं दतं छम्ह नं जित छु जुल धका स्वःवपिं मदु । जिं छु पापकर्म यानागु दु ?” धका विलाप यायां थुगु गाथा धाल -

“एते भुत्वा पिवित्वा च, पक्कमन्ति विहङ्गमा ।
एको बद्धोस्मि पासेन, किं पापं पकतं मया’ति” ॥

“थुपिं भङ्गत नये त्वने याना ब्वया वन । जि छम्ह हे जक जालय् फसे जुल । जिं छु पापकर्म यानागु दु ?”

बुँ स्वया च्वंमं शुक्रराजयात फसे जूगु सः ताल अले मेमेपिं वाउँभत्तुत आक्सय् ब्वया वंगु सः ताया बिचाः यात – “थ्व छु ?” व बल्चां पिहाँ वया जाल प्यना तःगु थासय् वःबले अन वं शुक्रराजयात खना लय्ताल । गुम्हसिया नितिं जाल प्यनागु खः व हे लात । वं शुक्रराजयात जालं लिकया हया निपा तुतिस प्यपुंक चिना सालिन्दयया गामय् वना शुक्रराज ब्राह्मणयात लःल्हात । ब्राह्मणं अत्यन्त स्नेहया कारणं बोधिसत्त्वयात निपा ल्हातं बांलाक कया, मुलय् तया वलिसे खँल्हाबल्हा यायां निपु गाथात धाल –

“उदरं नून अज्जेसं, सुव अच्चोदरं तव ।
भुत्वा सालिं यथाकामं, तुण्डेनादाय गच्छसि ॥

“कोट्टं नु तत्थ पूरेसि, सुव वेरं नु ते मया ।
पुटो मे सम्म अक्खाहि, कुहिं सालिं निदाहसी’ति” ॥

“हे वाउँभत्तु ! मेपिनि सकसियां छगः छगः प्वाः जक दु । परन्तु छंगु प्वाः तःसकं तःगवःगु जुया च्वन । छं फुदक वा नयेधुंका त्वाथलय् नं तया यंकीगु जुया च्वन ।”

“हे वाउँभत्तु ! छं अन यंका भखारी जायेका च्वनागु ला ? जिलिसे जकं छं वैर (शत्रुता) दु ला ? हे पासा ! जिं छंके न्यना च्वना । जित धा, छं वा गन यंका स्वःथना च्वनागु ?”

वयागु खँ न्यना शुक्रराजं मधुर मनुष्य वाणीं न्हेपुगु गाथा धाल –

“न मे वेरं तया सद्धिं, कोट्टो मय्हं न विज्जति ।
इणं मुच्चाभिणं दम्मि, सम्पत्तो कोटिसिम्बलिं ।
निधिम्मि तत्थ निदहामि, एवं जानाहि कोसिया’ति” ॥

“जि छलिसे वैर मद्दु, भखारी नं मद्दु । जिं त्यासां मुक्त जुये त्यना अले त्यासा बिया च्वना । सिंबसि वनय् वना अन जिं धुकू नं जायका च्वना । हे कोसिय ! थुकथं छं सिइकि ।”

अनलि वयाके ब्राह्मणं न्यन –

“कीदिसं ते इणदानं, इणमोक्खो च कीदिसो ।
निधिनिधानमक्खाहि, अथ पासा पमोक्खसी’ति” ॥

“गजागु त्यासा बिया च्वना, छंगु त्यासां गुकथं छुटे जुइगु ? छं जायका च्वनागु धुकू गजागु ? अले गुबले पासं मुक्त जुइगु ?”

थुकथं ब्राह्मणं न्यनेवं शुक्रराजं वयात थुइकेत प्यपु गाथात धाल –

“अजातपक्खा तरुणा, पुत्तका मय्ह कोसिय ।
ते मं भता भरिस्सन्ति, तस्मा तेसं इणं ददे ॥

“माता पिता च मे बुद्धा, जिण्णका गतयोब्बना ।
तेसं तुण्डेन हातून, मुञ्चे पुब्बकतं इणं ॥

“अञ्जेपि तत्थ सकुणा, खीणपक्खा सुदुब्बला ।
तेसं पुञ्जत्थिको दम्मि, तं निधिं आहु पण्डिता ॥

“ईदिसं मे इणदानं, इणमोक्खो च ईदिसो ।
निधिनिधानमक्खामि, एवं जानाहि कोसिया’ति” ॥

“हे कोसिय, जि मचा मचापिं काय्पिं दु । इमि पा बुया मवःनि । इमिसं नं जित थथे हे भरण पोषण याइतिनि, उकिं इमित त्यासा बिया च्वना ।”

“जिमि मांबौपिं बुराबुरी जुइ धुंकल, इमि नितिं त्वाथलं यंका पुलांगु त्यासा पुला मुक्त जुइत सना च्वनागु खः ।”

“मेमेपिं भंगःत नं अन दु, गुपिनि पाः बुया मवःनि, बःमलानिपिं खः, इमि नितिं जिं पुण्यया चाहना याना बिया च्वना । उकियात पण्डितपिसं धुकू जाय्केगु धाइ ।”

“जिगु त्यासा थुजागु खः, जि त्यासां मुक्त जुइगु थथे खः । अले जिगु धुकू थजागु खः । हे कोशिय ! छं थथे धका सिइकि ।”

ब्राह्मणं बोधिसत्त्वयागु धार्मिक खँ न्यना लयताया निपु गाथात धाल -

“भइको वतयं पक्खी, दिजो परमधम्मिको ।
एकच्चेसु मनुस्सेसु, अयं धम्मो न विज्जति ॥

“भुञ्ज सालिं यथाकामं, सह सब्बेहि जातिभि ।
पुनापि सुव परसेमु, पियं मे तव दस्सन’न्ति” ॥

“थुम्ह द्विज (निगू जन्म दुम्ह) भंगः भिंम्ह खः, अति हे धार्मिकम्ह खः । गुलिं गुलिं मनुतयके नं थजागु धर्म म्हु ।”

“थः सकलें थःथितिपिं नापं प्वाः फुदंक वा न । हे शुक्र ! छंगु दर्शन प्रिय जू । जिमित हानं नं दर्शन दयेमा ।”

थुकथं बोधिसत्त्वयात प्रार्थना याना वयात थः अति यःम्ह काय्यातथें नायुगु चित्तं स्वस्वं वयागु तुती चिना तःगु फ्यना सलंसको दाय्का तःगु चिकनं वयागु तुती बुया, लुंयागु लासाय् तया फेतुइकल । अले लुंयागु देमाय् चाकुजा तया नका साखःति त्वंकल । अनंलि शुक्रराजं ब्राह्मणयात “ब्राह्मण ! अप्रमादी जू” धया उपदेश व्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“भुत्तञ्च पीतञ्च तवस्समम्हि, रती च नो कोसिय ते सकासे ।
निक्खित्तदण्डेसु ददाहि दानं, जिण्णे च मातापितरो भरस्सू’ति” ॥

“जिं छंगु छेय् नये त्वनेधुन । हे कोसिय ! जित छ खना प्रेम जुल । छं दण्ड त्यागीपित दान व्यु, अले बुराबुरीपिं मांबौपित पालन पोषण याना लह्यु ।”

थ्व खँ न्यना ब्राह्मणं लयताया उल्लासपूर्ण वाक्य प्रकट यायां थुगु गाथा धाल -

“लक्खी वत मे उदपादि अज्ज, यो अहसासिं पवरं दिजानं ।
सुवस्स सुत्वान सुभासितानि, काहामि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“थौ जित लक्ष्मी उत्पन्न जुल, गुम्ह थ्व जिं द्विजपिमध्ये भिंम्ह भंगःयात दर्शन याये खन ।
वाउँभत्तुयागु सुभाषित (वचन) न्यना जिं आपालं आपाः पुण्य याये ।”

बोधिसत्त्वं ब्राह्मणं ब्यूगु द्वःच्छ करीष (एकड) वुं अस्वीकार याना केवल च्यागु करीष जक
स्वीकार याना काल । ब्राह्मणं थां थना बिल अले वयात उगु वुं समर्पण याना ल्हाः ज्वजलपा विन्ति याना
विदा बिल – “स्वामी ! बिज्याहुं, ख्वया च्वंपिं मांबौपित आश्वासन बियेत बिज्याहुं ।” व लय्ताःगु चित्त
तया वा बालि ज्वना वना मांबौपिनि न्ह्योने वना धाल – “मांबापिं ! दना बिज्याहुं ।” इपिं ख्वबिं प्यागु
ख्वाः तया लय्ताया दना वल । व हे इलय् वाउँभत्तुत पुचः मुना वया न्यंकल – “देव ! गुकथं मुक्त जुया
वया ?” वं जुक्व फुकक खँ सविस्तारं कना बिल । कोसियं नं शुक्रराजयागु उपदेशकथं जुया अबलेनिसें
धार्मिक श्रमण ब्राह्मणपित महादान बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेत शास्तां अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यात –

“सो कोसियो अत्तमनो उदग्गो, अन्नञ्च पानञ्चभिसङ्घरित्वा ।
अन्नेन पानेन पसन्नचित्तो, सन्तप्पयि समणब्राह्मणे चा'ति” ॥

“उम्ह कोसियं, हर्ष व प्रसन्न चित्त दुम्ह जुया यक्व नसा त्वंसात मुंका प्रसन्नतापूर्वक श्रमण
ब्राह्मणपिन्त अन्नपानं सन्तर्पित यात ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं मांबौपिनि पालन पोषण यायेगु पण्डितपिनिगु
परम्परा खः” धका आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य
प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् वाउँभत्तुया बथां बुद्ध-परिषद् खः ।
मांबौपिं महाराज कुल । वुं स्वका तःम्ह छन्न खः, ब्राह्मण आनन्द खः । शुक्रराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

४८५. चन्दकिन्नरी जातक^{२२}

“उपनीयतिदं मञ्जे...” थुगु गाथा शास्तां कपिलवस्तुया आश्रय कया निग्रोधाराम्य च्वना बिज्यागु
इलय् राजभवन लाय्कु छेय् राहुलमातायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

वर्तमान कथा

थुगु जातक दूरे निदानं निसें शुरु याना कने माःगु जुल । व थुगु निदानकथा लट्टीवनय् उरुवेल
कस्सपया सिंहनाद अपण्णक जातक (जा. नं. १) य् हे कने धुकूगु जुल । थ्वया सिबे न्ह्यो कपिलवस्तु

२२. नेपालय् पालि जातकया अस्तित्व न्हापानिसें दु धयागु खँ थुगु किन्नरी जातकया नां येया चाबही स्थूपया
पश्चिमपाखे स्वना तःगु शिलालेखय् खने दुगुलिं स्पष्ट जूगु दु । स्व. धनवज्र वज्राचार्यया लिच्छविकालया अभिलेख पृ. १
स्वये बहः जू ।

गमनया खँ वेस्सन्तर जातक (जा. नं. ५४७) स वइतिति । शास्तां बौया छेय् च्वना भोजनया ई सिबे न्ह्यो महाधम्मपाल जातक (जा. नं. ४४७) कना बिज्यात अले भोजन धुंका वसपोलं “राहुलमाताया निवासगृह्य च्वना वयागु प्रशंसा यायां चन्दकिन्नरी जातक कने” धका जुजुया ल्हातय् पात्र ज्वंका अग्रश्रावकपिं निम्हं नापं ब्वना राहुलमाताया निवासस्थानय् बिज्यात । उगु इलय् वयागु अधिनय् प्यीद्वः प्याखें हुलिपिं मिसात दुगु खः, इपिंमध्ये द्वःच्छि व ग्वीम्ह जुलसा क्षत्रिय कन्यापिं जक दुगु खः । वं तथागतयागु आगमन जूगु खँ न्यनेवं वं इपिं सकसितं काषायवस्त्र पुना वा धका आज्ञा जुल । इमिसं अथे हे यात । शास्ता बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । इपिं सकसिनं छकलं छगू पाखं विलाप यात । आपालं कोलाहल मचे जुल । राहुलमाता नं विलाप याना, शोकयात दमन याना, शास्तायात वन्दना याना राजभवनय् आपालं आदरभाव तथा फेतुत । शुद्धोदन जुजुं वयागु प्रशंसा यायेगु यात – “भन्ते ! जिमि म्हचायं (भौमचां) छपिसं काषायवस्त्र पुना बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं काषायवस्त्र धारण यात । छपिसं स्वांमा आदि क्वमखाल धयागु न्यना वं नं स्वांमा आदि क्वमखाल । छपिसं तःजागु व तःजीगु खाता त्वःता बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं (तःजागु व तःजीगु खाताय् मदचंसे) सिपौति दचन । छपिं प्रव्रजित जुया बिज्यायेवं व विधुवाम्ह मिसायें जुया, मेपिं जुजुपिसं बिया हागु उपहार अस्वीकार याना मकाः । भगवान् ! थुम्ह जिमि म्हचाय् थुजागु गुणं सम्पन्नम्ह खः ।” थुकथं जुजुं अनेक कथं वयागु प्रशंसा यात । शास्तां “महाराज ! यदि व आः थ्व जिगु थुगु अन्तिम जन्मय् जिगु प्रति अनुरक्त जुल, क्वातुकक भक्ति दुम्ह जुया थ्वया चित्त सुं मेपिंथाय् मवं धयागु खँय् छु आश्चर्य चाये माःगु मद्दु । थ्व जुलसा पशुयोनी जन्म जुया नं जिगु प्रति क्वातुकक भक्ति तःम्ह खः, थ्वया चित्त सुं मेपिंथाय् मद्दुव” आज्ञा जुया बिज्याबले जुजुं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व हिमालय प्रदेशय् किन्नर योनी जन्म जुल । वया चन्दा धयाम्ह मिसा छम्ह दु । इपिं निम्हं चन्द धयागु रजत पर्वतय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी जुजुं अमात्यपितं राज्य लःल्हाना, निपु काषायवस्त्र धारण याना अले न्याथी ल्वाभ (आयुध) घाना याकचा हिमालयय् वन । वं चला पशुयागु ला ननं छगू चिकिचाधंगु नदीया लिसें ववं उकिया च्वय्पाखे थहाँ वन । चन्द पर्वतनिवासी किन्नर वर्षा ऋतुया इलय् क्वय् कुहाँ मवः, पर्वतय् हे च्वं च्वनी, गर्मी यामय् जक कुहाँ वइगु जुया च्वन । उगु इलय् उम्ह चन्द किन्नर थःम्हं जहान ब्वना कुहाँ वया उखें थुखें सुगन्ध ह्वला, पुष्परेणु ननं, पुष्पवस्त्र धारण यायां, गुखि लतारूपी खिपतय् हुस्सुं पुया म्हितुं म्हितुं अले मधुर स्वरं म्यें हाहां उगु चिकिचाजागु नदीपाखे थ्यंकः वल । हानं लिहाँ वनेगु थासय् कुहाँ वना स्वांत लखय् ह्वला जलक्रीडा याना म्हितल । अनंलि पुष्पवस्त्र धारण याना रजतवस्त्रथें जागु फिसलय् पुष्पशैय्या दय्का पँत्वा कया पुष्पशैय्याय् गोतुल । अले चन्दकिन्नरं (व हे पँत्वालं) बासुरी पुया मधुर सलं म्यें हाल । चन्दकिन्नरीं नायुगु ल्हाः क्वछुका वया न्ह्योने च्वना प्याखें हुल, म्यें हाल । उम्ह जुजुं इमिगु सः ताःबले थःगु पला सः ताय् मदय्क तीसकं बुलुहुं बुलुहुं वया सुपिना उपिं किन्नरतय्त् स्वया च्वन । उम्ह किन्नरी खना आसक्त जुया ‘थुम्ह किन्नरयात कय्का स्याना थ्वलिसे सहवास याये’ धका मती तथा चन्दकिन्नरयात कय्कल । वं वेदनां स्याना विलाप यायां प्यपु गाथात धाल –

“उपनीयतिदं मञ्जे, चन्दे लोहितमद्दने ।

अज्ज जहामि जीवितं, पाणा मे चन्दे निरुज्जन्ति ॥

“ओसीदि मे दुक्खं हदयं, मे ड्हते नितम्मामि ।
तव चन्दिया सोचन्तिया, न नं अज्जेहि सोकेहि ॥

“तिणामिव वनमिव मिलायामि, नदी अपरिपुण्णाव सुस्सामि ।
तव चन्दिया सोचन्तिया, न नं अज्जेहि सोकेहि ॥

“वस्समिव सरे पादे, इमानि अस्सूनि वत्तरे म्हं ।
तव चन्दिया सोचन्तिया, न नं अज्जेहि सोकेही’ति” ॥

“थुगु जीवन यंका च्वंथें च्वं, हि बाः वःगुलिं बेहोश जुया वनीथें च्वं, जीवन त्वःता वना च्वना, हे चन्दे ! जिगु प्राण फुना वना च्वन ।”

“जि दुबे जुया वना च्वन, जित दुःख जुल, जिगु नुगः (मि च्याय्थें) छ्वया च्वन । सुयां पाखें शोकं मखु, छं चिन्ता काःगु खना चिन्ता जूगुलिं जिं कष्ट सिया च्वना ।”

“घाँय् हः सुखु गना वंथें, लः मदुगु नदी गंथें जि गनावं वना च्वन । सुयां पाखें शोकं मखु, छं चिन्ता काःगु खना चिन्ता जूगुलिं जिं कष्ट सिया च्वना ।”

“पर्वतया क्वय् पुखुली गथे वा वयेवं बाः वइगु खः अथे हे जिगु मिखाय् ख्वबि बाः वया च्वन । सुयां पाखें शोकं मखु, छं चिन्ता काःगु खना चिन्ता जूगुलिं जिं कष्ट सिया च्वना ।”

बोधिसत्त्वं थुपिं प्यपु गाथां विलाप याना पुष्प शैय्याय् हे च्वच्चं बेहोश जुया गोतूवन । जुजु नं दना हे च्वन । किन्नर बोधिसत्त्वं (अपायसकं) विलाप याना हाला च्वन नं थःगु आनन्दय् भुले जुया च्वंगु कारणं वयात तीर कःगु तकं मस्यू । बेहोश जुया गोतू वंगु खना वं बिचाः यात “जिमि मिज्जायात छु दुःख जुल ?” वं वयाके घालं हि बाः वःगु खंसेली यःम्ह भातयागु शोक सह याय मफुसेलि जोर जोरं विलाप याना ख्वल । जुजुं किन्नर सित धका सम्भे जुया थः थःम्हं पिहाँ वया न्ह्योने वल । चन्दां वयात खना ‘थ्व हे खूँ जिमि यःम्ह भातयात कय्कूगु जुइमाः’ धका भाःपिया व थर थर खाखां ग्याना बिस्सू वना पर्वत च्वकाय् वना दना जुजुयात श्राप ब्युब्यु न्यापु गाथात धाल -

“पापो खोसि राजपुत्त, यो मे इच्छितं पतिं वराकिया ।
विज्जसि वनमूलसिं, सोयं विद्धो छमा सेति ॥

“इमं म्हं हदयसोकं, पटिमुच्चतु राजपुत्त तव माता ।
यो म्हं हदयसोको, किम्पुरिसं अवेक्खमानाय ॥

“इमं म्हं हदयसोकं, पटिमुच्चतु राजपुत्त तव जाया ।
यो म्हं हदयसोको, किम्पुरिसं अवेक्खमानाय ॥

“मा च पुत्तं मा च पतिं, अदक्खि राजपुत्त तव माता ।
यो किम्पुरिसं अवधि, अदूसकं म्हं कामा हि ॥

“मा च पुत्तं मा च पतिं, अदक्खि राजपुत्त तव जाया ।
यो किम्पुरिसं अवधि, अदूसकं म्हं कामा ही’ति” ॥

“पापी खः उम्ह राजपुत्र, गुम्हसिनं जिमि यःम्ह भातयात वनमूलय् कय्का बिल । आः व बाणं कया बैय् गोतूला च्वन ।”

“हे राजपुत्र ! उम्ह किन्नरयात यय्का च्वनाम्ह, गुम्ह थ्व जित जुया च्वंगु हृदय शोक खः व छिमि मांयात जुइमा ।”

“हे राजपुत्र ! उम्ह किन्नरयात यय्का च्वनाम्ह गुम्ह थ्व जित जुया च्वंगु हृदय शोक खः व छिमि कलायात जुइमा ।”

“हे राजपुत्र ! छं गुगु कामना याना निर्दोषम्ह किन्नरयात स्याना बिल, उकिं जिगु कामना दु, छिमि मांयात काय् व भातया ख्वाः स्वये मदयेमा ।”

“हे राजपुत्र ! छं गुगु कामना याना निर्दोषम्ह किन्नरयात स्याना बिल, उकिं जिगु कामना दु, छिमि कलायात काय् व भातया ख्वाः स्वये मदयेमा ।”

पर्वत च्वकाय् दना न्यापु गाथाद्वारा विलाप याना ख्वया च्वंम्हसित जुजुं थुगु गाथा धाल -

“मा त्वं चन्दे रोदि मा सोपि, वनतिमिरमतक्खि ।
मम त्वं हेहिसि भरिया, राजकुले पूजिता नारीभी'ति” ॥

“हे चन्दे ! छ ख्वये मते । हे जंगलया खिउंगुथें जागु मिखा दुम्ह ! छं शोक याये मते । छ जिमि कला जुइ । अले राजकुल्य् पूजा याका च्वंम्ह जुइ ।”

चन्दां वयागु खँ न्यना “छं जित छु धया” धाधां सिंहनाद यायां मेगु गाथा धाल -

“अपि नूनहं मरिस्सं, नाहं राजपुत्त तव हेस्सं ।
यो किम्पुरिसं अवधि, अदूसकं मय्ह कामा ही'ति” ॥

“हे राजपुत्र ! छं जिगु कामनां जिमि निर्दोषम्ह किन्नरयात स्याना बिल, जि सिना वंसा तबि नं जि छंम्ह जुइ मखु ।”

वं वयागु खँ न्यंबले रागरहित जुया मेगु गाथा धाल -

“अपि भीरुके अपि जीवितुकाभिके, किम्पुरिसि गच्छ हिमवन्तं ।
तालीसतगरभोजना, अज्जे तं मिगा रमिस्सन्ती'ति” ॥

“अय् ग्याफराम्ह ! अय् जीवन प्रेमी किन्नरी ! छ हिमालयय् हे हूँ । शालि (वा) तगर (हः) या भोजन दुगु जंगलय् छलिसे मृगतय्स् न्ह्याइपुक रमण याइ ।”

थुलि धया अपेक्षित जुया अनं वन । उम्ह किन्नरी व वन धका सिइका व वना बोधिसत्त्वयात घय्पुना वयात पर्वत च्वकाय् बुया यंका पर्वतया बँय् गोतुइका वयागु छर्चो थःगु मुलय् तया ततःसकं विलाप याना ख्वख्वं भिंनिपु गाथात धाल -

“ते पव्वता ता च कन्दरा, ता च गिरिगुहायो तथेव तिट्टन्ति ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिसि कथं अहं कस्सं ॥

“ते पण्णसन्थता रमणीया, वाळमिगेहि अनुचिण्णा ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिसि कथं अहं कस्सं ॥

“ते पुप्फसन्थता रमणीया, वाळमिगेहि अनुचिण्णा ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिसि कथं अहं कस्सं ॥

“अच्छा सवन्ति गिरिवननदियो, कुसुमाभिकिण्णसोतायो ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“नीलानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“पीतानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“तम्बानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“तुङ्गानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“सेतानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“चित्रानि हिमवतो पब्बतस्स, कूटानि दस्सनीयानि ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“यक्खगणसेविते गन्धमादने, ओसधेभि सञ्छन्ने ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सं ॥

“किम्पुरिससेविते गन्धमादने, ओसधेभि सञ्छन्ने ।
तत्थेव तं अपस्सन्ती, किम्पुरिस कथं अहं कस्सन्ति” ॥

“शुपिं पर्वत, पर्वतया कुना काप्चाय् पहाड व गुफाय् जिं छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर !
अबले जिं छु यायेगु ?”

“घाँय्त लाया तःथे न्ह्याइपुसे च्वं । अन जंगली जीवजन्तुत चाःहिला जुया च्वं च्वंगु दु । जिं इमि
दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“स्वाँत लाया तःथे न्ह्याइपुसे च्वं । अन जंगली जीवजन्तुत चाःहिला जुया च्वं च्वंगु दु । जिं इमि
दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“स्वाँत ह्वला तःथे पर्वतया (स्रोतं) पिहाँ वया च्वंगु नदीत न्ह्याइपुक न्ह्याना च्वंगु दु । जिं इमि
दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया वचुसे च्वंगु मणि दुगु च्वकात स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ
मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया म्हासुसे च्वंगु लुँया च्वकात स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ
मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया ताम्रवर्णगु सिजःया च्वकात स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ
मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया तःजागु च्चका स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया वहःथें तुइसे च्वंगु च्चका स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“हिमालय पर्वतया बांलागु च्चका स्वये बहः जू । जिं इमि दथुइ छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“यक्षपिसं सेवित, वासःलं त्वःपुगु गन्धमादन पर्वतय् छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

“किन्नरपिसं सेवित, वासःलं त्वःपुगु गन्धमादन पर्वतय् छंत खंके फइ मखुत । हे किन्नर ! अबले जिं छु यायेगु ?”

थुकथं वं भिंनिपु गाथाद्वारा विलाप याना ख्वया बोधिसत्त्वया छाती ल्हाः तया स्वःबले वयाके क्वाःजः (उष्णता) दुगु सिइकल । वं विचाः यात - “चन्द्रयाके प्राण दनी, थुगु इलय् दोषारोपण कर्म याना ध्वयात म्वाके ।” वं धाल - “छु लोकपाल (देवतापिं) मदुला ? अथवा चिला वनला ? अथवा सिना हे वने धुंकल ला ? इमिसं जिमि यःम्ह भातयात रक्षा छाया मयागु ?” थुकथं वं देवतापित दोषारोपण कर्म यात । वयागु शोकया अधिकतां शक्रया आसन क्वाना वल । वं ध्यान तया स्वःबले उगु कारण सिइका काल अले ब्राह्मणया भेष्य् वया लः थलं लः कया बोधिसत्त्वया म्हय् हाहा याना बिल । व हे इलय् वयागु विष मदया वन । घाः लाया जाया वल, तीरं कया गन घाः जुल धयागु तकं सिइ मंत । चन्दां यःम्ह भातयात निरोगी जूगु खना हर्षित जुया शक्रया चरणय् प्रणाम याना मेगु गाथा धाल -

“वन्दे ते अयिरब्रह्मे, यो मे इच्छितं पतिं वराकिया ।

अमतेन अभिसिञ्चि, समागतास्मि पियतमेना’ति” ॥

“हे आर्य ब्राह्मण ! छं जिमि बफराम्ह यःम्ह भातयात प्रियतम अमृत ह्वला बिल । जिं छंत नमस्कार याना च्वना ।”

शक्रं अन उपदेश बिल - “आवंलि चन्द पर्वतं कुहाँ वया मनूतयगु बस्ती वये मते । थुखे हे जक च्वं ।” थुकथं उपदेश बिया शक्र थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । चन्दां नं “स्वामी ! थुगु खतरा दुगु थासय् च्वनां भीत छु फाइदा ? नु, चन्द पर्वतय् हे नु” धया थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“विचराम दानि गिरिवननदियो, कुसुमाभिकिण्णसोतायो ।

नानादुमवसनायो, पियंवदा अञ्जमञ्जस्सा’ति” ॥

“आः भीपिं स्वाँ ह्वला तःथें जागु श्रेष्ठ पर्वतं न्ह्याना वया च्वंगु, थीथी सिमातयगु सः दुगु नदीया सिथय् हे परस्पर वार्तालाप यायां जुये नु ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “आः जक मखु, न्हापा नं जिप्रति क्वातुगु भक्ति दुम्ह खः, वयागु चित्त सुं मेपिनिप्रति क्वमसाः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या जुजु अनुरुद्ध खः । चन्दा राहुलमाता खः । किन्नर जुलसा जि हे खः ।

४८६. महाउक्कुस जातक

“उक्का विलाचा बन्धन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मित्तबन्धक उपासक्यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व छम्ह छगू स्यना वंगु परिवारया ल्याय्म्ह खः । वं थः छम्ह पासायात छम्ह मिसालिसे विवाहया ज्याखँ कोछित । इमिसं वयाके न्यन - “छुं ज्याखँ पडे जुइबले ज्या वइम्ह वया सुं पासा अथवा सहायक दुला ?” “मदु ।” “अथेसा पासा दयका वा ।” वं वयागु खँ न्यना न्हापा प्यम्ह द्वारपालेतलिसे मैत्री सम्बन्ध दय्कल । अले छसिंकथं नगर रक्षक, गणक अले महामात्यादिपिं लिसे मैत्री सम्बन्ध तया अनं लिपा सेनापति अले युवराजलिसे नं मैत्री सम्बन्ध तल । इपिं नाप सम्बन्ध दय्केधुंका जुजुलिसे नं मैत्री सम्बन्ध तल । अनंलि चैय्म्ह महास्थविरपिंलिसे अले आनन्दलिसे मैत्री सम्बन्ध तया अनं लिपा तथागतलिसे मैत्री सम्बन्ध तल । जुजुं नं वयात ऐश्वर्य बिल । व मित्रबन्धक नामं प्रसिद्ध जुल । जुजुं वयात तःखागु छँ बिया विवाह याना बिल । जुजुं निसँ कया सारा जनतां वयात उपहार छ्वया हल । अनंलि वया कलाम्हं जुजुं बिया हःगु उपहार उपराजयात, उपराजं ब्यूगु उपहार सेनापतियात (छ्वया) अथे हे तुं याना (त नं तं) सारा नगरवासीपिंत बन्धनय् चिना बिल । न्हेन्हु दुखुन्हु महान् सत्कार याना दशबलयात निमन्त्रणा बिया बुद्धप्रमुख न्यासः भिक्षुपिंत महादान बिल । भोजनान्तर शास्तायागु दानानुमोदन न्यना निम्हं कलाभात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! मित्रबन्धक उपासकं थः कलाया खँ न्यना सकलें लिसँ मैत्री (सम्बन्ध) तया जुजुया पाखें महान् सत्कार दय्कल । शास्तानाप मैत्री तया कलाभात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक थवं मिसाया कारणं महान् ऐश्वर्य प्राप्त याःगु मखु, पूर्वजन्मय् पशुयोनी उत्पन्न जुया नं थ्वयागु खँ न्यना आपालं लिसे मैत्री तया थ्व पुत्रशोकं मुक्त जुल” धया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् गुलिं प्रत्यन्तवासी देशवासीपिं गन गन यक्व ला दत अन अन गां बसे याना जंगलय् ध्वं, मृग आदिपिंत स्याना ला कया हया कला काय् म्हाचार्यपिंत लहिना च्वन । इमिगु गामं भतिचा उखे पुखू छगू दुगु जुया च्वन । उकिया दक्षिणपाखे नं इमा छम्ह च्वं च्वन । उत्तरपाखे मृगराज सिंह छम्ह च्वं च्वन । पूर्वपाखे च्वं च्वन उक्कुस पंछिराज भंगः छम्ह (osprey) । अं, अले पुखूया दथुइ तःजाथाय् कापले छम्ह च्वं च्वन । अनंलि इमां उम्ह इमानियात (मिसाम्ह इमायात) धाल - “छ जिमि कला जुया ब्यु ।” वं वयाके न्यन- “छु छं सुं पासापिं दुला ?” “भद्रे ! मदु ।” “भीत छुं आपद् विपद् वयेवं उकियात ग्वाहालि याना विइपिं पासापिं माः, पासापिं निं दय्कि ।” “भद्रे !

सुलिसे मैत्री यायेगु ?” “पूर्वदिशाय् च्वंम्ह उक्कुसराजलिसे, उत्तरपाखे च्वंम्ह सिंहलिसे, व पुखू दथुइ च्वंम्ह कापलेलिसे मैत्री (सम्बन्ध) ति ।” वं वयागु खँ न्यना अथे हे यात । अले इपिं निम्हसिनं सहवास यात । अले व हे पुखुली छ्चालं लखं त्वःपुया च्वंगु छ्गू द्वीपय् छ्म्ह कदम्बया सिमाय् स्वँ दय्का उकी च्वं च्वन । लिपा जूबले इमि निम्ह मस्त दत ।

छ्न्हुया दिनय् इपिं मस्तय् पा बुया मवःनिगु इलय् जनपदवासीपिं न्हिच्छिं जंगलय् चाःहिल नं छुं भेटे मजुया बिचाः यात – ‘खाली ल्हातं छेंय् वने मज्यू । न्यायात जूसा अथवा कापलेयात जूसां लाये माल ।’ इपिं पुखुली कुहाँ वन अले उगु पुखू दथुइ च्वंगु चिकिचाधंगु द्वीपय् वना उगु कदम्ब सिमाक्वय् गोतुला च्वन । अन इमित पत्ति व कीत वया न्याःवल । इमित बिसिकः छ्दयेया नितिं अरणी च्वला मि च्याका कुं वय्कल । कुं दना वना भंगःतय्त लाःवन । मस्त चिल्लाय्दंक हाल । “भो ! थ्व भंगःतय्गु सः खः । मिखा दय्कि । भीपिं खालि प्वाथं दचांलाना दचने फइ मखु । भंगःतय्गु ला नया जूसां दचने ।” थथे धया इमिसं मि च्याकल अले मिप्वाः दय्कल । पोथी इमां इमिगु सः ताया बिचाः यात – “थुमिसं जिमि मस्त नयेत स्वल । जिमिसं थुजागु खतरां बचे जुइत पासापिं दय्का तयागु दु । जिमि भातयात उक्कुसराजयाथाय् छ्दये माल ।” वं थः भातयात “स्वामी ! हँ । उक्कुसराजयात कार्यपित वःगु विपत्तियागु सूचना ब्यूहँ” धया न्हापांगु गाथा धाल –

“उक्का चिलाचा बन्धन्ति दीपे, पजा ममं खादितुं पत्थयन्ति ।
मित्तं सहायञ्च वदेहि सेनक, आचिक्ख जातिव्यसनं दिजानन्ति” ॥

“जनपदवासीपिसं द्वीपय् मिप्वाः दय्का च्वन अले भी सन्तानयात नयेत स्वया च्वन । हे इमा ! छं थः पासापिं व सहायकपिन्त सूचना बिया थःथिति भंगःतय्त थः मस्तय्त वःगु विपत्तिया बारे सूचं ब्यू हँ ।”

वं तुरन्त वयागु निवासस्थानय् थ्यंकः वन अले सः बिया थः थ्यंकः वयागु सूचना बिल । आज्ञा बिइवं लिक्क वन अले प्रणाम यात । “छ्दय् वयागु” धका न्यंबले वं निपुगु गाथा धाल –

“दिजो दिजानं पवरोसि पक्खिम, उक्कुसराज सरणं तं उपेम ।
पजा ममं खादितुं पत्थयन्ति, लुद्धा चिलाचा भव मे सुखायाति” ॥

“हे भंगः ! छ् भंगःत मध्ये श्रेष्ठम्ह खः । हे उक्कुसराज ! जि छ्गु शरणय् वयाम्ह खः । लोभी जंगली मनूतय्सं जिमि मचातय्त नयेत स्वया च्वन । छ् जिमि सुखया कारण जुया ब्यू ।”

उक्कुसराजं इमायात “रयाये म्वाः” धया आश्वासन बिल अले स्वपुगु गाथा धाल –

“मित्तं सहायञ्च करोन्ति पण्डिता, काले अकाले सुखमेसमाना ।
करोमि ते सेनक एतमत्थं, अरियो हि अरियस्स करोति किच्चन्ति” ॥

“पण्डितपिसं इलय् ब्यलय् सुखायागु आशा याना हे मित्र-सहायक (पासा) दय्कीगु खः । हे इमा ! जिं छ्गु थ्व ज्या याना बिये । आर्य हे आर्ययागु ज्या याना बिइ ।”

वं वयाके न्यन – “छ्दय् पासा ! छु जंगली मनूत सिमाय् गया वःगु ला ?” “आः तक ला मगःनि, नकतिनि मिप्वाः दय्का च्वन ।” अथेसा छ् तुरन्त हँ, जिमि सहासिकायात आश्वासन ब्यू, ‘जि वया च्वंगु दु’ धका धा । वं अथे हे यात । उक्कुसराज नं वना कदम्ब वृक्षया लिक्कसं तुं जंगली मनूतय्सं सिमाय् गया च्वंगु स्वस्वं छ्मा सिमा फुसय् च्वं च्वन । छ्म्ह जंगली मनू सिमाय् थहाँ वना स्वय् थ्यनिथें च्वंबले व पुखुली कुहाँ वना पपूति व म्हुतुइ लः कया हया मिप्वालय् प्वंका बिल । मिप्वाः सित । जंगली

मनुखं “ध्व व वया मस्तयूत नये” धका बिचाः याना सिमां कुहाँ वल अले हानं मिप्वाः च्याका थहाँ वन । उक्कुसं हानं स्याना बिल । थुकथं च्याका थहाँ वनी अले च्वय् थ्यनेवं स्याना वियेगु यायां बाचा जुल । व आपालं त्यान्हु चाल । प्वाःया क्वय् च्वंगु छ्चंगु सालुया वने धुंकल, अले मिखा नं ह्याउँसे च्वना वये धुंकल । ध्व खना पोथीम्ह इमां थः भातयात धाल – “स्वामी ! उक्कुसराज तःसकं त्यानुइ धुंकल । वयात भतिचा आराम बिइया नितिं वना कच्छपराज (कापलि) यात धाः हूँ ।” वं वयागु खँ न्यना उक्कुसयाथाय् वना गाथाद्वारा धाल –

“यं होति किच्चं अनुकम्पकेन, अरियस्स अरियेन कतं तयीदं ।
अत्तानुरक्खी भव मा अडहि, लच्छाम पुत्ते तपि जीवमाने’ति” ॥

“गुम्ह दयालुम्हं याये बहःगु ज्या खः, व छ् आर्य आर्यया नितिं याना बिल । आः छं थःगु रक्षा या । थःत अप्वः छ्वयेका सास्ति याये मते । छ् म्वाना च्वंतले जिमित जिमि (मेपिं) काय्पिं दइतिनि ।”

वं वयागु खँ न्यना सिंहनाद यायां न्यापुगु गाथा धाल –

“तवेव रक्खावरणं करोन्तो, सरीरभेदापि न सन्तसामि ।
करोन्ति हेके सखिनं सखारो, पाणं चजन्ता सतमेस धम्मो’ति” ॥

“छ्मिगु रक्षा यायां यदि जिगु शरीर फुना वंसां जित त्राश मदु । पासां पासापिनि नितिं थये याये माःगु जुया च्वन । थःगु ज्यान समेत पाना बिइगु सत्पुरुषपिनिगु धर्म हे खः ।”

खुपुगु गाथा जुलसा शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका वयागु प्रशंसा यायां आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

“सुदुक्करं कम्ममकासि, अण्डजायं विहङ्गमो ।
अत्थाय कुररो पुत्ते, अड्हरत्ते अनागते’ति” ॥

“उक्कुसराज भंगः नं इमाया काय्पिनि नितिं बाचा ईतक परिश्रम याना तःसकं थाकुगु दुष्कर ज्या यात ।”

इमां नं “पासा उक्कुस ! पलख आराम कया बिज्याहूँ” धया, कापलेयाथाय् वन अले वयात कन । कापले धाल – “पासा ! छाया वयागु ?” थज्यागु खतरा जुया च्वन, उक्कुसराजं प्रथम यामं निसें परिश्रम यायां दुःख कष्ट सिया च्वन, उकिं जि छ्थाय् वयाम्ह खः” धया न्हेपुगु गाथा धाल –

“चुतापि हेके खलिता सकम्मुना, मित्तानुकम्पाय पतिट्ठहन्ति ।
पुत्ता ममट्ठा गतिमागतोस्मि, अत्थं चरेथो मम वारिचरा’ति” ॥

“गुलिं गुलिसिनं थःत हानि जूसां नं पासापिनिगु ग्वाहालि याना बिया च्वनी । जिमि काय्पिं दुःखकष्टय् लाना च्वन । जि छ्गु शरणय् वया च्वना । हे कापले ! जिगु हित या ।”

वयागु खँ न्यना कापले मेगु गाथा धाल –

“धनेन धज्जेन च अत्तना च, मित्तं सहायज्व करोन्ति पण्डिता ।
करोमि ते सेनक एतमत्थं, अरियो हि अरियस्स करोति किच्च’न्ति” ॥

“पण्डितपिसं धनधान्य व थःत थःहं त्याग याना नं मित्र व सहायक दय्कीगु जुया च्वन । हे इमा ! जिं छ्गु ध्व ज्या याना विये, आर्य हे आर्यया ज्या याना बिइगु खः ।”

भतिचा उखे च्वं च्वंम्ह काय्म्हं बौया वचन न्यना वं विचाः यात - “जिमि बौनं दुःख मसिइमा, जिं बौया ज्या याना बिये ।” वं गुपुगु गाथा धाल -

“अप्पोस्सुक्को तात तुवं निसीद, पुत्तो पितु चरति अत्थचरियं ।
अहं चरिस्सामि तवेतमत्थं, सेनस्स पुत्ते परितायमानो’ति” ॥

“तात ! छं धन्दा मकासे च्वना च्वं । कायं बौया ज्या याना बियेमाः । जिं इमाया काय्पिन्त बचे याना बिये, छंगु ध्व ज्या याना बिये ।”

बौम्हं वयात गाथाद्वारा धाल -

“अद्दा हि तात सतमेस धम्मो, पुत्तो पितु यं चरे अत्थचरियं ।
अप्पेव मं दिस्वान पवइकायं, सेनस्स पुत्ता न विहेठयेय्यु’न्ति” ॥

“तात ! निश्चय नं ध्व ‘कायं बौयागु ज्या याना बिइगु’ सत्पुरुषपिनिगु धर्म खः । अथेनं जिगु तःग्वारागु म्ह खना जंगली मनूतय्सं इमाया मस्तयत्त कष्ट बिये फइ मखु ।”

थुलि धया तःधिकम्ह कापलें वयात बिदा बिया - “पासा ! ग्याये मते । छ वना च्वं । जि लिपा वये ।” व लखय् कुहाँ वना ध्याचः भतिचा मुंका द्वीपय् वना मि स्याना बिल । जंगली मनूतय्सं बिचाः यात - “भीत इमाया मस्त छु यायेत ? ध्व कांम्ह कापलेयात पुइका स्याना बिये । ध्व भी सकसितं गा नं गाइ ।” इमिसं लता गुंखि कया हया खिपतं चित अले फिना तःगु भ्वाथःगु वसतं वयात उखें थुखें चिना बिल । अथेनं उम्ह कापलेयात फारा पुइके मफुत । कापलें इमित साला यंका तःजाथाय् लखय् क्वफाये यंकल । इपिं नं कापलेया लोभं वलिसें तुं क्वब्बां वन । इमिगु प्वाथय् लः दुहाँ वन । इपिं दुःखी जुया लखं पिहाँ वल अले “भो ! छम्ह उक्कुस भंगलं बाचातक मिप्वाः स्याना बिल, आः ध्व कापलें भीत लखय् क्वफाना लः त्वंका बिल अले भीपिं प्वाः तःगोपिं (महोदर बने) याना बिल । भीसं हानं मि च्याकेगु अले चोतुइया वयेवं इमाया मस्त नयेगु” धका मि न्वय्का मि च्याकेगु ज्या यात । पोथी इमां धाल - “स्वामी ! थुमिसं गुगुं इलय् भी मस्तयत्त नया वनिगु हे जुल । थः पासा सिंहयाथाय् हूँ” धका धायेवं च्वनिसें क्वथ्यंकः वृत्तान्त खँ न्यंका भिंछपुगु गाथा धाल -

“पसू मनुस्सा मिगवीरसेट्ट, भयट्टिता सेट्टमुपब्बजन्ति ।
पुत्ता ममट्टा गतिभागतोस्मि, त्वं नोसि राजा भव मे सुखाया’ति” ॥

“हे मृग वीर्यं श्रेष्ठ (पशुतमध्ये कुतः यायेगुलि श्रेष्ठम्ह) सिंह ! गुलि नं पशुत व मनूत दु, इपिं भयं त्रस्त जुइबले (छपिं) श्रेष्ठयाथाय् वइ । काय्पिसं सास्ति नया च्वन । जि छंगु शरणय् वयाम्ह खः । छ जिमि जुजु खः । जिमिगु सुखया नितिं जुया ब्यु ।”

ध्व खँ न्यना सिंहं गाथाद्वारा धाल -

“करोमि ते सेनक एतमत्थं, आयामि ते तं दिसतं वधाय ।
कथञ्चि विञ्जू पहु सम्पजानो, न वायमे अत्तजनस्स गुत्तिया’ति” ॥

“हे इमा ! जिं छंगु ध्व ज्या याना बिये । वा, छंम्ह शत्रुतय् पुचःयात हत्या यायेया नितिं नु । गुम्ह सःस्युम्ह खः, वं थः समानपिनिगु रक्षाया नितिं छाया प्रयास मयायेगु ?”

थुलि धया वयात बिदा बिया “छ वना काय्पिंत सान्त्वना बिया च्वं ।” सिंह मणिवर्णगु लखं प्याका वल । जंगली मनूतय्सं व वया च्वंगु खना बिचाः यात – “उक्कुसं भीगु मिप्वाः स्याना बिल, कापले भीगु पुना तयागु भ्वाथः नं त्वका यंकल, आः ला भीपिं फुत, सिंहं भीत स्याइगु जुल ।” इपिं मृत्यभययागु कारणं उखें थुखें बिस्सुं वन । सिंह वःबले सिमाक्वय् सुं मखन । वयाथाय् उक्कुस, कापले व इमा वल अले वयात प्रणाम यात । वं इमित मैत्रीया महात्म्य कन । अले आवंलि अप्रमादी जुया मैत्री धर्मयात अखण्डरूपं पालन याना च्वं धया (अनं) वन । इपिं नं थथःगु थासय् लिहाँ वन । पोथीम्ह इमां थः काय्पिंत स्वया “पासापिनि कारणं जिमि काय्पिं दत” धका बिचाः याना सुखपूर्वक च्वना च्वंगु इलय् इमालिसे खँहाबल्हा यायां मित्र-धर्मयात प्रकाशित याइगु खुपु गाथात धाल –

“मित्तञ्च कयिराथ सुहृदयञ्च, अयिरञ्च कयिराथ सुखागमाय ।
निवत्थकोचोव सरोभिहन्त्वा, मोदाम पुत्तेहि समङ्गिभूता ॥

“सकमित्तस्स कम्मेन, सहायस्सापलायिनो ।
कूजन्तमुपकूजन्ति, लोमसा हृदयङ्गमं ॥

“मित्तं सहायं अधिगम्म पण्डितो, सो भुज्जती पुत्त पसुं धनं वा ।
अहञ्च पुत्ता च पती च मय्हं, मित्तानुकम्पाय समङ्गिभूता ॥

“राजवता सूरवता च अत्थो, सम्पन्नसखिस्स भवन्ति हेते ।
सो मित्तवा यसवा उगतत्तो, अस्मिधलोके मोदति कामकामी ॥

“करणीयानि मित्तानि, दलिहेनापि सेनक ।
पस्स मित्तानुकम्पाय, समग्गम्हा सजातके ॥

“सूरेन बलवन्तेन, यो मित्ते कुरुते दिजो ।
एवं सो सुखितो होति, यथाहं त्वञ्च सेनका’ति” ॥

“पासा दयेकि, सहायकपिं दयेकि । आर्य आर्य दय्केगु ज्या यायेमाः । गथे कवच धारण याना तःम्ह बाणं बचे जूथें भीपिं काय्पिंलिसें तुं सुखपूर्वक च्वं च्वना ।”

“बिस्सुं वनी मखुपिं पासापिनिगु पराक्रमं भीपिं भंगःत मधुर स्वरं सः पिकया न्ह्याइपुक हाला च्वना ।”

“पासापिनिगु ग्वाहालि दया पण्डितम्हं काय्, पशु वा धन दयकी । जिं, काय्पिं व थः भात – जिपिं पासापिनिगु कृपां छथासय् मुना च्वने खन ।”

“गुम्ह जुजु पासा दुम्ह जुइ, शूरम्ह जुइ, वया अर्थ सिद्ध जुइ । गुम्हसियाके मित्रधर्म दइ, वयाके थुपिं दइ । हे कामकामी ! गुम्ह पासा दुम्ह खः, व यशस्वीम्ह खः, गुम्ह श्रीमानम्ह खः, वं थुगु लोकय् आनन्द काइ ।”

“हे इमा ! गरीबम्ह जूसां नं वं पासापिं दयेका च्वनेमाः । का स्व, पासापिनिगु कृपां हे जिपिं मस्तलिसे न्ह्याइपुक मुना च्वनागु ।”

“हे इमा ! गुम्हसिनं बल दुम्ह व शूर वीरम्हलिसे मैत्री (सम्बन्ध) तयाच्चनी, व अथे हे सुखी जुया च्वनी गथे छ व जि ।”

थुकथं वं खुपु गाथाद्वारा मित्रधर्मयागु प्रशंसा यात । इपिं सकलें पासापिं म्वाना च्वंतले अखण्डरूपं मित्रधर्मयागु पालन याना च्वन अले यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक उम्ह कलाया कारणं सुख स्यूगु मखु, न्हापा नं सुख स्यूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् इमा व वया जहानम्ह इमा आःयापिं कलाभात खः, काय्म्ह कापले राहुल, बौम्ह मौद्गल्यायन, उक्कुस सारिपुत्र, अले सिंह जुलसा जि हे खः ।

- * -

४८७. उद्दालक जातक

“खराजिना जटिला पङ्कदन्ता...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगीम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं थपाय्सनागु नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रव्रजित जुया नं प्यथी (चतु) प्रत्ययया नितिं स्वथी प्रकारं ढोंगी याना च्वन । उकियात निन्दा यायां भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मानपिं ! फलानाम्ह भिक्षु थपाय्सनागु कल्याणकारी बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुया नं ढोंगी जुया जीविका हना च्वन ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थ्व आः जक ढोंगी जूगु मखु, न्हापा नं ढोंगीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया पुरोहित जुल, पण्डितम्ह, मेधावीम्ह । व छन्हुया दिनय् उद्यान क्रीडाया नितिं वन अले अन छम्ह बांलाम्ह वेश्या (गणिका) यात खना वलिसे आसक्त जुया सहवास यात । उकिं याना व प्वाथय् दत । थः प्वाथय् दुगु खँ सिइका वं वयात धाल - “स्वामी ! जि प्वाथय् दत । मचा बुल धायेवं नां छुइ माली । जिं ‘आर्यक’ नां छुये मास्ति वः ।” पुरोहितं बिचाः यात - ‘वेश्याया लं दुम्हसित कुलया नां बिइ जी मखु’, उकिं वं धाल - “भद्रे ! थ्व फय्या चोट फया च्वंम्ह सिमा खः । थ्वया नां खः उद्दाल । थनं दइम्ह जुया थ्वया नां उद्दालक तया ब्यु ।” वं वयात थःगु अंगू छपाः बिया धाल - “यदि म्हचाय् बुल धाःसा वयात ल्हयू, यदि काय् बुल धाःसा तःधिक जुइवं जित् क्यने हति ।” लिपा जूबले वया काय् बुल । वयागु नां उद्दालक तल । वं तःधिक जुइवं

मांयाके न्यन - “मां ! जिमि बा सु खः ?” “तात ! पुरोहित खः ।” यदि अथे खःसा वेद स्यना काये धया मांयाके च्वंगु अंगू व आचार्य भाग ज्वना वना तक्षशिला थ्यंकः वन । अन प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् विद्या सय्का सिद्धिका च्वंगु इलय् वं अन तपस्वीपिनिगु बथां (परिषद्) खन । वं बिचाः यात - “ध्वयाके श्रेष्ठगु विद्या दयेमाः । उकियात स्यना काये माल ।”

विद्याया लोभं व प्रव्रजित जुल । अले वयात सेवा सुश्रुषा याना धाल - “आचार्य ! छपिसं थः सःगु विद्या जित नं स्यना बिज्याहुँ ।” वं थः गथे सःगु खः अथे हे स्यना बिल । न्यासः तपस्वीपिंमध्ये सुं छम्ह नं वथे प्रज्ञावान्म्ह मदुगु जुया च्वन । व इपिंमध्ये दकसिबे प्रज्ञावान्म्ह खः । इपिं सकलें मुना वयात हे “आचार्य” पद बिल । वं इमिके न्यन - “पासापिं ! छपिं न्ह्याबलें फलमूल ननं जंगलय् जक च्वनेपिं जुइगु लाकि बस्ती छु वने मखुला ?”

“मारिष ! मनूतयसं दान बिद्या दानानुमोदन याकी । धर्मकथा कंके बिइ अले प्रश्न नं न्यनी । जिपिं थुजागु भय खना अन मवनागु खः ।”

“पासापिं ! यदि चक्रवती जुजु हे जूसां नं छिमिसं जित ब्वना यंका न्ह्योने तथा ब्यु । वलिसे खँल्हाबल्हा यायेगु जिम्मा जिगु जुल । छपिं ग्याये म्वाः ।” व इपिंलिसे चारिका यायां छसिकथं वाराणसी थ्यंकः वन । अन राजोद्यानय् च्वना, कन्हेखुन्हु सकलें ब्वना धवाखासी च्वंगु गामय् भिक्षाटन वन । मनूतयसं आपालं दान बिल । तपस्वीपिं हानं कन्हेखुन्हु नगरय् दुहाँ वन । मनूतयसं महादान बिल । ‘उद्दालक तपस्वी दानानुमोदन याः, मङ्गल प्रवचन याः, न्ह्यसःया लिसः नं ब्यु’ धका मनूतयसं श्रद्धा तथा आपालं वस्तुत बिइ हल । नगर छगुलिं हैला खैला जुल - “पण्डितम्ह, गणशासक, धार्मिक तपस्वी” वल धका । जुजुयात नं थुगु खँ जानकारी बिल । जुजुं न्यन - “इपिं गन च्वं च्वंगु दु ?” लिसः वल “उद्यानय् ।” “ज्यू, थौं वयागु दर्शन यायेत वने माली ।” सुं छम्ह वना उद्दालकयात धाःवन - “जुजु वइगु दु । थुजाम्ह ऐश्वर्यशालीम्हसित छन्हु छको लय्ताय्के फत धाःसा जीवनकाःछियात गाइ ।”

“आचार्य ! छु याये माल ?”

“छपिंमध्ये गुलिसिनं वगुलि व्रत (छचनं चुया च्वनेगु) या । गुलिसिनं पुतुं च्वनेगु या । गुलिं कया लासाय् दचना च्वं । गुलिं लखय् च्वना च्वं । गुलि गुलिसिनं उखें थुखें च्वना मन्त्र जप यायेगु याना च्वं ।” इमिसं नं अथे हे याना च्वन । थः स्वयं च्याम्ह भिम्ह पण्डितवादीपिं ब्वना सफू दिकेगु थासय् सफू तथा शिष्यपिसं छचालं मुंका, लाया तःगु आसनय् फेतुना च्वन । उगु इलय् जुजु पुरोहितयात ब्वना राजकीय सम्मानसाथ भव्यतालं अन सवारी जुल अले इपिं मिथ्यातप याना च्वंगु खना थुपिं नरकभयं मुक्तपिं खः धका भाःपिया लय्ताल । जुजु उद्दालकयाथाय् वन, कुशलक्षेमया खँ न्यना छखेलिकक फेतुत । वं लय्ताया थःम्ह पुरोहितलिसे खँल्हाबल्हा यासे न्हापांगु गाथा धाल -

“खराजिना जटिला पङ्कदन्ता, दुम्भखरूपा ये मन्तं जप्पन्ति ।

कच्चिन्नु ते मानुसके पयोगे, इदं विदू परिमुत्ता अपाया’ति” ॥

“गुपिं थुपिं क्वाचुगु चलायागु छचंगुतिं भुना तःपिं, जटा लहिना तःपिं, फोहरगु वा दुपिं, भद्दागु ख्वाःपाः दुपिं, मन्त्र जप यानाच्वंपिं खः, हे आचार्य ! छु थुपिं मनुष्य-कर्तव्य याना थुगु ज्ञानं अपाय दुर्गतिं (भयं) मुक्त जूपिं खः ला ?”

जुजुयागु खँ न्यना पुरोहितं ‘थुम्ह जुजु अयोग्यगु थासय् श्रद्धावान्म्ह जुल’ थन न्वं मवासे सुम्क च्वनेगु उचित जुइ मखु धका बिचाः याना निपुगु गाथा धाल -

“पापानि कम्मनि करेथ राज, बहुस्सुतो चे न चरेय्य धम्मं ।
सहस्सवेदोपि न तं पटिच्च, दुक्खा पमुच्चे चरणं अपत्वा’ति” ॥

“हे महाराज ! यदि बहुश्रुत दुपिं जुया नं धर्माचरण मयात धाःसा सहस्र वेद ज्ञान दुपिं जूसां
आचरण मदुपिं जुल धाःसा थःगु वेद-ज्ञानया कारणं जक दुःखं मुक्त जुइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना उद्दालक ऋषिं बिचाः यात - “जुजु गुलि गुलि ऋषिपिनिगु परिषद्पिनि प्रति
श्रद्धावान् जुल, उलि हे थुम्ह ब्राह्मण अति हारांम्ह द्रव्हैया त्वाथलय् कथिं दायेथें याना जुया च्वन, नयेत ठीक
याना तःगु भुइ फोहर तथा बिइथें याना जुल । जिं थ्वलिसे खँ ल्हाये माल ।” वं वलिसे खँल्हाबल्हा यासे
स्वपुगु गाथा धाल -

“सहस्सवेदोपि न तं पटिच्च, दुक्खा पमुच्चे चरणं अपत्वा ।
मज्जामि वेदा अफला भवन्ति, ससंयमं चरणज्जेव सच्च’न्ति” ॥

“द्वःच्छिगू वेद-ज्ञान दःसा नं धर्माचरण मयायेकं यदि उगु वेद-ज्ञानया कारणं दुःखं मुक्त जुइ मखु
धयागु खःसा जिं मती तथा, वेद निष्फल खः, संयमं युक्तगु छगू मात्र आचरण हे सत्य खः ।”

अनंलि पुरोहितं प्यपुगु गाथा धाल -

“न हेव वेदा अफला भवन्ति, ससंयमं चरणज्जेव सच्चं ।
कित्तिञ्चि पप्पोति अधिच्च वेदे, सन्ति पुणाति चरणेन दन्तो’ति” ॥

“जिं वेदयात निष्फल मधया । संयमं युक्तगु धर्माचरण ला सत्य हे खः । वेद सःम्ह कीर्तिस थ्यंकः
वनी । धर्माचरणं युक्त जूम्ह संयमी मनुखं शान्ति (निर्वाण) दय्का काइ ।”

वयागु खँ न्यना उद्दालकं बिचाः यात - “जि थ्वया विरोधी जुया च्वने मफु । ‘छंम्ह काय् खः’
धायेवं स्नेह मयाइपिं सुं दइ मखु । जिं थ्वयात छं काय् धका कने ।” वं न्यापुगु गाथा धाल -

“भच्चा माता पिता बन्धु, येन जातो सयेव सो ।
उद्दालको अहं भोतो, सोत्तियाकुलवंसको’ति” ॥

“मांबौ व थःथितिपिं, बन्धु बान्धवपिनि भरण पोषण यायेमाः । गुकिया पाखें सुं गुम्ह उत्पन्न
जुइगु खः, व व हे जुइगु जुयाच्वन । जि छःपिनि हे श्रोत्रिय कुलवंशीयाम्ह उद्दालक खः ।”

“छु छ पक्का नं उद्दालक खः ला ?”

“खः ।”

“छिमि मांयात छगू चिं बिया तथागु दु, व गन दु ?”

“थ्व का, ब्राह्मण !” धया वं वयागु ल्हातय् अंगू तथा बिल । ब्राह्मणं अंगू म्हसिइका “पक्का नं छ
ब्राह्मण खः, अथेनं छु छं ब्राह्मण धर्म स्यूला ?” धया ब्राह्मणधर्म न्यन्यं खुपुगु व न्हेपुगु गाथा धाल -

“कथं भो ब्राह्मणो होति, कथं भवति केवली ।
कथञ्च परिनिब्बानं, धम्मडो कित्ति वुच्चती’ति” ॥

“निरंक्त्वा अग्गिमादाय ब्राह्मणो, आपो सिज्जं यजं उस्सेति यूपं ।
एवंकरो ब्राह्मणो होति खेमी, धम्मे टितं तेन अमापरियिसू’ति” ॥

“भो ! ब्राह्मण गुकथं जुइ ? केवली गुकथं जुइ ? परिनिर्वाण प्राप्तम्ह गुकथं जुइ ? अले सुयात धर्मय् प्रतिष्ठितम्ह धका धाइ ?”

“निरन्तर (यज्ञ) अग्नि कया ब्राह्मणं लः हाहा (अभिसिञ्चन) याना यज्ञया नितिं थां (खम्बा) थनी । थथे याइम्ह ब्राह्मणयात कल्याण जुइ । थुकिं याना हे वयात धर्मय् स्थित जूम्ह धाइ ।”

थ्व खँ न्यना पुरोहितं वं कंगु ब्राह्मणधर्मयात निन्दा यायां च्यापुगु गाथा धाल -

“न सुद्धि सेचनेनत्थि, नापि केवली ब्राह्मणो ।
न खन्ती नापि सोरच्चं, नापि सो परिनिब्बुतो’ति” ॥

“लखं अभिसिञ्चन आदि यायेवं शुद्धि जुइ मखु, ब्राह्मण केवली नं जुइ मखु, क्षमा प्राप्तम्ह नं जुइ मखु, वयाके संयम नं मद्दु, हानं परिनिर्वाण जूम्ह नं जुइ मखु ।”

अनंलि उद्दालकं ‘यदि अजाम्ह ब्राह्मण जुइ मखुसा, गजाम्ह जुइ ?’ न्यन्यं गुपुगु गाथा धाल -

“कथं सो ब्राह्मणो होति, कथं भवति केवली ।
कथञ्च परिनिब्बानं, धम्मदो किन्ति वुच्चती’ति” ॥

“भो ! ब्राह्मण गुकथं जुइ ? केवली गुकथं जुइ ? परिनिर्वाण प्राप्तम्ह गुकथं जुइ ? अले सुयात धर्मय् प्रतिष्ठितम्ह धका धाइ ?”

पुरोहितं वयात कनेत मेगु गाथा धाल -

“अखेत्तबन्धू अममो निरासो, निल्लोभपापो भवलोभखीणो ।
एवंकरो ब्राह्मणो होति खेमी, धम्मे टितं तेन अमापयिंसू’ति” ॥

“गुम्हसियाके वुँ आदि मद्दु, सुं बन्धु बान्धव मद्दु, गुम्हसिया सुयाकेँ ममता दइ मखु, गुम्हसिया छुं चीजया आशा मद्दु, गुम्हसियाके पापलोभ दइ मखु, संसारया लोभ मद्दुम्ह जुल धाःसा थजाम्ह ब्राह्मण जुइ । थथे याःम्हसिया कल्याण जुइ, थथे याःम्हसियात धर्मय् स्थित जूम्ह धाइ ।”

अनंलि उद्दालकं गाथा धाल -

“खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा, सुद्धा चण्डालपुक्कुसा ।
सब्बेव सोरता दन्ता, सब्बेव परिनिब्बुता ।
सब्बेसं सीतिभूतानं, अत्थि सेय्योथ पापियो’ति” ॥

“क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, चण्डाल व पुक्कुसादि सकलें दान्तापिं व सकलें परिनिर्वाण प्राप्तपिं जुइगु जुया च्वन । छु सकलें शान्त जूपितं कल्याण जुइला ? छु सुयातं मभिं जुइलाकि जुइ मखु ?”

“अर्हत्त्व प्राप्त जुइवं थजात क्वजात दइ मखु” धयागु खँ क्यनेत ब्राह्मणं गाथाद्वारा धाल -

“खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा, सुद्धा चण्डालपुक्कुसा ।
सब्बेव सोरता दन्ता, सब्बेव परिनिब्बुता ।
सब्बेसं सीतिभूतानं, नत्थि सेय्योथ पापियो’ति” ॥

“क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, चण्डाल व पुक्कुसपिं सकलें (यदि) संयम जुल, दान्त जुल अले परिनिर्वाण प्राप्त जुल धाःसा सकसियां कल्याण हे जुइ, मभिं जुइ मखु ।”

वयात निन्दा यायां उद्दालकं निपु गाथात धाल -

“खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा, सुद्धा चण्डालपुक्कुसा ।
सब्बेव सोरता दन्ता, सब्बेव परिनिब्बुता ॥

“सब्बेसं सीतिभूतानं, नत्थि सेय्योथ पापियो ।
पनट्टं चरसि ब्रह्मञ्जं, सोत्तियाकुलवंसत'न्ति” ॥

“क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य, शूद्र, चण्डाल व पुक्कुसत - थुपिं सकलें सयमी, दान्त व परिनिर्वाण प्राप्त जुया वन, सकलें शान्ति अवस्थाय् ध्यन, भिं मभिं धयागु छुं मंत धाःसा ला श्रोत्रीय वंश व ब्राह्मणपिं खतम हे जुल नि ।”

वयात पुरोहितं उपमा बिया खें थुइकेत निपु गाथात धाल -

“नानारत्तेहि वत्थेहि, विमानं भवति छादितं ।
न तेसं छाया वत्थानं, सो रागो अनुपज्जथ ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यदा सुज्झन्ति माणवा ।
ते सजाति पमुञ्चन्ति, धम्ममञ्जाय सुब्बता'ति” ॥

“धीधी प्रकारया अनेक कथंया वस्त्रं विमान समाये याना तःसां उकिया किचलय् अन (रंग) खने दइ मखुथे हे तुं, मनूतय् पुचलय् गबले मनू शुद्ध जुइ अबले इपिं धर्मयात सःस्यूपिं भिंगु आचरण दुपिं थःगु जातित्त्वं मुक्त जुया वनी ।”

उद्दालकं वयात बुके मफया हत-प्रभ जुया फेतुत । अनंलि ब्राह्मणं जुजुयात धाल - “महाराज ! थुपिं सकलें ढोंगीपिं खः । थुपिं सकल जम्बुद्वीपयात ढोंगी याना हे स्यंका विइ । उद्दालकयात गृहस्थ याना उप-पुरोहित याना ब्यु । मेपित नं गृहस्थ याना ढाल व शस्त्र बिया थः सेवक (मिलिटरी) दय्का ब्यु ।” “आचार्य ! ज्यु” धया जुजुं नं अथे हे याना बिल । इपिं जुजुया सेवा याना च्वच्चं हे (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं व ढोंगीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् उद्दालक ढोंगीम्ह भिक्षु खः, जुजु आनन्द खः । पुरोहित जुलसा जि हे खः ।

- * -

४८८. भिस जातक

“अस्सं गवं रजतं जातरूपं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धनया खँ कुस जातक (जा. नं. ५३१) स वइतिनि । उगु इलय् शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थें उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ला ?” “भन्ते ! धात्थें खः ।” “छुया कारण्य् ?” “भन्ते ! कामरागया कारणं ।” “भिक्षु ! थुजागु नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रव्रजित जुया नं छु छाय् कामरागया कारण उद्विग्न चित्तम्ह जुयागु ?” पुलां पिं पण्डितपिंसं बुद्ध उत्पन्न मजूनिगु इलय् पिनेया प्रव्रज्या ग्रहण याना लोभ व कामुकताया कारणं उत्पन्न जूगु संज्ञायात शपथ ग्रहण याना पा फय्का मदय्का छूवत” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व चैय्गू करोड धन दुम्ह महा ऐश्वर्यशाली ब्राह्मणया काय् जुया जन्म जुल । वयागु नां तल महाकञ्चनकुमार । व न्यासिवने सःबले मेम्ह छम्ह कायं जन्म काल । वयागु नां उपकञ्चनकुमार तल । थुकथं छसिंकथं न्हेम्ह काय्पिं दत । दकले चिधिकम्ह कान्छिम्ह म्हाचाय् छम्ह दत । वयागु नां कञ्चनदेवी तल । महाकञ्चनकुमार तःधिक जुइका तक्षशिला वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । वया मांबौपिंसं वयात गृहस्थी दय्केगु ता तुना धाल- “थः समान जातिकुलं म्हाचाय्मचा हये त्यना । आः छं छें बसे या ।”

“मांबापिं ! जित छें बसे याना च्वने माःगु मदु । जित भव स्वंगुलिं मिं च्याना च्वंगु, भयानक बन्धनागारथें च्वं, फोहर वांछवयेगु थाय्थें घौ चाः, जिं म्हागसय् नं मैथुनधर्मयागु सेवन मयाना, छिमि मेपिं नं काय्पिं दु, इमित छें बसे यायेत धा ।”

वयात तःकोमिच्छ हे धाल । वया पासापित धाय्के बिल । अथेनं वं खँ मन्यं । अनंलि वया पासापिसं न्यन - “पासा ! छं छुकिया आशा याना कामभोगयागु आशा मयानागु ?” वं इमित नैष्कर्म्ययागु खँ कन । वयागु खँ न्यना मांबौपिंसं मेपिं काय्पित सःतल । इमिसं नं इच्छा मयाः । कञ्चनदेवी नं इच्छा मयाः । लिपा मांबौपिं सिना वन । महाकञ्चन पण्डितं मांबौपिनिप्रति याये माःगु याना चैय्गू करोड धनं दरिद्र व लँ जुवातय्त् महादान बिल । हानं खुम्ह किजापिं छम्ह केहें, छम्ह च्यो, छम्ह भ्वाती व पासा छम्ह ब्वना महान् अभिनिष्क्रमण याना हिमालयय् प्रवेश यात । इपिं अन पलेस्वां पुखू लिक्क न्ह्याइपुगु भूमि प्रदेशय् आश्रम दय्का प्रव्रजित जुया वनयागु फलमूलं (जीविका) हना च्वं च्वन ।

इपिं जंगलय् वनीबले नं नापं वनेगु यात । गन छम्हसिनं फल व हः खन अन मेपितं नं सःतेगु यात । इपिं सकसिनं खंगु, कंगु, न्यंकेगु फलमूल मालेगु याना जुया च्वन । थये जूबले छगू गांया बथां मनूतथें (अर्थात् बजाःथें) जुल । अनलि आचार्य महाकञ्चन तपस्वी विचाः यात - “जिमिसं चैय्गू करोड धन त्वःता वया प्रव्रजित जुया नं आः फलाफलया नितिं थुकथं लोभी जुया चाःहिला जुयेगु जिमि नितिं उचित मजू । आवलि जिं हे फलाफल कया हया बिये ।” वं आश्रमय् लिहाँ वया सकसितं सःतल अले सकसितं न्यंका धाल - “छिपिं थन हे च्वना श्रमणधर्म या । जिं हे फलाफल कया हये ।” अनलि उपकञ्चन आदिपिसं धाल - “आचार्य ! जिपिं छपिनिगु कारणं प्रव्रजित जुयापिं खः । छपिं थन हे श्रमणधर्म पालन याना विज्याहुँ । जिमि केहें नं थन हे च्वना च्वनी । भ्वातिनी नं थन हे तया ति । जिपिं च्याम्ह पालंपाः याना फलाफल कया हये । छपिं स्वम्हसित पाः वइ मखु ।” इपिं सकसिनं थजागु कबूल यात । अबलेनिसें च्याम्हसिनं पालंपाः याना फलाफल हया बिल, मेपिसं थथःगु भाग कया, थथःपिं च्वनेगु थासय् लिहाँ वना पर्णकुटी वना च्वं वनेगु यात । म्वाःसा म्वाःसां मुना च्वने म्वालेमा धका गुम्हसिया पाः वल, वं फलाफल कया हया छगू प्यखेरं पःखा दुथाय् ल्वहँफाँटय् तया भिंछगू भाग थला तयेगु यात । अले गंया सः न्यना थःगु भाग कया यंका थःगु निवासस्थानय् वनेगु याना च्वन । मेपिं नं गंया सः न्यना पिने वया, सुयातं छलकपट मयासे, सगौरव वना थथःगु भाग कया थथःगु निवासस्थानय् यंका नया श्रमणधर्म याना च्वन । लिपा जूबले भिस (पलेस्वाँ दं) मुंका हया उकियात नया इमिसं घोर तपस्या यात । इमिसं इन्द्रिययात दमन याना योगाभ्यास यायां च्वं च्वन ।

इमिगु सदाचारयागु तेजं शक्रया भवन कम्प जुल । “थुपिं कामना मदुपिं ऋषिपिं खःला” धयागु खँय् शक्रयात शंका जुल । वं मती तल - “जिं थुपिं ऋषि जूगुया कारण परीक्षा याना स्वये माल ।” व थःगु प्रतापं बोधिसत्त्वयागु भागयात स्वन्हुतक लोप याना बिल । वं न्हापांगु दिंखुन्हु थःगु भाग मखंसेली ‘जित भाग तये ल्वःमन जुइ’ धका विचाः यात । कन्हेखुन्हु विचाः यात - “जिगु छुं दोष खने दत जुइ, उकिं जित माने याना भाग मतःगु जुइ ।” स्वन्हु खुन्हुया दिनय् वं सन्ध्या ईया गं थाना विचाः यात - “छु कारणं जित भाग मतःगु जुइ ? यदि जिके छु दोष दुगु जूसा जिं क्षमा फवने ।” सकलें मूं वया न्यन - “सुनां गं थाःगु ?” “तात ! जिं ।” “आचार्य ! छु कारणं ?” “तात ! म्हीग सुनां फलाफल हःगु ?” छम्ह दना वयात प्रणाम यात अले दना धाल - “आचार्य ! जिं ।”

“छं भाग तयाबले जित भाग तया ला ?”

“खः, आचार्य ! जिं आपा भाग तयागु दु ।”

“म्हीग सुनां हःगु ?”

मेम्ह दना वया प्रणाम यात अले धाल “जिं ।”

“जित लुमंकूला ?”

“छपिनिगु नितिं आपाः भाग तयागु दु ।”

“थौं सुनां हःगु ?”

मेम्ह दना वयात प्रणाम याना दन ।

“भाग तयाबले जित लुमंकूला ?”

“छपिनिगु नितिं आपा भाग तयागु दु ।”

“तात ! थनिं स्वन्हु दत जित भाग मदुगु । न्हापांगु दिंखुन्हु भाग मखनाबले भाग तःम्हसिया ल्वःमन जुइ, निन्हु खुन्हु जिके छुं दोष दत जुइ, थौं स्वन्हु दुखुन्हु जिगु छुं अपराध जुल धयागु जूसा छिमिके क्षमा फवने धका गं थाना मुंकागु खः । भिसया भाग तथा धका छिमिसं धाल, परन्तु जित भाग मदु । जिगु भाग सुनां नं खुया नल धयार्थं च्वना वल । कामभोग त्वःता प्रव्रजित जूपिसं आः केवल भिस खुया नयेगु धयागु तःच्चतं अनुचित खः । इमिसं वयागु खँ न्यना बिचाः यात - “अहो ! दुस्साहस !” सकसितं संवेग जुल । उगु आश्रमया फुसय् पुलांगु (जेष्ठ) सिमाय् च्वंम्ह देवतापिनि मूख्यम्ह देवता नं कुहाँ वया इपिं नापं तुं च्वंवल । सिइम्हथें जुया तामाशा क्यनेगुलिं दुःख कष्ट सह याये मफया थःगु थासं बिस्युं वया जंगलय् वया च्वंम्ह छम्ह किसि इलय् व्यलय् ऋषिपिनिगु बथानयात नमस्कार यायेत वइम्ह नं छखेलिक्क फेतू वल । शक्र नं ऋषिपिनिगु परीक्षा याना स्वयेत अदृश्य जुला छखेलिक्क दना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वया माहिलांम्ह किजा उपकञ्चन तपस्वी बोधिसत्त्वयात वन्दना याना मेमेपिंप्रति नं आदर क्यना न्यन - “आचार्य ! छु जिं मेपिनिगु खँ मल्हासे केवल थःगु जक निर्दोषता प्रमाणित याये फुला ?”

“खः, ज्यू ।”

वं ऋषिगणपिनि न्ह्योने दना “यदि जिं छपिनिगु भिस नयागु दुसा थजाम्ह जुइमा” धाधां पा फया थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“अस्सं गवं रजतं जातरूपं, भरियञ्च सो इध लभतं मनापं ।
पुत्तेहि दारेहि समङ्गि होतु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासी’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस (पलेस्वाँया दँ) खुया कयागु दःसा जित (वयात) सल, सा, द्रहँ, वह लुँ व बांलाम्ह कला दयेमा । व काय् कलापिं दुम्ह जुइमा ।” (अर्थात् थुपिं यःगु वस्तुलिसे बाये माःगु दुःख दुम्ह जुइमा ।)

वयागु खँ न्यना ऋषिगणपिसं न्हायपनय ल्हाः तथा - “मारिस ! आम्थे धाये मते । छंगु शपथ साप हे तःधंगु जुल ।” बोधिसत्त्वं नं धाल - “तात ! छंगु शपथ साप हे तःधंगु जुल । छ थःगु लाया तःगु आसनय् फेतु ।” वं शपथ ग्रहण यायेसाथं कया क्वसं च्वंम्ह किजां नं दना वया बोधिसत्त्वयात प्रणाम यात अले शपथ ग्रहण याना थःगु निर्दोषता प्रमाणित यायां निपुगु गाथा धाल -

“मालञ्च सो कासिकचन्दनञ्च, धारेतु पुत्तस्स बहू भवन्तु ।
कामेसु तिब्बं कुरुतं अपेक्खं, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासी’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जि (वं) काशीयागु माला व चन्दन धारण याये माःम्ह जुइमा । आपालं काय्पिं दुम्ह जुइमा । कामभोगप्रति तीव्र अनुरागीम्ह जुइमा ।”

थये शपथ ग्रहण यायेधुंका फेतुइवं मेमेपिसं नं थथःगु बिचाः कथं म्हातिं छपु छपु गाथा धाल -

“पहूतधञ्जो कसिमा यसस्सी, पुत्ते गिही धनिमा सब्बकामे ।
वयं अपस्सं घरमावसातु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“सो खत्तियो होतु पसह्कारी, राजाभिराजा बलवा यसस्सी ।
स चातुरन्तं महिमावसातु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“सो ब्राह्मणो होतु अवीतरागो, मुहुत्तनक्खत्तपथेसु युत्तो ।
पूजेतु नं रड्पती यसस्सी, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“अज्जायकं सब्बसमन्तवेदं, तपस्सिनं मज्जतु सब्बलोको ।
पूजेन्तु नं जानपदा समेच्च, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“चतुस्सदं गामवरं समिद्धं, दिन्नज्जिह सो भुज्जतु वासवेन ।
अवीतरागो मरणं उपेतु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“सो गामणी होतु सहायमज्जे, नच्चेहि गीतेहि पमोदमानो ।
सो राजतो व्यसन मालत्थ किञ्चि, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“यं एकराजा पथविं विजेत्वा, इत्थीसहस्सान ठपेतु अगं ।
सीमन्तिनीनं पवरा भवातु, भिसानि ते ब्राह्मण या अहासि ॥

“इसीनज्जि सा सब्बसमागतानं, भुज्जेय्य सादुं अविकम्पमाना ।
चरातु लाभेन विकत्थमाना, भिसानि ते ब्राह्मण या अहासि ॥

“आवासिको होतु महाविहारे, नवकम्मिको होतु गजङ्गलायं ।
आलोकसन्धि दिवसं करोतु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“सो बज्जतू पाससतेहि छब्भि, रम्मा वना निय्यतु राजधानिं ।
तुतेहि सो हज्जतु पाचनेहि, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासि ॥

“अलक्कमाली त्तिपुकण्णविद्धो, लट्ठीहतो सप्पमुखं उपेतु ।
सकच्छबन्धो विसिखं चरातु, भिसानि ते ब्राह्मण यो अहासी’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा आपालं धन्यधान्य दुम्ह जुइमा, बुँ दुम्ह यशस्वीम्ह जुइमा, कायपिं दुम्ह जुइमा, गृहस्थ जुइमा, धन दुम्ह जुइमा, जित (वयात) सकतां कामभोगत दयेमा । अले थःगु आयुपाखे स्वयेगु मयासे, छैय् च्वने दुम्ह जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा तँकुलुम्ह क्षेत्रिय जुइमा । जि (व) बलवानम्ह, यशस्वीम्ह, जुजुपिनि नं जुजु (महाराजधिराज) जुये दयेमा । जि (व) प्यंगू दिशाया पृथ्वीया मालिक जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जि (व) वीतराग मजुइम्ह जुइमा । मुहूर्त (साइत) व नक्षत्र माने याइम्ह जुइमा, जित (वयात) यशस्वी जुजुं सम्मान (पूजा) याःम्ह जुइ दयेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा वयात सकल लोकपिसं दक्व वेद क्वचायक ब्वनेधुंका नं जि (व) इमित अध्ययन याकीम्हं तपस्वी सभ्भे जुइमाः । (जित) वयात जनपदया सकसिनं मुना सम्मान याका च्वने दयेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जि (वं) वासवं व्यूथे जाःगु मनु, धान्य, सिं व लखं प्यंगू वस्तुकं युक्तगु समुद्धगु भिंगु गाँया उपभोग याये दयेमा । जि (व) वीतराग जुइ मखंक हे सिना वनेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जि (व) पासापिं मुंका प्याखँ स्वयेगुली, म्ये न्यनेगुली लयल्यतातां गामय् गां नायो जुइमा । वयात राज्यपाखे छुं नं कष्ट मदयेमा ।

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा व मिसा (जि) अजाम्ह बडामहारानी जुइ दयेमा गुम्ह छम्ह जक महाराजं दक्व पृथ्वीयात त्याका भिंखुद्धः मिसातय् अग्रणी (बडामहारानी) याना तय्के व्यु । भातपिनि मिसातमध्ये भिंम्ह मिसा जुइ दयेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा व मिसा (जि) मुना च्वंपिं ऋषिनीपिनि पुचलय् निश्चल जुया सवा दुगु भोजन याये दयेमा । लाभया नितिं मग्यासे खँ सय्कुं सय्कुं चाःहिला जुइम्ह जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जि (व) महाविहारय् नेवासिक भिक्षु जुइमा ।^{२३} कजङ्गल (गजङ्गल) नगरय् नवकर्मिक भिक्षु^{२४} जुइमा । अले न्हिच्छिया दुने छपाः हे जक तिकिइयाः दय्के फुम्ह जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जित (वयात) खुगू थासय् चिना यंकीम्ह जुया रम्यगु वनं राजधानी यंकीम्ह जुइमा अले केँ दुगु कथिं दाय्का च्वने माःम्ह जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! छंगु भिस खुया कयागु दःसा जिगु (वयागु) गःपतय् अलक माला (=गलः) दुम्ह जुइमा, न्हाय्पनय् भौलिं सुया तःम्ह जुइमा, व कथिं दाय्के माय्क सर्पया म्हुतुइ लायेमा अले क्वातुक खिपतं चिका दुवा दुवातय् चाःहिले माःम्ह जुइमा ।”

उपिं भिंस्वम्हसिनं थुकथं शपथ ग्रहण यायेवं बोधिसत्त्वं नं “लासा जिं हे स्यंकेगु खँ ल्हाम्ह जुल धका जित शंका मयायेमा” धका बिचाः याना “जिं नं शपथ याये” धाधां भिंप्पुगु गाथा धाल -

“यो वे अनडुवं नट्टन्ति चाह, कामेव सो लभतं भुञ्जतञ्च ।
अगारमज्जे मरणं उपेतु, यो वा भोन्तो सङ्गति कञ्चिदेवा’ति” ॥

हे ब्राह्मण ! गुम्हसिनं नाश मज्जुयात नाश जुल धका (खःसां मखुसां) धाल अथवा गुम्हसिनं छिपिं मध्ये सुं छम्हसित शंका यात धाःसा वं (जिं) गृहस्थी हे च्वना कामभोग लाभ याना उकीयात भोग यायां हे सिना वनेमा ।”

ऋषिपिंसं थुकथं शपथ यायेवं शक्रं थत थःम्हं तुं धाल “ग्याये म्वाः । जिं थुमिगु परीक्षा याना स्वयेत जक भिस लोप यानागु खः । थुपिं जुलसा ई फाना तःगुयातथेँ कामभोगयात नं निन्दा यायां शपथ ग्रहण याना च्वन । जिं इमिके कामयागु निन्दा यानागुया कारण न्यने माल ।” वं थत खने दय्कः वया बोधिसत्त्वयात प्रणाम यात अले न्यन्यं थुगु गाथा धाल -

“यदेसमाना विचरन्ति लोके, इड्डञ्च कन्तञ्च बहूनमेतं ।
पियं मनुञ्जं चिध जीवलोके, कस्मा इसयो नप्पसंसन्ति कामे’ति” ॥

हे ब्राह्मण ! लोकय् गुकिया खोजय् (जीवन अर्पण याना) सकले चाःहिला जुइगु खः अले थुगु जीवलोकय् आपासिया नितिं इष्टगु, बांलागु, यःगु, अले मनयात लुदं फुदंगु कामभोगयात ऋषिपिंसं छाया प्रशंसा मयानागु ?”

वयागु न्ह्यसःया लिसः व्युब्युं बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल -

“कामेसु वे हज्जरे बज्जरे च, कामेसु दुक्खञ्च भयञ्च जातं ।
कामेसु भूताधिपती पमत्ता, पापानि कम्मनि करोन्ति मोहा ॥
“ते पापधम्मा पसवेत्व पापं, कायस्स भेदा निरयं वजन्ति ।
आदीनवं कामगुणेषु दिस्वा, तस्मा इसयो नप्पसंसन्ति कामे’ति” ॥

२३. छेँय् कामभोग याये मखु धका छेँ त्वःता छेँ मदुम्ह जुया सदां छगू हे विहारय् थातं च्वनिपिं भिक्षुपितं थ्व छगू तःधंगु शिक्षा मखुला ?

२४. न्हूगु विहार दय्कः जुइम्ह भिक्षु ।

“कामभोगतयुगु कारणं याना मनूत स्याका च्वनेमाः, चिका नं च्वनेमाः । कामभोगय् दुःख दु, भय नं दु । हे भूततय् अधिपति इन्द्र ! कामभोगय् प्रमादी जूपिं मनूतय्सं मोहया कारणं पापकर्म याइ ।”

“इपिं पापीपिं पापकर्म पाके जुइका शरीर त्वःता मरणं लिपा नरकय् वनी । कामभोगय् थजागु दुष्परिणामत खंका ऋषिगणपिसं कामभोगयात प्रशंसा मयाःगु खः ।”

शक्रं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यंबले संवेग दुम्ह जुल अले थुगु गाथा धाल -

“वीमंसमानो इसिनो भिसानि, तीरे गहेत्वान थले निधेसिं ।
सुद्धा अपापा इसयो वसन्ति, एतानि ते ब्रह्मचारी भिसानी’ति” ॥

“जिं ऋषिपिंत परीक्षा याना स्वयेगु इच्छा याना हे नदी सिथय् तया तःगु भिसयात क्वय् बँय सुचुकागु खः । आः जिं सिल ऋषिगणपिं पाप मदुपिं शुद्ध जुया च्वं च्वपिं खः । हे ब्रह्मचारी ! का, ध्व छंगु भिस खः ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“न ते नटा नो पन कीळनेय्या, न बन्धवा नो पन ते सहाया ।
किरिंम बुपत्थम्भ सहस्सनेत्त, इसीहि त्वं कीळसि देवराजा’ति” ॥

“हे सहस्र नेत्र ! जिपिं छं प्याखँ म्वः (कलाकार) त मखु । म्हितेया नितिं दय्का तःपिं न्ह्यवःसा नं मखु । हे देवराज ! छं थःथितिपिं नं मखु, पासापिं नं मखु । हे देवराज ! छं छु कारणय् ऋषिपिलिसे ख्याः याना म्हितागु ?”

अनंलि शक्रं क्षमा फ्वफ्वं नीपुगु गाथा धाल -

“आचरियो मेसि पिता च मय्हं, एसा पतिट्ठा खलितस्स ब्रह्मे ।
एकापराधं खम भूरिपज्ज, न पण्डिता कोधबला भवन्ती’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छ जिमि आचार्य खः । छ जिमि बौर्ये जाम्ह खः । जिगु अपराध हे जिगु लिधंसा खः । हे भूरिपज्ज ! जिगु थुगु अपराध छगूयात क्षमा याना ब्यु । प्रज्ञावान्पिसं क्रोध पिकाइ मखु ।”

बोधिसत्त्वं देवराज शक्रयात क्षमा बिल अले ऋषिपिनिगु परिषद्याके स्वयं थःम्हं क्षमा फ्वफ्वं मेगु गाथा धाल -

“सुवासितं इसिनं एकरत्तं, यं वासवं भूतपतिहसाम ।
सब्बेव भोन्तो सुमना भवन्तु, यं ब्राह्मणो पच्चुपादी भिसानी’ति” ॥

“भूतपति इन्द्रयात स्वये दुगुलिं थुगु थासय् चच्छि च्वने दुगु नं बां हे लात । सकलें प्रसन्नपिं जुइमा । ब्राह्मणयात हानं थःगु भिस दत ।”

शक्रं ऋषिपिंत प्रणाम याना देवलोकय् तुं लिहाँ वन । ऋषिपरिषद् नं ध्यान तथा अभिज्ञा प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं पुलापिं पण्डितपिसं शपथ कया कामनात त्याग याना छुवत” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । जातकयागु स्वापु क्यनेत थुपिं स्वपु गाथात शास्तां आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“अहञ्च सारिपुत्तो च, मोग्गल्लानो च कस्सपो ।
अनुरुद्धो पुण्णो आनन्दो, तदासुं सत्त भातरो ॥

“भगिनी उप्पलवण्णा च, दासी खुज्जुत्तरा तदा ।
चित्तो गहपति दासो, यक्खो सातागिरो तदा ॥

“पालिलेय्यो तदा नागो, मधुदो सेट्टवानरो ।
कालुदायी तदा सक्को, एवं धारेथ जातक'न्ति” ॥

“अबले जि, सारिपुत्र, मौद्गल्यायन, काश्यप, अनुरुद्ध, पूर्ण व आनन्द न्हेम्ह दाजुकिजापिं खः ।”

“उत्पलवर्णा केहे खः, दासि खुज्जुत्तरा खः, चित्र गृहपति दास खः । अबलेयाम्ह देवता (यक्ष) सातागिरि खः ।”

“अबले पारिलेय्यक किसि खः । पोडुपाद धयाम्ह कस्ति दान ब्यूम्ह माकः खः । कालुदायी अबलेया इन्द्र खः ।”

- * -

४८९. सुरुचि जातक

“महेसी सुरुचिनो भरिया...” थुगु गाथा शास्तां मिगारमाताया प्रासादय च्वना बिज्यागु इलय विशाखा महाउपासिकां फ्वंगु च्यागू वरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं छन्हुया दिनय जेतवनय धर्मकथा न्यना भिक्षुसङ्घसहित भगवान्‌यात कन्हेखुन्हुया नितिं भोजनया निमन्त्रणा बिया वन । उगु चा फ्वचालेवं प्यंगू द्वीपय जुइगु महान् वर्षा जुल । भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! गथे थन जेतवनय वा वया च्वंगु खः अथे हे प्यंगू द्वीपय नं वा वया च्वंगु दु । छिमिसं थथःगु म्ह प्याकि । थ्व प्यंगू द्वीपय जूगु अन्तिम वर्षा खः । अनंलि प्याःगु म्ह दुपिं भिक्षुपित व्वना तथागत जेतवनं अन्तर्धान जुया विशाखाया छगू कोथाय प्रकट जुया बिज्यात । उपासिका बिचाः यात - “आश्चर्य खः ! अद्भुत खः ! तथागत गपायसकं ऋद्धिवान्‌म्ह जुया बिज्याः, तथागतया गपायसनागु प्रताप दु, पुलीतक, जैय्तक लः बाः वया च्वंगु दु, अथेनं छम्ह भिक्षुया नं तुति वा चीवर प्याः धयागु मदु ।” वं हर्षित जुया, उद्ग्रचित्त तथा बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात (भोजन) न्ह्यच्याकल अले भगवान्‌यात सकतां याये माःगु ज्या सिधय्वं बिनित्त यात - “भन्ते ! जिं भगवान्‌याके वर फ्वना च्वना ।” “विशाखा ! तथागत वर बिइगुलिं तापाये धुंकल ।” “भन्ते ! गुगु वर योग्य जू, गुगु वर निर्दोष जू ।” “विशाखा ! धा ।” “भन्ते ! जिं सङ्घयात जीवनभर (१) वर्षाद्या कापः (मोल्हुइगु इलय् छचलिगु वस्त्र) बिये मास्ति वः ।

(२) आगन्तुक भोजन (विहारय् थ्यंकः वःपितं बिइगु भोजन) बिये मास्ति वः । (३) गमिक-भोजन (पिने पिहाँ वनिपितं बिइगु भोजन) बिये मास्ति वः । (४) रोगी-भोजन बिये मास्ति वः । (५) रोगी-सेवक-भोजन बिये मास्ति वः । (६) रोगीयात वासः बिये मास्ति वः । (७) न्ह्याबले यागु बिये मास्ति वः । (८) भिक्षुणीसङ्घयात मोल्हुइबले छ्चलिगु कापः (उदकसाटिक) बिये मास्ति वः ।^{२५}

“विशाखा ! छं छु गुलि कारणं तथागतयाके थुपिं च्यागू वर फवनागु ?”

विशाखां वरया महात्म्य बिनित्ति यात । तथागतं आज्ञा जुया विज्यात – “साधु ! साधु !! विशाखा ! बां हे लात, विशाखा ! गुगु छं थुपिं गुणत खना तथागतयाके च्यागू वर फवन, विशाखा ! छंत च्यागू वरया अनुमति बिया च्वना ।” तथागतं च्यागू वर बिया विज्यात अले (दान) अनुमोदन याना लिहाँ विज्यात । छन्हुया दिनय् शास्ता पूर्वारामय् च्वना विज्याना च्वंगु बखतय् धर्मसभाय् खँ पिहाँ वल – “आयुष्मान्पिं ! विशाखा महाउपासिकां मिसा जुया नं बुद्धयाके च्यागू वर फवना काल । व गपाय्सकं गुणवान्मह खः ।” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात – “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! विशाखां आः जक जिके वर फवना काःगु मखु, न्हापा नं काःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात –

अतीत कथा

न्हापाया इलय् मिथिलाय् सुरुचि धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वया काय् छम्ह दत, वयात सुरुचिकुमार धका नां छुत । व तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् शिल्प सय्कः सिइकः वने धका नगर (दे) धवाखा सिथय् सतलय् च्वं च्वन । वाराणसी जुजुया नं ब्रह्मदत्तकुमार धयाम्ह काय् छम्ह दु । व नं अन हे वया गुगु सतलय् सुरुचिकुमार च्वं च्वंगु खः, अन हे वना च्वंवल । इमिसं छम्हं मेम्हलिसे खँ ल्हाना न्वंतुल अले थवंथवय् विश्वास दुपिं जुया मिले जुया आचार्ययाथाय् वन । अन आचार्यभाग बिया शिल्प सय्का कम समयावधि दुने (सय्के सिइकेधुंका) आचार्ययागु वचन कया अनं लिहाँ वन । भतिचा इपिं नापं वया निका लँ दुथाय् थ्यनेवं इपिं निम्हसिनं दना छम्हं मेम्हसित पाचित अले मित्रधर्म रक्षा यायेगु निश्चय यात – “यदि जि काय् दत अले छं म्हचाय् अथवा छं काय् दत जि म्हचाय् दत धाःसा थुपिं निम्हसिया परस्परय् विवाह याना बियेगु” धका पक्का यात । अले राज्य यायेधुनेवं सुरुचि महाराजयात काय् दत । वयागु नां सुरुचिकुमार धका हे छुत । ब्रह्मदत्त (कुमार) या म्हचाय् बुल । वयात सुमेधा धका नां छुत । सुरुचिकुमार तःधिक जुइवं तक्षशिला वन अले अन वं शिल्प सय्का सिइका लिहाँ वल । अनलि वया बौम्हं वयात राज्याभिषेक यायेगु इच्छा तया बिचाः यात – “जिमि पासा वाराणसी जुजुया म्हचाय् दु । वयात हे थ्वया महारानी दय्का बिये ।” जुजुं वया नितिं आपालं उपहार बिया मन्त्रीयात छ्वत । व थ्यंकः वये न्ह्यो हे वाराणसी जुजुं लानियाके न्यन – “भद्रे ! मिसायात (मिजँपाखे) विशेष दुःख धयागु गजागु खः ?” “देव ! लिथुत नापं त्वाये माःगु दुःख ।” “अथेसा, भद्रे ! भीसं थः याकः म्हचाय् सुमेधादेवीयात थुजागु दुःखं मुक्त याना तये । सुनां वलिसे याकचा विवाह याइ, वयात जक बियेगु ।” अमात्यपिं वल अले इमिसं वयात धाःवबले जुजुं धाल – “खय्तला जिं थःम्ह पासायात न्ह्यवः हे म्हचाय् बिये धका वचन बिया तये धुनागु खः, अथेनं जिमिसं थःम्ह याकः म्हचाय्मचायात मिसातय्गु हुल बथानय् वांछ्वयेथें बिया छ्वये मयः । सुनां

२५. विशाखां छाय् फवंगु धयागु कारण बांलाक खँ सिइकेत स्वया दिसं बुद्धकालील महिलाहरू, भाग १, पृ. १०४ ।

थ्वलिसे याकचा विवाह याइ, वयात जक बियेगु ।” अमात्यपिसं जुजुयात सन्देश छव्ल । जुजुं थये धका धया छ्वया अस्वीकार यात – “जिमिगु राज्य तःधं जू । न्हेगू योजन जक ला मिथिला नगर छगू जक दु । स्वसः योजनया राज्य सिमाना जक दु । कमसे कम भिंखुद्रः मिसात दुम्ह जुइमाः । परन्तु सुरचिकुमारं सुमेधाया रूप सौन्दर्यया खँ न्यनेमात्रं हे वया प्रति आसक्त जुया थः मांबौपित धाय्के छवत “जि वयात याकचा जक ग्रहण याये । जित मिसातय्गु बथान ज्या ख्यले मद्दु । वयात हे धाय्के छ्वया हया व्यु ।” वया मांबौपिसं नं वयात नुगल्य् मस्याकु । आपालं धन बिया तःसकं भव्यरूपं वयात धाय्के छवत अले कुमारया युवराज्ञी दय्का इपिं निम्हसिनं अभिषेक याना महाराज महारानी यात । सुरचि महाराजया नामं धर्मानुसार राज्य यायां इपिं प्रेमपूर्वक च्वं च्वन । व भिद्रःदैतक थःगु छ्ये च्वं च्वन अथेनं वयात काय् अथवा म्हचाय् धका सन्तान दुगु मखु । अनलि नगरवासी जनतां लाय्कु चुक्य् भेला जुया शोर पिकाल (जुलुस बल) । “छु खः ?” धका न्यनेवं जनता हाल – “जिमित मेगु माःगु मद्दु, छपिनि वंश रक्षा याइम्ह, काय् मद्दु । छपिनि छम्ह जक लानि दु । लाय्कुली कमसे कम भिंखुद्रः मिसात दयेमाः । देव ! आपालं मिसात ग्रहण याना बिज्याहुँ । सुं नं सु पुण्यवान (मिसा) यात काय् दइ ।”

“तात ! छु धयागु ? जिं मेम्ह मिसा ग्रहण याये मखु । जि लानियात वचन बिया हयागु खः । जिं मखुगु खँ ल्हाये मफु । जित मिसातय्गु बथान माःगु मद्दु ।”

जुजुं अस्वीकार यायेवं इपिं लिहाँ वन । सुमेधां इमिगु खँ न्यना विचाः यात – “जुजु जुलसा सत्यवादी जूम्ह जूगुलिं मेपिं मिसात हइ मखु । जिं हे वया नितिं हया बिये माल ।” वं जुजुया नितिं समानरूपं मां व कलाया धर्म स्वीकार यात । अले थःगु रुचिकथं द्वःच्छिम्ह राजकन्यापिं, द्वःच्छिम्ह अमात्य कन्यापिं, द्वःच्छिम्ह गृहपति कन्यापिं अले द्वःच्छिम्ह न्ह्याबले प्याखँ हुलिपिं मिसात याना थुकथं प्यद्रः मिसात हया बिल । इपिं नं भिद्रः दै राजकुलय् च्वन नं इमिपाखें काय् मद्दु, म्हचाय् नं मद्दु । थुकथं हे याना प्यद्रः प्यद्रः याना (हानं) स्वको तक हया बिल । इमिपाखें नं न काय् दत, न म्हचाये हे दत । थुकथं (जम्मां) भिखुद्रः मिसात हःगु जुल । प्यीद्रः दै बित जुया वन । व याकचा नापं बिते याःगु भिद्रः दै नापं याना न्येय्द्रः दै बिते जुल ।

नगरवासी जनता मुना हानं हल्ला याःवन । “थ्व छु खः ?” न्यनेवं निवेदन यात – “महाराज ! थःम्ह मिसापित काय्या नितिं प्रार्थना या धका हुकुम जुये माल ।” जुजुं “ज्यू” धका स्वीकार यात अले धाल – “भद्र देवीपिं ! काय्या नितिं प्रार्थना या ।” इमिसं अबलेनिसें काय्या नितिं प्रार्थना यायां अनेक देवतापित नमस्कार याः जुल, थीथी प्रकारया अनेक व्रत च्वना जुल । अथेनं सन्तान द हे मद्दु । अनलि जुजुं सुमेधायात धाल – “भद्रे ! काय्यागु प्रार्थना या ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले पुन्हीया उपोसथया दिनय् अष्टांगिक शील ग्रहण याना शयनगृहय् शीलयागु बारे विचार यायां योग्य आसनय् फेतुत । मेपिं मिसापिसं च्वले-व्रत व गो-व्रत ग्रहण याना उद्यानय् वन । सुमेधाया शीलया तेजं शक्र भवन कम्प जुल । शक्रं ध्यान तथा स्वःबले सुमेधां काय्या नितिं प्रार्थना याना च्वंगु खँ सिइकल । वं निश्चय यात – “थ्वयात काय्मचा बिये । परन्तु न्ह्याथें जाम्ह काय् बिये जिइ मखु । योग्यम्ह काय्मचायागु विचार याये । वं नलकुमार देवपुत्रयात स्वल । व पुण्यवान्म्ह प्राणी (सत्त्व) पूर्वजन्मय् वाराणसी च्वंम्ह खः । वं पुसा हवलेगु इलय् बुई वना च्वंबले सुं छम्ह (बिज्याना च्वंम्ह) प्रत्येकबुद्धयात खन । वं ज्यामितय्त पुसा हवय्के छ्वया थः स्वयं प्रत्येकबुद्धयात छ्ये च्वना यंकल । अन भोजन याका हानं गंगा सिथय् वना काय्यागु ग्वाहालि कया उदुम्बर सिमाक्वय् जमिन माथं वंका न्हाय्पै कथिया अंग दय्का पर्णकुटी दय्का, लुखा छुना, चक्रमण भूमि दय्का अन प्रत्येकबुद्धयात स्वलातक तल । वर्षावास धुंका निम्हं बौकाय्पिसं वसपोलयात त्रिचीवरं न्यय्का विदा बिल । अथे हे याना इमिसं न्हेम्ह प्रत्येकबुद्धपित स्वला स्वलातक उगु पर्णशालाय्

तया त्रिचीवर दान यात । थये नं धया तःगु दु, निम्हं न्हाय्पं कथि तिंयागु ज्या याइपिं बौकाय्पिसं गंगा सिथय् तिंमा, न्हाय्पं कथियात खंका प्रत्येकबुद्धपिं विज्यागु खन कि अथे हे (पर्णशाला) दय्का सेवा याना जुल । इपिं सिना वनेवं त्रयस्त्रिंश भवनय् उत्पन्न जूवन । अन खुगू कामलोकय् क्वं च्वय्, च्वं क्वय् यायां महान् देवैश्वर्य (देव ऐश्वर्य) या उपभोग यायां चाचाःहिला च्वं च्वन । इपिं अनं च्युत जुया च्वय्या देवलोकय् उत्पन्न जूवनेगु इच्छा याना च्वंपिं खः । शक्रं थुपिं निम्हमध्ये छम्ह तथागत जुइम्ह खः धका सिइका वयागु विमानय् वना व दना वयेवं प्रणाम याना वयात दना धाल- “मारिष ! छ मनुष्यलोकय् उत्पन्न जूवने माल ।”

“महाराज ! मनुष्यलोक घौचा । प्रतिकूल जू । अन च्वं च्वंपिसं दानादि पुण्य याना देवलोकयागु इच्छा याइ । अन वनां छु यायेगु ?”

“मारिष ! देवलोकय् भोगे याना च्वनागु सकतां भोग मनुष्यलोकय् भोगे याये दइ । न्येय्न्यागु योजन तःजागु रत्न प्रासादय् च्वने दइ । स्वीकार या ।”

वं स्वीकार यात । शक्रं वयात प्रतिज्ञा याकल । अनलि ऋषिभेषं जुजुयागु उद्यानय् वना थत थःम्हं उपिं मिसातय् फुसय् आकाशय् चाःहिला जुजुं इमित क्यना न्यन - “पुत्रया वरदान सुयात बिये ? सुनां पुत्र-वरदान काइ ?”

छकोलं द्वलंद्रः ल्हाः ल्हवना “भन्ते ! जित ब्यु । जित ब्यु” धाल । अनलि वं धाल - “जिं शीलवतीयात बिये । छिमिके शील दुला ? छु छिपिं शीलवान् सदाचार जूला ?” इमिसं ल्हवना तःगु ल्हाः क्वछ्वय्या धाल - “यदि शीलवतीयात बिइगु इच्छा जूसा सुमेधायाथाय् हूँ ।” व आकाशं हे वना वयागु झ्यालय् दं वन । वयात धाल - “देवी ! वा । छम्ह देवराज छंत काय्या वर बिइत आकाशं वया झ्यालय् दं वया च्वन ।” वं तःसक गाम्भीर्य जुया वया झ्याःखापा चाय्का न्यन - “भन्ते ! छु छिपिसं धात्थे शीलवतीयात पुत्रवर बिइगु खः ला ?” “खः बिये ।” “अथेसा जित ब्यु ।” “छं थःगु शील कं, जित यल धाःसा जिं छंत पुत्रवर बिये ।” वं वयागु खं न्यनेधुंका धाल - “का न्यं” अले थःगु सदाचारया वर्णन यायां थुपिं भिन्त्यापु गाथात धाल -

“महेसी सुरुचिनो भरिया, आनीता पठमं अहं ।
दस वस्ससहस्सानि, यं मं सुरुचिमानयि ॥

“साहं ब्राह्मण राजानं, वेदेहं मिथिलग्गहं ।
नाभिजानामि कायेन, वाचाय उद चेतसा ।
सुरुचिं अतिमञ्जित्थ, आवि वा यदि वा रहो ॥

“एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा ॥

“भत्तु मम सस्सु माता, पिता चापि च सस्सुरो ।
ते मं ब्रह्मे विनेतारो, याव अट्टंसु जीवितं ॥

“साहं अहिंसारतिनी, कामसा धम्मचारिनी ।
सक्कच्चं ते उपट्ठासिं, रत्तिन्दिवमतन्दिता ॥

“एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा ॥

“सोळसिथिसहस्सानि, सहभरियानि ब्राह्मण ।
 तासु इस्सा वा कोधो वा, नाहु मय्हं कुदाचनं ॥
 “हितेन तासं नन्दामि, न च मे काचि अप्पिया ।
 अत्तानंवानुकम्पामि, सदा सब्बा सपत्तियो ॥
 “एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
 मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा ॥
 “दासे कम्मकरे पेस्से, ये चञ्जे अनुजीविनो ।
 पेसेमि सहधम्मेन, सदा पमुदितिन्द्रिया ॥
 “एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
 मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा ॥
 “समणे ब्राह्मणे चापि, अञ्जे चापि वनिब्बके ।
 तप्पेमि अन्नपानेन, सदा पयतपाणिनी ॥
 “एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
 मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा ॥
 “चातुदसिं पच्चदसिं, या च पक्खस्स अट्टमी ।
 पाटिहारियपक्खञ्च, अट्टसुसमागतं ।
 उपोसथं उपवसामि, सदा सीलेसु संवुता ॥
 “एतेन सच्चवज्जेन, पुत्तो उप्पज्जतं इसे ।
 मुसा मे भणमानाय, मुद्धा फलतु सत्तथा’ति” ॥

“जि महाराज सुरुचिया महारानी खः, मिसातमध्ये न्हापांम्ह । जित सुरुचिं हया तःगु भिद्वः दं दये धुंकल ।”

“हे ब्राह्मण ! गुबलेनिसें वं जित हल, अबलेनिसें जिं उम्ह मिथिलाया अग्रम्ह विदेहराज सुरुचियात खने दय्कं वा खने मदय्कं शरीर, वचन व मनं गुबलें अतिक्रमण यानागु मस्यू ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

“हे ब्रह्मे ! जिमि भातया मांबौपिं म्वाना च्वंतले इमिसं जित विनीत यायेत, अववाद बिल ।”

“व जि अहिंसाय् न्ह्याइपु ताःम्ह सुनिश्चित रूपं भिगू कुशल कर्मपथ धर्मय् आचरण याना च्वनाम्ह खः । चान्हं न्हिनं अलसि मचाःसे सत्कार सम्मान याना जिं इमित सेवा याना ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

“हे ब्राह्मण ! भिंखुद्वः मिसात जिपिं लिथु (सहभार्यापिं) जूसां इमिगु प्रति जिगु मनय् गुबलें ईर्ष्या मजू, तँ नं पिहाँ मवः ।”

“जि इमिगु हित सुखय् न्ह्याइपु ताःम्ह जुया च्वनाम्ह खः, इपिमध्ये सुं छम्ह नं जित मयः मजू । जिं थःतथे तुं हे इपिं दक्वं लिथुपिंत न्ह्याबलें अनुकम्पा तया च्वनाम्ह खः ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

“च्योतय्त, कर्मचारीपिंत, ज्यामितय्त व मेमेपिं अनुजीवि (जिगु लिधंसाय् म्वाना च्वापिं) पिंत जिं सदां लय्लय्ताःगु मन तया ज्या वाना च्वना ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

“श्रमण ब्राह्मणपिंत, मेमेपिं लँ जुवातय्त व फवनीपिंत जिं न्ह्याबलें चकंगु ल्हाः दुम्ह जुया अन्नपानद्वारा तृप्त याना च्वनागु दु ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

“चतुर्दशी, पुन्ही व अमै खुन्हु, पक्षया अष्टमिबले अले विशेष विशेष पर्व दिंबले जिं न्ह्याबलें च्याता अङ्ग बांलाक परिपूर्णगु उपोसथ शील पालन याना च्वनाम्ह खः । न्ह्याबलें शीलय् संयमी जुया च्वनाम्ह खः ।”

“हे ऋषि ! जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं काय्मचा छम्ह दयेमा । यदि जिं असत्य खँ ल्हानागु दःसा जिगु छर्चो न्हेकू दलेमा ।”

थुकथं सच्छिपु गाथां नं, द्वच्छिपु गाथाद्वारा नं वर्णन याना फवमचागु अप्रमाण दुगुयात वं भिंन्यापु गाथाद्वारा थःगु गुण कंबले शक्रं आपालं ज्या जुइ धुंकूगु सिइका दथुइ हे त्वाःल्हाना “छंगु गुण आपालं दु अद्भुत खः” धया वयात च्वछासे निपु गाथात धाल -

“सब्बेव ते धम्मगुणा, राजपुत्ति यसस्सिनि ।
संविज्जन्ति तयि भद्दे, ये त्वं कित्तेसि अत्तनि ॥

“खत्तियो जातिसम्पन्नो, अभिजातो यसस्सिमा ।
धम्मराजा विदेहानं, पुत्तो उप्पज्जते तवा’ति” ॥

“हे राजपुत्री ! यशस्विनी ! गुगु गुण छं थःके दुगु कन, व सकतां छंके दुगु जुल ।”

“छंत क्षत्रिय, जातिं युक्तम्ह, कुलीनम्ह, यशस्वीम्ह, धर्मराज, विदेह पुत्र दइगु जुल ।”

वयागु खँ न्यना लय्ताया वं न्यन्यं निपु गाथात धाल -

“दुम्मी रजोजल्लधरो, अघे वेहायसं टितो ।
मनुज्जं भाससे वाचं, यं मय्हं हदयङ्गमं ॥

“देवतानुसि सग्गम्हा, इसि वासि महिद्धिको ।
को वासि त्वं अनुप्पत्तो, अत्तानं मे पवेदया’ति” ॥

“क्वाचुगु धुलं गःगु वस्त्र धारण याना पंगल मदुगु आकाशय् च्वना छं नुगलय् दुने स्वचागु नायुगु बांलागु वचनं जित खँ ल्हाना च्वन ।”

“छु छ स्वर्गाया देवता खः ला ? अथवा महान्म्ह, ऋद्विवान्म्ह ऋषि खः ? अथवा थन वया च्वनाम्ह छ सु खः ? जित कं ।”

शक्रं वयात लिसः ब्युब्युं खुपु गाथात धाल -

“यं देवसङ्घा वन्दन्ति, सुधम्मायं समागता ।
सोहं सक्को सहस्सक्खो, आगतोस्मि तवन्तिके ॥

“इत्थियो जीवलोक्स्मि, या होति समचारिणी ।
मेधाविनी सीलवती, सस्सुदेवा पतिब्बता ॥

“तादिसाय सुमेधाय, सुचिकम्माय नारिया ।
देवा दस्सनमायन्ति, मानुसिया अमानुसा ॥

“त्वञ्च भद्रे सुचिण्णेन, पुब्बे सुचरितेन च ।
इध राजकुले जाता, सब्बकामसमिद्धिनी ॥

“अयञ्च ते राजपुत्ति, उभयत्थ कटग्गहो ।
देवलोक्कूपपत्ती च, कित्ती च इध जीविते ॥

“चिरं सुमेधे सुखिनी, धम्ममत्तनि पालय ।
एसाहं तिदिवं यामि, पियं मे तव दस्सनन्ति” ॥

“सुधर्मा देवसभाय् समागम जू वइपिं देवसङ्घपिंत जित ‘द्वःच्छ्रगः मिखा दुम्ह’ धाइगु खः, उम्ह जि शक्र छंथाय् न्ह्योने वया च्वना ।”

“जीवलोक्य् गुपिं मिसापिं मेधाविनी जुइ, शीलवती जुइ, अले गुम्हसियात मांजुबाजुपिं देवता तुल्य जुइ, पतिव्रताम्ह जुइ, उजापिं शुद्धकर्म दुपिं मिसापिनिगु दर्शनया नितिं देवतापिं (न्ह्योने) वइ ।”

“हे भद्रे ! सकतां कामना पूर्वके फुम्ह ! छं न्हापाया सुचरितया प्रतापं थन राजकुल्य् जन्म जुल ।”

“हे राजपुत्री ! छंगु निपां ल्हातय् लइ दु - थुगु लोक्य् म्वाना च्वंतले कीर्ति दुम्ह जुइगु व भविष्यत् देवलोक्य् उत्पन्न जुइगु ।”

“हे सुमेधा ! ताःकालतक सुखी जुइमा । थःगु धर्मया पालन या । जि देवलोक्य् वने । जित छंगु दर्शन यः ।”

“देवलोक्य् जि ज्या दु, उकिं वने त्यना, छ अग्रमादी जुया च्वं” धका उपदेश बिया वन । नलकार देवं ब्राह्म सुहूर्तय् (देवलोकं) च्युत जुया वयागु कोखय् च्वंवल । वं थः प्वाथय् दत धका सिद्धवं जुजुयात कन । जुजुं गर्भ रक्षाया नितिं आवश्यक व्यवस्था यात । फिला दय्का काय्मचा बुइकल । वयागु नां महापनाद छुत । निगुलिं राष्ट्रया जनतापिसं लाय्कु चुक्य् म्हति म्हतिं छगू छगू कार्षापण बिइ हया - “स्वामी ! थ्व जिमिपाखें पुत्रया नितिं दुरुया ध्यबा ।” तःद्वं जुइक द्वं खात । जुजुं अस्वीकार यात । अथेनं “स्वामी ! काय् तःधिक जुइवं वयात खर्च यायेत” धया लित मकासे तुं लिहो वन । कुमार भव्यरूपं तःधिक जुया वल । तःधिक जुइवं भिंखुदैया आयु क्यनेवं हे सकतां शिल्पय् पारङ्गत जुल । जुजुं काय् तःधि जूगु खनेवं लानियात धाल - “भद्रे ! छं काय्या राज्याभिषेकया इलय् वया नितिं छगू रमणीय प्रासाद दय्के बिया राज्याभिषेक यायेनु ।” वं “देव ! ज्यू” धया स्वीकार यात । जुजुं वास्तु (विद्) कला (विद्) या

आचार्यपितं सःतके छूवया धाल - “तात ! सिकमितयूत ब्वना यंका जिमिगु निवासस्थानया लिक्क जिमि कायया नितिं प्रासाद दयका ब्यु । वयागु राज्याभिषेक याये माल ।” इमिसं “ज्यू” धाल अले भूमिस चिं तयेगु ज्या यात ।

उगु इलय् शक्रया आसन क्वाना वल । वं उकिया कारण सिइका विश्वकर्मायात सःतके छूवया वयात ज्या वाना छूवत - “तात ! हूँ, महापनादकुमारया नितिं रत्नप्रासाद छगू दयका ब्यु, उकिया हाकः ब्याःकथं बच्छि योजन दयेमाः, जाःकथं नीन्यागू योजन दयेमाः ।” विश्वकर्मा सिकमिया भेष कया सिकमितयथाय् वना धाःवन - “छिमिसं सुथेया कौला याना वा ।” इमित छूवया कथिं पृथ्वील्य् दाल (नापे यात) । उगु हे इलय् गथे धाल अथे हे न्हेगू तल्लागु दरबार (प्रासाद) जमिनं सुरं थहाँ वल । महापनादया प्रासाद-मङ्गल, छत्रधारण-मङ्गल व विवाह-मङ्गल स्वंगुलिं छकोलं जूगु जुल । निगुलिं राष्ट्रया जनतापिसं मङ्गल स्थानय् भेला जुया न्हेदैतक मङ्गलोत्सव यायां बिते यात । जुजुं नं इमित वनेत वचं मब्यू । इमिगु वसः, तिसा, नसा, नये त्वनेगु सकतां राजपरिवारपाखें हे उपलब्ध याना बिया तल । न्हेदै फुइवं इमिसं हल्ला यायेगु यात । सुरुचि महाराजं न्यन - “छु कारण खः ?” इमिसं धाल - “महाराज ! जिमिसं मङ्गलोत्सवय् नये त्वने यायां न्हेदै बिते जुइ धुकल । थ्व मङ्गलोत्सव गुबले क्वचाइगु ?” जुजुं लिसः बिल - “तात ! जिमि काय् आःतकं मन्ट्युनि । व न्हिल धायेवं हूँ ।” जनतां घोषणा याका प्याखें ख्यालः क्यनिपितं मुंकल । द्वःच्छिह्म प्याखें ख्यालः कासामित न्हेगू भागय् ब्वथला प्याखें क्यन, ख्यालः क्यन अथेनं वयात न्हिइके मफु, मन्ट्यु । वं दिव्य नाटक स्यया च्वंमह जूगुलिं इमिगु प्याखें, ख्यालः वयात यः मताल । अनंलि भण्डुकर्ण व पण्डुकर्ण धयापिं निम्ह तःसकं सःपिं ख्यालः प्याखें कासामितयसं “जिमिसं राजकुमारयात न्हिइका बिये” धका मती तल । भण्डुकर्ण लाय्कु धवाखाक्वय् छमा तःमागु अतुल धयागु आम्रवृक्ष (अँमा) पिना तःमा यात । अनंलि उगु सिमाय् सुका गुलि वांछूवया उकिया कचामचाय् तःक्यंका सुकाया ग्वहाली अतुल सिमा गया थहाँ वन । अतुलम्ब धयागु कुवेरया अँमा खः । कुवेरया च्योतय्सं वयात ज्वना ल्हाः तुति ध्यना बिल । मेपिं ख्यालः कासामितयसं इमित स्वाना उकी लखं हाहा याना बिल । वं स्वाँया वसः पुना प्याखें हुहुं, दना वल । महापनाद थ्व स्वया नं न्हिला महः । पण्डुकर्ण नटं लाय्कु चुकय् सिपे थना उकी मि च्याका थःगु पुचः (टीम) नाप तुं मिइ दुहाँ वन । व मि सिना वनेवं उकी लखं हाहा याना बिल । वं नं पासापिसहितं स्वाँया वसः पुना, प्याखें हुहुं (अनं) दना वल । महापनाद थ्व खना नं न्हिला महः । मनूत वयात न्हिइके मफयेवं गयात । शक्रं थ्व खना देवनटयात छूवया हल - “तात ! हूँ, महापनादयात न्हिइका वा ।” वं वना लाय्कु चुकय् दना अर्धाङ्गनृत्य (बाम्ह जक प्याखें हुला) क्यन । छपा हे जक ल्हाः, छपा हे जक तुति, छपा हे जक मिखा अले छगू जक वाकुधी संका, प्याखें हुला, तिगन्हुया उखें थुखें सना क्यन । ल्यंगु बाम्ह मसंसे बाम्हं क्यन । उकियात स्वया महापनाद भतिचा मुसुकक न्हिल । जनता न्हुन्हं न्हुन्हं न्हिलासु पने मफया ल्हाः तुति ग्वारां तुला लाय्कु चुकय् सना जुल अले जक मङ्गलोत्सव क्वचाल । ल्यंगु (खँ) थन -

“पनादो नामसो राजा, यस्स यूपो सुवण्णयो’ति”

महापनाद जातकअनुसारं व्याख्या याये माःगु जुल । महापनाद जुजु दानादि पुण्यकर्म याना आयु फ्वचालेवं देवलोकय् वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं विशाखां न्हापा नं जिके वर काःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् महापनाद भद्रजि खः, सुमेधादेवी विशाखा खः, विश्वकर्मा आनन्द खः, अले शक्र जुलसा जि हे खः ।

४९०. पञ्चुपोसथ जातक

“अप्पोस्सुक्को दानि तुवं कपोत-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्यासः उपोसथ-व्रत च्वं पिं उपासकपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्ता धर्मसभाय् प्यंगू प्रकारयागु परिषद्या दथुइ अलंकृत बुद्धासनय् फेतुना बिज्याना च्वन । वसपोलं मृदु-चित्तं परिषद्पाखे स्वया बिज्यात अले थौं उपासकपिनिगु बारे कया धर्मदेशना याये माल धका सिइका बिज्याना उपासकपितं सम्बोधन याना न्यना बिज्यात - “उपासकपिं ! छु छिमिसं उपोसथ-व्रत धारण याःला ?” “याना, भन्ते !” धका बिनित्त यायेवं “साधु, बांलाकल, उपोसथ (व्रत) पुलां पिं पण्डितपिनिगु परम्परा खः, पुलां पिं पण्डितपिसं रागादि चित्तमल मदय्केया नितिं उपोसथ-व्रत च्वंगु खः” आज्ञा जूबले इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् मगधराष्ट्र आदि स्वंगू राष्ट्रया दथुइ छगू जंगल दुगु खः । बोधिसत्त्व महान् ऐश्वर्यशाली ब्राह्मण कुलय् जन्म जुया तःधिक जुइवं कामभोग त्याग याना (छेनं) पिहाँ वल । व उगु जंगलय् वना आश्रम दय्का अन हे च्वं च्वन । वयागु आश्रमं भतिचा उखे छगू पया जंगलय् थः मिसाम्ह बखुं नापं छम्ह बखुं च्वं च्वन । छगू भुलां द्रैया प्वालया छम्ह सर्प, छगू भाडी छम्ह ध्वं अले (मेगु) भाडी छम्ह भालु च्वं च्वन । इपिं प्यंमह बरोबर ऋषियाथाय् वना धर्म न्यं वना च्वन ।

छन्हुया दिनय् पोथी बखुंलिसें तुं थः च्वनेगु थासं पिहाँ वना नसा माःवन । लिपा वया च्वंमह पोथी बखुंयात सतां भंगलं ज्वना बिस्यू वन । व चिच्चाय्दंक हाःगु न्यना बखुं नं लिफः स्वबले व थःमह मिसायात सतांचां यंका च्वंगु खन । सतांचां नं वयात चिच्चाय्दंक हाय्क हाय्कं तुं नया बिल अले वन । थःमह मिसालिसे बाये माःगु रागाग्निं थःत च्याका बखुं नं बिचाः यात - “थुगु रागं जित तःच्वंतं दुःख बिया च्वन । जिं आः थ्वयात दमन मयाय्कं नसा माःवने मखु ।” वं नसा माःवनेगु हे तोतल अले तपस्वीयाथाय् वना रागाग्नि शान्त यायेया नितिं उपोसथ-व्रत ग्रहण याना छखेलिक्क च्वं च्वन ।

सर्प नं नसा माःवनेया नितिं थःगु थासं पिहाँ वया प्रत्यन्त गामय् सा, द्रहं जइगु थासय् नसा माःवन । अले उगु गांया प्रमुखया म्ह छम्हं तुयुम्ह मङ्गल द्रहं नसा माला नया लिहाँ वल । व छगू भुलांया द्रैय् पलाः तया पुलिं चुया फेतुना चाद्रैय् नेकुलिं थिना म्हितेथें याना सना च्वन । सर्प जुलसा द्रहंतय्गु पलाः सः ताया ग्याना अन हे भुला द्रैय् बिस्यू वने त्यंबले उम्ह द्रहंया पालि तःले लात । वं तं पिकया वयात न्याना बिल । द्रहं अन हे सित । गांयापिं मनूतय्सं द्रहं सित धयागु खँ न्यना सकलें मुना वया अन च्वना हवाय् हवाय् खवल । इमिसं गन्ध, मालादिं वयात पूजा यात, अले गाः म्हुया वयात थुना इपिं लिहाँ वन । इपिं लिहाँ वनेवं सर्प पिहाँ वल अले बिचाः यात - “जिं तं किया थ्वयात स्याना बियागुलिं जनता

शोकाकुल जुल । आ: जिं थुगु क्रोधयात दमन मयायकं नसा माःवने हे मखु ।” व दित अले आश्रमय् वना क्रोधयात दमन यायेया नितिं उपोसथ-व्रत ग्रहण याना छखेलिकक च्वं च्वन ।

ध्वं नं शिकार मामां जुया च्वंबले वं छम्ह सिइम्ह किसियात खन । व ‘जित तःधंक शिकार दत’ धका तःसकं लयताल । व वना स्वैय् वांन्यात, थामय् वांन्यानार्थे जुल । अन छु स्वाद काये मफया वाय् वांन्यात, ल्वहँतय् वांन्यानार्थे जुल । न्हिप्यनय् वांन्यात, नंया ताक्यय् वांन्यानार्थे जुल । अले वं प्यनय् वांन्यात, घ्यलय् छुना तःगु मालपुवा म्हुतुइ तःथे जुल । लोभया कारणं ननं किसिया प्वाथय् दुने वन । अन नये मास्ति वयेवं ला नल, प्याः चायेवं हि त्वन, गोतुले माल धाःसा आलपति व स्ये स्वै लाया गोतुल । वं बिचाः यात – “थन हे जित नये त्वने अले दचने दयका हानं मेथाय् छु याः वने माःगु ?” वं अन हे मोज यायां पिहाँ मवसे प्वाथय् हे च्वं च्वन । लिपा जूलिसे निभा फसं किसिया सीम्ह सुखु गना वना प्यँप्वाः तिना बन्द जुल । प्वाथय् च्वच्चं ध्वँया हि ला गना वन । व म्हासुसे च्वना वल । पिहाँ वयेत लैपु खने मंत । अनलि छन्हुया दिनय् अकालय् हे इवारर वा वल । प्यँप्वाः मांबुया नाइया वल । अनं पिनेया जः खने दत । ध्वँनं प्वाः खना प्यँ प्वालय् छचोनं चुया घ्वात । “दुःख सिया च्वनागु ता ई दत, थुगु प्वालं बिस्सुं वने माल ।” वयागु प्यँया चिप्वागु प्वालं पिहाँ वःबले प्याना च्वंगु म्ह जूगुलिं म्हय् च्वंगु सँ दक्वं प्यँप्वालय् थात । व ताइबसिमार्थे जुया म्हय् सँ छपु हे मदुम्ह जुया पिहाँ वल । वं बिचाः यात – “जिं लोभया कारणं दुःख सियेधुन । आः जिं लोभयात मत्याकूसै शिकार नये मखु ।” व नं उगु आश्रमय् वन अले लोभयात निग्रह यायेया नितिं उपोसथ-व्रतयात समादान याना छखेलिकक च्वं च्वन ।

भालु नं अति इच्छाया वशय् वना जंगलं पिहाँ वया मलय राष्ट्राया छगू प्रत्यन्त गामय् वन । गांयापिं मनुतय्सं भालु वल धका सिइका इमिसं धनुष व कथि आदि ल्हातं ज्वना भाडी दुहाँ वना वयात छचालं घेरा लगे यात । भालु नं मनुतय्सं थत छचाखेरं घेरा लगे याःगु खना बिस्सुं वन । व बिस्सुं वंबले वयात मनुतय्सं धनुषं कयकल, कथिं दाल । हि बाः वय्क छचोँ तज्याक थःगु थासय् लिहाँ वल । अले बिचाः यात – “थुगु दुःख जित अति इच्छाया वशय् वनागुलिं जूगु खः । आः जिं ध्वयात मत्याकूसै शिकार माला नये हे मखु ।” व नं उगु आश्रमय् वन अले अति इच्छायात निग्रह यायेत उपोसथ-व्रतयात समादान याना छखेलिकक च्वं च्वन ।

तपस्वी नं थःगु जातया कारणं अभिमानी जुया ध्यान लाभ याये मफुम्ह खः । अनलि छम्ह प्रत्येकबुद्धं वयात अभिमानी जूगु सिइका बिचाः याना बिज्यात – “थुम्ह मभिंम्ह मनू मखु, थुम्ह बुद्धाङ्कुर खः । ध्वं ध्व हे कल्पय् सर्वज्ञता प्राप्त याना काइ । ध्वयाके दुगु अभिमान मर्दन याना ध्वयात समापति लाभ याका बिये ।” गुगु इलय् व पर्णशालाय् फेतुना च्वन उगु इलय् प्रत्येकबुद्ध उत्तर हिमालं बिज्याना ऋषियागु हे ल्वहँफाँटय् फेतुना बिज्यात । व आश्रमं पिहाँ वःबले थःगु आसनय् फेतुना च्वंम्ह वसपोलयात खना अभिमानया कारणं अप्रसन्न जुया वयाथाय् वना चुट्कि न्याय्का धाल – “हे चण्डाल ! हे अलक्षिणाम्ह ! हे श्रमणक ! छंगु नाश जुइमा । छ जि फेतुइगु थासय् छाय् फेतुना च्वनागु ?” वसपोलं वयात उपदेश बिया बिज्यात – “हे सत्पुरुष ! छ अभिमानी छाय् जुया ? जिके प्रत्येकबोधिज्ञान दु । छ बुद्धाङ्कुर खः । छं (दश) पारमितात पूरा याना वया च्वंम्ह खः । थुलि समय हानं वनेधुंका छ बुद्ध जुइ । बुद्धत्व प्राप्त जुइगु जन्मय् सिद्धत्थ (सिद्धार्थ) नां जुइ । थुकथं नां, गोत्र, कुल, अग्रश्रावकपिं व सकतां खँ कने धुंका ‘छुकिया नितिं अभिमानया अधिनय् वना छाक्क खँ ल्हाना च्वनागु ?’ धका न्यना बिज्यात । ध्व छंत योग्य मजू ।” वसपोलं वयात थुकथं न्यंकल नं वसपोलयात वन्दना नं मयाः हानं ‘जि गुबले बुद्ध जुइगु ?’ धका नं मन्यं । अनलि प्रत्येकबुद्धं “छंगु जाति सिबे जिगु गुण तःधं धयागु खँ सिइका का । यदि सामर्थ्य दःसा जिंथे आकाशय् च्वय् थहाँ वना थःगु पालिया धू वयागु जटाय् वंका उत्तर हिमालयय् तुं लिहाँ बिज्यात ।

तपस्वी वसपोल लिहाँ बिज्यायेवं संविग्न चित्तम्ह जुया बिचाः यात - “थुम्ह श्रमण, थुजाम्ह ल्द्वंम्ह जुया नं, फसय् ब्वगु कपाय्थे, ब्वया वन । जिं जातियागु अभिमानया कारणं थुजाम्ह प्रत्येकबुद्धयात नमस्कार याये नं मफु, जि गुबले बुद्ध जुइ धका नं न्यने मफु । जातिं छु याइ ? थ्व लोकय् शीलाचरण (सदाचार) हे तःधंगु खः । थुगु अभिमान तःधं जुया वया जित नरकय् यंका विइ । जिं आः थुगु अभिमानयात मत्याकूसें फलाफलया नितिं वने हे मखु ।” व कुटी दुहाँ वन अले अभिमानयात निग्रह यायेया नितिं उपोसथ-व्रत ग्रहण याना सिपौया खाताय् फेतुल । उम्ह महाज्ञानी कुलपुत्रं अभिमानयात त्याका काल । अले वं योगविधिया अभ्यास याना अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना, पिहाँ वया, चंक्रमण-भूमी ल्वहैया आसनय् फेतुत । अर्नालि बखुँ आदि सकलें वयाथाय् वल । अले प्रणाम याना छखेलिक्क फेतुत । बोधिसत्त्वं बखुँयाके न्यन - “छ् म्हिग म्हिग थुगु इलय् मवः । नसा माः वनिम्ह खः । छु थौं उपोसथ-व्रत कयागु ला ?” “खः, भन्ते !” “छु कारणं ?” न्यन्यं बोधिसत्त्वं न्हापांगु गाथा धाल -

“अप्पोस्सुक्को दानि तुवं कपोत, विहङ्गम न तव भोजनत्थो ।
खुदं पिपासं अधिवासयन्तो, कस्मा भवंपोसथिको कपोता’ति” ॥

“अय् बखुँ ! छ् थुगु इलय् उद्योग मयाःम्ह जुया च्वन । हे भंगः ! छु छंत नसा म्वाला ? अय् बखुँ ! छ् छायाय् पित्याः प्याःचाःयात सह याना उपोसथ-व्रत च्वं च्वनागु ?”

थ्व खँ न्यना वं निपु गाथात धाल -

“अहं पुरे गिद्धिगतो कपोतिया, अस्मि पदेसस्मिमुभो रमाम ।
अथगही साकुणिको कपोतिं, अकामको ताय विना अहोसिं ॥
“नानाभवा विष्णयोगेन तस्सा, मनोमयं वेदन वेदयामि ।
तस्मा अहंपोसथं पालयामि, रागो ममं मा पुनरागमासी’ति” ॥

“जि न्हापा थःम्ह मिसाया प्रति तःसकं आसक्त जुया च्वनाम्ह खः । जिपिं निम्हस्यां थुगु प्रदेशय् रमण याना च्वनापिं खः । वयात इमां भंगलं ज्वना यंकल । जित व विना यत्ता मजुल ।

“व सिइगुलिं वलिसे बाया च्वने माःगु कारणं (चैतसिक) मानसिक दुःख फया च्वना । उकिं हे हानं राग उत्पन्न मजुइमा धका उपोसथ-व्रत धारण यानागु खः ।”

बखुँनं थःगु उपोसथ-व्रतया खँ कंसेलि बोधिसत्त्वं सर्प आदि छम्ह छम्हसियाके न्यन । इमिसं नं यथार्थरूपं धाल -

“अनुज्जुगामी उरगा दुजिह, दाठानुधो घोरविसोसि सप्प ।
खुदं पिपासं अधिवासयन्तो, कस्मा भवंपोसथिको नु दीघ ॥
“उसभो अहू बलवा गामिकस्स, चलक्ककू वण्णबलूपपन्नो ।
सो मं अक्कमि तं कुपितो अडंसिं, दुक्खाभित्तुण्णो मरणं उपागा ॥
“ततो जना निक्खमित्तवान गामा, कन्दित्वा रोदित्वा अपक्कमिसु ।
तस्मा अहंपोसथं पालयामि, कोधो ममं मा पुनरागमासि ॥
“मतान मंसानि बहू सुसाने, मनुज्जरूपं तव भोजने तं ।
खुदं पिपासं अधिवासयन्तो, कस्मा भवंपोसथिको सिङ्गाल ॥

“पविसि कुच्छि महतो गजस्स, कुणपे रतो हत्थिमंसेसु गिद्धो ।
उण्हो च वातो तिखिणा च रस्मियो, ते सोसयुं तस्स करीसमग्गं ॥

“किसो च पण्डू च अहं भदन्ते, न मे अहू निक्खमनाय मग्गो ।
महा च मेघो सहसा पवस्सि, सो तेमयी तस्स करीसमग्गं ॥

“ततो अहं निक्खमिसं भदन्ते, चन्दो यथा राहुमुखा पमुत्तो ।
तस्मा अहंपोसथं पालयामि, लोभो ममं मा पुनरागमासि ॥

“वम्पीकथूपस्मिं किपिल्लिकानि, निप्पोथयन्तो तुवं पुरे वरासि ।
खुदं पिपासं अधिवासयन्तो, कस्मा भवंपोसधिको नु अच्छ ॥

“सकं निकेतं अतिहीळयानो, अत्रिच्छता मल्लगामं अगच्छि ।
ततो जना निक्खमित्वान गामा, कोदण्डकेन परिपोथयिसु मं ॥

“सो भिन्नसीसो रुहिरमक्खितङ्गो, पच्चागमासिं सकं निकेतं ।
तस्मा अहंपोसथं पालयामि, अत्रिच्छता मा पुनरागमासीति” ॥

“हे सर्प ! छ तप्यंक वनिम्ह मखु । हे उरग ! छंके म्ये निपु दु । छंके छंगु धँवा शस्त्र (ल्वाभ) खः । अले छ घोर वीष दुम्ह खः । छं छाया पित्याः प्याःचाःयात सह याना उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु ?”

“गांया प्रमुखया वर्णबलं सम्पन्नम्ह शक्तिशालीम्ह द्वहँनं जित न्हया बिल । तँ पिहाँ वःगुलिं वयात जिं न्याना बिया । व सास्ति नया दुःख सिया सिना वन ।”

“अबले गाँयापिं मनूत वया ख्वया हाला लिहाँ वन । उकिं जिं हानं जिके तँ पिहाँ मवयेमा धका उपोसथ-व्रत (पाले याना) च्वनागु खः ।”

“मसानय् (दीपय्) सीपिनिगु ला यक्व दु, अले थुपिं छंगु बांलाःगु नसा खः । हे ध्वँ ! छं छाया पित्याः प्याःचाःयात सह याना उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु ?”

“जि सीम्हसिगु लाशया प्रति आसक्त जुया किसियागु ला नयेगु लोभं तःधिकम्ह किसिया प्वाथय् दुहाँ वना । तःसकं थिङ्गु निभाजलं व व्वाःगु फसं याना वयागु प्यँप्वाः सुखु खना बन्द जुल ।”

“भन्ते ! जि गंसिचाम्ह व भ्युम्ह जुल, पिहाँ वयेया नितिं जित लँ मंत । आकाभाकां तःसकं इवाररं वा वल । उकिं याना सीम्ह किसियागु प्यँप्वाः मांबुया नाइसे च्वना वल ।”

“भन्ते ! जि अबले राहुया म्हुतुं चन्द्रमा पिहाँ वयेथे पिहाँ वया । उकिं लोभ हानं उत्पन्न जुया मवयेमा धका उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु खः ।”

“हे भालु ! न्हापा छं भुलांया द्वँय् च्वंपिं कुमिचा आदि नया च्वनिम्ह खः । छं छाया पित्याः प्याःचाःयात सह याना उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु ?”

“जिं थःगु छँयात अवहेलना याना अति लोभी जूगुया कारणं मलय धयागु राष्ट्रय् वना । अनयापिं मनूत गामं पिहाँ वया जित कथिं दाल ।”

“अनं हि बाःबाः वय्का तज्यागु छचोँ ज्वना थःगु छँय् लिहाँ वया । उकिं जिं अति लोभ हानं उत्पन्न जुया मवयेमा धका उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु खः ।”

थुकथं उषिं प्यम्हसिनं थथःगु उपोसथ-कर्म कनेधुंका बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना न्यन - “भन्ते ! म्हिग म्हिग जूसा छपिं थुगु इलय् फलाफलया नितिं बिज्याइम्ह खः, थौं छाया् विमज्यासे उपोसथ-व्रत च्वना बिज्यानागु ?” इमिसं थुगु गाथा धाल -

“यं नो अपुच्छित्थ तुवं भदन्ते, सब्बेव व्याकरिम्ह यथापजानं ।
मयम्पि पुच्छाम तुवं भदन्ते, कस्मा भवंपोसथिको नु ब्रह्मे’ति” ॥

“भन्ते ! छपिसं जिमिके गुगु खँ न्यना बिज्यात उकियात जिपिं सकसिनं स्यूस्यूथे कनेधुन । भन्ते ! जिमिसं छपिके न्यना च्वना, छपिसं छाया् उपोसथ-व्रत च्वना बिज्यानागु ले ?”

वं नं इमित कन -

“अनूपलित्तो मम अस्समम्हि, पच्चेकबुद्धो मुहुत्तं निसीदि ।
सो मं अवेदी गतिमागतिञ्च, नामञ्च गोत्तं चरणञ्च सब्बं ॥

“एवम्पहं न वन्दि तस्स पादे, न चापि नं मानगतेन पुच्छिं ।
तस्मा अहंपोसथं पालयामि, मानो ममं मा पुनरागमासी’ति” ॥

“जिगु आश्रमय् जीवन मुक्त जुया बिज्याये धुंक्म्ह प्रत्येकबुद्ध पलख फेतुना बिज्यात । वसपोलं जित जिगु गति-अगति, नां, गोत्र व आचरण सकतां कना बिज्यात ।”

“थुलितक जुल नं जिं वसपोलयात वन्दना मयाना । अभिमानया कारणं वसपोलयाके छुं खँ नं मन्यना । उकिं जिं थःगु मनय् हानं अभिमान उत्पन्न जुया मवयेमा धका उपोसथ-व्रत पालन याना च्वनागु खः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “उपासकपिं ! उपोसथ धयागु पुलापिं पण्डितपिनिगु परम्परा खः । उपोसथ बास यायेमाः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् बखुं अनुरुद्ध खः, भालु काश्यप खः, ध्वँ मौद्गल्यायन खः, सर्प सारिपुत्र खः, अले तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

४९१. महामोर जातक

“सचे हि त्याहं धनहेतु गाहितो-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके “भिक्षु ! छु छ धात्थे उद्विग्न चित्तम्ह जुयागु खः ला ?” धका न्यना बिज्यायेवं “धात्थे खः, भन्ते !” धका विन्ति यात । “भिक्षु ! थुगु नन्दीराग धयागुलिं छथे जाम्हसित छाया् फःपुइके मफइ ? सुमेरु पर्वतयात फःपुइके फुगु गोफसं छु जःख च्वंगु पुलांगु गंगु हः खना ग्याइला ?

न्हापाया इलय् वं न्हेसः दंतक रागं बचे जुया च्वने फुम्ह प्राणीयात नं फःपुइका बिल ।” शास्तां थुलि खँ आज्ञा जुया पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व प्रत्यन्त प्रदेशय् म्हय्खाया योनी जन्म ग्रहण यात । गर्भ पूरा जुइवं मांम्हसिनं नसा माःबले (छथाय्) ख्यें ध्वका त्वःता वन । यदि मांम्ह स्वस्थम्ह जुल धाःसा उकियात सर्प आदि सुनानं हानि याये फइ मखु, अले ख्यें स्यना नं वनी मखु । उकिं उगु ख्यें कर्णकारया स्वाँथें लुँ रंगयागु जुया पाके जुया प्राकृतिक नियमकथं तज्यात । उकिं लुँ रंगयाम्ह म्हय्खामचा छम्ह पिहाँ वल । वयागु मिखा निगलं जिञ्जु फलथें च्वंगु जुल । त्वाः भिम्पूथें च्वं । ह्याउँगु रंगया स्वध्वः गःपतं निसें कया म्हया दथुं वना च्वन । तःधिक जुइवं वयागु म्ह (व्यापारीतय्गु) गाडा अपाय्धिकम्ह जुल, अले बांलाम्ह जुल । सकल नीलवर्णयापिं म्हय्खात मुना वयात जुजु दय्कल । छन्हुया दिनय् दहलय् लः त्वना च्वंबले (लखय्) थःगु रूप सौंदर्ययात स्वस्वं बिचाः यात - “जि दकसिबे बांलाम्ह खः । यदि जि इपिंनापं मनूत वइथाय् च्वंवन धाःसा जित खतरा वये फु । हिमालयय् वना याकचा सुखगु थासय् वना च्वंवने ।” वं, चान्हेया इलय् मेपिं म्हय्खात न्ह्यो वय्का दचना च्वंगु इलय् सुयातं छुं मधासे हिमालयय् वना स्वबः पर्वत हाचां गाया, प्यवःगु पर्वतय्, जंगलय् पलेस्वाँनं त्वपूगु दह दुथाय् लिक्क पर्वतया लिधंसा कया अन च्वंगु छमा तःमागु न्यग्रोध सिमाया कचाय् वना च्वंवन । उगु पर्वतया दथुइ बांलागु गुफा छगू दु । व अन हे वना च्वंवनेगु इच्छा यात अले उकिया न्ह्योने पर्वतया ख्यलय् वना च्वंवन । व अजागु थाय् जुया च्वन गन क्वं थहाँ वये फइ मखुगु खः । अथे जुया हे अन भंगःतय्पाखें, भौचातय्पाखें, सर्पादिपाखें व मनूतय्गु भयपाखें मुक्तगु जुया च्वन । “ध्व थाय् जिगु नितिं योग्यगु थाय् खः” धका बिचाः याना व उखुन्हुया दिनं निसें मेथाय् गनं मवंसे अन हे च्वं च्वन । कन्हेखुन्हु पर्वत गुफां पिहाँ वया व पर्वतया च्वकाय् पूर्वपाखे ख्वाः लाका फेतुना च्वन । वं उदय जुया वया च्वंम्ह सूर्ययात स्वया थःगु छन्हु न्हिच्छयात रक्षा यायेया नितिं ‘उदेतयं चक्खुमा एकराजा’ परित्राण पाठ याइगु जुया च्वन । अनंलि नसा मालेगु थासय् नसा माला नइ । सन्ध्या इलय् वया पर्वतया च्वकाय् फेतुना बिना वना च्वंम्ह सूर्ययात स्वस्वं थःगु चिच्छ चाया सुरक्षा यायेया नितिं ‘अपेतयं चक्खुमा एकराजा’ परित्राण पाठ याइगु जुया च्वन । वं थुकथं सुथे व सन्ध्या इलय् परित्राण यायां च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् छम्ह शिकारीपुत्रं जंगलय् चाःहिला च्वंबले वयात पर्वतया च्वकाय् च्वना च्वंगु खन । वं छें लिहाँ वया सिइ त्यय्का काय्यात कन - “तात ! प्यंगूगु पर्वतया इवलय् जंगलय् लुँ रंगयाम्ह म्हय्खा छम्ह दु । यदि जुजुं न्यन धाःसा कना व्यु ।” छन्हुया दिनय् वाराणसी जुजुया क्षेमा धयाम्ह महारानीं नसंचा इलय् छगू म्हगस खन । म्हगस थजागु जुया च्वन - लुँयाम्ह म्हय्खां धर्मोपदेश बिया च्वन, वं ‘साधु, साधु’ धाधां धर्मोपदेश न्यना च्वन । म्हय्खा धर्मोपदेश बिया दना लिहाँ वन । व लिहाँ वनेवं ‘म्हय्खा जुजु वन, वयात ज्वं’ धका पिच्याक न्ह्यलय् हाला मिखा चाय्कल । न्ह्यलं चायेवं ‘ध्व जुलसा म्हगस जुया च्वन’ धका सिइका वं बिचाः यात - “ध्व म्हगस खः” धका जुजुयात कन धाःसा जुजुं महत्त्व बिइ मखु, बरु जित इच्छा (दोहद) जुल धाःसा जुजु खँ न्यनी । व दोहद-ग्रस्त जुया गोतुला च्वं च्वन । जुजु लिक्क वया न्यन- “भद्रे ! छंत छु जुल ?” “जित इच्छा (दोहद) उत्पन्न जुल ।” “भद्रे ! छंत छु माल ?” “देव ! लुँयाम्ह म्हय्खां धर्मोपदेश याका न्यनेगु ।” “भद्रे ! थजाम्ह लुँयाम्ह म्हय्खा गन दइ ?”

“देव ! दइ मखुसा जिगु प्राण नं ल्यनी मखु ।”

“भद्रे ! चिन्ता याये मते । न्ह्याथायुसां द हे दइनि ।”

जुजुं लानियात सान्त्वना बिया, सिंहासनय् फेतुना अमात्यपिके न्यन - “भो ! देवीया लुंयाम्ह म्हयखायाके धर्मदेशना न्यने मास्ति वय्कल । छु लुंयाम्ह म्हयखा दइला ?”

“देव ! ब्राह्मणतय्सं सिइ ।”

जुजुं ब्राह्मणपिके न्यन । ब्राह्मणपिसं धाल - “महाराज ! लखय् च्वनिपिमध्ये न्यां कापले व कर्कट लुंयागु वर्णयापिं दइ । स्थलय् च्वनिपिमध्ये मृग, हँय्, म्हयखा व तित्तरा दइ अले पशु व मनूत स्वर्ण वर्णपिं दइ धका जिमिगु लक्षण शास्त्रय् (मन्त्रय्) उल्लेखं याना तःगु दु ।”

जुजुं थःगु राज्य्य् च्वंपिं शिकारीतय्त सःतके छवया न्यन - “छु सुनानं लुंयाम्ह म्हयखा खनागु दुला ?” मेपिं मनूतय्सं “मखना” धका धाल । बौम्हसिनं कनातःम्ह मनुखं धाल - “जिं नं खनागु म्दु, अथेनं जिमि बौनं फलानागु थासय् लुंयाम्ह म्हयखा दु धका कना थकूगु दु ।” जुजुं वयात यक्व धन बिया माय्के छवत । अले धाल - “पासा ! हँ, वयात चिना हति । थ्वं जित व लानियात प्राणदान बियागु सरह जुइ ।” वं कला व मस्तय्त धन बिया व अन थ्यंकः वन । बोधिसत्त्वयात खना वं जाल प्यन । “थौं फसे जुइ, कन्हे फसे जुइ” धाधां प्युप्युं व सिना वन । बोधिसत्त्व जालय् लाः मवः । लानि नं थःगु इच्छा पूर्वके मखंक हे सिना वन । जुजुया म्हयखाया कारणं जिमि थःम्ह लानिया ज्यान वन धका तँ पिकाल । वं म्हयखाया प्रति वैरं वशीभूत जुया “हिमालयया प्यबः इवल्य् लुंयाम्ह म्हयखा दु । वयागु ला नःम्ह अजर अमर जुइ” धका लुंया पाताय् च्वकल अले व छगः बःलागु बाकसय् स्वथना थका थः नं सिना वन ।

अले छम्ह मेम्ह जुजु जुल । वं लुं पाताय् च्वया तःगु आखः व्वना अजर अमर जुइगु इच्छा तया वयात ज्वंकेत छम्ह शिकारीयात छवल । व नं अन हे सिना वन । थुकथं खुम्ह जुजुपिनि परम्परा बिते जुल । खुम्ह शिकारीत अन हे सिना वन । न्हेम्हम्ह जुजुं छ्वःम्ह शिकारी थौंकन्हे यायां न्हेदँतक फसे याये मफुगु कारण बिचाः यात “थुम्ह म्हयखा जुजुया तुती तमक्यंगुया छु कारण खः ?” वं बिचाः याना स्वबले थ्वं सुथे व सन्ध्या इलय् परित्राणया पाठ याः धयागु खँ सिइकल । अनलि वं बिचाः यात- “थन मेपिं म्हयखा म्दु । थव अवश्य नं ब्रह्मचारीम्ह जुइमाः । ब्रह्मचर्ययागु प्रतापं व परित्राण पाठया प्रतापं थवया तुति फसे याये मफुगु खः । वं बांलाक पिाया अध्ययन याना सिइका प्रत्यन्त जनपदय् वना पोथी म्हयखा छम्ह लात । अले वयात बांलाक तालिम बिल, चुट्की न्याय्केवं सः पिकया म्येँ हालेगु व लापा थायेवं प्याखँ हुलेगु स्यन । वं वयात ज्वना जंगलय् वन अले बोधिसत्त्वं परित्राण पाठ याये न्ह्यो हे जाल प्यन अले चुट्की न्याय्केवं म्हयखां सः पिकया हाल । म्हयखां वयागु सः ताल । उगु हे इलय् वयाके न्हेसःदँ निसेँ दचना च्वंगु कामराग, चोट नःम्ह सर्पया फन वाथाक्क दना वयेथेँ, थहाँ वल । व रागाभिभूत जुया परित्राण पाठ याये मफुत अले याकनं हे वयागु तुतिया पञ्जा जालय् तक्यंका हे आकाशं कुहाँ वल । न्हेसःदँ तक फसे याये मफुगु खः आः व तुरन्तय् हे फसे तक्यं वन ।^{२६} शिकारी वया छचनय् कथि तक्यना च्वंगु खना बिचाः यात - “थव म्हयखायात खुम्ह शिकारीतय्सं फसे याये मफु । जिं नं न्हेदँतक फसे याये मफुत । थौं थव म्हयखानीया कारणं कामरागया वशय् लाना परित्राण पाठ याये मफुगुलिं पासय् फसे जुल आः वया छचौं लदचाना च्वन । जिं थजाम्ह सदाचारीयात दुःख बिये लात । थजाम्ह प्राणीयात सुं मेपिंत लः ल्हाये यंकेगु पाय्छि मजू । जिं जुजुं व्यूगु सत्कार कया छु यायेगु ? जिं थवयात त्वःता बिये ।” वं हानं बिचाः

२६. थव हे म्हयखायागु बारे कया जुजु मिलिन्दं भदन्त नागसेनयाके न्ह्यसः तःगु खँ मिलिन्द-प्रश्न नेपालभाषा पृ. १९७ स स्वये बहः जू ।

यात - “ध्व किसियाति बल दुम्ह खः, सामर्थ्यवान्म्ह खः । लासा जि वया लिक्क वनेवं वं थःत स्यायेया नितिं बल धका भाःपिया मृत्यु भयं भयभीत जुया फारा फारां सना थःगु तुति अथवा पपू त्वथुला विइफु । जि वया लिक्क मवंसे सुपिना हे तीरं ध्वयागु बन्धन काटे याना बिये । अले व थः माथाय् ब्वया वने फइ ।” म्हय्खां नं बिचाः यात - “थुम्ह शिकारी जि कामातुरयात बन्धनय् फसे जूगु सिइका निश्चिन्तरूपं च्वं च्वने फइ मखु । व गन दु ?” उखे थुखे माला स्वयेवं वयात धनुष साला च्वं च्वंगु खनेवं थःत स्याना ज्वना वने त्यन धका सम्भे जुया मृत्यु भयं भयभीत जुया वयाके जीवनदान फ्वफ्वं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“सचे हि त्याहं धनहेतु गाहितो, मा मं वधी जीवगाहं गहेत्वा ।
रज्जो च मं सम्म उपन्तिकं नेहि, मज्जे धनं लच्छसिनप्परूपंति” ॥

“यदि छं जित धनया नितिं ज्वनागु खःसा स्याये मते । जित म्वाःम्वाकं जुजुयाथाय् यंका ब्यु । जुजुं छंत आपालं धन विइ धका जिं भाःपिया ।”

ध्व खँ न्यना शिकारी बिचाः यात - “मोरराजं स्वयेबले जिं वयात स्यायेत बाण धनुषय् चढे यात धयाथे च्वन । जिं वयात आशवासन बिये ।” वं वयात सान्त्वना ब्युब्युं निपुगु गाथा धाल -

“न मे अयं तुह्म वधाय अज्ज, समाहितो चापधुरे खुरप्पो ।
पासञ्च त्याहं अधिपातयिस्सं, यथासुखं गच्छतु मोरराजा’ति” ॥

“जिं थौं छंत स्यायेया नितिं धका ध्व बाण धनुषय् चढे यानागु मखु । हे मोरराज ! जिं छंगु बन्धन ध्यना बिये । छ सुखपूर्वक हूँ ।”

अनंलि मोरराजं निपु गाथात धाल -

“यं सत्त वस्सानि ममानुबन्धि, रत्तिन्दिवं खुप्पिपासं सहन्तो ।
अथ किस्स मं पासवसूपनीतं, पमुत्तवे इच्छसि बन्धनस्मा ॥

“पाणातिपाता विरतो नुसज्ज, अभयं नु ते सब्भूतेसु दित्रं ।
यं मं तुवं पासवसूपनीतं, पमुत्तवे इच्छसि बन्धनस्मा’ति” ॥

“न्हेदैतक पित्याः प्याःचाःयात सह याना चान्हं न्हिनं छं जित लितु लिना जुल । छं छाय् जित बन्धनय् तःक्यंकागु ? अले आः छुया नितिं बन्धनं त्वःते त्यनागु ?”

“छु छ थौं प्राणीहिंसां अलग (विरक्त) जुयाम्ह ला ? छु छं थौं सकल प्राणीपितं अभय दान बियागु ला ? छाय् छं जित बन्धनय् लाःम्हसित बन्धनं मुक्त यायेगु इच्छा यानागु ?”

ध्वयां लिपाया गाथात न्ह्यसः लिसःया रूपय् खः । शिकारी -

“पाणातिपाता विरतस्स ब्रूहि, अभयञ्च यो सब्भूतेसु देति ।
पुच्छामि तं मोरराजेतमत्थं, इतो चुतो किं लभते सुखं सो ॥

“पाणातिपाता विरतस्स ब्रूमि, अभयञ्च यो सब्भूतेसु देति ।
दिट्ठेव धम्मे लभते पसंसं, सग्गञ्च सो याति सरीरभेदा ॥

“न सन्ति देवा इति आहु एके, इधेव जीवो विभवं उपेति ।
तथा फलं सुकतदुक्कटानं, दत्तुपञ्जत्तञ्च वदन्ति दानं ।
तेसं वचो अरहतं सदहानो, तस्मा अहं सकुणे बाधयामी’ति” ॥

“हे मोरराज ! जिं छंके न्यना च्वना, जित धा प्राणी हिंसां अलग जूह, सकल प्राणीपित अभयदान ब्यूह थनं शरीर त्वःता परलोक वनीबले वं गजागु सुख लाभ याना काइ ?”

“जिं कना च्वना प्राणी हिंसां अलग जूहं, सकल प्राणीपित अभयदान ब्यूहं थ्व हे जन्मय् प्रशंसा प्राप्त याइ अले थनं शरीर त्वःता परलोक वनीबले स्वर्गय् वनी ।”

“गुलिं गुलिं मनूतयगु धापूकथं देवतापिं मदु । जीव थन हे विनाश जुया वनी । अथे हे वयागु सुकृत्य दुष्कृत्यया फल नं विनाश जुया वनी । दान बिइगु धयागु मूर्खतयसं कना तःगु खः^{३९} – थथे धाइगु जुया च्वन । जिं उपिं अरहन्त धाःपिनिगु खँय् विश्वास याना भंगःपंछितयत् ज्वनेगु खः ।”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं परलोकया अस्तित्व दुगु खँ क्यनेया नितिं बन्धनया सित्यालं क्वय् छ्चों यः खाखां तुं वयात गाथाद्वारा कन –

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना, गच्छन्ति ओभासयमन्तलिक्खे ।
इमस्स लोकस्स परस्स वा ते, कथं नु ते आहु मनुस्सलोके’ति” ॥

“चन्द्र व सूर्य निहं अन्तरिक्षयात प्रकाशित यायां च्वं च्वंगु बांलाक खने दु । मनुष्यलोकय् इमित थुगु लोकयाम्ह धाइ लाकि अथवा परलोकयाम्ह ?”

शिकारी गाथां धाल –

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना, गच्छन्ति ओभासयमन्तलिक्खे ।
परस्स लोकस्स न ते इमस्स, देवाति ते आहु मनुस्सलोके’ति” ॥

“चन्द्र व सूर्य निहं अन्तरिक्षयात प्रकाशित यायां च्वं च्वंगु बांलाक खने दु । मनुष्यलोकय् इमित थुगु लोकयापिं धाइ मखु, परलोकयापिं देवता धका धाइ ।”

वयात बोधिसत्त्वं धाल –

“एत्थेव ते नीहता हीनवादा, अहेतुका ये न वदन्ति कम्मं ।
तथा फलं सुकतदुक्कटानं, दत्तुपञ्जत्तं ये च वदन्ति दान’न्ति” ॥

“थुलि हे धापूतिं (सी दु) इपिं हीनगु सिद्धान्त दुपिसं, शुद्धि विशुद्धियात अहेतुक धाइपिं जुया कर्म व उकिया सुकृत्य दुष्कृत्य फलयात मकनीपिं जुया दान बिइगु धयागु मूर्खतयसं कना तःगु धका धाइपिं क्वह्यंगु विचारधारा दुपिं खः ।”

वं बोधिसत्त्वयागु धापूयागु सत्यताय् विचार यायां निपु गाथात धाल –

“अद्धा हि सच्चं वचनं तवेदं, कथञ्चि दानं अफलं भवेय्य ।
तथा फलं सुकतदुक्कटानं, दत्तुपञ्जत्तञ्च कथं भवेय्य ॥

“कथं करो किन्तिकरो किमाचरं, किं सेवमानो केन तपोगुणेन ।
अक्खाहि मे मोरराजेतमत्थं, यथा अहं नो निरयं पतेय्य’न्ति” ॥

“निश्चय नं छंगु थ्व वचन सत्य खः । दान व सुकृत्य दुष्कृत्यया फल निष्फल गुकथं जुइ फइ ? अले दान बिइगु मूर्खतयपाखे कना तःगु धयागु गथे याना जुइ फइ ?”

३७. पूर्णकश्यप आदिपिनिगु नास्तिकवादर्थे जागु सिद्धान्त स्वयेया नितिं दीघनिकायया सामञ्जफल-सुत्त स्वये बहः जू ।

“हे मोरराज ! जित कं, जि गुकथं याःसा, छु याःसा गुगु आचरणं छुकियागु अभ्यासं गजागु तपगुणं याना नरकय् पतन जुइगुलिं बचे जुइ फइ ?”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं “यदि जिं थुगु न्ह्यसःया लिसः ब्यूसां मनुष्यलोकय् सुं नं लिसः बिइ फुपिं दइ मखु । जिं थ्वयात उपिं हे श्रमण ब्राह्मणपिं दुगु खँ कने माल” धका बिचाः याना निपु गाथात धाल -

“ये केचि अत्थि समणा पथब्या, कासायवत्था अनगारिया ते ।
पातोव पिण्डाय चरन्ति काले, विकालचरिया विरता हि सन्तो ॥

“ते तत्थ कालेनुपसङ्कमित्वा, पुच्छाहि यं ते मनसो पियं सिया ।
ते ते पवक्खन्ति यथापजानं, इमस्स लोकस्स परस्स चत्थ’न्ति” ॥

“पृथ्वीसं काषायवस्त्र धारण याना तःपिं अनागारिक श्रमणपिं दु । वसपोलपिं इलय् हे सुथ न्हापानं भिक्षाटन याः बिज्याइपिं खः । सन्तपुरुषपिं विकाल चर्यां अलग जुया बिज्यापिं खः ।”

“उपिं सन्तपुरुषपिनिथाय् अनुकूलगु इलय् थ्यंकः वना मनय् लूगु खँ न्यं हूँ । इमिसं थःमहं स्यूथे छंतं थुगु लोक व परलोकयागु खँ कनी ।”

थुकथं कना वयात नरकयागु भय क्यना बिल । व जुलसा पारिमितात पूरा याये धुंकूह प्रत्येकबुद्ध प्राणी जुया च्वन । व निभाजलं कया ह्वयावःगु पलेस्वाथें जुया परिपक्व ज्ञानी जुया च्वंमह खः । व गुगु प्रकारं दना वयागु धार्मिक कथा न्यना च्वंगु खः उगु हे प्रकारं दना दना हे संस्कारय् विचार यात अले उकिया अनित्य, दुःख, अनात्म स्वरूप जूगु खँ सिइका प्रत्येकबोधिज्ञानया लाभी जुल । वसपोलया ज्ञान लाभ व बोधिसत्त्वया बन्धनं मुक्त जूगु छगू हे इलय् पाः लात । प्रत्येकबुद्धं सकतां चित्तमलयात नाश याना संसार सागरया अन्तय् दना दना हे गाथा धया बिज्यात -

“तचंव जिण्णं उरगो पुराणं, पण्डूपलासं हरितो दुमोव ।
एसप्पहीनो मम लुद्धभावो, जहामहं लुद्धकभावमज्जा’ति” ॥

“गथे सर्प पुलांगु बिखुयात तोतिइगु खः, गथे वाउँगु हः दुगु सिमां (गंगु) म्हासुगु सिमा हः हायका छ्वइगु खः, अथे हे याना जि लोभं मुक्तमह जुइधुन । थौं जिं लोभयात त्वःतेधुन ।”

थुगु उल्लासमयगु वाक्य उद्गार याना वं बिचाः यात - “जि सकतां क्लेश बन्धनं मुक्तमह जुयेधुन । परन्तु जिगु छेंय् आपालं आपाः भंगःत कुना तयागु दनि । इमित गुकथं मुक्त याना बियेगु ?” वसपोलं बोधिसत्त्वयाके न्यना बिज्यात - “मोरराज ! जिगु छेंय् आपालं आपाः भंगःत बन्धनय् कुना तयापिं दनि । इमित गुकथं मुक्त यायेगु ?” प्रत्येकबुद्धया सिबे नं सर्वज्ञ बोधिसत्त्वयाके उपाय ज्ञान आपाः दइ उकिं वं वसपोलयात धाल - “गुगु उपायं सकतां चित्तमल मदयका प्रत्येकबोधिज्ञान प्राप्त याना कयागु खः, उकियात कया सत्यक्रिया याना बिज्याहूँ । सारा जम्बुद्वीपय् सुं नं सत्त्व प्राणी बन्धनय् कुंके माली मखु । वसपोलं बोधिसत्त्वं ब्यूगु उपदेशकथं सत्यक्रिया यायां गाथा धया बिज्यात -

“ये चापि मे सकुणा अत्थि बद्धा, सतानिनेकानि निवेसनस्सिं ।
तेसम्पहं जीवितमज्ज दम्मि, मोक्खञ्च ते पत्ता सकं निकेत’न्ति” ॥

“छेंय् बन्धनय् कुंका च्वपिं भंगःतय्त थौं जिं जीवनदान बिया च्वना । इपिं मुक्त जुया आः इपिं थथःपिनिगु छेंय् वनेमा ।”

वसपोलयागु थुगु सत्यक्रियाया प्रभावं इपिं सकलें असमयय् हे बन्धनं मुक्त जुया प्रसन्नताया सलं हाला थःगु थासय् लिहाँ वन । उगु इलय् वयागु छेंनं निसें कया सारा जम्बुद्वीपय् भौचां निसें कया सकल सत्त्व प्राणीपिं बन्धनं मुक्त जुल । प्रत्येकबुद्धं ल्हाः ल्हवना छ्चनय् तल । उगु हे इलय् गृहस्थभेष अन्तर्धान जुया प्रव्रजितभेष प्रकट जुल । वसपोलं ख्वीदं दुम्ह स्थविरथें जुल । बांलाक चीवरं पुना च्यागू परिष्कार धारण याना “छं जित आपालं उपकार याना बिल” धाधां मोरराजयात ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना चाःहिल । अले आकाशय् ब्वया वना नन्दमूलक पर्वतय् वन । मोरराज नं पासया सिंत्वाकलं ब्वया वना नसा मामां थःगु थासय् तुं लिहाँ वन ।

आः शिकारीया न्हेदें तक बन्धन पास थःगु ल्हाती तया चाचाःहिला जुल नं मोरराजया कारणं वयागु दुःखं मुक्त जूगुया खं प्रकाशित याना बिज्यासे शास्तां थुगु अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“लुद्धो चरी पासहत्थो अरञ्जे, बाधेतु मोराधिपतिं यसस्सि ।

बन्धित्वा मोराधिपतिं यसस्सि, दुक्खा स पमुच्चि यथाहं पमुत्तो’ति” ॥

“यशस्वीम्ह मोरराजयात बन्धनय् लाकेया नितिं ल्हातय् पास ज्वना शिकारी जंगलय् चाचाःहिला जुल । यशस्वीम्ह मोरराजयात पासया बन्धनं चियेधुंका गथे जि दुःखं मुक्त जुयागु खः, अथे हे व नं दुःखं मुक्त जुया वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्त्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुं अर्हत्त्व प्राप्त यात । उगु इलय् मोरराजा जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४९२. तच्छसूकर जातक

“यदेसमाना विचरिम्ह...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बुरापिं स्थविरपि निम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

महाकोशल जुजुं बिम्बिसारयात थःम्ह म्हचाय् ब्यूबले म्हचाय्यात मोल्हुइत आदि (पाकेट) खर्चया नितिं काशी गां ब्यूगु खः । अजातशत्रुं थःम्ह अबुयात स्याना ब्यूसेलि जुजु प्रसेनजितं उगु गां लाका काःगु खः । उगु गांया कारणय् इमिगु युद्ध जूबले न्हापां अजातशत्रु त्याःगु जुया च्वन । पराजित जूम्ह कोशल (प्रसेनजित) जुजुं अमात्यपिके न्यन - “छु उपायं अजातशत्रुयात ज्वने माली ?”

“महाराज ! भिक्षुपिं धयापिं मन्त्रकुशल जुइ । उकिं गुप्तचरतय् विहारय् छ्वया इमिगु खँ न्यंके छ्वयेमाः ।”

“ठीक जू” धया “छिपिं थन वा, विहारय् वना उखें थुखें सुपिना भन्तेपिनिगु खें न्यं हूं” धका जुजुं मनूतयत् छवया बिल ।

जेतवनय् आपालं जुजुया मनूत प्रव्रजित जूपिं दुगु जुया च्वन । इपिंमध्ये निम्ह बुरापिं थेर (स्थविर) पिं विहारया छखेपाखे पर्णशालाय् च्वं च्वन । इपिंमध्ये छम्हसिया नां धनुग्गहतिस्स थेर व मेम्हसिया नां मन्तिदत्त थेर खः । चच्छि दचना इपिं सुथ न्हापानं दना वइपिं खः । थुपिंमध्ये धनुग्गहतिस्स थेरं मि च्याकेधुंका सःतल - “भन्ते ! मन्तिदत्त थेर ।”

“भन्ते ! छु खः ?”

“न्हयो वःनिला ?”

“न्हयो मवल । छु याये माल ?”

“भन्ते ! थुम्ह कोशल जुजु तःसकं मूर्खम्ह खः । केवल कसःडीं छथल जा जक नये सःम्ह खः ।”

“अले छुले भन्ते ?”

“थःगु प्वाथय् च्वंम्ह की (किमि) समानम्ह अजातशत्रु जुजुं बुका च्वंम्ह धाय्का जुल ।”

“भन्ते ! अथे जूसा छु याये मालले ?”

“भन्ते मन्तिदत्त थेर ! युद्ध धयागु स्वंगू प्रकारया दु । गथे रथब्यूह, चक्रब्यूह व पद्मब्यूह । थुपिंमध्ये अजातशत्रुयात ज्वनेया नितिं रथब्यूह दय्का ज्वनेमाः । फलानागु पर्वत खण्डया निखेंसनं शूर पुरुषपिं तथा न्हयोनेपाखे सेनात क्यना (शत्रु) दुहाँ वःगु सिइका गर्जन याना ब्वाँय् वना जालय् दुने लाःपिं न्यातयत्थे (थःगु) मुट्टी लाका वयात ज्वने फइ ।”

अन तथा तःपिं मनूतयत्सं थ्व खें न्यना जुजुयात कन । तःधंगु ल्याखय् आपालं सेनात ब्वना यंका जुजुं अथे हे यात । अनलि अजातशत्रुयात ज्वना सिखलं चिना छुं दितक वयागु मानयात मर्दन याना “हानं थथे याये मते” धया सम्भे याना तोतल । अनलिपा थःम्ह म्हचाय् वजिरकुमारी धयाम्ह वयात बिया महापरिवारपिलिसें तुं छवया बिल । “धनुग्गहतिस्स थेरयागु संविधानद्वारा कोशल जुजुं अजातशत्रुयात ज्वन” धयागु खें भिक्षुपिनि दथुइ चर्चा जुल । धर्मसभाय् नं थ्व हे खें पिकाल । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खें ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खें” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं धनुग्गहतिस्स थेर युद्ध संविधान यायेगुली दक्षम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

अतीत समयय् वाराणसी नगरया ध्वाखा गामय् च्वंम्ह सिकमि सिंया नितिं जंगलय् वंबले वं गालय् व्वबाः वना च्वंम्ह छम्ह फांया मचायात खना ‘तच्छसूकर’ धयागु नां छुना वयात लहिना तल । व वयाम्ह उपकारीम्ह खः । त्वाथलं थिना सिमा ग्वःतुइका विइ, धँवां हँखि (का) साला विइ, म्हुतुं वसिला, मुगः आदि कया हया न्हयोने तथा विइ । तःधिक जुइधुंका व महाबलवान्म्ह जुल, तःधिकगु म्ह दुम्ह जुल । सिकमिं वया प्रति पुत्रप्रेमया भाव तथा “थ्वयात थन तथा तल धाःसा सुं छम्हसिनं स्याना नं बिये फु” धया

वयात जंगलय् यंका त्वःता बिल । अनंलि वं बिचाः यात - “जि थुगु जंगलय् याकचा च्वने फइ मखु । ज्ञातिपिनिगु खोज याना इपिं नापं च्वने माल ।” अनंलि घना जंगलय् फांत मामां जुया च्वंबले वं आपालं फांत खना लय्ताया स्वपु गाथात धाल -

“यदेसमाना विचरिम्ह, पब्बतानि वनानि च ।
अन्वेसं विचरिं जाती, तेमे अधिगता मया ॥

“बहुञ्चिदं मूलफलं, भक्खो चायं अनप्पको ।
रम्मा चिमा गिरीनज्जो, फासुवासो भविस्सति ॥

“इधेवाहं वसिस्साभि, सह सब्बेहि जातिभि ।
अप्पोस्सुक्को निरासङ्की, असोको अकुतोभयो’ति” ॥

“जिं पर्वतय् व वनय् मामां चाःहिला जुयापिं थःथितिपिं जित प्राप्त जुल ।”

“थन आपालं फलमूलत दु, थन आपालं नसा त्वंसात दु, थुपिं खुसी व पर्वत नं न्ह्याइपुसे च्वं, थन सुखपूर्वकं च्वनेगु जुइ ।”

“धन्दासूर्ता काये म्वाक, आशंका काये म्वाक, शोक काये म्वाक, व भय काये म्वाक जि थन हे ज्ञातिपिं (थःथितिपिं) नापं च्वं च्वने ।”

वयागु खँ न्यना फांतय्सं प्यपुगु गाथा धाल -

“अञ्जम्मि लेणं परियेस, सत्तु नो इध विज्जति ।
सो तच्छ सूकरे हन्ति, इधागन्त्वा वरं वरं’न्ति” ॥

“अय् तच्छ ! मेगु हे गुफा मा हूँ । थन जिमि शत्रु च्वं च्वंगु दु । वं थन वया ततःधिकपिं फातयत् स्याना बिइ ।”

“को नुम्हाकं इध सत्तु, को जाती सुसमागते ।
दुप्पधंसे पधंसेति, तं मे अक्खाथ पुच्छिता ॥

“उद्धग्गराजी मिगराजा, बली दाठावुधो मिगो ।
सो तच्छ सूकरे हन्ति, इधागन्त्वा वरं वरं ॥

“न नो दाठा न विज्जन्ति, बलं काये समोहितं ।
सब्बे समग्गा हुत्वान, वसं काहाम एककं ॥

“हृदयङ्गमं कण्णसुखं, वाचं भाससि तच्छक ।
योपि युद्धे पलायेय्य, तम्मि पच्छा हनामसे’ति” ॥

“हे थःथितिगणपिं ! जिं न्यना च्वना, थन भी शत्रु सु खः ? व सु खः ? गुम्हसिनं नाश याये मफइपिं भीत नाश याइगु खः ?”

“म्ह्य ध्वः ध्वः टाटे पाटे दुम्ह, धँवा हे शस्त्र दुम्ह मृगराज (धुं) थन वया ततःधिकपिं फांतयत् स्याना नइ ।”

“भीपिं धँवा मदुपिं मखु, भीपिं बल मदुपिं नं मखु । भीपिं सकलें मिले जुया याकचाम्ह वयात थःगु बशय् तये ।”

“हे तच्छ ! नुगलय् दुने थ्यंकः तये बहःगु व न्हाय्पंयात आनन्द बिङ्गु खँ छं ल्हाना च्वन । युद्धं बिस्सुं वंपित नं भीसं स्थाना बिये ।”

तच्छं फां दक्व फांतयत् छगू मत याकेधुंका न्यन - “गुबले धुं थन वङ्गु ?”

“थौं सुथे हे छम्हसित ज्वना यंके धुंकल । आः कन्हे सुथे न्हापानं वइतिनि ।”

व युद्धकुशलम्ह व भूमिभागयागु परीक्षा याये नं सःम्ह खः । अनलि “थ्व हे थासय् च्वना त्याके फु” धका बिचाः यात । अनलि वं छगू थाय् निश्चित याना, चा ल्यं दनिबले हे फांतय् नये निये सिधय्का नसंचा इलय् सुथ न्हापां न्ह्यथ्याक हे वं युद्ध यायेबले ‘रथब्यूह’ आदि त्रिविधाकारं युद्ध याये ज्यूगु खँय् बिचाः याना पद्मब्यूहयागु संविधान यात । दथुइ दुरु त्वं पिं मस्तयत् तल । इमित घेरा बिया मां पिं तय्कल । अनं पिने फांया मस्तयत् तल । अनं लिपा चिचिहाकःगु धँवा दुपिं ल्याय्म्हचापिं फांतयत् तल । अनं लिपा ततःहाकगु धँवा दुपिं, बुरापिं फांत, अनं लिपा उखे थुखे भिम्हेसिया पुचः, नीम्हेसिया पुचः, स्वीम्हसिया पुचः याना सेनातय्गु पुचः स्वन । अनं लिपा थःगु नितिं छगू गाः व धुंयात क्वफायया नितिं हासा आकारयागु तःसकं तःजागु गाः छगा म्हुइके बिल । निगू गाःया दथुइ थः दना च्वनेया नितिं सिपौ तय्के बिल । अनं लिपा बल सम्पन्नपिं योधा फांत व्वना उखे थुखे वना सकल फांतयत् धैर्य बिया व वन । थथे याना च्वच्चं निभा लुया वल ।

अनलि धुंया जुजु कूटजटिलयागु आश्रमं पिहाँ वया पर्वत फुसय् दन । वयात खना फांतय्सं “भन्ते ! भीम्ह वैरी वया च्वन” धका हाल ।

ग्याये मते । गथे गथे वं यात अथे अथे हे प्रतिपक्ष जुया (नक्कल याना) छिमिसं नं या ।

धुं म्ह धूपिना लिहाँ वना च्वफात । फांतय्सं नं अथे हे यात । फांतयत् स्वया धुं गर्जे जुल । इमिसं नं अथे हे यात । इमिगु ज्याखँ खना वं बिचाः यात - “थुपिं न्हापार्थे मखु । थौं थुपिं विरोधी जुया पुचः पुचः मुना दना च्वन । थुगु संविधान याःम्ह इमि नेता नं खने दु । थौं जि इमिथाय् वने मखु” धया मरणभयं ग्याना व लिहाँ वना कूटजटिलयाथाय् वन । अले खालि ल्हातं वःगु खना वयात कूटजटिलं गुपुगु गाथा धाल -

“पाणातिपाता विरतो नु अज्ज, अभयं नु ते सब्भूतेसु दिन्नं ।
दाटा नु ते भिगवधाय न सन्ति, यो सङ्गपत्तो कपणोव ज्ञायसी’ति” ॥

“अय् धुं ! छु छ थौं, प्राणीहिंसां अलग जुयाम्हा लाकि छु ? दक्व प्राणीपित अभय बिया लाकि छु ? अथवा धँवाय् बल मंत लाकि छु ? छ फातय्गु बथामय् थ्यंका नं फ्वगीम्हंथे झुले जुया च्वन ?”

अनलि धुं स्वपु गाथात धाल -

“न मे दाटा न विज्जन्ति, बलं काये समोहितं ।
जाती च दिस्वान सामग्गी एकतो, तस्मा च ज्ञायामि वनम्हि एकको ॥

“इमस्सुदं यन्ति दिसोदिसं पुरे, भयट्टिता लेणगवेसिनो पुथु ।
ते दानि सङ्गम्म वसन्ति एकतो, यत्थट्टिता दुप्पसहज्ज ते मया ॥

“परिणायकसम्पन्ना, सहिता एकवादिनो ।
ते मं समग्गा हिंसेयुं, तस्मा नेसं न पत्थये’ति” ॥

“जिके धँवा मदुगु मखु, अथेनं मुना च्वंपिं ज्ञाति सेनाया समूह खना च्वना । उकिं जंगलय् याकःचा चिन्ता काकां झुले जुया च्वनागु खः ।”

“न्हापा जुलसा इपिं फाँत जित खनेवं इपिं सकलें भयं उखे थुखे बिस्सू वना गुफा माःवनिपिं खः । परन्तु थौं इपिं मुना वया छगू हे थासय् च्वं च्वन । उकिं हे अन वनेगु साहस मंत ।”

“सेनानायकयागु खँ न्यना इपिं छधी छपाँय् जुया च्वन । इपिं मिले जुया थौं जित स्याये नं फु । उकिं हे इमिगु चाहना मयाना ।”

ध्व खँ न्यना कूट जटिलं धाल -

“एकोव इन्दो असुरे जिनाति, एकोव सेनो हन्ति दिजे पसह् ।
एकोव ब्यग्घो मिगसङ्घपत्तो, वरं वरं हन्ति बलज्जि तादिस’न्ति” ॥

“याकचा इन्द्रं असुरपिंत त्याके फु, याकचाम्ह सतां भंगलं भंगःतयूत स्याये फु, याकचाम्ह धुं पशुतयगु बथानय् वना ततःधिकपिंत स्याइ । थुजागु बल धुंयाके दु ।”

अनंलि धुं धाल -

“न हेव इन्दो न सेनो, नपि ब्यग्घो मिगाधिपो ।
समग्गे सहिते जाती, न ब्यग्घे कुरुते वसे’ति” ॥

“छधी छपाँय् जुया च्वं च्वंपिं धुंथें जापिं फातयगु बथानयात इन्द्र नं, सतां भंगलं नं, धुंया जुजुं नं त्याके फइ मखु ।”

हानं जटिलं वयात उत्साहित यायां निपु गाथात धाल -

“कुम्भीलका सकुणका, सङ्घिनो गणचारिनो ।
सम्मोदमाना एकज्जं, उप्पतन्ति डयन्ति च ॥

“तेसज्च डयमानानं, एकेत्थ अपसक्कति ।
तज्च सेनो निताळेति, वेय्यग्घियेव सा गती’ति” ॥

“चिचिधिकपिं कुम्बिलक धयापिं भंगःत छधी छपाँय् जुया पुचलय् गणय् च्वं च्वनी । इपिं प्रियभाषी जुया नाप नापं तितिं न्हुया ब्वया जुइपिं खः ।”

“इपिं ब्वया जुइपिंमध्ये छमह निमह अलग छुटे जुइगु खः । इमित सतां भंगलं दाया यंकी । थजागु हे ज्या धुंयागु नं खः ।”

थुलि धया “हे बाघराज ! छं थःगु बल म्हमस्यू । ग्याये मते । केवल छं गर्जे जुया भ्रम्टे या (हयका) हूँ । छकोलं निमह छथाय् बिस्सू वंगु खनी मखु । उत्साह या ।” अले वं अथे हे यात

थुगु अर्थयात प्रकाश यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“उत्साहितो जटिलेन, लुद्धेनामिसचक्खुना ।
दाठी दाठीसु पक्खन्ति, मज्जमानो यथा पुरे’ति” ॥

“लोभदृष्टि ब्याधा (जटिल) पाखें उत्साहित यासेलि न्हापार्थे भाःपिया धँवा दुमह धुं धँवा दुपिं फांतयूत भ्रम्टे याःवन ।”

व वया न्हापां पर्वत च्चकाय् दन । फांतय्सं धाल - “स्वामी ! खुँ हानं वया च्चन ।”

“ग्याये म्वा” धया इमित आश्वासन बिया दना वना निखेसनं गाःया दथुइ सिपौति दना च्चं च्चन । तच्छक फांयात ज्वनेया नितिं छग्गु हे बेगं भ्मटे याःवन । तच्छक फां पल्टे जुया न्ह्योनेया गालय् कुतुं वन । थःगु बेगयात थामे याये मफया धुं हासार्थे आकारगु तःजागु गालय् कुतुं वना छग्वारा चिन । काचा काचां दना वया तच्छ फां जैया दथुं धँवा तिया छाती थ्यंकः फाया वयागु ला नया म्हुतुं ज्वना गालं पिने बंस्वाये हया “थुम्ह दासयात ज्वं” धका धाल । न्हापां वःपिसं छकु छकु ला नल । लिपा वःपिसं “धुंया ला गजागु जुइ ? सवा काये जक खन । गालं पिने वःम्ह तच्छ फां फांतय्त् स्वया “छु छिपिं आः बांलाक सन्तुष्ट जुलला ?” धका न्यन ।

“स्वामी ! आः जुलसा छम्ह धुंयात ज्वन । भिम्ह धुंति ग्यंम्ह मेम्ह छम्ह दनि ।”

“व सु खः ?”

“धुं हहःगु ला नइम्ह कूट जटिल ।”

“अथे जूसा वा, वयात नं ज्वंवने” धया इपिं लिसें तुं बेगं ब्वाय् वन ।

“धुं आःतकं मवनि” धया लं स्वया च्चंम्ह जटिलं फांत वःगु खना “धुंयात स्याना जित नं स्यायेत वया च्चन” धका सिइका व बिस्यूं वना काचा काचां छमा डुम्मी (उदुम्बर) सिमाय् गल ।

फांतय्सं “थ्व सिमाय् गल” धका धाल ।

“थ्व छु सिमा खः ?”

“डुम्मी (उदुम्बर) या सिमा खः ।”

“अथे जूसा चिन्ता काये म्वाः । आः हे वयात ज्वने” धया ल्याय्म्हपिं फांतय्त् सःतके छवया सिमाया हाय् चा ख्वारा ख्वारा याका चा लिकाय्के बिल । ततःहाकगु धँवा दुपिं फांतय्त् लगे याना प्यखेरं हा ध्यंके बिल । छग्गु तय्यगु हा जक ल्यं दनि । अनं लिपा मेपिं फांतय्त् म्हुतुं लः कायेके छवया हाय् लः तय्के बिल । अले मेपिं फांतय्त् “छिपिं चिला हँ” धया इमित चिइका पुलिं चुया हाय् धँवां वांन्यात । पां पालेथे जागु प्रहारं वं धँवां वांन्याना ध्यना सिमा गोतुइका बिल । कुतुं वःम्ह कूट जटिलयात ज्वना ला नल । थुगु आश्चर्यजनक घटनायात खना वृक्षदेवतां धाल -

“साधु सम्बहुला जाती, अपि रुक्खा अरञ्जजा ।
सूकरेहि समग्गेहि, ब्यग्घो एकायने हतो’ति” ॥

“थःथिति धयापिं छधी छर्पाय् जुइगु भिं जू । जंगलय् बुया वःगु सिमा हे छाया थमजुइमा, छधी छर्पाय् जूपिं फातय्सं धुंयात छकोलनं हे स्याना बिल ।”

निम्हसितं स्याःगु खँ ब्यनेया नितिं शास्तां मेगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“ब्राह्मणञ्चेव ब्यग्घञ्च, उभो हन्वान सूकरा ।
आनन्दिनो पमुदिता, महानादं पनादिसु’न्ति” ॥

“ब्राह्मण व धुं निम्हसितं स्याना आनन्दित व प्रमुदित जूपिं फातय्सं महागर्जन यात ।”

हानं तच्छक फां न्यन - “मेपिं नं छिमि सुं शत्रुत दनिला ?”

“मंत, स्वामी !” धया फांतयसं लिसः बिल । थुलि धया “वयात अभिषेक याना जुजु दय्केगु” धया लः मामां वंबले जटिलया लः तयेगु शंख खना उगु दक्षिणावर्त शंख जाय्क लः हया डुम्री सिमाक्वय् तच्छकयात अभिषेक यात । अभिषेक लः ह्वलेधुंका वयाम्ह तिरीयात अग्रमहिषी याना बिल । अनं लिपा डुम्रीया भिंगु क्वपुइ फेतुका दक्षिणावर्त शंखं अभिषेक बिइगु यात । उगु अर्थ प्रकाश यायां शास्तां क्वचागु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“ते सु उदुम्बरमूलस्मि, सूकरा सुसमागता ।
तच्छकं अभिसिञ्चिसु, त्वं नो राजासि इस्सरो’ति” ॥

“उपिं फातयसं उगु डुम्री (गूलर=उदुम्बर) सिमाया किचलय् फेतुना उम्ह तच्छकयात अभिषेक बिल - छ जिमि ईश्वर (मालिक) खः, जुजु खः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं धनुग्गहतिस्स युद्ध संविधान यायेत दक्षम्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कूट जटिल देवदत्त खः । तच्छक फां धनुग्गहतिस्स खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

४९३. महावाणिज जातक

“वाणिजा समितिं कत्वा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् श्रावस्ती च्विपिं व्यापारीपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

इपिं व्यापार यायेत वने न्ह्यो शास्तायात महादान बिया, त्रिशरण व पञ्चशीलय् च्वना, “भन्ते ! यदि कुशलपूर्वक लिहाँ वये फत धाःसा छलपोलयागु चरणकमलय् वन्दना याः वये” धया न्यासः गाडात ज्वना नगरं पिहाँ वन । थुकथं वंबले कान्तारय् थ्यंबले लँ बिचाः मयासे लँ दापु जुया लः मदुथाय्, नयेगु मदुथाय् जंगलय् लाः वंबले नागं बास याना च्वंगु छमा बर सिमा खना गाडात प्यना सिमाक्वय् फेतुना च्वन । अनंलि इमिसं चुलुगु व लखं प्याःगुथें जागु हःत खन अले अजागु हे कचामचात नं खन । अले इमिसं ‘ध्व सिमाय् लः न्ह्याना च्वंगु दयेमार्थे च्वं । उकिं ध्वयागु पूर्वपाखे कचायात ध्यन धाःसा लः वइ’ धका बिचाः यात । अले सिमाय् थहाँ वना छम्ह मनुखं कचा ध्यन । अनं लिपा ताइवःसिमा अपाय्त्याःगु लः धाः पिहाँ वल । उकी मोल्हुया लः त्वना, दक्षिणपाखेया कचा ध्यन । उकिं थीथी प्रकारयागु रस दुगु खाना पिहाँ वल । उगु नया पश्चिमपाखेया कचा ध्यन । उकिं बांलाक समाये याना तःपिं मिसात पिहाँ वल । इपिं नापं रमण यायेधुंका उत्तरपाखेया कचा ध्यन । उकिं सप्तरत्नत पिहाँ वल । उगु सकतां ज्वना न्यासः गाडा जाय्का श्रावस्ती लिहाँ वया धन छेंय् तथा गन्धमालादि ल्हातं ज्वना जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना व पूजा याना छखेलिक्क फेतुना धर्मश्रवण याना सरखुन्ह्या दिनय् महादान बिया “भन्ते ! थुगु

दानय् जिमित धन व्यूम्ह वृक्षदेवतायात नं सहभागी दय्का पुण्य इना बिये मास्ति वः” धया बिन्ति यात । अनलि भोजनया ज्या सिधयेधुंका शास्तां “छिमि गुम्ह वृक्षदेवतायात पुण्य इने मास्ति वः ?” धका न्यना बिज्यात । व्यापारीतय्सं बर सिमापाखँ धन दुगु सकतां खँ तथागतयात बिन्ति यात ।

शास्तां - “मात्रज्ञताया कारणं व तृष्णाया वशीभूतय् मच्चंगु कारणं याना छिमिसं धन प्राप्त याये खन । न्हापा न्हापा जुलसा मात्रज्ञताया ज्ञान मदुपिं व तृष्णाया बशय् च्वंपिसं थःगु ज्यान व धन नं तंके माल” आज्ञा जुया बिज्याबले इमिसं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी नगरयापिं व्यापारीत व्यापार यायेत वंबले लँ दापु जुया व हे कान्तारय् लिक्क च्वंगु बर सिमा खना अन हे वना च्ववन ।

थुगु खँ प्रकाश याना क्यनेया नितिं अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु खः -

“वाणिजा समितिं कत्वा, नानारडुतो आगता ।
धनाहरा पक्कमिसु, एकं कत्वान गामणि ॥

“ते तं कन्तारमागम्म, अप्पभक्खं अनोदकं ।
महानिग्रोधमद्वक्खुं, सीतच्छायं मनोरमं ॥

“ते च तत्थ निसीदित्वा, तस्स रुक्खस्स छायया ।
वाणिजा समचिन्तेसुं, बाला मोहेन पारुता ॥

“अल्लायते अयं रुक्खो, अपि वारीव सन्दति ।
इड्डस्स पुरिमं साखं, मयं छिन्दाम वाणिजा ॥

“सा च छिन्नाव पग्घरि, अच्छं वारिं अनाविलं ।
ते तत्थ न्हत्वा पिवित्वा, यावतिच्छिसु वाणिजा ॥

“दुतियं समचिन्तेसुं, बाला मोहेन पारुता ।
इड्डस्स दक्खिणं साखं, मयं छिन्दाम वाणिजा ॥

“सा च छिन्नाव पग्घरि, सालिमंसोदनं बहुं ।
अप्पोदवण्णे कुम्मासे, सिद्धिं विदलसूपियो ॥

“ते तत्थ भुत्वा खादित्वा, यावतिच्छिसु वाणिजा ।
ततियं समचिन्तेसुं, बाला मोहेन पारुता ।
इड्डस्स पच्छिमं साखं, मयं छिन्दाम वाणिजा ॥

“सा च छिन्नाव पग्घरि, नारियो समलङ्कता ।
विचित्रवत्थाभरणा, आमत्तमणिकुण्डला ॥

“अपि सु वाणिजा एका, नारियो पण्णवीसति ।
 समन्ता परिवारिसु, तस्स रुक्खस्स छायाया ।
 ते ताहि परिचारेत्वा, यावतिच्छिसु वाणिजा ॥
 “चतुत्थं समचिन्तेसुं, बाला मोहेन पारुता ।
 इङ्गस्स उत्तरं साखं, मयं छिन्दाम वाणिजा ॥
 “सा च छिन्नाव पग्घरि, मुत्ता वेळुरिया बहू ।
 रजतं जातरूपञ्च, कुत्तियो पटियानि च ॥
 “कासिकानि च वत्थानि, उद्दियानि च कम्बला ।
 ते तत्थ भारे बन्धित्वा, यावतिच्छिसु वाणिजा ॥
 “पञ्चमं समचिन्तेसुं, बाला मोहेन पारुता ।
 इङ्गस्स मूलं छिन्दाम, अपि भिय्यो लभामसे ॥
 “अथुद्दहि सत्थवाहो, याचमानो कतञ्जली ।
 निग्रोधो किं परञ्जति, वाणिजा भद्दमत्थु ते ॥
 “वारिदा पुरिमा साखा, अन्नपानञ्च दक्खिणा ।
 नारिदा पच्छिमा साखा, सब्बकामे च उत्तरा ।
 निग्रोधो किं परञ्जति, वाणिजा भद्दमत्थु ते ॥
 “यस्स रुक्खस्स छायाय, निसीदेय्य सयेय्य वा ।
 न तस्स साखं भञ्जेय्य, मित्तदुब्भो हि पापको ॥
 “ते च तस्सानादियित्वा, एकस्स वचनं बहू ।
 निसिताहि कुठारीहि, मूलतो नं उपक्कमु’न्ति ॥”

“थीथी राष्ट्रं वःपिं व्यापारीपिसं (छग्गू) समिति दय्कल । अले छम्हसित नायो दय्का धन कमाये यायेत प्रस्थान यात ।”

“कान्तारय् थ्यंबले नयेत नसा व त्वनेत त्वंसा मदुगु इलय् शीतलगु किचः दुगु छमा बंगल (बर) सिमा खंकल ।”

“इपिं उगु सिमाया किचलय् फेतुना इमिसं बालमूर्खपिसंथे बिचाः यात –”

“अवश्य नं ध्व लखं प्याना च्वन, थुकी लः बाः वःथे वया च्वंगु दयेमाः । उकिं हे थुकियागु पूर्वपाखे च्वंगु सिमा कचा ध्यनेनु ।”

“ध्यंगु उगु सिमा कचां निर्मलगु लः बाः वल । अले इच्छानुसार मोल्हया अन लुदंक लः त्वन ।”

“मोहया बशं त्वःपुया तःपिं इमिसं बालमूर्खेथे बिचाः यात – ‘भो ! भीसं थुकिया दक्षिणपाखेयागु सिमा कचा नं ध्यनेनु’ ।”

“उकियात ध्यना बियेवं अनं आपालं भिंगु मार्सि जाकिया जा पिहाँ वल । लः मदुगु पायस समानगु मरि, क्ये व खाद्यपदार्थत नं पिहाँ वल ।”

“अनंलि इच्छानुसार नये त्वनेधुंका मोहया बशं त्वःपुया तःपिं इमिसं बालमूर्खेथे बिचाः यात – ‘भो व्यापारीपिं ! भीसं ध्वयागु पश्चिमपाखेया कचा नं ध्यने माल ।”

“सिमा कचा ध्यनेवं अनं बांलाक छायापिया तःपिं मिसात पिहाँ वल ।”

“विचित्र वस्त्राभरण व मणिकण्डलं तिया तःपिं मिसात पिहाँ वया छम्ह छम्हसिया नितिं छम्ह छम्ह व गाडीवान नायोया नितिं नीन्याम्ह च्वंवल ।”

“इमिसं उगु सिमायात घेरा लगे याना लुदँ फुदँ जुइक न्ह्याइपु तायकल ।”

“मोहया बशं त्वःपुया तःपिं इमिसं प्यंगूगु पटक्य नं बालमूर्खथे बिचाः यात - ‘भो व्यापारीपिं ! थुकिया उत्तरपाखे च्वंगु सिमा कचा नं ध्यनेनु’ ।”

“उगु सिमा कचा ध्यनेवं अनं आपालं मोति, बेलौर, लुं, वह, आदि व न्यापा न्यापा ह्याउंगु व तयुगु कार्पेट लासा नं पिहाँ वल ।”

“अथे हे याना काशीयागु वस्त्रत व उद्दियान कम्बलत नं पिहाँ वल । इमिसं (थःपितं) माक्व वस्तुत भारी थना गाडाय् जायकल ।”

“अनंलि मोहया बशं त्वःपुया तःपिं इमिसं न्याकोगु पटक बालमूर्खथे बिचाः यात - ‘भो ! भीसं थुगु सिमाया हां नापं छाया मध्यनेगु ? छायाकि थ्व सिबे नं अप्वः काये दयेमा ।”

“अनंलि इमिगु खँ न्यना ल्हाः बिन्ति यायां गाडीवान्या नायोनं सकसितं धाल - ‘हे व्यापारीपिं ! छिमित भिं जुइमा । थुगु वंगल सिमां छिमित छु स्यंका बिल ? ध्यने मते ।”

“पूर्वपाखेया कचां लः बिल, दक्षिणपाखेया कचां अन्नपान बिल, पश्चिमरिखेया कचां मिसापिं बिल, उत्तररिखेया कचां सकतां प्रकारया इच्छा पूवनीगु रत्नत बिल । हे व्यापारीत ! छिमित भिं जुइमा । वंगल सिमां छिमित छु स्यंकल ? ध्यने मते ।”

“गुगु सिमाया किचलय् फेतूगु थःजु, वा गोतूगु, उकीया सिमा कचा त्वःथुले मज्यू । छायाधाःसा मित्रद्रोह यायेगु पाप खः ।”

“उम्ह नायो छम्हसियागु खँ मन्यंसे नःगु पां इपिं सकसिनं सिमाया हां नापं पालेगु यात ।”

अनंलि सिमाया हा ध्यनेत लिक्क वंबले नागराजं इमित खना बिचाः यात - “प्याः चाःपिं इमित लः त्वंके बिया । अनंलि दिव्यभोजन, शयनासनसहित परिवार मिसापिं व न्यासः गाडा रत्नत बिया बिया । आः जुलसा थुमिसं सिमाया हा नापं ध्यने धका धया च्वन । गाडीवानया नायो छम्ह त्वःता मेपिं सकसितं स्यायेमाः ।” अनंलि थुलि मती तया वं “थुलि शस्त्रधारी योद्धात पिहाँ वयेमा, थुलि धनुषधारी योद्धात पिहाँ वयेमा, थुलि धनुषधारी अले थुलि ढाल तलवारं सुसज्जितपिं सेनात पिहाँ वयेमा” धया आज्ञा बिल ।

थुगु खँयात प्रकट याना बिज्यासे शास्तां थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु खः -

“ततो नागा निक्खमिसु, सन्नद्धा पण्णवीसति ।
धनुग्गहानं तिसता, छसहस्सा च वम्मिनो’ति” ॥

“अनंलि नीन्याम्ह शस्त्रधारी नागत पिहाँ वल, स्वसः धनुर्धारीपिं व खुद्वः ढाल तलवारं सुसज्जितपिं सेनात पिहाँ वल ।”

अनंलि नागराजं धाल -

“एते हनथ बन्धथ, मा वो मुञ्चित्थ जीवितं ।
ठपेत्वा सत्थवाहं, सब्बे भस्मं करोथ ने’ति” ॥

“थुमित कयकि, च्यु, सुयात नं म्वाम्वाकं त्वःता छ्वये मते । गाडीवानया नायो छम्ह बाहेक मेपिं सकसितं भस्म या ।”

नागतयूसं अथे हे याना विल । लायेगु कापतं न्यासः गाडाय् तथा गाडीवान्या नायोयात ब्वना थः स्वयं उपिं गाडात हाके याना वाराणसी वना दक्वं धनत वयागु छेय् तथा वयाके बिदा कया थःगु नाग-भवनय् तुं लिहाँ वन ।

थुगु अर्थ सिइका शास्तां उपदेश बिइया नितिं थुपिं निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु खः -

“तस्मा हि पण्डितो पोसो, सम्पस्सं अत्थमत्तनो ।

लोभस्स न वसं गच्छे, हनेय्यारिसकं मनं ॥

“एवमादीनवं अत्वा, तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो, सतो भिक्खु परिब्बजे’ति” ॥

“उकिं हे थःगु हितयात ध्यानय् तथा पण्डितपिं मनूतयूसं लोभया बशय् वने मज्यू । बरु मनय् दुने खने दइगु थीथी प्रकारया लोभादियात स्याना छ्वये फय्केमाः ।”

“दुःख जुइगु लोभादियागु ध्व हे दुष्परिणामयात सिइका भिक्षुं तृष्णा मदुम्ह जुया, अनादानी (तृष्णा धयागु आसक्ति स्वभाव मदुम्ह) जुया, स्मृतिवानम्ह जुया, प्रव्रज्या ग्रहण यायेमाः ।”

थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “उपासकपिं ! न्हापा नं लोभया बशय् लापिं व्यापारीत महाविनाशय् लात । उकिं हे लोभया बशय् वने मज्यू” धया आज्ञा जूसे (आर्य) सत्य प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य खँया अन्तय् उपिं व्यापारीत स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या नागराज सारिपुत्र खः, अले गाडीवान्या नायो जुलसा जि हे खः ।

Dhamma Digital - * -

४९४. साधिन जातक

“अब्भुतो वत्त लोकरिं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपोसथ-व्रत च्वनिपिं उपासकपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां “उपासकपिं ! पुलांपिं पण्डितपिं थःगु उपोसथ-व्रतया कारणं मनुष्य शरीरं हे देवलोकय् वना अन ताःकालतक च्वन” आज्ञा जुया बिज्याबले इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् मिथिलाय् साधिन धयाम्ह जुजुं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । वं प्यगुलिं दे ध्वाखाय्, नगरया दथुइ व थःगु लाय्कु दरबारया क्वय् याना जम्मा खुथाय् दानशाला दय्का सारा जम्बुद्वीप छगुलिं थ्वय्क महादान बिल अले उपोसथ-व्रत नं च्वन । राष्ट्रवासी जनता नं वयागु उपदेशकथं लगे जुया दानादि पुण्यकर्म याना, सिना वनेवं देवलोक्य् उत्पन्न जू वना च्वन । सुधम्म देवसभाय् फेतुना च्वंपिसं देवराजया पाखे साधिनयागु शील सदाचार आदि गुणयागु प्रशंसा जूगु खँ न्यना च्वन । थुगु खँ न्यना मेमेपिं देवतापिसं नं (साधिन) जुजुयात दर्शन याये मास्ति वय्कल । 'शक्र देवराजं इमिगु मनया खँ सिइका न्यन - "साधिन जुजुयागु दर्शन याये मास्ति वः ला ?"

“वः देव !”

वं मातलीयात आज्ञा बिल - “हूँ, वेजयन्त रथयात जोते याना, साधिन (जुजु) यात ब्वना हति ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले रथ जोते याना विदेह राष्ट्र वन । उखुन्हुया दिं पून्ही खः । मातली गुगु इलय् मनूत सन्ध्या ईया बेली (भोजन) याना थथःगु छेंय् लुखा क्वय् आराम कया फेतुना च्वंगु खः, उगु इलय् वं चन्द्रमण्डलया लिसें तुं रथ यंकल । मनूत हाला हल - “निगू चन्द्रमण्डल लुया वल ।” अले हानं रथयात चन्द्रमण्डल त्वःता पुला वया च्वंगु खंबले हानं हाल - “थुपिं चन्द्रमा मखु । थ्व रथ खः । थुपिं सुं देवपुत्रपिंथें च्वं । थुगु मनोमय सैन्धव सलत दुगु रथ सुयात तया यंकेत वया च्वंगु ? मेपिं सुयातं खइ मखु, भी जुजुया नितिं हे जुइमाः । भीम्ह जुजु धार्मिकम्ह खः । व धर्मराजा खः ।” इमिसं लयतातां ल्हाः ज्वजलपा थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“अद्भुतो वत लोकस्मि, उप्पज्जि लोमहंसनो ।

दिब्बो रथो पातुरुह, वेदेहस्स यसस्सिनो'ति” ॥

“लोक्य् अद्भुतगु लोमहर्षण (चिमिसँ ब्वं ब्वं दनिगु खँ) जुल । यशस्वीम्ह विदेह जुजुया नितिं दिव्यरथ प्रकट जुल ।”

मातली नं रथ ज्वना वल । मनूतय्सं ल्हाती गन्ध, माला आदि ज्वना वया उक्रियात पूजा यात । वं स्वकोतक नगरयागु परिक्रमा यात अले लाय्कु ध्वाखाय् वन । अन वं रथ दिका, ल्यूनेया इयाया बार्दली दना, वयात रथय् च्वनेया नितिं तयार याना दना च्वन । उखुन्हुया दिंखुन्हु जुजुं नं दानशाला स्वस्वं “थुजागु दान ब्यु” धका आज्ञा बिया, उपोसथ-व्रत ग्रहण याना दिं बिते याःगु खः । अमात्यगणपिसं छ्चाखेरं घेरे याका व समाये याना तःगु दबुली पूर्वया इयाःपाखे ख्वाः लाका धार्मिक खँ कना च्वंगु जुया च्वन । मातलिं वयात रथय् च्वं वयेया नितिं सतल अले रथय् तया ब्वना यंकल ।

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु खः -

“देवपुत्तो महिद्धिको, मातलि देवसारथि ।

निमन्तयित्थ राजानं, वेदेहं मिथिलग्गहं ॥

“एहिमं रथमारुह, राजसेट्टु दिसम्पति ।

देवा दस्सनकामा ते, तावतिसा सइन्दका ।

सरमाना हि ते देवा, सुधम्मायं समच्छरे ॥

“ततो च राजा साधिनो, वेदेहो मिथिलग्गहो ।
सहस्सयुत्तमारुह, अगा देवान सन्तिके ।
तं देवा पटिनन्दिसु, दिस्वा राजानमागतं ॥

“स्वागतं ते महाराज, अथो ते अदुरागतं ।
निसीद दानि राजीसि, देवराजस्स सन्तिके ॥

“सक्कोपि पटिनन्दित्थ, वेदेहं मिथिलग्गहं ।
निमन्तयित्थ कामेहि, आसनेन च वासवो ॥

“साधु खोसि अनुप्पत्तो, आवासं वसवत्तिनं ।
वस देवेषु राजीसि, सब्बकामसमिद्धिसु ।
तावत्तिसेसु देवेषु, भुज्ज कामे अमानुसे’ति” ॥

“देवपुत्र, देवसारथि, महान् ऋद्धि दुम्ह मातलिं मिथिलाया अधिपति विदेह जुजुयात निमन्त्रणा बित ।”

“हे दिशातय नायो ! हे राज श्रेष्ठ ! बिज्याहूँ । थुगु रथय च्वं बिज्याहूँ । इन्द्रसहित त्रयशित्रंश देवलोकयापिं देवतापिसं छपिनिगु दर्शन याये मास्ति वय्का च्वन । इपिं छपितं लुमंका सुधर्माय् पिया च्वन ।”

“अले उम्ह प्रमुखम्ह जुजु रथय च्वंवन । व उगु द्रच्छम्ह सल दुगु रथय गया देवतापिनिथाय् वन ।”

“उम्ह जुजु वःगु खना देवतापिसं आनन्द (हर्ष) माने यात । इमिसं धाल - ‘हे महाराज ! छपिं जिमिथाय् बिज्यात, छपितं लसकुस दु । हे राजर्षि ! आः छपिं देवराजया लिक्क फेतुना बिज्याहूँ ।”

“शक्रं नं विदेह मिथिलेस (जुजु) यात खना न्ह्याइपु ताय्कल । वासवं नं वयात कामभोग व पण्डुकम्बल आसनद्वारा निमन्त्रणा बिल ।”

“छपिं वशवर्तीया निवासस्थानय् थ्यंकः बिज्यागु बां हे लात । हे राजर्षि ! दक्क कामभोगत दुगु देवलोकय् च्वना बिज्याहूँ अले त्रयशित्रंश देवलोकय् दिव्य कामभोग भोग याना न्ह्याइपुका बिज्याहूँ ।”

देवराज शक्रं वयात भिद्धः योजनया देवनगर, निगू त्याः करोड अप्सरापिं व बच्छि वेजयन्त प्रासादया दथुं बच्छि बच्छि याना बिल । थुकथं वयागु सम्पतिया उपभोग यायां मनूया ल्याखं न्हेसः दैतक च्वन । उगु हे (मनूया) शरीरं देवलोकय् च्वं च्वंगु इलय् वयागु पुण्य फुना वल, अले अन च्वनेगु म्हाइपु (अरति) ताल । अनलि वं शक्रलिसे खँल्हाबल्हा यायां गाथा धाल -

“अहं पुरे सग्गतो रमामि, नच्चेहि गीतेहि च वादितेहि ।
सो दानि अज्ज न रमामि सग्गे, आयुं नु खीणो मरणं नु सन्तिके ।
उदाहु मूळ्होस्मि जनिन्दसेट्ठा’ति” ॥

“न्हापा जि स्वर्गय् वयाबले नृत्य, गीत बाद्यं न्ह्याइपु ताय्का च्वनागु खः । आः जित स्वर्गय् म्हाइपु ताल । छु जिगु आयु जकं फूगु मखुला ? छु जिगु मृत्यु जकं न्ह्योने थ्यकः वल ला ? अथवा हे देवेन्द्र ! छु जि मोहं मूढ जुया जक वनला ?”

अनलि शक्रं धाल -

“न तायु खीणं मरणञ्च दूरे, न चापि मूळ्हो नरवीरसेट्ठ ।
तुहञ्च पुज्जानि परित्तकानि, येसं विपाके इध वेदयित्थो ॥

“वस देवानुभावेन, राजसेट्ट दिसम्पति ।
तावत्तिसेसु देवेसु, भुज्ज कामे अमानुसे’ति” ॥

“छपिनिगु आयु फुगु मखुनि । छपिनिगु मरण नं ता हे पाःनि । हे नरवीर्यं श्रेष्ठ ! छपिं मोहं मूढ नं जूगु मद्दिनि । धन कर्मफलया भोग याये दुगु पुण्यकर्म भतिचा जक ल्यं दुगु जुल ।”

“हे राज श्रेष्ठ ! हे दिशाया स्वामी ! छपिं धन त्रयश्त्रिंश देवलोक्य देवतापिनिगु आनुभाव व प्रभाव कथं च्चना बिज्याहूं, दिव्य कामभोगत भोगे याना बिज्याहूं ।”

बोधिसत्त्वं थुकिया अस्वीकार यासे गाथाद्वारा धाल -

“यथा याचितकं यानं, यथा याचितकं धनं ।
एवंसम्पदमेवेतं, यं परतो दानपच्चया ॥

“न चाहमेतमिच्छामि, यं परतो दानपच्चया ।
सयंकतानि पुज्जानि, तं मे आवेणिकं धनं ॥

“सोहं गत्त्वा मनुस्सेसु, काहामि कुसलं बहुं ।
दानेन समचरियाय, संयमेन दमेन च ।
यं कत्वा सुखितो होति, न च पच्छानुत्तप्पती’ति” ॥

“गथे मेपिके न्यये कया तःगु गाडी गयागु खः, गथे मेपिके न्यये कया तःगु धन छयलागु खः, अथे हे थ्व गुगु मेपिनिगु दानकथं दुगु भोग खः ।”

“मेपिनिपाखें दानकथं प्राप्त जूगुयात जिं इच्छा मयाना । थःमहं दयका तयागु पुण्यकर्म हे थःगु परम्पराकथं वया च्वंगु निजी सम्पत्ति खः ।”

“उकिं जि मनुष्यलोक्य वना आपालं पुण्यकर्म याये । जिं (१) दानद्वारा, (२) सम आचरणद्वारा, (३) शील पालनद्वारा व (४) इन्द्रिय दमनद्वारा मनु सुखी जुइगु व लिपा पश्चाताप काये म्वाःगु पुण्यकर्म याः वने ।”

वयागु खें न्यना शक्रं मातलीयात आज्ञा बिल - “हूं, साधिन जुजुयात मिथिला यंका उद्यानय् ववत यंकि ।” वं अथे हे यात । जुजु उद्यानय् चाःहिला च्वं च्वन । माली खना, न्यना अले नारद जुजुयात धाःवन । वं (साधिन) जुजु थ्यंकः वःगु खें न्यना मालियात “छ न्हापा वना वसपोलयात व जित निगू आसन लाया ति” धाल । वं अथे हे यात । जुजुं न्यन -

“छं छाया् निगू आसन लायागु ?”

“छगू छपिनि नितिं, छगू जिमिह जुजुया नितिं ।”

अनंलि जुजुं “थजाम्ह मेह सु प्राणी खः, गुह्म जि लिक्क आसनय् फेतुइह” धया छगू आसनय् फेतुना मेगु आसनय् छपा तुति तल । नारद जुजु वल अले वयागु चरणय् प्रणाम याना छखेलिक्क दन । व वया थः हे न्हेगू पीढीया छय् खः अले उगु इलय् वयागु आय् सच्छि दं दुह्म जक खः । बोधिसत्त्वं थःगु पुण्य प्रतापं थुलिमच्छि ई बिते यात । वं नारदया ल्हाः ज्वना उद्यानय् चाःह्युह्युं थुपिं स्वपु गाथात धाल -

“इमानि तानि खेतानि, इमं निक्खं सुकुण्डलं ।
इमा ता हरितानूपा, इमा नज्जो सवन्तियो ॥

“इमा ता पोक्खरणी रम्मा, चक्कवाकपकूजिता ।
मन्दालकेहि सञ्छन्ना, पदुमुप्पलकेहि च ।
यस्सिमानि ममायिसु, किं नु ते दिसतं गता ॥

“तानीध खेतानि सो भूमिभागो, तेयेव आरामवनूपचारा ।
तमेव मय्हं जनतं अपस्सतो, सुञ्जं व मे नारद खायते दिसा’ति” ॥

“थुपिं व हे बूँत खः, थुपिं ग्वःलागु लऱ्या धऱत खः । ध्व निखें पाखेंयागु वाउँसे वाउँसे च्वंगु जमीनत खः । अले थुपिं वा वना च्वंगु खुसित नं खः ।”

“चक्रवाक भंगःतयगु हाः सलं ध्वयाच्चंगु थुपिं न्ह्याइपुसे च्वंगु पुखूत खः । अले मण्डालक व ह्याउँगु, तुयुगु पलेस्वाँ नं त्वःपुया च्वंगु खः । परन्तु थुपिं फुक्क यः तायेका च्वं च्वपिं फुक्कं गन गुगु दिशाय वन ?”

“ध्व व हे बूँत खः, ध्व व हे भूमिभाग खः । ध्व व हे आरामत खः । ध्व हे व जिगु वन विहारया क्षेत्रत खः । हे नारद ! जिं थः परिवारपिं मखना थुपिं दिशात शून्य शान्यथें तायका च्वना ।”

अनलि नारदं धाल – “देव ! छपिं देवलोक विज्यागु थनिं न्हेसः दँ दत । जि न्हेगू पुस्तायाम्ह छय् खः । छपिनि सेवकपिं सकलें सिइ धुंकल । ध्व छपिनिगु राज्य खः । थुकियात भोग याना विज्याहुँ ।” जुजुं लिसः बिल – “तात नारद ! जि थन राज्यया नितिं वयाम्ह मखु । जि थन पुण्य यायेत वयाम्ह खः । जिं पुण्य जक याये ।” अनलि वं थुपिं गाथात धाल –

“दिट्ठा मया विमानानि, ओभासेन्ता चतुहिसा ।
सम्मुखा देवराजस्स, तिदसानञ्च सम्मुखा ॥

“वुत्थं मे भवनं दिव्यं, भुत्ता कामा अमानुसा ।
तावतिंसेसु देवेसु, सब्बकामसमिद्धिसु ॥

“सोहं एतादिसं हित्वा, पुञ्जायमिह इधागतो ।
धम्ममेव चरिस्सामि, नाहं रज्जेन अत्थिको ॥

“अदण्डावचरं मगं, सम्मासम्बुद्धदेसितं ।
तं मगं पटिपज्जिस्सं, येन गच्छन्ति सुब्बता’ति” ॥

“जिं प्यंगुलिं दिशाय जाज्वल्यमानगु विमानत स्वया वयेधुन । त्रयश्चिंश देवलोकया देवतापिं व देवराजयात नं ख्वाः ख्वाः चूलाका स्वया वयेधुन ।”

“सकतां कामभोग दुगु त्रयश्चिंश देवलोकय् दिव्य भवनय् जि च्वना वयेधुन अले दिव्य कामभोगत नं भोगे याना वयेधुन ।”

“थुपिं सकतां स्वया (त्याग याना) जि थन पुण्य यायेया नितिं लिहाँ वयाम्ह खः । जिं थन धर्मया हे जक आचरण याये, जित राज्य माःगु मदु ।”

“जिं सम्यक्सम्बुद्धं उपदेश याना तथा विज्यागु दण्ड मदुगु आचरण अष्टाङ्गिक मार्गय् न्ह्यांवने, उगु मार्गया आचरण याये, गुगु मार्गं सुव्रत दुपिं बुद्धपिं विज्याइगु खः उगु निर्वाण मार्गय् वने ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं सर्वज्ञता ज्ञानं थुपिं गाथातयूत संक्षिप्तरूपं कन । नारदं हानं धाल - “देव ! राज्यानुशासन याना बिज्याहुँ ।” “तात ! जित राज्य माःगु मद्दु । न्हेसः दैय् फुड्गु दान छ्वाःया दुने याये मास्ति वः ।” नारदं “ज्यू” धया वयागु वचन स्वीकार यात अले महादान बिइके बिल । जुजुं छ्वाःतक दान बिल अले न्हेन्हुया दिनखुन्हु शरीर त्याग याना त्रयस्त्रिंश भवनय् उत्पन जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “थजागु उपोसथ-व्रत कायेगु उचित जू” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासकपिंमध्ये गुलिं स्रोतापन्न जुल, गुलिं सकृदागामी जुल । उगु इलय्या नारद जुजु आनन्द खः । शक्र अनुरुद्ध खः । साधिन जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

४९५. दसब्राह्मण जातक

“राजा अबोच विधुरं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् असदृश दानयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ च्यागूगु निपातय् सुचिर जातक (थुगु नां दुगु जातक खने मद्दु, आदित्त जातक, जा.नं. ४२४ स्वये बहः जू, लिसे दीघनिकाय ग्रन्थयागु महागोविन्द-सुत्त नं स्वये बहः जू) स सविस्तारं वये धुंकूगु दु । जुजुं उगु दान दान ब्यूबले शास्तायात प्रमुख याना न्यासः भिक्षुपिं ल्यया यंका महाक्षीणास्रवपित हे जक दान बिल । उगु गुणयात चर्चा याना भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! जुजुं असदृश दान ब्यूबले ल्यया ल्यया हे फल प्राप्त जुड्गु थासय् दान बिल ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! थुकी छुं आश्चर्य चाये माःगु मद्दु, यदि कोशल जुजुं जिथे जाम्ह बुद्धया सेवक जुया विवेकपूर्णगु दान बिल धयागु खँय् । पुलापिं पण्डितपिसं बुद्ध उत्पन्न मज्जनिगु इलय् नं विवेकपूर्णगु दान ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् कुरु राष्ट्रय् इन्द्रप्रस्थ नगरय् युधिष्ठिर गोत्रयाम्ह कुरु जुजुं राज्य याना च्वन । वयाम्ह विधुर (त्रिदुर) धयाम्ह अमात्यं अर्थ-धर्मय् अनुशासन याना च्वन । जुजुं थजागु दान बिल गुकिं याना जम्बुद्वीप छगुलिं हलचल मचे जुल । वयागु दान कावःपिंमध्ये छम्हसिनं हे पञ्चशील पाले याना तःपिं मद्दुगु

जुया च्वन । सकलें दुःशीलपिं जुया च्वन । दानं जुजुयात सन्तोष मजू । जुजुं विचाः यात - “विवेकपूर्णगु दानया महान् जुइ ।” वं सदाचारीपिंत दान बिइगु इच्छा तथा विधुर पण्डितयाके न्यना स्वये माल धका विचार यात । जुजुं वयात सेवाय् वःबले आसनय् फेतुका न्ह्यसः न्यन - “युगु अर्थयात प्रकाशित याना क्यनेया निरिं शास्तां बापु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात । अनं लिपा गाथात जुजु व विधुरया न्ह्यसः लिसःया रूपय् खः -

“राजा अवोच विधुरं, धम्मकामो युधिद्विलो’ति” ।

“धर्मया कामना दुम्ह जुजु युधिष्ठिरं विधुरयाके न्यन -

“ब्राह्मणे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुज्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“दुल्लभा ब्राह्मणा देव, सीलवन्तो बहुस्सुता ।
विरता मेथुना धम्मा, ये ते भुज्जेय्यु भोजनं ॥

“दस खलु महाराज, या ता ब्राह्मणजातियो ।
तेसं विभङ्गं विचयं, वित्थारेण सुणोहि मे ॥

“पसिब्बके गहेत्वान, पुण्णे मूलस्स संवुते ।
ओसधिकायो गन्थेन्ति, न्हापयन्ति जपन्ति च ॥

“तिकिच्छकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अवखाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मज्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अज्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुज्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“किङ्किणिकायो गहेत्वा, घोसेन्ति पुरतोपि ते ।
पेसनानिपि गच्छन्ति, रथचरियासु सिक्खरे ॥

“परिचारकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अवखाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मज्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अज्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुज्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“कमण्डलुं गहेत्वान, वद्धदण्डञ्च ब्राह्मणा ।
पच्युपेस्सन्ति राजानो, गामेसु निगमेसु च ।
नादिन्ने वुट्ठहिस्साम, गामम्हि वा वनम्हि वा ॥

“निग्गाहकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“परुब्बहकच्छनखलोमा, पद्धदन्ता रजस्सिरा ।
ओकिण्णा रजरेणूहि, याचका विचरन्ति ते ॥

“खाणुघातसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“हरीतकं आमलकं, अम्बं जम्बुं विभीतकं ।
लबुजं दन्तपोणानि, बेलुवा बदरानि च ॥

“राजायतनं उच्छुपुटं, धूमनेत्तं मधुअञ्जनं ।
उच्चावचानि पणियानि, विपणेन्ति जनाधिप ॥

“वाणिजकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“कसिवाणिज्जं कारेन्ति, पोसयन्ति अजेळके ।
कुमारियो पवेच्छन्ति, विवाहन्तावहन्ति च ॥

“समा अम्बट्टवेस्सेहि, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्यो)
 न ते बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥
 “विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
 दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥
 “निक्खित्तभिव्खं भुञ्जन्ति, गामेस्वेके पुरोहिता ।
 बहू ते परिपुच्छन्ति, अण्डच्छेदा निलञ्छका ॥
 “पसूपि तत्थ हञ्जन्ति, महिसा सूकरा अजा ।
 गोघातकसमा राज, तेपि बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अब्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥
 “अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्यो)
 न ते बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥
 “विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
 दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥
 “असिचम्मं गहेत्वान, खग्गं पग्गय्ह ब्राह्मणा ।
 वेस्सपथेसु तिट्ठन्ति, सत्थं अब्बाहयन्तिपि ॥
 “समा गोपनिसादेहि, तेपि बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अब्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥
 “अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्यो)
 न ते बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥
 “विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
 दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥
 “अरञ्जे कुटिकं कत्वा, कुटानि कारयन्ति ते ।
 ससबिळारे बाधेन्ति, आगोधा मच्छकच्छपं ॥
 “ते लुहकसमा राज, तेपि बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अब्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥
 “अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्यो)
 न ते बुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
 अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥
 “विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुञ्जेय्यु भोजनं ।
 दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥

“अञ्जे धनस्स कामा हि, हेट्टामञ्चे पसक्किता ।
राजानो उपरि न्हायन्ति, सोमयागे उपट्टिते ॥

“मलमज्जकसमा राज, तेपि वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे ॥

“अपेता ते च ब्रह्मञ्जा, (इति राजा कोरब्बो)
न ते वुच्चन्ति ब्राह्मणा ।
अञ्जे विधुर परियेस, सीलवन्ते बहुस्सुते ॥

“विरते मेथुना धम्मा, ये मे भुज्जेय्यु भोजनं ।
दक्खिणं सम्म दस्साम, यत्थ दिन्नं महप्फल’ति” ॥

“गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वं पिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपितं दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः ।”

“हे देव, शीलवान्पिं बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिं दुर्लभ खः, गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वं पिं खः, गुपिं छुपिनिगु भोजन याइपिं खः ।”

“हे महाराज ! ब्राह्मण जाती भिता प्रकारयापिं ब्राह्मणपिं दु । जिं इमिगु प्रकार विस्तारपूर्वकं कना हये । न्यना बिज्याहूँ ।”

“जडिबुतिं जाःगु म्हुतुप्वाः बन्दगु म्हिचा ज्वना वासः प्वः प्वः चिना इमिसं मनूतयत् बिइगु जुया च्वन । मोल्हुइगु व मन्त्र जप यायेगु नं याना च्वं च्वनी ।”

“हे राजन् ! इपिं चिकित्सक समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं शुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वं पिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपितं दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“गं तिनि तिनि थाना इपिं जुया च्वं च्वनी, सन्देश बाहक नं जुया च्वं च्वनी, रथ हाके यायेगु नं स्यना च्वं च्वनी ।”

“हे राजन् ! इपिं सेवक समानपिं खः, । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं शुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वं पिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपितं दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“चाचातूगु तुतां व कमण्डलु ज्वना गां निगमय् जुजुपिनिगु सेवा याना च्वं च्वनी । (इमिसं गामय् वा निगमय् फेतुना धयाच्वनी) गुबलेतक जिमित बिइ मखु, अबलेतक जिपिं दना वने मखु ।”

“हे राजन् ! इपिं करं क्यंका सास्ति याना दान काइपिं समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहुँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वापिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“गुपिनिगु सँ व लुसित ततःहाक, वात फोहर, छचनय् धुलं गया च्वंगु दु, म्हय् खरानि बुला तइ तःगु दु, इपिं फवपवं चाःहिला जुया च्वनी ।”

“हे राजन् ! इपिं गाडे जुया च्वःगु सिंख्वं समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहुँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“हल, अम्ब, अँ, जामुन, विभिटक, फँसि, दतिवन, ब्याः बयल, राजायतनमा, चु, चाकुंग्वारा, नःकुथि (ह्वखायागु), कस्ति, अजः अले मेमेगु दंगु व थिकेगु सामानत मिया व्यापार याना च्वन ।”

“हे राजन् ! थुपिं बंजा समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहुँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वापिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वापिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“बुँज्या याना च्वापिं, व्यापार याइपिं, च्वले दुगु लहिना च्वनी, कुमारीपिंत (धन कया) मेपिंत बिया छुवइ । अले आवाह विवाह याका च्वनी ।”

“हे राजन् ! इपिं गृहस्थ व गृहपति समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहुँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वापिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“गामय् गुलिं पुरोहितपिं अजापिं नं दु, गुपिसं न्हिया न्हियं तोके याना तःगु भिक्षा सेवन याना च्वनी । इमिके आपालं मनुतय्सं नक्षत्र, मुहूत, मङ्गल आदिया खँ न्यं वइ, गुपिसं अण्डकोष तछ्छाड, अले इमित मिं दामय् याइ । इमिथाय् म्ये, फां, खसि, दुगु आदि पशुत नं हत्या याः ।”

“हे राजन् ! इपिं हत्यारा समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहुँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वंपिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“गुलिं ब्राह्मणपिसं ढाल, तलवार, खड्ग ज्वना बंजातय्गु लैय् पाः च्वं च्वनी । इमिसं सार्थवाहतय्के सच्छि द्दःच्छि दां कया इमित जंगलं सकुशल पार याना बिइ ।”

“हे राजन् ! इपिं सा जवा व ब्याघा समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वंपिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत माः ।”

“गुलिसिनं वनय् कुटिचा दय्का अन च्वना जालत लाया तइ । अले उकी खराचा, भौचा, गोधा, न्यां व कापलेसमेत क्याना स्याइ ।”

“हे राजन् ! इपिं शिकारी समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वंपिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

“गुलिं ब्राह्मणपिं धनया लोभं खाता क्वय् दचनिपिं दु । सोमयज्ञया इलय् जुजुपिं खाताय् फेतुना मोल्हुइ ।”

“हे राजन् ! इपिं खितिं मोल्हुइपिं समानपिं खः । अथेनं इमित ब्राह्मण धाइ । हे महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं इमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

“इपिं ब्राह्मण्यं तापापिं (ब्रह्मत) जुल । इमित ब्राह्मण धाइ मखु । गुपिं मैथुनधर्म अगल जुया च्वंपिं खः, गुपिं जिगु भोजन ग्रहण याइपिं खः, अय् पासा ! जिं इमित दक्षिणा बिये, गुपिंत दक्षिणा बिइबले महान्गु फल प्राप्त जुइगु खः । हे विधुर ! शीलवान्पिं, बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिंत मा ।”

थुकथं थुजापिं ब्राह्मणपिनिगु चर्चा याना धात्थेयापिं ब्राह्मणपिनिगु बारे प्रकाश यायेत थुपिं निपु गाथा धाल -

“अत्थि खो ब्राह्मणा देव, सीलवन्तो बहुस्सुता ।
विरता मेथुना धम्मा, ये ते भुज्जेय्यु भोजनं ॥

“एकञ्च भत्तं भुज्जन्ति, न च मज्जं पिवन्ति ते ।
अक्खाता ते महाराज, तादिसे निपतामसे”ति” ॥

“हे देव ! शीलवान् सदाचारीपिं बहुश्रुतपिं ब्राह्मणपिं नं दु गुपिं मैथुनधर्म अलग जूपिं खः, अले गुपिसं छपिनिगु भोजन ग्रहण याइ । इमिसं न्हि छछा जक भोजन याः, मद्यपानया सेवन मयाः, हे

महाराज ! जिं थुमिगु बारे कनेधुन । आः धया बिज्याहूँ, थुमित निमन्त्रणा यायेया नितिं थुमिथाय् वने माल ला कि छु ?”

जुजुं वयागु खँ न्यनेधुंका न्यन - “पासा विधुर ! थजापिं अग्र दक्षिणेय्य ब्राह्मणपिं गन च्वं च्वनी ?”

“महाराज ! उत्तर हिमालयय् नन्दमूलक पर्वतय् ।”

“अथेसा पण्डित ! थःगु सामर्थ्य-बलं जिगु नितिं उपिं ब्राह्मणपिंत माः हूँ ।” वं लय्तागु चित्त तया थुगु गाथा धाल -

“एते खो ब्राह्मणा विधुर, सीसवन्तो बहुस्सुता ।
एते विधुर परियेस, खिप्पञ्च ने निमन्तया’ति” ॥

“हे विधुर ! थुपिं शीलवान् बहुश्रुत ब्राह्मणपिं खः । वसपोलपिंत याकनं निमन्त्रणा बिया ब्वना हति ।”

बोधिसत्त्वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले धाल - “महाराज ! नगर छगुलिं भ्रुः धाय्क समाये याना, ‘सकल नगरवासी जनतां दान बिया उपोसथ-व्रत च्वनिपिं जुया शील ग्रहण या’ धका घोषणा याका बिज्याहूँ । छपिं नं थःथिति परिवारपिसहित उपोसथ-व्रत च्वनिपिं जु ।” थुलि धया थः स्वयं नं सुथेया ज्योना (भोजन) याना उपोसथ-व्रत कया चमेलीया स्वाँ दाला काय्के छ्वया न्यागू अंगं भूमिस प्रतिष्ठित जुया नमस्कार यात । जुजुं नं अथे हे यात । अबले इमिसं प्रत्येकबुद्धपिनिगु गुण अनुस्मरण याना वन्दना यात अले चमेली स्वाँ च्याम्ह आकाशय् ह्वला धाल - “उत्तर हिमालयय् नन्दमूलक पर्वतय् बिज्याना च्वपिं न्यासः प्रत्येकबुद्धपिं कन्हे जिमिगु निमन्त्रणा स्वीकार याना बिज्याहूँ ।” उगु इलय् अन न्यासः प्रत्येकबुद्धपिं च्वना बिज्याना च्वंगु खः । ह्वला छ्वःगु स्वाँ वसपोलपिनिथाय् लाःवन । वसपोलपिसं ध्यान तया स्वःबले थुगु खँ सिइका धाल - “पासापिं ! भूति विधुर पण्डितं निमन्त्रणा याना हल । थ्व सुं सामान्य प्राणी मखु । थ्व बुद्धाङ्कुर खः । थ्व, थ्व हे कल्पय् बुद्ध जुइम्ह खः । भूसिं थ्वयात संग्रह यायेमाः ।” इमिसं निमन्त्रणा स्वीकार यात । स्वाँ लिहाँ मवःगु सिइका बोधिसत्त्वं निमन्त्रणा स्वीकृत जूगु खँ सिइका काल । वं धाल - “महाराज ! कन्हे प्रत्येकबुद्धपिं बिज्याइ । सत्कार सम्मानया सारदाम ज्वरे याना बिज्याहूँ ।” जुजुं सरखुन्हुया नितिं महान् सत्कार यायेत सामानत तयार याना तःजागु दबुली आपालं मूल्यवान्गु आसन लाय्के बिल । प्रत्येकबुद्धपिं अनोतप्त दहलय् शारीरिक कृत्य याये सिधय्का, ई स्वया बिज्याना, आकाशमार्गं बिज्याना लाय्कु चुकय् कुहाँ बिज्यात । जुजु व बोधिसत्त्वं प्रसन्न मनं वसपोलपिनि ल्हातं भिक्षापात्र काल । अले प्रासादय् यंका आसनय् फेतुइकल । अन ल्हाः तुति लखं लिचाय्का (दक्षिणोदक बिया) श्रेष्ठगु भोजन न्ह्यच्याकल । भोजन सिधय्का कन्हेखुन्हुया नितिं हानं, कन्हेखुन्हुया नितिं यायां न्हेन्हुतक निमन्त्रणा बिया महादान व सकतां परिष्कार दान यात । वसपोलपिसं दानानुमोदन याना आकाशमार्गं तुं अनसं तुं लिहाँ बिज्यात । परिष्कार नं वसपोलपिं लिसे तुं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकी छुं आश्चर्य चाये माःगु मद्दु, यदि कोशल जुजुं जिथे जाःम्ह बुद्धया सेवक जुया विवेकपूर्णगु दान बिल धयागु खँय् । पुलापिं पण्डितपिसं बुद्ध उत्पन्न मज्जिगु इलय् नं विवेकपूर्णगु दान ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उग इलय्या जुजु आनन्द खः । विधुर पण्डित जुलसा जि हे खः ।

४९६. भिक्खापरम्पर जातक

“सुखुमालरूपं दिस्वा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कुटुम्बिक (गृहस्थ) छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व तःसकं श्रद्धालुम्ह खः । व न्ह्याबलें प्रसन्न चित्तं न्हिया न्हिथं तथागतयात व सङ्घयात महान् सत्कार याना च्वन । छन्हुया दिनय् वं बिचाः यात - “जि जुलसा बुद्धरत्न व सङ्घरत्नयात प्रणीतगु भोजनादि व सूक्ष्मगु वस्त्र बिया न्ह्याबलें महान् सत्कार याना च्वना । आः धर्मरत्नयात नं सत्कार याये माल । धर्मरत्नयात सत्कार याइम्हं छु यायेमाः ले ?” अनंलि आपालं गन्धमालादि ज्वना जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! जिं धर्मरत्नयागु सत्कार याये मास्ति वः । उकियात सत्कार याइम्हसिनं छु याये माः ले ?”

अनंलि शास्तां - “यदि छं धर्मरत्नयागु सत्कार याये मास्ति वः धयागु जूसा धर्मभण्डागारिक आनन्दयात सत्कार या” धया आज्ञा जुया बिज्यात ।

“ज्यू हवस् भन्ते !” धया भगवान्यात लिसः बिया स्थविरयात निमन्त्रणा बिया कन्हेखुन्हुया दिनय् वसपोलयात महान् सत्कारपूर्वक थःगु छेंय् यंका अमूल्य आसनय् फेतुइका गन्धमालादि पूजा याना थीथी प्रकारया रसयुक्त भोजन बिया त्रिचीवरयात गाक्क बहुमूल्य कापः नं प्रदान यात ।

स्थविरं “थुगु सत्कार धर्मरत्नया नितिं याःगु खः । जिगु नितिं मखु । उकिं जिं स्वीकार याये बहः मजू । अग्र जुया बिज्याकम्ह धर्मसेनापतियात योग्य जू” धया बिचाः याना भिक्षा भोजन व कापःत यंका सारिपुत्र स्थविरयात बिया बिज्यात । वसपोलं नं “ध्व सत्कार धर्मया नितिं याःगु खः । निश्चय नं धर्मया स्वामी जुया बिज्याकम्ह सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्याकम्ह वसपोलयात हे बिये बहः जू” धका बिचाः याना दशबलयात हे बिया बिज्यात ।

शास्तां थः स्वया श्रेष्ठतरम्ह पुरुष मेम्हं सुं मखना थःम्हं हे भोजन याना बिज्यात अले चीवरया नितिं कापः नं ग्रहण याना कया बिज्यात ।

धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ पिकया चर्चा यात - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह कुटुम्बिकं धर्मरत्नयात सत्कार याये धका धर्मभण्डागारिक आनन्द स्थविरयात निमन्त्रणा बिया दान यात । स्थविरं ‘जिगु नितिं योग्य मजू धया धर्मसेनापतियात बिया बिज्यात ।’ वसपोलं नं ‘ध्व जित योग्य मजू’ धया तथागतयात हे बिया बिज्यात । तथागतं थः स्वया मेम्हं सुं श्रेष्ठतरम्ह पुरुष मखना थः हे धर्मस्वामी जुया बिज्याम्हं ‘जित हे योग्य जू’ धका भिक्षा भोजन भपा बिज्यात अले चीवरया नितिं कापः नं स्वीकार याना बिज्यात । थुकथं उगु भिक्षा यथायोग्य कथं स्वामीया चरणय् हे थ्यन ।”

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक यथाक्रमकथं यथायोग्य मनूयाथाय् थ्यंगु मखु न्हापा नं बुद्ध उत्पन्न मजुनिगु इलय् नं थ्यंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसीस ब्रह्मदत्तं अगति (अनुचित मार्ग) स मवंसे दशराज धर्मयात मस्यंकूसे धर्मतापूर्वक राज्य याना च्वन । थये जूबले न्यायालय शून्यथे जुल । अनंलि जुजुं (थःगु) अवगुण मालिन्ह जुया थःगु अवगुण कने फुपिं सुं ध्वःदुइला धका थः च्वनेगु आदिस, अन्तःपुरय् मामां नगरया दधुइ, ध्वाखा सिथय्या गामय् दुहाँ वंबले अवगुण कनिपिं सुं मनूत मखनेवं जनपदय् माःवने धया अमात्यपिंत राज्य लःल्हाना पुरोहित छम्ह व्वना भेष हिला काशी देशय् विचरण याःवन । अन नं धाइपिं सुं मदया प्रत्यन्तया छगू निगमय् वना ध्वाखां पिने छगू शालाय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् निगमवासी चय्गू कोटी वैभव दुम्ह छम्ह कुटुम्बिक महान् परिवार व्वना मोल्हइगु तीर्थस्थानय् वना च्वंगु इलय् शालाय् च्वं च्वंम्ह लुंया वर्णथे जाःम्ह सुकुमार शरीर दुम्ह जुजुयात खना स्नेह उत्पन्न जुया सतल (शाला) य् दुने वना “थन हे च्वं च्वना बिज्याहुँ” धया छेय् वना थीथी प्रकारया रस दुगु भोजन तयार याके बिया महान् परिवार व्वना भोजनया थल ज्वंका (अन) वल ।

अनं लिपा हिमालयवासी पञ्चभिन्न लाभी तपस्वी वया उगु हे थासय् च्वंवल । नन्दमूलक पर्वतं प्रत्येकबुद्ध नं बिज्याना व हे थासय् च्वं बिज्यात । कुटुम्बिकं जुजुयात ल्हाः सिलेत लः बिया थीथी प्रकारया रस दुगु सूपब्यञ्जनसहित समाये याना तःगु भोजन लःल्हात । जुजुं व कया पुरोहित ब्राह्मणयात बिल । ब्राह्मणं कया तपस्वीयात बिल । तपस्वीं कया प्रत्येकबुद्ध दुथाय् वना देपा ल्हातं भोजन दुगु भू ज्वना जःगु ल्हातं कमण्डलु ज्वना ल्हाः सिलेत लः बिया पात्रय् भोजन तया बिल ।

वसपोलं सुयातं निमन्त्रणा मब्यूसे सुयातं छसः मध्यासे भोजन भपा बिज्यात । वसपोलं भोजन याना बिज्यायेधुंका कुटुम्बिकं मती तल – “जिं जुजुयात भोजन बिया, उगु भोजन जुजुं ब्राह्मणयात बिल । ब्राह्मणं तपस्वीयात बिल । अले तपस्वीं प्रत्येकबुद्धयात बिल । अनंलि प्रत्येकबुद्धं सुयाकें मन्यंसे भोजन यात । थुमिसं थुकथं दान ब्यूगुया कारण छु खः ? अले थुम्ह उगु भोजन सुयाकें मन्यंसे नःगुया कारण छु खः ? थ्व खँ न्यने माल” धका छसिंकथं सकसियाथाय् वना न्यन, अले इमिसं नं छसिंकथं थथःगु लिसः बिल –

“सुखुमालरूपं दिस्वा, रट्टा विवनमागतं ।

कुटागारवरूपेतं, महासयनमुपासितं ॥

“तस्स ते पेमकेनाहं, अदासिं बड्ढमोदनं ।

सालीनं विचितं भत्तं, सुचिं मंसूपसेचनं ॥

“तं त्वं भत्तं पटिग्गह्, ब्राह्मणस्स अदासयि ।

अत्तानं अनसित्वान, कोयं धम्मो नमत्थु ते ॥

“आचरियो ब्राह्मणो मय्हं, किच्चाकिच्चेसु व्यावटो ।

गरु च आमन्तनीयो च, दातुमरहामि भोजनं ॥

“ब्राह्मणं दानि पुच्छामि, गोतमं राजपूजितं ।

राजा ते भत्तं पादासि, सुचिं मंसूपसेचनं ॥

“तं त्वं भत्तं पटिग्गह्, इसिस्स भोजनं अदा ।

अखेत्तञ्जूसि दानस्स, कोयं धम्मो नमत्थु ते ॥

“भरामि पुत्तदारो च, घरेसु गधितो अहं ।
भुञ्जे मानुसके कामे, अनुसासामि राजिनो ॥

“आरञ्जिकस्स इसिनो, चिररत्तं तपस्सिनो ।
वुद्धस्स भावितत्तस्स, दातुमरहामि भोजनं ॥

“इसिञ्च दानि पुच्छामि, किसं धमनिसन्थतं ।
परुब्बहकच्छनखलोमं, पङ्कदन्तं रजस्सिरं ॥

“एको अरञ्जे विहरसि, नावकङ्कसि जीवितं ।
भिक्षु केन तया सेय्यो, यस्स त्वं भोजनं अदा ॥

“खणन्तालुकलम्बानि, बिलालितक्कलानि च ।
धुनं सामाकनीवारं, सङ्घारियं पसारियं ॥

“साकं भिसं मधुं मंसं, बदरामलकानि च ।
तानि आहरित्वा भुञ्जामि, अत्थि मे सो परिग्गहो ॥

“पचन्तो अपचन्तस्स, अममस्स सकिञ्चनो ।
अनादानस्स सादानो, दातुमरहामि भोजनं ॥

“भिक्षुञ्च दानि पुच्छामि, तुण्हीमासीन सुब्बतं ।
इसि ते भत्तं पादासि, सुचिं मंसूपसेचनं ॥

“तं त्वं भत्तं पटिग्गह, तुण्ही भुञ्जसि एकको ।
नाञ्जं कञ्चि निमन्तेसि, कोयं धम्मो नमत्थु ते ॥

“न पचामि न पाचेमि, न छिन्दामि न छेदये ।
तं मं अकिञ्चनं जत्वा, सब्बपापेहि आरतं ॥

“वामेन भिक्षुमादाय, दक्खिणेन कमण्डलुं ।
इसि मे भत्तं पादासि, सुचिं मंसूपसेचनं ॥

“एते हि दातुमरहन्ति, सममा सपरिग्गहा ।
पच्चनीकमहं मञ्जे, यो दातारं निमन्तयेति” ॥

“(थःगु) देशं पिहाँ वया वन जंगलथे जागु प्रत्यन्त थासय् थ्यंकः वःम्ह सुकुमार स्वरुप दुम्ह तथा गजू दुगु सतलय् फेतुना च्वंम्हं छपितं खना ।”

“अले छपिनिप्रति उत्पन्न जूगु प्रेमया कारणं याना शुद्धगु ला व रस युक्तगु च्वकि मद्दुगु मार्सि जाया उत्तम भोजन जिं छपितं लःल्हाना ।”

“छपिसं भोजन ग्रहण याना थःम्हं स्वयं मनःसे ब्राह्मणयात बिया बिज्यात । थ्व छपिनिगु धर्म (=स्वभाव) गजागु खः ? छपितं नमस्कार दु ।”

“शुम्ह ब्राह्मण जिमि आचार्य खः । व जिगु ज्याय् ब्यस्त जुया च्वंम्ह खः । उकिं हे गौरव तये बहःम्ह, आमन्त्रणा याये बहः जूम्हसित जिगु भोजन बिये बहः जू ।”

“जिं राजपूजित जूम्ह हे गौतम ब्राह्मण ! आः जिं छपिंके न्यने मास्ति वः, जुजुं छपित शुद्ध पवित्रगु ला सहितगु भोजन बिल । (अले)”

“उगु भोजन कया छपिसं ऋषियात बिल । छु छपिं योग्यम्ह दानपात्र मखुला ? । ध्व छपिनिगु धर्म (=स्वभाव) गजागु खः ? छपित नमस्कार दु ।”

“जि काय् कलापित पालन पोषण याना लहिना च्वं च्वनाम्ह खः । गृहस्थी आसक्त जुया च्वं च्वनाम्ह खः । जिं मनुष्यलोकयागु कामभोग सेवन यायां जुजुयात अनुशासन याना च्वनाम्ह खः ।”

“जिगु नितिं ताःकालं निसें तपस्वी जुया जंगलय् च्वं च्वंम्ह, गुणद्वारा वृद्ध जुया भावितेन्द्रिय (=प्रज्ञा वृद्धि याना भाविता याये धुंकूगु शरीर व मन दुम्ह) जुइ धुंकूम्ह ऋषियात दान बिये बहः जू ।”

“जिं म्ह थर थर खाःम्ह, गंसि जुया हिनु प्वाय् प्वाय् सिइ दुम्ह, ततःहाकगु सँ व लुसि दुम्ह, वाय् खिति थाःम्ह, छचनय् धुलं गःम्ह ऋषियाके न्यना च्वना ।”

“याकचा जंगलय् च्वंम्ह छं जीवनया आशा मयाना लाकि छु ? उम्ह भिक्षु छ सिबे नं छु गुगु कथं श्रेष्ठम्ह जुल ?”

“आलु, सकि, हि, तरुल आदि म्हुया जंगली वा लया हया उकियात गंकेगु याना ।”

“सागपात (वाउँचा) पलेस्वाँया दं, कस्ति, ला, बेर व अम्बत आदि थुपिं हया नया च्वना । ध्व सकतां जिगु नितिं परिग्रह अर्थात् भक्त हे खः ।”

“उकिं जा थुया नइपिं सिबे जा थुया मनइम्ह, ममता दुपिं सिबे ममता मदुम्ह, प्रपञ्च दुपिं सिबे प्रपञ्च मदुम्ह व छुं वस्तुकय् आशा तइपिं स्वया आशा मतःम्हसित भोजन दान बिये बहः जू धका जिं भाःपिया ।”

“आ जिं मौन जुया च्वंम्ह, बांलागु आचरण दुम्ह भिक्षुयाके न्यना च्वना । ऋषिं छपित शुद्ध पवित्रगु ला सहितगु भोजन दान बिल ।”

“उगु भोजन ग्रहण याना सुम्क न्वं मवासे याकचां भोजन सेवन यात । मेपिं सुयातं भोजनया नितिं निमन्त्रणा नं ब्यूगु मदु । ध्व छपिनिगु धर्म (=स्वभाव) गजागु खः ? छपित नमस्कार दु ।”

“जिं थःम्हं (जा) मथुया, शुइके नं मबिया । काटे मयाना, काटे याके मबिया । वं जित अकिञ्चन व सकतां पाप मदये धुंकूम्ह धका सिइका -

“देपा ल्हातं भोजन व जःगु ल्हातं कमण्डलु ज्वना शुद्ध पवित्रगु ला सहितगु भोजन बिल ।”

“गुपिं ममतासहित सपरिग्राहीपिं खः, इमिसं हे जिथे जाम्हसित भोजन बिये बहः जू । दातापित निमन्त्रणा याकः वनेगु मिथ्या जीवन अर्थात् मिथ्या प्रतिपत्ति खः धका जिं भाःपिया ।”

वसपोलयागु वचन न्यना सन्तुष्ट जुया कुटुम्बिकं थुपिं निपु गाथात धाल -

“अत्थाय वत मे अज्ज, इधागच्छि रथेसभो ।
सोहं अज्ज पजानामि, यत्थ दिन्नं महण्फलं ॥

“रट्टेसु गिद्धा राजानो, किच्चाकिच्चेसु ब्राह्मणा ।
इसी मूलफले गिद्धा, विप्पमुत्ता च भिक्खवो’ति” ॥

“हे राजन् ! जिगु हितया नितिं थौं छपिं थन बिज्यागु जुल । थ्वयां न्त्यो जिं गन दान ब्यूसा महत्फल दइ धयागु खँ मस्यू ।”

“जुजु धयापिं राष्ट्र लोभीपिं खः । ज्याखँय् ब्राह्मणपिं लोभीपिं खः अले ऋषिपिं फलमूलय् लोभीपिं खः, परन्तु भिक्षुपिं संसारं हे विमुक्तपिं खः ।”

वयात धर्मोपदेश याना प्रत्येकबुद्ध थःगु थासय् लिहाँ बिज्यात, अथे हे तपस्वी नं । जुजु जुलसा छुं दिन वयागु आश्रयय् च्वना वाराणसी हे लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक भिक्षा भोजन यथायोग्यस्थानय् थ्यंगु मखु, न्हापा नं थ्यंगु हे दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह कुटुम्बिक (आः) धर्मरत्नयात सत्कार याःम्ह कुटुम्बिक खः । जुजु आनन्द खः । पुरोहित सारिपुत्र व हिमालयय् च्वंम्ह तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

१५. तीगूगु तिपात

४९७. मातङ्ग जातक

“कुतो नु आगच्छसि दुम्भवासी...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उदेन वंश जुजुपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् आयुष्मान् पिण्डोल भारद्वाज जेतवनं आकाशमार्गं वना आपा याना कौसम्बी उदेन जुजुया उद्यानय् न्हिनेया विहारया नितिं वनिगु जुया च्वन । पूर्वजन्मय् स्थविरं राज्य याना च्वंबले ताःकालतक व हे उद्यानय् आपालं तःधंगु बथान व्वना न्ह्याइपु छ्चाना मज्जां च्वं च्वंगु खः । व उगु पूर्व (जन्मय्) म्हस्यूगु कारणं अन हे दिन बिते यायां फलसमापत्ति सुखय् ई छ्चाना च्वन । छन्ह्या दिनय् व बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु शालवृक्षया क्वय् फेतुना च्वंबले उदयन (जुजु) छ्वाःतक महान् पान याना उद्यान-क्रीडाया नितिं आपालं तःधंगु बथान व्वना उद्यानय् वन अले अन मङ्गल त्वहँफाँटय् छ्मह मिसाया मुलय् गोतूबले अय्लाःखं काःगुलिं न्हयो वय्कल । म्येँ हाला च्वंपिं मिसातय्सं बाजं छ्खे तया उद्यानय् वना फलमूल मामां उखे थुखे जुया च्वन । अन इमिसं स्थविरयात खना वसपोलयात वन्दना याना फेतूवन । स्थविरं फेतुना धर्मकथा कना बिज्यात । उम्ह मिसां जुजुयात, म्ह संका थना बिल । जुजुं न्यन - “इपिं चण्डालनीत गन वन ?” लिसः बिल - “छ्मह श्रमणयात भुना फेतुना च्वन ।” व तँ म्वयका वना स्थविरयात लाक्व पाक्व व्वःबिल । अले ‘का, श्रमणयात ह्याउँपिं इमुचातय्सं न्याका बिये’ धका धया स्थविरया म्हय् ह्याउँपिं इमुचात द्वाचां लुना बिल । स्थविर आकाशय् दना वयात उपदेश बिल । अनलि जेतवनया गन्धकूटी लुखाय् कुहाँ वल । तथागतं “गनं वयागु ?” धका न्यना बिज्यात । वं जुक्व फुक्क खं बिन्ति यात । शास्तां “भारद्वाज ! आः जक उदयनं प्रव्रजितपितं कष्ट व्यूगु मखु, न्हापा नं पूर्वजन्मय् व्यूगु दु” आज्ञा जुया बिज्याबले वं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व नगरं पिने चण्डाल योनी जन्म जुल । वयागु नां छुत मातङ्ग । लिपा जूबले तःधि जुइका मातङ्ग पण्डितया नामं प्रसिद्ध जुल ।

उगु इलय् वाराणसी सेठया म्हचाय् शकुन माने याइम्ह (दिट्टमङ्गलिका) खः । व लच्छि निलाय् छ्को आपालं बथान मुना क्यमय् उद्यान-क्रीडाया नितिं वनिगु जुया च्वन । छन्ह्या दिनय् बोधिसत्त्व छुं ज्या दया नगरय् दुहाँ वना च्वंगु इलय् नगर धवाखाय् दुने दिट्टमङ्गलिकायात खन । व छ्खेलिक्क चिला दन । दिट्टमङ्गलिकां पदां स्वःबले वयात खना न्यन - “ध्व सु ?”

“आर्य ! छम्ह चण्डाल ।”

“स्वये मत्यम्हसित स्वये लात ।” धया सुगन्धित लखं मिखा पिया लिहाँ वन । वलिसे वःपिं मनूत तँम्वया वयात व्वाबिल - “हे दुष्टम्ह चण्डाल ! थौं छंगु कारणं जिमि सितिकं अय्लाः व भव्य नये मखन ।” इमिसं मातङ्ग पण्डितयात ल्हातं व तुतिं दाया, च्वानां बेहोस याना वन । पलख लिपा होशय् वयेवं वं मती लुइकल “दिट्टमङ्गलिकाया मनूतय्सं जि निर्दोषम्हसित अकारणय् दाया थकल । आः जिं दिट्टमङ्गलिका छम्ह दासा दना वये, मदुसा दना हे वये मखु ।” थुकथं दूढसंकल्प याना वना वया बौया छें क्वय् लुखा लिक्क गोतुला च्वन । वया बौम्हं न्यन - “छाय् गोतुला च्वनागु ?”

“मेगु ला जिं मस्यू जित दिट्टमङ्गलिका माल ।” छन्हु वन, निन्हु, स्वन्हु, प्यन्हु, न्यान्हु व खुन्हुया दिं नं वन । बोधिसत्त्वया संकल्प पूरा जुइगु जुया च्वन । उकिं न्हेन्हुया दिखुन्हु इमिसं दिट्टमङ्गलिकायात बिइ हल । अले दिट्टमङ्गलिकां धाल - “स्वामी ! दं । का नु छंगु छेंय् ।”

“भद्रे ! छिमि मनूतय्सं जित तःसकं दाया वन, उकिं जि बःमला । जित थना लुकु छिना यंकि ।” वं अथे हे यात । अले नगरवासीपिसं खंक खंक हे नगरं पिने यंका चण्डाल गामय् यंकल । बोधिसत्त्वं जातिभेदया मर्यादायात अक्षुण्ण याना ततं वयात छुं दिनतक छेंय् तथा तल । अले बिचाः यात - “जिं प्रव्रजित जुया हे जक थ्वयात श्रेष्ठ लाभ व यश प्राप्त याके फइ, मेगु गुगु उपायं मखु ।” वं वयात सःतके छ्वया धाल - “भद्रे ! जिं यदि जंगलं छुं महल धाःसा भीगु जीविका चले जुइ मखु । जि मवःतले ग्यायेम्वाः । जि जंगलय् वने त्यना ।” छें च्विंपित नं वयात बिचाः याना ति धया वन । जंगलय् थ्यंका व श्रमण प्रव्रज्या ग्रहण यात अले अप्रमादी जुजुं न्हेन्हुया दिनय् च्यागू समापत्ति व न्यागू अभिज्ञा प्राप्त यात । “आः दिट्टमङ्गलिकाया लिधंसा जुये फइ” धका बिचाः याना ऋद्धिबलं वना चण्डाल गांया धवाखा क्वय् कुहाँ वल अले दिट्टमङ्गलिकाया छेंया लुखा क्वय् थ्यंकः वन । व वल धयागु खँ न्यना पिहाँ वल अले ख्वख्वं हाहाँ धाल - “स्वामी ! जित अनाथ याना छाय् प्रव्रजित जुयागु ?”

“भद्रे ! चिन्ता काये मते । छंगु न्हापाया सम्पत्ति सिबे नं आपाः सम्पत्ति दुम्ह दय्का बिये । छं परिषदया दथुइ थुलि धाये फुला ‘जिमि स्वामी मातङ्ग मखु, महाब्रह्मा खः’ ।”

“फु, स्वामी !”

“अथेसा आः छिमि भात गन दु’ धका न्यन धाःसा ब्रह्मलोकय् वना च्वन धका धा ।” “गुबले वइ” धका न्यंसा “थनिं न्हेन्हु, पून्ही खुन्हु तिमिला छपां खने दइबले चन्द्रमायात तछ्चाना वइ धका धया ब्यु ।” वयात थुलि धया व हिमालयय् तुं वना च्वंवन । दिट्टमङ्गलिकां नं वाराणसी परिषदया दथुइ उखें थुखें वना अथे हे हाहाँ प्रचार याना जुल । मनूतय्सं नं “व महाब्रह्मा खः उकिं दिट्टमङ्गलिकायाथाय् मवःगु जुइ, थथे हे जुइ” धका विश्वास यात । बोधिसत्त्वं नं पून्ही खुन्हुया चान्हे तिमिला छपां दुबले चन्द्रमा थःगु लय् दथुइ थ्यना च्वंबले ब्रह्माया रूप धारण याना काशी राष्ट्र व किंनिगू योजनया वाराणसी छगुलिं जहाँ थिइक प्रकाशित याना चन्द्रमायात तछ्चाना क्वय् कुहाँ वया वाराणसीया फुसय् स्वकोतक चक्कर चाःहिल । व जनतापाखें गन्ध, मालादिं पूजित जुया चण्डाल गां स्वया वन । ब्रह्मभक्तपिं मुना चण्डाल गामय् वना दिट्टमङ्गलिकाया छें शुद्ध वस्त्रं छाय्पिया बिल । बँय् प्यथी प्रकारया सुगन्धं इला बिल । स्वाँ ह्वला बिल । मि च्याका धुनी च्याकल । वस्त्र लाया ततःधंगु आसन दय्कल । सुगन्धित मत च्याका वहःथें जागु फि लाया बिल । स्वाँ ह्वल अले ध्वजा पताका ब्वय्कल । थुकथं भ्रुः धाय्क समये याना तःगु छेंय् बोधिसत्त्व कुहाँ वल अले दुने वना पलख शय्याय् गोतुल । उगु इलय् दिट्टमङ्गलिका ऋतुमती खः । वयात पतिचां वयागु त्यपुचाय् थिया बिल । उकिं याना वयागु कोखय् गर्भ च्वन । बोधिसत्त्वं वयात सःता धाल -

“भद्रे ! छं प्वाथय् दत । छं काय् दइ । छ व छिम्पि काय् श्रेष्ठ लाभ व यश दुपिं जुइ । छंगु चरणोदक (पालितःया लः) जम्बुद्वीप छगुलिया जुजुपिनि नितिं अभिषेक जल जुइ । छं मोल्हूगु लः अमृतौषध जुइ, गुम्हसिनं उकियात छचनय् हाहा याइ, इपिं न्ह्याबलेया नितिं रोगं मुक्त जूपिं जुइ । अलक्षिणापिं (प्राणीपिनि) पाखे बचे जुइ फइ । छंगु चरणय् छच्यो भोसुना प्रणाम याइपिसं द्वःच्छि दां बिया प्रणाम याइ । अथे हे सः ताये दुगु सीमाया दुने च्वना प्रणाम याइपिसं सच्छि सच्छि दां बिइ, खने दुगु सीमाना दुने च्वना प्रणाम याइपिसं छगू छगू कार्षापण बिया प्रणाम याइ । अप्रमादी जुया च्वं ।” थुकथं वयात उपदेश बिया, छेनं पिहाँ वया जनताया मिखाया न्ह्योने हे च्वय् थहाँ वना चन्द्रमण्डलय् दुहाँ वन । ब्रह्मभक्तपिसं मुना दना दना हे चा च्वन । सुथ न्हापानं हे दिट्टमङ्गलिकायात लुंयागु पालकीसं तथा इमिसं वयात कुबिया नगरय् यंकल । महाब्रह्माया कला भाःपिया जनतां सुगन्धित माला आदिं वयात पूजा यात । सुनां सुनां वयागु पाली भोसुना प्रणाम याये खं, इमिसं द्वःच्छि द्वःच्छि दां बिल, सुनां सुनां सः ताये दुगु थासं प्रणाम यात, इमिसं सच्छि सच्छि दां बिल अले सुनां सुनां खने दुगु थासं प्रणाम यात, इमिसं छगू छगू कार्षापण बिल । थुकथं भिंनिगु योजनया वाराणसी चाःहिलेवं भिंच्यागू करोड धन दत ।

हानं नगरयागु परिक्रमा याना नगरया दथुइ महामण्डप दय्कल अले पाल ग्वया भव्य छौंटे अन वयात बसे यात । मण्डपया लिक्क हे न्हेदुवा लुखा दु व न्हेगू तल्ला दुगु प्रासाद दय्का भवन निर्माणया ज्या शुरु यात । दिट्टमङ्गलिकां अन हे काय् बुइकल ।

वयात नां छुइगु दिखुन्हु ब्राह्मणपिं मुना मण्डपय् बूम्ह जूगुलिं वयात मण्डव्यकुमार धका नां छुत । प्रासाद भिला दय्का क्वचाल । अबलेनिसें व अन ऐश्वर्य तथा च्वं च्वन । मण्डव्यकुमार नं भव्यरूपं तःधिक जुया वल । व न्हेदं च्यादं दुबले जम्बुद्वीपय् उत्तमाचार्यपिं मुन । इमिसं वयात स्वंगू वेद व्वंकल । भिंखुदंया आयु दयेवं वं ब्राह्मणपितं भोजनया व्यवस्था याना बिल । भिंखुदः ब्राह्मणपितं नियमित भोजन याका तल । प्यंगूगु लुखा कोथाय् ब्राह्मणपितं दान बिइगु याना तल ।

छन्हु, तःधंगु उत्सव हना च्वंगु नखःया दिनय् यक्व खीर थुइके बिल । भिंखुदः ब्राह्मणपितं प्यंगूगु कोथाय् फेतुका लुंथें जागु घ्यः कस्ति, साखः दुगु खीर नका तल । कुमार नं सकतां अलङ्कारं छायापिया, लुंयागु खडाउ न्ह्याना, ल्हातय् लुंयागु छडी (कथि) ज्वना ‘थन कस्ति ति, थन घ्यः ति’ धाधां चाचाःहिला च्वन । उगु इलय् मातङ्ग पण्डित हिमालयया आश्रमय् च्वं च्वन । वं बिचाः यात - “दिट्टमङ्गलिकाया काय्या छु हाल दु ?” व खन - व अनुचित मार्गय् वना च्वन धयागु खँ सिइका वं “जिं थौं हे वना माणवकयात दमन याना सुयात बिइवं दानया महान् फल दइगु खः व वयात दान बिइका वये” धका बिचाः यात । व आकाशमार्गं अनोतप्त सरोवर (दह) थ्यंका छ्वाः आदि सिल । अले मनोशिलातलय् दना ह्याउंगु वस्त्रं पुना कायबन्धनं चिना पात्र ज्वना आकाशमार्गं वना प्यंगूगु लुखाया कोथाया दानशालाय् हे कुहाँ वया छ्खेलिक्क दन । मण्डव्यं उखे थुखे स्वया च्वंबले वयात खंनेवं बिचाः यात - “थुजाम्ह गरखेसे च्वंम्ह, यक्षथें जाःम्ह प्रव्रजित !” वं न्यन “थन छ गनं वयागु ?” वं वलिसे खँल्हाबल्हा यायेथें याना न्हापांगु गाथा धाल -

“कुतो नु आगच्छसि दुम्मवासी, ओतल्लको पंसुपिसाचकोव ।
सङ्कारचोळं पटिमुञ्च कण्ठे, को रे तुवं होसि अदक्खिण्यो”ति” ॥

“हे भ्वाथःगु वस्त्र पुना तःम्ह ! हे फोहरगु वस्त्र दुम्ह ! हे पंशु पिशाच समानम्ह ! छं थुगु गःपतय् धूढलं मुंका हःगु वस्त्र क्वखाया छ गनं वयाम्ह खः ? अले छ सु खः ?”

ध्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं कोमल चित्तं हे वलिसे खँल्हाबल्हा यासे मेगु गाथा धाल -

“अन्नं तवेदं पकतं यसस्सि, तं खज्जरे भुज्जरे पिय्यरे च ।
जानासि मं त्वं परदत्तूपजीविं, उत्तिट्ठपिण्डं लभतं सपाको’ति” ॥

“हे यशस्वी ! छंगु छें अन्न तयार याना तःगु दु । मनूतयूसं नया त्वना च्वन । छं स्यू, जिपिं मेपिसं व्यूगु नया म्वाना च्वनापिं खः । दँ ! चण्डालयात नं छुं नयेगु दयेमाल ।”

अनंलि मण्डव्यं धाल -

“अन्नं ममेदं पकतं ब्राह्मणानं, अत्तत्थाय सहहतो ममेदं ।
अपेहि एत्तो किमिधट्ठितोसि, न मादिसा तुम्हं ददन्ति जम्मा’ति” ॥

“जिथाय् गुगु अन्न तयार याना तयागु खः व ब्राह्मणपिनि नितिं जक खः । थ्व जिगु श्रद्धाया कारण आत्महितया नितिं खः । थनं तापाक चिला हूँ । थन छु धका दनाच्वनागु ? हे दुष्ट ! जिथें जाम्हसिनं छंत दान बिये मखु ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“थले च निन्ने च वपन्ति बीजं, अनूपखेत्ते फलमासमाना ।
एताय सद्दाय ददाहि दानं, अप्पेव आराधये दक्खिण्ये’ति” ॥

“गथे कृषकं फलयागु आशा तथा थथ्याःथाय् नं क्वथ्याःथाय् नं पुसा पिइगु खः । अले इमिसं लः दुथाय् नं पुसा पिइ । अथे हे छं नं उजागु हे श्रद्धां सकसितं दान व्यु । संभव दु, दान बिये बहःपित नं सत्कार याये दइ ।”

अले मण्डव्यं गाथा धाल -

“खेत्तानि म्हं विदितानि लोके, येसाहं बीजानि पतिट्ठपेभि ।
ये ब्राह्मणा जातिमन्तूपपन्ना, तानीध खेत्तानि सुपेसलानी’ति” ॥

“जिं लोकय् दान-क्षेत्र छु छु खः धयागु स्यू । उकी जिं पुसा पिइगु खः । जाति व मन्त्र दुपिं ब्राह्मणपिं हे थुगु संसारय् भिंगु बुँ खः ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल -

“जातिमदो च अतिमानिता च, लोभो च दोसो च मदो च मोहो ।
एते अगुणा येसु च सन्ति सब्बे, तानीध खेत्तानि अपेसलानि ॥

“जातिमदो च अतिमानिता च, लोभो च दोसो च मदो च मोहो ।
एते अगुणा येसु न सन्ति सब्बे, तानीध खेत्तानि सुपेसलानी’ति” ॥

“जातिमद, अभिमान, लोभ, दोष, मद व मोह - थुपिं सकतां अवगुणत सुयाके सुयाके दु, इपिं थुगु लोकय् भिंगु दान-क्षेत्रत मखु ।”

“जातिमद, अभिमान, लोभ, दोष, मद व मोह - थुपिं सकतां अवगुणत सुयाके सुयाके दइ मखु, इपिं थुगु लोकय् भिंगु दान क्षेत्रत खः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं बारम्बार न्वं वायेवं वया क्रोध पिहाँ वल “थ्वं आपाः म्वाः मदुगु खँ ल्हाना च्वन, थुपिं द्वारपालत गन वन ? थुम्ह चण्डालयात पिछ्वये म्वाला” धाधां वं गाथा धाल -

“क्वेत्थ गता उपजोतियो च, उपज्जायो अथ वा गण्डकुच्छि ।
इमस्स दण्डञ्च वधञ्च दत्त्वा, गले गहेत्त्वा खलयाथ जम्म’न्ति” ॥

“उपजोति, उपज्जाय व गन्धकुच्छित धयापिं धवाखा पालेत गो, गन वन ? धवयात कथिं दा, स्या । थुम्ह दुष्टयात गःतां ज्वना पितिना छ्व ।”

इपिं नं वयागु खँ ताया व्वाय् थ्यंकः वल अले धाल – “देव ! छु याये माल ?”

“छिमिसं थुम्ह चण्डालयात खंला ?”

“देव ! मखं । गनं वल धका नं मस्यू । ध्व सुं मायाधारी अथवा जादूगर जुइमाः ।”

“छु दना च्वं च्वनागु ?”

“देव ! छु याये माल ?”

“ध्वयागु ख्वालया दया ख्वाः स्यंका ब्यु, कथिं व पथं दया ध्वयागु जँ त्वथुला ब्यु, दा, स्या, ककुतिना थुम्ह दुष्टयात इवा या । थनं पितिना छ्व ।”

अले इपिं बोधिसत्त्वयाथाय् तक मथ्यनिबले हे बोधिसत्त्वं आकाशय् दना गाथा धाल –

“गिरिं नखेन खणसि, अयो दन्तेहि खादसि ।
जातवेदं पदहसि, यो इसि परिभाससी’ति” ॥

“गुम्हसिनं ऋषियात व्वः बिइ, वं लुसिं पर्वतयात म्हुया च्वंगु अथवा वां नं न्ह्यया च्वंगु अथवा मि नुना छ्वयेत कुतः यार्थे जुइ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित याना क्यनेया नितिं शास्तां गाथा आज्ञा जुया बिज्यात –

“इदं वत्वान मातङ्गो, इसि सच्चपरक्कमो ।
अन्तलिक्खस्मिं पक्कामि, ब्राह्मणानं उदिक्खत’न्ति” ॥

“थुलि धया सत्यपराक्रमी मातङ्ग ऋषि ब्राम्हणपिंसं मिखां स्वया च्वंक च्वंकं हे आकाशय् ब्वया वन ।”

वं प्राचीन दिशापाखे वना छगू गल्ली कुहाँ वया “थःगु पलाख्वाय् खने दयेमा” धका संकल्प यात । अन पूर्व धवाखाया लिक्क भिक्षाटन याना दुगु ल्वाकःबकगु भोजन प्राप्त यात अले छगू सतलय् फेतुना उगु भोजन भपा बिज्यात । नगर देवतापिंसं “थुम्ह जुजुं भीम्ह आर्ययात दुःख जुइगु खँ ल्हाना व्वःबिया छ्वत” धयागु खँ सिइका सह याये मफया अन थ्यंकः वल । तःधंम्ह यक्षं वयागु ककु ज्वना ककु लःथ्यात, मेमेपिं देवतापिंसं मेमेपिं ब्राह्मणतय्त्त ककु लःथ्यात । बोधिसत्त्वया चित्त कोमलताया कारणं ‘वया काय्’ धका सिइका वयात मस्याः, दुःख जक बिल । मण्डव्यया छर्चो म्वे दयाना जनुफातय् लाःवन । ल्हाः तुति तिप्यना काराक्क च्वन, मिखा सिइपिनिगु मिखार्थे तुइसे च्वन । वयागु म्ह थिंग च्वना गोतूवन । मेपिं सकल ब्राह्मणपिनि म्हुतुं ई व्वाईइ वया उखे थुखे ग्वारा ग्वारा तुला च्वन । दिट्टमङ्गलिकायात सूचना बिल – “आर्या ! छं काय्यात छु जुल, छु जुल ।” व व्वाय् हथासं वया स्ववबले काय्यात खना धाल – “ध्व छु ?” वं गाथा धाल –

“आवेल्लितं पिड्डितो उत्तमङ्गं, बाहुं पसारति अकम्मनेयं ।
सेतानि अक्खीनि यथा मतस्स, को मे इमं पुत्तमकासि एव’न्ति” ॥

“ध्वयागु छ्चो ल्यूने फस्वया वन । वयागु ब्वह सीम्हथे थिङ्ग च्वं च्वन । ध्वयागु मिखात सिङ्महसियागुथे तुइसे च्वना भ्वय् कन । जिमि काय्यात सुनां थथे याना ब्यूगु ?”

अन दना च्वंपिसं वयात कनेया नितिं गाथा धाल -

“इधागमा समणो दुम्मवासी, ओतल्लको पंसुपिसाचकोव ।
सङ्गारचोळं पटिमुच्च कण्ठे, सो ते इमं पुत्तमकासि एव’न्ति” ॥

“थन छ्मह भ्वाथःगु वस्त्रं पुना तःम्ह श्रमण वल । वं फोहरगु वसः पुना तःगु खः । व पिशाचथे जाःम्ह खः । वं गःपतय् धूदं गःगु वस्त्रं पुना तःगु खः । वं हे छिमि काय्यागु अवस्था थथे याना ब्यूगु खः ।”

वं थुगु खँ न्यना बिचाः यात - “मेपिं सुयाके नं थजागु सामर्थ्य मदु । निस्सन्देह मातङ्ग पण्डित हे जुइमाः । व धीरपुरुष मैत्री भावना दुम्ह खः । वं थुलिमच्छि मनूतय्त कष्ट बिया वंगु खइ मखु । व गुखे स्वया वन जुइ ?” न्यन्यं व गाथा धाल -

“कतमं दिसं अगमा भूरिपञ्जो, अक्खाथ मे माणवा एतमत्थं ।
गन्वान तं पटिकरेमु अच्चयं, अप्पेव नं पुत्त लभेमु जीवित’न्ति” ॥

“व आपालं प्रज्ञा दुम्ह गुखेपाखे वन ? हे ल्याय्म्हत (युवकत) ! जित ध्व खँ धा । जिपिं वयाथाय् वना थःपिनिगु अपराध क्षमा (माफ) याका बिये । सम्भव दु, जिमि काय्या जीवन लाभ जुइ ।”

अन दना च्वंपिं ल्याय्म्हतय्सं वयात थुकथं धाल -

“वेहायसं अगमा भूरिपञ्जो, पथद्धुनो पन्नरसेव चन्दो ।
अपि चापि सो पुरिमदिसं अगच्छि, सच्चप्पटिञ्जो इसि साधुरूपो’ति” ॥

“व आपालं प्रज्ञा दुम्ह आकाशपाखे ब्वया वन । पुन्हीया चन्द्रमार्थे व आकाशमार्गय् दथुं दथुं वन । अले व साधु स्वरूपम्ह सत्य प्रतिज्ञ ऋषि पूर्व दिशापाखे वन ।”

वं इमिगु खँ न्यना थः भातयात माःवनेगु निश्चय यात । लुंयागु कलश व लुंयागु बाता ज्वना दासीत ब्वना अन थ्यंकः वन गन बोधिसत्त्वं थःगु पलाख्वाय् खने दयेमा धका दृढसंकल्प याना थकूगु खः । पलाख्वाय् ल्यूल्यू वना च्वंबले बोधिसत्त्व क्वपुइ फेतुना भोजन याना च्वंगु जुया च्वन अले वयात प्रणाम याना छ्खेलिक्क दन । वं वयात खना भतिचा जा ल्यंकल । दिट्टमङ्गलिकां लुंयागु कलशं वयात लः हाय्का बिल । वं अन हे ल्हाः सिला म्हुतु च्वल । वं वयाके “छिमि काय्या ख्वाः सुनां स्यंकल” धका न्यनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“आवेल्लितं पिट्ठितो उत्तमङ्गं, बाहुं पसारेति अकम्मनेय्यं ।
सेतानि अक्खीनि यथा मतस्स, को मे इमं पुत्तमकासि एव’न्ति” ॥

“ध्वयागु छ्चो ल्यूने फस्वया वन । वयागु ब्वहः सीम्हथे थिङ्ग च्वं च्वन । ध्वयागु मिखात सिङ्महसियागुथे तुइसे च्वना भ्वय् कन । जिमि काय्यात सुनां थथे याना ब्यूगु ?”

थनं लिपाया गाथात न्ह्यसः लिसःया रूपय् खः -

“यक्खा हवे सन्ति महानुभावा, अन्वागता इसयो साधुरूपा ।
ते दुट्टचित्तं कुपितं विदित्वा, यक्खा हि ते पुत्तमकंसु एवं ॥

“यक्खा च मे पुत्तमकंसु एवं, त्वज्जेव मे मा कुद्धो ब्रह्मचारि ।
तुम्हेव पादे सरणं गतास्मि, अन्वागता पुत्तसोकेन भिक्खु ॥
“तदेव हि एतरहि च मय्हं, मनोपदोसो न ममत्थि कोचि ।
पुत्तो च ते वेदमदेन मत्तो, अत्थं न जानाति अधिच्च वेदे ॥
“अद्धा हवे भिक्खु मुहुत्तकेन, सम्मुहतेव पुरिसस्स सज्जा ।
एकापराधं खम भूरिपज्ज, न पण्डिता कोधबला भवन्ती’ति” ॥

“साधु स्वरूपिं ऋषिपितं खना महानुभाव दुपिं यक्षपिं इमि ल्यूलू वल । इमिसं हे छिमि काय्यात दुष्ट चित्तं व तैंगुलु जूगु खना थये याना व्यूगु खः ।”

“यदि यक्षत जिमि काय्या प्रति तैचाःगु खःसा हे ब्रह्मचारी ! छपिं जि खना तैचाया विज्याये मते । हे भिक्षु ! जि काय्यागु शोकं दुःखी जुया छपिनिगु हे शरणय् वया च्वना ।”

“अबले नं आः नं जिगु मनय् छुं नं द्वेषभाव मदु । छं काय् वेदमदं मस्त जुया च्वन । वं वेद व्वना अर्थं मथुल ।”

“हे भिक्षु ! थये जुइगु हे जुया च्वन । तुरन्त हे मनूयागु बुद्धि सम्मोहित जुइगु जुया च्वन । हे बहुप्रज्ञ ! वयागु छगू अपराधयात क्षमा याना विज्याहूँ । पण्डितपिनिगु बल तं मखु ।”

थुकथं वं क्षमा फवनेवं बोधिसत्त्वं “अथेसा यक्षतयत्त बिसिकः छ्वयेया नितिं अमृतौषध कना बिये” धया थुगु गाथा धाल -

“इदञ्च मय्हं उन्तिट्ठपिण्डं, तव मण्डव्यो भुज्जतु अप्पपज्जो ।
यक्खा च ते नं न विहेठयेय्युं, पुत्तो च ते हेस्सति सो अरोगो’ति” ॥

“थुम्ह मूर्खं मण्डव्ययात जिगु थ्व चिप जा नके व्यु । उकिं वयात यक्षतय्सं दुःख बिये फइ मखु । अले छं काय् निरोगी जुया वइ ।”

वं बोधिसत्त्वयागु खं न्यना लूयागु बाता न्हयोने तया - “स्वामी ! अमृतौषध बिया विज्याहूँ ।” बोधिसत्त्वं चिपःगु जा उकी तया धाल - “थुकी मध्ये न्हापांगु बच्छि चिप जा छं काय्या म्हुतुइ तया व्यु, ल्यं दुगुली लः ल्वाकः छ्चाना मेपिं ब्राह्मणपिनि म्हुतुइ तया व्यु । सकलें निरोगी जुया वइ ।” थुलि धया व च्वय् थहाँ वना हिमालयय् तुं लिहाँ वन । वं नं उगु बाता थःगु छ्चनय् दिका “जित अमृतौषध दत” धाधां छेय् वना न्हापां काय्या म्हुतुइ तया बिल । यक्षत बिस्युं वन । वं धू थाथा यायां दना वया न्यन - “मां ! थ्व छु ?” “थःमं यानागु हे छं सिइकि । वा तात ! छं थः दक्षिणा बिये बहः धयातःपिनिगु अवस्था छको स्वसा ।” वयात इपिं खना नुगः मछिना पश्चाताप जुल ।

अनंलि वया मांमं “तात मण्डव्य ! छ मूर्ख खः । दान बिइगु महाफल दइगु थाय्यात छं मस्यु । थजापिं मनूतयत्त दान बिये बहः मजू । आर्वलि थजापिं दुशीलपित दान बिये मते । शीलवान्पित जक व्यु ।” थुलि धया थुपिं गाथात धाल -

“मण्डव्य बालोसि परित्तपज्जो, यो पुज्जवखेतानमकोविदोसि ।
महक्कसावेसु ददासि दानं, किलिट्ठकम्मेषु असज्जतेसु ॥
“जटा च केसा अजिना निवत्था, जरूदपानं वं मुखं परूळ्ळं ।
पजं इमं पस्सथ दुम्मरूपं, न जटाजिनं तायाति अप्पपज्जं ॥

“येसं रागो च दोसो च, अविज्जा च विराजिता ।
खीणासवा अरहन्तो, तेसु दित्रं महप्फल'न्ति” ॥

“हे मण्डव्य ! छ भतिचा जक बुद्धि दुह्म खः । छ मूर्खह्म खः । छं पुण्य-क्षेत्रयात सिइके मसः । छं संयम मदुपिं चित्तयागु खिति धारण याना च्वंपिं आपालं दोष दुपित दान बिया च्वन ।”

“गुलिं गुलिंसियाके जटात दु, सँत दु, चलाया छचंगुया वस्त्र दु, ख्वाः पुलांगु तुंयें हे ग्वाय् दाहीत जाया च्वंगु दु । थुपिं भ्वाथःगु वस्त्र धारण याना तःपित स्व सा । बुद्धि मगाःपिं मनूतयगु जटा व चलाया छचंगुतिं मोक्ष प्राप्त जुइ मखु ।”

“गुपिं राग, दोष व अविद्या मदये धुकूपिं, क्षीणास्रवपिं खः, अरहन्तपिं खः, थजापित बिइगु दानय महत्फल दइ ।”

“उकिं तात ! आवलि थजापिं दुशीलपित दान मव्यसे लोकय गुपिं च्यागू समापत्ति व न्यागू अभिज्ञा प्राप्त जूपिं धार्मिक श्रमण ब्राह्मणपिं खः, प्रत्येकबुद्धपिं खः, वसपोलपित दान व्यु । तात ! का, वा, थः कुलया निकटस्थ मनूतयत अमृत त्वंका निरोगी यायेनु ।” वं चिपगु बाता कायके छवया लः थलय् त्वाकः छयाना भिंखुद्वः ब्राह्मणपिनि म्हुतुइ हाहा याना बिल । छह्म छह्म याना धू थाथा याना इपिं सकलें दना वल ।

ब्राह्मणपिसं इमित अब्राह्मण याना बिल । इमिसं चण्डालयागु चिपः नकल । इपिं लज्जित जुया वाराणसी पिहाँ वन । अले मेद राष्ट्रय मेद जुजुयाथाय् वना च्वंवन । मण्डव्य जक अन हे च्वं च्वन ।

उगु इलय् वेत्रवती नगरया लिक्क वेत्रावती नदीया सिथय् जातिमन्त धयाम्ह छह्म ब्राह्मण प्रव्रजित जुल । व जातिया कारणं तःसकं अभिमानीह्म खः । बोधिसत्त्वं वयागु अभिमान चुं चुं यायेया नितिं अन वन । वया लिक्क नदीया फुसय् वना च्वंवन । वं छन्हू दतिवं याना “दतिवं जातिमन्तया जटाय् लाः वनेमा” धका संकल्प याना व नदी वांछवया बिल । जातिमन्तं लःया आचमन याना च्वं च्वंबले लाक हे वयागु जटाय् वना तक्यन । वं उकियात खना धाल – “ध्वयागु नाश जुइमा ध्व अलक्षणह्म गन दु ? ध्वयात लुइके माल ।” धका बिचाः याना नदीया स्रोत धारं पिहाँ वल । अन वं बोधिसत्त्वयात खना न्यन – “छु जात खः ?” “चण्डाल खः ।” छं नदी दतिवं कुतुकागु ला ?” “खः, जिं कुतुकागु खः ।” “छ नाश जुइमा, चण्डाल ! अलक्षण ! थन च्वने मते । नदीया स्रोतया क्वय् हूँ ।” व क्वय् वना च्वंवन नं वं कुतुकुगु दतिवं स्रोतया अःखतं न्ह्याना वया वयागु जटाय् तःक्यंवल । वं धाल – “छ नाश जुइमा । यदि छ थन च्वन धाःसा थनिं न्हेन्ह्या दिनय् छंगु छचों न्हेकू दलेमा ।”

बोधिसत्त्वं बिचाः यात- “यदि जिं ध्वया प्रति क्रोध पिकाये धाल धाःसा जिगु शील अरक्षित जुइ । जिं उपाय याना हे ध्वयागु अभिमान चुं चुं थला बिये ।” वं न्हेन्हू दुखुन्हू सूर्योदययात रोके याना बिल । मनूत क्रोधित जुया जातिमन्त तपस्वीयाथाय् वना न्यन – “भन्ते ! छपिसं सूर्योदय याके मबियागु ला ?” वं धाल – “ध्व जिगु ज्या मखु, नदीया सिथय् छह्म चण्डाल च्वना च्वंगु दु, ध्व वयागु ज्या जुइमाः ।” मनूत बोधिसत्त्वयाथाय् वना न्यन – “भन्ते ! छपिसं सूर्योदय याके मबियागु ला ?” “खः, आयुष्मान्पिं !” “छाय् ?” “छिमिगु कुल विश्वस्त तपस्वी जि निरपराधयात श्राप बिल । व वया जिगु तुतिइ भोसुना क्षमा फ्वन धाःसा सूर्ययात मुक्त याना बिये ।” इपिं वन अले वयात साला हया बोधिसत्त्वया पाली भोसुका क्षमा फ्वंकल अले इमिसं प्रार्थना यात – “भन्ते ! सूर्ययात मुक्त याना बिज्याहूँ ।”

“जिं त्वःते मफुनि । यदि तोतल धाःसा वयागु छचों न्हेकू दली ।”

“भन्ते ! छु याये माल ले ?”

वं “चा ग्वारा छग्वारा हति” धया चा ग्वारा छग्वारा कायके छवल । अले तपस्वीया छचनय् चां पाना ‘तपस्वीयात लखय् क्वफा’ धया वयात लखय् क्वफाय्का सूर्ययात त्वःता बिल । सूर्यया निभा स्पर्श जुइवं चा ग्वारा न्हेकु दल । तपस्वी लखय् दुब्युवन । वयात दमन याना बोधिसत्त्वं भिंखुद्वः ब्राह्मणपिं गन च्वं च्वन” धका सिइके मास्ति वया स्वबले इपिं मेद राष्ट्रया लिक्क दुगु सिइकल । इमित दमन यायेगु इच्छां ऋद्धिं अन वन अले नगरया लिक्क कुहाँ वया भिक्षापात्र ज्वना नगरय् भिक्षाटनया नितिं पिहाँ वन । ब्राह्मणपिसं विचाः यात - “यदि ध्व थन छुं दिन जूसां च्वन धाःसा भीत अप्रतिष्ठित याना बिये फु ।” इमिसं तुरन्त जुजुयाथाय् वना धाःवन - “छम्ह मायाधर, जादूगर वःगु दु । वयात ज्वंका बिज्याहुँ ।” जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात । बोधिसत्त्व त्वाकःबकगु भोजन ज्वना वना छगू पःखालय् लिधना फलय् च्वना नया च्वन । गुगु इलय् वयागु ध्यान मेथाय् वना च्वन, भोजन याना च्वंमहसित जुजुया मनूतय्सं वया तलवारं पाला स्याना बिल । व सिना ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

थुगु जातकय् बोधिसत्त्व लः ह्यै (राजहंस) पिंत दमन याइम्ह जूगु खः । व हे कारणं वयागु मृत्यु जूगु जुल । देवतापिसं क्रोध पिकया सारा मेद राष्ट्रय् क्वाक्वाःगु नौ वा वय्का बिल अले राष्ट्रयात अराष्ट्र (विध्वंश) याना बिल । उकिं धया तःगु दु -

“उपहच्च मनं मज्झो, मातङ्गस्मिं यसस्सिने ।
सपारिसज्जो उच्छिन्नो, मज्झारज्जं तदा अहू’ति” ॥

“यशस्वीम्ह मातङ्गयात स्यागु कारणं उगु इलय् मेद (मज्झ) राज्य व अन च्वंपिं सारा जनता सखाप जुल ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं उदयनं प्रव्रजितपिंत दुःख ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मण्डव्य उदयन खः । मातङ्ग पण्डित जुलसा जि हे खः ।

Dhamma Digital

- * -

४९८. चित्तसम्भूत जातक

“सब्बं नरानं सफलं सुचिण्णं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् महाकाश्यपलसे प्रेमपूर्वक च्वं च्वंपिं निम्ह पासा भिक्षुपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

इपिं थवंथवय् तःसकं विश्वासीपिं खः । न्ह्यागु सकतां थवंथवय् इना नइगु । भिक्षाटनया नितिं नापं वनी अले नापं तुं हे लिहाँ वइ । इपिं बाया च्वने मफु । धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं नं इमिगु विश्वासया ख्यै चर्चा याना च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थुगु छगू जन्मय् थवंथवय् विश्वासीपिं जुल धका छुं आश्चर्य चाये माःगु मदु, न्हापायापिं पुलापिं स्वंगू प्यंगू जन्म जन्मान्तर तक नं मित्रभाव त्याग मयाः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् अवन्ति राष्ट्रय् उज्जैनी अवन्ति जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् उज्जैनीया पिने चण्डाल गां छगू दु । बोधिसत्त्वं अन जन्म ग्रहण यात । छम्ह मेम्ह सत्त्वं नं वया चमांया काय् जुया जन्म ग्रहण यात । इपिंमध्ये छम्हसिया नां चित्त खः, मेम्हसिया नां सम्भूत । इपिं निम्हसिनं तःधिक जुया चण्डालवंश-धोपन धयागु सय्कल । छन्हु उज्जैनी नगर ध्वाखाय् शिल्प क्यनेगु इच्छां छम्हसिनं उत्तर ध्वाखाय् शिल्प (चटक) क्यन मेम्हसिनं पूर्वया ध्वाखाय् ।

उगु नगरय् निम्ह मभिपिं दृष्टमङ्गलिकापिं मिस्त दु - छम्ह सेठया म्हचाय् अले मेम्ह पुरोहितया म्हचाय् । इपिं निम्हसिनं आपालं खाद्य-भोज्य ज्वना उद्यान-क्रीडाया नितिं वनेत छम्ह उत्तर ध्वाखां पिहाँ वनसा मेम्ह पूर्व ध्वाखां । इमिसं उपिं चण्डालपुत्रपिसं शिल्प क्यना च्वंगु खना न्यन - “थुपिं सु खः ?” “चण्डाल-पुत्र ।” इमिसं सुगन्धित लखं मिखा पिया अनं तुं फःहिला लिहाँ वन - स्वये मत्यःपिं स्वये लात धका । जनतां उपिं निम्हसितं दाया सास्तित यात - “अय् दुष्टपिं, चण्डालपिं ! छिमिगु कारणं जिमित सितिकं अय्लाः व भव्य नये मखन ।” इपिं होशय् वयेवं निम्हं छम्हं मेम्हसियाय् वना छथाय् नाप लाना थयःपिनिगु दुःखया खबर कना ख्वल, हाल । अनलि इमिसं बिचाः यात - “छु यायेगु ?” अले निश्चय यात “थ्व दुःख भीत थःगु जातं (जातिं) वःगु खः । भीसं चण्डालकर्म याये मखु । जाति सुचुका ब्राह्मण विद्यार्थी बने जुया तक्षशिला वना शिल्प सय्के सिइके याः वनेगु ।” इपिं तक्षशिला वन अले (अन) धर्म-शिष्य जुया प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् विद्या स्यना कायेगु याना च्वन । जम्बुद्वीपय् निम्ह चण्डाल जातिं जात सुचुका विद्या सय्का च्वन धयागु खँ हल्ला जुल । उपिं निम्ह मध्ये चित्त पण्डितया विद्या सय्का कायेगु क्वचाये धुंकलसा सम्भूतया सिमधनि ।

छन्हुया दिनय् छम्ह गांयाम्ह मनुखं आचार्ययात पाठ याकेत निमन्त्रणा बिल । व हे दिनय् चान्हे धुसाखानं वा वःगुलिं लैय् कुना कापी लः जात । आचार्य सुथ न्हापानं हे चित्त पण्डितयात सःतके छ्वया धाल - “तात ! जि वने फइ मखुत । छं विद्यार्थीत ब्वना वना अन मङ्गल पाठ याना थःगु भाग नया वया जिगु भाग ज्वना वा ।” वं “ज्यू” धया विद्यार्थीपित ब्वना वन । उपिं ब्रह्मचारीपिं मोल्हुया, ख्वाः सिला च्वंतले मनुतयसं खिरजा ख्वाउँकेया नितिं देमाय् खना तल । ख्वाउँके हे मलानिबले ब्रह्मचारीपिं वया फेतूवल । मनुतयसं ल्हाः सिलेत लः (दक्षिणोदक) बिया इमिगु न्हयोने भोजन न्हयच्याके हल । सम्भूतं ख्वाउँगु जाप्येथें भाःपिया खीरजा काचाक्क कया म्हुतुइ तल । वयागु म्हुतुइ ह्याउँक क्वाका तःगु नं ग्वारां पुइथें पुत । व थर थर खात अले होश ठेकानाय् तये मफुगु कारणं चित्त पण्डितया पाखे स्वया चण्डाल भाषं “अरे ! का सित” धका च्वाक्क धाल । वं नं अथे हे ध्यान मब्यूसे उगु हे भाषं च्वाक्क धाल “हे, घुत्कि, घुत्कि ।” मेपिं ब्रह्मचारीपिसं छम्हं मेम्हसिया ख्वाः स्वल अले सिल - “थ्व छु भाषा खः ?” चित्त पण्डितं मङ्गल पाठ यात । ब्रह्मचारीपिसं (अनं) पिहाँ वया थ्वःचा थ्वःचा मुना भाय्यागु परीक्षा याना स्वत अले चण्डाल भाषा खः धका सिइका काल । अले इमिसं इपिं निम्हसित दाल - “रे दुष्टपिं चण्डालत ! थुलिमच्छि दित्तक जिपिं ब्राह्मण खः धया जिमित धोखा बिल ।” अले छम्ह सत्पुरुषं “चिला हूँ” धया इमित बचे याना बिल अले उपदेश नं बिल - “थ्व छिमिगु जातिया दोष खः, हूँ, गनं प्रव्रजित जुया म्वाना च्वं हूँ ।” ब्रह्मचारीपिसं नं आचार्ययात थुपिं चण्डाल खः धका कंवन । इपिं नं जंगलय् वना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्या कथं प्रव्रजित जुल । हानं याकनं हे अनं च्युत जुया नेरञ्जरा नदीया सिथय् मृगनीया कोखय् जन्म ग्रहण यात । इपिं मांया प्वाथं पिहाँ वसेनिसें नापं नापं जुल, बाया च्वने मफु ।

छन्हूया दिनय् नसा माला नया लिहाँ वया च्वंबले छ्चौं छ्चौं ल्वाका, न्यकुतिं न्यकुती ल्वाका म्हं मह ल्वाका वया च्वन । छ्मह शिकारीं भालां कय्का छ्गू हे चोटं निम्हसित कय्का स्याना बिल । अनं सिना वना नर्मदा खुसी सिथय् सतां भंगः जुया जन्म जुल । अन नं इपिं तःधि जुइका नसा माला नयेधुंका छ्चनं छ्चौं, त्वाथलं त्वाः ल्वाका च्वं च्वन । छ्मह ब्याधा वया इमित खंका छ्गू हे कुतलं इमित ज्वना स्याना बिल ।

अनं सिना वना चित्त पण्डित उत्तर पञ्चाल जुजुया काय् जुया जन्म जुल । नां छ्गू दिखुन्हुं निसें वयात थःगु पूर्वजन्मया खँ लुमना वल । उपिंमध्ये सम्भूत पण्डितयात छ्सिंकथं लुमंके मफुगुया कारणं केवल चण्डाल जन्मयागु खँ जक लुमं परन्तु चित्त पण्डितयात धाःसा छ्सिंकथं प्यंगुलिं जन्मया खँ लुमं । व भिंखुदै दयेवं (छेंनं) पिहाँ वया ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण याना ध्यान अभिज्ञा लाभी जुया ध्यान सुखया आनन्द काकां समय बिते याना च्वन ।

सम्भूत पण्डितं थः बौ सिइवं छत्र धारण यात । वं छत्र धारण याःगु दिनय् हे मङ्गल गीतया रूपय् उल्लास वाक्यया कथं निपु गाथात म्येँ हालेथेँ हाल । उकियात न्यना “थ्व जिमि जुजुया मङ्गल गीत खः” धया रनिवास (अन्तःपुर) या मिस्तय्सं व गन्धर्वतय्सं व हे म्येँ हाला जुल । छ्सिंकथं नगरवासी जनतां “थ्व जिमि जुजुया यःगु म्येँ” भाःपिया इमिसं नं हाला जुल ।

चित्त पण्डितं हिमालयय् च्वना च्वंबले बिचाः यात - “छु जिमि किजा सम्भूतं छत्र धारण यात लाकि मयानि ।” वं नकतिनि हे जक छत्र धारण याःगु सिइकल । अनलि वं बिचाः यात - “आः न्हूम्ह जुजु तिनि । थ्वयात सम्भे याये फइ मखुनि । बुरा जुइवं वयाथाय् वना धर्मोपदेश बिया वयात प्रब्रजित याःवने ।” वं न्येदै लिपा जुजुया काय्महचाय्पिं तःधिक जुइवं ऋद्धिं अन थ्यंकः वन अले वना उद्यानय् कुहाँ वया मङ्गलशिलाय् लुँयाम्ह मूर्तिथेँ जुया फेतुना च्वन ।

उगु इलय् छ्मह मिर्जमचा व हे म्येँ हाहां सिं माः जुया च्वन । चित्त पण्डितं वयात सःतल । व वया प्रणाम याना दना च्वन । वयाके न्यन - “छं सुथानिसें थ्व हे छपु म्येँ हाला च्वन, छु मेगु म्येँ हाले मसःला ?”

“भन्ते ! मेगु नं यक्व म्येँ हाले सः । परन्तु थ्व जिमि जुजुया यःगु म्येँ खः । उकिं थ्व हे जक हाला च्वनागु खः ।”

“छु जुजुया म्येँया विरुद्धय् म्येँ हालिपिं नं सुं दुला ?”

“भन्ते ! सुं मद्दु ।”

“छं जुजुया म्येँया विरुद्धय् म्येँ हाले फुला ?”

“सःसा, हाले फु ।”

अथेसा छं जुजुं निपु म्येँ हालेवं उकियात स्वपु स्वपु याना हा । जुजुयाथाय् वना हा हूँ । जुजुं लय्ताया छंत आपालं ऐश्वर्य बिइ ।” वं वयात म्येँ स्यना कना छ्वत । व तुरन्त मांम्हसिथाय् वना वसः बांलाक पुना समाये याना जुजुया लाय्क् धवाखाय् वन । वं अन धाय्के छ्वत - “छ्मह ल्याय्महचाम्हं छ्पिं लिसें प्रति-गीत म्येँ हालेत वःगु दु । जुजुं धाय्के छ्वत - “वा ।” वं वना प्रणाम यात । अले जुजुं न्यन - “तात ! छं प्रति-गीत हालेगु ला ?”

“खः, देव ! सारा राज्य परिषद् मुंका बिज्याहूँ ।”

सारा राज्य परिषद् मुनेधुंका वं जुजुयात धाल - “देव ! छपिसं थःगु म्यें हाला बिज्याहूँ, जिं प्रति-गीत म्यें हाला बिये ।”

जुजुं निपु गाथात धाल -

“सब्बं नरानं सफलं सुचिण्णं, न कम्मना किञ्चन मोघमत्थि ।
पस्सामि सम्भूतं महानुभावं, सकम्मना पुञ्जफलूपपन्नं ॥

“सब्बं नरानं सफलं सुचिण्णं, न कम्मना किञ्चन मोघमत्थि ।
कच्चिन्नु चित्तस्सपि एवमेवं, इद्धो मनो तस्स यथापि मय्ह’न्ति” ॥

“मनूतय्सं बांलाक संकलन याइगु दक्क कर्म फल बिइगु जुया च्वन । संचय याये धुंकूगु छुं नं कर्म सितिं मवं । जिं खना, महानुभाव दुम्ह सम्भूतं थःगु कर्मद्वारा पुण्यफलं परिपूर्णं जुया च्वंगु दु ।”

“मनूतय्सं बांलाक संकलन याइगु दक्क कर्म फल बिइगु जुया च्वन । संचय याये धुंकूगु छुं नं कर्म सितिं मवं । चित्तयागु मन नं जिगु मनर्थे हे समूद्ध जुया च्वंगु दयेमाः ।”

वयागु म्यें क्वचायेधुंका मिर्जमचां म्यें हाहां स्वपुगु गाथा धाल -

“सब्बं नरानं सफलं सुचिण्णं, न कम्मना किञ्चन मोघमत्थि ।
चित्तमिि जानाहि तथेव देव, इद्धो मनो तस्स यथापि तुह’न्ति” ॥

“मनूतय्सं बांलाक संकलन याइगु दक्क कर्म फल बिइगु जुया च्वन । संचय याये धुंकूगु छुं नं कर्म सितिं मवं । हे देव ! चित्तयागु मन नं छपिनिगुर्थे हे समूद्ध जुया च्वंगु दु धका सिइका बिज्याहूँ ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं प्यपुगु गाथा धाल -

“भवं नु चित्तो सुतमञ्जतो ते, उदाहु ते कोचि नं एतदक्खा ।
गाथा सुगीता न ममत्थि कङ्गा, ददामि ते गामवरं सतञ्चा’ति” ॥

“छु छु चित्त खला ? अथवा छुं थःत थःमं चित्त धयाम्ह सुं छम्हसियागु पाखें ध्व गाथा न्यनागु ? अथवा छुंत चित्तयात खंम्ह मनुखं थुगु गाथा कंगु ? गाथा बांलाक धया तःगु खः धयागु ध्व खँय् जिके शंका मदु । जिं छुंत उत्तमगु गां सच्छि बक्स बिया च्वना ।”

अनंलि वं न्यापुगु गाथा धाल -

“न चाहं चित्तो सुतमञ्जतो मे, इसी च मे एतमत्थं असंसि ।
गन्त्वान रञ्जो पटिगाहि गाथं, अपि ते वरं अत्तमनो ददेय्या’ति” ॥

“जि चित्त मखु । जिं ध्व सुं छम्हसियागु पाखें हे न्यनागु खः । (छपिनिगु उद्यानय् च्वं च्वंम्ह) ऋषिं हे जित ध्व जुजुया न्ह्योने वना धा हूँ धका स्यना व्यूगु खः । जुजुं लयताया छुंत वर बिइ फु धका नं धाःगु खः ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं बिचाः यात - “व जिमि दाजु चित्त जुइमाः । आः हे वना वयात नाप लाःवने । वं मनूतय्त आज्ञा व्युब्युं निपु गाथात धाल -

“योजेन्तु वे राजरथे, सुकते चित्तसिब्बने ।
कच्छं नागानं बन्धथ, गीवेय्यं पटिमुञ्चथ ॥

“आहञ्जन्तु भेरिमुदिङ्गसङ्घे, सीघानि यानानि च योजयन्तु ।
अज्जेवहं अस्समं तं गमिस्सं, यत्थेव दक्खिस्समिस्सिं निसिन्नन्ति” ॥

“बांलाक सुया तःगु, भिंक दय्का तःगु राजकीय रथत जोते या, किसितयत् बांलाक काथि कसे या । अले इमिगु गःपतय् मालात नं व्वखायकि ।”

“भेरी, मृदङ्ग व शंखत नं पुड्कि, व्वाय् वनिगु यानत नं जोते या । थौ हे जि उगु आश्रमय् वने, गन वना फेतुना च्वापिं ऋषितयत् स्वये खनिगु खः ।”

वं थुलि धाल अले श्रेष्ठगु रथय् च्वना हथासं वना उद्यानया ध्वाखाय् रथ दिका चित्त पण्डितयाथाय् थ्यंकः वन । अन प्रणाम याना छखेलिकक फेतुना प्रसन्न मनं च्यापुगु गाथा धाल -

“सुलद्धलाभो वत मे अहोसि, गाथा सुगीता परिसाय मज्जे ।
स्वाहं इस्सिं सीलवतूपपन्नं, दिस्वा पतीतो सुमनोहमस्मी’ति” ॥

“परिषद्या दथुइ कंगु गाथाया कारणं थौ जित तःधंगु लाभ जुल । थौ जि शीलव्रतं युक्तम्ह ऋषियात स्वये खना प्रीतियुक्त प्रसन्न मन दुम्ह जुया च्वना ।”

चित्त पण्डितयात खंगु इलनिसें हे वया मनय् प्रसन्न जुया “जिमि दाईया नितिं पलंग लासा फांगा ला” आदि आदेश ब्युब्युं गुपुगु गाथा धाल -

“आसनं उदकं पज्जं, पटिग्गण्हातु नो भवं ।
अग्घे भवन्तं पुच्छाम, अग्घं कुरुतु नो भव’न्ति” ॥

“छपिंसं आसन व पादोदक (तुति सिलेगु लः) ग्रहण याना कया बिज्याहूँ । जिमिसं छपिंके (अतिथिपित्त बिये बहःगु) अर्घ्यया बारे न्यना च्वना । छपिंसं जिमिगु अर्घ्य ग्रहण याना कया बिज्याहूँ ।”

थुकथं बांलाक लसकुस यासे राज्ययात दथुं बच्छि बच्छि याना ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“रम्मञ्च ते आवसथं करोन्तु, नारीगणेहि परिचारयस्सु ।
करोहि ओकासमनुग्गाहाय, उभोपिमं इस्सरियं करोमा’ति” ॥

“छपिनिगु नितिं बांलागु भवन दय्के माल । मिसात छपिनिगु सेवाय् च्वने माल । जिप्रति दया तया जित अवकाश ब्यु, भीपिं निम्हं जाना धन राज्य यायेनु ।”

वयागु थुगु खं न्यना चित्त पण्डितं धर्मोपदेश यायां खुपु गाथात धाल -

“दिस्वा फलं दुच्चरितस्स राज, अत्थो सुचिण्णस्स महाविपाकं ।
अत्तानमेव पटिसंयमिस्सं, न पत्थये पुत्त पसुं धनं वा ॥

“दसेविमा वस्सदसा, मच्चानं इध जीवितं ।
अपत्तज्जेव तं ओधिं, नब्बो छिन्नोव सुस्सति ॥

“तत्थ का नन्दि का खिद्धा, का रती का धनेसना ।
किं मे पुत्तेहि दारेहि, राज मुत्तोस्मि बन्धना ॥

“सोहं एवं पजानामि, मच्चु मे नप्पमज्जति ।
अन्तकेनाधिपन्नस्स, का रती का धनेसना ॥

“जाति नरानं अधमा जनिन्द, चण्डालयोनि द्विपदाकनिट्टा ।
सकेहि कम्मेहि सुपापकेहि, चण्डालगब्भे अवसिम्ह पुब्बे ॥

“चण्डालाहुम्ह अवन्तीसु, मिगा नेरञ्जरं पति ।
उक्कुसा नम्मदातीरे, त्यज्ज ब्राह्मणखत्तिया’ति” ॥

“हे राजन् ! दुष्कर्मयागु मभिंगु फल खना अले भिंगु कर्मया महान् विपाक खना जिं थत थःमं संयम याना तये । जित काय, पशु व धन माःगु मदु ।”

“मनुष्य प्राणीपिनिगु जीवन ध्व लोकय् भिगू भिगू (१०×१० = १०० वर्ष) गुणन जक दु । उगु अवधी मध्यव हे प्राणीपिं तिंपे गनावथे गना वनिगु खः ।”

“उजागु अवस्थाय् छु आनन्द कायेगु ? छु न्हिलेगु ? छु न्ह्याइपु तायेगु ? छु धका धन माला जुइगु ? जित काय् म्हचाय् कलापिनि पाखें छु ज्या ख्यले दु ? हे राजन् ! जि बन्धनं मुक्तम्ह खः ।”

“मृत्युं जित ल्वमंकि मखु धका जिं बांलाक स्यू । जिगु छर्चो फुसय् मृत्यु च्वं च्वंगु दुसा छु धका न्ह्याइपु ताया च्वनेगु ? अले छु यायेत धन मुंका च्वनेगु ?”

“हे राजन् ! चण्डालयोनी निपां चूपिं मनूतयगु पुचलय् निकृष्ट व क्वह्यंगु जाति खः । भीपिं थयःपिनिगु मभिंगु कर्मया कारणं न्हापा चण्डालयोनी उत्पन्न जुइ माल ।”

“अवन्ती चण्डाल जुया वया, नेरञ्जराया घाटय् चला, नर्मदाया घाटय् सतां भंगः अले थौ व हे ब्राह्मण, क्षेत्रिय ।”

थुकथं न्हापाया इलय् क्वह्यंगु योनियागु खें प्रकाशन याना आः थुगु जन्मया नं आयु संस्कार नं सीमित जक दुगु खें कना पुण्य यायेत प्रेरित यायां प्यपु गाथात धाल -

“उपनीयति जीवितमप्पमायु, जरूपनीतस्स न सन्ति ताणा ।
करोहि पञ्चाल ममेत वाक्यं, माकासि कम्मनि दुक्खुद्रयानि ॥

“उपनीयति जीवितमप्पमायु, जरूपनीतस्स न सन्ति ताणा ।
करोहि पञ्चाल ममेत वाक्यं, माकासि कम्मनि दुक्खप्फलानि ॥

“उपनीयति जीवितमप्पमायु, जरूपनीतस्स न सन्ति ताणा ।
करोहि पञ्चाल ममेत वाक्यं, माकासि कम्मनि रजस्सिरानि ॥

“उपनीयति जीवितमप्पमायु, वण्णं जरा हन्ति नरस्स जिज्यतो ।
करोहि पञ्चाल ममेत वाक्यं, माकासि कम्मं निरयूपपत्तिया’ति” ॥

“अल्प आयुं प्राणीयात मृत्युया लिक्क यंकीगु जुया च्वन । हे पञ्चाल ! जिं ध्व धया च्वनागु खें न्यं । दुःख उत्पन्न जुइकीगु उजागु छुं ज्यात याये मते ।”

“अल्प आयुं प्राणीयात मृत्युया लिक्क यंकीगु जुया च्वन । हे पञ्चाल ! जिं ध्व धया च्वनागु खें न्यं । उजागु छु नं कर्म याये मते, गुकी दुःखदायी फलत दु ।”

“अल्प आयुं प्राणीयात मृत्युया लिक्क यंकीगु जुया च्वन । हे पञ्चाल ! जिं ध्व धया च्वनागु खें न्यं । उजागु कर्म याये मते, गुगु चित्त मलरूपी धुलं त्वःपुया च्वंगु दु ।”

“अल्प आयुं प्राणीयात मृत्युया लिक्क यंकीगु जुया च्वन । म्बाना च्वंम्ह मनूया वर्णयात जरां हनन याना बिइगु जुया च्वन । हे पञ्चाल ! जिं ध्व धया च्वनागु खँ न्यं । उजागु कर्म याये मते, गुगु नरकय् उत्पन्न जू वनिगुया कारण खः ।”

बोधिसत्त्वं थुकथं धया च्वंबले जुजुं लय्ताया स्वपु गाथात धाल -

“अद्दा हि सच्चं वचनं तवेतं, यथा इसी भाससि एवमेतं ।
कामा च मे सन्ति अनप्परूपा, ते दुच्चजा मादिसकेन भिक्खु ॥

“नागो यथा पङ्कमज्जे व्यसन्नो, पस्सं थलं नाभिसम्भोति गन्तुं ।
एवम्पहं कामपङ्के व्यसन्नो, न भिक्खुनो मग्गमनुब्बजामि ॥

“यथापि माता च पिता च पुत्तं, अनुसासरे किन्ति सुखी भवेय्य ।
एवम्पि मं त्वं अनुसास भन्ते, यथा चिरं पेच्च सुखी भवेय्य’न्ति” ॥

“हे ऋषि ! गुकथं छं धया च्वन, उकथं छंगु ध्व खँ निश्चय नं सत्य खः । अथेनं हे भिक्षु ! जिथाय् आपालं आपाः कामभोगत दया च्वन । जिथे जाःम्हसिनं उकियात त्वःते थाकु ।”

“गथे भ्यातनाया पुखुली दुना च्वंम्ह किसियात जमीन क्यना व्यूसां नं व अन वने फइ मखुगु खः, अथे हे कामभोगयागु भ्यातनाया पुखुली दुना च्वंम्ह जुया भिक्षुयागु लैय् अनुगमन याये फइ मखु ।”

“गथे मांबौपिसं काय्यागु सुखया कामनां वयात अनुशासन याइगु खः । अथे हे, भन्ते ! छपिसं जित उपदेश बिया बिज्याहूँ । गुकिं याना जि लिपा सुखी जुइ दयेमा ।”

अर्नलि वयात बोधिसत्त्वं धाल -

“नो चे तुवं उस्सहसे जनिन्द, कामे इमे मानुसके पहातुं ।
धम्मि बलिं पट्टपयस्सु राज, अधम्मकारो तव माहु रट्टे ॥

“दूता विधावन्तु दिसा चतस्सो, निमन्तका समणब्राह्मणानं ।
ते अन्नपानेन उपट्टहस्सु, वत्थेन सेनासनपच्चयेन च ॥

“अन्नेन पानेन पसन्नचित्तो, सन्तप्पय समणब्राह्मणे च ।
दत्त्वा च भुत्त्वा च यथानुभावं, अनिन्दितो सग्गमुपेहि ठानं ॥

“सचे च तं राज मदो सहेय्य, नारीगणेहि परिचारयन्तं ।
इममेव गाथं मनसी करोहि, भासेसि चेनं परिसाय मज्जे ॥

“अब्भोकाससयो जन्तु, वजन्त्या खीरपायितो ।
परिकिण्णो सुवानेहि, स्वाज्ज राजाति वुच्चती’ति” ॥

“हे राजन् ! यदि छं थुपिं मनूतयगु कामभोग त्वःतेगु साहस याये मफुसा ध्व ज्या या - धार्मिकरूपं कर कायेगु याना छंगु राष्ट्रय् अधार्मिक ज्याखँत थमजुइमा ।”

“छं दूततयत् प्यखेरं दिशाय् छ्वथा श्रमण ब्राह्मणपितं निमन्त्रणा याके व्यु । छं इमित नसा, त्वंसा, वसः, शयनासन व मेमेगु मज्जि मगागु वस्तुपाखें सेवा या ।”

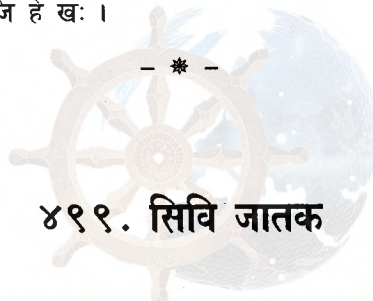
“प्रसन्नगु चित्त दुम्ह जुया श्रमण ब्राह्मणपितं नसा त्वंसाद्वारा तृप्त जुइके व्यु । थःगु सामर्थ्यकथं दान बिइम्ह, (धन) भोग याइम्ह व निन्दा याका च्वने म्वाःक स्वर्ग लोक प्राप्त याइम्ह जु ।”

“हे राजन् ! यदि मिसापिसं चाहुइका च्वं च्वनेबले यदि छंके राजमद व्वलना वल धाःसा थुगु गाथा परिषद्या न्ह्योने धायेगु या -

“खुल्ला आकाशया व्वय् च्वं च्वंमह प्राणी, उखे थुखे जुया च्वंमह मांया पाखें दुरु त्वंका तःमह प्राणी, खिचातयसं घेरे याका च्वंमह प्राणी, वयात थौं जुजु धाइगु जुया च्वन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं वयात उपदेश बिया “जिं छंत उपदेश बियेधुन । आः छ चाहे प्रव्रजित जु अथवा मज्जु ।” जि स्वयं थः थःगु कर्मया फल भोगे याःवने धाल अले आकाशय् थहाँ वना वयागु छचनय् धु कुतुका हिमालयय् हे तुं वन । जुजुं नं थःगु मनय् वैराग्य जूगु खंकल । वं थःमह तःधिकमह काय्यात राज्य लःल्हाना सेनायात सूचित याना हिमालयय् पाखे वन । बोधिसत्त्वं नं व वल धयागु सिइका ऋषिमण्डलपिं व्वना वया वयात व्वना यंका प्रव्रजित याना योगविधि स्यना बिल । वं ध्यान लाभ याना काल । थुकथं इपिं निमहं ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “थुकथं, भिक्षुपिं ! पुलापिं पण्डितपिसं स्वंगू प्यंगू जन्मय् तक नं थवंथवय् दृढविश्वासी जुया च्वन” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सम्भूत पण्डित आनन्द खः । चित्त पण्डित जुलसा जि हे खः ।

४९९. सिवि जातक

“दूरे अपस्सं थेरो व...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् असदृश दानयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ च्यागूगु निपात (परिच्छेद) य् च्वंगु आदित्त जातक (जा.नं. ४२४) स वने धुंकूगुथें जुल । उगु इलय् जुजुं न्हेन्हया दिंखुन्हु सकतां परिष्कार दान बिया दानानुमोदन याना बिज्यायेत प्रार्थना यात । शास्तां दानानुमोदन याना बिमज्यासे हे तुं बिज्यात । जुजुं सुथेया ज्योना (भोजन) यायेधुंका विहारय् वना न्यंवन - “भन्ते ! छाया अनुमोदन याना बिमज्यानागु ?” “महाराज ! परिषद् अशुद्ध जूगुलिं” आज्ञा जूसे “न वे कदरिया देवलोकं वजन्ति”^{२८} गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिया बिज्यात । जुजुं प्रसन्न जुया सहस्र मूवंगु शिवि देशय् दय्का तःगु उत्तरासंगद्वारा तथागतयात पूजा यात अले नगरय् दुहाँ वन ।

कन्हेखुन्हया दिनय् धर्मसभाय् खँ जुया च्वन - “आयुष्मान्पिं ! कोशल जुजुं असदृश दान बिल नं असन्तुष्ट हे जुया च्वन । दशबलं (बुद्ध) धर्मोपदेश बिया बिज्यायेवं जुजुं लाख मूवंगु, शिवि देशय् दय्का तःगु वस्त्र दान बिल । आयुष्मान्पिं ! जुजु दान बिइगुली सन्तोष मजू ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात -

२८. नुगः स्यापिं देवलोकय् वनी मखु, धम्मपद गा. नं. १७७, संक्षिप्त कथाया नितिं धम्मपद पृ. १६५ स्वये बहः जू ।

“भिक्षुपि ! थन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपि ! पिनेया वस्तु दान बिइगु अःपु जू । पुलांपिं पण्डितपिसं जम्बुद्वीप छगुलिं हलचल जुइक न्हिया न्हियं खुद्रः न्हेद्वःया त्याग याना दान बिया च्वन । परन्तु पिनेया वस्तुया दानं असन्तुष्ट जुया अले ‘यःगु वस्तुया दातायात यःगु वस्तु हे प्राप्त जुइ’ धका भाःपिया व (न्ह्योने) वःम्ह याचकयात मिखा लिकया दान बिल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् शिवि राष्ट्रया अरिद्वपुर नगरय् शिवि महाराजं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया काय् जुया जन्म जुल । शिविकुमार नां छुना तल । व तःधिक जुइवं तक्षशिला वन । शिल्प सय्के सिइकं याना लिहाँ वया बौयात शिल्प क्यन अले वयात उपराजा दय्का बिल । अनलि, बौम्ह सिइवं जुजु जुया (प्यंगू) अगतिं बचे जुया, भिगू राजधर्मया विरुद्ध मवंसे धर्मानुसार राज्य याना च्वन । वं देया प्यंगू ध्वाखाय्, नगरया दथुइ व लाय्कु छेंया ध्वाखा क्वय् याना खुगू दानशाला दय्का, न्हिया न्हियं खुद्रः न्हेद्वः खर्च याना दान बिइका च्वन । च्यान्हु (अष्टमी), चतुर्दशी (औसी) व पुन्हीया दिंखुन्हु न्हिया न्हियं दान बिया च्वंगु दानशालाय् थः हे वना निरीक्षण याः वनिगु जुया च्वन । वं छन्हु पूर्णिमाया दिंखुन्हु सुथ न्हापां श्वेतछत्रया क्वय् राजसिंहासनय् फेतुना च्वन । उगु इलय् वं थःगु दानया बारे विचार याना च्वंबले वं दान मब्यूगु छुं हे वस्तु मदये धुंकूगु खना बिचाः यात - “पिनेया अजागु छुं वस्तु मदये धुंकल गुगु जिं दान मबियागु खः परन्तु पिनेया वस्तुकं जक जित सन्तोष मजुल । जिं निजी दान बिये मास्ते वः । थौं जि दानशालाय् वनेबले सुं याचक वया जिके पिनेया वस्तु मफवंसे निजी वस्तु फवं वःसा गुलि ज्यू ! यदि सुं वया जिके नुगःचु फवंवल धाःसा जिं चुपिं छाती फाया (पलेस्वाँ पुखुया) यचुगु लखं दं नापं पलेस्वाँमा ध्येनेथें याना, हि तिकि तिकि नंक नुगःचु लिकया बिये । यदि म्हय् च्वंगु ला फवंवल धाःसा आखः ग्व कियेथें छलं नं तासे याना म्हय् च्वंगु ला लिकया बिये । यदि सुनानं जिके म्वाःहि फवंवल धाःसा जिं वयागु म्हुतुइ जिगु थःगु हि म्हुका बाताय् हि जाय्केथें याना जाय्का बिये । यदि सुं वया जिगु छेंय् ज्या याइपिं मदु, जिगु छेंय् वया दास जुया ब्यू वा धाल धाःसा जुजुया भेष त्वःता पिने वया सूचना बिया दासकर्म याःवने । यदि सुनानं जिगु मिखा फवंवल धाःसा ताइवसिमाय् च्वंगु सि खायेथें याना मिखा लिकया दान बिये ।” थुकथं वं -

“यंकिञ्चि मानुसं दानं, अदित्रं मे न विज्जति ।

योपि याचेय्य मं चक्खुं, ददेय्यं अविकम्पितो’ति” ॥

“छु अजागु मानुषी दान मदु, गुगु जिं बिये मफुगु खः । यदि सुनानं जिगु मिखा फवंवल धाःसा व नं जिं कम्प मजूसे बिया बिये ।”^{२९}

धका मती तल ।

अनलि भिंखुगः सुगन्धित घलं मोल्हूया सकतां तिसा वसतं बांलाक छायापिया थीथी प्रकारया सासागु भिंभंगु भोजन याना, समाये याना तःम्ह किसिया म्हय् च्वना दानशालाय् थ्यंकः वन । शक्रं वयागु विचार सिइका बिचाः यात - “शिवि जुजुं थौं वःम्ह याचकयात मिखा लिकया दान बिइगु मती तथा च्वंगु दु । वं बिइ ला कि बिइ मखु ?” वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं शक्रं बुराम्ह कांम्ह ब्राह्मणया रूप धारण याना वया गुगु इलय् जुजु दानशालाय् थ्यंकः वल उबले वं छगू तःजागु थासय् दना ल्हाः ल्हवना

२९. शिविराज-चर्या, दानपारमिता, चर्यापिटक ।

जुजुयागु जय जयकार यात । जुजुं वयापाखे किसियात न्ह्योने यंका न्यन - “ब्राह्मण ! छु धयागु ?” शक्रं धाल - “महाराज ! छपिनिगु दान संकल्पया गुगु कीर्तिघोष जुल उकिं सारा लोकवासीपितं स्पर्श जुल । जि मिखां मखंम्ह कांम्ह खः । छपिंके मिखा निगः दु ।” थुकथं वं मिखा फ्वफ्वं थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“दूरे अपस्सं थेरोव, चक्खुं याचितुमागतो ।
एकनेत्ता भविस्साम, चक्खुं मे देहि याचितो’ति” ॥

“तापाक च्वना च्वंम्ह, मिखां मखंम्ह, कांम्ह बुरा मिखा फ्वनेया नितिं वयाम्ह खः । जिं फ्वना च्वना । जित मिखा छगः बिया बिज्याहँ । भ्नीपिं निम्हं छगः छगः मिखा दुपिं जुये ।”

वयागु खँ न्यना “नकतिनि जक जिं प्रासादय् च्वना बिचाः याना वयाम्ह खः । जिगु गपाय्सकं तःधंगु लाभ जुल । थौं जिगु मनोरथ पूवनी । न्हापा गुबल्ले-बिइ मनंगु कथंया दान थौं बिये” थथे बिचाः याना लयताया मेगु गाथा धाल -

“केनानुसिट्ठो इध मागतोसि, वनिब्बक चक्खुपथानि याचितुं ।
सुदुच्चजं याचसि उत्तमङ्गं, यमाहु नेत्तं पुरिसेन ‘दुच्चज’न्ति” ॥

“हे याचक ! छ सुनां धया थन मिखा फ्वनेत वयाम्ह ? छं थाकुसे च्वंक बिये माःगु उत्तमगु अङ्ग फ्वना च्वन । गुगु मिखायात सकसिनं थाकुसे च्वंक बिये योग्यगु धका धया तल ।”

“यमाहु देवेसु सुजम्पतीति, मघवाति नं आहु मनुस्सलोके ।
तेनानुसिट्ठो इध मागतोस्मि, वनिब्बको चक्खुपथानि याचितुं ॥

“गुम्हसित देवलोकय् सुजम्पति अले मनुष्य लोकय् मघवा धका धाःम्हसिया पाखें धाःगुलिं जि याचक मिखा फ्वं वयाम्ह खः ।”

“वनिब्बतो मद्द वनिं अनुत्तरं, ददाहि ते चक्खुपथानि याचितो ।
ददाहि मे चक्खुपथं अनुत्तरं, यमाहु नेत्तं पुरिसेन दुच्चजं ॥

“जि याचक खः । जिं मिखा फ्वना, सर्वश्रेष्ठ दान व्यु । गुगु मिखा दान मनूतय्सं थाकुसे च्वंक बिइ माःगु धका धया तल ।”

जुजुं धाल -

“येन अत्थेन आगच्छि, यमत्थमभिपत्थयं ।
ते ते इज्जन्तु सङ्गप्पा, लभ चक्खूनि ब्राह्मण ॥

“गुगु खँया नितिं वःम्ह खः, गुगु विषयया इच्छा याःम्ह खः, छंगु उगु सकतां संकल्प पूवनेमा । हे ब्राह्मण ! मिखा प्राप्त या ।”

“एकं ते याचमानस्स, उभयानि ददामहं ।
स चक्खुमा गच्छ जनस्स पेक्खतो, यदिच्छसे त्वं तदते समिज्जतू’ति” ॥

“छं छगः मिखा जक फ्वन, जिं छंत निगलं बिये । छ मनूतय्सं खंक खंक इमिगु न्ह्योने मिखा दुम्ह जुया हँ । छं छु इच्छा यात व छंगु इच्छा पूरा जुइमा ।”

जुजुं थुलि धायेधुंका बिचाः यात - “थन हे जिगु मिखा लिकया बियेगु ठीक जुइ मखु ।” वं ब्राह्मणयात ब्वना यंका लाय्कुया छेय् यंकल अले राजासनय् फेतुना सीवक धयाम्ह वैद्ययात सःतके छ्वया

धाल - “जिगु मिखा लिका ।” सारा नगरय् भीम्ह जुजुं मिखा लिकया ब्राह्मणयात बिइ त्यन धका ब्यापक हल्ला जुल । अनंलि सेनापति आदि, लानिपिं, नागरिकपिं व अन्तःपुरयापिं सकलें मूवया जुजुयात रोके यायां स्वपु गाथात धाल -

“मा वो देव अदा चक्खुं, मा नो सब्बे पराकरि ।

धनं देहि महाराज, मुत्ता वेळुरिया बहू ॥

“युत्ते देव रथे देहि, आजानीये चलङ्कते ।

नागे देहि महाराज, हेमकम्पनवाससे ॥

“यथा तं सिवयो सब्बे, सयोग्गा सरथा सदा ।

समन्ता परिकिरेयुं, एवं देहि रथेसभा’ति” ॥

“देव ! छपिनिगु मिखा दान बिया बिज्याये मते । छपिसं जिमित त्वःता बिज्याये मते । महाराज ! आपालं मोति वेलुरिय रत्नत दु धन बिया बिज्याहूँ ।”

“देव ! जोते याना तःगु रथ बिया बिज्याहूँ । छायापिया तःपिं आजानीय सलत बिया बिज्याहूँ । महाराज ! लूयागु वस्त्रं छायापिया तःपिं किसित बिया बिज्याहूँ ।”

“गुगु प्रकारं जिपिं सकलें शिवी राष्ट्रवासीपिसं छपितं थथःपिनिगु गाडी व रथतलिसे प्यखेरं भुना च्चने दइथें याना, हे राजन् ! थुजाकथं दान याना बिज्याहूँ ।”

अनंलि जुजुं स्वपु गाथा धाल -

“यो वे दस्सन्ति वत्वान, अदाने कुरुते मनो ।

भूम्यं सो पतितं पासं, गीवायं पटिमुञ्चति ॥

“यो वे दस्सन्ति वत्वानं, अदाने कुरुते मनो ।

पापा पापतरो होति, सम्पत्तो यमसाधनं ॥

“यञ्चि याचे तञ्चि ददे, यं न याचे न तं ददे ।

स्वाहं तमेव दस्सामि, यं मं याचति ब्राह्मणो’ति” ॥

“गुम्हसिनं बिये धका धायेधुंका मबिइगु इच्छा याइ, वं बँय् प्यना तःगु पासयात कया थःगु गःपतय् स्वचाकेथें जुइ ।”

“गुम्हसिनं बिय धका धायेधुंका मबिइगु इच्छा याइ, व पापीम्ह सिबे नं पापीम्ह खः अले यमयाथाय् वनीम्ह खः ।”

“गुगु फ्वनी वं व हे बियेमाः । गुगु मफ्वनीगु वं व बिये मज्यू । उकिं जिं व हे बिये, गुगु जिके ब्राह्मणं फ्वंगु खः ।”

अनंलि अमात्यपिसं वयाके छु वस्तुया प्रार्थना याना थःगु मिखा दान बिये त्यनागु धका न्यन्यं थुगु गाथा धाल -

“आयुं नु वण्णं नु सुखं बलं नु, किं पत्थयानो नु जनिन्द देसि ।

कथञ्चि राजा सिविनं अनुत्तरो, चक्खूनि दज्जा परलोकहेतू’ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! छपिसं आयु, वर्ण, सुख व बलमध्ये छु गजागु वस्तुया प्रार्थना याना मिखा दान बिये त्यनागु खः ? शिविपिनि श्रेष्ठम्ह जुजुं परलोकया नितिं गथे याना मिखा दान बिइगु जुइ ?”

जुजुं इमित गाथाद्वारा न्यंकल -

“न वाहमेतं यससा ददामि, न पुत्तमिच्छे न धनं न रद्धं ।
सतञ्च धम्मो चरितो पुराणो, इच्चेव दाने रमते मनो ममा'ति” ॥

“जिं यश ऐश्वर्यया नितिं ध्व बिये त्यनागु मखु । अले हानं जिं काय, धन व राष्ट्रया इच्छा याना ध्व बिये त्यनागु नं मखु । ध्व सत्पुरुषपिनिगु धर्म खः । ध्व पुलांगु चरित्र खः । उकिं दान बिइगुलि जित आनन्द वः ।”

सम्यक्सम्बुद्धं नं धर्मसेनापति सारिपुत्रयात चरियापिटकया उपदेश बिया बिज्यासे “जित निगः मिखा सिबे सर्वज्ञता ज्ञान प्रियतर जू” प्रकट यायेया नितिं थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्याना तःगु दु -

“न मे देस्सा उभो चक्खु, अत्तानं मे न देस्सियं ।
सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा चक्खुं अदासहं'न्ति” ॥

“जित निगलं मिखालिसे द्वेष मदु, हानं जित थःम्हं थःत मयःगु नं मखु, जित सर्वज्ञता यः जू । उकिं जिं मिखा दान बिया च्वना ।”

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना अमात्यपिं हतप्रभ जुल । अले बोधिसत्त्वं सीवक वैद्ययात सःता गाथाद्वारा धाल -

“सखा च मित्तो च ममासि सीविक, सुसिक्खितो साधु करोहि मे वचो ।
उद्धरित्वा चक्खूनि ममं जिगीसतो, हत्थेसु ठपेहि वनिब्बकस्सा'ति” ॥

“हे सीवक ! छ जिमि पासा खः, मित्र खः, सुशिक्षितम्ह खः । छं जिं धयागु खँ न्यं । जिगु इच्छा कथं जिगु मिखा लिकया याचकया ल्हातय् तया ब्यु ।”

अनंलि सीवकं जुजुयात धाल - “देव ! चक्षुदान (मिखादान) धयागु तःधंगु खँ खः । बिचाः याना बिज्याहूँ ।”

“जिं बिचाः यायेधुन । छं लिबाका च्वने मते । जिलिसे आपाः खँ ल्हाना च्वने मते ।”

वं बिचाः यात - “जिथे जाःम्ह सुशिक्षितम्ह वैद्यया नितिं जुजुया मिखा लिकायेत शस्त्र छचलेगु अनुचित खः । वं थीथी प्रकारयागु वासः निना भैषज्य चूर्णयात नील कमल (पेलस्वाँ) य् तया देपा (जःगु) मिखाय् तया बुला बिल । मिखा मना वल । स्याना वेदना जुल । “राजन् ! बिचाः याना बिज्याहूँ । मिखा (हानं) ठीक याना बियेगु जिगु जिम्मा जुल ।” “तात ! याना यंकि । ढिला याये मते ।” वं हानं वासः इला पाना बिल । मिखा मिखागालं पिहाँ वल । न्हापायासिकं तच्चतं स्यात । “महाराज ! बिचाः याना बिज्याहूँ । जिं मिखायात न्हापाथे तुं याना बिये ।” “ढिला याना च्वने मते ।” तच्चतं स्याना वल । हि बाः वल । पुना तःगु वसः हिं प्यात । लानिपिं व अमात्यगणपिं जुजुया पाली भोसुना ख्वया हाल “देव ! मिखा बिया बिज्याये मते ।” जुजुं स्याःगु सह यात अले धाल - “तात ! ढिला याये मते ।” वं “देव ! ज्यू ।” धाल अले खःगु ल्हातं शस्त्र ज्याभ ज्वना मिखाया नसा ध्यना मिखा लिकया बोधिसत्त्वया ल्हातय् तया बिल । वं खःगु मिखां जःगु मिखायात स्वया स्याःगु वेदना सह याना ब्राह्मणयात सःतल - “ब्राह्मण ! वा । जित थुगु मिखा

सिबे नं सच्छिगू गुणा, द्वःच्छिगू गुणा सर्वज्ञतारूपी मिखा हे यः जू । थुगु मिखा बियागुलिं सर्वज्ञतारूपी मिखा प्राप्त यायेया नितिं कारण (हेतु) जुइमा ।” वं व मिखा ब्राह्मणयात बिल । वं उगु मिखा कया थःगु मिखाय् छुना बिल । उकिया प्रतापं उगु मिखा ह्वःगु नील पन्न पलेस्वाँथें जुल । बोधिसत्त्वं खःगु मिखां वयागु मिखा स्वया बिचाः यात – “अहो ! जिगु मिखादान सुदान जुल ।” वं दुनेनिसें वःगु प्रीतिं लगातार दुग्गेक थ्यूगुलिं मेगु मिखा नं दान बिल । शक्रं उगु मिखा नं थःगु मिखाय् छुत अले राजभवनं पिहाँ वन । जनतां खंक खंक हे नगरं पिहाँ वना देवलोक्क्य वन ।

थुगु खँयात क्यनेया नितिं शास्तां छपुत्याः गाथा आज्ञा जुया बिज्यात –

“चोदितो सिविराजेन, सीविको वचनं करो ।
रज्जो चक्खुनुद्धरित्वा, ब्राह्मणस्सूपनामयि ।
सचक्खु ब्राह्मणो आसि, अन्धो राजा उपाविसी’ति” ॥

“शिवि जुजुया आज्ञाकथं आज्ञाकारी सिवकं जुजुयागु मिखा लिकया ब्राह्मणयात बिया बिल । ब्राह्मण मिखा दुम्ह जुल । जुजु मिखा मदुम्ह जुल ।”

पलख लिपा जुजुया मिखा बुया वल । वयागु मिखा गालय् ला ग्वारा, ऊनयागु का ग्वाराथें जाया वल, कतांमरीया मिखाथें च्वन । वेदना क्वलाना वन । बोधिसत्त्वं छुं दिन प्रासादय् च्वनेधुंका बिचाः यात – “कांम्ह जुजु जुयां छु यायेगु ? अमात्यपितं राज्य बिया उद्यानय् वना प्रव्रजित जुया श्रमणधर्म पालन याःवने ।” वं अमात्यपितं सःतके छुवया थःगु खँ न्यंकल अले धाल – “ख्वाः सिलेत लः आदि हया विइम्ह छम्ह सेवक जिथाय् ति । शारीरिक कृत्य यायेगु थासय् वनेया नितिं जित खिपः छपु प्यना ब्यु ।” अले सारथियात सःतका रथ जोते यायेत आज्ञा बिल । अमात्यपिसं जुजुयात रथं वंके मबिल । इमिसं वयात लुंयागु पालकी तया यंकल अले दहया सिथय् तया प्यखेरं सुरक्षाय् व्यवस्था याना लिहाँ वन । जुजु मुलपतिं ध्याना फेतुना थःम्हं बियागु दानया बारे बिचाः याना बिज्यात । उगु इलय् शक्रया आसन क्वाना वल । वं ध्यान तया स्वबले उम्ह ब्राह्मण खंका सिइका काल । वं बिचाः यात– “महाराजयात वरदान बिया वयागु मिखा न्हापाथें तुं याना बिये ।” अन वना बोधिसत्त्वयाथाय् उखें थुखें धुं धुं मिंक पलाः सः वय्क पलाः छिना जुल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुपिं गाथात आज्ञा जुया बिज्यात –

“ततो सो कतिपाहस्स, उपरूढ्हेसु चक्खुसु ।
सूतं आमन्तयी राजा, सिवीनं रडुवइनो ॥
“योजेहि सारथि यानं, युत्तञ्च पटिवेदय ।
उय्यानभूमिं गच्छाम, पोक्खरज्जो वनानि च ॥
“सो च पोक्खरणीतीरे, पल्लङ्गेन उपाविसि ।
तस्स सक्को पातुरुहु, देवराजा सुजम्पती’ति” ॥

“अनंलि छुं दिन लिपा मिखा बुया वयेवं शिवि नागरिकपिनि राष्ट्रयात उन्नत याइम्ह जुजुं सारथियात सःतल –

“हे सारथि ! रथ जोते या । अले जोते याये सिधय्का जित धाः वा । जि उद्यानभूमिसं, पुष्करणिसं (पुखुसं) व वनय् वने त्यना ।”

“अले पुखू सिथय् मुलपतिं ध्याना फेतुत । वयाथाय् सुजम्पति देवराज शक्र प्रकट जुल ।”

बोधिसत्त्वं शक्रं पलाः छिना वःगु सः ताया न्यन - “अन सु ?” शक्रं गाथाद्वारा लिसः बिल -

“सक्कोहमस्मि देविन्दो, आगतोस्मि तवन्तिके ।
वरं वरस्सु राजीसि, यं किञ्चि मनसिच्छसी’ति” ॥

“हे राजर्षि ! जि देवेन्द्र शक्र खः । जि छंथाय् वयाम्ह खः । छं छु यः वर पवं ।”

थये धायेवं जुजुं गाथा धाल -

“पहूतं मे धनं सक्क, बलं कोसो चनप्पको ।
अन्धस्स मे सतो दानि, मरणज्जेव रुच्चती’ति” ॥

“हे शक्र ! जिके यक्व धन सम्पत्ति दु, बल सेनात दु, अनन्त कोष दु । परन्तु आः जि कां जुया सिना वनेगु हे भिं जू ।”

अनलि वयाके शक्रं न्यन - “शिविराज ! छु छु सिये मास्ति वया सिइ त्यनागु लाकि कां जूगुलिं ?”
“देव ! कां जूगुलिं ।” “महाराज ! दान धयागु सिना वनेधुंका परलोकया नितिं जक बिइगु मखु, उकिया फल थव हे जन्मय् नं दइ । छं छगः मिखा पवंम्हसितं निगलं बिया बिल । उकिं सत्यक्रिया या ।” वं गाथा कथं धाल -

“यानि सच्चानि द्विपदिन्द, तानि भासस्सु खत्तिय ।
सच्चं ते भणमानस्स, पुन चक्खु भविस्सती’ति” ॥

“हे राजन् ! गुलि नं सत्य दु, उलि हे जक धा । हे क्षत्रिय ! छं सत्य न्वं वायेवं हानं मिखा दया वइ ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं धाल - “शक्र ! यदि जित मिखा बिये मास्ति वः धयागु जूसा मेगु छुं उपाय (कृतः) याये मते । जिं बियागु दानया फलस्वरूपं हे जित मिखा दयेमा ।” शक्रं धाल - “जि शक्र खः । जि देवराज खः । जिं मेपितं मिखा दान बिये मफु । छं ब्यूगु दानया फलस्वरूप छंतं मिखा दइ ।”
“अथेसा जिगु दान सुफल जुल” धया सत्यक्रिया यायां वं थुगु गाथा धाल -

“ये मं याचितुमायन्ति, नानागोत्ता वनिब्बका ।
योपि मं याचते तत्थ, सोपि मे मनसो पियो ।
एतेन सच्चवज्जेन, चक्खु मे उपपज्जथा’ति” ॥

“अनेक थरीया गोत्रयापिं गुलि नं याचकपिसं जिके पवंवल अले न्ह्याम्ह हे जूसां पवंवःपिं याचकपिं सकले जित मनं निसें यः । जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं जित मिखा दया वयेमा ।”

वं थुलि धाये मात्रं न्हापांगु छगः मिखा ठीक जुल । अले मेगु मिखा दय्केया नितिं निपु गाथात धाल -

“यं मं सो याचितुं आगा, देहि चक्खुन्ति ब्राह्मणो ।
तस्स चक्खूनि पादासिं, ब्राह्मणस्स वनिब्बतो ॥
“भिय्यो मं आविसी पीत्ति, सोमनस्सञ्चनप्पकं ।
एतेन सच्चवज्जेन, दुतियं मे उपपज्जथा’ति” ॥

“जित मिखा व्यु’ धका याचकं जिके मिखा फवनेवं जिं वयात मिखा दान बिया ।”

“अबले जिगु मनय् आपालं प्रीति व असीम सौमनस्यया भाव ब्वलना वल । थुगु सत्यया प्रभावं जित मेगु मिखा नं दया वयेमा ।”

उगु हे क्षणय् मेगु मिखा नं उत्पन्न जुया वल । वयागु निगलं मिखा स्वाभाविककथंयागु नं मखु, दिव्यकथंयागु नं मखु । शक्रं ब्राह्मणयात ब्यूगु मिखा स्वाभाविककथंयागु जुइ हे फइ मखु, (थ्व भीसं स्यू) हानं स्यने धुंकूगु जूगुलिं दिव्यचक्षु नं जुइ फइ मखु । वयागु उर्पिं मिखायात सत्यपारमिता-चक्षु धका धाइ । मिखा दया वयेवं हे शक्रयागु प्रतापं सारा राज्य परिषद् अन मुन । शक्रं जनताया न्ह्योने वयागु प्रशंसा यायां निपु गाथात धाल -

“धम्मेन भासिता गाथा, सिवीनं रदुवड्डन ।
एतानि तव नेत्तानि, दिब्बानि पटिदिस्सरे ॥

“तिरोकुट्टं तिरोसेलं, समतिग्गय्ह पब्बतं ।
समन्ता योजनसतं, दस्सनं अनुभोन्तु ते’ति” ॥

“हे शिवि जुजु ! छं कंगु गाथात धर्मानुसारगु खः । थुकिं छंत दिव्य मिखा नेत्रत ब्यूगु जुल ।”

“पःखालं पारी, पर्वतं पारी व सच्छिगू योजनतक खंका काये फइगु अनुभव छं या ।”

थुकथं वं आकाशय् दन जनताया दथुइ थुपिं गाथा धया बोधिसत्त्वयात “अप्रमादी जुया च्वं” धका उपदेश बिया देवलोकाय् तुं लिहाँ वन । जनतां छचालं घेरा लगे याका बोधिसत्त्व नं भव्यकथं नगरय् दुहाँ वन । अले चन्दन प्रासादय् वना च्वंवन । सारा शिवी राष्ट्र छगुलिं जुजुया मिखा दत धका हलचल जुल । राष्ट्रवासी जनता जुजुयागु दर्शन यायेत उपहार ज्वना वल । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जनता थुलिमच्छि मुना च्वंगु दु, जिं थुमित दानया महिमा कना बिये माल ।” व लाय्कु धवाखाय् तःधंगु मण्डप दय्के बिल । अले श्वेतछत्रया ब्वय् राजसिंहासनय् फेतुना नगरय् घोषणा याका सकलें श्रेणीयापिं मनूतयूत मुंके बिल । वं इमित “हे शिवि राष्ट्रवासी जनता ! जिगु थुगु दिव्य मिखा स्वया आवंलि सुयातं मबिइकं नये मते” धया धर्मोपदेश ब्युब्युं प्यपु गाथात धाल -

“को नीध वित्तं न ददेय्य याचितो, अपि विसिद्धं सुपियम्मि अत्तनो ।
तदिद्धं सब्बे सिवयो समागता, दिब्बानि नेत्तानि ममज्ज पस्सथ ॥

“तिरोकुट्टं तिरोसेलं, समतिग्गय्ह पब्बतं ।
समन्ता योजनसतं, दस्सनं अनुभोन्ति मे ॥

“न चागमत्ता परमत्थि किञ्चि, मच्चानं इध जीविते ।
दत्वान मानुसं चक्खुं, लद्धं मे चक्खुं अमानुसं ॥

“एतम्मि दिस्वा सिवयो, देथ दानानि भुज्जथ ।
दत्त्वा च भुत्वा च यथानुभावं, अनिन्दिता सगमुपेथ ठान’न्ति” ॥

“छु गजागु अजागु धन दु, गुकियात फवनिगु अवस्थाय् मबिइ माःगु खः । थःगु विशेषकथं अथवा तःसकं यःगु छाय् मजुइमा । थन मुना च्वपिं सकल शिवि राष्ट्रवासीपिसं थौं जिगु दिव्य मिखा स्व ।”

“जिगु थ्व मिखां पःखालं पारी, पर्वतं पारी व सच्छिगू योजन तापाक खंका काये फु ।”

“जीवनय् ध्व लोकय् मनूया नितिं त्याग सिबे च्वन्त्यागु मेगु छुं मदु । मानुषी (मनू) मिखा बिया थौं जित दिव्य मिखा लाभ जुल ।”

“ध्व खँयात खंका सिइका, हे शिवी राष्ट्रवासीपिं ! दान ब्यु, अले नयेगु त्वनेगु या । थथःपिनिगु गच्छेकथं बिया अले नयेगु त्वनेगु याना निन्दा याका च्वने म्वाःक ध्व लोकय् म्वाःना स्वर्ग लोकय् ध्यंःकः हूँ ।”

थुपिं प्यपु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिया अनं निसें बाच्छिइ छको हरेक भिंन्यान्हुया दिनय् जनतायात मुंका न्ह्याबलें थुपिं हे गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिइगु यात । थुपिं न्यना जनता दानादि पुण्यकर्म याना देवलोक जाय्कुं जाय्कुं परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं पुलापिं पण्डितपिसं पिनेया वस्तुं असन्तुष्ट जुया (न्ह्योने) वःपिं याकचपितं थःगु मिखा लिकाय्का दान ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या सीवक वैद्य आनन्द खः । शक्र अनुरुद्ध खः । मेपिं परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । शिवि जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

५००. सिरीमन्त जातक

“पञ्जायुपेतं सिरिया विहीनं...” थुकिया खँ सिरीमन्त-प्रश्न, महाउम्मरग जातक (जा.नं. ५४६) स वइतिनि ।

Dhamma.Digital

- * -

५०१. रोहणमिग जातक

“एते यूथा पतियन्ति...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् आनन्दं थःगु जीवन-परित्यागयागुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वसपोलया जीवन-परित्याग (या कथा) चैय्गू निपातय् चूलहंस जातक (जा.नं. ५३३) स धनपाल दमन (कथा) स वइतिनि । थुकथं वसपोल आयुष्मानं शास्ताया नितिं याना बिज्यागु जीवन-परित्यागया बारे धर्मसभाय् खँ जुया च्वन - “आयुष्मान्पिं ! आयुष्मान् आनन्दं शैक्ष-ज्ञान प्राप्त याना बिज्याना च्वंबले हे तथागतया नितिं थःगु जीवन-परित्याग याना बिज्यात ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन

फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु थ्वं पूर्वजन्मय् नं जिगु नितिं थःगु जीवन-परित्याग याःगु दु” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया खेमा धयाम्ह महारानी छम्ह दुगु जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व हिमालयय् मृग (चला) जुया जन्म जुल । लुंयाम्हे च्वंम्ह, बांलासे च्वंम्ह । वया किजा चित्त मृग धयाम्ह नं लुंयाम्हे हे च्वंम्ह खः । केहें छम्ह नं दु, वयागु नां खः सुतना, व नं लुंयाम्हे च्वंम्ह खः । महासत्त्व रोहण धयाम्ह मृगराज जुल । व हिमालयया निबःगु पर्वत श्रृङ्गला हाचां गाया स्वबःगु श्रृङ्गलाय् रोहण दहया लिक्क चय्दल मृगतय् नेता जुया च्वं च्वन । अले वं मिखां मखिपिं थः कापिं मांबौपित नं सेवा याना च्वन ।

वाराणसी भतिचा तापाक छगू ब्याधातयगु गामय् च्वंम्ह ब्याधा छम्हसिया कायं हिमालयय् बोधिसत्त्वयात खन । वं गामय् लिहाँ वया, लिपा सिइत्येका थः काय्यात सःता धाल - “तात ! भीगु कर्मभूमिस फलानागु थासय् लुंयाम्हे जाःम्ह मृग च्वं च्वंगु दु । यदि जुजुं न्यंसा, कं ।”

छन्हुया दिनय् नसंचा इलय् सुथ न्हापानं लानिं म्हगस खन । म्हगस थजागु खः - “लुंयाम्हे जाःम्ह मृगं लुंयागु आसनय् च्वना लुंयागु गं थायेथें जाःगु मधुर स्वरं लानियात धर्मोपदेश बिया न्यंका च्वन । वं “साधु !, साधु !!” धाधां धर्मोपदेश न्यना च्वन । मृगं धर्मकथा व्वमचाय्कूसें दना वन । लानिं “मृगयात ज्वं, ज्वं” धया पिच्याक हाला न्हयलं चाय्कल । परिचारिकापिसं वयागु हाः सः ताया सकलें हररं न्हिला धाल - “लाय्कु छेंया लुखा व इयाः बांलाक तिना तःगु दु । फय् तक्या नितिं छिरे जुया वयेगु थाय् मदु । आर्या ! थुगु इलय् मृगयात ज्वनेगु खँ लहात ।” लानिं थ्व म्हगस खः धका सिइवं बिचाः यात - “म्हगस धका कनेवं जुजुं खँ न्यनी मखु । इच्छा (दोहद) जुल धायेवं खँ न्यना वयात माय्की । अले जिं लुंथें जाःम्ह मृगया पाखें धर्मकथा न्यने खनी ।” व म्ह मफुम्हे जुया गोतुला च्वं च्वन । जुजु वया न्यंवल - “भद्रे ! छंत छु जुल ?”

“देव ! मेगुला छुं मजू, जित इच्छा (दोहद) उत्पन्न जुल ।”

“छु माल ?”

“देव ! लुंयाम्हे जाःम्ह धार्मिक मृगयागु उपदेश न्यने मास्ति वल ।”

“भद्रे ! द हे मदुम्हसिया पाखें छंत इच्छा उत्पन्न जुल । लुंयाम्हे जाःम्ह मृग दइ हे मखु ।”

लानिं जुजुयात फःस्वया गोतुला क्यन - “दइ मखुसा, जिगु मरण नं थन हे जुइ ।” जुजुं धाल - “दःसा छंत हया बिये ।” जुजुं परिषदय् च्वना मोर जातक (जा.नं. १५९) स कना तःकथं हे अमात्यपिं व ब्राह्मणपिंके न्यन । लुंयाम्हे जाःम्ह मृग खनागु वा न्यनागु दुला ?” उबले हे बौम्हसिया पाखें न्यना तःम्ह ब्याधाया कायं बौम्हसिनं कनातःथें धाःबले जुजुं वयात “पासा ! छं अजाम्ह मृगयात हल धाःसा छंत तःधक सत्कार याना माने याये । हूँ, वयात ज्वना हति ।” धया वयात खर्च बिया छवत । वं धाल - “देव ! जिं वयात हये मफुत धाःसा वयागु छचंगु जूसां कया हया बिये, उकियात नं हये मफुत धाःसा वयागु सँ जक

जूसां हया बिये । छुपिंसं धन्दा सूता कया बिज्याये म्वाः ।” अले व छेय् वना थःम्ह मिसा व मस्तयत् खर्च बिया अन थ्यंकः वन । उम्ह मृगयात खनेवं गन, गुथाय् जाल प्यनेवं वयात फसे याये फइ धका बिचाः यात । वं थथे बिचाः याना स्वबले लः त्वं वइगु थासय् जल तये बहःगु खंकल । अले वं बःलागु छचंगुया खिपः निला बोधिसत्त्वं लः त्वं वइगु थासय् जाल पास प्यना तल । कन्हेखुन्हुया दिनय् चैय्द्वः मृगत ब्वना बोधिसत्त्व नसा मालेत बल । न्हिन्हिं लः त्वनेगु थासय् वना लः त्वंवने धका मती तया अन कुहाँ वनेवं हे व बन्धनय् लात । अले वं बिचाः यात - “यदि जि आः बन्धनय् लात धका पिच्याक हाले धाःसा जाति बथान लः मत्वंसे हे बिस्यूं वनी । वं थः पासय् तक्यन (नं) थःत थःम्हं बशय् तया तुं लः त्वना च्वंम्हथे जुया च्वन । चैय्द्वः मृगत लः त्वना थहाँ वनेवं वं बन्धन च्वफुइया नितिं स्वकोतक कुतः यात । न्हापांगु पटकय् छचंगु च्वदचल, निकोगु पटकय् लाय, स्वकोगु पटकय् नसा काटे जुया क्वचय् थ्यूवन । जाल च्वफुये मफुसेलिं व थः ज्वंगु सः पिकया तःसकं जोरं हाल । मृगत स्वंगू पुचः जुया भागाभाग बिस्यूं वन । चित्त मृगं स्वंगू पुचलय् बोधिसत्त्वयात मखंसेली बिचाः यात - “गुगु थ्व भय पिहाँ वःगु खः व जिमि दाईया नितिं हे वःगु जुइमाः ।” थुलि बिचाः याना व अनं लिहाँ वन । अले वं वयात बन्धनय् लाःगु खन । बोधिसत्त्वं किजायात खंबले वयात “किजा ! थन छ च्वने मते । थ्व खतरागु थाय् खः ।” धया वयात छ्वयेत प्रेरित यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“एते यूथा पतियन्ति, भीता मरणस्स चित्तक ।
गच्छ तुवम्पि माकङ्घि, जीविस्सन्ति तथा सहा’ति” ॥

“हे चित्तक ! थुपिं चलातय् बथांत सिइगु भयं ग्याना बिस्यूं वने धुंकल । छ नं हूँ, जिनापं च्वनेगु इच्छा याये मते, थुपिं छलिसे म्वाना च्वं च्वनी ।”

थनं क्वय्या स्वपु गाथात छम्हं मेम्हसित धया तःगु खः -

“नाहं रोहण गच्छामि, हृदयं मे अवकस्सति ।
न तं अहं जहिस्सामि, इध हिस्सामि जीवितं ॥

“ते हि नून मरिस्सन्ति, अन्धा अपरिणायका ।
गच्छ तुवम्पि माकङ्घि, जीविस्सन्ति तथा सह ॥

“नाहं रोहण गच्छामि, हृदयं मे अवकस्सति ।
न तं बद्धं जहिस्सामि, इध हिस्सामि जीवित’न्ति” ॥

“हे रोहण ! जि वने मखु, जिगु नुगः साला कया च्वं च्वन । जिं छंत त्वःते मखु । बरु जिं थन हे थःगु जीवन त्याग याये ।”

“इपिं, भी मिखां मखीपिं मांबौपिं सेवा याइपिं मदया निश्चय नं सिना वनी । छ नं हूँ, जिनापं च्वनेगु इच्छा याये मते, थुपिं छलिसे म्वाना च्वं च्वनी ।”

“हे रोहण ! जि वने मखु, जिगु नुगः साला कया च्वं च्वन । जिं छंत त्वःते मखु । बरु जिं थन हे थःगु जीवन त्याग याये ।”

वं बोधिसत्त्वयात जवं (म्हं) लिधंसा बिया दना च्वन । सुतना धयाम्हं मृग नं बिस्यूं वंबले मृगतयगु बथानय् थः निम्हं दाजुपिं मखना बिचाः यात - “थुगु भय जिमि दाजुपित हे वःगु जुइमाः ।” व नं दिना, इमिथाय् वन । व वया च्वंगु खना बोधिसत्त्वं न्यापुगु गाथा धाल -

“गच्छ भीरु पलायस्सु, कूटे बद्धोस्मि आयसे ।
गच्छ तुवम्पि माकङ्घि, जीविस्सन्ति तथा सहा’ति” ॥

“हे ग्याफर ! हूँ, बिस्स्यूँ हूँ । जि नंयागु पासय् तःक्यना च्वने धुंकल । छ नं हूँ, जिनापं च्वनेगु इच्छा याये मते, थुपिं छलिसे म्वाना च्वं च्वनी ।”

ध्वयागु बारे नं च्वयर्थे तुं स्वपु गाथात धया तःगु दु -

“नाहं रोहण गच्छामि, हदयं मे अवकस्सति ।
न तं अहं जहिस्सामि, इध हिस्सामि जीवितं ॥

“ते हि नून मरिस्सन्ति, अन्धा अपरिणायका ।
गच्छ तुवम्पि माकङ्घि, जीविस्सन्ति तथा सह ॥

“नाहं रोहण गच्छामि, हदयं मे अवकस्सति ।
न तं बद्धं जहिस्सामि, इध हिस्सामि जीवित’न्ति” ॥

“हे रोहण ! जि वने मखु, जिगु नुगः साला कया च्वं च्वन । जिं छंत त्वःते मखु । बरु जिं थन हे थःगु जीवन त्याग याये ।”

“इपिं, भ्नी मिखां मखंपिं मांबौपिं सेवा याइपिं मदया निश्चय नं सिना वनी । छ नं हूँ, जिनापं च्वनेगु इच्छा याये मते, थुपिं छलिसे म्वाना च्वं च्वनी ।”

“हे रोहण ! जि वने मखु, जिगु नुगः साला कया च्वं च्वन । जिं छंत त्वःते मखु । बरु जिं थन हे थःगु जीवन त्याग याये ।”

वं नं अथे हे बिस्स्यूँ वनेत अस्वीकार यात अले व नं बोधिसत्त्वयात खवं लिधंसा बिया दना च्वन । ब्याधां नं मृगत बिस्स्यूँ वंगु खनेवं बन्धनय् लाःगु हाः सः न्यना मृगराज बन्धनय् लाये धुंकल धका सिइकल । वं धोति बांलाक कसे याना क्वातुक चिना मृगयात स्यायेत भाला ज्वना ब्वाय् वना स्ववन । बोधिसत्त्वं व वया च्वंगु खना गुपुगु गाथा धाल -

“अयं सो लुद्धको एति, लुद्धरूपो सहावुधो ।
यो नो वधिस्सति अज्ज, उसुना सत्तिया अपी’ति” ॥

“थुम्ह ल्वाभः ज्वना भयंकर रूप दुम्ह ब्याधा न्ह्यां वया च्वन । वं थौं भ्नीत बाणं नं भालां नं सुया स्याइगु मखा जुइ ।”

वयात खना नं चित्त मृग बिस्स्यूँ मवं । परन्तु सुतनां थः दाजुयात लिधंसा बिया तये मफया सिइ खना ग्याना भतिचा बिस्स्यूँ वन । हानं “जिमि निम्ह दाजुपित त्वःता गन वने” धका बिचाः याना थःगु प्राणयागु माया त्वःता, मृत्युयात थःगु छचनय् तथा, वया दाइयात खवं लिधंसा बिया दंवल । थुगु खंयात क्यनेया नितिं शास्तां भिपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“सा मुहुत्तं पलायित्वा, भयद्वा भयतज्जिता ।
सुदुक्करं अकरा भीरु, मरणायूपनिवत्तथा’ति” ॥

“भयया कारणं भयं ग्याना उम्ह ग्याफरा भतिचा बिस्स्यूँ वंगु खः । परन्तु वं हानं दुष्करगु ज्या यात । व सिना वनेया नितिं लिहाँ वल ।”

ब्याधा वःबले इपिं स्वंहं छुसिंकथं इवलाक दना च्वंगु खंबले मैत्रीभावं इमित छगू हे कोखं उत्पन्न जूपिं दाजुकिजा तःकेहेपिंथे खना बिचाः यात - “मृगराज जुलसा बन्धनय् लाःम्ह जुल, परन्तु थुपिं निम्ह (पापकर्म यायेगुली) लज्जा भय बन्धनं बन्धनय् लाःपिं जुल । थुपिं वया सु खः ?” वं इमिके न्यन -

“किं नु तेमे मिगा होन्ति, मुत्ता बद्धं उपासरे ।
न तं चजितुमिच्छन्ति, जीवितस्सपि कारणा’ति” ॥

“थुम्ह मृगत छं सु परे जू ? गुपिं मुक्त जूपिं जुया नं तक्यना च्वंह लिक्कं दना च्वन । गुपिं थःपिनिगु जीवन रक्षाया नितिं नं छंत त्वःता वने मं मदय्का च्वं च्वन ?”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“भातरो होन्ति मे लुद्ध, सोदरिया एकमातुका ।
न मं चजितुमिच्छन्ति, जीवितस्सपि कारणा’ति” ॥

“हे ब्याधा ! थुपिं जिमि छम्ह हे मांया सदच तःकेहेपिं खः । थुमिसं थःपिनिगु ज्यान बचे याये नितिं जित त्वःता वने मं मदय्का च्वं च्वन ।”

वं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना सौमनस्यया कारणं वयागु नुगः भन् हे क्यातुल । चित्त मृगराजं वयागु चित्त नायुगु खना धाल - “मित्र शिकारी ! छं थुम्ह मृगराजयात छम्ह चला धका जक भापिये मते । थुम्ह चेषुद्धल मृगतय् जुजु खः, सदाचारीम्ह खः, सकल प्राणीपिनिप्रति म्दु चित्त दुम्ह खः, महान् प्रज्ञावान्म्ह खः, मिखां मखीपिं कापिं बुराबुरीपिं मांबौपित लहिना च्वंह खः । यदि छं थजाम्ह धार्मिकयात स्यात धाःसा व स्याःगुया लिसें मांबौपित, जित व जिमि केहेयात याना न्याम्हसित स्याःम्ह जुइ । जिमि दाईयात जीवनदान व्यु, अले जिपिं न्याम्हसित जीवनदान व्यूम्ह जु ।” थुगु गाथा नं धाल -

“ते हि नून मरिस्सन्ति, अन्धा अपरिणायका ।
पञ्चन्नं जीवितं देहि, भातरं मुञ्च लुद्धका’ति” ॥

“हे ब्याधा ! इपिं मिखां मखीपिं कापिं सेवा याइपिं मदया निश्चय नं सिना वनी । (जिमि) दाजुयात त्वःता बिया न्याम्हसित नं जीवनदान व्यु ।”

वं वयागु धार्मिक कथन न्यना लय्ताया “स्वामी ! ग्याये म्वाः” धया थुगु गाथा धाल -

“सो वो अहं पमोक्खामि, मातापेत्तिभरं मिगं ।
नन्दन्तु मातापितरो, मुत्तं दिस्वा महाभिग’न्ति” ॥

“जिं मांबौपित लहिना च्वंह मृगयात त्वःता बिया च्वना । तःधंम्ह मृग मुक्त जूगु खना मांबौपिं न्ह्याइपु ताय्का च्वनेमा ।”

थुलि धया वं बिचाः यात - “जुजुं व्यूगु ऐश्वर्यं जित छु याइ ? यदि जिं थुम्ह मृगराजयात स्यात धाःसा थुगु पृथ्वी हे तज्याना वने फु अथवा जिगु छचनय् मलः जुइ फु । जिं थ्वयात त्वःता बिये । व बोधिसत्त्व दुथाय् वना बन्धन फ्यना छचंगुया खिपः चात । वं मृगराजयात बुया लः दुथाय् यंका गोतुइकल । अले नायुगु चित्तं विस्तारं विस्तारं बन्धनयात फ्यना, नसाय् नसा, लाय् ला, छचंगुली छचंगु मिले याना तया बिल । अले लखं हि सिला मैत्रीचित्तं बार बार ल्हातं पित्तु पिया बिल । वयागु मैत्री व बोधिसत्त्वया पारमितायायागु प्रतापं सकतां नसा, व छचंगु मिले जुया लाया वन । तुतिया छचंगु व सँ नं बुया वल ।

फलानागु थासय् बन्धनय् लाना घाः जूगु धका तक नं सिइके मफुत । थ्व खना चित्त मृगं लय्ताया शिकारीयात अनुमोदन यायां गाथा धाल -

“एवं लुहक नन्दस्सु, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज नन्दामि, मुत्तं दिस्वा महामिग’न्ति” ॥

“हे ब्याधा ! गथे थौं जिं छम्ह तःधंम्ह चला मुक्त जूगु खना आनन्दित जुयागु खः, अथे हे तुं सकल थःथितिपिंलिसें तुं छ नं आनन्द जूम्ह जुइमा ।”

बोधिसत्त्वं - “थुम्ह ब्याधां जित सुयांगु आज्ञां ज्वंगु लाकि अथवा थःगु ज्याया हूनिं ज्वंगु खः” धका बिचाः यात । वं थःत ज्वंगुया कारण न्यन । ब्याधां धाल - “स्वामी ! जित छंगु लाया प्रयोजन मदु । जुजुया महारानी खेमां छंके धर्म न्यनेगु इच्छा याना च्वन । उकिया नितिं जुजुया आज्ञां जिं छंत ज्वनागु खः ।”

“पासा ! अथे खःसा जित त्वःता छं तःधंगु ज्या यात । नु, जित जुजुयाथाय् यंका ब्यु । जिं लानियात धर्मोपदेश बिया बिये ।”

“स्वामी ! जुजु धयापिं कठोर स्वभावयापिं खः । सुनां छु स्यू, छु खः ? जित जुजुं बिइगु ऐश्वर्ययागु ज्या मदु । छ यथासुख हूँ ।”

बोधिसत्त्वं हानं बिचाः यात - “थ्वं जित त्वःता तःधंगु ज्या यात । थ्वयात ऐश्वर्य दइगु उपाय याना बिये माल ।” वं धाल - “पासा ! जिगु म्हय् ल्हाः ति ।” वं ल्हाः तयेवं वयागु ल्हातय् लुं रंगगु सँ छप्वाय् थात । “स्वामी ! थुपिं सँ छु यायेगु ?” “पासा ! थुपिं सँ ज्वना वना थ्व उम्ह लुंयाम्हरथे जाःम्ह मृगयागु सँ खः धया जुजु व लानियात क्यना जिगु थासय् च्वना थुपिं गाथातद्वारा लानियात धर्मोपदेश ब्यु । थुगु गाथाया खँ न्यने दया वयागु इच्छा (दोहद) शान्त जुया वनी ।” वं “धम्मं चर महाराज” आदि भिगू धर्माचरण गाथात स्यना, पञ्चशील बिया अप्रमादी जुइगु उपदेश बिया बिदा बिया छवत । शिकारी-पुत्रं बोधिसत्त्वयात आचार्य स्वीकार याना स्वको प्रदक्षिणा यात अले प्यंगू थासय् नमस्कार याना सँ पलेस्वाँ हलय् तया प्रस्थान यात । इपिं नं स्वंम्ह भतिचा उखे वना म्हुतुइ नसा व लः ज्वना वना मांबौपिनिथाय् वन । मांबौपिसं “तात रोहण ! छ जुलसा जालय् फसे जूम्ह खः, गुकथं छुटे जुया वया ?” न्यन्यं गाथा धाल -

“कथं त्वं पमोक्खो आसि, उपनीतस्मि जीविते ।
कथं पुत्त अमोचेसि, कूटपासम्ह लुहको’ति” ॥

“जीवन मरणया लिक्क थ्यनेधुंका नं गुकथं छं थःत मुक्त जुइका वयागु ? हे पुता ! छंत ब्याधां तक्यना च्वंगु पासं गुकथं मुक्त याना बिल ?”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं स्वपु गाथात धाल -

“भणं कण्णसुखं वाचं, हृदयङ्गं हृदयस्सितं ।
सुभासिताहि वाचाहि, चित्तको मं अमोचयि ॥

“भणं कण्णसुखं वाचं, हृदयङ्गं हृदयस्सितं ।
सुभासिताहि वाचाहि, सुतना मं अमोचयि ॥

“सुत्वा कण्णसुखं वाचं, हृदयङ्गं हृदयस्सितं ।
सुभासितानि सुत्वान, लुहको मं अमोचयी’ति” ॥

“न्हायुपंयात याउँसे च्वंका बिइगु नुगलं पिज्वःगु अले नुगःयात थ्यूगु सुभाषित वचनद्वारा चित्तकं जित मुक्त याना बिल ।”

“न्हायुपंयात याउँसे च्वंका बिइगु नुगलं पिज्वःगु अले नुगःयात थ्यूगु सुभाषित वचनद्वारा सुतनां जित मुक्त याना बिल ।”

“न्हायुपंयात याउँसे च्वंका बिइगु नुगलं पिज्वःगु अले नुगःयात थ्यूगु सुभाषित वचन न्यना ब्याधां जित मुक्त याना बिल ।”

वया मांबौपिसं अनुमोदन यायां धाल -

“एवं आनन्दितो होतु, सह दारोहि लुद्धको ।
यथा मयज्ज नन्दाम, दिस्वा रोहणमागत’न्ति” ॥

“गथे रोहण लिहाँ वःगु खना थौं न्ह्याइपु तायेका च्वनागु खः, अथे हे ब्याधा नं थः कलासहितं न्ह्याइपु ताय्के दुम्ह जुइमा ।”

ब्याधा नं जंगलं पिहाँ वया लाय्कुली वना जुजुयात प्रणाम याना छुखेलिकक दना च्वन । वयात खना जुजुं धाल -

“ननु त्वं अवच लुद्ध, ‘मिगचम्मानी आहरिं’ ।
अथ केन नु वण्णेन, मिगचम्मानी नाहरी’ति” ॥

“हे ब्याधा ! छु छं मृगयागु छचंगु ज्वना वयेया नितिं वनाम्ह मखुला ? छं छाया मृग (चला) यागु छचंगु ज्वना मवयागु ?”

थ्व खँ न्यना ब्याधां धाल -

“आगमा चेव हत्थत्थं, कूटपासञ्च सो मिगो ।
अबज्झि तं मिगराजं, तञ्च मुत्ता उपासरे ॥
“तस्स मे अहु संवेगो, अब्भुतो लोमहंसनो ।
इमञ्चाहं मिगं हञ्जे, अज्ज हिस्सामि जीवित’न्ति” ॥

“उम्ह चला पासय् तक्यना जिगु ल्हातय् वये धुंकूम्ह खः । उम्ह पासय् तक्यना च्वंम्ह मृगराजया लिक्क पासं मुक्तपिं मेपिं चलात नं दना च्वंगु खः ।”

“थ्व खना जिगु चिमिसँ ब्वब्वं दन । जित अद्भूत रोमाञ्च जुल, संवेग उत्पन्न जुल - ‘यदि जिं थौं थुम्ह चलायात स्याये लात धाःसा जिगु ज्यान वनी ।”

जुजु आश्चर्य चाया बरोबर न्यना च्वन -

“कीदिसा ते मिगा लुद्ध, कीदिसा धम्मिका मिगा ।
कथंवण्णा कथंसीला, बाळ्हं खो ने पसंससी’ति” ॥

“हे ब्याधा ! छं उपिं चलातयुत तच्चतं च्वद्धाया प्रशंसा याना च्वं च्वन । इपिं चलात गथे च्वं ? इपिं चलात गुकथं धार्मिक जुयाच्वन ? इमिगु रूपवर्ण गथे च्वं ? इमिगु शील गजागु खः ?”

थ्व खँ न्यना ब्याधां धाल -

“ओदातसिङ्गा सुचिवाला, जातरूपतचूपमा ।
पादा लोहितका तेसं, अज्जितक्खा मनोरमा’ति” ॥

“तुयुसे च्वंगु न्यकू दुपिं, शुद्धगु सँ दुपिं, वहःयाथे जागु छचंगु दुपिं, ह्याउसे च्वंगु तुतिख्वः दुपिं,
अले यइपुसे च्वंक अजलं छायापिया तःगुथे जागु मिखा दुपिं खः, इपिं स्वये आकर्षकपिं खः ।”

थुगु प्रकारं ककं बोधिसत्त्वयागु लुंथे जागु सँ जुजुया ल्हातय् तथा उपिं चलातय्गु शरीर वर्ण ककं धाल -

“एदिसा ते मिगा देव, एदिसा धम्मिका मिगा ।
मातापेत्तिभरा देव, न ते सो अभिहारितु’न्ति” ॥

“हे देव ! इपिं उजापिं चलात खः । इपिं उजापिं धार्मिक चलात खः । हे देव ! इपिं मांबौपित
लेहिना च्वपिं खः । उकिं जिं इमित लाना महया ।”

थुकथं वं महासत्त्वयागु, चित्त मृगयागु, व सुतना मृगयागु गुण वर्णन याना “महाराज ! जित उम्ह
मृगराजं थःगु सँ बिया ‘जिगु थासय् च्वना लानियात भिगू धर्माचरण गाथाद्वारा उपदेश ब्यु’ धका धाःगु दु ।
अनलि जुजुं वयात न्हेगू रत्नं थुना तःगु राजसिंहासनय् फेतुइकल अले लानिलिसें तुं छखेलिकक चिजागु
आसनय् फेतुना ल्हाः ज्वजलपा वयात बिन्ति यासे प्रार्थना यात । वं धर्मदेशना यायां धाल -

“धम्मं चर महाराज, मातापित्तुसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, पुत्तदारेसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, भित्तामच्चेसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, वाहनेसु बलेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, गामेसु निगमेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, रंटेसु जनपदेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, समणब्राह्मणेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, मिगपवस्वीसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, धम्मो चिण्णो सुखावहो ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, सइन्दा देवा सब्रह्मका ।
सुचिण्णेन दिवं पत्ता, मा धम्मं राज पामदो’ति” ॥

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! मांबौया प्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! काय्महचाय् कलापिनिप्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! मित्र व अमात्यपिनिप्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! वाहन व सेनातय्प्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! गां व निगमय् च्वंपिं जनताया प्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! राष्ट्र व जनपदप्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! श्रमण व ब्राह्मणपिनिप्रति (उपरय्) धर्माचरण (=प्यंगू प्रत्ययद्वारा सेवन) याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे क्षत्रिय ! हे महाराज ! पशुपंच्छितय्प्रति (उपरय्) धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

“हे महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण सुखदायक जुइ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्गय् वने दइ ।”

“हे महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण याना हे इन्द्र तथा सब्रह्म देवतागणपिसं दिव्यलोक प्राप्त याःगु खः । जुजु धयाम्ह धर्मय् गुबलें प्रमाद जुइ मज्यू ।”

थुकथं ब्याधाया कायं महासत्त्वद्वारा देशित धर्मकथायात आकाश गंगा कुहाँ वयेथें बुद्धलीलां कना ब्यूथें याना धर्मदेशना बिल । जनतां आपालं सत्कार बिल, द्रलंद्रः साधुकार बिल । लानिया इच्छा (दोहद) शान्त जुल । जुजुं लयताया ब्याधाया काय्यात आपालं ऐश्वर्य ब्युब्युं थुपिं गाथात धाल -

“दम्मि निक्खसतं लुइ, थूलच्च मणिकुण्डलं ।
चतुस्सदच्च पल्लङ्कं, उमापुण्फसरिन्निभं ॥

“द्वे च सादिसियो भरिया, उसभञ्च गवं सतं ।
धम्मेन रज्जं कारेस्सं, बहुकारो मेसि लुहक ॥

“कसिवाणिज्जा इणदानं, उच्छाचरिया च लुहक ।
एतेन दारं पोसेहि, मा पापं अकरी पुना’ति” ॥

“हे ब्याधा ! जिं छंत सच्छिगू लूयागु कार्षापण बिये, तःसकं मू वंगु मणिकुण्डल चाचा नं बिये । उमा धयागु स्वार्थे जाःगु शोभा दुगु प्यख्वः दुगु पलंग (नं) बिये ।”

“निम्हं ज्वज्वःलापिं कलापिं बिये । सच्छिम्ह सात व द्रहँत बिये । हे ब्याधा ! छ जिगु नितिं आपालं उपकार याःम्ह खः । आर्वलि जिं धर्मानुकूलं राज्य याये ।”

“हे ब्याधा ! आर्वलि छं नं पापकर्मत याये मते । बुँज्या, ब्यापार, त्यासा बिइगु व जीवनोपयोगी ज्याखँत याना परिवारपिंत लहिइगु या ।”

वं जुजुं धाःगु खँ न्यना धाल - “देव ! जित गृहस्थ जुया च्वनेगु ज्या मदु । प्रव्रज्या जुइत आज्ञा जुया बिज्याहँ ।” वं वचन कया जुजुं ब्युगु धन कायकलापिंत बिया हिमालयय् वना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया च्यागू समापति प्राप्त याना, ब्रह्मलोकगामी जुल । जुजु नं बोधिसत्त्वयाके न्यंगु उपदेश कथं वना स्वर्ग प्राप्त यात । उगु उपदेश द्वःच्छि दैतक चले जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं आनन्दं न्हापा नं जिगु नितिं जीवन परित्याग याःगु जुल” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्याधा छन्न खः, जुजु सारिपुत्र खः, लानि खेमा भिक्षुणी, मांबौपिं महाराज-कुल, सुतना उत्पलवर्णा, चित्त मृग आनन्द, चैय्द्वः मृग बथान शाक्यगणपिं अले रोहण मृगराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५०२. चूळहंस जातक

“एते हंसा पक्कमन्ति...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् आनन्दं थःगु जीवन-परित्याग याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् नं धर्मसभाय् स्थविरया गुणयागु चर्चा जुया च्वंबले शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, आनन्दं न्हापा नं जिगु नितिं थःगु जीवन त्याग याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी बहुपुत्तक धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । जुजुया खेमा धयाम्ह महारानी दु । उगु इलय् बोधिसत्त्व लुँयाम्हथें जाःम्ह हँय (सुवण हंस) या योनी जन्म जुया रवीद्रः हँयतयगु नेतृत्व यायां चित्रकूट पर्वतय् च्वं च्वन । उबले लानिं च्वय्थें जाःगु हे म्हागस खन । जुजुयात स्वर्णहंसया पाखें

धर्मोपदेश न्यनेगु दोहद (इच्छा) जूगु खँ कन । जुजुं न्यंबले अजाम्ह स्वर्णहंस चित्रकूट पर्वतय् दइ धका सिइकल । वं खेमा धयागु छगू तःपुखु दयकल । अले थीथी प्रकारयागु नयेगु वा पिइकल । प्यखेरं न्हिया न्हिथं अभय घोषणा याके बिल । अनलि छम्ह ब्याधायात हैयतयुत लायुत ज्या ब्वल । जुजुं वयात गुकथं नियुक्त यात, वं अन उकथं हे पंछितयगु मालेगु ज्या यात । स्वर्णहंसत वयेवं जुजुयात धया जाल गुकथं प्यने बिल, बोधिसत्त्व गुकथं बन्धनय् लात अले सुमुख धयाम्ह हंस सेनापतिया स्वथी हैयतयगु पुचलय् बोधिसत्त्वयात मखना लिहाँ वंगु - थुपिं सकतां खँ महाहंस जातक (जा.नं. ५३४) स वइतिनि । थुगु जातकय् नं बोधिसत्त्वं सिंत्वा (कथि) घाना तःगु स्वाल्वाया जालय् तक्यनेवं, सिंत्वा घाना हे ककु तःहाक याना हैयत वना च्वंगु पाखे स्वल । सुमुख वया च्वंगु खंबले वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं व थ्यंकः वयेवं स्वपु गाथात धाल -

“एते हंसा पक्कमन्ति, वक्कङ्गा भयमेरिता ।

हरित्तच हेमवण्ण, कामं सुमुख पक्कम ॥

“ओहाय मं जातिगणा, एकं पासवसं गतं ।

अनपेक्खमाना गच्छन्ति, किं एको अवहिय्यसि ॥

“पतेव पततं सेट्ट, नत्थि बद्धे सहायता ।

मा अनीघाय हापेसि, कामं सुमुख पक्कमा’ति” ॥

“ब्यक्वगु अङ्ग दुपिं हैयत भयं भयभीत जुइका बिस्यू वने धुंकल । हे हरित्तच ! हे हेमवर्ण ! हे सुमुख ! छं नं न्ह्याःसा बिस्यू हँ ।”

“जिमि थःथितिपिं जालय् तक्यंम्ह जि याकचित्त वाना जित वास्ता मयासे बिस्यू वने धुंकल । छं छाया याकचा थन च्वं च्वनागु ?”

“तितिं न्ह्या बिस्यू वनेगु हे बेश जू । जालय् तक्यना च्वंम्हसित छुं नं ग्वाहालि याये फइ मखु । हे सुमुख ! सुखी जुइगु मौका (ट्वता) तंके मते । छं न्ह्याःसा चिला बिस्यू हँ ।”

अनलि सुमुखं ध्याचलय् च्वना थुगु गाथा धाल -

“नाहं दुक्खपरेतोति, धतरड तुवं जहे ।

जीवितं मरणं वा मे, तथा सद्धि भविस्सती’ति” ॥

“हे धृतराष्ट्र ! जिं छंत दुःखय् लाना च्वंम्हसित त्वःता वने मफु । जिगु म्वायेगु वा सिइगु छनाप हे जक जुइ ।”

अले सुमुखं थुगु प्रकारं सिंहनाद यायेवं धृतराष्ट्रं गाथा धाल -

“एतदरियस्स कल्याणं, यं त्वं सुमुख भाससि ।

तज्ज वीमंसमानोहं, पततेतं अवस्सजि’न्ति” ॥

“हे सुमुख ! छं गुगु खँ धयाच्वन, थ्व हे आर्यया नितिं कल्याणकारी खँ खः । जि गुगु छंत बिस्यू वने नितिं धया च्वनागु खः । व छंत परीक्षा काये नितिं हे जक धयागु खः ।”

थुपिं थुकथं खँलाबल्हा याना च्वंबलेलाक ल्हाती कथि ज्वना ब्याधाया काय् ब्वाय् थ्यंकः वल । सुमुखं धृतराष्ट्रयात आश्वासन बिया, वयागु न्ह्योने वना, आदर प्रकट याना, हंसराजयागु गुण कन । उगु

हे इलय् व्याधाय चित्त क्यातुल, नाइल । वं वयागु चित्त क्यातूगु खँ सिइका हानं हंसराजयाथाय् हे लिक्क वना च्वंवन । व्याधां नं हंसराजया लिक्क च्वना खुपुगु गाथा धाल -

“अपदेन पदं याति, अन्तलिक्खचरो दिजो ।
आरा पासं न बुज्झि त्वं, हंसानं पवरुत्तमा’ति” ॥

“आक्सय् ब्वया जुइपिं भंगःत आकाशय् तुति हे मदय्क न्यासि वनेथे याना वनिपिं खः । छ हँय्त मध्ये श्रेष्ठम्ह व उत्तमम्ह खः । छं तापाकं निसे जालयात मखंला ?”

बोधिसत्त्वं धाल -

“यदा पराभवो होति, पोसो जीवितसङ्घये ।
अथ जालञ्च पासञ्च, आसज्जापि न बुज्झती’ति” ॥

“गुबले विनाश (पराभव) अवस्था न्ह्योने थ्यंकः वइ अबले जीवनय् वइगु विपत्तिं जाल व पासयात न्ह्योने लिक्क लाःसां खंके फइ मखुगु जुया च्वन ।”

व्याधां हंसराजयागु खँ न्यना उकियात अभिनन्दन याना सुमुखलिसे खँल्हाबल्हा यासे स्वपु गाथात धाल -

“एते हंसा पक्कमन्ति, वक्कङ्गा भयमेरिता ।
हरित्तच हेमवण्ण, त्वञ्जेव अवहिय्यसि ॥

“एते भुत्वा च पिपित्वा च, पक्कमन्ति विहङ्गमा ।
अनपेक्खमाना वक्कङ्गा, त्वञ्जेवेको उपाससि ॥

“किं नु त्यायं दिजो होति, मुत्तो बद्धं उपाससि ।
ओहाय सकुणा यन्ति, किं एको अवहिय्यसी’ति” ॥

“ब्यक्वगु अङ्ग दुपिं हँय्त भयं भयभीत जुइका बिस्सुं वने धुंकल । हे हरित्तच ! हे हेमवर्ण ! हे सुमुख ! छ नं न्ह्याःसा बिस्सुं हँ ।”

“भंगःत नया त्वना वने धुंकल । हे वक्रंग (ब्यक्वगु अङ्ग दुम्ह) ! छ हे छम्ह जक अपेक्षारहित जुया लिक्क च्वं च्वन ।”

“थुम्ह भंगः छं सु परे जू ? गुम्ह छ मुक्त जूम्ह जुया नं पासय् तक्क्यंम्हसित साथ बिया च्वन ? मेपिं भंगःतय्सं वाना वने धुंकल । छ हे छम्ह जक ल्यना च्वन, छाय् ?”

सुमुखं धाल -

“राजा मे सो दिजो मित्तो, सखा पाणसमो च मे ।
नेव नं विजहिस्सामि, याव कालस्स परियाय’न्ति” ॥

“उम्ह भंगः जिमि जुजु खः । प्राण (ज्यान) समान यःम्ह पासा खः, मित्र खः । गुबलेतक जि म्वाना च्वनी, अबलेतक जिं थ्वयात त्वःते मखु ।”

थुगु खँ न्यना व्याधां लय्ताःगु चित्त तया बिचाः यात - “यदि जिं थजाम्ह शीलवान्या प्रति पाप यात धाःसा पृथ्वी नं जित नुना छ्वये फु । जित जुजुया पाखे दइगु धन छु यायेत ? थ्वयात त्वःता बिये ।” वं थुगु गाथा धाल -

“यो च त्वं सखिनो हेतु, पाणं चजितुमिच्छसि ।
सो ते सहायं मुञ्चामि, होतु राजा तवानुगो'ति” ॥

“गुम्हं छं पासा जूगुया कारणं प्राण त्याग यायेत इच्छा याना च्वंगु खः, जिं छं पासायात मुक्त याना बिया च्वना । छिभि जुजु छं ल्यूल्यू थवने व्यु ।”

थुलि धया धृतराष्ट्रया ककुड् स्वाल्पाल्य् तक्यना च्वंगु सिंत्वाः लिकया पुखू सिथय् यंका, बन्धन फ्यना बिल अले नायुगु चित्त तथा हि भ्याःगु सिला नसा (हिन्हू) आदि स्वाना पित्तु पिया बिल । वयागु चित्त क्यातूगु कारण व बोधिसत्त्वयागु पारमितायागु प्रतापया कारणं उगु हे इलय् तुतिया छ्चंगु जाया वल । चिना घाः जूगु थाय् तकं खने मंत । सुमुखं बोधिसत्त्वयात खना लय्ताया अनुमोदन यायां गाथा धाल -

“एवं लुदक नन्दस्सु, सह सब्बेहि आतिभि ।
यथाहमज्ज नन्दामि, मुत्तं दिस्वा दिजाधिप'न्ति” ॥

“गथे थौं जि पंछिराज मुक्त जूगु खना आनन्दित जुयागु खः अथे हे, हे ब्याधा ! छ सकल थःथितिपिलिसे न्ह्याइपुका च्वने दुम्ह जुइमा ।”

थुगु खँ न्यना ब्याधां धाल - “स्वामी ! बिज्याहूँ ।” बोधिसत्त्वं वयाके न्यन - “पासा ! छु छं थःत माला फसे यानागु लाकि मेपिं सुयागुं आज्ञां ?” वयात सकतां खँ कनेवं वं बिचाः यात - “छु जित थन हे चित्रकूट लिहाँ वनेगु उचित जू लाकि नगरय् ?” वं बिचाः यात - “यदि जि नगरय् वन धाःसा शिकारी-पुत्रयात धन दइ, लानिया दोहद (इच्छा) नं शान्त जुइ, सुमुखया मित्रधर्म नं प्रकट जुइ अले जिं थःगु ज्ञान-बलं खेम धयागु तःपुखुयात भय मुक्त याये फइ । उकिं नगरय् वनेगु हे उचित जुइ ।” नगरय् वनेगु क्वछिना धाल - “हे शिकारी ! छं जिमित (थःगु) खमुलि तथा जुजुया न्ह्योने यंका व्यु । यदि जुजुं जिमित त्वःता विइ न्ह्याःसा त्वःता विइ ।”

“स्वामी ! जुजु धयापिं कठोर स्वभावयापिं खः । छपिं बिज्याहूँ ।”

“पासा ! जिमितं छर्थे जाःम्ह शिकारीयात नापं नरम याना बियेधुन धाःसा जुजुयात लय्ताय्केत जिमित छु हे थाकुइ ? पासा ! जिमित यंका व्यु ।”

वं अथे हे यात । जुजुं हँयतय्त खना, लय्ताया, निम्ह हँययात लुंयागु लासाय् फेतुइका, चाकुगु जा नकल अले साखःति त्वंकल । अनंलि ल्हाः ज्वजलपा धर्मोपदेश यायेत प्रार्थना यात । हंसराजं वयाके न्यने मास्ति वःगु सिइका न्हापां कुशलक्षेमया खँ न्यन । थुपिं गाथात हँय् व जुजुया न्ह्यसः लिसःत खः -

“कच्चिन्नु भोतो कुसलं, कच्चि भोतो अनामयं ।
कच्चि रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसाससि ॥

“कुसलं चेव मे हंस, अथो हंस अनामयं ।
अथो रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसासहं ॥

“कच्चि भोतो अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।
कच्चि आरा अभित्ता ते, छाया दक्खिणतोरिव ॥

“अथोपि मे अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।
अथो आरा अभित्ता मे, छाया दक्खिणतोरिव ॥

“कच्चि ते सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।
पुत्तरूपयसूपेता, तव छन्दवसानुगा ॥

“अथो मे सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।
पुत्तरूपयसूपेता, मम छन्दवसानुगा ॥

“कच्चि ते बहवो पुत्ता, सुजाता रडुवड्डन ।
पञ्जाजवेन सम्पन्ना, सम्मोदन्ति ततो ततो ॥

“सतमेको च मे पुत्ता, धतरडु मया सुत्ता ।
तेसं त्वं किच्चमक्खाहि, नावरुज्झन्ति ते वचो’ति” ॥

“छु छपिनि म्ह फुला ? छु छपित निरोग जुयाच्चंगु दुला ? छु थ्व समृद्धगु राष्ट्र धर्मानुकूलकथं अनुशासित जूला ?”

“हे हंस ! जित म्हफु । जि निरोगी दु । अले थुगु समृद्धगु राज्य् धर्मानुकूलकथं शासन जुया च्वंगु दु ।”

“छु छपिनि अमात्यपिंके छुं दोष दुला ? छु छपिनि शत्रु बढे मजू ला ? अले दक्षिणयागु (मोहदाया) निभाः किचःथे बढे ला मजूला ?”

“जिमि अमात्यपिंके छुं दोष मडु । जिमि शत्रुत बढे मजू । अले दक्षिणयागु निभाः किचःथे बढे नं मजू ।”

“छु छपिनि मिसा छपिं समानम्ह खः ला, आज्ञाकारिणीम्ह, प्रियवादिनीम्ह, पुत्र, रूप व ऐश्वर्य दुम्ह व छपिनि इच्छा अनुरूपम्ह खः ला ?”

“जिमि मिसा जि समानम्ह खः, आज्ञाकारिणीम्ह, प्रियवादिनीम्ह, पुत्र, रूप व ऐश्वर्य दुम्ह व जिगु इच्छा अनुरूपम्ह खः ।”

“हे राष्ट्रवर्द्धन ! छु छपिनि सुजातपिं आपालं कार्यापिं दु ला ? गुपिं प्रज्ञावान्पिं व न्ह्याथाय् नं प्रसन्न जुया च्वनिपिं खः ला ?”

“हे धृतराष्ट्र ! जि सच्छि व छम्ह कार्यापिं दु, जि काय् यक्व दुम्ह धका नां दम्ह खः । छं इमित कर्तव्यया खं कं । इपिं छं कंगु खँया विरोधय् वनी मखु ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं इमित उपदेश व्युब्बुं न्यापु गाथात धाल -

“उपपन्नोपि चे होति, जातिया विनयेन वा ।
अथ पच्छा कुरुते योगं, किच्छे आपासु सीदति ॥

“तस्स संहिरपञ्जस्स, विवरो जायते महा ।
रत्तिमन्धोव रूपानि, थूलानि मनुपस्सति ॥

“असारे सारयोगञ्जू, मतिं न त्वेव विन्दति ।
सरभोव गिरिदुग्गस्मिं, अन्तरायेव सीदति ॥

“हीनजच्चोपि चे होति, उट्टाता धितिमा नरो ।
आचारसीलसम्पन्नो, निसे अग्गीव भासति ॥

“एतं मे उपमं कत्वा, पुत्ते विज्जासु वाचय ।
संविरुब्धेथ मेधावी, खेत्ते बीजंव बुद्धिया’ति” ॥

“यदि सुं छम्ह जाति व विनयं सम्पन्नम्ह हे जूसां लिपा बुरा जुइका तिनि प्रयत्न याइम्ह जुल धाःसा व आपत विपतय् दुबे जुइ ।”

“उम्ह थातं च्वंगु चित्त मदुम्हसिया तःगुमच्छि हानि जुइ । गथे बहनि मिखां मछ्छुम्हसिनं स्थूल स्थूलगु रूपत जक खनीगु खः, अथे हे वं नं शूक्ष्म शूक्ष्मगु खँया विचाः याये फइ मखु ।”

“असारगु वस्तुयात सार धका भाःपिम्ह मनुखं बुद्धि प्राप्त याना काइ मखु । गथे दुर्गम पर्वतय् चाःहिलिम्ह चला दथुइ हे थाना च्वनिये थाना च्वनी ।”

“जन्मजातं हीनम्ह जूसां यदि उम्ह उद्योग वीर्य दुम्ह व धृतिमान्म्ह (=स्थीर समाधि दुम्ह) जुल धाःसा आचार व शीलं सम्पन्नम्ह उम्ह मनु बहनिसिया मिथे जाहाँ थिना च्वं च्वनी ।”

“जिगु थुजागु उपमाया नमुना कया छुपिसं थः कायपिंत विद्या सय्के बिये माल । गथे वर्षा पुसा वृद्धि जुइगु खः, अथे हे थुमित मेधावी दय्का बिये माल ।”

थुकथं महासत्त्वं चच्छिं धर्मोपदेश बिल । लानिया दोहद (इच्छा) शान्त जुया वन । बोधिसत्त्व निभा लुया वःगु इलय् हे जुजुयात शीलय् प्रतिष्ठित याना, अप्रमादयागु उपदेश बिया सुमुखलिसे कुहाँ वया झ्यालं पिहाँ वया चित्रकूट पर्वतय् वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! पूर्वजन्मय् नं थ्वं जिगु नितिं जीवन-परित्याग याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या ब्याधा छन्न खः । जुजु सारिपुत्र खः । लानि खेमा भिक्षुणी खः । हंस परिषद् शाक्यगणपिं । सुमुखः आनन्द । हंसराज जुलसा जि हे खः ।

Dham - * - Digital

५०३. सत्तिगुम्ब जातक

“भिगलुद्धो महाराजा...” थुगु गाथा शास्तां मदकुच्छिस मृगप्रदायस देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तं कय्का हःगु ल्वहँतं भगवान्या तुती कया तःसकं हिइसेच्वक स्याक्क वेदना जुल । वसपोलयात स्वयेत आपालं आपाः भिक्षुपिं मूं वल । भगवानं मनुतय्गु भीड खना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु शयनासन तःसकं ज्या मछ्छिन, थन भीड मुनिन । जित पालकी तथा मदकुच्छिसं यंकि ।” भिक्षुपिसं अथे हे यात । जीवकं तथागतया तुती (वासः याना) लाय्का बिल । भिक्षुपिसं शास्ताया न्ह्योने च्वना हे खँ लहात - “आयुष्मान्पिं ! स्वयं देवदत्त नं पापी खः, वयागु परिषद् नं पापी खः । थुकथं उपिं

पापीपिं पासापिं पापीलिसे जुया च्वन । शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खं लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खं” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्त पापी जूगु व वयागु परिषद् नं पापी जूगु मखु, न्हापा नं देवदत्त पापीम्ह खः, अले वयागु परिषद् नं पापीपिं हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् उत्तर पाञ्चाल नगरय् पाञ्चाल धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । बोधिसत्त्व जंगलय् छगू पर्वतस्थानय् सेमरया सिमाय् च्वय् शक्रराज पुत्र जुया जन्म जुल । इपिं निम्ह दाजुकिजापिं खः । उगु पर्वतया फुसपाखे न्यासः खूँत दुगु खूँगां (चोर ग्राम) दु, स्वयंपाखे न्यासः ऋषिपिनिगु निवासस्थान दुगु आश्रम दु । उपिं तोत्ता (वाउँभत्तु) या मस्त ब्वये फइथें च्वंबले तःसकं र्वफय् वल । र्वफसय् लाना इपिंमध्ये छम्ह भत्तुया मचा खूँगामय् खूँतयगु खूँ ज्याभ तया तःथाय् लाःवन । व अन लाःवंगुलिं वयागु नां सत्तिगुम्ब जुल । मेम्ह आश्रमय् फिसः ब्वय् स्वाँ दुथाय् कुतुं वया लाःवन । व अन लाःवंगुलिं वयागु नां पुष्पक (पुष्पक) जुल । सत्तिगुम्ब खूँतयथाय् तःधि जुल । पुष्पक जक ऋषिपिनिथाय् ।

छन्हुया दिनय् सकतां अलंकार (समाये याना) श्रेष्ठगु रथय् च्वना आपालं आपाः अनुयायीत ल्यूल्यु च्वना शिकारया नितिं नगरं भतिचा तापाक छगू तःसकं बांलाक स्वाँ ह्वया च्वंगु रमणीय वनय् वना धाल - “गुम्हसिया पाखें मृग बिस्सू वनी वयागु गाःप ध्यनेगु जुइ ।” व रथं कुहाँ वया, सुपिना गुगु थाय् वयात तोके याना तःगु खः अन च्वना धनुष ज्वना दना च्वन । मनूतय्सं मृगतयत् थना हयेया नितिं भाडीस उखें थुखें कथिं सः पिकया बैय् दाल । अबले छम्ह मृग बिस्सू वनेत गनं लैपु मखनेवं गुखे जुजु दना च्वंगु खः उखें हे बिस्सू वनेगु लैपु खंका तिगन्हुया बिस्सू वन । अमात्यपिसं न्यन - “सुया पाखें बिस्सू वन ?” जुजुया पाखें बिस्सू वन धयागु सिया इपिं सकलें हररं न्हिल । जुजुं अभिमानया कारणं इपिं न्ह्यगु सह याये मफुत । “आः हे जिं मृगयात ज्वना हये” धया रथय् च्वना सारथियात “याकनं हाके या” धका आज्ञा बिया चलायात ल्युवन । रथ तःसकं ब्वाँय् वना च्वन । मनूत ल्यूल्यु वने मफुत ।

जुजु याकचा सारथिलिसे मध्यान्हतक वना च्वन । मृगयात मखनेवं दिना अनं वना उगु खूँगांया लिक्क रमणीय कन्दरा खनेवं अन वन । रथं कुहाँ वया मोल्हुल, लः त्वन अले हानं च्वय् थहाँ वन । सारथिं रथय् च्वंगु कापः लिक्का हया सिमाया किचलय् लाया बिल । जुजु अन गोतुल । सारथिं नं फेतुना जुजुयागु तुति तिया बिया च्वन । जुजुं इलय् ब्यलय् न्हयो वय्कल अले न्ह्यलं चाय्का च्वन । चोरग्रामवासी खूँत नं जुजुया सुरक्षाया नितिं जंगलय् वना च्वंवन । खूँगामय् सत्तिगुम्ब व पटिकोलम्ब धयाम्ह छम्ह जा थुइत तया तःम्ह याना निम्ह जक दु । उगु इलय् सत्तिगुम्बं गामं पिहाँ वःगु इलय् जुजु न्हयो वय्का च्वंगु खना ‘ध्वयात न्हयो वय्का च्वंबले हे स्थाना ध्वयागु तिसात लुटे याना काये माल’ धका बिचाः यात । वं ध्व खं पटिकोलम्बयात धाल । थुगु खं प्रकट यायेया नितिं शास्तां न्यापु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“मिगलुद्धो महाराजा, पञ्चालानं रथेसभो ।

निक्खन्तो सह सेनाय, ओगणो वनमागमा ॥

“तत्थइसा अरञ्जस्मिं, तक्करानं कुटिं कतं ।

तस्सा कुटिया निक्खम्म, सुवो लुद्धानि भासति ॥

“सम्पन्नवाहनो पोसो, युवा सम्मट्टकुण्डलो ।
सोभति लोहितुण्हीसो, दिवा सूरियोव भासति ॥

“मज्झन्हिके सम्पतिके, सुत्तो राजा ससारथि ।
हन्दस्साभरणं सब्बं, गण्हाम साहसा मयं ॥

“निसीथेपि रहोदानि, सुत्तो राजा ससारथि ।
आदाय वत्थं मणिकुण्डलञ्च, हन्त्वान साखाहि अवत्थरामा’ति” ॥

“शिकार याना जुइ न्ह्यांम्ह पञ्चाल नरेश सेनात लिसे पिहाँ वल, अले याकचा बनय् थ्यंकः वन ।”

“अन वं जंगलय् खूँत च्वनेत दय्का तःगु कुटित खन । उगु कुटिं छम्ह वाउँभत्तु पिहाँ वया वं कठोर (ऋर) गु वचन ल्हात -

“बांलासे च्वंगु चाचां तिया तःम्ह, ह्याउँगु मिखा फुसी दुम्ह, न्हिनेया सूर्यथे ज्वाललां थिइम्ह ल्याय्म्हम्ह खः ।”

“थुगु मध्यान्हया इलय् (तिन्हिने) जुजु व वया सारथि निम्हं दचना च्वन । भीसं हमला याना इमिगु सकतां आभूषण लाका काये नु ।”

“चान्हेथे हे आः हाःसः मदु, सुनसान दु । सारथि नापं जुजु नं न्ह्यो वय्का च्वं च्वन । वयागु वसः व मणिकुण्डल लाका काये नु । अले इमित स्याना सिमा कचां ल्हाका छूवयेनु ।”

वं पिहाँ वया स्वःवल । जुजु धका सिइवं ग्याना धाल -

“किन्नु उम्मतरोपोव, सत्तिगुम्ब पभाससि ।
दुरासदा हि राजानो, अग्गि पज्जलितो यथा’ति” ॥

“हे सत्तिगुम्ब ! छाया् छं वें नं थें खँ ल्हाना च्वनागु ? गथे ह्वाना ह्वाना छूवया च्वंगु मिया लिक्क वने जी मखुगु खः, अथे हे जुजुपिनिगु लिक्क वने मज्यू ।”

वाउँभत्तुं वयात गाथाद्वारा धाल -

“अथ त्वं पतिकोलम्ब, मत्तो थुल्लानि गज्जसि ।
मातरि मय्ह नग्गाय, किन्नु त्वं विजिगुच्छसे’ति” ॥

“हे पटिकोलम्ब ! न्हापा ला छ मस्त जुया ततःसकं गर्जे जुया च्वनिम्ह खः । आः जिमि मां (लहिना तःपिं) नांगा जुल । छु छं खूँज्या यायेगु खना घृणा चाय्का च्वं च्वनागु ला ?”

जुजुया मिखा प्वाः चाःबले वं वयात वलिसे मनुष्यभाषं खँ ल्हाना च्वंगु ताल । वं बिचाः यात -
“थुगु थाय् खतरनाकगु खः । सारथियात थना वं गाथाद्वारा धाल -

“उट्टेहि सम्म तरमानो, रथं योजेहि सारथि ।
सकुणो मे न रुच्चति, अज्जं गच्छाम अस्सम’न्ति” ॥

“हे पासा ! याकनं दँ । हे सारथि ! रथ जोते या । थ्व भंगः जित भिं मताल । भीपिं मेथाय् वने नु ।”

व काचा काचां दना बल अले रथ जोते यासे धाल -

“युत्तो रथो महाराज, युत्तो च बलवाहनो ।
अधितिद्व महाराज, अञ्जं गच्छाम अस्सम'न्ति” ॥

“महाराज ! रथ जोते यायेधुन, थुसात जोते यायेधुन । महाराज ! रथं च्वना बिज्याहूँ । भीपिं मेथाय् वने नु ।”

जुजु रथय् च्वनेवं सिन्धव सलत फय्यां गतिं ब्वाय् वन । सत्तिगुम्बं रथ यंकूगु खना भ्रान्त चित्त जुया निपु गाथात धाल -

“को नुमेव गता सब्बे, ये अस्मि परिचारका ।
एस गच्छति पञ्चालो, मुत्तो तेसं अदस्सना ॥
“कोदण्डकानि गण्हथ, सत्तियो तोमरानि च ।
एस गच्छति पञ्चालो, मा वो मुञ्चित्थ जीवत'न्ति” ॥

“थुगु आश्रमय् च्वना च्वापिं जिमि सकलें सेवकत गन वन ? थुम्ह पञ्चाल इमिसं मखनीकथं भागाभाग जुया वना च्वन ।”

“धनुषत ज्वं, भालात ज्वं, वाण तयेगु तोमर (वाण तयेगु पिचा) त ज्वं, थुम्ह पञ्चाल चिला वना च्वन, ध्वयात म्वाःम्वाकं त्वःता छ्वये मते ।”

थुकथं व उखें थुखें ब्वाय् ब्वाय् जुया चिच्याय्दंक हाला जुया च्वन । जुजु ऋषिपिनिगु आश्रमय् थ्यंकः वन । उगु इलय् ऋषिगणपिं फलमूलया नितिं (जंगलय्) वना च्वंगु खः । उगु इलय् पुष्पक धयाम्ह वाउंभत्तु छम्ह जक आश्रमय् दुगु जुया च्वन । वं जुजुयात खना न्ह्योने वना लसकुस यात ।

थुगु खँ क्येनया नितिं शास्तां प्यपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“अथापरो पटिनन्दित्थ, सुवो लोहिततुण्डको ।
स्वागतं ते महाराज, अथो ते अदुरागतं ।
इस्सरोसि अनुप्पत्तो, यं इधत्थि पवेदय ॥
“तिण्डुकानि पियालानि, मधुके कासुमारियो ।
फलानि खुदकप्पानि, भुञ्ज राज वरं वरं ॥
“इदम्पि पानीयं सीतं, आभतं गिरिगम्भरा ।
ततो पिव महाराज, सचे त्वं अभिकङ्कसि ॥
“अरञ्जं उञ्छाय गता, ये अस्मि परिचारका ।
सयं उट्ठाय गण्हह्वो, हत्था मे नत्थि दातवे'ति” ॥

“उगु बखतय् ह्याउंसे च्वंगु त्वाः दुम्ह वाउंभत्तुं लयलयातातां धाल - ‘महाराज ! छपितं लसकुस दु, छपिं थन बिज्यागु वां हे लात’ । छपिं ईश्वर खः । छपिं थन बिज्यात । थन दुगु छु छु खः, आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।”

“हलुवावेत व पियालया हः, मधुर कासुमारी (तुयुगु अँ = अथवा तुसि) फलत चिचिगवःगु भतिचा दुगु फलफुलत, हे राजन् ! बाबांलाःगु ल्यया ल्यया भपाः बिज्याहूँ ।”

“हे महाराज ! यदि छपिनि यःसा पर्वतयागु ज्वलं हया तःगु थ्व ख्वाउँसे च्चंगु लः नं भपा (त्वना) बिज्याहूँ ।”

“थुगु आश्रमय् च्चपिं सेवकपिं वनय् फलमूल मालेया नितिं वना च्चन । अथे जूगुलिं छपिं स्वयं दना बिज्याना कया बिज्याहूँ । जिं कया बिइत जिके ल्हाः हे मद्दु ।”

जुजुं वं याःगु लसकुस खना लय्ताया निपु गाथात धाल -

“भद्दको वतयं पक्खी, दिजो परमधम्मिको ।
अथेसो इतरो पक्खी, सुवो लुद्धानि भासति ॥

“एतं हनथ बन्धध, मा वो मुञ्चित्थ जीवतं’ ।
इच्चेवं विलपन्तस्स, सोत्थि पत्तोस्मि अस्समन्ति” ॥

“थुम्ह भंगः भिंम्ह खः । परम् धार्मिकम्ह खः । मेम्ह भंगलं जुलसा अति हे कठोरगु वचन ल्हात -

“थ्वयात स्या, च्यु, म्वाःम्वाकं छिमिसं वयात त्वःता छ्वये मते’ । थुकथं वं धाःगु ताया जि अनं थुगु आश्रमय् सकुशल ध्यंकाः वया ।”

जुजुयागु खें न्यना पुष्पकं निपु गाथात धाल -

“भातरोस्म महाराज, सोदरिया एकमातुका ।
एकरुक्खस्मि संवट्ठा, नानाखेत्तगता उभो ॥

“सत्तिगुम्बो च चोरानं, अहज्ज्व इसिनं इध ।
असतं सो, सतं अहं, तेन धम्मेन नो विना’ति” ॥

“महाराज ! जिपिं निम्हं छम्ह हे मांया पाखें बूपिं सदच दाजुकिजापिं खः । जिपिं निम्हं छमा हे सिमाय् ब्वलापिं खः । जिपिं निम्हसिनं थीथी ख्यलय् नसा माले नं ।”

“सत्तिगुम्ब खुँतय्थाय् लाःवन । अले जि थन ऋषिपिन्थाय् । व असत्पुरुषपिंथाय् जि जक थन सत्पुरुषपिंथाय् । व उगु (खुँया) धर्म स्वभावं अलग मजू ।”

अले उगु ‘धर्म’ या व्याख्या यायां निपु गाथात धाल -

“तत्थ वधो च बन्धो च, निकती वज्जनानि च ।
आलोपा साहसाकारा, तानि सो तत्थ सिक्खति ॥

“इध सच्चज्ज धम्मो च, अहिंसा संयमो दमो ।
आसनूदकदायीनं, अट्ठे वद्धोस्मि भारधा’ति” ॥

“वं अन स्यायेगु, चिइगु, ठगे यायेगु, छले यायेगु, गां लुटे यायेगु व डाँका लगे यायेगु ज्याखँत सय्का च्चं च्चन ।”

“हे भारत ! थन जिं अतिधिपित आसन व लः बिइपिनि मुलय् ब्वलनाम्ह खः । थन सत्य दु, धर्म दु, अहिंसा दु, अले संयम व दमन नं दु ।”

अनंलि जुजुयात धर्मोपदेश ब्युब्युं थुपिं गाथात धाल -

“यं यञ्छि राज भजति, सन्तं वा यदि वा असं ।
सीलवन्तं विसीलं वा, वसं तस्सेव गच्छति ॥

“यादिसं कुरुते मित्तं, यादिसं चूपसेवति ।
 सोपि तादिसको होति, सहवासो हि तादिसो ॥
 “सेवमानो सेवमानं, सम्फुटो सम्फुसं परं ।
 सरो दिट्ठो कलापं, अलित्तमुपलिम्पति ।
 उपलेपभया धीरो, नेव पापसखा सिया ॥
 “पूतिमच्छं कुसग्गेन, यो नरो उपनय्हति ।
 कुसापि पूति वायन्ति, एवं बालूपसेवना ॥
 “तगरञ्च पलासेन, यो नरो उपनय्हति ।
 पत्तापि सुरभि वायन्ति, एवं धीरूपसेवना ॥
 “तस्मा पत्तपुटस्सेव, अत्वा सम्पाकमत्तनो ।
 असन्ते नोपसेवेय्य, सन्ते सेवेय्य पण्डितो ।
 असन्तो निरयं नेन्ति, सन्तो पापेन्ति सुग्गति’न्ति” ॥

“हे राजन् ! सत्पुरुष वा असत्पुरुष सदाचारी वा दुराचारी गुम्हसिनं गजाम्हलिसे संगत यात व अजाम्ह हे जुया वनिगु जुया च्वन ।”

“गथे सुनां गजाम्ह मनूलिसे पासा दय्कल, गजाम्हलिसे संगत यात, व नं अजाम्ह हे जुया वनी । छायाकि वयागु सहवास अजापिलिसे हे जूगुलिं ।”

“संगत याकीम्हसिनं संगत याइम्हसित, स्पर्श याकीम्हसिनं स्पर्श याइम्हसित अथे हे प्रभावित याइ, गथे विष बुला तःगु वाणं ल्यं दुगु वाण पुचःयात याःथे ।”

“धीरम्ह मनुखं थः कलुषित जुइ फुगु भयं पापीपिलिसे संगत मयायेमाः । गथे यदि सुं मनुखं कुस घांसय् धवग्गीगु न्यां तयेवं उगु कुसघांसय् नं नवइगु खः, अथे हे मूर्खलिसे संगत यायेवं जुइ ।”

“यदि सुं मनुखं पलाशया हलय् तगर स्वां प्वःचिइगु खः, अले उगु हलं सुगन्ध ह्वाला ह्वाला वास वइगु खः । थथे हे धीरपुरुषपिनिगु संगत यायेवं जुइ ।”

“थुकथं थःत थःम्हं थुपिं नितां समान भाःपिया पण्डितम्ह मनुखं असत्पुरुषपिनिगु संगत याये मज्यू, सत्पुरुषपिनिगु हे जक संगत यायेमाः । असत्पुरुषं नरकय् यंका बिइ, सत्पुरुषं स्वर्गय् यंका बिइ ।”

जुजु वयागु धर्मोपदेश न्यना लय्ताल । ऋषिगणपिं नं थ्यंकः वल । जुजुं ऋषिपितं प्रणाम याना इमिके प्रार्थना यात - “भन्ते ! जित अनुकम्पा तथा जि च्वनेगु थासय् बिज्याना च्वं बिज्याहूँ । थुकथं ऋषिपिके वचन कया जुजु थःगु नगरय् लिहाँ वन ।

अले वाउँभत्तुतय् त्वःता छ्वत । ऋषिपिं नं अन वन । जुजुं ऋषिपितं उद्यानय् तल अले जन्मभर इमिगु सेवा यायां स्वर्गगामी जुल । वया कायं नं छत्रधारी जुया ऋषिपिनिगु सेवा यात । उगु वंश परम्पराय् न्हेम्ह जुजुपिसं दान बिल । बोधिसत्त्व जंगलय् च्वना च्वच्चं कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं न्हापा नं देवदत्तया बथान पाप मण्डलपिं हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सत्तिगुम्ब देवदत्त खः, खुँत देवदत्त-मण्डली, जुजु आनन्द, ऋषिगणपिं बुद्ध-परिषद् अले पुप्फक वाउँभत्तु जुलसा जि हे खः ।

५०४. भल्लातिय जातक

“भल्लातियो नाम अहोसि राजा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मल्लिका देवीया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हु लानिया जुजुलिसे दचनेगु खँय् ल्वापु जुल । जुजुं तमं वयात ख्वाः हे मस्वल । लानिं बिचाः यात - “पक्कानं जुजुं जिलिसे ल्वापु थःगु खँ तथागतं अवश्य नं सिया बिमज्याः जुडुमाः ।” शास्तां थ्व सिइका बिज्याना वसपोलं सरखुन्हुया दिनय् भिक्षुसङ्घ ब्वना श्रावस्ती भिक्षाटन बिज्याबले लाय्क्या ध्वाखाय् थ्यंकः बिज्यात । जुजुं (वसपोलयात) लसकुस याना वसपोलयाके भिक्षापात्र काल अले शास्तायात प्रासादय् यंकल । अन भिक्षुपित छसिंकथं फेतुइकल, अले ल्हाः सिका (दक्षिणा-जल) लिचाय्कल अले सासाःगु भिभिंगु भोजन न्ह्यच्याके हल । अले भोजन सिधयेधुंका जुजु छखेलिकक फेतूवल । “महाराज ! मल्लिका खने मदुगु छ्वाय्थें ?” न्यना बिज्यायेवं जुजुं विन्ति यात - “थःगु सुखय् घमण्ड जूगु कारणं ।” “महाराज ! छु पूर्वजन्मय् छपिनि किन्नर योनी उत्पन्न जूबले छ्वा किन्नरीलिसे बाये माःगु कारणं न्हेदैतक ख्वया हाला छ्वाती दाया जुया बिज्यानागु मखुला ?” वं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी भल्लातिय धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । जुजुया मिइ छुया चलाया ला नये मास्ति वल । वं राज्य अमात्यपित लःल्हाना न्याथी प्रकारया ल्वाभः ज्वना, सुशिक्षितपिं (बांलाक तालिम दुपिं), भिंगु जातयापिं खिचात यंकल । नगरं पिहाँ वना व हिमालयय् थ्यंकः वन । अन गंगा नदीया सिथं सिथं वना च्वन । अन गंगा नदीया फुसय् थहाँ वने मफुसेलि नदी कुहाँ वया (भरणाया रूपय्) वया च्वंगु छगू (सहायक) नदी खना उकिया सिथं सिथं ववं चला, फां आदि पशुत स्याना उकियात ह्यंगवाया मिइ छुया ननं छगू तःजाथाय् थहाँ वन । उगु न्ह्याइपुगु नदी बाः वइबले छ्वाती थ्यंकः तःजा जुइगु जुया च्वन, मेमेबले जुलसा पुलितक जक थ्यंगु जुया च्वन । उकी थीथी प्रकारयापिं न्यां, कापले दुगु जुया च्वन । लःया जःखः वहया वस्त्रथें यचुसे च्वंगु फिसः ब्व अले निखेरं सी थीथी प्रकारयागु स्वां, फलफुल ज्वाय् ज्वाय् सःगुया भारं ब्वछुना च्वंगु सिमात दुगु जुया च्वन । थुपिं सिमातय्गु किचलय् फेतुना स्वां, फलफुलया रस नया त्वना थीथी प्रकारयापिं भंगपंछित व थीथी प्रकारयापिं मृगतं मुना च्वं वइगु जुया च्वन । थपाससकं न्ह्याइपुगु हिमवन्त नदीया सिथय् निम्ह किन्नरत थवंथवय् घय्पुना, चुप्पा नया, थीथीकथं विलाप याना ख्वया च्वं च्वन । जुजुं उगु नदीया सिथय् गन्धमादन पर्वतय् न्यासि वना च्वंबले उपिं किन्नरीतय् खना बिचाः यात - “थुपिं किन्नरीत छ्वाय् थुकथं ख्वया च्वं च्वंगु जुइ, थुमिके न्यना स्वये माल ।” अनलि वं खिचातय् स्वया चुट्की न्याय्कल । बांलाक तालिम बिया तःपिं, भिंगु जातयापिं खिचातय्सं वयागु मिखा भाय् सिइका भाडी दुहाँ वना प्वाथं चुया फेतुना च्वन । वं इमित ध्यानमग्न जुया च्वंगु खना धनुष व

मेमेगु ल्वाभत सिमाय् धंका अले पलाः सः मवय्क तीसकं पलाः छिना बुलुं बुलुं इमिथाय् वना न्यन -
“छिपिं छु कारणं ख्वया च्वनापिं खः ?”

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां स्वपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“भल्लातियो नाम अहोसि राजा, रटुं पहाय मिगवं अचारि सो ।
अगमा गिरिवरं गन्धमादनं, सुपुण्फितं किम्पुरिसानुचिण्णं ॥

“साळूरसङ्खच्च निसेधयित्वा, धनुं कलापञ्च सो निक्खिपित्वा ।
उपागामि वचनं वत्तुकामो, यत्थट्ठिता किम्पुरिसा अहेसुं ॥

“हिमच्चये हेमवताय तीरे, किमिधट्ठिता मन्तयक्को अभिण्णं ।
पुच्छामि वो मानुसदेहवण्णे, कथं वो जानन्ति मनुस्सलोके’ति” ॥

“भल्लातिय नां दुम्ह जुजु छम्ह दु । वं राज्य त्याग यात अले शिकार यायेत वन । व गन्धमादन पर्वतय् थ्यंकः वन । गन फलफुल ज्वाय् ज्वाय् सया च्वंगु दु, अले अन किन्नरत नं च्वं च्वंगु दु ।”

“वं खिचातय्गु बथानयात ल्यूने तल । अले धनुष नं वाण नं बँय तया गन इपिं किन्नरत दुगु खः
अन इपिलिसे खँल्हाबल्हा यायेया नितिं थ्यंकः वन ।”

“हेमन्त महीनाया प्यला प्वचायेधुंका थुगु हेमवती नदीया सिथय् च्वना थवंथवय् छु मन्त्रणा याना
च्वनागु ? हे मनुष्यदेहधारीपिं ! जिं छिमिके न्यना च्वना, मनुष्यलोकय् छिमित छु धका धाइगु खः ?”

जुजुया खँ न्यना (मिजँम्ह) किन्नर न्वं मवासे सुम्क च्वन । किन्नरीं जुजुयात खँ ल्हात -

“मल्लं गिरिं पण्डरकं तिकूटं, सीतोदका अनुविचराम नज्जो ।
मिगा मनुस्साव निभासवण्णा, जानन्ति नो किम्पुरिसाति लुद्दा’ति” ॥

“जिपिं मल्लगिरी, पण्डरक, त्रिकूट धयागु ख्वाउँसे च्वंगु लः दुगु नदीया सिथय् चाचाःहिला जुया
च्वनापिं खः । जिमित चला व मनुष्य समानपिं धका सम्भे जुइगु खः । अथेनं ब्याधातय्सं जिमित किन्नर
धाइगु खः ।”

अनलि जुजुं स्वपु गाथात धाल -

“सुकिच्छरूपं परिदेवयक्को, आलिङ्गितो चासि पियो पियाय ।
पुच्छामि वो मानुसदेहवण्णे, किमिध वने रोदथ अप्पतीता ॥

“सुकिच्छरूपं परिदेवयक्को, आलिङ्गितो चासि पियो पियाय ।
पुच्छामि वो मानुसदेहवण्णे, किमिध वने विलपथ अप्पतीता ॥

“सुकिच्छरूपं परिदेवयक्को, आलिङ्गितो चासि पियो पियाय ।
पुच्छामि वो मानुसदेहवण्णे, किमिध वने सोचथ अप्पतीता’ति” ॥

“प्रेमी व प्रेमिका घयपुना आलिङ्गन याना च्वन । अले इपिं तःसकं दुःखित जुइका विलाप याना
ख्वया च्वन । हे मनुष्य शरीर धारण याना च्वपिं ! जिं छिमिके न्यना च्वना, छिपिं थन जंगलय् नुगः
मछिंका छाया ख्वया च्वं च्वनागु ?”

“प्रेमी व प्रेमिका घयूपुना आलिङ्गन याना च्वन । अले इपिं तःसकं दुःखित जुइका विलाप याना ख्वया च्वन । हे मनुष्य शरीर धारण याना च्विं ! जिं छिमिके न्यना च्वना, छिपिं थन जंगलय् नुगः मछिंका छाया् विपाल या च्वं च्वनागु ?”

“प्रेमी व प्रेमिका घयूपुना आलिङ्गन याना च्वन । अले इपिं तःसकं दुःखित जुइका विलाप याना ख्वया च्वन । हे मनुष्यदेहधारीपिं ! जिं छिमिके न्यना च्वना, छिपिं थन जंगलय् नुगः मछिंका छाया् शोक याना च्वं च्वनागु ?”

ध्वयां क्वय्या गाथात निम्हसिया थवंथवय् जूगु खँल्हाबल्हा खः -

“यमेकरत्तं विष्पवसिम्ह लुद्द, अकामका अज्जमज्जं सरन्ता ।
तमेकरत्तं अनुतप्पमाना, सोचाम ‘सा रत्ति पुनं न होस्सति’ ॥

“यमेकरत्तं अनुतप्पथेतं, धनंव नट्टं पितरंव पेतं ।
पुच्छामि वो मानुसदेहवण्णे, कथं विना वासमकप्पयित्थ ॥

“यमिमं नदिं पस्ससि सीघसोतं, नानादुमच्छादनं सेलकूलं ।
तं मे पियो उत्तरि वस्सकाले, ममज्ज मज्जं अनुबन्धतीति ॥

“अहज्ज अङ्गोलकमोचिनामि, अतिमुत्तकं सत्तलियोथिकज्ज ।
‘पियो च मे हेहिति मालभारी, अहज्ज नं मालिनी अज्जुपेस्सं’ ॥

“अहज्जिदं कुरवकमोचिनामि, उद्दालका पाटलिसिन्धुवारका ।
‘पियो च मे हेहिति मालभारी, अहज्ज नं मालिनी अज्जुपेस्सं’ ॥

“अहज्ज सालस्स सुपुष्फितस्स, ओचेय्य पुष्फानि करोमि मालं ।
‘पियो च मे हेहिति मालभारी, अहज्ज नं मालिनी अज्जुपेस्सं’ ॥

“अहज्ज सालस्स सुपुष्फितस्स, ओचेय्य पुष्फानि करोमि भारं ।
इदज्ज नो हेहिति सन्थरत्थं, यत्थज्जिमं विहरिस्साम रत्तिं ॥

“अहज्ज खो अगलुं चन्दनज्ज, सिलाय पिसामि पमत्तरूपा ।
‘पियो च मे हेहिति रोसितङ्गो, अहज्ज नं रोसिता अज्जुपेस्सं’ ॥

“अथागमा सलिलं सीघसोतं, नुदं साले सलळे कण्णिकारे ।
आपूरथ तेन मुहुत्तकेन, सायं नदी आसि मया सुदुत्तरा ॥

“उभोसु तीरेसु मयं तदा टिता, सम्पस्सन्ता उभयो अज्जमज्जं ।
सकिम्पि रोदाम सकिं हसाम, किच्छेन नो आगमा संवरी सा ॥

“पातोव खो उग्गते सूरियम्हि, चतुक्कं नदिं उत्तरियान लुद्द ।
आलिङ्गिया अज्जमज्जं मयं उभो, सकिम्पि रोदाम सकिं हसाम ॥

“तीहूनकं सत्त सत्तानि लुद्द, यमिध मयं विष्पवसिम्ह पुब्बे ।
वस्सेकिमं जीवितं भूमिपाल, को नीध कन्ताय विना वसेय्य ॥

“आयुज्ज वो कीवतको नु सम्म, सचेपि जानाथ वदेथ आयुं ।
अनुस्सवा बुद्धतो आगमा वा, अक्खाथ मेतं अविकम्पमाना ॥

“आयुञ्च नो वस्ससहस्सं लुह, न चन्तरा पापको अत्थि रोगो ।
अप्पञ्च दुक्खं सुक्खमेव भिय्यो, अवीतरागा विजहाम जीवित’न्ति” ॥

“हे शिकारी ! जिपिं छन्हु छचा मं मदय्क मं मदय्क अनिच्छापूर्वक छम्हं मेम्हसित लुमंका बाया च्वने माल । उगु चच्छियागु अनुतापयात लुमंक् लुमंक् आः हानं अजागु चा गुबले मवयेमा धका बिचाः याना च्वनागु खः ।”

हे मनुष्यदेहधारीपिं ! जिं छिमिके न्यना च्वना, गुगु व चच्छि छिमिसं अनुताप जुइका च्वं च्वंगु खः व छु छिमि धन नाश जुया जकं ला ? अथवा छिमि मांबौपिं सिना जकं खः ला ? गुकथं छु जुया छिपिं बाये माःगु ?”

“गुगु ध्व थीथीकथंया सिमातय्सं त्वःपुया तःगु निगः पर्वत च्वकाया दथुं तःसकं छ्वाःगु नदी (खुसी) छं खना च्वंगु खः, उगु नदी जिमि यःम्ह भातं जि ल्यूल्यू वया च्वंगु दु धका सम्भे जुया वर्षायामय् बाः वया च्वंबले नदी पार जुया वना ।”

“जिं थुगु हे तीरय् (सिथय्) अंकोलक स्वाँ, अतिमुत्तक स्वाँ, सत्तालिय स्वाँ, ओथिक स्वाँ नं ध्वया च्वनागु खः । जिमि भात मालाधारी जुइ, अले जि वया मालिनी जुया वयाम्ह जुइ धका बिचाः याना च्वनागु खः ।”

“अले हानं जिं कुरुवक स्वाँ, उद्दालक स्वाँ, पातलि स्वाँ व सिन्धुवारिक स्वाँ ध्वया च्वनागु खः । जिमि भात मालाधारी जुइ, अले जि वया मालिनी जुया वयाम्ह जुइ धका बिचाः याना च्वनागु खः ।”

“जिं बांलाक ह्वया च्वंगु सालमांया स्वाँत ध्वया स्वाँमात दय्का च्वनागु खः । जिमि भात मालाधारी जुइ, अले जि वया मालिनी जुया वयाम्ह जुइ धका बिचाः याना च्वनागु खः ।”

“जिं बांलाक ह्वया च्वंगु सालमांया स्वाँत ध्वया दू मुंका, थुपिं स्वाँत लासा दय्का जिपिं निम्हं थौं चच्छि च्वने धका ।”

“जिं प्रमादवश श्वेतचन्दन व लालचन्दन धयागु श्रीखण्ड ल्वहँतय् च्वला च्वनागु खः । जिमि भातं अङ्गलेप याइ, अले जि अङ्गलिप्त जुया च्वने धका ।”

“अबले लाक्क हे (आकाभाकां) बेगं बाः वल अले जिगु शाल, सलल व कर्णिका स्वाँत चुइकः यंकल । उगु इलय् नदी भये बिल अले जि उखेपारी नदी छिना वने मफुत ।”

“अबले जिपिं निम्हसिनं छम्हं मेम्हसित स्वया निम्ह निखे किनाराय् दना च्वं च्वना । छको ख्वया, छको न्हिला जिमिसं उगु चा तःसकं थाक्क फ्वचायेका ।”

“सुथे निभाः लुया वयेवं नदी लः पाः जुया वनेवं, जिपिं निम्हसिनं छम्हं मेम्हसित घयपुना आलिङ्गन याना छको ख्वयेगु, छको न्हिलेगु याना च्वना ।”

“हे शिकारी ! जिपिं बायागु उगु चा थनिं स्वन्हुपा न्हेसः दँ दये धुंकल । हे भूमिपाल ! थन छचा च्वनागु जीवनकाःछि च्वनागुथे च्वं । यःम्ह विना थन सु च्वने फइ ?”

“हे मित्र ! न्हापाया परम्पराकथं व थाकलिपिं बुरापिनिपाखे न्यना सिइका तयागु दःसा, ग्या चिकु पहः पिमकासे छंगु आयु गुलि दत कं ।”

“हे शिकारी ! जिमिगु आयु द्वःच्छिदं दु । अले थुलिया दुने छुं मभिंगु त्वय् नं छुं मदु । दुःख म्हे जक दु, सुख हे आपाः दु । जिपिं सिना वंसां प्रेमीपिं जुया च्वने ।”

थुगु खं न्यना जुजुं बिचाः यात - “थुपिं पशुयोनी उत्पन्न जुया नं छचा बाया च्वने माःगु वियोगं न्हेसः दैतक ख्वया चाःहिला च्वं च्वन । जि जुलसा स्वसः योजन दुम्ह जुजु जुया नं राज्ययागु महान् सम्पत्ति त्वःता जंगलय् भत्के जुया च्वनाम्ह जुल ।” व दित अले अनं लिहाँ वना वाराणसी थ्यंकः वन । अमात्यपिंसं जुजुयाके हिमालयय् च्वना च्वंबले छुं आश्चर्ययागु खं खना धका न्यंबले वं इमित सकतां खंबव जुक्व खं कन अले अनं लिपा निसें दानादि यायां भोग यात ।

थुगु खं क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदञ्च सुत्वान अमानुसानं, भल्लातियो इत्तरं जीवितन्ति ।
निवत्तथ न मिगवं अचरि, अदासि दानानि अभुज्जि भोगे’ति” ॥

“हे भल्लातिय जुजु ! छं थुगु अमनुष्यपिनिगु वचन न्यना (मनुष्य) जीवन धयागु पतिहाकः धका सिइका थःगु थासय् तुं लिहाँ हूँ । शिकार याना जुइ मते । दान व्यु । भोग या ।”

अनं लिपा आज्ञा जूसे मेगु निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदञ्च सुत्वान अमानुसानं, सम्मोदथ मा कलहं अकत्थ ।
मा वो तपी अत्तकम्मापराधो, यथापि ते किम्पुरिसेकरत्तं ॥
“इदञ्च सुत्वान अमानुसानं, सम्मोदथ मा विवादं अकत्थ ।
मा वो तपी अत्तकम्मापराधो, यथापि ते किम्पुरिसेकरत्त’न्ति” ॥

“थुपिं अमनुष्यपिनिगु वचन न्यना प्रसन्न जु । ल्वापु याये मते । थःम्हं यानागु अपराध कर्मया कारणं अनुताप जुइका च्वने मते । गथे इपिं किन्नरतय्सं थःगु चच्छियागु दोषया कारणं ताप जुइका च्वंगु खः ।”

“थुपिं अमनुष्यपिनिगु वचन न्यना प्रसन्न जु । विवाद याना जुइ मते । थःम्हं यानागु अपराध कर्मया कारणं अनुताप जुइका च्वने मते । गथे इपिं किन्नरतय्सं थःगु चच्छियागु दोषया कारणं ताप जुइका च्वंगु खः ।”

मल्लिकादेवी नं तथागतयाके धर्मदेशना न्यनेधुंका आसनं दना ल्हाः ज्वजलपा बित्ति याना तथागतयागु स्तुति यायां थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“विविधं अधिमना सुणोमहं, वचनपथं तव अत्थसंहितं ।
मुज्जं गिरं नुदसेव मे दरं, समण सुखावह जीव मे चिर’न्ति” ॥

“जिं छःपिनिगु थीथी प्रकारया अर्थ संयुक्त जुया च्वंगु वचन प्रसन्न चित्त तया न्यना च्वना । छपिंसं उपदेश बिया बिज्याहूँ, गुकिं याना जिगु पीडा तापाना वनेमा । हे जिमिम्ह सुखदायक श्रमण ! छपिं चिरकालतक जीवित जुया बिज्याना च्वनेमा ।”

अनं लिपानिसें कोशल जुजु लानिलिसे मिलेचले जुया च्वं च्वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह किन्नर कोशल जुजु खः, किन्नरी मल्लिकादेवी खः । भल्लातिय जुजु जुलसा जि हे खः ।

५०५. सोमनस्स जातक

“को तं हिंसति हेडेति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं हत्या यायेत स्वःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां - “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थ्वं जिगु हत्या यायेत स्वःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् कुरु देशय् उत्तर पञ्चाल नगरय् रेणु धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् महारक्षित धयाम्ह तपस्वी न्यासः तपस्वीपिं ब्वना हिमालयय् ताःकालतक च्वं च्वन । इपिं चि व पाउँ सवाः कायेया नितिं चाःह्यूह्यू उत्तर पञ्चाल नगरय् थ्यंकः वल । अन जुजुया उद्यानय् च्वना च्वंच्वं अनुयायीपिं ब्वना भिक्षाटनया नितिं वना च्वंबले लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वन । जुजुं ऋषिपिनिगु बथान व इमिगु चर्या खना लय्ताया इमित सःता हया समाये याना तःगु तःजागु खातय् फेतुइकल । अले सासाःगु भिभिंगु भोजन न्ह्यचिका नकल । अनं लिपा वं प्रार्थना यात - “भन्ते ! थुगु वर्षावास जिगु हे उद्यानय् च्वना बिज्याहुँ ।” जुजुं इमित उद्यानय् ब्वना यंका इमित च्वनेगु थाय्बाय् दयका प्रव्रजितपितं माःगु सकतां सामान बिया प्रणाम याना लिहाँ वन । अनं निसें इपिं सकसितं लाय्कु छेंय् हे भोजन याकेगु यात ।

जुजुया सुं सन्तान मदु । वं काय्यागु कामना याना च्वन । वया काय् सन्तान मदु । वर्षा ऋतु फ्वचालेवं महारक्षितं “आः हिमालय रमणीय जुइ धुंकल जुइमाः, अन हे लिहाँ वने” धया जुजुयाके बिदा फ्वन । जुजुं इमित सम्मानपूर्वक बिदा बिया छ्वत । महारक्षित वना च्वंबले लैय् तिन्हिने (मध्यान्ह ई) जुइवं लै चिला छगू ख्वातुकक किचः दुगु सिमाक्वय् न्हूगु घाँय् बुया वया च्वंगु थासय् थः अनुयायीपिलिसें तं फेतुत । तपस्वीपिसं खँ ल्हात - “राजगृहयागु वंशया रक्षा याइम्हसिया काय् मदु, जुजुया काय् दत धाःसा वयागु परम्परा चले जूसा गुलि ज्यू !” महारक्षितं नं इमिगु खँ न्यना जुजुया काय् दइ लाकि दइ मखु धका ध्यान तया स्वत । वं दइ धका सिइका वं धाल - “छिमिसं धन्दा कायेम्वाः । थौं चा फ्वचाला सुथे जुइवं छम्ह देवपुत्र (देवलोकं) च्युत जुया जुजुया महारानीया कोखय् च्वंबइ ।” थुगु खँ न्यना कुटिल जटाधारी तपस्वी बिचाः यात - “आः जि राजपरिवारया विश्वासीम्ह जुये ।” तपस्वीपिं अनं वने त्यंबले वं ल्वय् जूगु त्वहः तया गोतुला च्वन । वयात “वने नु” धका धाःवंबले वं धाल - “म्ह मफु, सने मफु ।” महारक्षितं व गोतुला च्वंगुया कारण सिइका वयात धाल - “छं म्ह फइबले वा ।” वं ऋषिगणपिं ब्वना छसिंकथं हिमालयय् तं वन ।

उम्ह ढोंगी नं अन च्वना अनं याकनं ब्वाँय् वना लाय्कु ध्वाखाय् वना जुजुयात महारक्षितया छम्ह सेवक तपस्वी वःगु दु धका धाय्के छ्वत । जुजुं वयात काचा काचां हथाय् चाया प्रासादय् तले सःतल । व

लाया तःगु आसनय् फेतुत । जुजुं उम्ह ढोंगीम्हसित प्रणाम याना छखेलिकक फेतुना ऋषिपिनिगु कुशलक्षेमया खँ न्यनेधुंका धाल - “भन्ते ! छपिं तुरन्त याकनं लिहाँ बिज्यात । छाया बिज्यानागु ?”

“खः, महाराज ! ऋषिपिसं सुखपूर्वक फेतुना च्वंबले थुम्ह जुजुया वंश परम्परायागु रक्षा याइम्ह सुं काय् दःसा ज्यू धयागु खँ ल्हाना च्वन । थुमिगु खँ न्यना जिं “छु जुजुयात काय् दइला ?” धका बिचाः याना दिव्यचक्षुं स्वयाबले महाप्रतापीम्ह देवपुत्रं (देवलोकं) च्युत जुया सुधर्मा महारानीया कोखय् च्वं वइगु खँ सिइका कया । लाःसा मसिया गर्भ स्यंका छ्वइ धका छपित सूचं बिइत वयाम्ह खः । आः जिं सूचं बियेधुन । महाराज ! जि लिहाँ वने ।” जुजुं “भन्ते ! लिहाँ बिज्याये म्वाः” धाल । अले प्रसन्न चित्त तया ढोंगीम्ह तपस्वीयात उद्यानय् यंका थाय्बाय्या व्यवस्था याना बिल । अबलेनिसें वं लाय्कुली हे भोजन यायेगु यात । वयागु नां नं दिव्यचक्षु धयागु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं नं त्रयस्त्रिंश भवनं च्युत जुया अन हे जन्म ग्रहण यात । जन्म जूखुन्हुया दिनय् वयात सोमनस्सकुमार धका नां छुत । वयात राजकुमारयातथें हे पालन पोषण याना लहिना तल । ढोंगी तपस्वी उद्यानय् हे छखेपाखे तरकारी पिना व्यापारीपित मिया ध्यबा कमाये याना मुंका च्वन । बोधिसत्त्व न्हेदँ दुबले जुजुया राज्यया छगू भागय् अशान्त जुया विद्रोह जुल । जुजुं कुमारयात दिव्यचक्षु तपस्वीयात बेवास्ता मयासे च्वनेत धया जुजु स्वयं प्रत्यन्त देशय् शान्त यायेत वन ।

छन्हुया दिनय् राजकुमार जटिल तपस्वीयात नाप लायेत उद्यानय् वन । वं वयागु दुने व पिनेया चीवर थछ्वया गथः चिना निपा ल्हातं लः थल ज्वना तरकारी मांय् लः बिया च्वंगु खन । वं थुम्ह दुष्टम्ह तपस्वी थःगु श्रमणधर्म पालन मयासे माली (गथु) या ज्या याना च्वंगु सिइका वयात “हे गृहस्थ ! गथुया ज्या याना च्वनाला ?” धया लज्जित यात अले वयात प्रणाम मयासे हे तुं लिहाँ वन । दुष्टम्ह तपस्वी बिचाः यात - “थ्व आः हे थपाय्च्वतं विरोधी जुल धाःसा लिपा थ्वं छु जक मयाइ, सुनां छु स्यू ? थ्वयात आः हे स्याका छ्वयेगु बेश जुइ ।” जुजु लिहाँ वःगु इलय् वं त्वहँयागु आसन तछ्वाना छखेलिकक वांछ्वल । लःया घःत नचुक तछ्चात । पर्णशालाया घाँय् उखे थुखे छ्चाल ब्याल जुइक वांछ्ववया म्हय् चिकं बुया, पर्णशालाय् दुहाँ वना छ्चौं ख्वाः त्वःपुया तःसकं दुःख पीडां सास्ति जुया च्वंमथें च्वंक जुया गोतुला च्वं च्वन । जुजु लिहाँ वया, नगर प्रदक्षिणा यायेधुंका लाय्कु छेंय् हे मवंसे तप्यंक थःम्ह दिव्यचक्षुधारी स्वामीया दर्शन यायेत पर्णकुटीया लुखाय् थ्यंकः वन । वं अन अजागु ल्वाकः बाकः याना तःगु खन ‘थ्व छु खः’ धका मती लुइका दुने वंबले व गोतुला च्वंगु खना वयागु तुति उसि उसि याना न्हापांगु गाथा धाल -

“को तं हिंसति हेतेति, किं दुम्मनो सोचसि अप्पतीतो ।
कस्सज्ज मातापितरो रुदन्तु, व्वज्ज सेतु निहतो पथब्बा’ति” ॥

“सुनां छपित कष्ट बिल ? सुनां ब्वःबिल ? छु कारणय् ख्वाः खिउँका चिन्ता कया च्वनागु ? थौं सुया मांबौपिं ख्वये माःपिं जुइ ? थौं सु स्याका बैय् गोतुले माःम्ह जुइ ?”

जुजुयागु खँ न्यना कुटिल जटिल निपुगु गाथा धाल -

“तुद्धोस्मि देव तव दस्सनेन, चिरस्सं पस्सामि तं भूमिपाल ।
अहिंसको रेणुमनुप्पविस्स, पुत्तेन ते हेठयितोस्मि देवा’ति” ॥

“हे देव ! जि छपिनिगु दर्शन दया लय्ताया । हे भूमिपाल ! ताःकाल लिपा छपिनिगु दर्शन याये खन । हे महाराज, रेणु ! जि हिंसा याइ मखुम्ह निर्दोषम्हसित छपिनि कायं जिथाय् वया सास्ति यात ।”

थनं लिपाया गाथां हे खँ सिइ दु -

“आयन्तु दोवारिका खग्गबन्धा, कासाविया यन्तु अन्तेपुरन्तं ।
हन्त्वान तं सोमनस्सं कुमारं, छेत्त्वा न सीसं वरमाहरन्तु ॥

“पेसिता राजिनो दूता, कुमारं एतदब्रुवं ।
इस्सेन वितिण्णोसि, वधं पत्तोसि खत्तिय ॥

“स राजपुत्तो परिदेवयन्तो, दसङ्गुलिं अज्जलिं पग्गहेत्वा ।
अहम्मि इच्छामि जनिन्द दडुं, जीवं मं नेत्वा पटिदस्सयेथ ॥

“तस्स तं वचनं सुत्वा, रज्जो पुत्तं अदस्सयुं ।
पुत्तो च पितरं दिस्वा, दूरतोवज्झभासथ ॥

“आगच्छुं दोवारिका खग्गबन्धा, कासाविया हन्तु ममं जनिन्द ।
अक्खाहि मे पुच्छितो एतमत्थं, अपराधो को निध ममज्ज अत्थी’ति” ॥

“खड्गधारी द्वारपालत वये माल । अले खुं स्याइपिं चोर घातकत अन्तःपुरय् वना सोमनस्सकुमारयात स्याना, वयागु छचौं ध्यना हये माल ।”

“जुजुं छ्वया हःपिं दूततय्सं कुमारयात थये धाल - ‘हे राजकुमार ! जुजुं छंत त्याग याये धुंकल, छंत स्याना छ्वये त्यल ।”

“उम्ह राजकुमार ख्वया हाला विलाप याना भिपतिं जोडे यायां प्रार्थना यात - ‘जिं जुजुया दर्शन याये मास्ति वः । जित म्वाःम्वाकं यंका दर्शन याकि ।”

“वयागु खँ न्यना इमिसं राजकुमारयात जुजुयाथाय् यंकल । राजकुमारं थःम्ह बौयात तापाकं निसें खनेवं हे धाल - खड्गधारी द्वारपालत वये माल । अले हे राजन् ! चोर घातकं जित स्याके ब्यु । अथेनं जिं न्यनेवं छपिसं कना बिज्याये माल, थौं जिं थन छु अपराध यानागु दु ?”

जुजुं “भवाग्र तःसकं क्वय् दु, छंगु दोष व सिबे तःधं जू” धया वयागु अपराध ककं थुगु गाथा धाल -

“सायञ्च पातो उदकं सजाति, अग्गि सदा पारिचरतप्पमत्तो ।
तं तादिसं संयतं ब्रह्मचारिं, कस्मा तुवं ब्रूसि गहप्पती’ति” ॥

“थ्वं चान्हं न्हिनं लखय् मोल्हुया (जलारोहण याना) च्वंगु दु । अले न्हिथं अप्रमादी जुया मि पूजा याना च्वंगु दु । उजाम्ह संयमिम्ह ब्रह्मचारीयात छं छाया् गृहस्थ धका धयागु ?”

अनंलि राजकुमारं “देव ! जिं गृहस्थयात हे गृहस्थ धयागु खः, थुकी जिगु छु अपराध दु” धया थुगु गाथा धाल -

“ताला च मूला च फला च देव, परिग्गहा विविधा सन्तिमस्स ।
ते रक्खति गोपयतप्पमत्तो, तस्मा अहं ब्रूमि गहप्पती’ति” ॥

“हे देव ! थ्वयाथाय् ताइबःसिमात दु, मूल हात दु अले फलत नं दु । थुकथं थ्व थीथी प्रकारयागु परिग्रह दुम्ह (मुंकीम्ह) खः । थ्वं इमित अप्रमादी जुया सुचुका तल, रक्षा याना तल । उकिं हे ब्राह्मण गृहस्थ जूम्ह खः ।”

जिं ध्वयात 'गृहस्थ' धया यदि छपिनि विश्वास मदुसा प्यंगू धवाखाय् च्वपिं माली (गथु) पिंत सःता न्यना बिज्याहु । जुजुं न्यना स्वत । इमिसं धाल - "खः, जिमिसं ध्वयागु ल्हातं हः व फलमूल न्यानागु खः ।" वं विक्रीया सामानत नं काय्के छ्वया जुजुया न्ह्योने तया बिल । मनूत (जनता) वयागु पर्णशालाय् हे दुहाँ वना तरकारी मिया मुंका तःगु, कमाये याना तःगु ध्यबा द्वं जुजुयात क्यन । जुजुं बोधिसत्त्वयागु निर्दोषता सिइका थुगु गाथा धाल -

"सच्चं खो एतं वदसि कुमार, परिग्गहा विविधा सन्तिमस्स ।
ते रक्खति गोपयतप्पमत्तो, स ब्राह्मणो गृहपति तेन होती'ति" ॥

"हे कुमार ! छं सत्यगु खँ कन । ध्वयाके थीथी कथंया परिग्रहत दु । अले ध्व अलसी मचासे सुचुका तल, रक्षा याना तल । उकिं हे ब्राह्मण गृहस्थ जूम्ह जुल ।"

अले बोधिसत्त्वं - "थुजाम्ह मूर्खम्ह जुजुयाथाय् च्वने सिबे बरु हिमालय्य वना प्रव्रजित जूवनेगु हे बेश जू । मनूतय्यगु न्ह्योने हे ध्वयागु दोष प्रकट याना, आज्ञा कया, थौं हे पिहाँ वना प्रव्रजित जूवने माल" धका बिचाः याना वं मनूतय्यत नमस्कार यायां निवेदन यात -

"सुणन्तु मय्हं परिसा समागता, सनेगमा जानपदा च सब्बे ।
बालायं बालस्स वचो निसम्म, अहेतुना घातयते मं जनिन्दो'ति" ॥

"निगम व जनपदं भाया थन समागम (भेला) जुया दीपिं सकल जनतां जिगु खँ न्यना दिसँ - थुम्ह मूर्खम्ह जुजुं मूर्खमहसियागु खँ न्यना अकारणय् हे जिगु हत्या याके त्यन ।"

अनंलि बौया तुती प्रणाम याना प्रव्रज्याया नितिं अनुमति फ्वफ्वं धाल -

"दब्बस्मि मूले विसटे विरूब्बहे, दुब्बिकयो वेळु पसाखजातो ।
वन्दामि पादानि तव जनिन्द, अनुजान मं पब्बजिस्सामि देवा'ति" ॥

"जिं क्वातुसे च्वंगु, विशालकथं फैले जुया च्वंगु, म्हुयां म्हुइ थाकुगु पँमाय् छकचा (तृष्णाया क्वातुगु हा) जुया जन्म कयाम्ह खः । हे जनेन्द्र ! जिं छंगु पाद चरणय् प्रणाम याना । हे देव ! जित प्रव्रजित जुइत अनुमति ब्यु ।"

थनं लिपाया गाथात जुजु व काय्महसियागु न्ह्यसः लिसः खः -

"भुज्जस्सु भोगे विपुले कुमार, सब्बञ्च ते इस्सरियं ददामि ।
अज्जेव त्वं कुरुनं होहि राजा, मा पब्बजी पब्बज्जा हि दुक्खा ॥

"किन्नूध देव तवमत्थि भोगा, पुब्बेवहं देवलोके रमिस्सं ।
रूपेहि सद्देहि अथो रसेहि, गन्धेहि फस्सेहि मनोरमेहि ॥

"भुत्ता च मे भोगा तिदिवस्मिं देव, परिवारितो अच्छरानं गणेन ।
तुवञ्च बालं परनेय्यं विदित्वा, न तादिसे राजकुले वसेय्यं ॥

"सचाहं बालो परनेय्यो अस्मि, एकापराधं खम पुत्त मय्हं ।
पुनपि चे एदिसकं भवेय्य, यथामतिं सोमनस्स करोही'ति" ॥

"हे कुमार ! छं विपुलगु भोग सम्पत्तित भोग या । जिं छंत सकतां ऐश्वर्य बिया च्वना । थौं हे छ कुरुवासीपिनि जुजु जु । प्रव्रजित जुइ मते । प्रव्रजित जुइगु धयागु दुःखदायी खः ।"

“हे देव ! थन छपिंके छु हे भोग सम्पत्ति दु धका ? जि न्हापा हे देवलोकय् दिव्य रूप, शब्द, गन्ध, रस व स्पर्शयागु आनन्द कया वयेधुन ।”

“हे देव ! जिं देवलोकय् (आपालं) दिव्य सम्पत्ति भोग यायेधुन । जि अप्सरातयगु पुचलं घेरे याका वयेधुन । आः छंत मूर्ख व मेमेपिपाखें (कांम्हसितथे) सुया गुखे मं दत उखे यंके ज्यूम्ह धका म्हसिइकेधुन । उकिं जि आः अजागु राजकुलय् च्वने मखुत ।”

“हे पुत्र ! यदि जि मेपिनिगु अन्धानुकरण यानाम्ह खःसा छं जिगु थुगु अपराध छगूयात क्षमा या । यदि हानं जिगुपाखें अजागु गल्ली जुल धाःसा, हे सोमनस्स ! छंगु मनय् गथे वल, अथे हे या ।”

बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश व्युब्युं च्यापु. गाथात धाल -

“अनिसम्म कतं कम्मं, अनवत्थाय चिन्तितं ।
भेसज्जस्सेव वेभङ्गो, विपाको होति पापको ॥

“निसम्म च कतं कम्मं, सम्मावत्थाय चिन्तितं ।
भेसज्जस्सेव सम्पत्ति, विपाको होति भद्रको ॥

“अलसो गिही कामभोगी न साधु, असञ्जतो पब्बजितो न साधु ।
राजा न साधु अनिसम्मकारी, यो पण्डितो कोधनो तं न साधु ॥

“निसम्म खत्तियो कयिरा, नानिसम्म दिसम्पति ।
निसम्मकारिनो राज, यसो कित्ति च वड्ढति ॥

“निसम्म दण्डं पणयेय्य इस्सरो, वेगा कतं तप्पति भूमिपाल ।
सम्मापणीधी च नरस्स अत्था, अनानुत्पप्पा ते भवन्ति पच्छा ॥

“अनानुत्पप्पानि हि ये करोन्ति, विभज्ज कम्मायतनानि लोके ।
विञ्जुप्पसत्थानि सुखुद्रयानि, भवन्ति बुद्धानुमतानि तानि ॥

“आगच्छुं दोवारिका खग्गबन्धा, कासाविया हन्तु ममं जनिन्द ।
मातुञ्च अङ्कस्मिमहं निसिन्नो, आकड्ढितो सहसा तेहि देव ॥

“कटुकज्झि सम्बाधं सुकिच्छं पत्तो, मधुरम्पि यं जीवितं लद्ध राज ।
किच्छेनहं अज्ज वधा पमुत्तो, पब्बज्जमेवाभिमनोहमस्मीति ॥”

“बिचाः मयासे याइगु ज्या व अस्थिरगु चिन्तन धयागु अनुचित वासलंथें हे दुष्परिणामकारी बिइ यः ।”

“बिचाः याना याइगु ज्या व स्थिर चिन्तन धयागु उचितगु वासलंथें बांलागु फइ बिइ ।”

“अलसिम्ह व कामभोगीम्ह गृहस्थ भिं मजू । असंयमीम्ह प्रव्रजित नं भिं मजू । बिचाः मयासे ज्या याना जुइम्ह जुजु नं भिं मजू । अले गुम्ह पण्डित क्रोधी खः, व नं भिं मजू ।”

“क्षत्रिय जुजुं बिचाः याना ज्या यायेमाः । बिचाः मयाःसे दिशम्पति जुजुं ज्या याये मज्यू । बिचाः याना ज्या याइम्ह जुजुया यश व कीर्ति वृद्धि जुइ ।”

“जुजु धयाम्हसिनं बिचाः याना जक सुयातं दण्ड बिइगु यायेमाः । हे भूमिपाल ! गुम्हसिनं हथासं ज्या याइ वं लिपा पश्चाताप चाय्का च्वनी । बांलाक बिचाः पुरे याना ज्या याइम्हसित फाइदा दइ । इमित लिपा अनुताप जुइ मखु ।”

“गुम्हसिनं शोच विचार पुरे याना ज्याखें याइ उम्हसिया नितिं अनुताप चाये माली मखु । थजागु ज्यायात विज्ञपिसं प्रशंसा याना तःगु दु । सुख वृद्धि जुइकीगु थजागु ज्यायात बुद्धपिसं नं अनुमोदन याना बिज्याना तःगु दु ।”

“हे राजन् ! खड्ग ज्वना च्वपिं द्वारपालत वये माल, काषायवस्त्रधारी खुं स्याइपिं चोर घातकतयसं जित स्याके माल ! हे देव ! इमिसं जित मांया मूलय् च्वं च्वनाम्हसित जबर्जस्तिं साला हल ।”

“हे राजन् ! जि मृत्युभय प्राप्त जुइ धुंकूम्ह खः । जित मधुरगु प्रिय जीवन प्राप्त जूम्ह जुल । जि थौं अतिकं थाकुक स्याकेगुलिं बचे जूम्ह जुल । आः जिं प्रव्रजित जुये मास्ति वः ।”

थुकथं महासत्त्वं (बोधिसत्त्वं) धर्मोपदेश बिइवं जुजुं लानियात सःतके छ्वया थुगु गाथा धाल -

“पुत्तो तवायं तरुणो सुधम्मे, अनुकम्पको सोमनस्सो कुमारो ।
तं याचमानो न लभामि स्वज्ज, अरहसि नं याचितवे तुवम्पी’ति” ॥

“हे सुधर्मे ! जिम्ह थुम्ह सोमनस्य पुत्र कुमार खः, ल्याय्म्हम्ह खः, करुणा दुम्ह खः । जिं थौं ध्वलिसे प्रार्थना याना नं थ्वयात खें न्यके मफुत । छं गु नितिं नं छं थ्वयाके प्रार्थना यायेगु उचित जू ।”

वं प्रव्रज्यायागु प्रेरणा व्युव्युं थुगु गाथा धाल -

“रमस्सु भिक्खाचरियाय पुत्त, निसम्म धम्मेसु परिब्बजस्सु ।
सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं, अनिन्दितो ब्रह्ममुपेति ठान’न्ति” ॥

“हे पुत्र ! छ भिक्षाटन यायां न्ह्याइपुका धर्मय् बांलाक बिचाः याना प्रव्रजित जु । मनूत सकलें प्राणीपिनिप्रति दण्ड त्यागी जुया अनिन्दित जुया ब्रह्मपद प्राप्त याना काइ ।”

अनलि जुजुं गाथा धाल -

“अच्छेररूपं वत यादिसज्ज, दुक्खितं मं दुक्खापयसे सुधम्मे ।
याचस्सु पुत्तं इति वुच्चमाना, भिय्योव उस्साहयसे कुमार’न्ति” ॥

“हे सुधर्मे ! जि दुःखीयात छं भन् दुःखी याना छं थ्व आश्चर्यजनक खें ल्हात । जिं छंत काय्याके प्रव्रज्यां अलग जु धा धका धाय्के बियां छं जुलसा कुमारयात भन् दकले उत्साहित याना च्वन ।”

लानिं हानं गाथाद्वारा धाल -

“ये विष्पमुत्ता अनवज्जभोगिनो, परिनिब्बुता लोकमिमं चरन्ति ।
तमरियमग्गं पटिपज्जमानं, न उस्सहे वारयितुं कुमार’न्ति” ॥

“गुपिं विप्रमुक्तापिं खः, गुपिं निर्दोषगु भोजन याइपिं, गुपिं निर्वाण प्राप्तपिं अथवा जीवन मुक्तापिं जुया थुगु लोकय् विचरण याना जुइपिं खः, इमिगु आर्यमार्गय् पलाः छिना वनेत स्वःम्ह थुम्ह कुमारयात रोके यायेगु साहस जिंके मदु ।”

वयागु खें न्यना जुजुं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“अद्वा हवे सेवितब्बा सपञ्जा, बहुसुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
येसायं सुत्वान सुभासितानि, अप्पोस्सुक्का वीतसोका सुधम्मा’ति” ॥

“हे सुधर्मे ! निश्चय नं उषिं प्रज्ञावान्पिं, बहुश्रुतपिं आपालं खँय् बिचाः याना जुइपिनिगु संगत याना जुइमाः । गुपिनिगु सुभासितगु वचन न्यना थुम्ह कुमार निर्धक्क जुया शोकरहितम्ह जुल ।”

बोधिसत्त्वं मांबौपित प्रणाम याना ‘यदि जिगु छुं अपराध दःसा क्षमा या’ धाल । हानं जनतायात ल्हाः ज्वजलपा हिमालयपाखे स्वया वन । मनूत लिहाँ वनेवं मनुष्यरूपधारी देवतापिं वल अले वयात न्हेवः पर्वत श्रृङ्गलां पारी हिमालयय् यंका बिल । अन वं विश्वकर्मापाखें दयकूगु पर्णशालाय् ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण यात । अन भिंखुदें दुपिं लाय्कुया परिचारिकापिनिगु रूप धारण याना देवमण्डलीपिसं वयागु सेवाय् लगे जुया च्वन । उम्ह दुष्टम्ह तपस्वीयात जनतां दाया स्थाना बिल । बोधिसत्त्व ध्यान प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं थ्वं पूर्वजन्मय् नं जिगु हत्या यायेत स्वःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ढोंगीम्ह (तपस्वी) देवदत्त खः, मां महामाया खः, महारक्षित सारिपुत्र खः, अले सोमनस्स कुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

५०६. चम्पेय्य जातक

“का नु विज्जुरिवाभासि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपोसथ-कर्मया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां “उपासकपिं ! छिमिसं उपोसथ-व्रत च्वना बांलाकल, पुलांपिं पण्डितपिसं नाग सम्पत्ति त्वःता नं उपोसथ-व्रत च्वंगु दु” आज्ञा जुया बिज्यायेवं इमिसं प्रार्थना याःगुलिं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् अंग (राष्ट्र) य् अंग जुजुं राज्य याना च्वंबले मगध (राष्ट्र) य् मगध जुजुं राज्य याना च्वं च्वन । अंग व मगध राष्ट्रया दथुइ चम्पा धयागु नदी छगू दुगु जुया च्वन । गुबलें मगध जुजुं अंग राज्य त्याकीसा गुबलें अंग जुजुं मगध राज्य त्याकी ।

छन्हुया दिनय् मगध जुजुया अंग जुजुलिसे युद्ध जुल । अले उगु युद्धय् बूबले वं थःम्ह सल गया बिस्सू वना च्वंगु इलय् अंग जुजुया योद्धातय्सं लिना हःगु सिइका चम्पा नदी बाः वया च्वंगु खना बिचाः यात - “शत्रुया ल्हातं सिना वनेगु सिबे बरु नदी क्वबाना सिना वनेगु हे बेश जू ।” वं सल गया तुं नदी तिगन्हुल । उगु इलय् चम्पेय्य नागराज लखय् दुने रत्नमण्डप दय्का तःधंगु परिषदया दथुइ यक्व त्वना न्त्याइपुका च्वंगु जुया च्वन । सल गया तुं जुजु लखय् दुबे जूबले नागराजया न्ह्योने लाःवन । नागराजां समाये याना तःम्ह जुजुयात खंबले वं स्नेहपूर्वक आसनं दना “राजन् ! ग्याना बिज्याये म्वाः” धया वयात थःगु आसनय् फेतुइकल । अले लखय् दुबे जुइ माःगु कारण न्यन । जुजुं यथार्थ खँ कना न्यंकल । अनलि नागराजं वयात आश्वासन बिल - “महाराज ! ग्याये म्वाः । जिं छपित निगुलिं राष्ट्रया स्वामी दय्का बिये ।” अले छवाःतक उगु तःधंगु ऐश्वर्यया अनुभव याना न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् मगधराजयात ब्वना नागभवनं पिहाँ वल । नागराजया प्रतापं मगध जुजुं अंग जुजुयात ज्वना स्याना बिल अले निगुलिं राष्ट्रय् राज्य याना च्वन । उगु इलनिसे (मगध) जुजु व नागराजया मैत्री (सम्बन्ध) क्वातुल । जुजुं दैय् दैसं चम्पा नदीया सिथय् रत्नमण्डप दय्के बिया यक्व खर्च याना नागराजयात बलि (पूजा) याना च्वन । व आपालं अनुयायीपिं ब्वना नागभवनं पिहाँ वया बलि स्वीकार याः वइबले जनतां नागराजया ऐश्वर्य स्वइगु जुया च्वन ।

उगु बखतय् बोधिसत्त्वं गरीबगु कुलय् जन्म कया, राज्य परिषदया लिसें तुं घाटय् वना नागराजया ऐश्वर्य स्वया ल्वःवंका उकियागु कामना यात । वं दान बिया शील रक्षा याना चम्पेय्य नागराज सिना न्हेन्हु दुखुन्हु (थःगु मनुष्य जन्म) सिना व च्वनिगु प्रासादय् शय्यास्थानय् उत्पन्न जूवन । वयागु म्हत्याः स्वाँया माथे फुले जूगु जुया च्वन । थःगु म्हत्याः खना वयात पश्चाताप जुल अले सिना वनेगु इच्छा यात - “जिं याना तयागु कुशलकर्मया प्रतापं खुगू कामलोकय्, भकारी (कोथी) थना तःगु वार्थे, ऐश्वर्य तया तःगु दुगु जुल । जिं थुगु कीया योनी जन्म काये लात, जि म्वाना च्वना छु फाइदा ?” सुमना धयाम्ह नाग-कन्यां वयात खंबले वं बिचाः यात - “छम्ह महाप्रतापी शक्रं जन्म काः वःगु जुइमाः ।” वं मेमेपिं नाग-कन्यापित मिखा भाय् यात । सकले थीथी प्रकारयागु बाजं ज्वना वया न्ह्योने च्वंवल । वया नितिं व नागभवन शक्रभवन जुल । सिइगु विचार तना वन । वं सर्प शरीर त्याग यात अले सकतां अलंकारं छाय्पिया शय्याय् च्वं च्वन । अबलेनिसें व तःधंम्ह ऐश्वर्यशाली जुल । अन नागलोकय् राज्य याना च्वच्चं वयात पश्चाताप जुल - “जि थुगु कीया योनी च्वं च्वना छु फाइदा ? उपोसथ-व्रत च्वना थनं मुक्त जुया मनुष्यलोकय् वना (आर्य) सत्ययागु ज्ञान प्राप्त याना दुःखया अन्त याये ।” अबलेनिसें वं व हे प्रासादय् च्वना उपोसथ-व्रत च्वनेगु यात । अलंकृतपिं नागकन्यापिं वयाथाय् वइगु जुया च्वन । अप्वः याना वयागु शील स्यनिगु जुया च्वन । अनलि व प्रासादं पिहाँ वया उद्यानय् वना च्वंवन । इपिं अन नं वल । उपोसथ-व्रत स्यनिगु जुया च्वन । वं बिचाः यात - “थुगु नागभवनं पिहाँ वना मनुष्यलोकय् वना उपोसथ-व्रत च्वंवने माल । उखुन्हुया दिनं निसें वं उपोसथ-व्रतया दिखुन्हु नागभवनं पिहाँ वना छगू प्रत्यन्त गाँया लिक्क महामार्गय् छगू भुलां द्वया प्वाल्य् च्वना उपोसथ-व्रत च्वं च्वन - “यदि सुं गुम्हसिनं जिगु छचंगु, नसा, क्वेँ अथवा हि आदि माल धाःसा इमिसं यंकि । यदि सुं गुम्हसिनं जित चटक क्यनेत (क्रीडा-सर्प) सर्प याये यंके मास्ति वःसा वं क्रीडा-सर्प याये यंकि ।” थुकथं वं शरीर दान बिया थःगु फनयात बिचाः याना च्वं च्वन । महामार्ग वये वनिपिं लँजुवातय्सं वयात खंबले गन्ध आदिं वयात पूजा यायेगु यात । प्रत्यन्त गाँयापिं मनूतय्सं थ्व छम्ह महाप्रतापीम्ह नागराज खः धका भाःपिया अन भुलां द्वय् छगू मण्डप दय्का प्यखेरं फि आदि तया गन्धादिं पूजा यायेगु यात । अबलेनिसें मनूतय्सं उम्ह बोधिसत्त्वया प्रति श्रद्धावान् जुया वयात पूजा यायां पुत्रादि फवनेगु यात । बोधिसत्त्व नं उपोसथ-व्रत च्वना च्वच्चं औसी व पुन्हीया दिनय् अन च्वना (मेमेबले) छसिंकथं नागभवन वनेगु यात । वं थुकथं उपोसथ-व्रत च्वं च्वं थःगु समय बिते याना च्वन । छन्हुया दिनय् सुमना महारानी धाल - “देव ! छपिं मनुष्यलोकय् वना उपोसथ-व्रत च्वं बिज्याइ । मनुष्यलोक

धयागु आशङ्का व भय दुगु थाय् खः । यदि छपितं छुं गथे खतरा जुल धाःसा जिमिसं गथे याना सिङ्केगु ? कना बिज्याहुँ ।” बोधिसत्त्वं वयात मंगल पुष्करणी (पुखू) सिथय् यंका कन – “भद्रे ! यदि सुनां जित घाःपा याना कष्ट बिल धाःसा थुगु पुखूया लः बुलुइ । यदि गुरुडं ज्वन धाःसा लः सुना वनी, यदि सर्प ज्वनिपिसं ज्वन धाःसा पुखूया लः ह्याउंया वइ ।” थुकथं वं वयात स्वथी लक्षण (चिं) कन अले औसीया उपोसथ-व्रत ग्रहण याना नागभवनं पिहाँ वया अन वना भुलां द्वंया प्वाःया म्हुतुइ वना च्वंवन । वयागु शरीर-शोभां प्वाः बांलाना वल, वयागु म्ह वहया माथें तुयुगु खः, छुचोँ जक ह्याउंगु कम्बलथें च्वंगु खः । खः, थुगु जातकया म्हधिक हलया छुचोँ अपायधिक । भूरिदत्त जातक (जा. नं. ५४३) स घः अपायधिकम्ह, सङ्पाल जातक (जा. नं. ५२४) स छगू द्रोणी नाउचा अपायधिकम्ह ख ।

अबले वाराणसी च्वंम्ह छम्ह विद्यार्थी तक्षशिला वना लोकप्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् वना मन्त्र सय्के सिङ्के याना लिहाँ वया च्वंबले व हे लैपु वया च्वन । वं बोधिसत्त्वयात खना बिचाः यात – “थुम्ह सर्पयात ज्वना यंका गां, निगम व राजधानी आदि थासय् चटक क्यना धन कमाये याये ।” थुलि मती तया दिव्य वासः ज्वना, दिव्य मन्त्र जप याना वयाथाय् वन । दिव्य मन्त्र न्हायपनय् लायेसाथ वयागु न्हायपं मिच्यागु सिंगो दुछुवया ब्युथें जुल । वयागु छुचोँ मानो कतिं ब्युथें स्यात । वयागु फनया दुनें छुचोँ पिकया थ्व सु धका स्वल । वं छम्ह सर्प ज्वनीम्ह धका सिङ्का बिचाः यात – जिगु विष ग्यानपुसे च्वं । यदि जिं तँ पिकया फुंकार याना बिल धाःसा थ्वयागु शरीर मंया धूथें छुचालब्याल जुया वनी । थथे जुइवं जिगु शील खण्डित जुया वनी । उकिं जिं थ्वया पाखे स्वये मखु ।” वं मिखा तिसित अले थःगु छुचोँ फनय् दुने स्वचाका च्वं च्वन । सर्प ज्वनिम्ह ब्राह्मणं वासः नल अले मन्त्र जप याना बोधिसत्त्वया म्हय् ई फात । वासः व मन्त्रया प्रभावं गन गन ई फात अन अन फ्वातः फ्वात कै वल । अले वं वयात न्हिप्यनं ज्वना, घिस्रे याना, ताहाक याना थसः पाय्कल अले च्वलेचिया तुतिथें जाःगु दण्डी दाया बःमलाकल । अले हानं वयागु छुचनय् न्याक्क क्वातुक्क ज्वना क्वत्यल । बोधिसत्त्वं आँ याना म्हुतु चाय्कल । अले वयागु म्हुतुइ ई फात । अले वासः व मन्त्रयागु जप याना वयागु वा थ्वल । वयागु म्हुतुइ हिं जाल । बोधिसत्त्वं थपाय्च्वतं कष्ट सह याना च्वने मातलें नं शील स्यनी धयागु भयं मिखा चाय्का वया पाखे मस्वः । वं नं नागराजयात बःमलाकेगु तातुना वयागु न्हिप्यनं निसें कया म्हय् च्वंगु क्वेत नचुसे च्वंकेया नितिं गूध तया छुचूंमरि क्यलेथें त्यतु त्यला न्हाया म्ह छम्हं कापः लःथ्यायेथें याना लःथ्याना, खिपः हिनेथें हिना, न्हिप्यं ज्वना वसः छुववायेथें बस्वात । बोधिसत्त्वया म्ह छम्हं हिभ्याः जुल । वयात तच्चतं स्यात । नागराज तःसकं बःमलागु सिङ्का वयात गुंखियागु लहरां दय्का तःगु पिचाय् (ढकी) तल । अले सिमापारी गामय् यंकल । मनूतय् न्ह्योने चटक क्यन । गुबले वंचुम्ह, गुबले हाकुम्ह छु छु जुये माल जुया क्यन, चाक बां लुइका, प्यकुं बां लुइका, चिधि, तःधि आदि ब्राह्मणं धा धाःथे^{३०} याना प्याखें हुला क्यन । वं सच्छिगू फन, द्वःच्छिगू फन नं दय्का क्यन । जनतां लय्ताया यक्व धन बिल । छन्हुया दिनय् हे द्वःच्छि काषापण व द्वःच्छि मू वंगु मेमेगु मालसामानत दत । ब्राह्मणं ला न्हापां द्वःच्छि दां दयेवं वयात त्वःता छुवये धका मती तःगु खः, धन दयेवं वं सीमा पारी गामय् ला थुलि ध्यबा दत धाःसा राजा, महाराज, महामात्यपिनिथाय् यंकुसा भन् दकले यक्व दां दइ । थुलि मती लुइका व गाडा व रथ जोते याकल । गाडाय् सामान भरे याना थः स्वयं रथय् च्वना तःसकं भव्यरूपं वना गां निगम आदि थासय् चटक क्यक्यं वाराणसीपाखे स्वया वन । वं बिचाः यात वाराणसीयाम्ह उग्रसेन जुजुयात चटक क्यना थ्वयात त्वःता छुवये । ब्राह्मणं व्याचात स्याना स्याना नागराजयात नके हल । “थ्व निश्चय नं जिगु नितिं स्याना हःगु खः” धका बिचाः याना वं मनः । अनलि वयात कस्ति व सिया तःगु कःनि नकेत न्ह्योने तये हल । बोधिसत्त्वं “यदि जिं थुगु नसा

३०. पूर्ण विवरणया नितिं भूरिदत्त जातक जा. नं. ५४३ स्वये बहः जू ।

नल धाःसा थुगु पिचाय् दुने हे सिइमाली” धका बिचाः याता उगु नसा नं मनः । ब्राह्मणं लच्छिं वाराणसी ध्यंकः वन । वं अन ध्वाखासि गामय् चटक क्यना यक्व यक्व दां कमाये यात । जुजुं नं वयात सःतके छुवया धाल - “जिमित नं चटक क्यना ब्यु ।”

“ज्यू देव ! कन्हे पुन्हीया दिनय् छपिंत चटक क्यना बिये ।” जुजुं घोषणा याके बिल - “कन्हे नागराज लायकु चुकय् प्याखँ क्यनी । जनता मुना स्वः वा ।” कन्हेखुन्हु वं लायकु चुकय् समाये याका ब्राह्मणयात सःतल । वं रत्नया पिचाय् तया बोधिसत्त्वयात यंका विचित्रगु लासाय् पिचा तया फेतुत । ब्राह्मणं बोधिसत्त्वयात पिचां पिकया प्याखँ हुइकल । जनता लयताया थत थःम्हं पने मफया द्रलंदः वसः आक्सय् वांछुवत । बोधिसत्त्वया म्ह्य् न्हेगू रत्न वर्षा जुल । वयात ज्वंगु नं लच्छि दत । थुलि समय तक व निराहार जुया च्वन ।

(उखे) सुमनां बिचाः यात - “जिमि स्वामी मखंगु यक्व दत, व मवःगु नं लच्छि दये धुंकल, छु कारण खः ?” वं वना पुखू स्ववन । उकिया रंग हिये ह्याउँसे च्वना च्वंगु खन । वं मती तल - “सर्प ज्वनिम्हं ज्वना यन जुइमा, व नागभवनं पिहाँ वया भुलां द्र्यं वल अले बोधिसत्त्वयात ज्वंगु थाय् सास्ति याःगु थाय् खना खल, हाल, छाती दाया दाया खल । अनं सीमापारी गामय् वना, न्यना खबर सिइकल । अले वाराणसी वना परिषद्या दथुइ वना आकाशय् च्वना ख्वख्वं दना च्वन । बोधिसत्त्वं प्याखँ हुला, क्यना च्वंबले आक्सय् वयात खन । व मछाला पिचाय् दुहाँ वना सुम्क च्वंवन । जुजुं वयात पिचाय् दुहाँ वंगु खना छु कारण जुइ धका बिचाः यात । उखे थुखे स्वस्वं आकाशय् दना च्वंम्ह वयात खना जुजुं न्हापांगु गाथा धाल-

“का नु विज्जुरिवाभासि, ओसधी विय तारका ।
देवता नुसि गन्धब्बी, न तं मज्जापी मानुसि”न्ति” ॥

“हावालासार्थे अथवा धुवतारार्थे जाज्वल्यमान्म्ह छ सु खः ? हे गन्धर्वी ! छु छ देवी खः ला ? छ जुलसा मनूर्थे मच्चं ।”

क्वय्या गाथात न्ह्यसः लिसःकथं खः -

“नम्हि देवी न गन्धब्बी, न महाराज मानुसी ।
नागकज्जास्मि भदन्ते, अत्थेनम्हि इधागता ॥

“विम्भन्तचित्ता कुपितिन्द्रियासि, नेत्तेहि ते वारिगणा सवन्ति ।
किं ते नइं किं पन पत्थयाना, इधागता नारि तदिद्ध ब्रूहि ॥

“यमुगतेजो उरगोति चाहु, नागोति नं आहु जना जनिन्द ।
तमग्गही पुरिसो जीविकत्थो, तं बन्धना मुच्च पती ममेसो ॥

“कथं न्वयं बलविरियूपपन्नो, हत्थत्तमागच्छि वनिब्बकस्स ।
अक्खाहि मे नागकज्जे तमत्थं, कथं विजानेमु गहीतनागं ॥

“नगरम्पि नागो भस्मं करेय्य, तथा हि सो बलविरियूपपन्नो ।
धम्मज्ज नागो अपचायमानो, तस्मा परक्कम्म तपो करोती”ति” ॥

“जि देवी मखु, जि गन्धर्वी नं मखु । हे महाराज ! जि मनू नं मखु । हे भदन्त ! जि नागकन्या खः । जि ज्याखँ दया थन वयाम्ह खः ।”

“छ चिल्लाये दंगु चित्त दुम्ह जुया च्वन । छंगु इन्द्रिय त्यान्हु चाःथे च्वं । छंगु मिखां ख्वविधाः बाः वया च्वन । छंगु छु नाश जुल ? छुकियागु प्रार्थना याना, हे नारी ! छ थन वयाच्वना ? व खँ छं कं ।”

“गुम्ह उग्र तेज दुम्हसित उरग धका धाइगु खः, गुम्हसित, हे जनेन्द्र ! मनूतयूसं नाग धाइगु खः, वयात मनुखं जीविका हनेया निरितिं ज्वना यंकल । व जिमि भात खः, वयात बन्धनं मुक्त याका विज्याहुँ ।”

“थुम्ह बल व वीर्य दुम्ह नाग थुम्ह गरीबया ल्हातय् गथे जुया लाःवन ? हे नागकन्या ! जित थ्व खँ कं । जिं नागराजयात ज्वन धका गथे याना सिइकेगु ?”

“वयाके थुलि बल व वीर्य दुकि वं इच्छा जक याःसा दक्वं नगरयात भष्म याना बिये फु । अथेनं उम्ह नागं धर्मया प्रति गौरव तथा च्वन । उकिं पराक्रम उपोसथ शील पालन याना च्वन ।”

जुजुं न्यन – “थ्वयात थ्वं गन ज्वंगु ? वं वयात ककं धाल –

“चातुद्वसिं पञ्चदसिञ्च राज, चतुष्पथे सम्मति नागराजा ।
तमग्गही पुरिसो जीविकत्थो, तं बन्धना मुञ्च पती ममेसो’ति” ॥

“चतुर्दशी व पुन्हीयागु उपोसथ धारण याना थुम्ह नागराजं प्यका लैया लिक्क भुलां द्रंचाय् च्वना च्वनिम्ह खः । वयात जीवन हनेया निरितिं थुम्हं मनुखं ज्वन । थ्व जिमि भात खः । थ्वयात बन्धनं मुक्त याना ब्यु ।”

थुलि धया हानं याचना यायां निपु गाथात धाल –

“सोळसिथिसहस्सानि, आमुत्तमणिकुण्डला ।
वारिगेहसया नारी, तापि तं सरणं गता ॥

“धम्मेन मोचेहि असाहसेन, गामेन निक्खेन गवं सतेन ।
ओस्सट्टकायो उरगो चरातु, पुञ्जत्थिको मुञ्चतु बन्धनस्मा’ति” ॥

“मोति व मणिकुण्डल दुपिं भिंखुद्वः मिसात, गुपिं लःयागु छेय् वास याइपिं खः, इपिं नं उम्ह नागराजया शरण वंपि खः ।”

“जबर्जस्ति मयासे धार्मिकपूर्वकं गां बिया अथवा असर्फी (निष्क) बिया अले सच्छिम्ह द्रहंत बिया वयात मुक्त याना ब्यु । स्वतन्त्र शरीर दुम्ह जुया सर्प चाःहिले दुम्ह याना ब्यु । पुण्यार्थी बन्धनं मुक्त थजु ।”

अनंलि जुजुं स्वपु गाथात धाल –

“धम्मेन मोचेमि असाहसेन, गामेन निक्खेन गवं सतेन ।
ओस्सट्टकायो उरगो चरातु, पुञ्जत्थिको मुञ्चतु बन्धनस्मा ॥

“दम्मि निक्खसतं लुद्व, थूलञ्च मणिकुण्डलं ।
चतुस्सदञ्च पल्लङ्गं, उमापुप्फसरिन्निभं ॥

“द्वे च सादिसियो भरिया, उसभञ्च गवं सतं ।
ओस्सट्टकायो उरगो चरातु, पुञ्जत्थिको मुञ्चतु बन्धनस्मा’ति” ॥

“जिं जबर्जस्ति मयासे गां बिया, असर्फी बिया अले सच्छि द्रहंत बिया धार्मिकपूर्वकं मुक्त याना बिया । स्वतन्त्रगु शरीर दुम्ह जुया सर्प चाःहिला जुइ ब्यु । पुण्यार्थी बन्धनं मुक्त थजु ।”

“हे शिकारी ! जिं छंत सच्छिगू असर्फी बिया च्वना, त्याकंगु मणिकुण्डल व उम्मा स्वांयागु श्री दुगु प्यकुंलागु पलंग नं बिया च्वना ।”

“ज्वज्वःलागु रूप दुपिं निम्ह कलापिं, द्वहंत व सच्छिग्ह द्वहंत नं बिया च्वना । स्वतन्त्रगु शरीर दुम्ह जुया सर्प चाःहिला जुइ ब्यु । पुण्यार्थी बन्धनं मुक्त थजु ।”

ब्याधां वयात लिसः बिल -

“विनापि दाना तव वचनं जनिन्द, मुञ्चेमु नं उरगं बन्धनस्मा ।
ओस्सट्टकायो उरगो चरातु, पुञ्जत्थिको मुञ्चतु बन्धनस्मा’ति” ॥

“छुं छां मकासे हे, हे जनेन्द्र ! छपिनिगु वचन न्यना जिं उम्ह सर्पयात बन्धनं मुक्त याना बिया । स्वतन्त्रगु शरीर दुम्ह जुया सर्प चाःहिला जुइ ब्यु । पुण्यार्थी बन्धनं मुक्त थजु ।”

थुलि धया वं बोधिसत्त्वयात पिचां पिकाल । नागराज पिहाँ वया स्वां दुथाय् दुहाँ वन । अले नागया शरीर त्वःता सुं छम्ह ब्राह्मण कुमारयागु रूपय् समाये याना, पृथ्वी तज्याना पिहाँ वःम्हथे जुया पिने वल । सुमना नं आकाशं कुहाँ वया वया लिक्क दन । नागराजं ल्हाः ज्वजलपा जुजुयात नमस्कार यायां दना च्वन ।

थुगु खं क्यनेया नितिं शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“मुत्तो चम्पेय्यको नागो, राजानं एतदब्रवि ।
नमो ते कासिराजत्थु, नमो ते कासिवट्टन ।
अञ्जलिं ते पग्गण्हामि, पस्सेय्यं मे निवेसनं ॥

“अद्दा हि दुब्बिस्ससमेतमाहु, यं मानुसो विस्ससे अमानुसम्मि ।
सचे च मं याचसि एतमत्थं, दक्खेमु ते नाग निवेसनानी’ति” ॥

“चम्पेय्यक नागं मुक्त जुइधुंका जुजुयात थथे धाल - ‘हे काशीराज ! हे काशीवर्धन ! छपितं नमस्कार दु । जिं छपितं ल्हाः ज्वजलपा बिनित् याना । जिगु छें छपितं क्यने मास्तिवल ।”

“निश्चय नं यदि मनुष्यं अमनुष्ययात विश्वास यात धाःसा थुकीयात दुर्विश्वास धाइ । अथेसा नं यदि छं जित याचना यानागु खःसा, हे नाग ! छंगु छें जिमिसं स्ववये ।”

जुजुयात विश्वास यायेत शपथ ग्रहण यायां महासत्त्वं (बोधिसत्त्वं) निपु गाथात धाल -

“सचेपि वातो गिरिमावहेय्य, चन्दो च सुरियो च छमा पतेय्युं ।
सब्बा च नज्जो पटिसोतं वजेय्युं, न त्वेवहं राज मुसा भणेय्यं ॥

“नभं फलेय्य उदधीपि सुस्से, संवट्टये भूतधरा वसुन्धरा ।
सिलुच्चयो मेरु समूलमुप्पते, न त्वेवहं राज मुसा भणेय्य’न्ति” ॥

“यदि फसं पर्वतयात ब्वय्के यंकुसां, यदि चन्द्र व सूर्य पृथ्वीस कुतुं वःसां, यदि दक्क नदीतयगु स्रोत अखतं बाः वःसां नं, हे राजन् ! जिं मखुगु खें मल्हाना ।”

“आकाश तज्याना वंसां, समुद्र सुना वंसां, ध्व पृथ्वी कय्कुना वंसां अथवा मेरु पर्वत हानापं गोतूसां नं, हे राजन् ! जिं मखुगु खें मल्हाना ।”

महासत्त्वं थथे धाःसां नं व अविश्वासी जुया हे च्वन -

“अद्वा हि दुब्बिस्ससमेतमाहु, यं मानुसो विस्ससे अमानुसम्मि ।
सचे च मं याचसि एतमन्थं, दक्खेमु ते नाग निवेसनानी’ति” ॥

“निश्चय नं यदि मनुष्यं अमनुष्ययात विश्वास यात धाःसा थुकीयात दुर्विश्वास धाइ । अथेसा नं यदि छं जित याचना यानागु खःसा, हे नाग ! छंगु छें जिमिसं स्ववये ।”

हानं व हे गाथा धया “छं जिगु उपकारया ज्ञान दयेमाः, विश्वास याये पाय्छि जू वा मजू ध्व जिं स्वये मानी” धयागु खं क्यनेत थुगु गाथात धाल -

“तुम्हे खोत्थ घोरविसा उळारा, महातेजा खिप्पकोपी च होथ ।
मंकारणा बन्धनस्मा पमुत्तो, अरहसि नो जानितुये कतानी’ति” ॥

“छ विपुल घोर विष दुम्ह खः, महातेजस्वी व याकनं तं चाइम्ह खः । छ जिगु कारणं बन्धनं मुक्त जूम्ह खः । जिमिसं यानागु उपकारयात सिइका तये बहः जू ।”

वयाके विश्वास दय्केया नितिं बोधिसत्त्वं हानं धाल -

“सो पच्चतं निरये घोररूपे, मा कायिकं सातमलत्थ किञ्चि ।
पेळाय बद्धो मरणं उपेतु, यो तादिसं कम्मकतं न जाने’ति” ॥

“गुम्हसिनं अजागु उपकारयात म्हमसीक्, उम्ह भयंकरगु घोर नरकय दुःखसिया च्वनेमा । वयात छं गुगु कथं शारीरिक सुख लाभ मजुइमा । अले व पिचाय् दुने बन्द जुया सिना वनेमा ।”

जुजुं वयात विश्वास याना स्तुति यात -

“सच्चप्पटिञ्जा तव मेस होतु, अक्कोधनो होहि अनुपनाही ।
सब्बञ्च ते नागकुलं सुपण्णा, अग्गिव गिम्हेसु विवज्जयन्तू’ति” ॥

“छंगु ध्व प्रतिज्ञा सत्य जुइमा, छ क्रोध मदुम्ह व द्वेष मदुम्ह जुइमा । छंगु नागकुल दक्कयात गरुडं तापाकं निसे अथे हे त्वःता बिइमा, गथे मनूतयसं ताल्लाया इलय् मियात त्वःतीर्थे ।”

बोधिसत्त्वं नं जुजुयागु स्तुति यायां थुगु गाथा धाल -

“अनुकम्पसी नागकुलं जनिन्द, माता यथा सुष्पियं एकपुत्तं ।
अहञ्च ते नागकुलेन सद्धिं, काहामि वेय्यावटिकं उळार’न्ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! मांसं गथे थः याकचाम्ह अतिकं यःम्ह कायया प्रति अनुकम्पा तइगु खः, अथे हे नागकुलप्रति छपिनिगु अनुकम्पा दुगु जुल । नागकुललिसे जिं छपिनिगु यक्व सेवा याये ।”

ध्व खं न्यना जुजुं नागभवन वनेगु इच्छां सेना तयार यायेत धाल -

“योजेन्तु वे राजरथे सुचित्ते, कम्बोजके अस्सतरे सुदन्ते ।
नागे च योजेन्तु सुवण्णकम्पने, दक्खेमु नागस्स निवेसनानी’ति” ॥

“विचित्रगु जुजुयागु रथय् कम्बोजयापिं बांलाक तालिम दुपिं सलत जोते या अले लुंथे जाःम्ह किसियात जोते या । जिपिं वना नागयागु भवन स्वःवने त्यना ।”

ध्व अभिसम्बुद्ध गाथा खः -

“भेरी मुदिङ्गा पणवा च सङ्गा, अवज्जयिंसु उग्गसेनस्स रज्जो ।
पायासि राजा बहु सोभमानो, पुरक्खतो नारिगणस्स मज्जे’ति” ॥

“उग्रसेन जुजुया भेरी, मृदङ्ग (खिं), ढोलक व शंख थाल, पुल । मिसातयूसं घेरा बिया तःम्ह जुजु अति बांलाक वन ।”

जुजु नगरं पिहाँ वःगु इलय् हे बोधिसत्त्वं थःगु प्रतापं नागभवनय् सर्वरत्नमय पःखा, लुखाद्दाः, द्युका नागभवन वनेगु लैपुइ समये यात । थः अनुयायीपिसहित उगु लैपुं वना च्वच्चं जुजुं उगु रमणीय प्रदेश व प्रासाद खन ।

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया विज्यात -

“सुवण्णचितकं भूमिं, अदक्खि कासिवट्ठनो ।
सोवण्णमयपासादे, वेळुरियफलकत्थते ॥

“स राजा पाविसि ब्यम्हं, चम्पेय्यस्स निवेसनं ।
आदिच्चवण्णसन्निभं, कंसविज्जुपभस्सरं ॥

“नानारुक्खेहि सञ्छन्नं, नानागन्धसमीरितं ।
सो पावेक्खि कासिराजा, चम्पेय्यस्स निवेसनं ॥

“पविट्ठसिं कासिरज्जे, चम्पेय्यस्स निवेसनं ।
दिब्बा तूरिया पवज्जिसु, नागकज्जा च नच्चिसुं ॥

“तं नागकज्जा चरितं गणेन, अन्वारुही कासिराजा पसन्नो ।
निसीदि सोवण्णमयम्हि पीटे, सापस्सये चन्दनसारलित्ते’ति” ॥

“काशीवर्धन जुजुं लुं भुना तःगु भूमि खन । विल्लोरयागु बँ दुगु लुंयागु प्रासाद खन ।”

“उम्ह जुजु सूर्ययागु वर्ण व पल्पसायागु जःथे जाज्वल्यमानगु चम्पेय्य नागराजयागु नागभवनय् दुहाँ वन ।”

“उम्ह काशी जुजुं थीथी प्रकारयागु सिमां चाहुउगु तथा थीथी प्रकारयागु सुगन्ध दुगु चम्पेय्ययागु नागभवन स्वल ।”

“काशिराज चम्पेय्ययागु नागभवनय् दुहाँ वंबले दिव्य बाजागाजात थाना हल, अले नागकन्यात प्याखँ हल ।”

“नागकन्यातयूसं चाहुइका तःगु नागभवनय् प्रसन्न चित्तम्ह काशी जुजु चन्दनं लिप्त जुया लिधनेगु दुगु लुंयागु आसनय् थहाँ वना विराजमान जुल ।”

जुजु अन फेतुइसाथं वया नितिं भिंखुद्धः मिसातयूत व बाकी परिषदयात सासाःगु भिभिंगु भोजन न्ह्यच्याके हल । परिषदसहित वं अन छवाःतक दिव्यपान परिभोग याना, दिव्य कामभोगय् रमण याना, सुखासनय् फेतुं फेतुं महासत्त्वयागु गुणगान याना न्यन - “नागराज ! छं थपाय्सनागु सम्पत्ति त्वःता मनुष्य-लोकय् छगू भुलां द्रंया प्वाल्य् छाया् उपोसथ-व्रत च्वनागु ?” वं वयात लिसः बिल ।

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया विज्यात -

“सो तत्थ भुत्वा च अथो रमित्वा, चम्पेय्यकं कासिराजा अवोच ।
विमानसेट्टानि इमानि तुय्हं, आदिच्चवण्णानि पभस्सरानि ।
नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“ता कम्बुकायूरधरा सुवत्था, वट्टङ्गुली तम्बतलूपपन्ना ।
पग्गह पायेन्ति अनोमवण्णा, नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके ।
किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“नज्जो च तेमा पुधुलोममच्छा, आटासकुन्ताभिरुदा सुत्तित्था ।
नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“कोञ्चा मयूरा दिविया च हंसा, वग्गुस्सरा कोकिला सम्पतन्ति ।
नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“अम्बा च साला तिलका च जम्बुयो, उद्दालका पाटलियो च फुल्ला ।
नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“इमा च ते पोक्खरज्जो समन्ततो, दिब्बा च गन्धा सततं पवायन्ति ।
नेतादिसं अत्थि मनुस्सलोके, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“न पुत्तहेतु न धनस्स हेतु, न आयुनो चापि जनिन्द हेतु ।
मनुस्सयोनि अभिपत्थयानो, तस्मा परक्कम्म तपो करोमी’ति” ॥

“अन भोजन याना अले अभिरमण यायेधुंका उम्ह काशी जुजुं नागराजयाके न्यन - थुजागु छंगु
आदित्य वर्णगु प्रभाश्वरगु श्रेष्ठ भवनर्थे जाःगु भवनत मनुष्यलोकय् द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना
याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“लुंयागु तिसां तिया तःपिं, बांलाक वसतं द्वायपिया तःपिं, र्गववलागु पतिंचा व ह्याउंसे ह्याउंसे
च्वंगु ल्हाः तुति दुपिं अनुपमगु वर्ण दुपिं, नागकन्यापिसं ल्हातं कया कया अय्लाः त्वंका च्वन ।
मनुष्यलोकय् थुजागु द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“थन ततःधंगु पपू दुपिं न्यात दुगु खुसीत दु, आदर्श धयापिं भंगःतयसं गुंजे जुया च्वंगु घाटत दु ।
मनुष्यलोकय् थुजागु द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“थन क्रौंच भंगःत, म्हयखात, दिव्य हँयूत व मधुरगु स्वर दुपिं कोकिलत मुं वइगु जुया च्वन ।
थुजागु दृष्यत मनुष्यलोकय् द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“थन अँमा, शालमा, तिलकमा, जामुनमा, उद्दालक व बांलाक स्वॉ ह्वया च्वंगु पातलि मात दु ।
थुजागु मात मनुष्यलोकय् द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“थुपिं पुखुतयगु प्यख्यसनं दिव्य सुगन्धत निरन्तर बास वया च्वंगु दु । थुजागु सुगन्धत
मनुष्यलोकय् द हे मद्दु । हे नाग ! छं छु कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

“हे जनेन्द्र ! काय्या नितिं नं मखु, धनया नितिं नं मखु, आयुया नितिं नं मखु; जिं जुलसा
मनुष्य-योनी प्राप्त यायेगु प्रार्थना याना पराक्रमपूर्वक कामना याना उपोसथ-व्रत च्वनागु खः ?”

थुगु खँ न्यना जुजुं धाल -

“त्वं लोहितक्खो विहतन्तरंसो, अलङ्कतो कम्पितकेसमस्सु ।
सुरोसितो लोहितचन्दनेन, गन्धब्बराजाव दिसा पभाससि ॥

“देविद्धिपत्तोसि महानुभावो, सब्बेहि कामेहि समङ्गिभूतो ।
पुच्छामि तं नागराजेतमत्थं, सेय्यो इतो केन मनुस्सलोको’ति” ॥

“हे नागराज ! छ ह्याउसे च्वंगु मिखा दुम्ह खः । छंगु ब्वहःत चकं, छ छायापिया तःम्ह खः । छ ग्वाय् व दाहि खाना तःगु दु । छ श्रीखण्डं बुला तःगु दु । छं गन्धर्व जुजुर्थे प्यगुलिं दिशाय् जाज्वल्यमान जुया च्वंगु दु ।”

“हे नागराज ! छ देव ऋद्धि प्राप्त जूम्ह खः । महानुभाव सम्पन्नम्ह खः । छ सकतां कामभोगं सम्पन्नम्ह खः । जिं छंके न्यना च्वना, थुगु लोकया सिबे मनुष्यलोक गुकथं अप्वः श्रेष्ठ जुल ?”

वयात नागराजां लिसः बिल -

“जनिन्द नाञ्जत्र मनुस्सलोका, सुद्धीव संविज्जति संयमो वा ।
अहञ्च लद्धान मनुस्सयोनिं, काहामि जातिमरणस्स अन्त’न्ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! मनुष्यलोकयात छखे तया मेथाय् गनं नं शुद्धि व संयम जुइत अवसर (संभव) मद्दु । जिं मनुष्य-योनी लाभ याना कया जाति व मरणया अन्त याये ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं धाल -

“अद्धा हवे सेवितब्बा सपञ्जा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
नारियो च दिस्वान तुवञ्च नाग, काहामि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“पक्कां नं बहुश्रुत दुपिं, आपालं विषययागु चिन्तन व मनन याइपिं प्रज्ञावान्पिनिगु संगत यायेमाः । जिं छं नाग कन्यातय्त व छंत स्वया आपालं आपाः पुण्य यायेगु जुल ।”

अनंलि नागराजां धाल -

“अद्धा हवे सेवितब्बा सपञ्जा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
नारियो च दिस्वान ममञ्च राज, करोहि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“पक्का नं बहुश्रुत दुपिं, आपालं विषययागु चिन्तन व मनन याइपिं, प्रज्ञावान्पिनिगु संगत यायेमाः । हे राजन् ! छपिसं नाग कन्यातय्त व जित स्वया आपालं आपाः पुण्य याना बिज्याहूँ ।”

थथे धायेवं उग्रसेनं वनेगु इच्छां “नागराज ! जिपिं थन ताःकालतक च्वनेधुन, आः वने त्यना” धाल । “अथेसा, महाराज ! गुलि माल उलि धन थनं कया यंका बिज्याहूँ” धाधां धन विइगु इच्छां जुजुयात धाल -

“इदञ्च मे जातरूपं पहतं, रासी सुवण्णस्स च तालमत्ता ।
इतो हरित्वाण सुवण्णघरानि, करस्सु रूपियपाकारं करोन्तु ॥

“मुत्ता च वाहसहस्सानि पञ्च, वेळुरियमिस्सानि इतो हरित्वा ।
अन्तेपुरे भूमियं सन्थरन्तु, निक्कहमा हेहिति नीरजा च ॥

“एतादिसं आवस राजसेट्ट, विमानसेट्टं बहु सोभमानं ।
वाराणसिं नगरं इद्धं फीतं, रज्जञ्च कारेहि अनोमपञ्जा’ति” ॥

“लुं यक्व दु । ताइबःसिमा अपाय् दं द्वचिना तयागु लुं दु । थुपिं यंका लुंयागु छेँ व वहयागु पःखा दय्का बिज्याहूँ ।”

“विल्लौर ल्वाकः ज्याःगु, मोति न्याद्धः गाडा भारि थनं यंका थःगु अन्तःपुरया बैय् लाया ब्यु, गुकिं याना अन भ्यातनाः व लः मथायेमा ।”

“हे अनुपमगु प्रज्ञा दुम्ह जुजु ! हे राजश्रेष्ठ ! वाराणसी नगरयात थुजागु श्रेष्ठगु, शोभायमानगु, विमान दुगु, समृद्धगु व उन्नतगु दय्का बिज्याहूँ ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना पुलापिं पण्डितपिसं नाग सम्पत्ति बेवास्ता याना उपोसथ-व्रत च्वंगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । उम्ह सर्प ज्वंम्ह (ब्राह्मण) देवदत्त खः । सुमना राहुलमाता खः । उग्रसेन सारिपुत्र खः । चम्पेय्य नागराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५०७. महापलोभन जातक

“ब्रह्मलोका चवित्वान-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विशुद्ध प्राणीपिं नं मलिन जुइगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् हे वये धुंकूगु जुल । थन शास्तां “भिक्षुपिं ! मिसापिसं शुद्धपिं प्राणीपित नं मलिन याना बिइयः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी चूलपलोभन जातक (जा.नं. २६३) स कना तःगुकथं थनया बाखँ कने माःगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं ब्रह्मलोकं च्युत जुया काशी जुजुया काय् जुया जन्म जुल । वयात स्त्रीयागु गन्धपानं घचाः । मिसातय्गु ल्हाती मच्चं । वयात मिर्जया भेषय् हे दुरु त्वंके माःगु जुया च्वन । ध्यान-भावनाय् च्वनिम्ह खः । मिसापित स्वइ मखुम्ह खः । थुगु अर्थयात क्यनेया नितिं शास्तां प्यपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“ब्रह्मलोका चवित्वान, देवपुत्तो महिद्धिको ।
रज्जो पुत्तो उदपादि, सब्बकामसमिद्धिसु ॥

“कामा वा कामसञ्जा वा, ब्रह्मलोके न विज्जति ।
स्वास्सु तायेव सञ्जाय, कामेहि विजिगुच्छथ ॥

“तस्स चन्तेपुरे आसि, ज्ञानागारं सुमापितं ।
सो तत्थ पटिसल्लीनो, एको रहसि ज्ञायथ ॥

“स राजा परिदेवेसि, पुत्तसोकेन अट्टितो ।
एकपुत्तो चयं मय्हं, न च कामानि भुज्जती’ति” ॥

“छम्ह अतिकं ऋद्धिवान्मह देवपुत्र ब्रह्मलोकं च्युत जुया सकतां कामसुख ऐश्वर्यं दुगु कुलय् जुजुया काय् जुया जन्म जुल ।”

“ब्रह्मलोकय् कामभोगत अथवा कामभोगसम्बन्धी संज्ञात मदु । उगु ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुया च्वंमह जुया नितिं वयात कामभोगतय् पाखें घचागु खः ।”

“वयागु अन्तःपुरय् बांलासे च्वंक दय्का तःगु ध्यानागार छगू नं दु । वं अन एकान्तय् च्वना सुनां नं मसिइक ध्यान याना च्वनिगु जुया च्वन ।”

“पुत्रशोकं दुःखी जुया च्वंमह उमह जुजु ख्वया हात्स च्वनिगु जुया च्वन - थ्व जिमि याकः काय् खः । अथेसां थ्वं कामभोग सेवन मयाः ।”

न्यापुगु गाथा जुजुयागु शोक (परिदेव) गाथा खः -

“को नु ख्वेत्थ उपायो सो, को वा जानाति किञ्चनं ।
यो मे पुत्तं पलोभेय्य, यथा कामानि पत्थये’ति” ॥

“थुकिया उपाय छु दु ? सुनां छु स्यू ? सुनां जिमि काय्यात प्रलोभन क्यना कामभोगय् थुना बिइ फइ ?”

थनं लिपा छपु व बापु अभिसम्बुद्धयागु गाथा खः -

“अहु कुमारी तत्थेव, वण्णरूपसमाहिता ।
कुसला नच्चगीतस्स, वादिते च पदक्खिणा ॥

“सा तत्थ उपसङ्गम्म, राजानं एतदब्रवी’ति” ॥

“अन लायकुली हे छम्ह बांलाक प्याखें हुले सःमह, म्ये हालेगु व बाजं थायेगुलि दक्षता दुमह रूपवर्ण सम्पन्नमह कुमारी छम्ह दु ।”

वं जुजुयाथाय् वना जुजुयात थथे धाल -

“अहं खो नं पलोभेय्यं, सचे भत्ता भविस्सती’ति” ॥

“जिं वयात प्रलोभनय् क्यंका बिइ फु, यदि लिपा जिमि स्वामी जुइगु स्वीकृति दत धाःसा ।”

“तं तथावादिनिं राजा, कुमारिं एतदब्रवी ।
त्वञ्जेव नं पलोभेहि, तव भत्ता भविस्सती’ति” ॥

“थुकथं धाःवःमह उमह कुमारीयात जुजुं थथे धाल - हूं, छं हे वयात प्रलोभनय् क्यंका व्यु, छं भात व जुइ ।”

थुलि धया जुजुं “ध्वयात थाय् व्यु” धया वयात कुमारयागु सेवा याके छ्वत । वं नसंचा इलय् सुथ न्हापानं हे वीणा ज्वना वना कुमारया शयनगृहलिक्क दना लुसिया च्वकां वीणा थाना मधुर स्वरं म्ये हाला वयात लोभे यायेत स्वत । थुगु अर्थ प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“सा च अन्तेपुरं गन्त्वा, बहुं कामुपसंहितं ।
 हृदयङ्गमा पेमनीया, चित्रा गाथा अभासथ ॥
 “तस्सा च गायमानाय, सहं सुत्वान नारिया ।
 कामच्छन्दस्स उप्पज्जि, जनं सो परिपुच्छथ ॥
 “कस्सेसो सहो को वा सो, भण्णति उच्चावचं बहुं ।
 हृदयङ्गमं पेमनीयं, अहो कण्णसुखं मम ॥
 “एसा खो पमदा देव, खिद्धा एसा अनप्पिका ।
 सचे त्वं कामे भुज्जेय्य, भिय्यो भिय्यो छादेय्यु तं ॥
 “इद्ध आगच्छतोरेन, अविदूरम्हि गायतु ।
 अस्समस्स समीपम्हि, सन्तिके मय्ह गायतु ॥
 “तिरोकुट्टम्हि गायित्वा, ज्ञानागारम्हि पाविसि ।
 बन्धि नं अनुपुब्बेन, आरज्जमिव कुज्जरं ॥
 “तस्स कामरसं जत्वा, इस्साधम्मो अजायथ ।
 ‘अहमेव कामे भुज्जेय्यं, मा अज्जो पुरिसो अहु’ ॥
 “ततो असिं गहेत्वान, पुरिसे हन्तुं उपक्कमि ।
 अहमेवेको भुज्जिस्सं, मा अज्जो पुरिसो सिया ॥
 “ततो जानपदा सब्बे, विक्कन्दिसु समागता ।
 पुत्तो त्यायं महाराज, जनं हेटेत्यदूसकं ॥
 “तज्ज्व राजा विवाहेसि, सम्हा रट्ठा च खत्तियो ।
 यावता विजितं मय्हं, न ते वत्थब्ब तावदे ॥
 “ततो सो भरियमादाय, समुद्धं उपसङ्गमि ।
 पण्णसालं करित्वान, वनमुज्जाय पाविसि ॥
 “अथेत्थ इसि मागच्छि, समुद्धं उपरूपरि ।
 सो तस्स गेहं पावेक्खि, भत्तकाले उपट्ठिते ॥
 “तज्ज्व भरिया पलोभेसि, पस्स याव सुदारुणं ।
 चुतो सो ब्रह्मचरियम्हा, इद्धिया परिहायथ ॥
 “राजपुत्तो च उज्जातो, वनमूलफलं बहुं ।
 सायं काजेन आदाय, अस्समं उपसङ्गमि ॥
 “इसी च खत्तियं दिस्वा, समुद्धं उपसङ्गमि ।
 ‘वेहायसं गमिस्स’न्ति, सीदते सो महण्णवे ॥
 “खत्तियो च इसिं दिस्वा, सीदमानं महण्णवे ।
 तस्सेव अनुकम्पाय, इमा गाथा अभासथ ॥

“अभिज्जमाने वारिस्मि, सयं आगम्म इद्धिया ।
मिस्सीभावित्थिया गन्त्वा, संसीदसि महण्णवे ॥

“आवट्टनी महामाया, ब्रह्मचरियविकोपना ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

“अनला मुदुसम्भासा, दुप्पूरा ता नदीसमा ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

“यं एता उपसेवन्ति, छन्दसा वा धनेन वा ।
जातवेदोव सं ठानं, खिप्पं अनुदहन्ति तं ॥

“खत्तियस्स वचो सुत्वा, इसिस्स निब्बिदा अहु ।
लद्धा पोराणकं मगं, गच्छते सो विहायसं ॥

“खत्तियो च इसिं दिस्वा, गच्छमानं विहायसं ।
संवेगं अलभी धीरो, पब्बज्जं समरोचयि ॥

“ततो सो पब्बजित्वान, कामरागं विराजयि ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्राह्मलोकूपगो अहू'ति” ॥

“वं अन्तःपुरय् वना थीथी कथंया कामभोगतय्गु आपालं संकल्प विकल्पं युक्तगु हृदयंगमगु प्रेम याये बहःगु विचित्रं बांलागु म्ये हाल ।”

“म्ये हाला क्यंम्ह मिसाया सः न्यना वयागु मनय् कामच्छन्द उत्पन्न जुल । अबले वं मनुतय्के न्यन -

“ध्व सुयागु सः खः ? ध्व सु खः ? गुम्हसिनं जिगु हृदयंगमगु प्रेम याये बहःगु न्हायर्पयात सुख बिइगु आपालं तःधं चिधंगु बाणीत न्यंका च्वन ।”

“हे देव ! ध्व मिसा खः, अत्यन्त न्ह्याइपु ताय्के बहःम्ह खः । यदि छर्पिसं कामभोगत सेवन यात धाःसा छर्पित ध्वं झन् झन् हे त्वःपुया यंकी ।”

“अथे जूसा थन न्ह्योने लिक्क वया म्ये हाय्के ब्यु । आश्रमया लिक्क जिगु न्ह्योने वया म्ये हाले ब्यु ।”

“उम्ह मय्जु छेयागु पःखा लिक्क वना ध्यानागारय् थ्यंकः वन । गथे जंगलय् किसियात लिना वनिगु खः, अथे हे वं छर्पिकथं वयात लिना वन ।”

“कामरसलिसे परिचय दया वलिसे वयागु मनय् ईर्ष्याभाव दना वल - ‘जिं हे जक कामभोगत सेवन याये । सुं हे मेपिं मिजैत थमदये ब्यु ।”

“अनलि तलवार ज्वना वं मेपिं मिजैतयत् स्यायेया नितिं व्वाय् जुल - ‘जि याकचां हे जक उपभोग याये, सुं मेम्ह मिजै नं मखु ।”

“अबले सकले जनपदयापिं मनुत मुना जुजुयाथाय् लाय् लाय् बुबुं हाः वल (विरोध याःवन) - ‘हे महाराज ! छर्पिनि पुत्रं निर्दोष जनतायात कष्ट बिया च्वन ।”

“उम्ह क्षेत्रिय जुजुं वयात थःगु राज्यं पितिना छवत । अले हुकुम (नं) जुल - ‘गनतक जिगु राज्यया सिमा दु, अनतक छ च्वने मदु ।”

“अले वं थः कलायात ब्वना समुद्रया सिथय् यंका पर्णशाला दय्का फलाफलया नितिं जंगलय् दुहाँ वन ।”

“अन समुद्रया फुसं फुसं ऋषि छम्ह वल, उम्ह ऋषि भोजनया ई जुइवं वयागु छें दुहाँ क्वय् थ्यंकः वल ।”

“वयात वया कलाम्हं प्रलोभन क्यन । वयागु उगु ग्यानपूसे च्वंगु कर्मयात (छको) स्वःसा ! ब्रह्मचर्यं च्युत जूगु कारणं उम्ह ऋषिया ऋद्धिबल तना वन ।”

“राजपुत्र वनं खःम्हुलि आपालं फलमूलत तया सन्ध्याया इलय् आश्रमय् थ्यंकः वल ।”

“क्षत्रिय कुमारयात खना ऋषि समुद्रपाखे स्वया बिस्युं वन । आकाशय् ब्वया वनेगु मती तःगु जूसां नं व समुद्रय् कुतुं वन ।”

“गबले क्षत्रिय कुमारं ऋषियात समुद्रय् दुबे जुजुं वना च्वंगु खन, अले वया प्रति अनुकम्पा ततं थुपिं गाथात धाल -

“लखय् मप्याक ऋद्धिबलं आकाशं वया (जिमि) मिसालिसे रमण याःगु कारणं आः छ समुद्रय् दुबे जुया वना च्वन ।”

“थुपिं (मिसात) जादूगरनीत खः । आपालं मायावीत खः । ब्रह्मचर्ययात स्यंका बिइपिं खः । दुबे याना बिइपिं खः । थथे धका सिइका इमित तापाकं निसें परित्याग यायेमाः ।”

“थुपिं मिसात (गुबलें) सन्तुष्ट मजूपिं खः । नाइक छाइक खें ल्हाइपिं खः । नदी लः जाय्के थाकुर्थे जाःपिं खः । अले दुबे याना बिइपिं खः । थथे धका सीका इमित तापाकं निसें परित्याग यायेमाः ।”

“उत्तेजना (छन्द) द्वारा अथवा धनद्वारा वशिभूत याना थुमिसं न्ह्यार्थे जापिनिगु सेवन याःसां मिं नःथे याना इमिगु (मिर्जपिनिगु) आकार प्रकारयात तुरन्त हे खरानि याना छ्वयेफु ।”

“क्षत्रिय कुमारयागु खें न्यना ऋषियात वैराग्य जुल । वं थःगु न्हापायागु लैयात लुइका, व आकाशं ब्वया वन ।”

“उम्ह क्षत्रिय कुमारं आकाशं ब्वया वःम्ह ऋषियात खना उम्ह धीरपुरुषया मनय् संवेग उत्पन्न जुल । अले वं प्रव्रजित जुइगु आकांक्षा तल ।”

“अनंलि वं प्रव्रजित जुया कामरागयात तापाका छवत । कामरागयात तापाका छ्वया व ब्रह्मलोकय् थ्यंकः वंम्ह जुल ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! थुकथं मिसातय्गु कारणं विशुद्ध प्राणीपिं नं मलिन जुया वं” आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयात अर्हत्त्व प्राप्त जुल । उगु इलय् मिसाया गन्धं तापाक बिस्सुं वंम्ह कुमार जुलसा जि हे खः ।

५०८. पञ्चपण्डित जातक

पञ्चपण्डित जातकया खँ महाउम्मग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

५०९. हत्थिपाल जातक

“चिरस्सं वत पस्साम...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् नैष्कम्ययागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, तथागतं न्हापा नं निष्कमण याःगु हे दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी एसुकारी धयाम्ह जुजु छम्ह दु । वया पुरोहित मर्चानिसें वया अतिकं यःम्ह पासा जुया च्वन । इपिं निम्हं सन्तान मरुपिं जुया च्वन । छन्हुया दिनय् इमिसं सुखपूर्वक च्वना बिचाः यात - “भ्नीके आपालं ऐश्वर्य दु । अथेनं भ्नी काय्मचा वा म्हाचाय्मचा सुं मरु । थुगु खँय् छु याये माली ?” अनंलि जुजुं पुरोहितयात धाल - “यदि छंगु छेय् काय्मचा दत धाःसा जिगु राज्यया स्वामी जुइ । यदि जिगु छेय् काय्मचा जन्म जुल धाःसा छंगु छेया सम्पत्तियागु नं मालिक जुइ ।” थुगु प्रकारं इपिं निम्हसिनं थवंथवय् खँ ब्याका वचनबद्ध जुल । छन्हुया दिनय् पुरोहित थःगु जमिन्दारीया गामय् वन । लिहाँ वया च्वंबले, व (नगरया) दक्षिणद्वारं नगरय् दुहाँ वया च्वंबले, वं नगरया पिने तःम्हमच्छि काय् दुम्ह छम्ह दरिद्रम्ह मिसायात खन । वया न्हेम्ह काय्पिं दु । सकलें निरोगीपिं । छम्हसिया ल्हातय् जा थुइगु चाया थल छगः दु । छम्हसिया ल्हातय् सुखु छपा दु । छम्ह मचा न्हापा न्हापा वना च्वन । छम्ह लिपा लिपा वना च्वन । छम्हसिनं मांम्हसियागु पतिं ज्वना तल । छम्ह बुया तल । छम्हसित लुकुंछिना तल ।

वयाके पुरोहितं न्यन - “भद्रे ! थुपिं मस्तय् बौम्ह गो ?” “स्वामी ! थुपिं मस्तय् थ्व हे धका सुं छम्ह निश्चितम्ह अबु मरु । थुकथं न्हेम्हमच्छि मस्त छु याना दुगुले ?” वयात थ्व हे धायेगु छुं आधार मरुसेलि ‘छु धाये, छु धाये’ जुया उथाय् वं नगर ध्वाखा लिक्क च्वंगु तःमागु बरमा सिमापाखे क्यना धाल- “स्वामी ! थुगु निगोध वृक्षय् च्वंम्ह देवतायाके प्रार्थना याना दुगु खः । थ्वं हे जित काय्मस्त ब्यूगु खः ।” पुरोहितं व मिसायाके थुगु खँ न्यनेधुंका “अय्सा छ हूँ” धया बिदा बिल । अनंलि व स्वयं रथं कुहाँ वया उगु बरमाया क्वसं वन । सिमाकचा ज्वना संका वं धाल -

“हे देवपुत्र ! छंत जुजुया पाखे छु जक प्राप्त मजू ? जुजुं दैय् दैसं द्रुःच्छि दां खर्च याना बलि चहे याः । छं वयात काय्मचा मब्यू । उम्ह दरिद्रम्ह मिसां छंत छु उपकार याःगु दु ? छं वयात न्हेम्ह न्हेम्हमच्छि काय्मचा बिइत ? यदि जिमि जुजुयात काय्मचा मबिल धाःसा थनिं न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् जिं छंत हांनापं ल्यहें थना त्वाः त्वाः थला बिइगु जुल ।” थुकथं उम्ह वृक्ष-देवतायात ख्याना लिहाँ वन । वं

थथे हे तुं सरखुन्हु नं अले हानं वयां कन्हेखुन्हु यायां लगातार खुन्हुतक ख्याच्चः बिल । खुन्हुया दिन्यु सिमाकचा ज्वना धाल - “हे वृक्षदेवता ! आः थौं चच्छि जक दनि । यदि जिमि जुजुयात काय्मचा मबिल धाःसा कन्हे छंत खत्तम याना छ्वयेगु जुल ।” वृक्षदेवतां बिचाः याना थुगु खँय् दुग्गयेय्क थुइकल । “थुम्ह ब्राह्मणयात यदि काय्मचा प्राप्त मजुल धाःसा थ्वं जिगु विमान स्यंका विइगु जुल । थ्वयात गुकथं काय्मचा बियेगु जुइ ? वं प्यम्ह महाराजपिनिथाय् वना थ्व खँ कन । इमिसं धाल - “जिमिसं काय्मचा बिये मफु ।” नीच्याम्ह यक्ष-सेनापतिपिनिथाय्^{३१} वन । इमिसं नं वयात अथे हे धया लिसः बिल । देवराज शक्रयाथाय् वना धाल । वं नं “थ्वयात योग्यपिं काय् दइ लाकि दइ मखु” धका बिचाः याना स्वबले प्यम्ह देवपुत्रपितं खन । इपिं न्हापाया जन्मय् वाराणसी कापः थाइपिं थाज्याकमित जुया च्वन । इमिसं गुलि नं दां कमाये यात उकियात न्यागू भाग थला उकी मध्ये प्यंगू भाग नये त्वनेत खर्च यात । ल्यंगु छगू भागयात म्हतिं म्हतिं मुना दान यात । इपिं अनं सिना त्रयस्त्रिंश भवनय् उत्पन्न जूवन । अनं याम भवनय् । थुकथं च्वं क्वय् अले क्वं च्वय् याना खुगू देवलोकय् सम्पत्तिया उपभोग यायां विचरण याना जुया च्वन । उगु इलय् इपिं त्रयस्त्रिंश भवनं च्युत जुया याम भवनय् वनेगु पाः खः । शक्रं इमिथाय् वना इमित सतके छुवया धाल - “पासापिं ! छिपिं मनुष्यलोकय् वने माल । अन एसुकारी जुजुया महारानीया गर्भय् जन्म ग्रहण याः हूँ ।” इमिसं वं धाःगु खँ न्यना धाल - “ज्यू, देव ! वने । परन्तु जिमित राजकुलया प्रयोजन मदु । जिपिं पुरोहितया छेंय् जन्म ग्रहण याना कुमार अवस्थाय् हे कामभोग त्याग याना प्रव्रजित जुया वनेगु जुइ ।” शक्रं “ज्यू” धाल अले इमिके कबुल याका काल । अले अनं वया वृक्षदेवतायात थ्व खँ धाल । वं सन्तुष्ट जुया शक्रयात वन्दना यात । शक्र थःगु विमानय्सं तुं लिहाँ वन ।

कन्हेखुन्हुया दिन्यु पुरोहितं नं आपालं वःलापिं मनूत व्वना पा आदि ज्याभ ज्वंका सिमाक्वय् थ्यंकः वन । अन वना सिमाकचा ज्वना “हे देवता ! थौं जिं प्रार्थना यायां न्हेन्हु दत । आः छंगु अन्त जुइगु ई न्ह्योने थ्यंकः वल । अबले वृक्षदेवतां भव्यनक्खां उगु सिमाया कापिं थः पिहाँ वया वयात मधुर स्वरं सःता धाल - “ब्राह्मण ! छम्ह काय्मचाया खँ त्वःता छुव, जिं छंत प्यम्ह काय्मचा बिये ।” “जित काय्मचा म्वाः, जिमि जुजुयात व्यु ।” “छंत हे दइ ।” “अयसा जित निम्ह, जुजु यात निम्ह व्यु ।” “जुजुयात मखु, प्यम्हं छंत हे दइ । छंत इपिं काय्मचात द जक दइ, इपिं कुमारयागु अवस्था जुइबले प्रव्रजित जुया वनी ।” “छं काय्मचा जक व्यु । इमित प्रव्रजित मजुइकेगु जिमिगु जिम्मा जुल ।”

वृक्षदेवतां वयात वर बिया थःगु भवनय् तुं दुहाँ वन । अनं लिपां निसे देवतायागु आदर सत्कार वृद्धि जुल । जेष्ठम्ह देवपुत्र च्युत जुया पुरोहितया ब्राह्मणीया कोखय् च्वंवल । वयात नां छुइगु दिन्यु हत्थिपाल धयागु नां तल । प्रव्रजित जुया वनिगुलिं रोके यायेया नितिं वयात किसिमागतय् त लः ल्हात । व इमिथाय् लहिना तल । व न्यासि वने सःबले मेम्ह (देवपुत्र) च्युत जुया गर्भय् च्वंवल । वयात नं जन्म जुइधुंका अश्वपाल नां तल । वयात सल लहिपिंथाय् लहिइके बिल । स्वम्हम्ह (देवपुत्र) बूबले गोपाल नां तल । वयात ग्वालातय्थाय् लहिइके बिल । प्यम्हम्ह बूबले अजपाल नां तल । वयात च्वलेचा लहिपिंथाय् लहिइके बिल । इपिं तःधिक जुया वःलिसे शौभाग्यशालीपिं नं जुल ।

इपिं प्रव्रजित जुया वनिगु भयं राज्य सीमाया दुने दक्व प्रव्रजितपितं पितिना चिइका बिल । सारा काशी राष्ट्रय् छम्ह नं प्रव्रजितपितं तयके मबिल । इपिं कुमारपिं कठोर स्वभावयापिं खः । गुगु दिशाय् इपिं वन उगु दिशाय् यंका तःगु उपहार कोसेली वस्तुत लुटे याना कया च्वन । भिंखुर्दया आयु दयेवं

३१. नीच्याम्ह यक्ष-सेनापतिपिं सुसु धयागु खँ, आटानाटिय-सुत्त, दीघनिकाय पृ. ४३९ या प्यपु गाथातमध्ये न्हापांगु स्वपु गाथास इमिगु नां वया च्वंगु दु ।

हस्थिपालया शरीर बलया बिचाः याना जुजु व पुरोहित निम्हं मिले जुया बिचाः यात- “कुमार तःधिक जुइ धुंकल । वयात राज्याभिषेक बिइगु समय त्यल । गुबले याये माली ?” अले हानं बिचाः यात - “अभिषिक्त जुइवं थ्व भन् दकले उपद्रहा जुइ । अबले प्रव्रजितपिं वइ । इमित खना थुपिं नं प्रव्रजित जुया वनी । इपिं प्रव्रजित जुया वनेवं जनता दना हाः वइ । आः बिचानिं याये । लिपा जक अभिषिक्त याये माली ।”

थुलिं बिचाः याना निम्हसिनं ऋषिभेष कया भिक्षाटन यायां हस्थिपालकुमारया निवासस्थानय् थ्यंकः वन । कुमारं इमित खना प्रसन्न जुया लय्ताल । इमिथाय् वना वन्दना याना स्वपु गाथात धाल -

“चिरस्सं वत पस्साम, ब्राह्मणं देववण्णिनं ।

महाजटं खारिधरं, पङ्कदन्तं रजस्सिरं ॥

“चिरस्सं वत पस्साम, इत्तिं धम्मगुणे रतं ।

कासायवत्थवसनं, वाकचीरं पटिच्छदं ॥

“आसनं उदकं पज्जं, पटिगण्हातु नो भवं ।

अग्घे भवन्तं पुच्छाम, अग्घं कुरुतु नो भवन्ति” ॥

“ताःकाल (भिंखुदं) लिपा जित फोहरगु वा दुपिं, खरानिं बुला तःपिं, जटाधारीपिं, भार बहन याना तःपिं देवतुल्यपिं ब्राह्मणपितं दर्शन याना च्वनागु जुल ।”

“ताःकाल लिपा जिं धर्मरतपिं, काषायवस्त्र धारण याना तःपिं, वल्कल चीवरधारी ब्राह्मणपितं दर्शन याना च्वनागु जुल ।”

“छलपोलपिसं जिमिगु आसन, त्वनेगु लः व तुति सिलेगु लः ग्रहण याना बिज्याहुं । जिमिसं छलपोलपिके थुगु पूजनीय वस्तु ग्रहण यायेया नितिं प्रार्थना याना च्वना । छलपोलपिसं पूजनीय वस्तुत ग्रहण याना कया बिज्याहुं ।”

थुकथं हस्थिपालं (जुजु व पुरोहित) छम्ह छम्ह याना इमिके न्यन । अनंलि पुरोहितं धाल- “तात ! छं जिमित छु सम्भे जुया थथे न्यना च्वनागु ?”

“हिमालवासी ऋषिपिं ।”

“तात ! जिपिं ऋषिपिं मखु, थ्व जुजु एसुकारी खः, अले जि छिमि बौ पुरोहित ।”

“अथेसा, छिमिसं ऋषिभेष छाया कयागु ?”

“छंगु परीक्षा याना स्वयेत ।”

“जिगु परीक्षा याना स्वयेत हँ ।”

“यदि जिमित खना प्रव्रजित मजुल धाःसा जिमिसं राज्याभिषिक्त याये धका वयापिं खः ।”

“तात ! जित राज्य माःगु म्दु, जि प्रव्रजित जुया वने ।”

अनंलि वया बौम्हं “तात हस्थिपाल ! थ्व प्रव्रज्याया ई मजून” धया थःगु आशयकथंया वयात उपदेश व्युब्बुं प्यपुगु गाथा धाल -

“अधिच्च वेदे परियेस वित्तं, पुत्ते गेहे तात पतिट्टपेत्वा ।

गन्धे रसे पच्चनुभुय्य सब्बं, अरज्जं साधु मुनि सो पसत्थो’ति” ॥

“हे तात ! वेद अध्ययन याये धुंकूपिं, धन सम्पत्ति मुंके धुंकूपिं, कायपिन्त राज्यादिस स्थापित याना, सकतां कामभोगत भोग यायेधुंका (जक) जंगलय् प्रवेश यायेगु बांला जू अले उम्ह मुनिपिनि प्रशंसाया पात्र जुइ ।”

अनंलि हत्थिपालं धाल -

“वेदा न सच्चा न च वित्तलाभो, न पुत्तलाभेन जरं विहन्ति ।
गन्धे रसे मुच्चनमाहु सन्तो, सकम्मुना होति फलूपपत्ती’ति” ॥

“वेद सत्य मखु, धन लाभ नं सत्य मखु, न त पुत्र लाभ जुइवं हे जराया नाश जुइगु खः । सत्पुरुषपिसं गन्ध रस आदि कामभोगं मुक्त जुइमा: धका धया तल । थःम्हं याना तयागु कर्म हे फल प्राप्त जुइगु खः ।”

कुमारयागु खँ न्यना जुजुं धाल -

“अद्धा हि सच्चं वचनं तवेतं, सकम्मुना होति फलूपपत्ति ।
जिण्णा च मातापितरो तवीमे, पस्सेय्युं तं वस्ससतं अरोग’न्ति” ॥

“पक्का नं थःगु कर्मपाखें हे फल प्राप्त जुइ धका छं धागु धात्थें सत्य खः । छं मांबौपिं बुराबुरी जुइ धुंकल । इमिसं छंत सच्छिदंतक निरोग जुया च्वंगु स्वये दयेमा । छं नं सच्छिदंतक म्वाना मांबौपित सेवा याये फयेमा ।”

थुगु खँ न्यना कुमारं “देव ! छपिसं छु खँ ल्हाना बिज्यानागु” धाधां निपु गाथात धाल -

“यस्सस्स सक्खी मरणेन राज, जराय मेत्ती नरवीरसेट्ट ।
यो चापि जज्जा न मरिस्सं कदाचि, पस्सेय्युं तं वस्ससतं अरोगं ॥
“यथापि नावं पुरिसो दकम्हि, एरेति चे नं उपनेति तीरं ।
एवम्पि ब्याधी सततं जरा च, उपनेति मच्चं वसमन्तकस्सा’ति” ॥

“हे राजन् ! गुम्हसिया मृत्युलिसे मैत्री दु, हे नरवीर श्रेष्ठ ! गुम्हसिया जरालिसे मित्रभाव दु, अले गुम्हसिनं थ्व खँ स्यू कि जि गुबलें सिइ मखु, वयागु हे जक सच्छिदंतक निरोगी जुया च्वंगु स्वये दइ धका धाये फइ ।”

“गथे यदि मनुखं लखय् नाउचा चले यात धाःसा उकिं वयात घाटय् थ्यंकीगु खः, अथे हे जरा व ब्याधिं मनूयात न्ह्याबलें मृत्युया लिक्क यंका च्वनी ।”

थुकथं प्राणीपिनिगु जीवन संस्कारयात तुच्छता प्रकट याना “महाराज ! छपिं च्वना बिज्याहुं, छपिलिसे खँ ल्हाना च्वनाबले तकया भित्रय् हे जरा, ब्याधि व मरण जिगु लिक्क थ्यंकः वया च्वने धुंकल, अप्रमादी जुया च्वना बिज्याहुं” धया जुजु व (थः) बौयात प्रणाम याना थः सेवकपित ब्वना वाराणसी राज्ययात त्याग याना प्रव्रजित जुइगु उद्देश्यं पिहाँ वन । “थुगु प्रव्रज्या बांलासे च्वनी” धका मती लुइका हत्थिपालकुमारया लिसे जनता म्वः म्वः पिहाँ वल । योजनभर तकया जुलुस दत । वं उगु जनसमूहयात ब्वना गंगा नदीया सिथय् थ्यंका गंगा नदीया लः स्वस्वं योगाभ्यास याना ध्यान लाभ याना काल । अनंलि बिचाः यात - “थन आपालं जनता भेला जू वइतिनि । जिमि स्वम्ह किजापिं, मांबौपिं, जुजु व लानि, सकल अनुयायीपिसहित प्रव्रजित जू वइतिनि । वाराणसी खाली जुइतिनि । थुपिं मवःतले जि थन हे च्वं च्वने ।” वं जनतायात उपदेश ब्युब्युं अन हे च्वं च्वन ।

हानं छन्हुया दिनय् जुजु व पुरोहितं बिचाः यात - “हत्थिपालकुमार जुलसा राज्य त्वःता मनूत ब्वना प्रव्रजित जुइगु उदेश्यं गंगा नदीया सिथय् वना च्वं वने धुंकल । भीसं अश्वपालयागु परीक्षा याना वयात हे अभिषिक्त याये नु ।” इपिं ऋषिभेष कया वयागु छेक्वय् लुखाय् थ्यंकः वन । वं नं इमित खना लय्ताया “चिरस्सं वत” आदि गाथात न्यंका वं नं अथे हे व्यवहार यात । इमिसं नं वयात अथे हे लिसः बिया थापिं वयागुया कारण न्यंकल । वं न्यन - “जिमि दाइ हत्थिपालकुमार दय्क दय्कं व स्वयां न्ह्यवः जि गुकथं श्वेतछत्रया अधिकारी जुइ ?” लिसः न्यंकल - “तात ! छिमि दाई “जित राज्य माःगु मद्दु, जि प्रव्रजित जुया वने” धका धया वने धुंकल ।” अले वं न्यन - “आः इलय् गन दु ?” “गंगाया सिथय् ।” “तात ! जिमि दाईनं फागु ई जित नं मयः । मूर्ख, तुच्छ-प्रज्ञ प्राणीतय्सं जक थजागु क्लेशयात त्याग याये फइ मखु । परन्तु जिं त्याग याये ।” थुलि धया, जुजु व पुरोहित निम्हसितं उपदेश ब्युब्युं वं निपु गाथात धाल -

“पङ्को च कामा पलिपो च कामा, मनोहरा दुत्तरा मच्चुधेय्या ।
एतस्मिं पङ्के पलिपे ब्यसन्ना, हीनतरूपा न तरन्ति पारं ॥

“अयं पुरे लुद्धमकासि कम्मं, स्वायं गहीतो न हि मोक्खितो मे ।
ओरुन्धिया नं परिरिक्खिस्सामि, मायं पुन लुद्धमकासि कम्मन्ति” ॥

“कामभोग धयागु भ्यातनाः खः । कामभोग धयागु भ्यातनाः पुखू खः । मनयात हरण याना यंकीगु खः । तरे जुइ थाक् । मरणपाखे न्ह्यज्यां वना च्वंगु खः । थुगु भ्यातनालय, थुगु भ्यातनाः पुखुली फसे जूपिं हीन स्वभाव दुपिं मनूत लाल कया पार तरे जुइ फइ मखु ।”

“जिं पूर्वजन्मय् रौद्रकर्म याना वया । उकिया फल आः भोग याना च्वना । थुकिं याना मोक्ष मद्दु । आः जिं वाणी व कर्मेन्द्रियागु रक्षा याये, छायाधाःसा हानं जिपाखें अजागु रौद्रकर्म मजुइमा ।”

“छपिं च्वना बिज्याहुँ, छपिलिसे खँ लहाना च्वच्वं हे ब्याधि, जरा, मरण आदि न्ह्योने थ्यंकः वया च्वन” धया उपदेश बिया, योजनभर तकयापिं जनतायात नापं ब्वना यंका हत्थिपालकुमारयाथाय् हे थ्यंकः वन । हत्थिपालं आकाशय् फेतुना वयात धर्मोपदेश ब्युब्युं धाल - “किजा ! थन यक्व जनसमूह भेला जू वइतिनि । आः भीपिं थन हे च्वं च्वने । किजाम्हसिनं नं “ज्यू” धया स्वीकार यात ।

हानं छन्हुया दिनय् जुजु पुरोहितं अथे हे याना गोपालकुमारया छेय् थ्यंकः वन । वया पाखें नं उकथं हे लसकुस यायेधुंका इमिसं थापिं वयागुया कारण कन । वं नं अश्वपालकुमारथें हे अस्वीकार यात । वं धाल - “जिं ताःकालं निसें तना च्वंम्ह द्रहैयात माला जूम्हथें जुया प्रव्रजितपिं माला जुया च्वनाम्ह खः । द्रहैतय्गु पलाख्वाय् चिंथें हे जित नं उगु लैपु खने दया च्वन, गुगु लैपुं जिमि दाईपिं वना च्वंगु खः । आः जि नं व हे लैपुं वने त्यना ।” थुलि धया वं थुगु गाथा धाल -

“गवंव नट्टं पुरिसो यथा वने, अन्वेसती राज अपस्समानो ।
एवं नट्टो एसुकारी ममत्थो, सोहं कथं न गवेसेय्यं राजा’ति” ॥

“हे राजन् ! गथे द्रहै तंम्ह मनुखं द्रहैयात लुइके मफया जंगलय् द्रहैयात माला माला उखें थुखें जुया च्वनिगु खः, अथे हे तुं, हे एसुकारी ! जिगु प्रव्रज्यारूपी अर्थ तना च्वन, उकियात जिं थौं छाया ममालेगु ?”

इमिसं धाल - “तात गोपाल ! छन्हु निन्हु प्यु । जिमिगु आशा पूवनेवं लिपा प्रव्रजित जु ।” वं “महाराज ! थौं याये बहःगु ज्यायात कन्हे याये धका धाये मज्यू । भिंगु ज्या थौं हे आः हे यायेमाः ।” थुलि धया गाथा धाल -

“हिय्योति हिय्यति पोसो, परेति परिहायति ।

अनागतं नेतमत्थीति जत्वा, उप्पन्नछन्दं को पनुदेय्य धीरो'ति” ॥

“गुम्ह मनुखं याये माःगु ज्या यात कन्हे, कंस याये धका लिचिला च्वनी, उम्ह पतन जुया वनी । भविष्य काल द हे मद्दु धका सिइका सु धीरम्ह मनुखं गुगु (भिगु) संकल्पयात स्यंकी ?”

थुकथं गोपालकुमारं निपु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिल । “अले छपिं च्वना बिज्याहुँ, छपिलिसे खँ ल्हाना च्वंक च्वंकं हे ब्याधि, जरा, मरण आदि जिगु लिक्क थ्यंकः वया च्वने धुंकल” धया छगू योजनभरया जनता ब्वना यंका पिहाँ वना निम्ह दाजुपिं दुधाय् थ्यंकः वन । हत्थिपालं वयात नं आकाशय फेतुना धर्मोपदेश यात ।

हानं सतिखुन्हुया दिनय् जुजु व पुरोहितं अथे हे याना अजपालकुमारया छेंय् थ्यंकः वन । व नं अथे हे याना लय्ता प्वंका कनेवं इमिसं थःपिं वयागुया कारण कना छत्रधारण यायेगु खँ कन । कुमारं न्यन - “जिमि दाईपिं गन दु ?” “इमिसं जिमित राज्य माःगु मद्दु” धया श्वेतछत्र त्याग याना स्वंगू योजन तकया अनुयायीपिं ब्वना पिहाँ वना इपिं गंगाया सिथय् वना च्वं च्वंगु दु ।” “जि थः दाजुपिसं फाना थकूगु ई छचनं फया जुइम्ह मखु । जि नं प्रव्रजित जूवने ।” “तात ! आः छ चिधितिनि । जिमिगु लिधंसा जुया ब्यु । तःधिक जुइवं प्रव्रजित जुया हुँ ।” कुमारं लिसः बिल - “छलपोलपिसं आम छु धया बिज्यानागु ? छु सत्त्व प्राणी धयापिं मचाबले जूसां बुरा जुइधुंकासां सिइ हे माःपिं मखुला ?” थ्व मचाबले सिइ, थ्व बुरा जुइका सिइ धका सुयागुं ल्हातय् वा तुतीं चिं मद्दु । जिं थःगु मृत्यु-काल मस्यु । उकिं आः हे जि प्रव्रजित जूवने ।” थुलि धया वं निपु गाथा धाल -

“पस्सामि वोहं दहरं कुमारिं, मत्तूपमं केतकपुप्फनेत्तं ।

अभुत्तभोगे पठमे वयस्मिं, आदाय मच्चु वजते कुमारिं ॥

“युवा सुजातो सुमुखो सुदस्सनो, सामो कुसुम्भपरिकिण्णमस्सु ।

हित्वान कामे पटिकच्च गेहं, अनुजान मं पब्बजिस्सामि देवा'ति” ॥

“जिं खना च्वना, हास विलासं युक्त जूपिं मस्त केटक धयागु स्वार्थे जाःगु तग्गःगु मिखा दुम्ह कुमारी कामभोग हे भोग मयायूकं न्हापांगु उमेरय् हे मृत्युं ज्वना यंकूगु दु ।”

“कुलिनम्ह, बांलासे च्वंगु, सुदर्शनगु लुँथे जाःम्ह ल्याय्म्हयात, गुम्हसियागु ग्वाय् केशर सिंहयार्थे चिल्लाय् दना च्वंगु दु, वयात मृत्युं ज्वना यंकल । उकिं जिं नं कामभोग त्याग याना । अले छें त्वःता प्रव्रजित जुइगु इच्छा याना च्वना । हे देव ! छपिसं जित अनुमति ब्यु ।”

थुकथं धया अले “छलपोलपिं च्वना बिज्याहुँ, छलपोलपिलिसे खँ ल्हाना च्वनाबले हे ब्याधि, जरा, मरण आदि न्ह्योने थ्यंकः वये धुंकल” धया वं निम्हसितं प्रणाम यात । आनं योजनभरया जनतायात अनुयायी दय्का पिहाँ वना गंगा सिथय् थ्यंकः वन । हत्थिपालं वयात नं आकाशय च्वना हे धर्मोपदेश बिल । तःधुंगु जनसमूहया भेला जुइतिनि” धका न्यना व नं अन हे च्वं च्वन ।

हानं कन्हेखुन्हुया दिनय् मुलपतिं थ्याना च्वंम्ह पुरोहितं विचाः यात - “जिमि कायपिं प्रव्रजित जुया वने धुंकल । आः जि याकचा मनुष्यरूपी सिमा ख्वंथे जूम्ह जुइधुन । जि नं प्रव्रजित जूवने ।” थुलि मती तया वं थः ब्राह्मणीलिसे विचार-विमर्श यायां थुगु गाथा धाल -

“साखाहि रुक्खो लभते समञ्जं, पहीनसाखं पन खाणुमाहु ।

पहीनपुत्तस्स ममज्ज भोति, वासेट्ठि भिक्खाचरियाय कालो'ति” ॥

“सिमाकचा दःसा जक मांयात सिमा धाइ । सिमाकचा मदुगु मांयात सिख्वँ धाइ । हे वशिष्ठ ! थुगु इलय् जि काय् मदुम्ह जुइधुन । अथे जुया थ्व जिगु प्रव्रजित जुइगु ई खः ।”

थुलि धायेधुंका वं ब्राह्मणपितं सःतके छूवत । ख्वीद्वः ब्राह्मणपिं मूवल । वं इमिके न्यन - “छिमिसं छु याये त्यना ?” “अले आचार्य ! छपिसं ले ?” “जि ला काय्पिनिथाय् वना प्रव्रजित जूवने ।” “छपिनिगु जक नरक क्वाःगु खइ मखु, जिपिं नं प्रव्रजित जूवने ।” वं थःगु चेय्गू करोड धन ब्राह्मणीयात लःल्हाना, योजनभरया ब्राह्मण जनता ब्वना पिहाँ वना काय्पाथाय् थ्यंकः वन । हत्थिपालं वयागु जनसमूहयात नं आकाशय् च्वना हे धर्मोपदेश बिल ।

हानं कन्हेखुन्हया दिनय् ब्राह्मणीनं बिचाः यात - “जिमि काय्पिसं श्वेतछत्र त्याग याना प्रव्रजित जुइत पिहाँ वने धुंकल । ब्राह्मण नं पुरोहित पद व चेय्गू करोड धन त्याग याना काय्पिनिथाय् वने धुंकल । जि थन छु याना च्वं च्वनेगु ? जि नं काय्पिनिगु अनुगमन याना वने ।” वं पूर्वकालीन उदाहरण न्त्यथना उदान (उल्लास) गाथा व्यक्त यात -

“अघस्मि कोञ्चाव यथा हिमच्चये, कतानि जालानि पदालिय हंसा ।
गच्छन्ति पुत्ता च पती च मरुहं, साहं कथं नानुवेजे पजानन्ति” ॥

“गथे आकाशय् क्रौंच भङ्गत ब्वया वनिगु खः अथवा गुकथं च्वापु गाइगु इलय् हैय्तय्सं जालयात ह्वः खना ब्वया वनिगु खः, अथे हे याना जिमि काय्पिसं व भातं जित त्वःता थके धुंकल । आः जिं थः काय्पिनिगु अनुकरण मयासे गुकथं च्वं च्वनेगु ?”

थुकथं वं “जिं थथे बिचाः याना नं छाया प्रव्रजित जू मवनेगु ?” बिचाः याना ब्राह्मणीपितं सःतके छूवया न्यन - “छिमिसं छु याये त्यना ?” “अले आर्ये ! छपिसं ले ?” “जि ला प्रव्रजित जूवने त्यना ।” “जिपिं नं प्रव्रजित जूवने ।” वं थःगु वैभव त्याग यात अले योजनभरया अनुयायीपिं ब्वना काय्पिनिथाय् हे वन । हत्थिपालं उगु परिषद्यात नं आकाशय् च्वना धर्मोपदेश बिल ।

हानं कन्हेखुन्हया दिनय् जुजुं न्यन - “पुरोहित गो ?” “देव ! पुरोहित व वया ब्राह्मणी दक्वं धन त्याग याना निगू स्वंगू योजन अनुयायीपिं ब्वना काय्पिनिथाय् हे वने धुंकल ।” “थुवा मदुगु सकतां धन जुजुयागु जुइ” धका बिचाः याना जुजुं वयागु छेनं दक्व धन काय्के छूवत ।

अनंलि जुजुया महारानी न्यन - “जुजुं छु याना च्वन ?” वयात लिसः बिल “पुरोहितया छेनं धन काय्के छूवया च्वन ।” अले न्यन - “पुरोहित गन ले ?” लिसः वल - “कलाभात निम्हं ब्राह्मण प्रव्रज्याया नितिं पिहाँ वन ।” थुगु खँ न्यंबले महारानी बिचाः यात - “थुम्ह जुजुं ब्राह्मणं, ब्राह्मणीं नं व प्यम्ह काय्पिसं वांछवगु खि व फागु ईयात मोहं मूढ जूगुया कारणं थःगु छेय् ल्हय्का च्वन । थ्वयात उपमाद्वारा खँ न्यंका बिये माल ।” वं नाय्या ला पसलं ला काय्के छूवया लाय्कु चुक्य ला द्रं दय्के बिल अले तप्यंगु लँ त्वःता जाल प्यने बिल । गिद्धतय्सं तापाकं निसं लापाय् खंका लाया नितिं कुहाँ वल । इपिमध्ये बुद्धिमानीपिं गिद्धतय्सं जाल प्यना तःगु खना बिचाः यात “ला नया म्हा झ्यातुल धायेवं तप्यंक ब्वया (जालं) पिहाँ वये फइ मखु । इमिसं नये धुंकूगु लापाय् ल्हवया, जालय् फसे मजूसे तप्यंक ब्वया पिहाँ वन । परन्तु गुपिं कापिं मूर्खपिं खः इमिसं गिद्धतय्सं वांछवया थकूगु, ल्हवया थकूगु लाः नल अले झ्यातूगु कारणं तप्यंक (जालया प्वालं) ब्वया वने मफुत । इपिं वना जालय् फसे जुल ।

अनंलि छम्ह गिद्धयात हया लानियात क्यने हल । वं वयात ज्वंका जुजुया लिक्क वना धाल -
 “महाराज ! बिज्याहूँ, लाय्कु चुक्य् छगू तमासा स्वःवने नु ।” वं ड्याः चाय्कल अले “महाराज ! धुपिं
 गिद्धतयत् स्वया बिज्याहूँ” धया निपु गाथात धाल -

“एते भुत्वा वमित्वा च, पक्कमन्ति विहङ्गमा ।
 ये च भुत्वा न वमिसु, ते मे हत्थत्तमागता ॥

“अवमी ब्राह्मणो कामे, सो त्वं पच्चावमिस्ससि ।
 वन्तादो पुरिसो राज, न सो होति पसंसियो’ति” ॥

“इपिंमध्ये गुम्हसिनं नयेधुंका ल्हवया वांछूवया थकल, इपिं भंगःत व्वया थहाँ वया पिहाँ वना
 च्वन अले गुपिसं मल्हवः इपिं जिगु ल्हाती लाः वल ।”

“ब्राह्मणं गुगु कामभोगयात तिरस्कार याना त्वःता थकल उकियात छपिसं उपभोग याना बिज्याये
 त्यन । हे राजन् ! ल्हवगु नइपितं सुनानं प्रशंसा मयाः ।”

थुगु खँ न्यना जुजुयात पश्चाताप जुल । वयात भव स्वंगुलिं ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु मिथें जुल ।
 वं बिचाः यात “जिं थौं हे राज्य त्वःता प्रव्रजित जुया वने माल ।” वयागु मनय् वैराग्य जुल । अनंलि वं
 लानियागु प्रशंसा यायां थुगु गाथा धाल -

“पङ्के च पोसं पलिपे व्यसन्नं, बली यथा दुब्बलमुद्धरेय्य ।
 एवमिं मं त्वं उदतारि भोति, पञ्चालि गाथाहि सुभासिताही’ति” ॥

“गथे भ्यातनालय् अथवा भ्यातनाः दुगु पुखुली फसे जुया च्वंम्ह सुं छम्ह दुर्बलम्ह मनूयात सुं छम्ह
 बलवान्म्ह मनुखं उद्धार याना थकया बिइगु खः, अथे हे याना, हे पञ्चालि महारानी ! छं सुभाषित
 गाथाद्वारा जित उद्धार याना बिल ।”

थुलि धया, उगु हे बखतय् प्रव्रजित जूवनेगु इच्छां वं अमात्यपितं सःतके छवया न्यन - “छिमिसं
 छु याये त्यना ?” “अले देव ! छपिसं ले ?” “जि हत्थपालयाथाय् वना प्रव्रजित जूवने त्यना ।” “देव !
 जिपिं नं प्रव्रजित जूवये ।” जुजुं भिनिगू योजन वाराणसी नगरया राज्य त्याग यात अले घोषणा यात -
 “सुयात माल वं श्वेत्रछत्र धारण या ।” वं स्वंगू योजनभरया अनुयायीपिं व्वना कुमारयाथाय् थ्यंकः वन ।
 कुमारं वयागु परिषद्यात नं आकाशय् च्वना धर्मोपदेश बिल । शास्तां जुजु प्रव्रजित जूगु खँयात क्यनेया
 नितिं थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदं वत्वा महाराजा, एसुकारी दिसम्पति ।
 रडुं हित्वान पब्बजि, नागो छेत्वाव बन्धन’न्ति” ॥

“थथे धया दिशम्पति महाराज एसुकारी थुकथं हे राष्ट्रयात त्वःता प्रव्रजित जूवन, गथे किसिं
 चिना तःगु बन्धनयात च्वफुना वंथें ।”

हानं छन्हुया दिनय् ल्यं दुपिं जनता मुना लाय्कु धवाखाय् थ्यंका लानियात सूचना याका लाय्कु
 छेंय् प्रवेश याना लानिया प्रणाम याना छखेलिक्क दना थुगु गाथा धाल -

“राजा च पब्बज्जमरोचयित्थ, रडुं पहाय नरवीरसेट्ठो ।
 तुवमिं नो होहि यथेव राजा, अम्हेहि गुत्ता अनुसास रज्ज’न्ति” ॥

“भो महारानी ! जुजुयात प्रव्रज्या यः । उम्ह नरवीर श्रेष्ठम्ह जुजुं राष्ट्र त्वःता वने धुंकल । आः छुपिं जिमि अजाम्ह हे ‘जुजु’ जुया व्यु । जिमिपाखँ सुरक्षित जुया राज्यानुशासन याना बिज्याहूँ ।”

वं जनतां धाःगु न्यना ल्यं दुगु गाथात धाल -

“राजा च पब्बज्जमरोचयित्थ, रडुं पहाय नरवीरसेट्ठो ।
अहम्मि एका चरिस्सामि लोके, हित्वान कामानि मनोरमानि ॥

“राजा च पब्बज्जमरोचयित्थ, रडुं पहाय नरवीरसेट्ठो ।
अहम्मि एका चरिस्सामि लोके, हित्वान कामानि यथोधिकानि ॥

“अच्चेन्ति काला तरयन्ति रत्तियो, वयोगुणा अनुपुब्बं जहन्ति ।
अहम्मि एका चरिस्सामि लोके, हित्वान कामानि मनोरमानि ॥

“अच्चेन्ति काला तरयन्ति रत्तियो, वयोगुणा अनुपुब्बं जहन्ति ।
अहम्मि एका चरिस्सामि लोके, हित्वान कामानि यथोधिकानि ॥

“अच्चेन्ति काला तरयन्ति रत्तियो, वयोगुणा अनुपुब्बं जहन्ति ।
अहम्मि एका चरिस्सामि लोके, सीतिभूता सब्बमतिच्च सद्दन्ति” ॥

“भो नगरवासीपिं ! जुजुयात प्रव्रज्या यः । उम्ह नरवीर श्रेष्ठम्ह जुजुं राज्य त्वःता वने धुंकल । जि नं मनोरम कामभोगयात त्वःता लोकय् याकचा विचरण याये त्यना ।”

“भो नगरवासीपिं ! जुजुयात प्रव्रज्या यः । उम्ह नरवीर श्रेष्ठम्ह जुजुं राज्य त्वःता वने धुंकल । जि नं थीथी कामभोगत त्वःता लोकय् याकचा विचरण याये त्यना ।”

“ई फुना वनाच्चन, चा बिते जुया वना च्वन । आयु छसिंकथं फुना वना च्वन । मनोरमगु कामभोगतयत् त्वःता जि नं लोकय् याकचा विचरण याःवने ।”

“ई फुना वनाच्चन, चा बिते जुया वना च्वन । आयु छसिंकथं फुना वना च्वन । थीथी कथंयागु कामभोगतयत् त्वःता जि नं लोकय् याकचा विचरण याःवने ।”

“ई फुना वनाच्चन, चा बिते जुया वना च्वन । आयु छसिंकथं फुना वना च्वन । दक्कं आसकितत वांछ्वया शान्तगु चित्त दुम्ह जुया लोकय् याकचा विचरण याये ।”

थुकथं वं थुपिं गाथातद्वारा जनतायात धर्मोपदेश बिया अमात्यपिनि कलापित सःतके छ्वया न्यन - “छिमिसं छु याये त्यना ?” “अले आर्ये ! छुपिसं ले ?” “जि प्रव्रजित जूवने त्यना ।” “जिपिं नं प्रव्रजित जूवये ।” वं “ज्यू” धया लाय्कु छेंया लुंया भण्डार आदि चाय्के बिया “फलानागु थासय् तःधंगु धुकू स्वथना तःगु दु” धका लुंयागु पाताय् आखः च्चका घोषणा यात - “थुपिं बियेधुन, (माःपिसं) कया यकि ।” अनंलि उगु लुंया पातायात छगू तःजागु थामय् (खम्भय्) ताना नगरय् घोषणा याकल । महान् सम्पत्ति त्याग याना नगरं पिहाँ वन । उगु इलय् नगर छगुलिं हलचल जुल । मनूतय्सं विचाः यात - “जुजुं व लानिं राज्य त्वःता प्रव्रजित जूवनेत वने धुंकल, आः भीसं छु याना च्वनेगु ?” अनंलि मनूतय्सं भरी भराउ जूगु छें त्वःता, काय्महचाय्पित ल्हातं ज्वना पिहाँ वल । दक्क दाक्क पसःत चाःगु चालं हे जुया च्वन । लिहाँ वया स्वःवःपिं सुं मदु । नगर छगुलिं खाली जुल । लानि नं स्वंगू योजन अनुयायीपिं ब्वना अन थ्यंकः वन । हत्थिपालकुमारं वया अनुयायीपित नं आकाशय् च्वना धर्मोपदेश बिल । अनंलि भिनिगू योजन दुपिं अनुयायीपिं ब्वना हिमवन्तपाखे वन । हत्थिपाल कुमारथें जाःम्ह भिनिगू योजनया वाराणसीयात खाली याना

प्रव्रजित जूवनेत जनतायात व्वना हिमालयय् वने धुंकल धाःसा भीगु छु खँ ?” थथे बिचाः याबले काशी राष्ट्र छगुलिं हलचल जुल । लिपा, स्वीगू योजन अनुयायीपिं दत । वं उपिं अनुयायीपिंत व्वना हिमालयय् दुहाँ वन ।

शक्रं ध्यान तथा स्वःबले हत्थिपालकुमार अभिनिष्क्रमण याना पिहाँ वये धुंकल धयागु सिइकल । वं बिचाः यात - “तःधंगु भीड जुइ । निवासस्थानयागु व्यवस्था याये माल ।” शक्रं विश्वकर्मायात सःतके छुवया आज्ञा बिल - “हँ, स्वीखुगू योजन हाकःगु व भिन्त्यागू योजन ब्याः दुगु आश्रम दय्का अन प्रव्रजितपिंत मामाःगु तथा वा ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले गंगा नदीया सिथय् छगू रमणीय प्रदेशय् च्वय् न्दथथना कथंया हाकः ब्याः दुगु आश्रम दय्का बिल । हानं पर्णशालाय् सुखु, लासा आदि लाया प्रव्रजितपिंत माःगु सकतां वस्तुत नं व्यवस्था याना तथा बिल । छगू छगू पर्णशालाया लुखा पतिकं छगू छगू चंक्रमण भूमि, चा व न्हिया नितिं अलग अलग थायया व्यवस्था, फुक्क थासय् तुयुगु सख्वालं पाना बांलाका, फेतुइत थाय् थासय् फः दय्का बिल । अन अन थासय् थीथी प्रकारयागु सुगन्धित स्वां हवया क्वछुना च्वंगु स्वांमात, छगू छगू चंक्रमण भूमिया फुसय् लः जागु बुंगा छगू छगू, वया लिक्क छमा छमा फलफुल मा । उगु सिमा याकचां हे सकतां प्रकारयागु फल सय्का ब्यू । थ्व फुक्कं देव-प्रतापं जूगु खः । विश्वकर्मा आश्रम निर्माण याना, पर्णशालाय् प्रव्रजितपिंत मामाःगु तथा अंगलय् आखः च्वल “सुं गुम्ह प्रव्रजित जूपिंत माल धाःसा छचला बिज्याहँ ।” हानं थःगु प्रतापं भयानकगु सः पिकाइपिं मृग, भंगपछित्त, स्वये हे ग्यानपूपिं अमनुष्यपिंत ख्याना खिना छुवया थःगु थासय् तुं लिहाँ वन ।

हत्थिपालकुमार तुतामं चुया अन शक्रं दय्का ब्यूगु आश्रमय् परिशरय् (कम्पाउण्डय्) दुहाँ वन अले च्वया तःगु आःखः व्वना बिचाः यात- “शक्रं जिगु महान् अभिनिष्क्रमणयागु खँ वाचाय्कल जुइमाः ।” वं खापा चाय्का पर्णशालाय् दुने दुहाँ वन अले अन ऋषिपिनिगु छाँटं प्रव्रज्याया लक्षण युक्त जुया पिहाँ वल । अनलि चंक्रमण भूमिस वया तःकोमच्छि उखे थुखे वना सारा जनतायात प्रव्रजित याना आश्रमयागु विचार यात । अनलि मचापिं व मिस्तय्त दथुइ च्वंगु पर्णशाला बिल, अनं लिपायागु बुरीपिं मिस्तय्त, अनं लिपा बाभ्रःपिं मिस्तय्त अले अनं लिपा छचालं घेराय् मिर्जपिंत थाय् बिल ।

अनलि सुं छम्ह जुजुं वाराणसी देशय् जुजु धयापिं मदु धका न्यना अन वन । वं अन समाये याना तःगु नगरया लुखां लाय्कु छेंय् दुहाँ वंबले अन उखें थुखें रत्नया द्रंत खना बिचाः यात - “थुगु प्रकारयागु नगर त्वःता प्रव्रजित जूवंगु जुया नितिं उगु प्रव्रज्या (धर्म) तःधंगु, उत्तमगु, महान्तगु जुइमाः ।” वं अले छम्ह इवाम्मबाजयाके लैपु न्यना हत्थिपालयाथाय् वन । हत्थिपालं नं इपिं वनया सिथेसं थ्यंकः वल धयागु सिइका लसकुस यासे आकाशय् च्वना इमित धर्मोपदेश बिल । अले आश्रमय् हया इपिं सकसितं प्रव्रजित याना बिल । थुगु हे कथं मेपिं खुम्ह जुजुपिं नं प्रव्रजित जूवल । न्हेम्ह जुजुपिसं नं सम्पत्ति फुक्क त्याग यात । स्वीखुगू योजनया आश्रम सकभनं जाल । कामवितर्क आदि वितर्कमध्ये न्दथागुसां छगू संकल्प दुपिंत महापुरुषं धर्मोपदेश बिया ब्रह्मविहार व योगविधि स्यना बिल । इपिमध्ये अधिकांश ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त याना स्वब्बय् निब्ब ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन । अनलि स्वब्बय् छब्बया नं स्वब्ब व्वति थला छब्ब ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन, छब्ब कामलोकय्, छब्ब ऋषिपिनिगु सेवा याना मनुष्यलोकय् स्वंगू कुशल सम्पत्ति दुथाय् उत्पन्न जूवन । थुकथं हत्थिपालया शासनय् सुं नरकय् उत्पन्न जू मवं, सुं पशु जुया उत्पन्न जू मवं, सुं प्रेत जुया उत्पन्न जू मवं, हानं सुं असुर जुया उत्पन्न जू वं धयापिं तकं मदु ।

थुगु ताम्रपर्णी (श्रीलंका) द्वीपय् पृथ्वी कम्प याना ब्यूम्ह धर्मगुप्त स्थविर, कटकन्धकार निवासी पुष्पदेव स्थविर, उपरिमण्डल निवासी महासङ्गरक्षित स्थविर, मलयमहादेव स्थविर, अभयगिरि निवासी

महादेव स्थविर, गामन्त प्रभार निवासी महाशिव स्थविर, कालवल्लि-मण्डपवासी महानाग स्थविर, कुदाल समागमय् (जा.नं. ७०) स मूगपक्ख समागमय् (जा.नं. ५३८) स, चूलसुतसोम समागमय् (जा.नं. ५२५) स, अयोधर पण्डित समागमय् (जा.नं. ५१०) स व हत्थिपाल समागम (थुगु जा. नं. ५०९) स दकले लिपा पिहाँ वःम्ह मनू जुल । उकिं हे भगवानं आज्ञा जुया विज्यागु दु -

“अभित्थरेथ कल्याणे, पापा चित्तं निवारये ।
दन्धज्झि करोतो पुज्जं, पापस्मिं रमते मनो’ति” ॥

“चित्त धयागु पाप यायेगुलि न्ह्याइपु ताइ, उकिं पुण्य यायबले तुरन्त या । पापं चित्तयात लिचिइकि । पुण्यया ज्याखँ बुहुं यायेबले मखुगु खँय् मन वने यः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागतं अभिनिष्क्रमण याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् एसुकारी शुद्धोदन महाराज खः, लानि महामाया खः । पुरोहित काश्यप खः । ब्राह्मणी भद्रकापिलानी, अजपाल अनुरुद्ध, गोपाल मौद्गल्यायन, अश्वपाल सारिपुत्र, बाकी परिषद् बुद्ध-परिषद् अले हत्थिपाल जुलसा जि हे खः ।

- * -

५१०. अयोधर जातक

“यमेकरत्ति पठमं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् महाभिनिष्क्रमणया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल । उगु इलय् नं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागतं महाभिनिष्क्रमण याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजुया महारानी गर्भ धारण याना, गर्भकालय् सकतां माःगु सेवा व वस्तु प्राप्त याना, गर्भ परिपक्व जुइवं सुथेसिया इलय् काय्मचा छम्हसित जन्म बिल । वया न्हापाया जन्मया भातया कलाम्हं (लिथुं) “छंम्ह मस्त नये दयेमा” धका प्रार्थना याना वःगु दुगु जुया च्वन । व थः स्वयं थारीम्ह जुया च्वन । उकिं वं काय् दुम्ह मांया प्रति क्रोध दुगुया कारणं वं थुकथं प्रार्थना याःगु जुया च्वन । व यक्षणी जुया उत्पन्न जुल । मेम्हसिनं जुजुया महारानी जुया काय् बुइकल । उम्ह यक्षणीं नं मौका वयेवं उम्ह लानि खंक खंकं हे विभत्सरूप धारण याना अन थ्यंकः वल अले वयाम्ह मचायात कया विस्सू वन । लानिं - “यक्षणीं जिमि काय् ज्वना विस्सू वन” धका ततःसकं चिल्लायदक हाल । यक्षणीं नं मचायात लै नयेथें नया छ्वयेधुंका लानियात थीथी कथंया ल्हाः ज्याना ख्याना वन । जुजुं ताःबले यक्षणीयात छु हे याये फइ धका सुम्क च्वन । निगूगु पटकय् लानिया प्वाथय्

दयेवं कडा पाः तया बिल । लानिं निकोगु पटक्युं नं काय्मचा छम्ह बुइकल । यक्षणी वया वयात नं नया वन । स्वकीगु बार वयागु कोख्युं महासत्त्वं जन्म ग्रहण यात । जुजुं मनूतयूत सःतके छुवया न्यन - “लानिया बुक्क सन्तानपितं यक्षणी छम्ह वया नया वना च्वन । छु याये माल ?” छम्हसिनं धाल - “यक्ष धयापिं ताड-पत्र खना ग्याः । लानिया ल्हातयुं तुती ताड-पत्र तया बिइमाः ।” मेम्ह छम्हसिनं धाल - “नयागु छें खना यक्ष धयापिं ग्याः । नयागु छें दय्के बिइमाः ।” जुजुं “ज्यू” धया थःगु राज्य सीमाना दुने च्वपिं नकमितयूत सःता नयागु छें दय्के धका आज्ञा बिल अले उगु ज्याखँ स्वयेत निरीक्षक नं नियुक्त यात । नगरया दुने हे न्ह्याइपुगु प्रदेशयुं नं छें दय्के बिल । थां निसे कया छेंया वस्तु फुक्कं नं दय्का तःगु खः । गुलाया दुने तःधंगु प्यंकुलागु भवन दय्के सिधःगु जुल । उगु छें न्हिन्हिं च्याना च्वंगु मतथें ज्वाललां थिइगु जुया च्वन ।

जुजुं लानिया गर्भ परिपक्व जुल धयागु सिइका नयागु छें बांलासे च्वंक समाये याके बिया लानियात व्वना नयागु छेंय दुहाँ वन । लानिं अन धन व पुण्यया लक्षणं युक्तम्ह काय्मचा छम्ह बुइकल । वयागु नां नया छेंय बूम्ह जुया अयोधर धका नां छुत । वयात धाइमापितं लःल्हाना, कडा पाः तया, जुजुं लानि व्वना नगरयागु प्रदक्षिणा यात अले समाये याना तःगु प्रासादयुं वन । यक्षणीया नं लः काःवनेगु पाः वल अले कुवेरया नितिं लः काःवना च्वंबले वयागु मृत्यु जुल ।

बोधिसत्त्व नयागु छेंय तःधिक जुल, ज्ञां दय्कल अले अन हे सकतां शिल्प सय्केगु सिइकेगु यात । जुजुं अमात्यपिके न्यन - “जिमि काय् गुबले आयु-प्राप्त (बालिग = तःधिकम्ह) जुइ ?” “देव ! भिंखुदँ दयेवं शूरवीरम्ह, शक्तिशालीम्ह जुइ । द्रुःच्छिम्ह यक्षपितं नं रोके याये फुम्ह जुइ ।” थ्व खँ न्यना आः थ्वयात राज्य बिये धका निर्णय यात । व सारा नगर छगुलिं भ्रुः धाय्क बांलाक समाये याना वयात नयागु छेंनं पित हयेत आज्ञा बिल । अमात्यपिसं “देव ! ज्यू” धाल अले भिनिगू योजनया वाराणसीयात भ्रुः धाय्क बांलाक समाये याना सकतां तिसा व वसतं छाय्पिया तःम्ह मंगल किसियात व्वना अन थ्यंकः वन । अले कुमारयात बांलाक समाये याना किसि म्हयुं तया वयात धाल - “देव ! कुल प्राप्त अलंकृत नगर प्रदक्षिणा याना काशीराज बौयात प्रणाम याना बिज्याहूँ । थौं हे छपितं श्वेतछत्र प्राप्त जुइ ।” बोधिसत्त्वं नगरयागु परिक्रमा याना च्वंगु इलयुं न्ह्याइपूगु आराम (पार्क), न्ह्याइपुगु वर्ण, न्ह्याइपुगु पुखु, न्ह्याइपुगु भूमि व न्ह्याइपुगु दरबार आदि खना बिचाः यात । अले वं अमात्यपिके न्यन - “जिमि बौनं शुलिमच्छि समयतक जित कारागारयुं तया तल । थपायसकं बांलागु नगर जित स्वके मब्यू । जिगु छु अपराध दु ?” “देव ! छपिनिगु छुं अपराध मदु । छपिनि निम्ह दाजुपितं छम्ह यक्षणीनं नया बिल । उकिं याना छपितं बौनं नयागु छेंय दुने तःगु खः । नयागु छेंनं याना हे छपिनिगु प्राण (ज्यान) बचे जुल ।” वं इमिगु खँ न्यना बिचाः यात- “जि भिलातक लोह-कुम्भी नरकयुं च्वना वयागुथें याना अथवा गूथ (खिया)-नरकयुं च्वनेगुथें याना मांयागु कोख्युं च्वना वया । मांयागु कोखं पिहाँ वसां निसें भिंखुदँतक थुगु (नयागु) कारागारयुं च्वना । पिने स्वये तकं मखं । यक्षणीपाखें बचे जुया नं जि अजर मखु, हानं अमर हे नं मखु । जिं राज्य कया छु यायेगु ? राज्ययुं प्रतिष्ठित जुइधुनकि लिपा व त्वःतेत थाकुइ । थौं हे जिं बौयाके वचन कया हिमालययुं दुने वना प्रव्रजित जूवने माल ।” वं नगर प्रदक्षिणा यात अले राजभवनयुं दुहाँ वना जुजुयात अभिवादन याना दना च्वन । जुजुं वयागु शरीर सौंदर्य स्वया अत्यन्त स्नेहं अमात्यपिनिपाखे स्वल । इमिसं धाल - “देव ! छपिनिगु छु आज्ञा दु ?” “जिमि काय्यात रत्नया द्वंयुं तया स्वंगः शङ्गं अभिषेक याना लुंया सिखलं (स्वर्णमालां) व श्वेतछत्र धारण याकि ।” बोधिसत्त्वं बौयात अभिवादन याना निवेदन यात - “जित राज्य माःगु मदु । जि प्रव्रजित जुया वने । जित प्रव्रजित जुया वनेत अनुमति बिया बिज्याहूँ ।” “तात ! राज्य त्वःता प्रव्रजित छाय् जुइगु ?” “देव ! जि मांयागु कोख्युं भिलातक गूथ-नरकयुं च्वनेथें याना च्वना वयेधुन

अनं कोखं पिहाँ वयेवं यक्षणीया भयं भिंखुदँतक कारागारय् च्वनेधुन । उगु इलय् पिने छुको स्वयेतक नं खंगु मदु । मानो जित उस्सद नरकय् तथा तःथे जुल । यक्षणीपाखँ मुक्त जुल नं जि अजर अमर जुयाम्ह मखु । मृत्युयात सुनां त्याके फइ मखु । जिं (स्वगुलिं) भवं विरक्त जुयेधुन । गुबलेतक वृद्धत्व व मृत्यु वइ मखुनि अबलेतक जि प्रव्रजित जुया धर्माचरण यांना च्वने । जित राज्य माःगु मदु । देव ! जित अनुमति विया विज्याहँ ।” थुलि धया वं थःम्ह बौयात धर्मोपदेश ब्युब्युं थुपिं गाथात धाल -

“यमेकरत्तिं पठमं, गम्भे वसति माणवो ।

अब्भुद्धितोव सो याति, स गच्छं न निवत्तति ॥

“न युज्जमाना न बलेनवस्सिता, नरा न जीरन्ति न चापि मीयरे ।

सब्बं हिदं जातिजरायुपद्दुतं, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“चतुरङ्गिनिं सेनं सुभिसरूपं, जयन्ति रड्ढाधिपती पसह् ।

न मच्चुनो जयितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“हत्थीहि अस्सेहि रथेहि पत्तिभि, परिवारिता मुच्चरे एकच्चेय्या ।

न मच्चुनो मुच्चितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“हत्थीहि अस्सेहि रथेहि पत्तिभि, सूरा पभञ्जन्ति पधंसयन्ति ।

न मच्चुनो भञ्जितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“मत्ता गजा भिन्नगळा पभिन्ना, नगरानि मद्दन्ति जनं हनन्ति ।

न मच्चुनो महितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“इस्सासिनो कतहत्थापि वीरा, दूरेपाती अक्खणवेधिनोपि ।

न मच्चुनो विज्जितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“सरानि खीयन्ति ससेलकानना, सब्बं हिदं खीयति दीघमन्तरं ।

सब्बं हिदं भञ्जरे कालपरियायं, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“सब्बेसमेवज्झि नरान नारिनं, चलाचलं पाणभुनोध जीवितं ।

पटोव धुत्तस्स, दुमोव कूलजो, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“दुमप्फलानेव पतन्ति माणवा, दहरा च बुद्धा च सरिरभेदा ।

नारियो नरा मज्झिमपोरिसा च, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“नायं वयो तारकराजसन्निभो, यदब्भतीतं गतमेव दानि तं ।

जिण्णस्स ही नत्थि रती कुतो सुखं, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“यक्खा पिसाचा अथवापि पेत्ता, कुपिता ते अस्ससन्ति मनुस्से ।

न मच्चुनो अस्ससितुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“यक्खे पिसाचे अथवापि पेत्ते, कुपितेपि ते निज्झपनं करोन्ति ।

न मच्चुनो निज्झपनं करोन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“अपराधके दूसके हेठके च, राजानो दण्डेन्ति विदित्वान दोसं ।

न मच्चुनो दण्डयितुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“अपराधका दूसका हेठका च, लभन्ति ते राजिनो निज्जपेतुं ।
 न मच्चुनो निज्जपनं करोन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“न खत्तियोति न च ब्राह्मणोति, न अह्ठका बलवा तेजवापि ।
 न मच्चुराजस्स अपेक्खमत्थि, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“सीहा च ब्यग्घा च अथोपि दीपियो, पसय्ह खादन्ति विप्फन्दमानं ।
 न मच्चुनो खादितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“मायाकारा रङ्गमज्जे करोन्ता, मोहेन्ति चक्खूनि जनस्स तावदे ।
 न मच्चुनो मोहयितुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“आसीविसा कुपिता उग्गतेजा, डंसन्ति मारेन्तिपि ते मनुस्से ।
 न मच्चुनो डंसितुमुस्सहन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“आसीविसा कुपिता यं डंसन्ति, तिकिच्छका तेस विसं हनन्ति ।
 न मच्चुनो दट्टविसं हनन्ति, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“धम्मन्तरी वेत्तरणी च भोजो, विसानि हन्त्वान भुजङ्गमानं ।
 सुय्यन्ति ते कालकता तथेव, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“विज्जाधरा घोरमधीयमाना, अदस्सनं ओसधेहि वजन्ति ।
 न मच्चुराजस्स वजन्तदस्सनं, तं मे मती होति चरामि धम्मं ॥

“धम्मो हवे रक्खति धम्मचारिं, धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।
 एसानिसंसो धम्मे सुचिण्णे, न दुग्गति गच्छति धम्मचारी ॥

“न हि धम्मो अधम्मो च, उभो समविपाकिनो ।
 अधम्मो निरयं नेति, धम्मो पापेति सुग्गति”न्ति” ॥

“न्त्याथिं जाःम्ह मानव थजु, मांयागु गर्भय् चच्छि च्वनिगु बखतय् व दना वइगु सुपांय्थे च्वनिगु जुया च्वन । न्ह्योने वनेवं लिज्यां वनी मखु ।”

“योद्धा थजुइमा वा बलवान्म्ह हे, जरा व मरणं मुक्तपिं सुं म्दु । जिगु मती दु सकलें जाति व जराया बशय् दु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“गुलिं गुलिं जुजुपिसं बलजपितं ग्यानपूसे च्वंपि चतुरङ्गिनी सेनातय्त् तक नं त्याका काइगु जुया च्वन । परन्तु इमिसं मृत्युयात त्याकेया नितिं साहस पिकाये मफु । जिगु मती दु सकलें जाति व जराया बशय् दु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“गुलिं गुलिं किसि, सल, रथ व पैदल सेनातय्त्सं घेरे याका च्वन नं बचे जुया वने फु । परन्तु सुं नं मृत्युया ल्हातं बचे जुइगु साहस याये मफु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“वीर पुरुषपिसं किसि, सल, रथ व पैदल सेनातय्गु सहायतां शत्रु पक्षयात त्वाःथला बिइ, नष्ट याना बिइ । परन्तु सुं नं मृत्युया ल्हातं बचे जुइगु साहस याये मफु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“अपराधीपिंत, दोषीपिंत व मेपिंत कष्ट बिइपिंत जुजुया पाखें क्षमा दइगु जुया च्वन । परन्तु मृत्युपाखें क्षमा दइ मखु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“गण्डस्थलं मद बा वयकीपिं (अर्थात् मदमस्त जुया वें जूपिं) किसितयसं नगरयात नं न्हुया छवइ, अले मनूतयूत नं न्हुया स्याना छवइ । परन्तु इमिसं मृत्युयात न्हुइगु साहस याये मफु । अथे जुया जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“धीरपिं, वीरपिं, दक्षता दुपिं, ताताःपाक नं कयके फुपिं, लक्षयात नं त्वःमफिक ताके याये फुपिं धनुर्धारीतयसं मृत्युयात कयकेगु साहस याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“पुखुत सुना वं, ल्वहैयागु पर्वत व उद्यान नं नाश जुया वं । सकलें कालया अधिनय् लाःगुलिं स्याना फुना वं । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“सकलें मिसा मिजें तथा सत्त्व प्राणीपिनि जीवन चञ्चल जू । गथे अय्लाः त्वनीपिं इवाम्वाजतयगु (अय्लाः गुलुतयगु) म्हय् च्वंगु वस्त्र व नदीया सिथय् च्वंगु सिमा चञ्चल जूथें । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“चिधिपिं, तःधिपिं व मध्यम आकार यापिं मिजें व मिसात सकलें सिमां फल हाइथें मृत्युया म्हुतुइ लाःवना च्वंगु दु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“शुगु आयु चन्द्रमायार्थें घटे जुया वने धुनेवं हानं बढे जुइमह मखु । वने धुंकूगु वं हे वन । वृद्ध अवस्थाय् रति हे दइ मखुसा सुख गनं दइ ? उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“यक्ष, पिशाचत व प्रेततयसं तें पिहाँ वइबले मनूतयूत फुइक याना स्याना छवइगु जुया च्वन । इमिसं नं मृत्युयात फुइक याना स्याना छवयेगु साहस याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“यक्ष, पिशाच व प्रेतत यदि कुपित जुल धाःसा बलिकर्म आदिद्वारा नं इपिं शान्त जुया वं । परन्तु मृत्युयात शान्ति याये फइ मखु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“जुजु धयापिसं अपराधीपिंत, दोषीपिंत व मेपिन्त दुःख बिइपिंत दण्ड बिइ । परन्तु इमिसं तक नं मृत्युयात दण्ड बिइगु साहस याये फइ मखु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“अपराधीपिंत, दोषीपिंत व मेपिन्त दुःख बिइपिन्त जुजुया पाखें क्षमा दइ । परन्तु मृत्युया पाखें क्षमा (गुवलें) दइ मखु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“क्षत्रिय धका नं, ब्राह्मण धका नं, धनीमह धका नं, बलवानमह धका नं अथवा तेजवानमह धका नं मृत्युराजयात छुं छुं हे च्यूता मदु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“सिंह, धुं, चितुवातयसं बिस्सूं बंपिन्त जबर्जस्तिं स्याना नइगु जुया च्वन । परन्तु इमिसं मृत्युयात स्याना नयेगु साहस याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“जादूगरतयसं रंगभूमी (दबुली) जादू क्यना उगु हे क्षणय् जनतायागु मिखा मोहित याना बिइगु जुया च्वन । परन्तु इमिसं नं मृत्युयात मोहित यायेगु साहस याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तया ।”

“तैकुलुपिं, घोर विष दुपिं, उग्र तेज दुपिं सर्पतयसं मनूतयूत न्याना, स्याना बिइगु जुया च्वन । परन्तु इमिसं नं मृत्युयात न्यायेगु साहस याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तथा ।”

“तैकुलुपिं, घोर विष दुपिं, उग्र तेज दुपिं सर्पतयसं गुम्हसित न्याना बिल उम्हसित वैद्यं विष शान्त याना बिइ । परन्तु मृत्यं न्याना व्यूगु विषयात सुनानं शान्त याये मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तथा ।”

“धन्वन्तरी, वेतरणि व भोज धयापिं वैद्यतयसं सर्पतयूगु विषयात हनन याना व्यू । न्यने दु (हानं) सर्पतयसं न्याना हे इपिं (थःपिं) नं सिना वने माल । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तथा ।”

“भयंकरगु घोरगु विद्याया अभ्यास याइपिं विद्याधरपिसं वासः ज्वना शत्रुतय पाखें अदृष्य जुइगु जुया च्वन । परन्तु इपिं मृत्युराजया पाखें अदृष्य जुइ मफु । उकिं जिं धर्माचरण याये धका मती तथा ।”

“धात्थे नं धर्मं धर्माचार्ययात रक्षा याइगु जुया च्वन । बांलाक आचरण याना तःगु धर्मं सुख बिइगु जुया च्वन । बांलाक आचरण याना तःगु धर्मया भिंगु आनिशंस फल खः । धर्माचारी गुबले नं दुर्गती वनी मखु ।”

धर्म व अधर्म निगुलिं छगू हे कथं फल (कदापि) बिइ मखु । अधर्मं नरकय् यंकी, धर्मं सुगती थ्यंका बिइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं नीप्यपु गाथाद्वारा बौयात उपदेश बिइधुंका धाल – “महाराज ! छपिनिगु राज्य छपिनिगु हे जुया च्वनेमा । जित माःगु मदु । छपिंलिसे खँ ल्हाना च्वंक च्वंक हे व्याधि, जरा, मरण न्ह्योने न्ह्यां वया च्वन । छपिं च्वना बिज्याहँ ।” थुलि धया नयागु सिखः च्वफुना वंम्ह मस्तम्ह किसिथें जुया, लुंयागु पञ्ज स्यंका पिहाँ वःम्ह सिंहया मचार्यें जुया, कामभोगयात त्वःता, मांबौपित प्रणाम याना अनं वन ।

वया बौम्हं (जुजुं) नं “जित जक राज्य छु यायेत माःगु दु” धया राज्य त्वःता वलिसें तुं पिहाँ वन । व पिहाँ वनेवं लानि, अमात्यपिं, ब्राह्मणपिं, गृहपतिपिं आदि अले सकल नगरवासीपिं थथःगु छें त्वःता पिहाँ वल । तःधंगु सम्मेलन जुल । अनुयायीपिं भिनिगू योजनतक दुगु जुल । इमित ब्वना बोधिसत्त्वं हिमालयय् दुहाँ वन । शक्रं वयागु अभिनिष्क्रमणया खँ सिइका विश्वकर्मायात सःतके छवया आज्ञा बिल – “भिनिगू योजन तःहाकगु व न्हेगू योजन ब्या दुगु आश्रम दय्का व्यु ।” प्रव्रजितपित माःगु सकतां ज्वलं हया बिल । थनं लिपाया खँ, बोधिसत्त्वयागु प्रव्रज्या, प्रवचन, ब्रह्मलोकगामी जूगु व परिषदपिं नरकं बचे जूगु आदि खँ च्वय् उल्लेख जूकथं सिइके माल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! तथागतं न्हापा नं महाभिनिष्क्रमण याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मांबौपिं राजकुलयापिं हे खः । परिषद् बुद्ध-परिषद् हे खः । अयोधर पण्डित जुलसा जि हे खः ।

धम्मचक्कप्पवत्तन - सारनाथ

महापरिनिर्वाण - कुशीनगर

क्रोध उत्पन्न जुडबले थग व कनयागु हिन निना खके फड मखु (चलबोधि जा. ४४३) । मखुगु खँ न्हाउम्हसिन गुबले विश्वास याये मने (कुक्कट जा. ४४८) । गुगु ख लोभीम्ह मनुख दान बिडगु याड मखु, वया निनि व हे भय दया चवनी (विलारकोसिय जा. ४५०) । लोक्य ययका चवनेगु डच्छा दसा सकलप्रति वैर नयेगु तोनि (चक्रकवाक जा. ४५१) श्रीरजनपिस मगनि, मित्रना व न्हापा याना नःगु उपकार गुणयात लोमकी मखु (जुणह जा. ४५६) । सम्भाग व मयोग मात्र जक प्राणीपिं थःथिनि जृपिं खः (दसरथ जा. ४६१) । नृपनिपिमध्ये गुम्ह प्रजा नपन जुड, व हे श्रेष्ठम्ह खः (काम जा. ४६७) । तःथं चिधं खंय बिचाः याडम्हं जक राज्य व्यवस्था याये ब्रह्म ज्ञः महापदम जा. ४७२) । ध्वनयगु व भगःनयगु सः थुडेके अपु परन्तु मनुनयगु खं थुडेके थाक (जवनहम जा. ४७६) । व खं मेपिन कने मने गुम्हसिन छन उगु दुःखं मुक्न याना बिये फड मखु (दुत जा. ४७८) । हरेक मनुन मेपिन न्हयोने मूर्ख खः (तक्कारिय जा. ४८१) । सन्पुरुष हन्यायात प्रशंसा याड मखु (सर्भमिग जा. ४८२) । प्रजावानम्ह मनुख दुःखं चाहुडका चवने माःसां नं सुखया आशा तोनी मखु (सरभमिग जा. ४८३) । गर्गवम्ह जुमां न व पासापिं दयेका चवनेमाः (महाउक्कम जा. ४८६) । आचरण मर्दपिं जुल धाःसा थःगु वेद-ज्ञानया कारण जक दुःखं मुक्न जुड मखु (उदालक जा. ४८७) । थःम्ह दयेका नयागु पुण्यकर्म हे थःगु निजी सम्पत्ति खः (सार्धान जा. ४९४) । मनुया निनि न्यागमिवे चवन्हयागु मेगु ह्यु मदु (सिबि जा. ४९९) । गुम्हसिन गज्याम्हलिसे संगत यान व अजाम्ह हे जुया वनी (सनिगुम्ब जा. ४०३) । बिचाः याना याडगु ज्या व स्थिर चिन्तन धयागु उचिनगु वासलथे वावागु फल बिड (सोमनरुस जा. ५०५)

दण्डवहादुर वज्राचार्य
अनुवादक

अनुभवी अनुवादक भाजु दण्डवहादुर वज्राचार्यजुपाखें सुत्तपिटकया दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय व खुद्दकनिकायया इतिवुत्तक, धम्मपद, मिलिन्द-प्रश्नथें जागु मूल ग्रन्थयागु अनुवाद व प्रकाशन धुंका बुद्धवचन पालि त्रिपिटक धर्मभण्डारया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपालभाषाय् दय्केगु ग्वसा वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयं ग्वःगु जुल ।

वय्कः अनुवादक व वय्कया परिवारपाखें नेपालय् ऐतिहासिककथं आःतक गुबले मज्जकथं छकोलं पिदंगु थुगु बोधिसत्त्वया जन्मसम्बन्धी खुगु भोलूमया जातक ग्रन्थया बाखेंपाखें बुद्ध व बोधिसत्त्व सम्बन्धी भीके दया चवंगु अनेक मिथ्या धारणा व भ्रम हटे यायेत आपालं तिबः जुडगु आशा याये फु । शौम्हिग सद्धर्म म्हमसीका अलमले जुया चवने माःगु तःधंगु चुनौति भीगु न्हयोने दु । बुद्धवचन त्रिपिटक धर्मभण्डार नेपालभाषाय् स्वनेगु वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया पवित्र उद्देश्य पूर्वकेत श्रद्धालु प्रकाशक परिवारं याःगु ग्वसा स्वागत योग्य जू ।

प्रत्येक छें छेय् संग्रहणीय थज्यागु पवित्र ग्रन्थयात सकसिनं ब्वनेगु व सकसितं ब्वंकेगु याये फत धाःसा सद्धर्मया ख्यः निर्मल जुया सुयां पाखें लै दापु जुडका चवने म्वालिगु अवस्थाय् थ्यंकेत भीत तिबः दइगु खँय् छुं सन्देह मदु ।

